

นักข่าวพลเมืองกับการใช้สื่อออนไลน์ในการขับเคลื่อนด้านสิทธิมนุษยชน
ในสังคมไทย

ธัญญา จันทร์ตรง

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรนิเทศศาสตรดุษฎีบัณฑิต
คณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต

พ.ศ. 2556

**Citizen Reporter and The Use of Online Media in Mobilizing on
Human Rights Issues in Thai Society**

Tanya Jantrong

เลขทะเบียน.....	0231796.....
วันลงทะเบียน.....	5 พ.ย. 2557.....
เลขเรียกหนังสือ.....	302.231.....

วท
จ 461๖

[2556]

**A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Doctor of Philosophy in Communication Arts Program
Faculty of Communication Arts, Dhurakij Pundit University**

2013

**Citizen Reporter and The Use of Online Media in Mobilizing on
Human Rights Issues in Thai Society**

Tanya Jantrong

เลขทะเบียน.....	0231796.....
วันลงทะเบียน.....	5 พ.ย. 2557.....
เลขเรียกหนังสือ.....	302.231.....

2ก
ฉ 461๒

[2556]

**A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Doctor of Philosophy in Communication Arts Program
Faculty of Communication Arts, Dhurakij Pundit University**

2013

ใบรับรองวิทยานิพนธ์

คณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

ปริญญา นิเทศศาสตรดุษฎีบัณฑิต

หัวข้อวิทยานิพนธ์ นักข่าวพลเมืองกับการใช้สื่อออนไลน์ในการขับเคลื่อนด้านสิทธิมนุษยชน

ในสังคมไทย

เสนอโดย ธีัญญา จันทร์ตรง

หลักสูตร นิเทศศาสตรดุษฎีบัณฑิต

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ รองศาสตราจารย์ ดร.กุลทิพย์ ศาสตร์ระรुจิ

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม ศาสตราจารย์สุกัญญา สดบรรัต

ได้พิจารณาเห็นชอบ โดยคณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์แล้ว

..... ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.พีระ จิร โสภณ)

..... กรรมการและอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์
(รองศาสตราจารย์ ดร.กุลทิพย์ ศาสตร์ระรุจิ)

..... กรรมการและอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม
(ศาสตราจารย์สุกัญญา สดบรรัต)

..... กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พิรงรอง รามสูตร)

..... กรรมการ
(อาจารย์ ดร.มานะ ตีรียาภิวัฒน์)

คณะนิเทศศาสตร์รับรองแล้ว

..... คณบดีคณะนิเทศศาสตร์
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ทัณฑกานต์ ดวงรัตน์)

วันที่ 14 เดือน ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๖๑

หัวข้อวิทยานิพนธ์	นักข่าวพลเมืองกับการใช้สื่อออนไลน์ในการขับเคลื่อน ด้านสิทธิมนุษยชนในสังคมไทย
ชื่อผู้เขียน	ธัญญา จันทร์ตรง
อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก	รองศาสตราจารย์ ดร. กุลทิพย์ ศาสตราวุฒิ
อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม	ศาสตราจารย์สุกัญญา สดขรรค์
สาขาวิชา	นิเทศศาสตรศึกษาบัณฑิต
ปีการศึกษา	2556

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่องนี้ มุ่งศึกษากระบวนการรายงานข่าวของนักข่าวพลเมืองผ่านสื่อออนไลน์ การใช้สื่อออนไลน์ในการขับเคลื่อนด้านสิทธิมนุษยชนในสังคมไทย ตลอดจนหาแนวทางการพัฒนาบทบาทและการมีส่วนร่วมของนักข่าวพลเมืองในการรายงานข้อมูลข่าวสารผ่านสื่อออนไลน์ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informant) 4 กลุ่ม คือ นักข่าวพลเมือง นักข่าวอาชีพ นักวิชาการด้านนิเทศศาสตร์ และ บรรณาธิการเว็บไซต์ รวม 40 คน และการวิเคราะห์เนื้อหา (Content and Textual Analysis) ใน 5 เว็บไซต์หลัก คือ เว็บไซต์สำนักข่าวประชาธรรม (www.prachatham.com) เว็บไซต์ประชาไท (www.prachatai.com) เว็บไซต์โอเคเนชั่น (www.oknation.net) เว็บไซต์เครือข่ายนักข่าวพลเมืองสถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส (www.citizenthaipbs.or.th) และเว็บไซต์ศูนย์ข้อมูลและข่าวสืบสวนเพื่อสิทธิพลเมือง (www.tcijthai.com)

ผลการศึกษาพบว่า นักข่าวพลเมืองส่วนใหญ่เป็นกลุ่มคนชั้นกลาง ซึ่งเป็นผู้ที่ได้รับการศึกษาและสามารถเข้าถึงเทคโนโลยีการสื่อสารสมัยใหม่ได้ ส่วนใหญ่จบการศึกษาในระดับปริญญาตรี ในสาขาวิชาที่หลากหลาย อาทิเช่น รัฐศาสตร์ วิศวกรรมศาสตร์ วารสารศาสตร์ ประวัติศาสตร์สังคมวิทยา เป็นต้น โดยกระบวนการรายงานข่าวของนักข่าวพลเมืองในสื่อออนไลน์ ภาพรวมนั้นประกอบด้วยขั้นตอนหลักๆ คือ 1) การคัดเลือกประเด็น (News Selecting) 2) การรวบรวมข้อมูลและผลิตเนื้อหา (News Gathering and Production) 3) การตรวจสอบและแก้ไข (News Checking and Editing) 4) การเผยแพร่และรายงาน (Distributed Reporting) ส่วนการติดต่อสื่อสารและการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างนักข่าวพลเมืองกับกลุ่ม ผู้รับสาร (Feedback) ผ่านสื่อออนไลน์นั้นจะใช้พื้นที่ทำข่าวหรือระบบการแสดงความคิดเห็นของเว็บไซต์ เฟซบุ๊ก (Facebook) และจดหมายอิเล็กทรอนิกส์ (E-mail)

สำหรับสื่อออนไลน์ที่นักข่าวพลเมืองใช้เป็นช่องทางในการรายงานข้อมูลข่าวสารและขับเคลื่อนเรื่องสิทธิมนุษยชนนั้นประกอบด้วย เว็บไซต์ที่สื่อหลักและสื่อทางเลือกเปิดพื้นที่ให้เว็บไซต์เฉพาะกลุ่มที่สร้างขึ้น จดหมายอิเล็กทรอนิกส์ รวมถึงสื่อสังคมออนไลน์ อาทิเช่น เฟซบุ๊ก ยูทูบ ทวิตเตอร์ อินสตาแกรม เป็นต้น โดยลักษณะการขับเคลื่อนที่ปรากฏนั้นเป็นการใช้สื่อออนไลน์เผยแพร่ประเด็นในพื้นที่ แลกเปลี่ยนความคิดเห็น จัดการความรู้ รวมกลุ่มทำกิจกรรมสาธารณะ สร้างเครือข่ายในพื้นที่ขยายประเด็นสู่สื่อกระแสหลัก และแสดงออกทางสังคมเพื่อการต่อรองเชิงนโยบาย

นอกจากนี้ จากการวิเคราะห์ประเด็นและเนื้อหาด้านสิทธิมนุษยชนที่นักข่าวพลเมืองนำเสนอใน 5 เว็บไซต์หลักที่ศึกษา พบว่า ข้อมูลข่าวสารส่วนใหญ่จะเกี่ยวข้องกับสิทธิชุมชนและวัฒนธรรม (Community and Cultural Rights) มากที่สุด รองลงมาคือ สิทธิพลเมือง (Civil Rights) สิทธิทางการเมือง (Political Rights) สิทธิทางสังคม (Social Rights) และ สิทธิทางเศรษฐกิจ (Economic Rights) ตามลำดับ โดยนักข่าวพลเมืองให้นิยามปัญหาสิทธิมนุษยชนว่าเป็นเรื่องความขัดแย้ง ความไม่เท่าเทียม การถูกเอารัดเอาเปรียบ หรือการไม่ได้รับการคุ้มครองตามกฎหมายที่สังคมกำหนดไว้ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นผลกระทบที่ได้รับจากการพัฒนา การตัดสินใจ และการดำเนินงานตามโครงการของภาครัฐและบริษัทเอกชน

แนวทางในการพัฒนาบทบาทของนักข่าวพลเมือง คือ การเป็นผู้เฝ้าประตูข่าวสาร (Gatewatcher) ในสังคมยุคใหม่ เป็นพลเมืองผู้เล่าเรื่องราว (Citizen stories) และทำงานร่วมกับสื่อกระแสหลัก (Co-Operation) ช่วยเติมเต็มทำให้การรายงานข้อมูลข่าวสารมีความรอบด้านมากขึ้น ส่วนแนวทางการส่งเสริมศักยภาพและการมีส่วนร่วมในการรายงานข่าวด้านสิทธิมนุษยชนผ่านสื่อออนไลน์ให้กับนักข่าวพลเมืองในสังคมไทยนั้น จำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจากกลุ่มบุคคลและองค์กรภาคส่วนต่างๆ ทั้งตัวนักข่าวพลเมือง นักข่าวอาชีพ องค์กรสื่อกระแสหลักและสื่อทางเลือก บุคลากร สถาบันการศึกษา องค์กรภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาสังคม สมาคมหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง เข้ามาช่วยผลักดันและพัฒนาให้นักข่าวพลเมืองสร้างความเข้มแข็งสามารถที่จะเป็น สื่อพลเมืองที่มีพลังในการขับเคลื่อนสังคมต่อไป

Thesis Title	Citizen Reporter and The Use of Online Media in Mobilizing on Human Rights Issues in Thai Society
Author	Tanya Jantrong
Thesis Advisor	Assoc.Prof. Dr.Kullatip Satararuji
Co- Thesis Advisor	Prof. Sukunya Sudbunthad
Department	Doctor of Philosophy of Communication Arts
Academic Year	2013

ABSTRACT

This research were to study citizen reporter’s news reporting process, citizen reporter’s online media platform usage in human rights mobilization and to explore for ways to develop the role and participation of citizen reporters to report the human rights information through online media in Thai society. The qualitative research methods were key informants in-depth interviews 4 group is citizen reporters, journalists, academic, and website editor included 40 and online news content analysis for 5 websites are www.prachatham.com, www.prachatai.com, www.oknation.net, www.citizenthaipbs.or.th, and www.tcijthai.com.

The results revealed that citizen reporters, the majority of the middle class. Who received education and access to modern communications technology. The graduate level. Bachelor's degree in a variety of subjects such as engineering, journalism, history, sociology, political science etc. For citizen reporter’s news reporting process via online media consisted of 1) News selecting 2) News gathering and production 3) News checking and editing and 4) Distributed reporting. Both citizen reporters and online audience exchanged their online news opinions and feedbacks through comments at the bottom of online news on websites, Facebook or by e-mail.

Citizen reporter’s online media platform usage in mobilizing for human rights consisted of websites of mainstream media ,alternative media and niche media. E-mail, and social media platforms such as Facebook, Youtube, Twitter, Instagram and etc were also found. The appeared mobilization were to spread out area-related news, exchange opinions ,knowledge

management, public gathering activities, area network building for diffusing news to mainstream media and social expression for policy negotiation.

Human rights aspects mostly found from 5 websites' content analysis were community and cultural rights. The followings were civil rights, political rights, social rights and economic rights accordingly. Citizen reporters defined human rights problems as controversy, inequality, exploitation or non-legal protection. Most of them effected from public or private sectors' development, decision making or projects' implementation.

Citizen reporters' role in Thai society served as gatewatcher, developed citizen stories supported and co-operated with mainstream media and became mainstream media's news reporting fulfiller. The way to promote citizen reporters' role and participation in online news reporting among Thai society required individuals and organizations' collaboration in various sectors not only citizen reporters but also involved professional journalists, the mainstream media, alternative media, educational institutions, government, private sector, civil society organizations, associations and agencies, all these to drive and strengthen citizen reporters to become more powerful citizen media to mobilize society in the future.

management, public gathering activities, area network building for diffusing news to mainstream media and social expression for policy negotiation.

Human rights aspects mostly found from 5 websites' content analysis were community and cultural rights. The followings were civil rights, political rights, social rights and economic rights accordingly. Citizen reporters defined human rights problems as controversy, inequality, exploitation or non-legal protection. Most of them effected from public or private sectors' development, decision making or projects' implementation.

Citizen reporters' role in Thai society served as gatewatcher, developed citizen stories supported and co-operated with mainstream media and became mainstream media's news reporting fulfiller. The way to promote citizen reporters' role and participation in online news reporting among Thai society required individuals and organizations' collaboration in various sectors not only citizen reporters but also involved professional journalists, the mainstream media, alternative media, educational institutions, government, private sector, civil society organizations, associations and agencies, all these to drive and strengthen citizen reporters to become more powerful citizen media to mobilize society in the future.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงด้วยดีอย่างสมบูรณ์ เพราะผู้วิจัยได้รับความเมตตาจาก รองศาสตราจารย์ ดร.กุลทิพย์ ศาสตราจารย์ อธิการบดี และศาสตราจารย์ สุกัญญา สุกบรรทัด อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม ที่คอยให้คำปรึกษา เป็นผู้ชี้แนะแนวทางในการการปรับปรุงพัฒนางานให้มีความสมบูรณ์ อีกทั้งยังคอยให้กำลังใจมาโดยตลอด ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งและขอกราบขอบพระคุณท่านทั้งสองเป็นอย่างสูงไว้ ณ โอกาสนี้

ขอกราบขอบพระคุณคณะกรรมการในการสอบวิทยานิพนธ์ทุกท่าน ประกอบด้วย รองศาสตราจารย์ ดร.พีระ จิร โสภณ ประธานกรรมการ และกรรมการอีก 2 ท่าน คือ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. พิงรอง รามสูต รมะนันท์ และ อาจารย์ ดร.มานะ ตริรยาภิวัฒน์ ที่ท่านได้กรุณาสละเวลา ให้ความช่วยเหลือ ร่วมให้ข้อเสนอแนะเพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุงพัฒนาวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ให้สมบูรณ์ มีคุณค่าและก่อให้เกิดประโยชน์ต่อสังคมได้อย่างแท้จริง

ขอขอบคุณ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตถ์ ที่ให้โอกาสและสนับสนุนทุนการศึกษาและทุนวิจัยแก่ผู้วิจัยจนจบหลักสูตรการศึกษา รวมถึงคณะวิทยาการจัดการที่อำนวยความสะดวกในทุกๆ เรื่องแก่ผู้วิจัย

นอกจากนี้ ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ คุณแม่ ญาติพี่น้องทุกๆ คนในครอบครัวที่คอยเป็นแรงใจสำคัญ ช่วยสนับสนุนกำลังใจทั้งทรัพย์เพื่อใช้ในการเลี้ยงชีพและเป็นค่าใช้จ่ายในการศึกษาตลอดช่วงระยะเวลาที่ลาศึกษาต่อ ขอขอบคุณครู อาจารย์ เพื่อนๆ พี่ๆ น้องๆ ตลอดจนทุกๆ คน ที่ผู้วิจัยไม่สามารถเอ่ยนามได้หมด ณ ที่นี้ ที่คอยให้ความช่วยเหลือ ให้ที่พักพิง ให้กำลังใจจนทำให้วิทยานิพนธ์เรื่องนี้ให้สำเร็จลุล่วงด้วยดี ขอขอบคุณมหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต ที่สร้างระบบการศึกษาที่ดี มีคุณภาพและมาตรฐานให้แก่ผู้วิจัย รวมถึงบุคลากร เจ้าหน้าที่บัณฑิตวิทยาลัยทุกท่าน ที่คอยอำนวยความสะดวก และให้บริการด้านการศึกษาทุกเรื่องเป็นอย่างดี

สุดท้ายนี้ขอขอบพระคุณกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักทุกท่านที่ได้สละเวลาให้ความร่วมมือในการให้สัมภาษณ์ ร่วมแบ่งปัน ความรู้ แนวคิด และประสบการณ์ที่มีคุณค่า จนทำให้ผู้วิจัยสร้างองค์ความรู้ทางวิชาการให้ปรากฏแก่สังคมไทยได้เสร็จสิ้นสมบูรณ์ ซึ่งผู้วิจัยต้องขอขอบพระคุณทุกท่านไว้ ณ โอกาสนี้ด้วยใจจริง คุณประโยชน์ของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยขอมอบไว้เพื่อตอบแทนพระคุณ บิดา มารดา และครูอาจารย์ทุกท่านที่ทำให้ผู้วิจัยประสบความสำเร็จและมีวันนี้ได้

ธัญญา จันทร์ตรง

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	๗
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	๖
กิตติกรรมประกาศ.....	๗
สารบัญตาราง.....	๗
สารบัญภาพ.....	๗
บทที่	
1. บทนำ.....	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2 ปัญหาการวิจัย.....	17
1.3 วัตถุประสงค์การวิจัย.....	17
1.4 ขอบเขตการวิจัย.....	18
1.5 นิยามศัพท์.....	19
1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	22
2. แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	23
2.1 ทฤษฎี “ผู้เฝ้าประตูข่าวสาร” (Gatekeeping Theory) แบบดั้งเดิม และผู้เฝ้าประตู ข่าวสารในศตวรรษที่ 21 (Network Gatekeeping Theory)	24
2.2 ทฤษฎี “การกำหนดวาระข่าวสาร” (Agenda setting Theory)	39
2.3 แนวคิดการกำหนดกรอบข่าว (Concept of Framing)	40
2.4 ทฤษฎี “พื้นที่สาธารณะ” (Public Sphere Theory).....	48
2.5 ทฤษฎีหน้าที่ของสื่อมวลชน (Functional Theory).....	54
2.6 ทฤษฎีสื่อสารพลเมืองกับประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม (Right to Communication and Democratic-Participant Media Theory)	55
2.7 แนวคิดเกี่ยวกับวารสารศาสตร์พลเมือง (Citizen Journalism).....	63
2.8 ปรากฏการณ์ของนักข่าวพลเมืองในสังคมไทย.....	68
2.9 แนวคิดเกี่ยวกับการสื่อสารงานวารสารศาสตร์ในยุคสื่อสังคมออนไลน์.....	72

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
2.10 แนวคิดเกี่ยวกับประชาสังคม (Civil Society) ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม ในรูปแบบใหม่ (New Social Movements).....	90
2.11 แนวคิดเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนในสังคมไทย (Human Rights).....	96
2.12 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	104
2.13 กรอบแนวคิดการวิจัยเบื้องต้น (Conceptual Framework).....	115
3. ระเบียบวิธีวิจัย.....	115
3.1 วิธีวิจัย.....	115
3.2 กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants).....	117
3.3 เครื่องมือการวิจัย (Research Instrument).....	120
3.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล (Data Collection).....	121
3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล (Data Analysis).....	123
3.6 การอภิปรายผลและนำเสนอข้อมูล.....	123
4. การรายงานข่าวผ่านสื่อออนไลน์ของนักข่าวพลเมืองในสังคมไทย.....	124
4.1 ภูมิหลังนักข่าวพลเมืองกับความสนใจเชิงประเด็น.....	124
4.2 กระบวนการรายงานข่าวของนักข่าวพลเมือง.....	129
4.3 พื้นที่สื่อออนไลน์กับภาพรวมกระบวนการรายงานข่าว ผ่านสื่อออนไลน์ของนักข่าวพลเมืองในสังคมไทย.....	169
5. การรายงานข่าวผ่านสื่อออนไลน์ของนักข่าวพลเมืองในสังคมไทย.....	176
5.1 สื่อออนไลน์ : ประเภทและลักษณะการใช้งานของนักข่าวพลเมือง.....	176
5.2 นักข่าวพลเมืองกับการนำเสนอประเด็นเนื้อหาด้านสิทธิมนุษยชน บนสื่อออนไลน์.....	182
5.3 การขับเคลื่อนเรื่องสิทธิมนุษยชนของนักข่าวพลเมืองผ่านสื่อออนไลน์.....	263
5.4 กรณีศึกษา: นักข่าวพลเมืองกับการการขับเคลื่อน เรื่องสิทธิมนุษยชนในสังคมไทย.....	286

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
6. แนวทางการพัฒนาบทบาทและการมีส่วนร่วมของนักข่าวพลเมืองในการรายงานข่าวสิทธิมนุษยชนผ่านสื่อออนไลน์ภายใต้บริบทสังคมไทย.....	302
6.1 นิยามนักข่าวพลเมืองภายใต้บริบทของสังคมไทย ในศตวรรษที่ 21.....	302
6.2 ผลกระทบจากปรากฏการณ์การเกิดขึ้นของนักข่าวพลเมืองในสังคมไทย.....	309
6.3 คุณลักษณะของนักข่าวพลเมืองในบริบทของสังคมไทย.....	314
6.4 จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรคของนักข่าวพลเมืองในสังคมไทย.....	320
6.5 แนวทางการพัฒนาบทบาทและการมีส่วนร่วมของนักข่าวพลเมืองในการใช้สื่อออนไลน์รายงานข่าวสิทธิมนุษยชนในสังคมไทย.....	325
7. สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	342
7.1 สรุปผลการวิจัย.....	343
7.2 การอภิปรายผล.....	352
7.3 ข้อจำกัดในการวิจัย.....	368
7.4 ข้อเสนอแนะ.....	369
บรรณานุกรม.....	373
ภาคผนวก.....	384
ก แบบสัมภาษณ์เชิงลึกนักข่าวพลเมือง.....	385
ข แบบสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลหลัก 4 กลุ่ม.....	387
ค แบบวิเคราะห์เนื้อหา.....	389
ง รายชื่อกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก.....	393
ประวัติผู้เขียน.....	402

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
2.1 เปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างทฤษฎีผู้เฝ้าประตูข่าวสาร ในยุคดั้งเดิมกับทฤษฎีผู้เฝ้าประตูข่าวสารแบบเครือข่าย.....	35
2.2 เปรียบเทียบความแตกต่างระหว่าง Gatekeeping และ Gatewatching.....	39
2.3 แสดงรูปแบบการมีส่วนร่วมในงานวารสารศาสตร์ ภาคประชาชนผ่านสื่อสังคมออนไลน์.....	62
2.4 แสดงรูปแบบวารสารศาสตร์ใหม่ (New Journalism).....	84
4.1 สรุปข้อมูลพื้นฐานของกลุ่มนักข่าวพลเมืองใน 5 เว็บไซต์.....	126
4.2 5 เว็บไซต์กับนโยบายในการส่งเสริมการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม ให้กับภาคพลเมือง.....	169
5.1 สรุปประเภทและลักษณะการใช้สื่อออนไลน์เพื่อการสื่อสาร ของนักข่าวพลเมืองในสังคมไทย.....	181
5.2 แสดงผลการวิเคราะห์ปริมาณเนื้อหา (Contents Analysis) ด้านสิทธิมนุษยชนที่ปรากฏบนหน้าเว็บไซต์สำนักข่าวประชาธรรม ในช่วง 4 เดือน (ตุลาคม 2555 ถึง มกราคม 2556).....	186
5.3 สรุปลักษณะเนื้อหา (Textual Analysis) สิทธิมนุษยชนแต่ละด้าน ที่นักข่าวพลเมืองนำเสนอผ่านเว็บไซต์สำนักข่าวประชาธรรม.....	189
5.4 ตัวอย่างเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับประเด็นด้านสิทธิมนุษยชน ในแต่ละด้านที่นักข่าวพลเมืองนำเสนอผ่านเว็บไซต์สำนักข่าวประชาธรรม.....	190
5.5 แสดงปริมาณการวางกรอบประเด็นสิทธิมนุษยชนในแง่การนิยาม ปัญหาของนักข่าวพลเมืองผ่านเว็บไซต์สำนักข่าวประชาธรรม.....	196
5.6 แสดงผลการวิเคราะห์ปริมาณเนื้อหา (Contents Analysis) ด้านสิทธิมนุษยชนที่ปรากฏบนหน้าเว็บไซต์ประชาไท.....	198
5.7 สรุปการวิเคราะห์เนื้อหาข่าว (Textual Analysis) ของนักข่าวพลเมือง ในประเด็นด้านสิทธิมนุษยชนที่ปรากฏในเว็บไซต์ประชาไท.....	202

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่	หน้า
5.8 ตัวอย่างเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับประเด็นด้านสิทธิมนุษยชน ในแต่ละด้านที่นักข่าวพลเมืองนำเสนอผ่านเว็บไซต์ประชาไท.....	203
5.9 แสดงปริมาณการวางกรอบประเด็นสิทธิมนุษยชน ในแง่การนิยามปัญหาของนักข่าวพลเมืองผ่านเว็บไซต์ประชาไท.....	209
5.10 แสดงผลการวิเคราะห์ปริมาณเนื้อหา (Contents Analysis) ด้านสิทธิมนุษยชนที่ปรากฏบนหน้าเว็บไซต์โอเคเนชั่น.....	211
5.11 สรุปลักษณะเนื้อหา (Textual Analysis) ด้านสิทธิมนุษยชน แต่ละด้านที่นักข่าวอาสาเสนอผ่านบล็อกในเว็บไซต์โอเคเนชั่น.....	218
5.12 ตัวอย่างเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับประเด็นด้านสิทธิมนุษยชน ในแต่ละด้านที่นักข่าวอาสาเสนอผ่านบล็อกในเว็บไซต์โอเคเนชั่น.....	219
5.13 แสดงปริมาณการวางกรอบประเด็นสิทธิมนุษยชน ในแง่การนิยามปัญหาสิทธิมนุษยชนของนักข่าวอาสา ผ่านเว็บไซต์โอเคเนชั่น.....	224
5.14 แสดงผลการวิเคราะห์ปริมาณเนื้อหา (Contents Analysis) ด้านสิทธิมนุษยชนที่ปรากฏบนหน้าเว็บไซต์เครือข่ายนักข่าวพลเมือง สถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส.....	227
5.15 สรุปลักษณะเนื้อหาข่าว (Textual Analysis) ของนักข่าวพลเมือง ในประเด็นด้านสิทธิมนุษยชนที่ปรากฏในเว็บไซต์เครือข่ายนักข่าวพลเมือง สถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส.....	233
5.16 ตัวอย่างเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับประเด็นด้านสิทธิมนุษยชนในแต่ละด้านที่ นำเสนอผ่านเว็บไซต์เครือข่ายนักข่าวพลเมืองสถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส.....	234
5.17 แสดงปริมาณการวางกรอบประเด็นสิทธิมนุษยชน ในแง่การนิยามปัญหาของนักข่าวพลเมืองผ่านเว็บไซต์ เครือข่ายนักข่าวพลเมืองไทยพีบีเอส.....	239
5.18 แสดงผลการวิเคราะห์ปริมาณเนื้อหา (Contents Analysis) ด้านสิทธิมนุษยชน ที่ปรากฏบนหน้าเว็บไซต์ศูนย์ข้อมูล และข่าวสืบสวนเพื่อสิทธิพลเมือง (TCIU).....	243

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่	หน้า
5.19 สรุปการวิเคราะห์เนื้อหาข่าว (Textual Analysis) ของนักข่าวพลเมืองใน ประเด็นด้านสิทธิมนุษยชนที่ปรากฏในเว็บไซต์ TCIJ.....	245
5.20 ตัวอย่างเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับประเด็นด้านสิทธิมนุษยชน ในแต่ละด้านที่นักข่าวพลเมืองนำเสนอผ่านเว็บไซต์ TCIJ.....	246
5.21 แสดงปริมาณการวางกรอบประเด็นสิทธิมนุษยชน ในแง่การนิยามปัญหาที่นักข่าวพลเมืองผ่านเว็บไซต์ศูนย์ TCIJ.....	252
5.22 แสดงการเปรียบเทียบปริมาณการนำเสนอประเด็น และเนื้อหาข่าวด้านสิทธิมนุษยชนของนักข่าวพลเมืองในแต่ละเว็บไซต์.....	253
5.23 แสดงผลการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงปริมาณ (Contents Analysis) แสดงจำนวนข่าวและทิศทางกรนำเสนอเนื้อหาด้านสิทธิมนุษยชน ของนักข่าวพลเมืองผ่านเว็บไซต์ในภาพรวม.....	254
5.24 แสดงปริมาณการวางกรอบประเด็นสิทธิมนุษยชน ในแง่การนิยามปัญหาของนักข่าวพลเมืองผ่านเว็บไซต์ในภาพรวม.....	255
5.25 แสดงการวางกรอบประเด็นสิทธิมนุษยชนในแง่การนิยามปัญหา ของนักข่าวพลเมือง 3 อันดับพร้อมตัวอย่างและเนื้อหาข่าว โดยสังเขป.....	257
5.26 แสดงปริมาณประเด็นการพาดหัวข่าวในสื่อหนังสือพิมพ์ทุกฉบับ ตั้งแต่เดือน ตุลาคม 2555 ถึง เดือนมกราคม 2556.....	280
5.27 แสดงปริมาณการนำเสนอประเด็นข้อมูลข่าวสาร ของนักข่าวพลเมืองผ่านหน้าเว็บไซต์ 5 เว็บไซต์ ตั้งแต่เดือนตุลาคม 2555 ถึง เดือนมกราคม 2556.....	283
6.1 สรุปผลกระทบที่เกิดจากปรากฏการณ์การเกิด นักข่าวพลเมืองในสังคมไทย.....	313
6.2 การวิเคราะห์ SWOT นักข่าวพลเมืองในบริบทของสังคมไทย.....	323

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
2.1 แบบจำลองผู้รักษาช่องทางสื่อสารของไวท์ (White).....	24
2.2 แบบจำลองของเวสเลย์ และแมคติน แบบที่ 1.....	25
2.3 แบบจำลองของเวสเลย์ และแมคติน แบบที่ 2.....	26
2.4 แบบจำลองของเวสเลย์ และแมคติน แบบที่ 3.....	26
2.5 แบบจำลองของเวสเลย์ และแมคติน แบบที่ 4.....	27
2.6 รูปแบบการทำงานคัดเลือกข่าวของผู้รักษา ช่องทางสื่อสารของ Galtung & Ruge.....	28
2.7 แสดงรูปแบบการเฝ้าประตู่ข่าวสารระหว่างองค์กรในระบบสังคม ของ Shoemaker โดยมีปัจจัยภายในองค์กรและสังคมเข้ามาเกี่ยวข้อง.....	29
2.8 แสดงรูปแบบกระบวนการเฝ้าประตู่ข่าวสาร ของการสื่อสารภายในองค์กรของ Shoemaker.....	30
2.9 แสดงกระบวนการเฝ้าประตู่ข่าวสารตามประสบการณ์ ในชีวิตของปัจเจกบุคคลของ Lewin.....	31
2.10 แสดงกระบวนการข่าวของสื่อกระแสหลัก ตามแนวทางการศึกษาของ Bruns.....	32
2.11 แสดงกระบวนการเฝ้าประตู่ข่าวของผู้บริโภค ตามแนวทางการศึกษาของ Bruns.....	34
2.12 แสดงองค์ประกอบสำคัญของกระบวนการกำหนดวาระข่าวสาร.....	39
2.13 แสดงรูปแบบของกระบวนการกำหนดกรอบข่าว แบบผสมผสานของ De Vreese.....	42
2.14 แบบจำลองกระบวนการวางกรอบในการศึกษาของ Scheufele	44
2.15 แสดงตำแหน่งแห่งที่ของพื้นที่สาธารณะ.....	52
2.16 รูปแบบการทำงานของกองบรรณาธิการข่าวศตวรรษที่ 21 ของ Pual Bradshaw.....	79
2.17 แสดงการเปลี่ยนแปลงกระบวนการสื่อข่าวของสำนักข่าวเอพี.....	81
2.18 แสดงวงจรในกระบวนการสื่อข่าวของ Telegraph.....	82

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพที่	หน้า
2.19 แสดงโมเดลการทำข่าวสื่อสารแบบสองทางถึงผู้อ่านเข้ามามีส่วนร่วม.....	83
2.20 แสดงระบบหรือกระบวนการรายงานข่าวภาคพลเมือง.....	88
2.21 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างการสื่อสารขบวนการเคลื่อนไหว ทางสังคมรูปแบบใหม่และสื่อในพื้นที่สาธารณะ.....	93
2.22 แสดงภาพรวมของขอบเขตสิทธิมนุษยชน.....	99
2.23 กรอบแนวคิดการวิจัยเบื้องต้น (Conceptual Framework).....	114
4.1 แสดงกระบวนการรายงานข่าวของนักข่าวพลเมืองที่ใช้พื้นที่ เว็บไซต์สำนักข่าวประชาธรรม.....	151
4.2 แสดงการเข้ารับรางวัลดีเด่น “สื่อมวลชนเพื่อสิทธิมนุษยชน” ประจำปี 2555 ประเภทสื่อออนไลน์ของหนังสือพิมพ์ประชาไทออนไลน์.....	154
4.3 แสดงกระบวนการรายงานข่าวของนักข่าวพลเมืองที่ใช้พื้นที่ เว็บไซต์ประชาไท.....	156
4.4 คุณชาติ วาระดี (กลาง) ตัวแทนเว็บไซต์โอเคเนชั่น เข้ารับรางวัล Asian Digital Media Awards ยอดเยี่ยมประจำปีภูมิภาคเอเชีย ประจำปี 2010 ณ ประเทศสิงคโปร์.....	158
4.5 แสดงกระบวนการรายงานข่าวของนักข่าวอาสาเว็บไซต์ โอเคเนชั่นผ่านบล็อกส่วนบุคคล.....	160
4.6 แสดงกระบวนการรายงานข่าวของนักข่าวพลเมืองผ่านเว็บไซต์ เครือข่ายสถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส.....	165
4.7 แสดงกระบวนการรายงานข่าวของนักข่าวพลเมืองผ่านเว็บไซต์TCU.....	168
4.8 ภาพรวมกระบวนการรายงานข่าวผ่านสื่อออนไลน์ ของนักข่าวพลเมืองในสังคมไทย.....	174
5.1 แสดงการใช้สื่อออนไลน์ของกลุ่มนักข่าวพลเมืองแยกตามเว็บไซต์ที่ศึกษา.....	180
5.2 แสดงพื้นที่ที่ใช้ในการวิเคราะห์ประเด็นและเนื้อหาข่าว ของนักข่าวพลเมืองบนเว็บไซต์สำนักข่าวประชาธรรม.....	185

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพที่	หน้า
5.3 แสดงรูปแบบการเขียนข่าวและรูปแบบการนำเสนอข่าว ในลักษณะเนื้อหาพร้อมภาพประกอบของนักข่าวพลเมือง ผ่านเว็บไซต์สำนักข่าวข่าวประชาธรรม.....	187
5.4 แสดงพื้นที่ที่ใช้ในการวิเคราะห์ประเด็นและเนื้อหาข่าว ของนักข่าวพลเมืองเว็บไซต์ข่าวประชาไท.....	197
5.5 แสดงตัวอย่างข่าวในเว็บไซต์ประชาไทที่นำเสนอ เรื่องเดียวกันแต่มีความ หลากหลายในการเลือกประเด็นมานำเสนอ.....	201
5.6 แสดงพื้นที่ในการวิเคราะห์ข่าวของกลุ่มนักข่าวอาสา หน้าเว็บไซต์โอเคเนชั่น.....	210
5.7 แสดงตัวอย่างการวิเคราะห์เนื้อหาด้านสิทธิพลเมืองในเว็บไซต์โอเคเนชั่น.....	213
5.8 แสดงการวิเคราะห์เนื้อหาด้านสิทธิชุมชน และวัฒนธรรมในเว็บไซต์โอเคเนชั่น.....	214
5.9 แสดงการวิเคราะห์เนื้อหาด้านสิทธิทางการเมืองในเว็บไซต์โอเคเนชั่น.....	215
5.10 แสดงการวิเคราะห์เนื้อหาด้านสิทธิทางสังคมในเว็บไซต์โอเคเนชั่น.....	216
5.11 แสดงการวิเคราะห์เนื้อหาด้านสิทธิทางเศรษฐกิจในเว็บไซต์โอเคเนชั่น.....	217
5.12 พื้นที่ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข่าวและการเปิดรับสมัคร นักข่าวพลเมืองในหน้าเว็บไซต์.....	226
5.13 แสดงตัวอย่างเนื้อหาข่าวด้านสิทธิชุมชนและวัฒนธรรม บนเว็บไซต์เครือข่ายนักข่าวพลเมืองสถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส.....	229
5.14 แสดงตัวอย่างเนื้อหาข่าวด้านสิทธิพลเมืองบนเว็บไซต์ เครือข่ายนักข่าวพลเมืองสถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส.....	230
5.15 แสดงตัวอย่างเนื้อหาข่าวสิทธิทางสังคมบนเว็บไซต์ เครือข่ายนักข่าวพลเมืองสถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส.....	231
5.16 แสดงตัวอย่างเนื้อหาข่าวด้านสิทธิทางเศรษฐกิจบนเว็บไซต์เครือข่าย นักข่าวพลเมืองสถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส.....	232

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพที่	หน้า
5.17 แสดงตัวอย่างเนื้อหาข่าวด้านสิทธิทางการเมือง บนเว็บไซต์เครือข่ายนักข่าวพลเมืองสถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส.....	232
5.18 แสดงโครงสร้างเนื้อหา 3 ส่วนหลักที่เว็บไซต์ TCIJ.....	241
5.19 แสดงพื้นที่ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข่าวนักข่าวพลเมืองในหน้าเว็บไซต์TCIJ.....	242
5.20 แสดงการใช้สื่อสังคมออนไลน์ (Facebook) ของนักข่าวพลเมือง เป็นช่องทางในการรายงานข่าวแลกเปลี่ยนกับเพื่อนในสังคมออนไลน์.....	270
5.21 แสดงการใช้สื่อสังคมออนไลน์ (Facebook) ของนักข่าวพลเมือง เป็นช่องทางในการเผยแพร่ข่าวที่เกิดขึ้นในสังคม.....	270
5.22 แสดงการใช้สื่อสังคมออนไลน์ (Facebook) ขับเคลื่อนประเด็นปัญหาในพื้นที่.....	273
5.23 ภาพการจัดกิจกรรมสาธารณะของกลุ่มบล็อกเกอร์ไอเคเนชั่น เตะฟุตบอลพร้อมมอบอุปกรณ์การศึกษาให้เด็กๆ ที่สระแก้ว 19 มิถุนายน 2555 และการจัดกิจกรรมอาสาสร้างบ่อน้ำให้ช้างป่ากุยบุรี.....	274
5.24 ภาพการใช้สื่อสังคมออนไลน์เพื่อการสื่อสาร ทางการเมืองของนักข่าวพลเมือง.....	275
5.25 ภาพการขยายพื้นที่สื่อออนไลน์เพื่อใช้ในการสื่อสาร เฉพาะกลุ่มของนักข่าวพลเมือง.....	277
5.26 ภาพการขับเคลื่อนประเด็นในพื้นที่สู่สาธารณะของนักข่าวพลเมือง.....	278
5.27 ภาพการขับเคลื่อนประเด็นจากบล็อกสู่หน้า 1 คมชัดลึก.....	279
5.28 ภาพการเป็นวิทยากรถ่ายทอดความรู้การใช้สื่อใหม่ และรู้เท่าทันของนักข่าวพลเมือง.....	285
5.29 แสดงระดับการขับเคลื่อนประเด็นสิทธิมนุษยชน ของนักข่าวพลเมืองในแต่ละเว็บไซต์.....	286
5.30 แสดงหน้าบล็อก รายีไสล กับชื่อเสียงที่ดังไกลไปทั่วโลก.....	289
5.31 แสดงการนำเสนอเรื่องราวของบล็อกเกอร์รายีไสล ด้วยจิตสำนึกรักบ้านเกิด.....	290

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพที่	หน้า
5.32 แสดงตัวอย่างการเขียนวิเคราะห์ SWOT หน้ากากขาว ของบล็อกเกอร์ไอเคนชั้น.....	297
5.33 แสดงการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นที่มีต่อปรากฏการณ์ และงานเขียนหน้ากากขาว.....	298
5.34 แสดงการเปิดกลุ่มเครือข่ายหน้ากากขาว และการเปลี่ยนภาพโปรไฟล์ผ่านสื่อออนไลน์.....	299
5.35 แสดงภาพข่าวการรวมกลุ่มรณรงค์ต่อต้านรัฐบาล.....	300
5.36 แสดงการประกาศการนัดหมายการรวมตัว ของกลุ่มหน้ากากขาวผ่านเฟซบุ๊ก.....	300
6.1 ภาพแสดงคุณลักษณะโดยรวมของนักข่าวพลเมืองในบริบทของสังคมไทย.....	319

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

สิทธิการสื่อสารกับการส่งเสริมความเป็นประชาสังคมในสังคมไทย องค์กรอิสระด้านสิทธิมนุษยชน ที่มีชื่อว่า Article 19 ระบุว่า เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นเป็นกุญแจสำคัญสู่สิทธิมนุษยชน เนื่องจากเป็นแนวคิดที่ผดุงไว้ซึ่งประชาธิปไตย เป็นแนวคิดที่สอดคล้องกับมุมมองของคณะกรรมการด้านสิทธิมนุษยชนของสหประชาชาติที่มองว่าสิทธิการสื่อสารมีความสำคัญอย่างยิ่งในสังคมประชาธิปไตย (พรรษาสิริ กุหลาบ, 2550, น. 46) จนได้รับการยอมรับว่าเป็นสิทธิมนุษยชน (Human Rights) ขั้นพื้นฐานที่ช่วยให้บุคคลและชุมชนสามารถที่จะดำเนินชีวิตบนพื้นฐานตามความคิด ความเชื่อ ประสบการณ์ ที่มีความหลากหลายแตกต่างกันออกไป ขึ้นอยู่กับวัฒนธรรมและบริบททางสังคม ดังนั้น สิทธิการสื่อสารจึงเป็นสิทธิอันชอบธรรมที่ทุกคนในสังคมพึงได้รับอย่างเสมอภาค อันหมายถึงสิทธิเสรีภาพและโอกาสในการเข้าถึงสื่อ ความสามารถในการใช้สื่อที่หลากหลายเพื่อแสดงความคิดเห็นของตนหรือ ได้แย้งแสดงเหตุผลกับอีกฝ่ายที่คิดเห็นไม่ตรงกัน ตลอดจนการธำรงรักษาไว้ซึ่งความคิด ความเชื่อ และผลประโยชน์ของกลุ่ม สิทธิการสื่อสารจึงเป็นสิทธิที่ควรได้รับการอนุรักษ์ไปพร้อมกับการพัฒนาภายใต้บริบทของการสื่อข่าวสารและเทคโนโลยีการสื่อสารที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว ตามที่ได้บัญญัติไว้ในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Universal Declaration on Human Rights: UDHR) ข้อ 19 ว่า

“ทุกคนมีสิทธิในเสรีภาพแห่งความเชื่อ และในการแสดงความคิดเห็น สิทธิในข้อนี้หมายรวมถึงสิทธิในการยึดถือความเชื่อและความคิดเห็นโดยไม่ถูกแทรกแซงใดๆ และรวมถึงสิทธิในการแสวงหา รับ และถ่ายทอดความคิดและข้อมูลข่าวสารผ่านสื่อต่างๆ โดยไม่จำกัดประเภทและไม่จำกัดพรมแดนทางภูมิศาสตร์”

อย่างไรก็ตามในทางปฏิบัติจะพบว่า ความไม่เท่าเทียมกันในสิทธิเสรีภาพสำหรับการแสวงหา การรับ การถ่ายทอดข้อมูลข่าวสาร และการแสดงความคิดเห็นต่างๆ ตลอดจนการถูกรวบงำและการกีดกันสิทธิการสื่อสารทั้งในระดับบุคคล ชุมชน ท้องถิ่น ซึ่งเกิดจากภาครัฐ พลังทางเศรษฐกิจ และสื่อมวลชน รวมถึงปัจจัยอื่นๆ ก็ยังคงปรากฏให้เห็นเป็นปัญหาอยู่ในสังคมโลก (อุบลรัตน์ ศิริชูศักดิ์, 2550; น. 128)

ปัจจุบัน จะเห็นว่าปัญหาความไม่เท่าเทียมกันหรือการถูกปิดกั้นสิทธิเสรีภาพของคนกลุ่มต่างๆ ที่ปรากฏอยู่ในสังคม ทั้งในกลุ่มสตรี เพศที่สาม คนพิการ ผู้ใช้แรงงาน เด็กผู้ด้อยโอกาส รวมถึงการปิดกั้นสิทธิเสรีภาพการสื่อสารของประชาชน ได้กลายเป็นปัญหาสิทธิมนุษยชนทั้งในมิติด้านสิทธิพลเมือง สิทธิทางการเมือง สิทธิทางเศรษฐกิจ สิทธิทางสังคม และสิทธิทางวัฒนธรรม ซึ่งส่งผลกระทบต่อ การเสริมสร้างและพัฒนาความเป็นประชาสังคมในสังคมโลกไปแล้วก็ตาม แต่สังคมไทยก็ได้พยายามส่งเสริมความเป็นประชาสังคม (Civil Society) ในรัฐธรรมนูญฉบับ พ.ศ. 2540 กับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 ไว้อย่างชัดเจน ในเรื่องการให้สิทธิเสรีภาพแก่ประชาชนในสังคมอย่างเท่าเทียมกัน โดยเฉพาะสิทธิเสรีภาพในการสื่อสาร ให้สามารถมีส่วนร่วมในการแสดงออกทางความคิด พฤติกรรม ตลอดจนร่วมรับผิดชอบและรักษาไว้ซึ่งความเป็นประชาธิปไตย นอกจากนี้ยังเน้นความหลากหลาย ทั้งในด้านการรวมตัว ลักษณะกลุ่มคน พื้นที่ รูปแบบกิจกรรม ประเด็นความสนใจหรือปัญหาที่พบร่วมกัน ตลอดจนเน้นความเป็นชุมชน ที่มีความสัมพันธ์ ร่วมมือกัน มีจิตสำนึกรับผิดชอบต่อสาธารณะในฐานะพลเมือง เกิดเป็นเครือข่ายสังคมแห่งการเรียนรู้ และในรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน พ.ศ. 2550 ในมาตรา 36 มาตรา 45 มาตรา 56-67 ได้เน้นการคุ้มครอง ส่งเสริม และขยายสิทธิเสรีภาพของประชาชนอย่างเต็มที่ ทำให้การใช้สิทธิเสรีภาพของประชาชนเป็นไปโดยง่าย มีประสิทธิภาพและมีมาตรการคุ้มครอง ตลอดจนทำให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารงานท้องถิ่นและกระจายอำนาจสู่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมากขึ้น (กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ กระทรวงยุติธรรม, 2551, น. 2)

จากที่กล่าวมาข้างต้น แม้รัฐจะมีการส่งเสริมสิทธิเสรีภาพให้กับประชาชนในรูปแบบต่างๆ มากขึ้นก็ตาม แต่สังคมก็ยังคาดหวังว่าสื่อมวลชนจะยังคงทำหน้าที่เป็นสื่อกลาง เป็นเวทีที่ช่วยส่งเสริมสิทธิเสรีภาพและสร้างความเข้มแข็งให้กับพลเมืองในสังคมต่อไป

สื่อกระแสหลัก: สิทธิเสรีภาพและบทบาทการดำเนินงานภายใต้อำนาจรัฐ ทูท และเทคโนโลยี ในช่วงศตวรรษที่ 20 สื่อมวลชนได้รับการยอมรับว่าเป็นเป็นฐานันดรที่ 4 ที่มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาสังคม มีหน้าที่ให้ข้อมูลข่าวสาร ความรู้ การศึกษา ความบันเทิง ตลอดจนส่งเสริม ทำนุบำรุง และธำรงรักษาไว้ซึ่งศิลปวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงาม มีสิทธิเสรีภาพการสื่อสารตามกฎหมายอย่างเด่นชัด มีพลังอำนาจทางความคิด เป็นผู้ควบคุมการไหลเวียนของข่าวสารและจัดวางวาระข่าวสารให้กับประชาชน และด้วยการทำหน้าที่บนพื้นฐานของอุดมการณ์และจรรยาบรรณทางวิชาชีพที่ชัดเจน จึงทำให้สื่อมวลชนสามารถเป็นพลังในการขับเคลื่อนทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมให้กับสาธารณชนได้มาก ซึ่งต่างจากศตวรรษที่ 21 เมื่อสังคมโลกเข้าสู่ระบบทุนนิยม ไปพร้อมกับการพัฒนาทางด้านเทคโนโลยีการสื่อสารอย่างต่อเนื่อง การขยายตัวของสื่อใหม่ (New Media) ทำให้องค์กรสื่อมุ่งสู่การเป็น

อุตสาหกรรม มีการปรับนโยบายทิศทางการดำเนินงาน และเป้าหมายไปในเชิงธุรกิจมากขึ้น ดังนั้น การทำหน้าที่เป็นสื่อกลางให้กับประชาชนเริ่มลดน้อยลง ประกอบสถานการณ์ความขัดแย้งทางการเมืองในสังคม สื่อมวลชนยิ่งถูกจำกัดสิทธิเสรีภาพมากขึ้น จะเห็นได้จากดัชนีชี้วัดสื่อเอเชีย (Asian Media Barometer) ปี พ.ศ. 2553 ที่จัดทำขึ้นโดยมูลนิธิ ฟรีดริช-อีแบร์ท (ประเทศไทย) (FES) ซึ่งชี้ให้เห็นว่า ถึงแม้กฎหมายรัฐธรรมนูญฉบับ ปี พ.ศ. 2550 จะให้การคุ้มครองและเป็นหลักประกัน การให้สิทธิเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นอยู่ก็ตาม แต่ก็ยังมีกฎหมาย อื่นๆ อย่างเช่น กฎหมาย ด้านความมั่นคง กฎหมายรักษาพระราชบัญญัติความมั่นคงภายใน หรือประมวลกฎหมายอาญาเป็น ตัวตักง้างอยู่ ส่งผลให้พลเมืองและนักหนังสือพิมพ์กลัวการแสดงความคิดเห็นหรือวิพากษ์วิจารณ์ สถาบันที่มีอำนาจ เพราะอาจจะถูกจับกุมหรือถูกตั้งข้อหาร้ายแรง หนังสือพิมพ์หันมาใช้การ เซ็นเซอร์ตนเองมากขึ้นเรื่อยๆ ซึ่งเกิดจากทั้งแรงกดดันทางการเมือง การแข่งขันทางธุรกิจ การ แทรกแซงโดยเจ้าของกิจการสื่อ ส่งผลให้การรายงานข่าวไม่เป็นกลางและมีอคติ นักหนังสือพิมพ์ หรือ สื่อมวลชนขาดความมั่นใจและไม่กล้าที่จะทำงานอย่างอิสระ โดยไม่เดินตามวาระข่าวของรัฐ (อุบลรัตน์ ศิริวิสุทธิ, 2554)

จากข้อมูลดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่าการดำเนินงานภายใต้อำนาจรัฐ ทุน และ เทคโนโลยีของสื่อมวลชน เป็นผลทำให้สื่อถูกลิดรอนสิทธิเสรีภาพลงไป ซึ่งตรงกับการรายงาน ดัชนีชี้วัดสิทธิเสรีภาพสื่อ (Press Freedom Index) โดยองค์กรนักข่าวไร้พรมแดน หรือ Reporters Without Borders องค์กรเอกชนนานาชาติ ประเทศฝรั่งเศส ที่ได้จัดอันดับเสรีภาพของสื่อทั่วโลกในปี 2554-2555 ว่า ประเทศไทยอยู่ในอันดับที่ 137 จาก 179 ประเทศ ตีกว่าปี 2553 ที่อยู่ในอันดับ 153 จาก 170 ประเทศ แต่ เมื่อเปรียบเทียบกับอันดับทั่วโลก กลุ่มประเทศอาเซียนรวมถึงประเทศไทย ถูกจัดอยู่ในกลุ่มประเทศที่มีเสรีภาพของสื่อค่อนข้างแย่ (Difficult Situation) โดยปัจจัยสำคัญมาจาก บรรยากาศทางการเมืองที่ร้อนแรง ทำให้สื่อมักถูกข่มขู่คุกคาม เซ็นเซอร์ตัวเอง หรือมีผลประโยชน์ทับซ้อนนั่นเอง (วอยส์ทีวีออนไลน์, 2556)

สื่อออนไลน์: พื้นที่การมีส่วนร่วมและการสร้างพลังสื่อสารภาคพลเมืองยุคเว็บ 2.0 การพัฒนาเทคโนโลยีการสื่อสาร เริ่มจากยุค 1.0 เป็นยุคแรกของเทคโนโลยีเว็บไซต์ ซึ่งเป็นการสื่อสารแบบทางเดียว (One-way Communication) ที่ผู้รับสารจะอ่านข้อมูลได้อย่างเดียว (Read-only) ไม่สามารถมีส่วนร่วมในการสื่อสารได้ส่วนการปรับแก้ไขข้อมูลจะเป็นหน้าที่ของผู้ดูแลเว็บไซต์ (Webmaster) เท่านั้น และในช่วง 4-5 ปีที่ผ่านมาการพัฒนาเข้าสู่ยุค เว็บ 2.0 ทำให้ผู้รับสารสามารถที่จะอ่านและเขียนโต้ตอบกันได้ (Read-Write) เป็นการสื่อสารแบบสองทาง (Two-way Communication) สนับสนุนการรวมกลุ่มเนื้อหาที่เป็นประโยชน์และสร้างสรรค์ร่วมกันบนเครือข่ายออนไลน์ จะเห็นว่าผู้รับสารในยุคนี้สามารถผลิตข่าวสารเองได้ (User Generated Content: UGC

หรือ Consumer-Generated Media: CGM) โดยตั้งกระทู้ผ่านกระดานข่าวหรือเว็บบอร์ด และเว็บบล็อก การเกิดขึ้นของบล็อกนี้เองทำให้การสื่อสารเริ่มสมบูรณ์มากขึ้น ประกอบกับการเข้ามาของสื่อสังคมออนไลน์ (Social Media) อย่างบล็อก (Blog) เฟซบุ๊ก (Facebook) ทวิตเตอร์ (Twitter) ยูทูบ (You Tube) วิกีพีเดีย (Wikipedia) ยิ่งเพิ่มศักยภาพให้กับผู้บริโภคหรือผู้รับสารในอดีตนั้น สามารถแสวงหา จัดเก็บรวบรวมข้อมูล ผลิตเนื้อหา กำหนดวาระข่าวสาร ตรวจสอบแก้ไขข่าวสาร และส่งต่อข้อมูลข่าวสารผ่านช่องทาง (Platform) ที่หลากหลายได้เอง (BrandAge, 2554, น. 29-30)

พัฒนาการของสื่อออนไลน์ ทั้งในรูปแบบของบล็อก (Blog) เฟซบุ๊ก (Facebook) ทวิตเตอร์ (Twitter) ยูทูบ (You Tube) หรือวิกิพีเดีย (Wikipedia) ได้กลายเป็นพื้นที่แห่งใหม่ที่มีความสำคัญสำหรับการส่งเสริมสิทธิการสื่อสารและเสรีภาพการแสดงความคิดเห็น ตลอดจนเป็นสื่อที่เอื้อให้เกิดการมีส่วนร่วม (Collaborative) ให้ประชาชนพลเมืองทุกกลุ่ม ทุกชนชั้น สามารถที่จะเข้าถึง แสดงออกซึ่งสิทธิเสรีภาพในการสื่อสาร ทั้งการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและการมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ของสังคม ตลอดจนการรวมตัวเพื่อการต่อรอง ต่อสู้ ชั่งชิ่งหรือรักษาผลประโยชน์ของสิทธิมนุษยชนในเรื่องต่างๆ ที่พึงจะได้รับ ซึ่งทั้งหมดที่กล่าวมานี้หมายถึงการสร้างจิตสำนึกสาธารณะในการทำหน้าที่เป็นพลเมืองดีของสังคมนั้นเอง

จากสถานการณ์การเปลี่ยนผ่านบทบาทของผู้รับสารในอดีตสู่การเป็นผู้ผลิตข่าวสารผ่านสื่อออนไลน์ได้เองในยุคปัจจุบัน ทำให้สื่อกระแสหลักต้องสร้างช่องทางหรือพื้นที่สื่อออนไลน์ให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วม ถือเป็น การเสริมสร้างพลังการสื่อสารของภาคพลเมืองให้ปรากฏชัดเจนยิ่งขึ้น ดังจะเห็นได้จากการเปิดพื้นที่เว็บไซต์ข่าวทางเลือกในลักษณะเว็บกึ่งบล็อกของของสำนักข่าวประชาไท (www.prachathai.com) ที่ให้ผู้อ่าน เขียนข่าวและส่งข่าว ผ่านอินเทอร์เน็ตในโครงการนักข่าวพเนจร (ปิยะพงษ์ ป็องภัย, 2552, น. 39) ส่วนเว็บไซต์โอเคเนชั่น (www.oknation.net/blog) ของเครือเนชั่นกรุ๊ปได้เปิดเว็บบล็อก (weblog) พร้อมเปิดตัวโครงการ Citizen Reporter เพื่อให้ประชาชนทั่วไปได้มีส่วนร่วมรายงานข้อมูลข่าวสารในแต่ละพื้นที่ด้วยตนเอง โดยใช้สโลแกนว่า “ทุกคนเป็นนักข่าวได้” (อดิศักดิ์ ลิ้มปรั่งพัฒนกิจ, 2553, น. 42) รวมถึงการใช้เว็บไซต์เครือข่ายสังคมอื่นๆ มาใช้ในการวิจัยผู้บริโภค ทำข่าว ทำสารคดี แม้กระทั่ง นักสื่อสารมวลชนเองก็ยังใช้สื่อสังคมออนไลน์ ดึงความร่วมมือจากผู้อ่านมาเป็นส่วนหนึ่งในการทำข่าวเชิงสืบสวนเหมือนหนังสือพิมพ์ The Guardian ของอังกฤษที่ใช้หลัก Crowd sourcing คือ การดึงความร่วมมือและภูมิปัญญาจากคนในชุมชนออนไลน์มาช่วยกันร่วมแก้ปัญหาคดีปัญหาหนึ่งในสังคม (มานะ ตรีรยาภิวัฒน์, 2554, น. 132-133) และที่เห็นได้ชัดในสังคมไทยในช่วงปี 2554 ก็คือเกิดการรวมกลุ่มของคนในเครือข่ายออนไลน์ เช่น กลุ่มรัฐผู้พิทักษ์ที่ใช้เฟซบุ๊กเป็นช่องทางเพื่อให้ประชาชนทุกคนได้มีส่วนร่วมในการรายงานสถานการณ์น้ำท่วมตามพื้นที่ต่างๆ ตลอดจน

สร้างสรรค์วิดีโอให้ความรู้ เตือนภัย และรายงานสถานการณ์ผ่านยูทูป กลายเป็นสื่อกลางที่คอยให้ความช่วยเหลือแก่ผู้ประสบภัยได้อย่างทั่วถึงและทันเหตุการณ์มากขึ้น

จะเห็นว่าสื่อออนไลน์ได้พัฒนากลายเป็นสื่อภาคพลเมืองเด่นชัดและมีบทบาทสำคัญ เป็นสื่อที่มีพลังในการขับเคลื่อนสังคมไปควบคู่กับสื่อกระแสหลักได้ ดังนั้น การแลกเปลี่ยนแนวคิด ประสบการณ์ การเล่าเรื่องราวหรือปรากฏการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นของประชาชนพลเมืองไม่ว่าจะเพื่อแสดงอัตลักษณ์ สร้างพลังในการต่อสู้เพื่อสิทธิมนุษยชนหรือเพื่อร่วมกันช่วยแก้ปัญหาในสถานการณ์ต่างๆ ผ่านสื่อออนไลน์ ทำให้ข่าวสารบางเรื่องกลายเป็นประเด็นที่สื่อกระแสหลักต้องติดตามและเผยแพร่ต่อไป อย่างเช่นกรณีของวินมอเตอร์ไรค์รับจ้างเสนอกาฬข่าวการระเบิดชาวอิหร่านในซอยปรีดิพนมยงค์ช่วงเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2555 ผ่านทวิตเตอร์ (twitter) เฟซบุ๊ก (facebook) เป็นภาพแรกนั้น ได้สร้างความฮือฮาทำให้สื่อกระแสหลักทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศต้องขอแบ่งปันข้อมูลเพื่อติดตามนำเสนอความจริงต่อไป

ปรากฏการณ์ดังกล่าวได้สะท้อนให้เห็นว่าระบบหรือกระบวนการสื่อสารในสังคมได้เปลี่ยนแปลงไป การพัฒนาสื่อออนไลน์ส่งผลให้ผู้รับสารมีบทบาทมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะบทบาทการเป็นผู้เฝ้าประตูข่าวสาร (Gatekeeper) การกำหนดวาระข่าวสาร (Agenda Setting) และการมีส่วนร่วมในการสร้างสรรค์เนื้อหาข่าวสาร ควบคู่ไปกับสื่อกระแสหลักในสังคม จะเห็นว่าประชาชนพลเมืองสามารถเป็นทั้งผู้ผลิตเนื้อหา ผู้รายงานเหตุการณ์ ผู้เผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร ผู้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นในประเด็นต่างๆ ทางสังคม ตลอดจนคอยตรวจสอบความถูกต้องในการทำหน้าที่ของสื่อกระแสหลักให้สาธารณชนและสังคมรับรู้ได้อย่างรวดเร็ว จนทำให้ผู้บริโภคว่าสารในยุคใหม่เริ่มผันตัวเองไปสู่การเป็นนักข่าวอาสา หรือ “นักข่าวพลเมือง” (Citizen reporter) ซึ่งถือเป็นวิวัฒนาการอีกขั้นหนึ่งของงานด้านวารสารศาสตร์ (Journalism) และได้กลายเป็นกระแสความนิยมไปทั่วโลก

การก่อกำเนิดและปรากฏการณ์ความเคลื่อนไหวนักข่าวพลเมืองระดับสากล จุดเริ่มต้นของ “นักข่าวพลเมือง” ในต่างประเทศนั้นเริ่มประมาณปี ค.ศ. 1990 ที่หลายประเทศต่างเรียกร้องความเป็นประชาธิปไตยของสื่อและสิทธิของพลเมืองในการสื่อสาร หลังจากที่สื่อกระแสหลักต้องดำเนินงานภายใต้ภาวะความกดดันจากระบบการเมืองการปกครอง อำนาจอรัฐและพาณิชย์ “สื่อเพื่อชุมชนพลเมือง” จึงเป็นกลุ่มองค์กรใหม่ที่มีบทบาทสำคัญในสังคมประชาธิปไตยและสาระสำคัญของเรื่องนี้ได้กลายเป็นประเด็นอภิปรายในการประชุมสุดยอดของสหประชาชาติเรื่อง “ชุมชนเพื่อสารสนเทศ” ครั้งแรกมาแล้วในปี 2003 เพื่อกำหนดขอบข่ายและขยายบทบาทของสื่อในระบบประชาธิปไตย สถานการณ์ดังกล่าวถือเป็นจุดเริ่มต้นในการปลดแอกพลเมืองโลกจากอิทธิพลของรัฐและพาณิชย์ไปสู่การเปิดโลกของสื่อประชาธิปไตยแบบใหม่ ที่เริ่มจากการปฏิรูปสื่อตั้งแต่ระดับ

รากหญ้า โดยอาศัยกลุ่มองค์กรที่ไม่แสวงหาผลกำไร (NGO) และเครือข่ายในโลกของนานาชาติเพื่อส่งเสริมประชาธิปไตยและสร้างระบบการสื่อสารให้เกิดการมีส่วนร่วมของพลเมือง (Hadl, 2004, pp. 77-78)

วารสารศาสตร์พลเมือง (Citizen Journalism) จึงเป็นกระแสความนิยมที่แต่ละประเทศกำลังให้ความสำคัญและพัฒนาควบคู่ไปกับสื่อกระแสหลัก โดยเฉพาะบทบาทในการเป็นสื่อพลเมืองที่มีส่วนร่วมในกระบวนการสื่อสารผ่านสื่อออนไลน์เพื่อใช้สิทธิในการต่อสู้อุดมการณ์ทางความคิดและการขับเคลื่อนสังคมในด้านต่างๆ ทั้งในด้านสิทธิมนุษยชน พัฒนาคุณภาพชีวิตและสิ่งแวดล้อมของสังคม ตลอดจนพัฒนาสังคมประชาธิปไตยให้สมบูรณ์ต่อไป

ในช่วงแรก โคลแมน (Coleman) พบว่า คำที่ใช้เรียกวารสารศาสตร์พลเมืองนั้นมีความหลากหลายมาก เช่น วารสารศาสตร์สาธารณะ (Public Journalism) สื่อพลเมือง (Civic Media) วารสารศาสตร์ชุมชนใหม่ (The New Community Journalism) วารสารศาสตร์ภาคบริการสาธารณะ (Public Service Journalism) และวารสารศาสตร์เพื่อชุมชน (Communitarian Journalism) ซึ่งตรงกับคำกล่าวของเซียมโบ-โฟกซ์ (Ziembo-Vogl) ที่ว่า “หนังสือพิมพ์ภาคประชาชนมีลักษณะยากที่จะให้คำจำกัดความและยังไม่มีคำจำกัดความที่เป็นที่ยอมรับในวงกว้าง...” ทำให้มีนักวิชาการสื่อและวารสารศาสตร์ทั่วโลก ทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติพยายามศึกษาและให้นิยามเอาไว้มากมาย ซึ่งพอจะสรุปลักษณะสำคัญได้ว่า วารสารศาสตร์พลเมือง คือหลักทางวิชาการเกี่ยวกับกระบวนการผลิตสื่อของพลเมือง โดยพลเมือง เพื่อพลเมือง เป็นกระบวนการเชิงปฏิบัติการของนักข่าวพลเมืองซึ่งหมายถึงประชาชนทุกๆ ไปที่ไม่ใช่ นักข่าวมืออาชีพ แต่สามารถใช้เครื่องมืออุปกรณ์และเทคโนโลยีที่ทันสมัยในการสื่อสารข้อมูลข่าวสารที่เป็นประเด็นสำคัญสำหรับสาธารณชน โดยปราศจากการถูกควบคุมจากภาครัฐ เอกชนในการดำเนินงาน ส่วนทิศทางของเนื้อหาจะเน้นการนำเสนอเพื่อส่งเสริมให้เกิดการแลกเปลี่ยนความคิดและการอภิปรายในระดับสาธารณะ นำไปสู่ความร่วมมือในการแก้ไขปัญหาและการพัฒนาคุณภาพชีวิต ช่วยสร้างความเข้มแข็งให้กับประชาชนพลเมือง ตลอดจนสามารถตรวจสอบการดำเนินงานของสื่อกระแสหลักในสังคมได้ด้วยตนเอง (พิรงรอง รามสูต ธรรมนันท์, 2547, น. 12)

จากการติดตามสถานการณ์ความเคลื่อนไหวของนักข่าวพลเมืองในสังคมโลก พบว่าทั้งสื่อกระแสหลัก และสื่ออินเทอร์เน็ตต่างเป็นพื้นที่ที่เปิดให้ประชาชนพลเมืองมีส่วนร่วมในการรายงานเหตุการณ์ หรือปรากฏการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นในแต่ละพื้นที่ได้มากขึ้น เช่น ในซีกโลกตะวันตกอย่างสหรัฐอเมริกาได้ขยายพื้นที่ในโลกออนไลน์ให้กับนักข่าวพลเมืองโดยเปิดเว็บไซต์อินดี้มีเดีย (www.indymedia.org) เป็นสื่อทางเลือกใหม่ที่เติบโตและขยายเครือข่ายไปทั่วโลกอย่างรวดเร็ว นับตั้งแต่การนำเสนอข่าวสารการประท้วงต่อต้านการประชุมขององค์การการค้าโลก

(WTO) ที่เมืองซีแอตเทิล สหรัฐอเมริกา เมื่อปลายเดือนพฤศจิกายน 2542 นอกจากนี้ในปี 2548 สถานีโทรทัศน์ BBC ได้รับภาพการลอบวางระเบิดในสถานีรถไฟฟ้าใต้ดิน ณ กรุงลอนดอน ซึ่งเป็นคลิปวิดีโอจากโทรศัพท์มือถือจากนักข่าวพลเมืองและได้กลายเป็นภาพที่ได้รับความฮือฮามากที่สุดในรอบปี ส่วนในปี 2549 เว็บไซต์ Yahoo ร่วมกับสำนักข่าว Reuters เปิดพื้นที่ You Witness News เป็นช่องทางการสื่อสารให้กับนักข่าวพลเมืองอีกช่องทางหนึ่ง ส่วนสื่อกระแสหลัก CNN ก็ได้เปิดพื้นที่ iReport และจัดตั้งโครงการวารสารศาสตร์พลเมืองเป็นครั้งแรก ได้รับการตอบรับและความร่วมมือจากประชาชนเป็นอย่างดีทำให้ CNN ต้องพัฒนา iReport ให้นักข่าวพลเมืองนำเสนอข่าวสารผ่านโลกเสมือนจริงและช่วยสร้างผลงานเด่นให้กับสื่อกระแสหลักอย่างต่อเนื่อง (มานะ ตริยาภิวัฒน์, 2552)

ถึงแม้ว่าประเทศต่างๆ ในซีกโลกตะวันตกจะเป็นผู้ริเริ่มพัฒนานักข่าวพลเมือง (Citizen Journalism) ให้ปรากฏเด่นชัดและเป็นที่ยอมรับกันอย่างกว้างขวางมากขึ้น แต่ความโดดเด่นในการพัฒนาและการได้รับยกย่องว่าเป็นผู้นำในช่วงต้นนั้นกลับเป็นประเทศในซีกโลกตะวันออกอย่างประเทศเกาหลีใต้ที่เปิดพื้นที่เว็บไซต์โอมายนิวส์ (<http://www.ohmynews.com>) ให้กับนักข่าวพลเมืองทั่วโลกอย่างเป็นทางการ โดยเน้นการมีส่วนร่วมของผู้อ่านและใช้คำขวัญว่า “Every Citizen is a Reporter” ปัจจุบันมีประชาชนทั่วไปที่ทำหน้าที่นักข่าวพลเมืองกว่า 6 หมื่นคน เฉพาะเวอร์ชันโอมายนิวส์อินเตอร์ (<http://www.ohmynews.com>) มีการลงทะเบียนกว่า 3 พันคน ซึ่งอาศัยอยู่ใน 100 ประเทศทั่วโลก และในปลายปี 2550 ได้เปิดโรงเรียน The Ohmy News Journalism School เพื่อถ่ายทอดความรู้ ทักษะ ประสบการณ์ในการทำข่าว ตั้งแต่การหาข่าว การสัมภาษณ์ การเขียน การถ่ายภาพ การใช้กล้องแบบมือถืออาชีพให้กับนักข่าวพลเมือง เพื่อลดจุดอ่อนที่ถูกลูกข่าวมืออาชีพพหูหมิ่นและไม่เชื่อในศักยภาพการทำข่าว (มานะ ตริยาภิวัฒน์, 2551; Bentley, 2005)

จะเห็นว่าเกาหลีใต้ได้ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของประชาชนมากขึ้นหลังจากผลการศึกษาของ Jinbong Choi (2003, pp. 3-9) พบว่ามี 3 ปัญหาที่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาประชาธิปไตยผ่านสื่อมวลชน นั่นก็คือสื่อเป็นไปในเชิงพาณิชย์มากขึ้น ถูกครอบงำโดยกลุ่มผู้มีอำนาจและมีการบิดเบือนข้อมูลข่าวสารให้กับประชาชน จึงได้ทำการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบวารสารศาสตร์พลเมืองในไซเบอร์สเปซเพื่อหาแนวทางการสร้างระบบการรับฟังเรื่องราวและปกป้องเสรีภาพของประชาชน การกำหนดประเด็นปัญหาที่สำคัญของชุมชน ตลอดจนการหารูปแบบให้ประชาชนมีส่วนร่วมในประเด็นสาธารณะผ่านช่องทางการรายงานข้อมูลให้สามารถสร้างความมั่นใจให้กับประชาชนได้มากยิ่งขึ้น

จากข้อมูลดังกล่าว จะเห็นว่าบทบาทของนักข่าวพลเมืองในสังคมโลกกำลังพัฒนาและเติบโตขึ้นในหลายประเทศทั่วโลก การเปลี่ยนแปลงบทบาทของนักข่าวพลเมืองในครั้งนี้ทำให้มี

(WTO) ที่เมืองซีแอตเทิล สหรัฐอเมริกา เมื่อปลายเดือนพฤศจิกายน 2542 นอกจากนี้ในปี 2548 สถานีโทรทัศน์ BBC ได้รับภาพการลอบวางระเบิดในสถานีรถไฟฟ้ายูเคิลิน ณ กรุงลอนดอน ซึ่งเป็นคลิปวิดีโอจากโทรศัพท์มือถือของนักข่าวพลเมืองและได้กลายเป็นภาพที่ได้รับความฮือฮามากที่สุดในรอบปี ส่วนในปี 2549 เว็บไซต์ Yahoo ร่วมกับสำนักข่าว Reuters เปิดพื้นที่ You Witness News เป็นช่องทางการสื่อสารให้กับนักข่าวพลเมืองอีกช่องทางหนึ่ง ส่วนสื่อกระแสหลัก CNN ก็ได้เปิดพื้นที่ iReport และจัดตั้งโครงการวารสารศาสตร์พลเมืองเป็นครั้งแรก ได้รับการตอบรับและความร่วมมือจากประชาชนเป็นอย่างดีทำให้ CNN ต้องพัฒนา iReport ให้นักข่าวพลเมืองนำเสนอข่าวสารผ่านโลกเสมือนจริงและช่วยสร้างผลงานเด่นให้กับสื่อกระแสหลักอย่างต่อเนื่อง (มานะ ตริยาภิวัฒน์, 2552)

ถึงแม้ว่าประเทศต่างๆ ในซีกโลกตะวันตกจะเป็นผู้ริเริ่มพัฒนานักข่าวพลเมือง (Citizen Journalism) ให้ปรากฏเด่นชัดและเป็นที่ยอมรับกันอย่างกว้างขวางมากขึ้น แต่ความโดดเด่นในการพัฒนาและการได้รับยกย่องว่าเป็นผู้นำในช่วงต้นนั้นกลับเป็นประเทศในซีกโลกตะวันออกอย่างประเทศเกาหลีใต้ที่เปิดพื้นที่เว็บไซต์โอมายนิวส์ (<http://www.ohmynews.com>) ให้กับนักข่าวพลเมืองทั่วโลกอย่างเป็นทางการ โดยเน้นการมีส่วนร่วมของผู้อ่านและใช้คำขวัญว่า “Every Citizen is a Reporter” ปัจจุบันมีประชาชนทั่วไปที่ทำหน้าที่นักข่าวพลเมืองกว่า 6 หมื่นคน เฉพาะเวอร์ชันโอมายนิวส์อินเตอร์ (<http://www.ohmynews.com>) มีการลงทะเบียนกว่า 3 พันคน ซึ่งอาศัยอยู่ใน 100 ประเทศทั่วโลก และในปลายปี 2550 ได้เปิดโรงเรียน The Ohmy News Journalism School เพื่อถ่ายทอดความรู้ ทักษะ ประสบการณ์ในการทำข่าว ตั้งแต่การหาข่าว การสัมภาษณ์ การเขียน การถ่ายภาพ การใช้กล้องแบบมือถืออาชีพให้กับนักข่าวพลเมือง เพื่อลดจุดอ่อนที่ถูกลูกข่าวมืออาชีพพุดหมั่นและไม่เชื่อในศักยภาพการทำข่าว (มานะ ตริยาภิวัฒน์, 2551; Bentley, 2005)

จะเห็นว่าเกาหลีใต้ได้ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของประชาชนมากขึ้นหลังจากผลการศึกษาของ Jinbong Choi (2003, pp. 3-9) พบว่ามี 3 ปัญหาที่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาประชาธิปไตยผ่านสื่อมวลชน นั่นก็คือสื่อเป็นไปในเชิงพาณิชย์มากขึ้น ถูกครอบงำโดยกลุ่มผู้มีอำนาจและมีการบิดเบือนข้อมูลข่าวสารให้กับประชาชน จึงได้ทำการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบวารสารศาสตร์พลเมืองในไซเบอร์สเปซเพื่อหาแนวทางการสร้างระบบการรับฟังเรื่องราวและปกป้องเสรีภาพของประชาชน การกำหนดประเด็นปัญหาที่สำคัญของชุมชน ตลอดจนการหารูปแบบให้ประชาชนมีส่วนร่วมในประเด็นสาธารณะผ่านช่องทางการรายงานข้อมูลให้สามารถสร้างความมั่นใจให้กับประชาชนได้มากยิ่งขึ้น

จากข้อมูลดังกล่าว จะเห็นว่าบทบาทของนักข่าวพลเมืองในสังคมโลกกำลังพัฒนาและเติบโตขึ้นในหลายประเทศทั่วโลก การเปลี่ยนแปลงบทบาทของนักข่าวพลเมืองในครั้งนี้ทำให้มี

กลุ่มนักศึกษา นักวิชาการ สื่อ และนักวิชาชีพด้านวารสารศาสตร์ในแต่ละประเทศสนใจและพยายามทำการศึกษาวิจัยในมิติต่างๆ ที่เกี่ยวกับนักข่าวพลเมือง (Citizen Journalism) ใ่ว้อย่างน่าสนใจ อาทิ ในปี 2001 Wilson (2001, p. i) ได้ศึกษาความท้าทายของนักข่าวพลเมือง (Civic Journalism) ในประเทศสหรัฐอเมริกา พบว่า ในทรรณะของนักหนังสือพิมพ์ชาวอเมริกันมองว่าสื่อชุมชนพลเมืองสามารถสะท้อนปัญหาสาธารณะเชิงพื้นที่ได้ แต่ยังไม่มียกปฏิบัติในเชิงหลักการ ทำให้ต้องดำเนินการภายใต้กรอบของเสรีภาพตามหลักทฤษฎีและบทบาทในการชี้นำสาธารณะชนยังมีไม่มากเท่ากับสื่อกระแสหลัก

ต่อมาในปี 2008 Hamdy (2008, pp. 1-20) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่องการใช้นวัตกรรมเทคโนโลยีของนักข่าวพลเมืองอาหรับในเชิงสร้างสรรค์และท้าทายสื่อกระแสหลัก รัฐ และกฎหมายสื่อเทคโนโลยี พบว่า นักข่าวพลเมืองอาหรับใช้เทคโนโลยีเป็นสื่อในการขับเคลื่อนความคิด ข้อมูลข่าวสาร และกิจกรรมในสังคม เช่น การรวมกลุ่มคนทางเฟซบุ๊ก 80,000 คน ประท้วงการขึ้นราคาสินค้า หรือการร่วมกันคัดค้านการถูกกดขี่ในโลกอาหรับที่ได้รับรู้มาจากภายนอก นอกจากนี้ยังพบว่าสื่อเทคโนโลยีช่วยยกระดับพลังอำนาจของประชาชน ให้มีสิทธิ เสรีภาพการสื่อสารอย่างเท่าเทียมกัน บล็อก (Blog) เป็นช่องทางที่นิยมมากในการสร้างเครือข่ายและพลังอำนาจทางการเมือง สร้างการตื่นตัวในประเด็นการเมือง ก่อให้เกิดการรวมกลุ่มเพื่อเรียกร้องสิทธิมนุษยชน และการแก้ปัญหาสังคมต่างๆ ร่วมกัน โดยเฉพาะในช่วงที่สื่อหลักไม่สามารถเป็นปากเสียงได้ ทำให้สถิติการใช้อินเทอร์เน็ตในอาหรับเติบโตมากขึ้น มีบล็อกเกอร์ (Blogger) เกิดขึ้นมากกว่า 40,000 คน รองลงมาคือทวิตเตอร์ (Twitter) และเฟซบุ๊ก (facebook)

นักข่าวพลเมืองอาหรับแข่งขันนำเสนอข้อมูลข่าวสารกับสื่อกระแสหลักผ่านพื้นที่ทางสังคม และทำให้คนภายนอกสนใจติดตามข้อมูลข่าวสารของประเทศเพิ่มมากขึ้น ส่วนสื่อกระแสหลักเองก็ต้องปรับเปลี่ยนวาระข่าวสารและติดตามจากบล็อกเพื่อขยายความต่อ ที่สำคัญได้ให้การยอมรับความเป็นนักข่าวพลเมืองในอาหรับมากขึ้น โดยเปิดพื้นที่บล็อกให้ประชาชนเข้ามาแสดงความคิดเห็นหรือเสนอข่าวสารของภูมิภาค การติดต่อให้เป็นสายข่าวในสังกัดและยกฐานะให้เป็นฐานันดรที่ 5 ซึ่งหมายถึงผู้ที่คอยตรวจสอบคุณธรรมจริยธรรมของฐานันดรที่ 4 ที่มีความพิเศษกว่าสื่ออิสระกลุ่มใหญ่ๆ ในสังคมอาหรับ สุดท้ายการศึกษาพบว่า รัฐส่งเสริมในเรื่องการใช้อินเทอร์เน็ตมากขึ้น โดยให้พลเมืองสามารถเข้าไปแสดงออกทางความคิดได้เต็มที่ ในขณะที่เดียวกันก็ควบคุมติดตามอย่างเข้มงวด ที่ผ่านมามีพลเมืองถูกลงโทษโดยการจับกุม จองจำ และถูกประหารมาแล้วในกรณีหมิ่นประมาทรัฐบาล หมิ่นราชวงศ์ ซึ่งรัฐบาลอาหรับชี้ว่าการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศของพลเมืองเป็นปรากฏการณ์ที่ควบคุมลำบาก จำเป็นต้องรีบหากฎหมายมารองรับหรือควบคุมอย่างจริงจัง

ส่วนปี 2009 Viall (2009, p.1) ได้ศึกษาวิจัยในประเด็นความเหมือนและความแตกต่างของนักข่าวพลเมืองกับสื่อมวลชน เกี่ยวกับแนวคิด วัตถุประสงค์ และการทำหน้าที่ผู้เฝ้าประตูข่าวสาร ผลการศึกษาในประเด็นสำคัญ พบว่า นักข่าวพลเมืองมีแนวคิดและวัตถุประสงค์การดำเนินงานที่มุ่งเน้นการมีส่วนร่วมและทำเพื่อประโยชน์สาธารณะเป็นหลัก มีบทบาทหน้าที่ในการนำเสนอข้อมูลข่าวสารที่เป็นจริงและเป็นสื่อกลางในการกระตุ้นให้ประชาชนพลเมืองร่วมแสดงความคิดเห็นอย่างเสรีในทุกๆ เรื่อง ได้มากกว่าสื่อกระแสหลัก โดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่องการเมือง นับเป็นปัจจัยสำคัญที่จะช่วยสร้างความเป็นประชาธิปไตยให้เกิดขึ้นกับสังคมได้ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ Woolum (2010, p.1) ที่ศึกษาประสิทธิภาพการมีส่วนร่วมของประชาชนในการรายงานข้อมูลข่าวสารในท้องถิ่น โดยพบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนมีความสำคัญและช่วยสร้างประสิทธิภาพในการพัฒนาท้องถิ่นได้เป็นอย่างดี

นอกจากนี้ การพัฒนาทางด้านเทคโนโลยีการสื่อสารทำให้มีงานวิจัยที่มุ่งเน้นถึงผลกระทบของสื่อใหม่มากขึ้น อย่างในปี 2010 มีการศึกษาเรื่องผลกระทบของเทคโนโลยีต่อการเปลี่ยนแปลงแบบงานวารสารศาสตร์และนักข่าวพลเมืองในประเทศไนจีเรีย พบว่า นักข่าวพลเมืองมีบทบาทในการรายงานข่าวบนพื้นที่สาธารณะด้วยความเป็นประชาธิปไตย และช่วยยกระดับคุณภาพการทำงานให้กับนักข่าววิชาชีพ โดยอาศัยกระบวนการมีส่วนร่วมและสนับสนุนการดำเนินงานทางวารสารศาสตร์วิชาชีพในลักษณะวงจรธุรกิจร่วมกัน (Aborisade, 2010, p. 1)

ในประเทศอียิปต์ Mohamed (2010, p.1) ได้ศึกษาบทบาทของสื่อใหม่และบล็อก โดยใช้แนวคิดพื้นที่สาธารณะของฮาเบอร์มาสสำรวจผลกระทบของสื่อทางเลือกและประชาชนบล็อกตรวจสอบความสัมพันธ์ระหว่างการเมืองกับสื่อ พบว่า การเขียนบล็อกทางการเมืองของประชาชนในประเทศอียิปต์ เป็นพื้นที่ที่ใช้ในการอภิปรายเกี่ยวกับการปฏิรูปทางการเมือง เป็นรูปแบบหลักของการเคลื่อนไหวทางการเมืองที่มีบทบาทสำคัญ ซึ่งเป็นไปในทิศทางเดียวกับผลการศึกษาเปรียบเทียบการขับเคลื่อนของพลเมืองแต่ละระดับต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองในชุมชนและสื่อออนไลน์ของประเทศสหรัฐอเมริกา ที่พบว่า พลเมืองส่วนใหญ่มีส่วนร่วมทางการเมืองผ่านสื่อออนไลน์ ในลักษณะการแสดงความคิดเห็น วิพากษ์วิจารณ์ ซึ่งในอนาคตนักวิจัยเสนอแนะว่า นักการเมืองควรให้ความสำคัญกับพลเมืองในสังคมออนไลน์มากขึ้น และวารสารศาสตร์พลเมืองควรนำเสนอเรื่องราวในท้องถิ่นให้มากขึ้นด้วย (Baker, 2010, p. 1) ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยเรื่อง Citizen Media and Investigative Journalism ของ Saunders (2006, pp. 76-77) ที่สรุปไว้ว่า องค์กรสื่อสามารถใช้สื่อพลเมืองบนอินเทอร์เน็ตเพื่อเพิ่มศักยภาพในการรายงานข่าวเชิงสืบสวนได้ ไม่ว่าจะเป็นการนำข้อมูลที่ประชาชนเผยแพร่มาติดตามต่อ การใช้บล็อกเพื่อคาดการณ์ทิศทางความเห็น

ของประชาชนหรือการติดต่อสอบถามแหล่งข่าวภาคประชาชนได้ อีกทั้งยังแสดงความเห็นว่ามีผู้สื่อข่าวเชิงสืบสวนและสื่อพลเมืองควรทำงานร่วมกันมากกว่าการเป็นคู่แข่งกัน

สำหรับการศึกษา “วารสารศาสตร์พลเมือง” (Citizen Journalism) บนเครือข่ายสังคมออนไลน์ (Social Network) ในประเทศมาเลเซีย พบว่ามีบทบาทและความเข้มแข็งกว่าสื่อกระแสหลักที่เด่นชัดคือ การนำเสนอประเด็นทางการเมืองและสังคมผ่านอินเทอร์เน็ต ก่อให้เกิดการรวมตัวกันเป็นพลังมวลชนในการขับเคลื่อนเพื่อเรียกร้องสิทธิมนุษยชนกับรัฐบาลมาเลเซีย นับเป็นปรากฏการณ์สำคัญที่ส่งผลให้พลเมืองมาเลเซียส่วนใหญ่สนใจรับข่าวสารจากสื่อออนไลน์แทนสื่อหนังสือพิมพ์ จากรายงานอ้างอิงตัวเลขของสำนักตรวจสอบยอดพิมพ์มาเลเซียในปี 2551 พบว่ายอดการพิมพ์ลดลงในขณะที่เว็บบล็อกข่าวกลับเพิ่มขึ้นถึง 8 แห่งในระยะเวลาเพียง 2 ปี มีผู้เปิดเข้ามาใช้บริการมากถึงเดือนละ 2 ล้านครั้ง รวมถึงการที่มีส่วนร่วมในการเป็นนักข่าวพลเมืองให้กับเว็บบล็อกเหล่านั้น ทำให้เห็นว่าแนวโน้มของการเกิดนักข่าวพลเมืองในประเทศมาเลเซียจะมีจำนวนเพิ่มขึ้น (เศรษฐพงศ์ มะลิสุวรรณ, ม.ป.ป.)

จะเห็นว่าปรากฏการณ์ของนักข่าวพลเมืองในต่างประเทศมีการพัฒนาควบคู่กับการศึกษาวิจัยอย่างต่อเนื่อง ที่โดดเด่นนั้น พบว่านักข่าวพลเมืองมี 2 บทบาท ที่สำคัญคือ บทบาททางการเมือง (Democracy) ทั้งในเรื่องการเปิดประเด็นทางการเมือง ให้ประชาชนรวมตัวและมีส่วนร่วมในการสื่อสาร การแสดงความคิดเห็นทางการเมืองมากขึ้น ตลอดจนการรวมกลุ่มเป็นพลังเพื่อขับเคลื่อนเรียกร้องสิทธิมนุษยชนกับรัฐบาล ส่วนบทบาทในการพัฒนาคุณภาพชีวิต (Quality Living) นั้นพบว่า นักข่าวพลเมืองเป็นช่องทางหนึ่งที่ช่วยสะท้อนปัญหาสาธารณะเชิงพื้นที่และเป็นที่ยอมรับขององค์กรข่าวได้ สามารถกระตุ้นให้เกิดการมีส่วนร่วมเพื่อให้เกิดการพัฒนาท้องถิ่นมีประสิทธิภาพมากขึ้น นับเป็นวิวัฒนาการการสื่อสารอีกขั้นหนึ่งที่เริ่มจากการเปิดพื้นที่ในสื่อกระแสหลักและได้ขยายไปสู่สื่อทางเลือกใหม่ในยุคออนไลน์ที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาในทุกสังคมประเทศรวมถึงในประเทศไทยด้วย

ปรากฏการณ์ “นักข่าวพลเมือง” ในสังคมไทย ความเคลื่อนไหวของวารสารศาสตร์ – พลเมืองทั่วโลก ทำให้สื่อกระแสหลักในสังคมไทยเริ่มเปิดพื้นที่ให้ประชาชนได้เข้าไปมีส่วนร่วมในการสื่อสารมากขึ้น ซึ่งในช่วงแรกเป็นไปในลักษณะของการมีส่วนร่วมในการรายงานข่าวสาร การจรรยาหรือข่าวความทุกข์ร้อนในเรื่องต่างๆ อาทิ รถติด ไฟไหม้ ราคาสินค้าแพง ฯลฯ ผ่านสื่อวิทยุกระจายเสียงอย่างเช่น จส.100 วิทยุข่าวสารและการจราจรในปี พ.ศ. 2534 (จส.100, ม.ป.ป.) แต่ก็ยังมีข้อจำกัดคือ ไม่สามารถวิพากษ์วิจารณ์ถึงปัญหาเชิงโครงสร้างทั้งทางสังคมและทางการเมืองได้อย่างเต็มที่ จนในช่วงทศวรรษ 2000 การเกิดเครือข่ายอินเทอร์เน็ตทำให้ทุกคนสามารถ รับส่ง และเข้าถึงข้อมูลข่าวสารได้อย่างหลากหลายและกว้างไกล ทั้งในรูปแบบของบทความ ภาพนิ่ง คลิปเสียง

คลิปลวิดีโอ ผ่านเว็บบล็อก (Web blog) และสื่อสังคมออนไลน์ (Online Social Media) ที่ถือว่าเป็นพื้นที่แห่งใหม่สำหรับการส่งเสริมสิทธิเสรีภาพการสื่อสารให้กับประชาชนในสังคมประชาธิปไตย โดยเฉพาะเว็บบล็อก ซึ่งผู้เข้าไปใช้บริการที่เราเรียกกันว่าบล็อกเกอร์ (Blogger) จะทำหน้าที่เสมือนเป็นนักข่าวพลเมืองคอยรายงานสถานการณ์ในชุมชน ท้องถิ่น รวมถึงประเด็นสาธารณะที่สื่อกระแสหลักไม่นำเสนอหรือรายงานผิดพลาด และบทบาทของบล็อกเกอร์ที่เด่นชัดมากที่สุด คือ การเป็นผู้รายงานเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นในช่วงการเกิดรัฐประหาร 19 กันยายน พ.ศ. 2549 เพื่อล้มล้างรัฐบาลนายกรัฐมนตรี พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร แทนสื่อวิทยุและโทรทัศน์ที่ถูกปิดกั้น ควบคุม ในลักษณะของการติดตามข้อมูล โพสต์รูปภาพและเปิดโอกาสให้ประชาชนทั่วไปได้แสดงความคิดเห็นในประเด็นต่างๆ ของสังคมผ่านไซเบอร์สเปซ (อิสราปริทัศน์, 2554, น. 8-10)

ในปีพ.ศ.2547 หนังสือพิมพ์อิสระอย่างประชาไทได้เปิดเว็บไซต์ประชาไท www.prachatai.com โดยได้รับความร่วมมือจากกลุ่มนักวิชาการ นักกิจกรรมสังคม และสื่อมวลชนประกาศตัวเป็นสื่อทางเลือกเพื่อเป็นพื้นที่สาธารณะเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นด้านสังคมการเมือง สิทธิมนุษยชน และอื่นๆ ที่ไม่อาจเกิดขึ้นได้ในสื่อกระแสหลัก ส่วนค่ายสื่อสิ่งพิมพ์ยักษ์ใหญ่อย่างไทยรัฐร่วมมือกับเว็บไซต์กระทู้กระทู้คอม จัดโครงการไทยรัฐ-กระทู้กระทู้กระทู้คัดเลือกนิสิตนักศึกษาจากสถาบันการศึกษาหลายแห่งทั่วประเทศเข้ารับการฝึกอบรมการทำวารสารร่วมหาวิทยาลัยส่งเว็บไซต์ไทยรัฐ นับเป็นจุดเริ่มต้นของการพัฒนาวารสารศาสตร์พลเมืองในสถาบันการศึกษาและกลุ่มคนรุ่นใหม่ได้เป็นอย่างดี

ที่เด่นชัดที่สุดคือ บริษัทเครือเนชั่นและบริษัทเครือผู้จัดการ ได้เห็นความสำคัญของเว็บบล็อกว่าเป็นพื้นที่ที่สามารถสร้างปฏิสัมพันธ์และนำข้อมูลไปใช้ประโยชน์ได้จริง จึงเปิดให้ผู้อ่านได้เข้าร่วมเป็นนักข่าวพลเมืองหรือนักข่าวอาสาเสนอเรื่องราวข่าวสารผ่านเว็บไซต์ <http://www.oknation.net> ตั้งแต่ปี 2550 โดยใช้สโลแกนว่า “ทุกคนเป็นนักข่าวได้” ทำให้ข่าวหลายชิ้นของผู้สื่อข่าวพลเมืองในสังกัดของค่ายเนชั่นถูกหยิบยกมาขยายผลอย่างต่อเนื่อง (โอเคเนชั่น-บล็อก, ม.ป.ป.) ล่าสุดเมื่อวันที่ 24 พฤศจิกายน พ.ศ. 2553 OKnation.net ได้กลายเป็นเว็บบล็อกนักข่าวพลเมืองชั้นนำของประเทศไทยคว้ารางวัล Asian Digital Media Awards ยอดเยี่ยมประจำภูมิภาคเอเชียประจำปี 2010 ในกลุ่ม Digital Content: User Generated Content หรือผู้ใช้เว็บเป็นผู้สร้างเนื้อหา จากสมาคมหนังสือพิมพ์และองค์กรสื่อสิ่งพิมพ์ระหว่างประเทศ (WAN-IFRA) ในงาน Digital Media Asia 2010 (OKnation.net คว้ารางวัลใหญ่ Digital Content ยอดเยี่ยมเอเชีย, ม.ป.ป.) ปัจจุบันมีสมาชิกที่ได้ทำการสำรวจหน้าเว็บไซต์เมื่อวันที่ 6 กรกฎาคม พ.ศ. 2555 จำนวนทั้งสิ้น 84,685 คน

ในปี 2551 คนไทยรู้จักค่านักข่าวพลเมืองชัดเจนมากขึ้นเมื่อสื่อกระแสหลักอย่าง สถานีโทรทัศน์สาธารณะไทยพีบีเอส (Thai PBS) ได้เปิดพื้นที่ให้กับกลุ่มผู้สื่อข่าวโอกาสหรือคนกลุ่ม น้อยซึ่งเป็นประชาชนทุกระดับได้เข้ามามีส่วนร่วมในการผลิตข่าว ถ่ายทอดเรื่องราวหลายแง่มุม ของชุมชนสู่สังคมผ่านสถานีโทรทัศน์และได้จัดการฝึกอบรมให้กับนักข่าวพลเมืองตามจังหวัด ต่างๆ เพื่อพัฒนาความเข้มแข็งและศักยภาพในการรายงานข่าวสดจากท้องถิ่น อันเป็นการสะท้อน เรื่องราวและเสียงเรียกร้องจากชุมชนโดยตรง นับเป็นปรากฏการณ์ครั้งแรกสำหรับการผลิตข่าวของ พลเมืองในสื่อสาธารณะแห่งแรกของประเทศไทยที่สามารถส่งเสริมการมีส่วนร่วมอย่างเท่าเทียม กันของประชาชนในสังคมไทยได้ในระดับหนึ่ง อย่างไรก็ตามพัฒนาการของสื่อยุคใหม่ส่งผลให้ ประชาชนพลเมืองเริ่มเปิดรับ เรียนรู้ และรวมกลุ่มกันสร้างพื้นที่การสื่อสารเพื่ออำนวยความสะดวกแก่ สาธารณะภายใต้เครือข่ายสังคมออนไลน์ (Social Network) ผ่านช่องทางต่างๆ (platform) ทั้งเว็บ บล็อก เฟซบุ๊ก ทวิตเตอร์ ยูทูบ วิกิพีเดีย และอื่นๆ ส่วนสื่อกระแสหลักเองต้องปรับตัวการดำเนินงาน ให้ทันกับพัฒนาการของเทคโนโลยีและต้องพึ่งพาอาศัยสื่อภาคประชาชนมากขึ้น โดยเฉพาะการ นำเสนอข้อมูลข่าวสารหรือการรายงานเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมจากกลุ่มนักข่าวพลเมือง

จากการที่สื่อทุกประเภทให้ความสำคัญและตอบรับกับปรากฏการณ์นักข่าวพลเมือง ทำให้มีกลุ่มนักวิชาการ นักวิชาชีพ กลุ่มองค์กรสื่อทั้งภาครัฐและเอกชนในสังคมไทย ได้หันมา ศึกษาวิจัยด้านวารสารศาสตร์พลเมืองหรือสื่อพลเมืองกันมากขึ้น ที่น่าสนใจคือ “การผลิตสื่อ พลเมืองบนอินเทอร์เน็ตในประเทศไทย” ของพรยาสิริ กุหลาบ (2552) ซึ่งศึกษาความเป็นมา วัตถุประสงค์ กระบวนการผลิตการดำเนินงาน การบริหารจัดการเชิงโครงสร้างและเนื้อหา ตลอดจนปัจจัยที่ส่งเสริมและเป็นข้อจำกัดของการผลิตสื่อพลเมืองบนอินเทอร์เน็ตในประเทศไทย และพบว่าการสร้างสื่อพลเมืองบนอินเทอร์เน็ตสามารถส่งเสริมสิทธิในการสื่อสารและทักษะการ รู้เท่าทันสื่อให้พลเมือง ตลอดจนทำให้พลเมืองตระหนักถึงบทบาทหน้าที่ในฐานะพลเมืองของ สังคมในการใช้สื่อเพื่อเป้าหมายในการสื่อสารด้วยตนเองได้ ส่วนข้อมูลควรมีการนำเสนอในแง่มุม ที่ต่างไปจากสื่อกระแสหลักด้วยข้อเท็จจริง มีแหล่งอ้างอิงที่น่าเชื่อถือ แสดงความรับผิดชอบ เหมือนกับองค์กรสื่อสารมวลชน ที่สำคัญต้องคำนึงถึงประโยชน์สาธารณะและดำเนินการ โดยไม่ แสวงหากำไร เพื่อไม่ให้ถูกแทรกแซงจากอำนาจทุน (พรยาสิริ กุหลาบ, 2554, น. 8-11)

นอกจากนี้ยังมีงานวิจัยเกี่ยวกับวารสารศาสตร์พลเมืองของภัทรพล สุธาวิไล (2552) ในปริญญาณิพนธ์: โครงการจัดทำหนังสือพกพา เรื่อง “คนข่าวเท่าคิดค้น” ที่มุ่งศึกษานิยาม ความหมายของวารสารศาสตร์พลเมือง ลำดับวิวัฒนาการ ลักษณะทั่วไปที่มีความเฉพาะตัวของสื่อ พลเมืองทั้งในประเทศและต่างประเทศในระดับปัจเจกและองค์กร ตลอดจนวิเคราะห์ถึงแนวโน้ม และทิศทางความก้าวหน้าของวารสารศาสตร์พลเมืองในอนาคต

บทบาทความสำคัญของนักข่าวพลเมืองกับการใช้สื่อออนไลน์ในการขับเคลื่อนด้านสิทธิมนุษยชนในสังคมไทย การเปลี่ยนแปลงนโยบายและการทำหน้าที่ของสื่อกระแสหลักรวมถึงเหตุการณ์ความรุนแรงช่วงเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2553 ได้ช่วยตอกย้ำความสำคัญของสื่อพลเมือง โดยเฉพาะในบรรยากาศที่รัฐใช้พระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน ปิดกั้นสิทธิเสรีภาพในการแสดงออกของสื่อกระแสหลัก เช่น โทรทัศน์และหนังสือพิมพ์ ทำให้ผู้ใช้อินเทอร์เน็ตเข้ามามีบทบาทสำคัญในการนำเสนอข่าวสารมากขึ้น (คู่มือสื่อพลเมือง เครือข่ายพลเมืองเน็ต, 2553) โดยเฉพาะบทบาทของการเป็นนักข่าวพลเมือง ผู้กำหนดวาระข่าวสาร (Agenda Setting) ให้กับสังคม

เมื่อเกิดเหตุการณ์ในพื้นที่ใดพื้นที่หนึ่ง ไม่ว่าจะเป็นในสถานการณ์คับขันหรือเกิดความขัดแย้ง นักข่าวพลเมือง คือบุคคลหนึ่งที่สามารถจะนำเสนอหรือสะท้อนข้อมูลข่าวสาร ถ่ายทอดเรื่องราว เหตุการณ์ ปัญหา หรือ สถานการณ์ต่างๆ โดยส่งข่าว ภาพถ่าย ภาพวิดีโอ ผ่าน สื่อออนไลน์ ได้อย่างรวดเร็วและมีสีสันกว่านักข่าวมืออาชีพ เพราะไม่ต้องคำนึงถึงภาพลักษณ์องค์กร มีความเป็นอิสระอยู่เหนือการควบคุมของอำนาจรัฐและทุน สามารถเจาะลึกและนำเสนอข้อมูลได้เป็นอิสระกว่า สื่อออนไลน์ในปัจจุบันจึงเป็นพื้นที่ของการสื่อสารและการขับเคลื่อนทางสังคมที่หลากหลาย ดังจะเห็นได้จากการนำเสนอข้อมูลข่าวสารและการรายงานเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในพื้นที่ต่างๆ ของนักข่าวพลเมืองทั้งในสังคมไทยที่ผ่านมา ไม่ว่าจะเป็นวิกฤตการณ์การความขัดแย้งทางการเมืองในช่วงเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2553 หรือสถานการณ์น้ำท่วมกรุงเทพฯ และจังหวัดต่างๆ ในช่วงปลายปี 2554 ที่ผ่านมา

ล่าสุดเมื่อวันที่ 14 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2555 ที่ผ่านมา ความสำคัญและชื่อเสียงของนักข่าวพลเมืองไทยในสื่อออนไลน์ปรากฏให้เห็นและโด่งดังไปทั่วโลก เมื่อวินมอเตอร์ไซค์รับจ้าง หนึ่งในบล็อกเกอร์โอเคเนชั่นที่ใช้ชื่อว่า “ราศีไสล” อย่างคุณเดชชาติ พวงเกษ หรือคุณจ๊อน ผู้เห็นเหตุการณ์ชาวอิหร่านก่อเหตุวางระเบิดในซอยปรีดีพนมยงค์ 31 และถ่ายภาพเหตุการณ์นั้นเผยแพร่ทางโซเชียลมีเดียเป็นภาพแรก ภายใต้แฮชแท็กคานท์ทวิตเตอร์ @motorcyrubjang ทำให้สำนักข่าวทั้งในและต่างประเทศชื่นชม ขออาศัยภาพและข้อมูลส่วนหนึ่งไปใช้เพื่อการนำเสนอข่าวในสื่อกระแสหลักต่อไป (บุษราคัม ศิลปะลาวัลย์, 2555, น.3; คอลัมน์สถานีคิดเลขที่ 12, 2555) เหตุการณ์นี้ทำให้กระแสของนักข่าวพลเมืองได้รับการยอมรับและเป็นที่ยอมรับในสังคมมากขึ้น และคงจะปฏิเสธไม่ได้ว่า พื้นที่ของสื่อกระแสหลักกับพื้นที่ในสื่อออนไลน์ยังคงต้องพึ่งพาอาศัยกัน ในยุคของการผลิตข้อมูลข่าวสารที่ในเนื้อหาหนึ่งสามารถแพร่กระจายได้หลากหลายช่องทาง ในลักษณะพึ่งพาอาศัยและเชื่อมโยงเข้าหากันอย่างไม่รู้จบ

จะเห็นได้ว่า นักข่าวพลเมืองได้ใช้ช่องทางในสื่อออนไลน์ ทั้งบล็อก (Blog) และเครือข่ายสังคมออนไลน์ (Social Network) อย่างยูทูป (Youtube) เฟซบุ๊ก (Facebook) และทวิตเตอร์ (Twitter) เป็นเครื่องมือในการเผยแพร่ แลกเปลี่ยน แบ่งปันข้อมูลระหว่างกัน เพื่อการต่อรอง ต่อสู้ เรียกร้องและการสะท้อนเรื่องราวปัญหาต่างๆ ในสังคมมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะปัญหา สิทธิมนุษยชน ซึ่งจากการเปิดเผยถึงสถานการณ์สิทธิมนุษยชนในสังคมไทยในปี พ.ศ. 2554 ของ Amnesty International ประจำประเทศไทย ซึ่งเป็นองค์กรที่ศึกษาพฤติกรรมกรรมการละเมิด สิทธิมนุษยชนทั่วโลก พบว่าในช่วงปี 2553 ที่รัฐบาลสั่งสลายการชุมนุมและประกาศใช้ พระราชกำหนดในสถานการณ์ฉุกเฉินเพื่อควบคุมสถานการณ์คนเสื้อแดง รวมถึงการจำกัดสิทธิเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นของประชาชน โดยอ้างว่าเป็นการกระทำผิดต่อพระราชกำหนดในสถานการณ์ฉุกเฉิน ผิดกฎหมายว่าด้วยการหมิ่นพระบรมเดชานุภาพ และพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ โดยเฉพาะการให้ศูนย์อำนวยการแก้ไขสถานการณ์ฉุกเฉินหรือ สอจ. มีอำนาจในการเซ็นเซอร์ เว็บไซต์ วิทยุ โทรทัศน์ และสื่อสิ่งพิมพ์โดยไม่ขออำนาจศาลนั้น ถือว่าเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานอย่างรุนแรง (รายงานพิเศษ: สถานการณ์ สิทธิมนุษยชนในประเทศไทย, ม.ป.ป.)

นอกจากนี้ การใช้สื่อออนไลน์เพื่อการขับเคลื่อนทางสังคมในเรื่องสิทธิมนุษยชน ยังปรากฏให้เห็นอยู่เรื่อยๆ ในสังคมไทย อย่างในกรณีการโพสต์ข้อความ รูปภาพ เพื่อร้องขอความเป็นธรรมให้กับนายอำพล ตั้งนพคุณ หรือ อากง ชายชราอายุ 61 ปี ที่ถูกศาลตัดสินจำคุก 20 ปี เมื่อวันที่ 23 พฤศจิกายน พ.ศ. 2554 ในความผิดฐานหมิ่นประมาทดูหมิ่นหรือแสดงความอาฆาตมาดร้ายพระมหากษัตริย์ พระราชินี รัชทายาท ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 112 และพ.ร.บ.ว่าด้วยความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ.2550 มาตรา 14 (2), (3) ฐานนำเข้าสู่ระบบคอมพิวเตอร์ซึ่งข้อมูลใดๆ อันเป็นความผิดเกี่ยวกับความมั่นคงแห่งราชอาณาจักร จนเสียชีวิตระหว่างการถูกคุมขัง เหตุการณ์นี้เป็นเครื่องมือปลุกกระแสณรงค์ให้สังคมตื่นตัวทั้งในโลกออนไลน์และออฟไลน์เพื่อเรียกร้องสิทธิมนุษยชนและจุดประเด็นให้ภาครัฐพิจารณาแก้ไขกฎหมายอาญามาตรา 112 (ไทยรัฐออนไลน์, 2555; มติชนออนไลน์, 2555) และกรณีอื่นๆ อีก อาทิเช่น การคัดค้านผังเมืองใหม่ของจังหวัดเชียงใหม่ การเปิดโปงบริษัทเอกชนที่หลอกลวงซื้อที่ชาวบ้านสร้างทำเหมืองแร่ที่จังหวัดลำปาง หรือปัญหาความขัดแย้งชายแดนภาคใต้ เป็นต้น ทำให้สื่อกระแสหลักทั้งหนังสือพิมพ์และโทรทัศน์นำไปขยายผลอย่างต่อเนื่อง

ถึงแม้ว่าปรากฏการณ์และความสำคัญของนักข่าวพลเมืองในยุคออนไลน์จะมากขึ้น ก็ตาม แต่กลุ่มนักวิชาการและนักวิชาชีพก็ยังคงเชื่อว่าสื่อสังคมออนไลน์ไม่สามารถทำหน้าที่แทนสื่อกระแสหลักได้ จะเป็นเพียงแค่สื่อที่เข้ามาเสริมเติมเต็มให้กับการทำงานของสื่อกระแสหลักเท่านั้น (สมาคมนักข่าววิทยุและโทรทัศน์ไทย, 2553, น.119; พรรษาสิริ กุหลาบ, ม.ป.ป., น.9) และในความ

เป็นนักข่าวพลเมือง ซึ่งหมายถึงประชาชนทั่วไปที่ไม่ใช่ นักข่าววิชาชีพหรือเป็นผู้มีทักษะและประสบการณ์ในการทำงานข่าวมาก่อน จึงเป็นเหตุผลอีกประการหนึ่งที่ทำให้นักข่าวพลเมืองไม่ได้รับความไว้วางใจจากสื่อกระแสหลักในการทำหน้าที่รายงานข่าวและไม่สามารถสร้างความน่าเชื่อถือได้มากเท่ากับนักข่าววิชาชีพหรือองค์กรสื่อ (นักวิชาการนิเทศฯฯ ซึ่งสื่อยุคใหม่เจอท้าทาย เทคโนโลยีเปลี่ยน-คนอ่านตรวจสอบ, 2552) ส่งผลให้นักข่าว-พลเมืองมีส่วนร่วมในการสื่อสารจริงแต่ต้องผ่านการกลั่นกรอง เช่นเซอร์ ตรวจสอบ คัดแปลงข่าวให้มีคุณค่าจากสื่อกระแสหลักก่อน เพราะหากเน้นในเชิงวิชาการนักข่าววิชาชีพก็ยังมีที่น่าเชื่อถือมากกว่า ซึ่งสถานการณ์ดังกล่าวนี้ให้นักข่าวพลเมืองส่วนใหญ่มองว่าการทำข่าวภายใต้สังกัดของสื่อกระแสหลักจะทำให้ขาดอิสระและเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น จึงพยายามที่จะแสวงหาและสร้างพื้นที่การสื่อสารให้กับตนเองและผู้อื่นผ่านช่องทาง (Platform) สื่อออนไลน์ที่มีอยู่หลากหลายในปัจจุบัน

หากเปรียบเทียบกับความเป็นนักข่าววิชาชีพกับนักข่าวพลเมืองแล้ว จะพบว่านักข่าววิชาชีพนั้นย่อมเป็นผู้สื่อสารที่มีความน่าเชื่อถือมากกว่าเพราะเป็นผู้มีความรู้และประสบการณ์ในทางวิชาชีพ มีสังกัดองค์กร มีกรอบนโยบายอุดมการณ์การทำงาน มีจรรยาบรรณทางวิชาชีพเป็นแนวทางร่วมกัน มีกฎหมายและองค์กรในการกำกับควบคุมดูแลการดำเนินงานที่ชัดเจน ส่วนนักข่าวพลเมืองซึ่งเป็นประชาชนทั่วไปที่สามารถเข้าถึงเทคโนโลยีและเป็นเจ้าของสื่อได้เองในโลกออนไลน์แต่ไม่ได้ทำงานวิชาชีพนักข่าวอย่างแท้จริง ทำให้วิธีการนำเสนอข่าวไม่มีมาตรฐานชัดเจน หลักปฏิบัติที่ยึดถือกันในวงวิชาชีพ ขาดความคำนึงถึงเรื่องการใช้ภาษา ความเป็นกลาง และความเชื่อถือได้ของข้อมูล (พิทักษ์ศักดิ์ ศึกษาศาสตร์, 2555, น.121-122) อีกทั้งยังต้องเป็นผู้กรองข้อมูลข่าวสาร เหตุการณ์ และเรื่องราวต่างๆ ด้วยตนเอง ดังนั้น นักข่าวพลเมืองจึงต้องใช้จิตสำนึกสาธารณะส่วนบุคคลเพื่อการทำหน้าที่เป็นพลเมืองที่ดีของสังคม

แม้ว่าปรากฏการณ์การสื่อสารของนักข่าวพลเมืองในยุคการสื่อสารผ่านสื่อออนไลน์จะช่วยสะท้อนให้เห็นถึงการเปลี่ยนผ่านบทบาทของผู้รับสารให้กลายเป็นผู้ผลิตเนื้อหา ผู้แพร่กระจายข้อมูลข่าวสาร ผู้สร้างพลัง (Empowerment) การสื่อสารในการขับเคลื่อนสังคมในเรื่องต่างๆ ได้ด้วยตนเอง แต่อีกแง่มุมหนึ่งที่เราไม่อาจมองข้ามหรือละเลยไปได้ คือการกำหนดบทบาทที่ชัดเจน และการคำนึงถึงการใช้อินเทอร์เน็ตของนักข่าวพลเมืองให้เกิดประโยชน์สูงสุดทั้งในแง่ของการนำเสนอเหตุการณ์ เรื่องราว ปัญหาในสังคม หรือการเป็นพื้นที่เพื่อร่วมกันต่อรอง ต่อสู้เพื่อ สิทธิมนุษยชน ตลอดจนการหาแนวทางและพัฒนากลุ่มนักข่าวพลเมืองให้เป็นนักสื่อสารยุคใหม่ที่มีคุณภาพเป็นที่ยอมรับและสามารถทำงานร่วมกับสื่อกระแสหลักได้ต่อไป

จากผลการประชุมในปี 2001 เกี่ยวกับรูปแบบใหม่ของชุมชนพลเมืองประยุกต์เข้ากับ World Summit on the Information Society (WSIS) ขององค์การสหประชาชาติที่มองว่า ชุมชน

พลเมืองยังไม่มีความสะดวกสบายกับระบบของสื่อ และไม่รู้ว่าจะให้อยู่ตรงไหนของระบบสังคมที่ สลับซับซ้อน (Hadl, 2004, p.11) ประกอบกับการศึกษาวิจัยในแง่มุมมองของนักข่าวพลเมืองสำหรับ สังคมไทยในช่วงหลายปีที่ผ่านมายังมีไม่มากนักเมื่อเทียบกับงานวิจัยในต่างประเทศ มีเพียงงานของ พรรษาสิริ กุหลาบ (2552) ที่เน้นการศึกษาและติดตามความเคลื่อนไหวของสื่อภาคพลเมืองและสื่อ พลเมืองบนอินเทอร์เน็ตในเรื่องความเป็นมา วัตถุประสงค์ การบริหารจัดการกับโครงสร้างความเป็น เจ้าของที่ต่างกัน ปัจจัยที่ส่งเสริมและเป็นข้อจำกัดของสื่อพลเมืองเน็ต การกำหนดวาระข่าวสาร การเมืองในกลุ่มบล็อกชื่อดัง ส่วนในงานของ ภัทพล สุทธาวุฒิไกร (2553) ก็มุ่งศึกษาโดยตรงถึง ลำดับวิวัฒนาการ การนิยามความหมายของวารสารศาสตร์พลเมืองลักษณะเฉพาะของ ตัวสื่อทั้งที่ เป็นปัจเจกและที่เป็นองค์กรตลอดจนการหาแนวทางพัฒนาวารสารศาสตร์พลเมือง ในอนาคต

ในงานทั้งสองชิ้นเป็นการศึกษาถึงจุดกำเนิดของสื่อพลเมืองที่ชี้ให้เห็นปรากฏการณ์ นักข่าวพลเมืองและความเป็นไปได้ในการพัฒนาวารสารศาสตร์พลเมืองในอนาคต แต่อย่างไรก็ดี จากการติดตามและการศึกษาเรื่องการใช้สื่อออนไลน์ของนักข่าวพลเมืองในสังคมไทยยังมีมิติทาง การศึกษาอีกหลายด้าน โดยเฉพาะในเรื่องรูปแบบการใช้สื่อออนไลน์ในกระบวนการรายงานข่าว และการขับเคลื่อนทางสังคม บทบาทการมีส่วนร่วมในการเป็นผู้เฝ้าประดูข่าวสาร ผู้กำหนดวาระ ข่าวสารในสังคม รวมถึงแนวทางการพัฒนาบทบาทและการมีส่วนร่วมของนักข่าวพลเมืองเพื่อ ช่วยขับเคลื่อนสังคมในเรื่องต่างๆ โดยเฉพาะเรื่องสิทธิมนุษยชนยังไม่ปรากฏให้เห็นเด่นชัดนัก

ส่วนประเด็นที่มีการศึกษาในต่างประเทศนั้นจะพบว่า เกี่ยวข้องกับเรื่องวิวัฒนาการ บทบาทและความท้าทายของนักข่าวพลเมือง การศึกษาและเปรียบเทียบบทบาทของสื่อใหม่กับสื่อ กระแสหลักในการทำหน้าที่เป็นกลางในการต่อสู้ทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมเพื่อ ความเป็นสิทธิมนุษยชน ผลกระทบของเทคโนโลยีมีต่อสื่อกระแสหลัก รวมถึงการพัฒนารูปแบบ งานวารสารศาสตร์และการกำกับดูแลการนำเสนอเนื้อหาของนักข่าวพลเมืองในสื่อออนไลน์ ซึ่ง เป็นประเด็นที่มีความหลากหลายและน่าสนใจมากกว่า นอกจากนี้ที่ผ่านมามีผลการวิจัยและ ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในสังคม ทำให้พบว่าบทบาทหลักๆ ของนักข่าวพลเมืองที่ได้ทำหน้าที่และ สังคมให้การยอมรับ คือการรายงานเหตุการณ์ในพื้นที่ได้อย่างทันท่วงที การรวมกลุ่มเล็กๆ เพื่อทำ กิจกรรมทางสังคม การมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นและนำเสนอข้อมูลข่าวสารอย่างเสรี แต่ บทบาทที่ยังขาดไปคือ การเป็นสื่อกลางภาคพลเมืองที่มีพลังในการสื่อสาร สามารถขับเคลื่อนสังคม ในเรื่องต่างๆ โดยเฉพาะเรื่องสิทธิมนุษยชนและการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในสังคม ให้ดีขึ้น ต่อไป

ดังนั้น ผู้วิจัยเห็นว่าการศึกษาวิจัยในหัวข้อเรื่อง “นักข่าวพลเมืองกับการใช้สื่อออนไลน์ ในการขับเคลื่อนด้านสิทธิมนุษยชนในสังคมไทย” จึงเป็นเรื่องที่มีความสำคัญในยุคปัจจุบันที่จะ

ช่วยสะท้อนให้เห็นถึงการเปลี่ยนผ่านหรือพัฒนาการด้านบทบาทของภาคพลเมืองในฐานะเป็นผู้เฝ้า
 ประคองข่าวสารและผู้กำหนดวาระข่าวสารให้กับสังคมในยุคออนไลน์ นอกจากนี้ยังช่วยสร้าง องค์
 ความรู้ใหม่ในวงวิชาการด้านวารสารศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับบทบาทการเป็นนักข่าวพลเมือง รูปแบบ
 หรือกระบวนการรายงานข้อมูลข่าวสารผ่านสื่อออนไลน์และการมีส่วนร่วมในการเพื่อการ
 ขับเคลื่อนทางสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่องการต่อสู้เพื่อสิทธิมนุษยชน ซึ่งนับว่าเป็นปัญหาสำคัญ
 ในทุกๆ สังคมผ่านสื่อออนไลน์ ทำให้เห็นแนวโน้มการพัฒนาบทบาทนักข่าวพลเมืองในสังคมไทย
 ให้มีคุณภาพเป็นที่ยอมรับและสามารถเป็นพลังในการขับเคลื่อนสังคมให้เกิดการพัฒนาในด้านต่างๆ
 ไปในทิศทางที่ดีขึ้น ตลอดจนอาจนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงด้านนโยบายในวงการวิชาชีพหรือแนว
 ทางการดำเนินงานขององค์การสื่อสารมวลชน และการปรับตัวของนักข่าววิชาชีพในฐานะสื่อกลาง
 ของสังคมควบคู่ไปกับการพัฒนานักข่าวพลเมืองให้มีศักยภาพอันจะนำไปสู่การ มีส่วนร่วมในการ
 สร้างความเข้มแข็งให้สังคมไทยได้อย่างแท้จริง

1.2 ปัญหาการวิจัย

1. กระบวนการรายงานข่าวผ่านสื่อออนไลน์ของนักข่าวพลเมืองในสังคมไทยเป็นอย่างไร
2. นักข่าวพลเมืองใช้สื่อออนไลน์ในการขับเคลื่อนประเด็นด้านสิทธิมนุษยชนในสังคมไทย
 อย่างไร
3. แนวทางการพัฒนาบทบาทและการมีส่วนร่วมของนักข่าวพลเมืองในการใช้สื่อออนไลน์
 รายงานข่าวสิทธิมนุษยชนในสังคมไทยควรเป็นอย่างไร

1.3 วัตถุประสงค์ในการวิจัย

1. เพื่อศึกษากระบวนการรายงานข่าวผ่านสื่อออนไลน์ของนักข่าวพลเมืองในสังคมไทย
2. เพื่อศึกษาลักษณะการใช้สื่อออนไลน์ของนักข่าวพลเมืองในการขับเคลื่อนประเด็นด้าน
 สิทธิมนุษยชนในสังคมไทย
3. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาบทบาทและการมีส่วนร่วมของนักข่าวพลเมืองในการใช้สื่อ
 ออนไลน์รายงานข่าวสิทธิมนุษยชนในสังคมไทย

1.4 ขอบเขตการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “นักข่าวพลเมืองกับการใช้สื่อออนไลน์ในการขับเคลื่อนด้าน สิทธิมนุษยชนในสังคมไทย” ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของการวิจัยไว้ดังนี้

1.4.1 งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้วิธีการเก็บข้อมูล 2 ลักษณะ คือ การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และการวิเคราะห์เนื้อหา (Content and Textual Analysis) ในสื่อออนไลน์ ซึ่งหมายถึง เว็บไซต์ บล็อก หรือเครือข่ายสังคมที่นักข่าวพลเมืองได้สมัครลงทะเบียนเป็นสมาชิกหรือเปิดพื้นที่ไว้

1.4.2 ขอบเขตกลุ่มที่ศึกษา เนื่องจากเป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยจึงเลือกกลุ่มที่ศึกษาแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) เพื่อให้ได้ข้อมูลที่สามารถตอบวัตถุประสงค์ของการศึกษาได้ ตรงกับความเป็นจริงมากที่สุด ซึ่งในการศึกษาครั้งนี้แบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ

1.4.2.1 กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) ที่ต้องดำเนินการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) แบ่งออกเป็น 4 กลุ่มใหญ่ คือ

1. นักข่าวพลเมือง คือ นักข่าวอาสาซึ่งเป็นประชาชนทั่วไปที่ใช้สื่อออนไลน์ เป็นเครื่องมือในการรายงานข้อมูลข่าวสารสู่สังคมอย่างต่อเนื่อง แบ่งออกเป็น 2 กลุ่มย่อย คือ

1.1 นักข่าวพลเมืองที่เข้าร่วมเป็นสมาชิกหรือใช้พื้นที่สื่อออนไลน์ที่สื่อกระแสหลักเปิดให้บริการ ซึ่งในการศึกษานี้หมายถึง กลุ่มนักข่าวพลเมืองที่เป็นสมาชิกใน 2 เว็บไซต์ คือ www.oknation.net และ www.citizenthaipbs.or.th

1.2 นักข่าวพลเมืองที่เข้าร่วมเป็นสมาชิกหรือใช้พื้นที่สื่อทางเลือกอื่นหรือองค์กรที่ไม่แสวงหาผลกำไร ซึ่งในการศึกษานี้หมายถึง กลุ่มนักข่าวพลเมืองที่เป็นสมาชิกใน 3 เว็บไซต์ คือ www.prachatham.com, www.tcijthai.com, www.prachatai.com

2. นักข่าววิชาชีพสังกัดองค์กรสื่อกระแสหลัก คือ ผู้บริหารองค์กรสื่อ หรือบรรณาธิการ หรือนักข่าวในสายข่าวต่างๆ ที่ทำงานประจำอยู่ในสังกัดองค์กรสื่อวิทยุกระจายเสียง โทรทัศน์ และหนังสือพิมพ์ที่มีความรู้ ประสบการณ์ และความเชี่ยวชาญในการใช้เทคโนโลยีการสื่อสารสมัยใหม่รายงานข่าว

3. นักวิชาการด้านนิเทศศาสตร์ คือ อาจารย์ในสถาบันการศึกษาทั้งภาครัฐและเอกชนที่มีประสบการณ์ในการสอนด้านนิเทศศาสตร์ หรือด้านการสื่อสารมวลชนหรือด้านวารสารศาสตร์ และมีประสบการณ์ความรู้ ความเชี่ยวชาญในด้านเทคโนโลยีการสื่อสารสมัยใหม่

4. บรรณาธิการเว็บไซต์ คือ บุคคลที่ได้รับมอบหมายหรือมีหน้าที่รับผิดชอบโดยตรงเกี่ยวกับการดูแล ให้การสนับสนุน ตรวจสอบ คัดกรองความเหมาะสมของเนื้อหา ตลอดจนวางแผนการพัฒนาเพื่อให้บริการกับสมาชิกของเว็บไซต์

1.4.2.2 กลุ่มสื่อออนไลน์ ในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยจะเน้นในพื้นที่ 5 เว็บไซต์เป็นหลัก คือ www.prachatai.com, www.prachatham.com, www.oknation.net, www.citizenthaipbs.or.th, และ www.tcijthai.com เนื่องจากเป็นเว็บไซต์หรือเป็นพื้นที่สื่อออนไลน์ที่มีนโยบายในการส่งเสริมสิทธิเสรีภาพการสื่อสารและการมีส่วนร่วมในการรายงานข้อมูลข่าวสารให้กับประชาชนอย่างเป็นรูปธรรม นอกจากนี้ยังรวมถึงเครือข่ายสังคมออนไลน์ที่นักข่าวพลเมืองใช้ในการติดต่อสื่อสารและแพร่กระจายข้อมูลข่าวสารในแพลตฟอร์มต่างๆ ด้วย อาทิเช่น เฟซบุ๊ก ยูทูป ทวิตเตอร์ เป็นต้น

1.4.3 ขอบเขตด้านเนื้อหา

1.4.3.1 การศึกษาเกี่ยวกับกระบวนการรายงานข่าวของนักข่าวพลเมืองในสื่อออนไลน์ ครอบคลุมตั้งแต่ การคัดเลือกประเด็นข่าว (News Selecting) การรวบรวมข้อมูลและผลิตเนื้อหา (News Gathering and Production) การตรวจสอบและแก้ไขข้อมูลข่าวสาร (News Checking and Editing) และการแพร่รายงานข้อมูลข่าวสาร (Distributed Reporting)

1.4.3.2 การศึกษาการใช้สื่อออนไลน์ของนักข่าวพลเมืองในการขับเคลื่อนทางสังคมจะเน้นในเรื่องประเภทของสื่อออนไลน์ที่ใช้ ลักษณะการใช้สื่อออนไลน์ในการขับเคลื่อนด้าน สิทธิมนุษยชน รูปแบบการนำเสนอข่าว การวิเคราะห์เนื้อหาข่าวด้านสิทธิมนุษยชนของนักข่าวพลเมืองที่ปรากฏบนเว็บไซต์ เนื่องจากเป็นเรื่องสำคัญสำหรับการพัฒนาสังคม เป็นปัญหาระดับชาติและยังคงปรากฏอยู่ในทั่วทุกสังคมโลก ตลอดจนการยกตัวอย่างกรณีศึกษาการขับเคลื่อนด้านสิทธิมนุษยชน ซึ่งเป็นผลที่เกิดจากการสื่อสารผ่านสื่อออนไลน์ของนักข่าวพลเมือง

1.4.4 ขอบเขตด้านระยะเวลาที่ใช้ในการศึกษาและจัดเก็บข้อมูล คือ ระหว่างเดือนตุลาคม 2555 ถึงเดือน มิถุนายน 2556

1.5 นิยามศัพท์

นักข่าวพลเมือง หมายถึง ประชาชนหรือกลุ่มบุคคลต่างๆ ไปที่ไม่ใช่พนักงานประจำหรือได้รับเงินเดือนจากองค์กรสื่อกระแสหลัก แต่เป็นผู้ที่ต้องการใช้สิทธิและมีส่วนร่วมในการสื่อสารเพื่อบอกเล่าเรื่องราว รายงานข้อมูลความจริง แสดงความคิดเห็น วิพากษ์วิจารณ์ เกี่ยวกับประเด็นปัญหา เรื่องราว และสถานการณ์ต่างๆ ในพื้นที่หรือสังคมให้สาธารณชนได้รับรู้ โดยใช้สื่อออนไลน์เป็นช่องทางการสื่อสาร มุ่งเน้นให้เกิดประโยชน์สาธารณะหรือการขับเคลื่อนเพื่อช่วยแก้ปัญหาให้กับคนในพื้นที่หรือสังคมอย่างต่อเนื่อง ซึ่งในการศึกษาครั้งนี้ หมายถึง นักข่าวพลเมืองที่บรรณาธิการเว็บไซต์ทั้ง 5 เว็บไซต์ ให้การยอมรับว่าเป็นบุคคลที่นำเสนอข้อมูลข่าวสารได้อย่างต่อเนื่อง ผ่านเว็บไซต์สำนักข่าวประชาธรรม (www.prachatham.com) เว็บไซต์ประชาไท (www.prachatai.com) เว็บไซต์โอเคเนชั่น (www.oknation.net) เว็บไซต์เครือข่ายนักข่าวพลเมือง

สถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส (www.citizen.thaipbs.or.th) และ เว็บไซต์ศูนย์ข้อมูลและข่าวสืบสวนเพื่อสิทธิพลเมือง (www.tcijthai.com)

สื่อออนไลน์ หมายถึง ช่องทางการสื่อสารที่นักข่าวพลเมืองเลือกใช้เพื่อการรายงานข้อมูลข่าวสารและการขับเคลื่อนทางสังคม ซึ่งในการศึกษานี้ หมายถึง 5 เว็บไซต์หลักที่ศึกษา คือ เว็บไซต์สำนักข่าวประชาธรรม (www.prachatham.com) เว็บไซต์ประชาไท (www.prachatai.com) เว็บไซต์โอเคเนชั่น (www.oknation.net) เว็บไซต์เครือข่ายนักข่าวพลเมืองสถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส (www.citizen.thaipbs.or.th) และ เว็บไซต์ศูนย์ข้อมูลและข่าวสืบสวนเพื่อสิทธิพลเมือง (www.tcijthai.com) รวมถึงเครือข่ายสังคมออนไลน์ที่นักข่าวพลเมืองใช้ในการสื่อสาร อาทิ เฟซบุ๊ก ทวิตเตอร์ และยูทูป เป็นต้น

กระบวนการรายงานข่าว (News Process) หมายถึง ขั้นตอน วิธีการนำเสนอข่าวสารของนักข่าวพลเมืองผ่านสื่อออนไลน์ ประกอบด้วย 1) การคัดเลือกประเด็นข่าว (News Selecting) 2) การรวบรวมข้อมูลและผลิตเนื้อหา (News Gathering and Production) 3) การตรวจสอบและแก้ไขข้อมูลข่าวสาร (News Checking and Editing) และ 4) การเผยแพร่รายงานข้อมูลข่าวสาร (News Reporting and Distributing)

การมีส่วนร่วม (Participatory) หมายถึง ลักษณะหรือรูปแบบของการเป็นส่วนหนึ่งในกระบวนการสื่อสารผ่านสื่อออนไลน์ของนักข่าวพลเมืองในฐานะผู้บริโภคและผู้ผลิตข่าวสาร ซึ่งประกอบด้วย การเป็นบล็อกพลเมือง (Citizen blog) เป็นสื่อพลเมือง (Citizen media) คอย คัดกรองและบรรณาธิการข่าว (Filtering and Editing) การเล่าเรื่องราวของพลเมือง (Citizen stories) การแสดงความคิดเห็น (Commentary) และการเป็นเครือข่ายสังคม (Social networking) ที่ร่วมมือกัน (Collaboration) กับกลุ่มบุคคล ชุมชน องค์กร ท้องถิ่น เพื่อช่วยกันรวบรวมข้อมูล แลกเปลี่ยนความคิด แบ่งปันประสบการณ์ จัดการความรู้ (Knowledge Management) ตลอดจนตรวจสอบข้อมูล (Fact-checking) ความจริงในประเด็นต่างๆ ที่เกิดขึ้นในสังคม

การขับเคลื่อน (Mobilization / Social Movement) หมายถึง การใช้สื่อออนไลน์ของนักข่าวพลเมืองในลักษณะใดลักษณะหนึ่งดังต่อไปนี้ คือ 1) การเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารประเด็นต่างๆ ในพื้นที่ 2) การร่วมแบ่งปันและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นที่มีต่อประเด็นต่างๆ ในสังคม 3) การสร้างเครือข่ายพื้นที่การสื่อสารเฉพาะกลุ่ม 4) การจัดการความรู้ให้กับคนในสังคม 5) การรวมกลุ่มทำกิจกรรมเพื่อประโยชน์สาธารณะ และ 6) การรวมกลุ่มเพื่อต่อรองเงิน โฆษณ เพื่อสะท้อนความจริง สร้างความเข้าใจ ก่อให้เกิดความร่วมมือในการพัฒนาหรือแก้ไขปัญหาด้าน สิทธิมนุษยชน ในสังคมให้ดีขึ้น

สิทธิพลเมือง (Civil Rights) หมายถึง 1) สิทธิเสรีภาพในชีวิต ร่างกาย ที่อยู่อาศัย การประกอบอาชีพ เกียรติยศ ชื่อเสียง การนับถือศาสนา การปฏิบัติตามพิธีกรรม ความเชื่อ 2) การถือครองทรัพย์สินส่วนตัวและได้รับการชดเชยที่เป็นธรรม 3) เสรีภาพในการสื่อสาร การเข้าถึงสื่อ การพูด การคิด การแสดงออก 4) การได้รับความคุ้มครอง การสนับสนุน และความช่วยเหลือจากรัฐตามกฎหมายอย่างเท่าเทียมกันทั้ง ชาย หญิง เด็ก เยาวชนสตรี ผู้สูงอายุ ผู้พิการ 5) การได้รับสัญชาติหรือการรับรองสิทธิของชนกลุ่มน้อยทางเผ่าพันธุ์ ศาสนา และภาษาในรัฐ 6) การรวมกลุ่มและการมีส่วนร่วมในกิจกรรมสาธารณะ

สิทธิทางการเมือง (Political Rights) หมายถึง 1) เสรีภาพในการรวมกลุ่มกันเป็นสมาคม สหภาพ และการชุมนุมอย่างสันติ 2) การแสดงออก การแสดงความคิดเห็นรวมถึงการร้องเรียน เกี่ยวกับการเมืองการปกครองของท้องถิ่น สังคม และประเทศชาติ รวมถึงการร้องขอให้ตรวจสอบการปฏิบัติหน้าที่หรือการดำเนินงานของภาครัฐ 3) การเลือกตั้ง การจัดตั้งพรรคการเมือง และดำรงตำแหน่งทางการเมือง 4) การมีส่วนร่วมตัดสินใจในทางการเมือง 5) การเข้าถึงและรับทราบข้อมูลข่าวสารสาธารณะของหน่วยงานภาครัฐ และ 6) การพิทักษ์รัฐธรรมนูญหรือการต่อต้านเพื่อให้ได้มาซึ่งอำนาจการปกครองระบอบประชาธิปไตยโดยสันติวิธี

สิทธิทางสังคม (Social Rights) หมายถึง 1) การศึกษาและการมีเสรีภาพในทางวิชาการ 2) การได้รับบริการสาธารณสุขที่เหมาะสม มีมาตรฐานจากภาครัฐอย่างเท่าเทียม และ 3) การได้รับสวัสดิการสาธารณสุขประเภททางสังคม การประกันสังคม การคุ้มครองและช่วยเหลือครอบครัวจากภาครัฐ

สิทธิทางเศรษฐกิจ (Economic Rights) หมายถึง 1) สิทธิเสรีภาพในการประกอบอาชีพอย่างเสรี ได้รับความเป็นธรรมในการแข่งขัน 2) การได้รับหลักประกันความปลอดภัย ค่าจ้าง และสวัสดิการในการทำงานที่เป็นธรรม และ 3) การรวมตัวกันจัดตั้งสหภาพแรงงานเพื่อเรียกร้องต่อรองหรือขอความเป็นธรรมจากภาครัฐหรือเอกชน

สิทธิชุมชนและวัฒนธรรม (Community and Cultural Rights) หมายถึง 1) การรวมตัวกันเป็นชุมชนท้องถิ่นเพื่อร่วมกันอนุรักษ์ ฟื้นฟูจารีตประเพณี ภูมิปัญญา ศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่น สังคม และประเทศชาติ 2) การมีส่วนร่วมกับรัฐหรือชุมชนในการอนุรักษ์ บำรุงรักษา และการได้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติในการคุ้มครองและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม 3) การมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการและการกำหนดวิถีชีวิตทางวัฒนธรรม และ 4) การมีส่วนร่วมตัดสินใจ แก้ไขปัญหาต่างๆ ที่มีผลกระทบต่อวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชนหรือท้องถิ่น

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

การศึกษาวิจัยเรื่อง “นักข่าวพลเมืองกับการใช้สื่อออนไลน์ในการขับเคลื่อนด้านสิทธิมนุษยชนในสังคมไทย” คาดว่าจะก่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจทางด้านทฤษฎีและประโยชน์ในทางปฏิบัติ ดังนี้

1. สามารถอธิบายให้เห็นถึงกระบวนการรายงานข่าวผ่านสื่อออนไลน์ของนักข่าวพลเมืองในสังคมไทย อันจะนำไปสู่การต่อยอดองค์ความรู้เกี่ยวกับกระบวนการข่าวในยุคใหม่ และการพัฒนาเนื้อหาในหลักสูตรการเรียนการสอนที่ทันสมัยให้กับนิสิต นักศึกษาที่เรียนในด้านวารศาสตร์หรือการสื่อสารมวลชนในปัจจุบัน

2. สามารถอธิบายให้เห็นถึงลักษณะการใช้สื่อออนไลน์ของนักข่าวพลเมืองในการขับเคลื่อนประเด็นต่างๆ ทางสังคม โดยเฉพาะการรายงาน เผยแพร่ข้อมูล ข่าวสาร เรื่องราวและปรากฏการณ์ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องสิทธิมนุษยชนในรูปแบบ วิธีการต่างๆ สะท้อนให้เห็นถึงการเปลี่ยนผ่านบทบาทของผู้บริโภคข้อมูลข่าวสารยุคปัจจุบัน และการใช้สิทธิเสรีภาพในการสื่อสารเพื่อการพัฒนาและขับเคลื่อนสังคมในทิศทางใดทิศทางหนึ่งซึ่งสามารถทำให้เกิดการผลักดันเชิงนโยบายหรือการรวมกลุ่มภาคประชาชนในแต่ละพื้นที่ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการสื่อสาร เป็นสื่อภาคประชาชนที่มีความเข้มแข็ง และมีพลังช่วยตรวจสอบ ป้องกัน แก้ไขและพัฒนาคุณภาพชีวิตในสังคมร่วมกับองค์กรภาครัฐและเอกชนได้มากยิ่งขึ้น

3. สามารถชี้ให้เห็นแนวทางการพัฒนาบทบาทและการมีส่วนร่วมของนักข่าวพลเมืองในการใช้สื่อออนไลน์อย่างสร้างสรรค์และให้เกิดประโยชน์กับสังคมไทย ซึ่งจะนำไปสู่การสร้างความตระหนัก ตื่นตัว เรียนรู้ และรับผิดชอบต่อสังคมร่วมกันในฐานะพลเมืองหรือนำไปใช้เป็นแนวทางให้ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายกับกลุ่มบุคคล หน่วยงาน หรือองค์กรต่างๆ ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ได้ร่วมมือกันวางแผนพัฒนา สร้างเครือข่ายการสื่อสารที่มีคุณภาพให้กับสังคมต่อไป

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเรื่อง “นักข่าวพลเมืองกับการใช้สื่อออนไลน์ในการขับเคลื่อนด้านสิทธิมนุษยชนในสังคมไทย” ได้รวบรวมแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อใช้เป็นแนวทางในการศึกษา วิเคราะห์ อภิปรายผล และตอบปัญหาการศึกษา ดังนี้

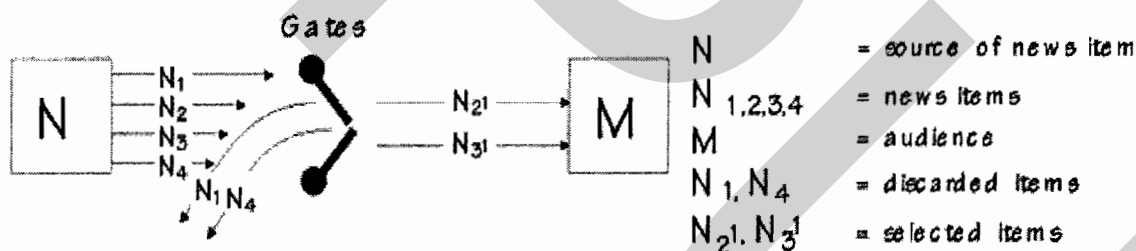
- 2.1 ทฤษฎี “ผู้เฝ้าประตูข่าวสาร” (Gatekeeping Theory) แบบดั้งเดิม และผู้เฝ้าประตูข่าวสารในศตวรรษที่ 21 (Network Gatekeeping Theory)
- 2.2 ทฤษฎี “การกำหนดวาระข่าวสาร” (Agenda setting Theory)
- 2.3 แนวคิดเกี่ยวกับการวางกรอบ (Concept of Framing)
- 2.4 ทฤษฎี “พื้นที่สาธารณะ” (Public Sphere)
- 2.5 ทฤษฎีหน้าที่ของสื่อมวลชน (Functional Theory)
- 2.6 ทฤษฎีสิทธิการสื่อสารภาคพลเมืองกับประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม (Right to Communication and Democratic-Participant Media Theory)
- 2.7 แนวคิดเกี่ยวกับวารสารศาสตร์พลเมือง (Citizen Journalism)
- 2.8 พัฒนาการและปรากฏการณ์ของนักข่าวพลเมือง (Citizen Reporter) ในสังคมไทย
- 2.9 แนวคิดเกี่ยวกับการสื่อสารในสื่อสังคมออนไลน์ (Online Social Media) และกระบวนการรายงานข่าวในงานวารสารศาสตร์ยุคใหม่
- 2.10 แนวคิดเกี่ยวกับประชาสังคม (Civil Society) และขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมในรูปแบบใหม่ (New Social Movements)
- 2.11 แนวคิดเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชน (Concept of Human Rights)
- 2.12 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 ทฤษฎี “ผู้เฝ้าประตูข่าวสาร” (Gatekeeping Theory) แบบดั้งเดิม และผู้เฝ้าประตูข่าวสารในศตวรรษที่ 21 (Network Gatekeeping Theory)

2.1.1 ทฤษฎี “ผู้เฝ้าประตูข่าวสาร” (Gatekeeping Theory) แบบดั้งเดิม

ผู้วิจัยได้นำแนวคิดนี้มาใช้เป็นแนวทางในการศึกษาและเพื่อตอบปัญหาการวิจัยข้อที่ 1 ว่ากระบวนการรายงานข่าวผ่านสื่อออนไลน์ของนักข่าวพลเมืองในสังคมไทยเป็นอย่างไร และข้อที่ 3 ว่าแนวทางการพัฒนาบทบาทและการมีส่วนร่วมของนักข่าวพลเมืองในการใช้สื่อออนไลน์ รายงานข่าวด้านสิทธิมนุษยชนสังคมไทยควรเป็นอย่างไร โดยมีรายละเอียดดังนี้

สำหรับทฤษฎี “ผู้เฝ้าประตูข่าวสาร” (Gatekeeping Theory) ในระยะแรกนั้นนักวิชาการด้านการสื่อสารมวลชน มองว่าสื่อทำหน้าที่เป็นผู้รักษาช่องทางการสื่อสารหรือเป็นนายทวาร (Gatekeeper) ในการคัดกรองเรื่องราวต่างๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมมานำเสนอต่อสาธารณะ โดยไวท์ (White, 1950) (อ้างถึงใน อุบลรัตน์ ศิริยุวศักดิ์, วิลาสินี พิพิธกุล และกิตติ กันภัย, 2545, น. 5-6) ได้เสนอแบบจำลองผู้รักษาช่องทางการสื่อสารแบบง่าย ๆ ที่ชี้ให้เห็นว่าข่าวสารต่างๆ จำนวนมากจะไหลผ่านองค์กรสื่อซึ่งทำหน้าที่เป็นผู้รักษาช่องทางการสื่อสาร ข่าวสารบางเรื่องจะถูกคัดออกและบางเรื่องจะถูกคัดเอาไว้เพื่อเผยแพร่ต่อผู้รับต่อไป ดังภาพ

ภาพที่ 2.1 แบบจำลองผู้รักษาช่องทางการสื่อสารของไวท์ (White)

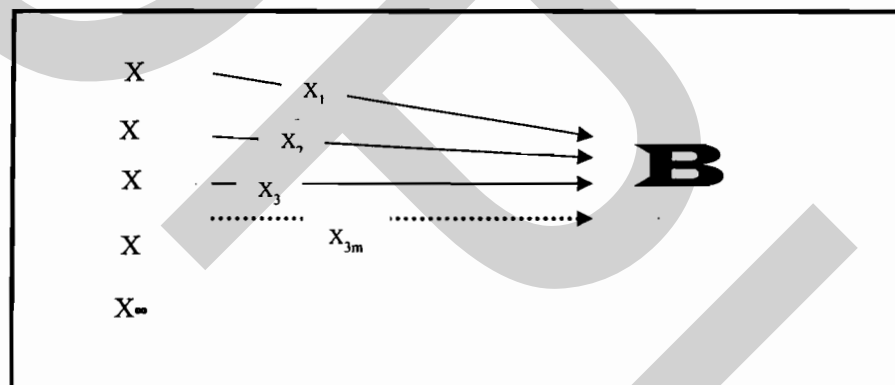
ที่มา: Shoemaker and Vos (2009, p. 16)

แบบจำลองผู้รักษาช่องทางการสื่อสารที่เสนอโดยไวท์ มีจุดเด่นตรงที่ทำให้เห็นหน้าที่หลักในการทำงานของสื่อสารมวลชนและเหมาะที่จะเป็นจุดเริ่มต้นสำหรับการศึกษาบทบาทของสื่อ แต่ก็มีข้อจำกัดตรงที่ไม่ได้นำเอาปัจจัยอื่นๆ ในองค์กรสื่อหรือปัจจัยภายนอกองค์กรสื่อมาร่วมพิจารณาด้วย เช่น นโยบายขององค์กร นักวิชาชีพสื่อขององค์กรนั้น ซึ่งเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของนายทวารข่าวสารและเป็นปัจจัยภายในที่มีผลต่อกระบวนการคัดเลือกข่าวสาร นอกจากนี้ในภาพยังแสดงให้เห็นช่องทางที่มีอยู่เพียงช่องทางเดียว ซึ่งความเป็นจริงในการทำงานนั้น พบว่าผู้ทำ

หน้าที่เป็นช่องทางในการคัดเลือกข่าวสารอาจมีมากกว่าหนึ่งช่องทางทั้งทางตรงและทางอ้อมก่อนที่ข่าวสารจะผ่านมาถึงองค์กรสื่อ

ต่อมาในปี ค.ศ. 1957 เวสเลย์ และ แมคคลีน (Westley & Maclean) (อ้างถึงใน พีระจิร โสภณ, 2541, น. 616) ได้เสนอแบบจำลองกระบวนการสื่อสารระดับต่างๆ เพื่อใช้ในการศึกษาวิจัยด้านการสื่อสารหรือที่รู้จักกันในชื่อ “แบบจำลองความคิดรวบยอดเพื่อวิจัยการสื่อสาร”

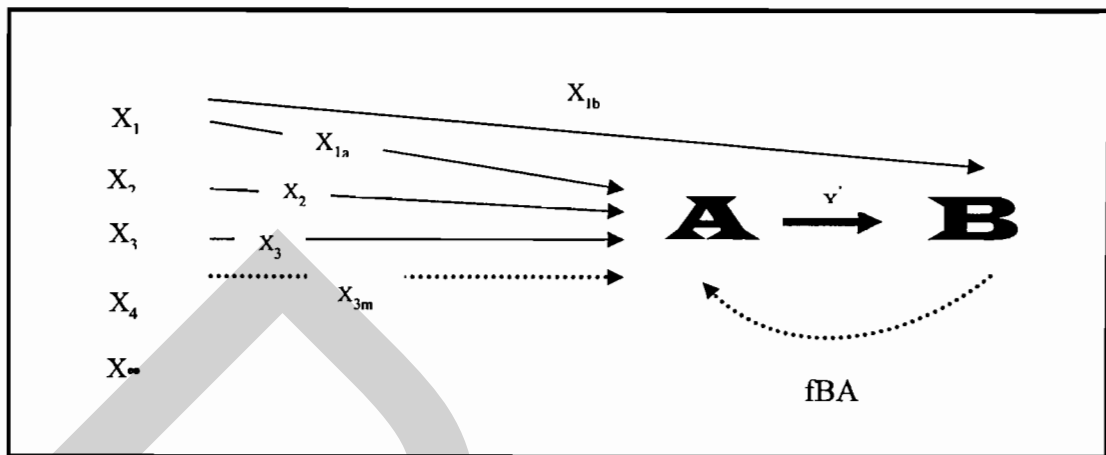
เวสเลย์ และ แมคคลีน ได้นำแนวคิดพื้นฐานทางจิตวิทยามาประยุกต์ใช้เพื่ออธิบายพฤติกรรมของการสื่อสารระหว่างบุคคลและการสื่อสารมวลชน โดยแบบจำลองการสื่อสารของเวสเลย์ และแมคคลีน ชี้ให้เห็นว่าการสื่อสารนั้นไม่จำเป็นต้องเริ่มต้นจากการที่ผู้ส่งสาร ส่งสารไปยังผู้รับก่อน แต่เริ่มต้นด้วยการรับข่าวสารจากสิ่งแวดล้อมหรือสังคมก่อนก็ได้ โดยเสนอแบบจำลองไว้ 4 แบบ จากสถานการณ์ที่ง่าย ๆ จนถึงสถานการณ์ที่ซับซ้อน ดังต่อไปนี้

ภาพที่ 2.2 แบบจำลองของเวสเลย์ และแมคคลีน แบบที่ 1

ที่มา: สุรัตน์ ตรีสกุล (2549, น. 69)

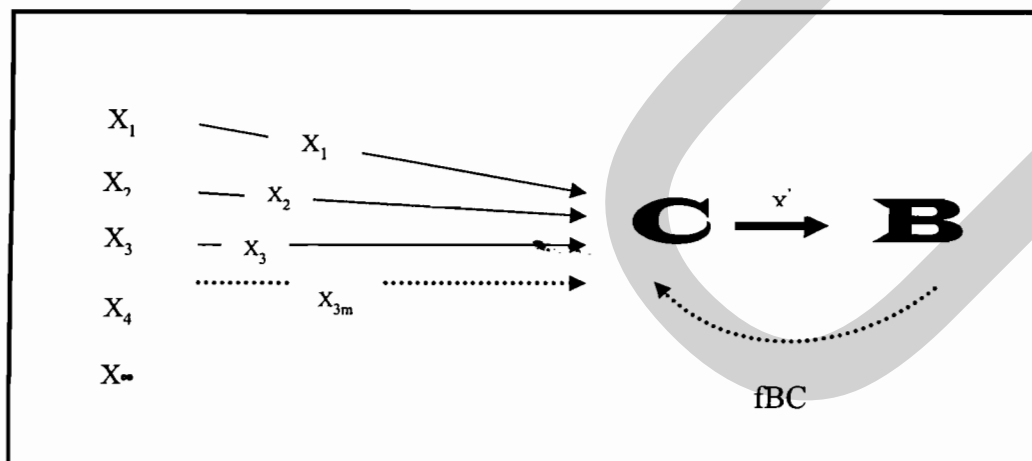
แบบจำลองที่ 1 นี้แสดงให้เห็นว่าตามธรรมชาติของการสื่อสารนั้นไม่จำเป็นต้องเริ่มจากการที่ผู้ส่งสารส่งสารไปยังผู้รับก่อนเท่านั้น แต่อาจเริ่มต้นจากการที่มนุษย์ต้องการรับรู้เหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นรอบตัวก็ได้ โดยการรับรู้ นั้นจะมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับขอบเขตความสามารถในการรับรู้ของบุคคล ซึ่งอาจเกิดจากประสาทสัมผัสมากกว่าหนึ่งทาง และการเลือกรับในสิ่งที่ต้องการหรือสนใจ

ภาพที่ 2.3 แบบจำลองของเวสเลย์ และแมคลิน แบบที่ 2

ที่มา: สุรัตน์ ตรีสกุล (2549, น.70)

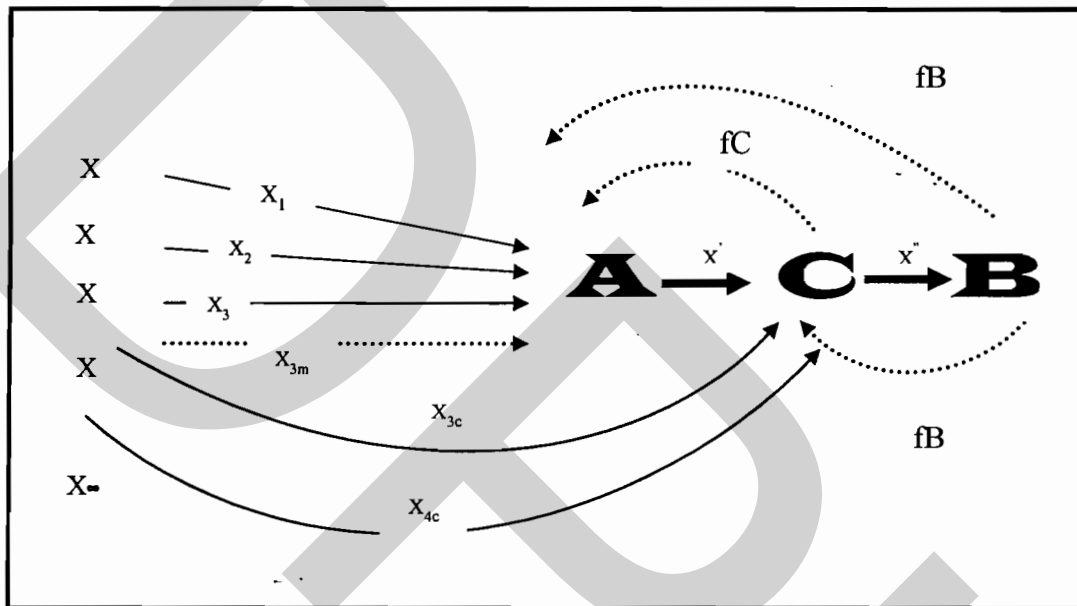
แบบจำลองที่ 2 นี้ แสดงให้เห็นว่า B อาจรับรู้เหตุการณ์หรือข่าวสารต่างๆ ได้ด้วยตนเองโดยตรงหรือโดยผ่าน A ซึ่งทำหน้าที่เป็นผู้ถ่ายทอดสิ่งที่พบเห็นไปให้ B A จะเป็นผู้กลั่นกรองและเลือกเหตุการณ์ต่างๆ ที่คิดว่าเหมาะสมกับ B เมื่อ B ได้รับข่าวสารก็จะส่งปฏิกิริยาตอบกลับไปยัง A

ภาพที่ 2.4 แบบจำลองของเวสเลย์ และแมคลิน แบบที่ 3

ที่มา: สุรัตน์ ตรีสกุล (2549, น.71)

แบบจำลองที่ 3 C จะหมายถึงบุคคล หรือ สื่อ ซึ่งทำหน้าที่เสมือนผู้รักษาช่องทางการสื่อสารหรือ นายทวารข่าวสาร (Gatekeeper) หรือ ผู้นำความคิด (Opinion Leader) ซึ่งจะทำหน้าที่เลือกเหตุการณ์ต่างๆ ที่น่าสนใจหรือเป็นที่สนใจของคนในสังคม และนำมาเรียบเรียงหรือเข้ารหัส ซึ่งในที่นี้คือ X' แล้วส่งไปยัง B เมื่อ B ได้รับสารอาจมีปฏิกิริยาตอบกลับมายัง C

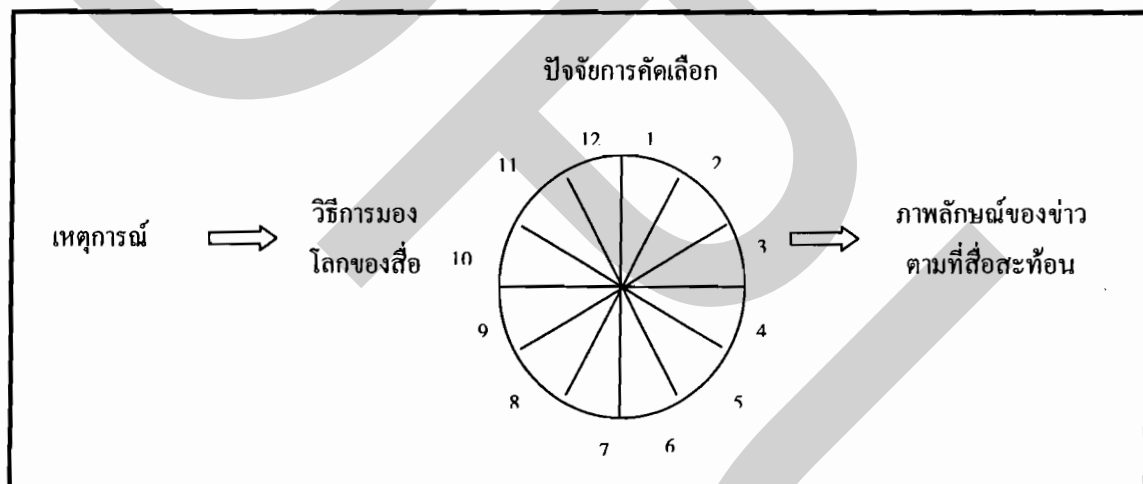
ภาพที่ 2.5 แบบจำลองของเวสเลย์และแมคคีน แบบที่ 4

ที่มา: สุรัตน์ ตรีสกุล (2549, น. 72)

แบบจำลองที่ 4 เป็นแบบจำลองที่ช่วยอธิบายกระบวนการสื่อสารมวลชน ซึ่ง C จะหมายถึง สื่อมวลชนสาขาต่างๆ ทำหน้าที่สอดส่องติดตามความเคลื่อนไหวและเหตุการณ์ต่างๆ ในสังคม และเลือกสรรเหตุการณ์ที่น่าสนใจหรือเป็นที่สนใจ (X'') ส่งไปให้มวลชนผู้รับสารได้รับทราบ โดยปกติ C อาจได้รับข้อมูลข่าวสารด้วยตนเอง หรืออาจได้รับจากแหล่งข่าว เช่น บุคคลหน่วยงานองค์กรที่ต้องการเผยแพร่ข่าวสารไปยังมวลชน เมื่อสื่อมวลชนคัดเลือกสิ่งที่ต้องการได้แล้ว จะทำการเรียบเรียงข้อมูล ซึ่งหมายถึงการเข้ารหัสไปยังมวลชน ในกระบวนการนี้อาจเกิดการตอบกลับได้ทั้งแบบตั้งใจและไม่ตั้งใจ

นอกจากนี้ การศึกษาแบบจำลองของเวสเลย์ และแมคคีน ยังชี้ให้เห็นว่า ข่าวสารอาจเปลี่ยนแปลงความหมายและบริบทไปเมื่อข่าวสารนั้นถูกส่งผ่านจากบุคคลหนึ่งไปสู่อีกบุคคลหนึ่ง

ส่วน กัลตุง และรูจ (Galtung & Ruge, 1965) (อ้างถึงในอุบลรัตน์ ศิริวุศักดิ์, และ พิงรอร งามสุต ธรรมนันท์, 2550, น. 12) นักวิชาการด้านสันติศึกษาได้เสนอรูปแบบการทำงานของ การคัดเลือกข่าวสารของผู้รักษาช่องทางสื่อสาร โดยเน้นให้เห็นความสำคัญของวิธีคิด การรับรู้และการมองโลกของนักสื่อสารมวลชนที่มีผลต่อกระบวนการคัดเลือกข่าวสาร ซึ่งแสดงให้เห็นว่าสื่อไม่ได้เป็นผู้รักษาช่องทางข่าวสารที่ปราศจากอคติหรือเป็นเพียงผู้เปิด-ปิดให้กระแสข่าวสาร ไหลเข้าออกโดยไม่มีส่วนร่วมในการคัดกรอง ตัดต่อ ดัดแปลง เสริมแต่งแต่อย่างใด แต่กระบวนการทำงานของการเป็นผู้รักษาช่องทางข่าวสารนี้เองที่เปิดให้นักสื่อสารมวลชนนำ โลกทัศน์ของตนมาประกอบเข้ากับกระบวนการทำงานแต่ละขั้นตอน นำไปสู่ข้อสรุปที่ว่า “สื่อมองเหตุการณ์หนึ่งๆ อย่างไร ก็จะสะท้อนมุมมองนั้นออกมาในการรายงานข่าว” สรุปได้ ดังภาพ

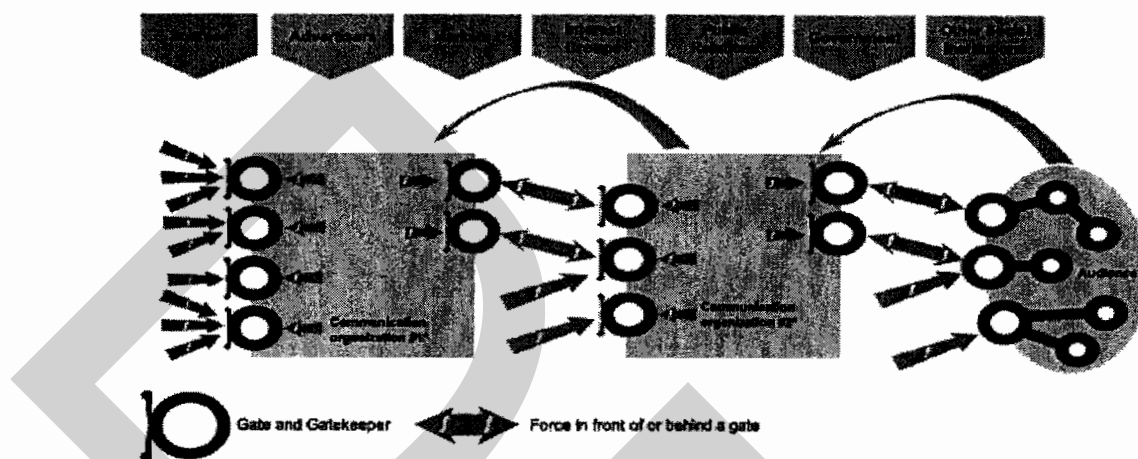

ภาพที่ 2.6 รูปแบบการทำงานคัดเลือกข่าวของผู้รักษาช่องทางสื่อสารของ Galtung & Ruge

ที่มา: อุบลรัตน์ ศิริวุศักดิ์ และ พิงรอร งามสุต ธรรมนันท์ (2550, น.12)

สำหรับ Shoemaker (1991) (as cited in Shoemaker & Vos, 2009, pp. 112-116) ก็เป็นผู้นำทฤษฎีสันนามและการเฝ้าประตูข่าวสารของ Lawin ซึ่งแต่เดิมไม่ค่อยได้รับความนิยมในกลุ่มนักวิชาการด้านการสื่อสารมาปรับปรุงพัฒนา เพื่อวิเคราะห์ให้เห็นถึงระดับของการเฝ้าประตูข่าวสารและได้สร้างรูปแบบที่แสดงให้เห็นถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเป็นผู้เฝ้าประตูข่าวสาร นับว่าเป็นระดับการวิเคราะห์ที่ก้าวสำคัญสำหรับการศึกษาในทฤษฎีนี้ ทำให้มองเห็นตัวแปรและสามารถ

นำผลการวิจัยไปใช้ในการเปรียบเทียบได้ง่ายขึ้น โดยมีการสร้างรูปแบบในภาพรวมและเพิ่มลักษณะทางโครงสร้างที่ใช้ในการวิเคราะห์ร่วมกัน 5 ระดับ ดังภาพ

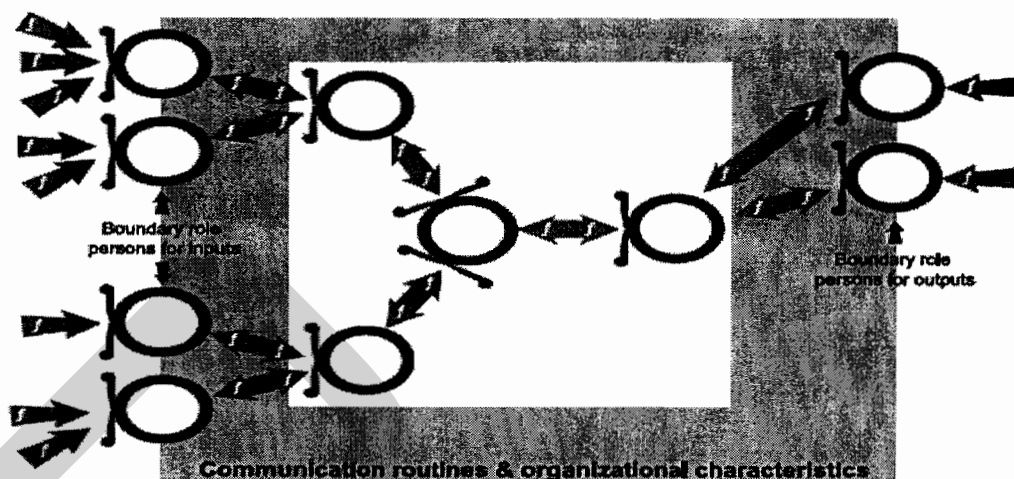

ภาพที่ 2.7 แสดงรูปแบบการเฝ้าประตูข่าวสารระหว่างองค์กรในระบบสังคม ของ Shoemaker โดยมีปัจจัยภายในองค์กรและสังคมเข้ามาเกี่ยวข้อง

ที่มา: Shoemaker and Vos (2009, p. 113)

จากภาพ เป็นภาพรวมในการคัดกรองข่าวสารระหว่างองค์กร โดยเริ่มต้นจากการมีข้อมูลข่าวสารจากหลากหลายช่องทางจากองค์กรต่างๆ เช่น บริการข่าวจากบล็อก ตัวแทนนักประชาสัมพันธ์ เครื่องหมายหนังสือพิมพ์และโทรทัศน์ โดยองค์กรเหล่านี้จะมีทีมงานที่มีบทบาทหรือมีอำนาจในการคัดเลือกหรือข้อมูลที่มีความจำเป็นสำหรับองค์กรเข้าไป แต่ทั้งนี้ก็มีปัจจัยทางสังคมและองค์กรเข้ามาเกี่ยวข้องหรือมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของผู้เฝ้าประตูข่าวสารระดับปัจเจกบุคคลในการคัดเลือกข้อมูลข่าวสารไปยังกลุ่มเป้าหมายขององค์กร และรูปแบบนี้อาจมีการติดต่อสื่อสารกลับระหว่างกลุ่มเป้าหมายกับองค์กรหรือระหว่างองค์กรกับองค์กรด้วย

ส่วนรูปแบบกระบวนการเฝ้าประตูข่าวสารของการสื่อสารภายในองค์กรนั้น จะมีลักษณะเหมือนการสื่อสารทั่วไป แต่มีผลต่อการตัดสินใจขององค์กรเพราะเป็นลักษณะของการมีส่วนร่วมในการคิดและตัดสินใจร่วมกัน จะเห็นว่าภายในองค์กรที่ซับซ้อน ระดับของผู้เฝ้าประตูข่าวสารจะเพิ่มมากขึ้น ซึ่งผู้เฝ้าประตูข่าวสารแต่ละคนจะคัดเลือกข้อมูลข่าวสารจากหลายแหล่งด้วยตัวเองในระดับหนึ่งเพื่อส่งต่อข้อมูลข่าวสารให้ผ่านการคัดกรองเป็นลำดับ ก่อนที่จะนำข้อมูลข่าวสารส่งไปให้กับองค์กรการสื่อสารอื่นหรือกลุ่มเป้าหมาย สรุปได้ดังภาพ

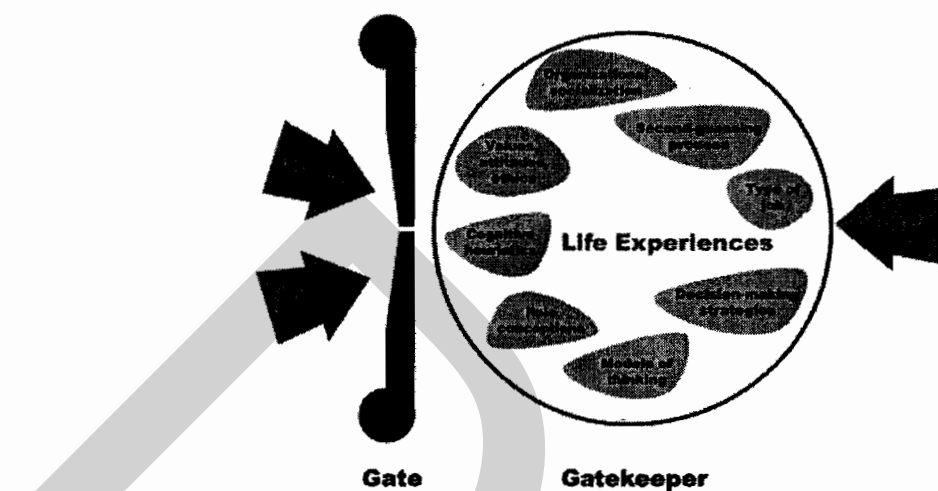
ภาพที่ 2.8 แสดงรูปแบบกระบวนการเฝ้าประตู่ข่าวสารของการสื่อสารภายในองค์กรของ Shoemaker

ที่มา: Shoemaker and Vos (2009, p. 114)

จะเห็นได้ว่าการเป็นผู้เฝ้าประตู่ข่าวสารภายในองค์กรย่อมมีความแตกต่างและความสลับซับซ้อนแตกต่างกันออกไป แต่อย่างไรก็ตามก็ปัจจัยของความแตกต่างกันยังขึ้นอยู่กับประสบการณ์ในชีวิตของปัจเจกบุคคลที่ทำหน้าที่เป็นผู้เฝ้าประตู่ข่าวสารให้กับองค์กร โดยแต่ละบุคคลจะมีแรงผลักดันอยู่เบื้องหลังในการคัดกรองข่าวสารตามประสบการณ์ในชีวิตที่แตกต่างกันออกไป ซึ่งประกอบด้วย

1. ทักษะคติ จริยธรรมในการดำเนินชีวิต
2. การใช้วิจารณญาณจากประสบการณ์
3. แนวคิดเกี่ยวกับบทบาท
4. รูปแบบวิธีคิด
5. กลยุทธ์ในการตัดสินใจ
6. ลักษณะงานหรืออาชีพ
7. ความพยายามในการคาดเดา

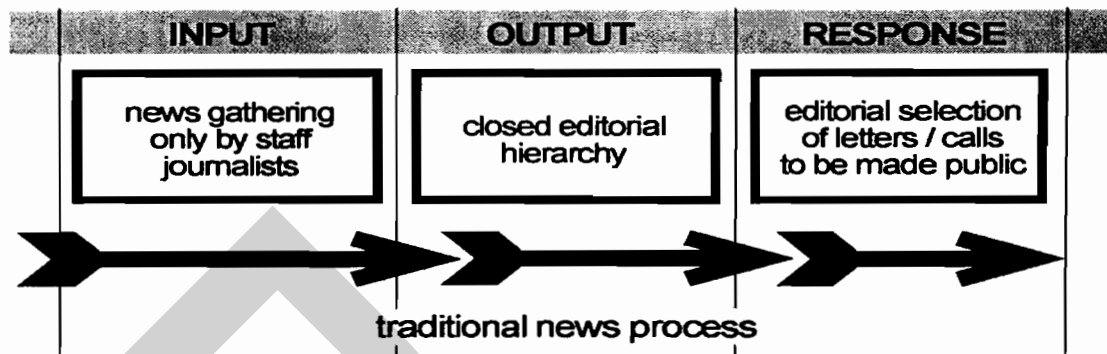
8. การขัดเกลาทางสังคม จัดว่าเป็นกระบวนการทางจิตวิทยาภายในบุคคลที่เกี่ยวข้องกับอุดมการณ์ทางสังคมและวัฒนธรรมองค์กร มีผลต่อการตัดสินใจคัดเลือกข้อมูลข่าวสารของผู้เฝ้าประตู่ข่าวสารระดับปัจเจก สรุปได้ดังภาพ

ภาพที่ 2.9 แสดงกระบวนการเฝ้าประตูข่าวสารตามประสบการณ์ในชีวิตของปัจเจกบุคคลของ Lewin

ที่มา: Shoemaker and Vos (2009, p. 115)

จะเห็นว่า บทบาทการเป็นผู้เฝ้าประตูข่าวสาร (Gatekeeping) ในยุคดั้งเดิมนั้นเป็นบทบาทของนักข่าวอาชีพที่สังกัดองค์กรสื่อกระแสหลัก เป็นผู้ทำหน้าที่สนใจคัดเลือกเรื่องราวรวบรวม และผลิตข่าว มานำเสนอ (Bruns, 2006, pp. 11-12) ให้กับกองบรรณาธิการได้พิจารณา โดยนักข่าวอาชีพจะต้องให้เหตุผลกับกองบรรณาธิการได้ว่าข่าวที่เลือกมานั้นมีความสำคัญอย่างไร (White, 1950) ซึ่งข่าวที่นักข่าวอาชีพนำเสนอ นั้น จะได้รับการเผยแพร่ต่อไปหรือไม่ ขึ้นอยู่กับ การตัดสินใจของบรรณาธิการ ดังภาพ

ภาพที่ 2.10 แสดงกระบวนการข่าวของสื่อกระแสหลัก ตามแนวทางการศึกษาของ Bruns

ที่มา: Bruns (2005, p. 12)

2.1.2 ทฤษฎีผู้เฝ้าประตูข่าวสารในศตวรรษที่ 21 (Network Gatekeeping Theory)

ในยุคของการเปลี่ยนผ่านจากทฤษฎีผู้เฝ้าประตูข่าวสารในยุคดั้งเดิมมาสู่ทฤษฎีผู้เฝ้าประตูข่าวสารในศตวรรษที่ 21 นั้น เริ่มต้นจากการศึกษาเกี่ยวกับสื่อออนไลน์มากขึ้น ถึงแม้ว่าจะมีการคาดเดากันว่า ทฤษฎีผู้เฝ้าประตูข่าวสารในยุคดั้งเดิมนั้น ได้ตายไปแล้วหรือเป็นแนวคิดที่กำลังจะสูญหายไปในยุคอินเทอร์เน็ต แต่ใน โครงสร้างและภาพรวมของทฤษฎีก็ยังมีประโยชน์ต่อการวิเคราะห์การสื่อสารมวลชนในศตวรรษที่ 21 อยู่ มีกลุ่มนักวิชาการได้สร้างสรรค์และประยุกต์ใช้ทฤษฎีนี้ในการเปลี่ยนแปลงโลกหรือภูมิทัศน์ของสื่อสิ่งพิมพ์ ด้วยการพัฒนาวิธีการวิจัยใหม่ๆ ในยุคก่อนที่จะมีเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ ซอฟต์แวร์ใหม่มีความจำเป็นในการจัดเก็บข้อมูลข่าวสาร การเปลี่ยนเป็นอินเทอร์เน็ต และ ความต้องการในการวิเคราะห์เนื้อหาที่มากขึ้น

นักวิชาการด้านการสื่อสารมวลชนในศตวรรษที่ 21 ต้องหันกลับไปประยุกต์ใช้ทฤษฎีดั้งเดิมของ Lewin ในการศึกษาความเปลี่ยนแปลงของสังคม มีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบวิธีการและสถิติ รวมถึงการวิเคราะห์ตัวแปรในแต่ละกรณี ที่สำคัญคือนักวิชาการควรจะต้องสร้างเครื่องมือในการศึกษากระบวนการการเปลี่ยนแปลงทั้งในสื่อกระแสหลักและสื่อใหม่ที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว

สำหรับการศึกษาวิจัยที่เกี่ยวข้องกับผู้เฝ้าประตูข่าวสาร ในอนาคต Shoemaker (as cited in Shoemaker & Vos, 2009, pp. 132-135) ได้เสนอไว้ในปี 1991 เพื่อยกระดับความสำคัญของทฤษฎีนี้ว่ามีหลักการที่สำคัญ คือ

1. ควรทำการสำรวจเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงรูปแบบของผู้เฝ้าประตูข่าวสารอย่างต่อเนื่องเพื่อพัฒนาองค์ความรู้ขึ้นเรื่อยๆ

2. ถ้าหากมีการศึกษาเกี่ยวกับผู้เฝ้าประตูข่าวสารในระบบสังคมแต่ละระดับนั้นการวิจัยจะต้องกำหนดช่วงเวลา เพราะจะส่งผลถึงความแตกต่างกันในเรื่องการผลิตเนื้อหาและการเลือกใช้สื่อ

3. ควรมีการศึกษาข้ามวัฒนธรรม เพราะจะเห็นถึงความซับซ้อนของปรากฏการณ์การเป็นผู้เฝ้าประตูข่าวสารในยุคโลกาภิวัตน์

4. การศึกษาเกี่ยวกับผู้เฝ้าประตูข่าวสาร ควรเน้นตัวแปรด้านเนื้อหาข่าวสารมากกว่าการเน้นกระบวนการ จะช่วยสร้างคุณค่าทางทฤษฎีให้มากขึ้น และเป็นจุดสำคัญในการสร้างทฤษฎีผลกระทบจากการกำหนดเนื้อหาสื่อโดยผู้เฝ้าประตูข่าวสาร

5. ควรมีการวิเคราะห์ในแต่ละระดับที่หลากหลาย ดูปัจจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อดูเรื่องความความสัมพันธ์

6. ศึกษาในเชิงสังคมวิทยา การคัดเลือกข่าว พลังอำนาจในการกำหนดวาระข่าวและคัดเลือกเนื้อหาของผู้เฝ้าประตูข่าวสารระดับปัจเจก ปัจจัยอื่นๆ ที่ทำให้เกิดการสร้างสรรคเนื้อหาและเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารความรู้ นอกเหนือจากโครงสร้างองค์กร

7. ควรมีการใช้สถิติใหม่ๆ ในการศึกษาเกี่ยวกับผู้เฝ้าประตูข่าวสาร เช่น การสร้างแบบจำลองเชิงเส้นให้นักวิชาการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณควบคู่ไปกับการวิเคราะห์ โดยทุกๆ ไป

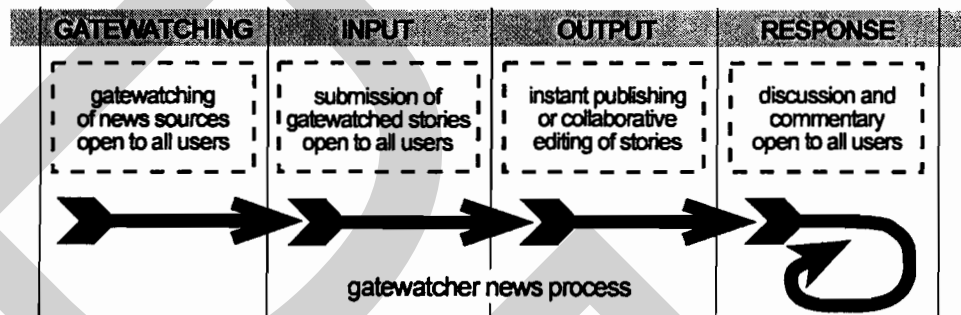
8. ควรให้ความสนใจในการวิเคราะห์ผู้เฝ้าประตูข่าวสารในแต่ละระดับ ซึ่งควรทำการศึกษาให้มากและควรดูจำนวนข่าวสารก่อนการคัดเลือกและหลังการคัดเลือกจะมีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ

9. ควรดูลักษณะของข้อมูลข่าวสาร จะสังเกตเห็นว่าข้อมูลข่าวสารที่มีสีสัน น่าสนใจจะได้รับการคัดเลือกมากกว่าข้อมูลข่าวสารธรรมดาทั่วไป ซึ่งเป็นข้อมูลที่ได้จากการศึกษาวิจัย และสามารถคาดการณ์ในอนาคตได้ว่าเกณฑ์หรือลักษณะของข้อมูลข่าวสารที่จะได้รับการคัดเลือกเพื่อนำเผยแพร่ นั้นควรจะเป็นอย่างไร

10. ควรมีการเปรียบเทียบการใช้ช่องทางที่หลากหลายของผู้เฝ้าประตูข่าวสารในการเผยแพร่กิจกรรมและการสื่อสารในองค์กร เช่น อินเทอร์เน็ต สื่อออนไลน์ เครือข่ายโทรทัศน์ทั้งส่วนกลางและส่วนภูมิภาค หนังสือพิมพ์ วิทยุวิทยุชุมชน บริษัทตัวแทนโฆษณา ประชาสัมพันธ์ นิตยสาร

จากการพัฒนาทางด้านเทคโนโลยีที่มีมาอย่างต่อเนื่อง จะเห็นการเปลี่ยนแปลงบทบาทของผู้บริโภคมากขึ้น โดยเฉพาะบทบาทการเป็นผู้เฝ้าประตูข่าวสาร (Gatewatching) ในยุคใหม่ที่ผู้บริโภคหรือประชาชนสามารถเป็นผู้ผลิตข่าวสารได้เอง (User Generated Contents) ซึ่งเป็นลักษณะของการทำหน้าที่คล้ายกับการเป็นตัวแทนองค์กรสื่อ แต่ไม่ได้มีบทบาทหน้าที่โดยตรง

เหมือนกับนักข่าวอาชีพอย่างสมบูรณ์ เป็นเพียงการมีส่วนร่วมในกระบวนการรายงานข่าวร่วมกัน ไม่ว่าจะเป็นการรวบรวมข้อมูลจากแหล่งข่าว การคัดกรองข้อมูล การเผยแพร่ ตรวจสอบ ความจริง ตลอดจนการอภิปรายและการแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับข้อมูลข่าวสารของสังคม (Bruns, 2006, pp. 13 -14) ดังภาพ

ภาพที่ 2.11 แสดงกระบวนการเฝ้าประตูข่าวของผู้บริโภค ตามแนวทางการศึกษาของ Bruns

ที่มา: Chris and Domingo (2008, p. 179)

นอกจากนี้ยังมีงานวิจัยของ Barzilai (2008, น. 1508) ที่ได้เปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างทฤษฎีผู้เฝ้าประตูข่าวสารในยุคดั้งเดิม (Traditional Gatekeeping) กับทฤษฎีผู้เฝ้าประตูข่าวสารแบบเครือข่าย (Network Gatekeeping Theory) ในเรื่องต่างๆ ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 2.1 เปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างทฤษฎีผู้เฝ้าประตูข่าวสารในยุคดั้งเดิม (Traditional Gatekeeping Theory) กับทฤษฎีผู้เฝ้าประตูข่าวสารแบบเครือข่าย (Network Gatekeeping Theory)

เรื่อง	ผู้เฝ้าประตูข่าวสาร ดั้งเดิม	ผู้เฝ้าประตูข่าวสารแบบเครือข่าย
กระบวนการ	เน้นการคัดเลือกข้อมูล ข่าวสารเป็นหลัก	เน้นการควบคุมข้อมูลข่าวสาร รวมถึงการ ดำเนินงานเรื่องต่างๆ เช่น การคัดเลือก, การเพิ่ม ข้อมูล, การกรองข้อมูล, การนำเสนอข้อมูลข่าวสาร ที่เป็นวาระสำคัญ, การเลือกช่องทางที่เหมาะสม, การสร้างรูปแบบเนื้อหาตามวัตถุประสงค์ที่ต้องการ สื่อสาร, การผลิตซ้ำ, การควบคุมเวลา, การเปลี่ยน ลักษณะรูปแบบเนื้อหาให้เหมาะสมกับผู้รับสาร, การผสมผสานการทำงาน แบบครบวงจร, ไม่สนใจ ข้อมูลที่ขาดความน่าเชื่อถือ, การลบข้อมูลที่ไม่ เหมาะสม
กลุ่มของผู้เฝ้า ประตูข่าวสาร	เป็นปัจเจกบุคคล	เน้นความเป็นกลุ่มหรือสถาบัน 2 มิติ คือ กลุ่ม เจ้าหน้าที่ / ทีมงาน และบทบาทหน้าที่ในการเป็นผู้ เฝ้าประตูข่าวสาร ซึ่งจะมีความแตกต่างกันใน แต่ ละระดับ เช่น ภาครัฐ, ผู้กำกับดูแล, การค้นหา, ผู้ ให้บริการ, ผู้ให้บริการเครือข่าย, องค์กร และ ความ เป็นปัจเจกบุคคล
ระบบกลไกการ เฝ้าประตูข่าวสาร	ใช้กองบรรณาธิการ เป็นหลัก	มี 9 กลไก เช่น การเซ็นเซอร์, ช่องทางการไหลของ ข่าวสาร, โครงสร้างพื้นฐานในการเข้าถึง เทคโนโลยี หรือประตูข่าวสาร, การเปลี่ยนแปลง ข้อมูลข่าวสารให้เป็นสากลเหมาะสมกับพื้นที่และ กลุ่มเป้าหมาย, การรักษาความปลอดภัย, การลด ต้นทุน, การเพิ่มมูลค่าหรือสร้างความน่าสนใจ, การ บรรณาธิการ เน้นการดูแลด้านเนื้อหา, การโต้ตอบ กับผู้ใช้และ อีกหนึ่งส่วนหลัก คือ การกำกับดูแล

ตารางที่ 2.1 (ต่อ)

เรื่อง	ผู้เฝ้าประตูข่าวสาร ดั้งเดิม	ผู้เฝ้าประตูข่าวสารแบบเครือข่าย
ความสัมพันธ์	ผู้ส่งสาร - ผู้รับสาร	ผู้ส่งสาร-ผู้รับสารมีปฏิสัมพันธ์กันทั้งทางตรงและทางอ้อม กันอยู่บ่อยครั้ง
ข้อมูลข่าวสาร	เน้นข้อมูลจากแหล่งสารและ ผู้เฝ้าประตูข่าวสารจะเป็นผู้ผลิตสร้าง สรรค์ข้อมูลข่าวสาร ได้อย่างอิสระเพียงผู้เดียว	บทบาทการเป็นแหล่งสาร หรือ ผู้เฝ้าประตูข่าวสารสามารถสลับปรับเปลี่ยนบทบาทกันได้
ทางเลือก	ไม่มีทางเลือก	เป็นไปตามวิธีการของผู้เฝ้าประตูข่าวสารและกลไกการเฝ้าประตูข่าวสารที่มีอยู่
อำนาจ	ส่วนใหญ่เป็นผู้เฝ้าประตูข่าวสารหรือบรรณาธิการข่าว	ผู้มีอำนาจในการกรองข้อมูลข่าวสารมีมากขึ้นและมีหลายกลไกในการควบคุมดูแลข้อมูลข่าวสาร
จำนวน	1-2	2 คน เป็นต้นไป
ประเภท	1-2 กลุ่ม	2 กลุ่ม ขึ้นไป

ส่วน Stanoevska, Sacco, and Giardina (2009, pp. 5-14) พบการให้นิยามและลักษณะสำคัญของการเป็นผู้เฝ้าประตูข่าวสาร (Gatewatching) ในยุคใหม่จากการทบทวนเอกสารและงานวิจัยเรื่อง “Content Curation: a new form of gatewatching for social media?” โดยเทียบกับผู้เฝ้าประตูข่าวสารในยุคดั้งเดิมว่าเป็นผู้ที่ทำหน้าที่คล้ายกับการเป็นตัวแทนองค์กรสื่อ แต่ไม่ได้มีบทบาทหน้าที่โดยตรงเหมือนกับนักข่าวอาชีพอย่างสมบูรณ์ เป็นเพียงการมีส่วนร่วมในกระบวนการรายงานข่าวร่วมกัน ไม่ว่าจะเป็นการรวบรวมข้อมูลจากแหล่งข่าว การคัดกรองข้อมูล การเผยแพร่ ตรวจสอบความจริง ตลอดจนการอภิปรายและการแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับข้อมูลข่าวสารของสังคม

ลักษณะสำคัญของผู้เฝ้าประตูข่าวสารยุคใหม่ ก็คือ 1) อยู่บนพื้นฐานของการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารและแหล่งข้อมูล 2) เป็นประชาชนที่ความตื่นตัว มีบทบาทเหมือนกับผู้เฝ้าประตูข่าวสารในสื่อกระแสหลัก เช่น การประเมินแหล่งข่าวและข้อมูลข่าวสารที่บิดเบือนความจริง จาก การแสดงความคิดเห็นหรือวิจารณ์ของผู้เฝ้าประตูข่าวสารคนอื่นๆ 3) มี 3 กระบวนการเข้ามาเกี่ยวข้อง คือ การเปิดเผยและการเข้าถึงแหล่งสาร การเปิดรับข้อมูลจากผู้ใช้รอบด้านเพื่อคัดกรองข้อมูลก่อนที่จะนำมาใช้ และการเน้นให้ผู้ใช้ได้มีส่วนร่วมอยู่ในทุกๆ กระบวนการของการผลิตข่าวสาร สรุปได้ดังตาราง

ตารางที่ 2.2 เปรียบเทียบความแตกต่างระหว่าง Gatekeeping และ Gatewatching

เรื่อง	Gatekeeping	Gatewatching
นิยามความหมาย	เป็นผู้ทำหน้าที่สนใจคัดเลือกเรื่องราวรวบรวม และผลิตข่าว มานำเสนอให้กับกองบรรณาธิการ ได้พิจารณา โดยนักข่าวอาชีพ จะต้องให้เหตุผลกับกองบรรณาธิการได้ว่าข่าวที่เลือกมานั้นมีความสำคัญอย่างไร ซึ่งข่าวที่นักข่าวอาชีพนำเสนอ นั้น จะได้รับการเผยแพร่ต่อไปหรือไม่ ขึ้นอยู่กับการตัดสินใจของบรรณาธิการ	เป็นผู้ทำหน้าที่คล้ายกับการเป็นตัวแทนองค์กรสื่อ แต่ไม่ได้มีบทบาทหน้าที่โดยตรง เหมือนกับนักข่าวอาชีพอย่างสมบูรณ์ เป็นเพียงการมีส่วนร่วมในกระบวนการรายงานข่าวร่วมกัน ไม่ว่าจะเป็นการรวบรวมข้อมูลจากแหล่งข่าว การคัดกรองข้อมูลการเผยแพร่ ตรวจสอบ ความจริง ตลอดจนการอภิปรายและการแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับข้อมูลข่าวสารของสังคม

ตารางที่ 2.2 (ต่อ)

เรื่อง	Gatekeeping	Gatewatching
ลักษณะ	<ol style="list-style-type: none"> 1) องค์กรและรูปแบบการทำงานของนักข่าว เป็นปัจจัยสำคัญ 2) การเลือกเหตุการณ์ ที่นำมาเสนอจะอยู่ภายใต้กรอบของเวลาเป็นหลัก 3) ไม่สามารถคาดเดาเรื่องราวที่จะนำเสนอได้ 4) เหตุการณ์ต้องมีความแตกต่างจากคนอื่น 5) ช่วยเป็นแรงกระตุ้นให้เกิดการตัดสินใจ 6) มีอุดมการณ์ทางการเมือง 7) ได้รับความศึกษาด้านนี้โดยตรง 8) มีประสบการณ์อื่นๆ 9) เป็นผู้วางจุดยืนให้กับสังคม 10) ทำงานภายใต้แรงกดดัน 	<ol style="list-style-type: none"> 1) อยู่บนพื้นฐานของการเข้าถึงข้อมูล ข่าวสารและแหล่งข้อมูล 2) เป็นประชาชนที่ความตื่นตัว มีบทบาทเหมือนกับผู้เฝ้าประตูข่าวสารในสื่อกระแสหลัก เช่นการประเมินแหล่งข่าว และ ข้อมูลข่าวสารที่บิดเบือนความจริง จากการแสดงความคิดหรือวิจารณ์ของผู้เฝ้าประตูข่าวสารคนอื่นๆ 3) มี 3 กระบวนการเข้ามาเกี่ยวข้อง คือ <ul style="list-style-type: none"> - การเปิดเผยและการเข้าถึงแหล่งสาร - เปิดรับข้อมูลจากผู้เฝ้าประตูด้านเพื่อคัดกรองข้อมูลก่อนที่จะนำมาใช้ - เน้นให้ผู้ใช้ได้มีส่วนร่วมอยู่ในทุกๆ กระบวนการของการผลิตข่าวสาร
ตัวอย่าง	หนังสือพิมพ์ในยุคดั้งเดิม	อินดี้มีเดีย โอมาขนิวส์ วิกินิวส์ มีเดียแซแนล

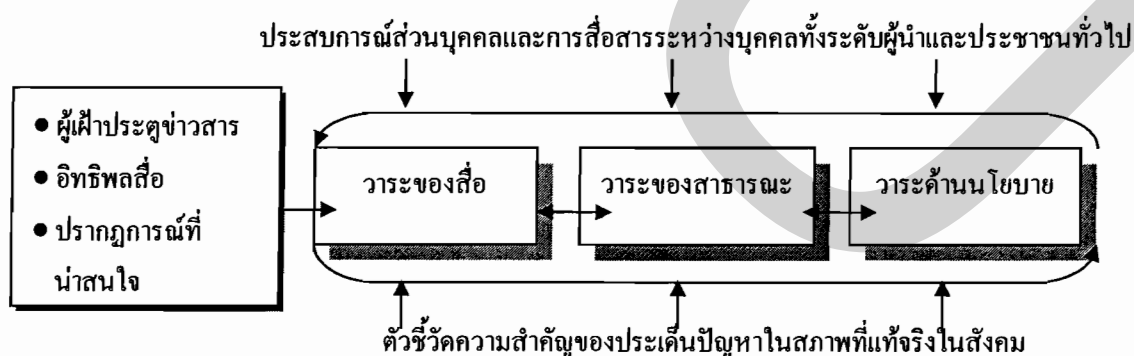
จากการศึกษาทฤษฎีผู้เฝ้าประตูข่าวสารในยุคดั้งเดิมและในยุคศตวรรษที่ 21 นั้น ล้วนให้ความสำคัญกับกลุ่มบุคคลที่มีบทบาทในการเป็นผู้คัดกรองข้อมูลข่าวสาร ซึ่งในยุคดั้งเดิมจะเน้นที่กลุ่มนักข่าวอาชีพหรือให้ความสำคัญกับกองบรรณาธิการในการคัดกรองข่าวเพื่อเผยแพร่สู่สาธารณชน แต่เนื่องจากการพัฒนาทางด้านเทคโนโลยี แนวคิดและทฤษฎีในเรื่องนี้จึงได้พัฒนาขึ้นตามมา โดยให้ความสำคัญกับอำนาจในการกำหนดวาระข่าวและการคัดเลือกเนื้อหาของผู้เฝ้าประตูข่าวสารระดับปัจเจก นอกจากนี้ยังเน้นให้มีการศึกษาและวิเคราะห์ปัจจัยภายในที่มีผลต่อการคัดกรองข้อมูลข่าวสารในระดับบุคคลและองค์กร ซึ่งแนวคิดทฤษฎีนี้ผู้วิจัยจะนำไปประยุกต์ใช้ในการอธิบายและ วิเคราะห์บทบาทหน้าที่ของนักข่าวพลเมือง ในฐานะเป็นผู้เฝ้าประตูข่าวสารยุคใหม่ ที่ผู้รับสารสามารถเป็นผู้ผลิตข้อมูลข่าวสารได้เอง (User Generated Content: UGC) ตลอดจนนำไปใช้เป็นหลักในการวิเคราะห์และอธิบายถึงปัจจัยภายนอกและปัจจัยภายในที่มีอิทธิพลต่อการคัดกรองข้อมูลข่าวสารในเรื่องต่างๆ ของนักข่าวพลเมืองผ่านสื่อออนไลน์อีกด้วย

2.2 ทฤษฎี “การกำหนดวาระข่าวสารของสื่อมวลชน” (Agenda Setting Functions of Mass Media)

ผู้วิจัยได้นำแนวคิดนี้มาใช้เป็นแนวทางในการศึกษาและเพื่อตอบปัญหาการวิจัยข้อที่ 1 ว่า กระบวนการรายงานข่าวผ่านสื่อออนไลน์ของนักข่าวพลเมืองในสังคมไทยเป็นอย่างไร และ ข้อที่ 2 ว่า นักข่าวพลเมืองใช้สื่อออนไลน์ในการขับเคลื่อนด้านสิทธิมนุษยชนในสังคมไทยอย่างไร

2.2.1 แหล่งที่มาของวาระข่าวสาร

McQuail (1987) (อ้างถึงใน พิระ จิร โสภณ, 2548, น. 182-184) ได้ชี้ให้เห็นถึงเรื่องวาระของข้อมูลข่าวสารว่ามีที่มาจาก 3 แหล่งด้วยกัน คือ 1) วาระเชิงนโยบาย (Policy Agenda) จากนักการเมืองหรือกลุ่มที่มีบทบาทในสังคม 2) วาระจากสื่อมวลชน (Media Agenda) ในกระบวนการของการรักษาประตู่ที่คัดเลือกข่าวสาร เหตุการณ์ หรือประเด็นที่มีมูลค่าข่าว (News Value) ซึ่งเป็นที่สนใจของกลุ่มผู้อ่าน และ 3) วาระจากสาธารณชน (Public Agenda) ผู้สนใจและรับรู้ว่าเรื่องใดสำคัญ ซึ่งอาจจะมาจากประสบการณ์ตรงหรือจากปัญหาในสังคมหรือการรับรู้ผ่านสื่อมวลชน โดยโรเจอร์สกับเดียร์ริง (Rogers & Dearing) ได้อธิบายชี้ให้เห็นว่า ทั้ง 3 แหล่งที่มาของวาระข่าวสารในสังคมต่างมีอิทธิพลซึ่งกันและกันในการกำหนดวาระข่าวสาร นอกจากนี้กระบวนการกำหนดวาระข่าวสารนี้ยังได้รับอิทธิพลจากปัจจัยแวดล้อมอื่นๆ เช่น 1) จากกระบวนการของผู้รักษาประตูในองค์กรสื่อมวลชนเองที่คัดเลือกประเด็นข่าวสารตามนโยบายและมูลค่าข่าว 2) จากการติดต่อสื่อสารอภิปราย ถกเถียง หรือมีปฏิสัมพันธ์ของบุคคลในระดับต่างๆ ในสังคม และ 3) จากสภาพที่แท้จริงของสังคมว่าขณะนั้นมีเรื่องอะไรที่เป็นวาระสำคัญจำเป็นจริงๆ เช่น เป็นช่วงวิกฤตเศรษฐกิจหรืออยู่ระหว่างการผลักดันเปลี่ยนทางการเมืองหรือมีปรากฏการณ์ที่เป็นภัยต่อสวัสดิภาพในสังคม เป็นต้น

ภาพที่ 2.12 แสดงองค์ประกอบสำคัญของกระบวนการกำหนดวาระข่าวสาร

ที่มา: พิระ จิร โสภณ (2548, น. 184)

2.2.2 ระดับของวาระข่าวสาร

McCombs & Estrada (1977) (อ้างถึงใน พิระ จิรโสภณ, 2548, น. 186) ได้เสนอวิธีวิจัยการกำหนดวาระข่าวสาร โดยจำแนกวาระข่าวสารเป็น 2 ระดับ คือ ระดับปฐมภูมิ (First-level-of-agenda) เป็นหัวข้อหรือประเด็นหลักของข่าวสาร เช่น เรื่องเศรษฐกิจ นโยบายต่างประเทศ การจัดระเบียบสังคม เป็นต้น ซึ่งประเด็นหลักเหล่านี้มีลักษณะเป็นนามธรรม บางครั้งก็กว้างเกินไปที่จะเห็นประเด็นปัญหาจริงๆ เช่น เรื่องเศรษฐกิจอาจไม่เป็นประเด็นปัญหาทุกๆ เรื่อง แต่ประเด็นปัญหาที่สำคัญในขณะนี้อาจเป็นเรื่องนี้สาธารณชน เงินเฟ้อ ฯลฯ การจำแนกประเด็นที่เฉพาะเจาะจงลงไป ทำให้เห็นวาระข่าวสารชัดเจนขึ้น วาระข่าวสารที่จำแนกแยกย่อยลงมา จึงเรียกว่า การกำหนดวาระข่าวสารระดับที่ 2 คือ ระดับทุติยภูมิ (Second-level-of-agenda setting)

จากการศึกษาทฤษฎี “การกำหนดวาระข่าวสารของสื่อมวลชน” ดังกล่าวข้างต้น พบหลักสำคัญว่า ในการกำหนดวาระข่าวสารของสื่อมวลชนนั้น ไม่ได้มีแค่วาระเดียว แต่ประกอบไปด้วย วาระข่าวสารของสื่อ (Media Agenda) วาระข่าวสารสาธารณะ (Public Agenda) และวาระข่าวสารนโยบาย (Policy Agenda) ซึ่งทั้ง 3 วาระ นี้ต่างมีอิทธิพลซึ่งกันและกัน และยังพบว่าปัจจัยความต้องการและความสนใจของผู้รับสาร มักจะมีอิทธิพลต่อการเลือกประเด็นการนำเสนอเสมอ ซึ่งแนวคิดทฤษฎีนี้ผู้วิจัยจะนำไปประยุกต์ใช้ในการศึกษาบทบาทของนักข่าวพลเมืองในการเป็นผู้คัดเลือกประเด็นข่าวสารหรือเป็นผู้กำหนดวาระข่าวสารให้กับสังคม ตลอดจนนำไปใช้ในการวิเคราะห์และอธิบายถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลในการกำหนดวาระข่าวสารที่นำเสนอผ่านสื่อออนไลน์ของนักข่าวพลเมืองในสังคมไทย

2.3 แนวคิดการกำหนดกรอบข่าว (Concept of Framing)

ผู้วิจัยได้นำแนวคิดนี้มาใช้เป็นแนวทางในการตอบปัญหาการวิจัยข้อที่ 1 ว่า กระบวนการรายงานข่าวผ่านสื่อออนไลน์ของนักข่าวพลเมืองในสังคมไทยเป็นอย่างไร และข้อที่ 2 ว่านักข่าวพลเมืองใช้สื่อออนไลน์ในการขับเคลื่อนด้านสิทธิมนุษยชนในสังคมไทยอย่างไร โดยใช้เป็นเกณฑ์ในการวิเคราะห์เนื้อหาข่าวสารที่นักข่าวพลเมืองรายงานผ่านสื่อออนไลน์โดยมีรายละเอียดดังนี้

2.3.1 แนวคิดการกำหนดกรอบข่าวของ Entman

Entman (1993 อ้างถึงใน ดวงกมล เทวพิทักษ์ 2555, น.41) ศาสตราจารย์ด้านการสื่อสารและรัฐศาสตร์ทางการเมือง แห่งมหาวิทยาลัยจอร์จ วอชิงตัน และนอร์ท แคโรไลนา ได้ทำการศึกษาและพัฒนาแนวคิดเรื่องกรอบของ McCombs นักทฤษฎีทางการสื่อสารและเป็นเจ้าของแนวคิดการกำหนดวาระข่าวสาร (Agenda Setting) ที่กล่าวเอาไว้ว่า กรอบคือกระบวนการขั้นที่ 2 ที่สืบ

เนื่องมาจากการกำหนดวาระข่าวสาร ในส่วนของ Entman ได้ให้นิยามว่า กรอบคือการเลือกบางแง่มุมของความเป็นจริงและทำให้โดดเด่นมากในข้อความของการสื่อสาร ทำให้บางส่วนของข้อมูลมีความชัดเจนมากขึ้น มีความหมาย และทำให้ผู้รับสาร เกิดการจดจำได้ นอกจากนี้ยังมีอิทธิพลต่อกระบวนการคิด โดยมาจากการเชื่อมโยงวาทกรรมคำพูดข่าวไปสู่ระดับการรับรู้ด้วยสัญลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่คุ้นเคย (Culturally familiar symbols) ของแต่ละคน ดังนั้นเนื้อหาเดียวกัน กรอบในกระบวนการคิดของผู้คนแต่ละวัฒนธรรมอาจไม่จำเป็นต้องเหมือนกัน กรอบอาจมาจากความไม่ตั้งใจ แต่สามารถชี้ให้ผู้รับสารคิดเห็นไปในทิศทางใดทิศทางหนึ่งได้ ซึ่งในประโยคเดียวอาจสะท้อนและทำหน้าที่ได้หลายกรอบ อาจพบเพียงกรอบเดียวหรือไม่พบกรอบใดเลยก็ได้

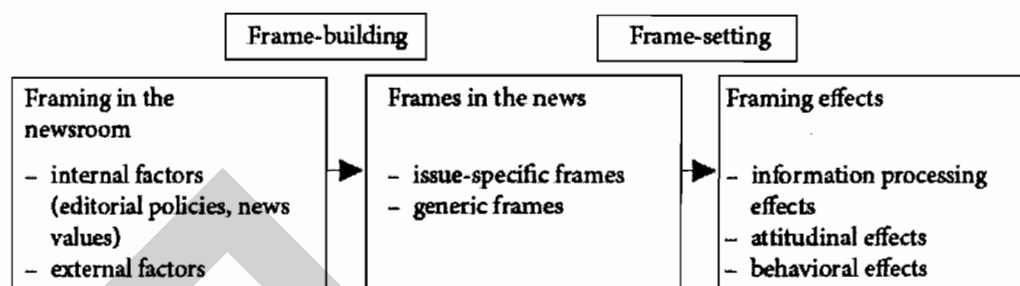
กรอบข่าวที่ Entman (2003, p. 417) กล่าวถึงนั้น ถูกสร้างจากการปรากฏของคำที่เป็นกุญแจสำคัญ การอุปมา สัญลักษณ์ ภาพที่มองเห็นได้อย่างโดดเด่นในการเล่าเรื่อง ซึ่งสามารถวิเคราะห์ได้ตามบทบาทหน้าที่ซึ่งจะปรากฏในเนื้อหาการรายงานข่าวเหตุการณ์ การเลือกประเด็น และการกระทำของผู้มีบทบาททางการเมืองประกอบด้วย 4 กรอบ ได้แก่

- 1) การกำหนดผลกระทบหรือเงื่อนไขที่เป็นปัญหา (Defining Effects or Conditions as Problematic)
- 2) การวิเคราะห์สาเหตุของปัญหา (Identifying Causes)
- 3) การตัดสินพิพากษาเชิงจริยธรรมของผู้ที่เกี่ยวข้อง (Conveying a Moral Judgment of those Involved in Framed Matter) และ
- 4) การแก้ไขปรับปรุงสถานการณ์ที่มีปัญหา (Endorsing Remedies or Improvement to the Problematic situation)

การกำหนดหน้าที่กรอบทั้ง 4 แบบนั้นมาจากการเลือก การเน้นให้โดดเด่น และการใช้อองค์ประกอบทำให้โดดเด่น สร้างความคิดเห็นในแง่มุมต่างๆ ขึ้นมาเกี่ยวกับปัญหา สาเหตุ การประเมินผลและการขยายปัญหา

2.3.2 รูปแบบและกระบวนการกำหนดกรอบข่าวของ De Vreese

De Vreese (2005, pp. 51-56) ได้ทำการศึกษาและพัฒนาเกี่ยวกับเรื่องนี้โดยนำแนวคิดของ Entman และนักวิชาการท่านอื่นๆ มาผสมผสานกันจนได้รูปแบบของกระบวนการกำหนดกรอบข่าวแบบผสมผสาน สรุปได้ดังภาพ

ภาพที่ 2.13 แสดงรูปแบบของกระบวนการกำหนดกรอบข่าวแบบผสมผสานของ De Vreese

ที่มา: De Vreese (2005, p. 52)

จากภาพ พบว่า กระบวนการกำหนดกรอบข่าวแบบผสมผสานของ De Vreese จะประกอบไปด้วย 2 ส่วนใหญ่ๆ คือ การสร้างกรอบข่าว (Frame-building) และการกำหนดกรอบข่าว (Frame-setting) โดยในแต่ละส่วนจะมีความเชื่อมโยงกัน ดังนี้

2.3.2.1 การสร้างกรอบข่าว (Frame-building) จะเชื่อมโยง 2 เรื่อง คือ

1) การสร้างกรอบในห้องข่าว (Framing in the newsroom) มีปัจจัยภายใน (Internal factors) และปัจจัยภายนอก (External factors) เข้ามาเกี่ยวข้องด้วย อาทิเช่น นโยบายของกองบรรณาธิการ คุณค่าข่าว

2) การสร้างกรอบในข่าว (Frames in the news) จะมี 2 ลักษณะ คือ เป็นประเด็นเฉพาะ (Issue-specific frames) เช่น เรื่องสภาพแรงงาน เรื่องสิทธิเด็กและสตรี และประเด็นทั่วไป (Generic frames)

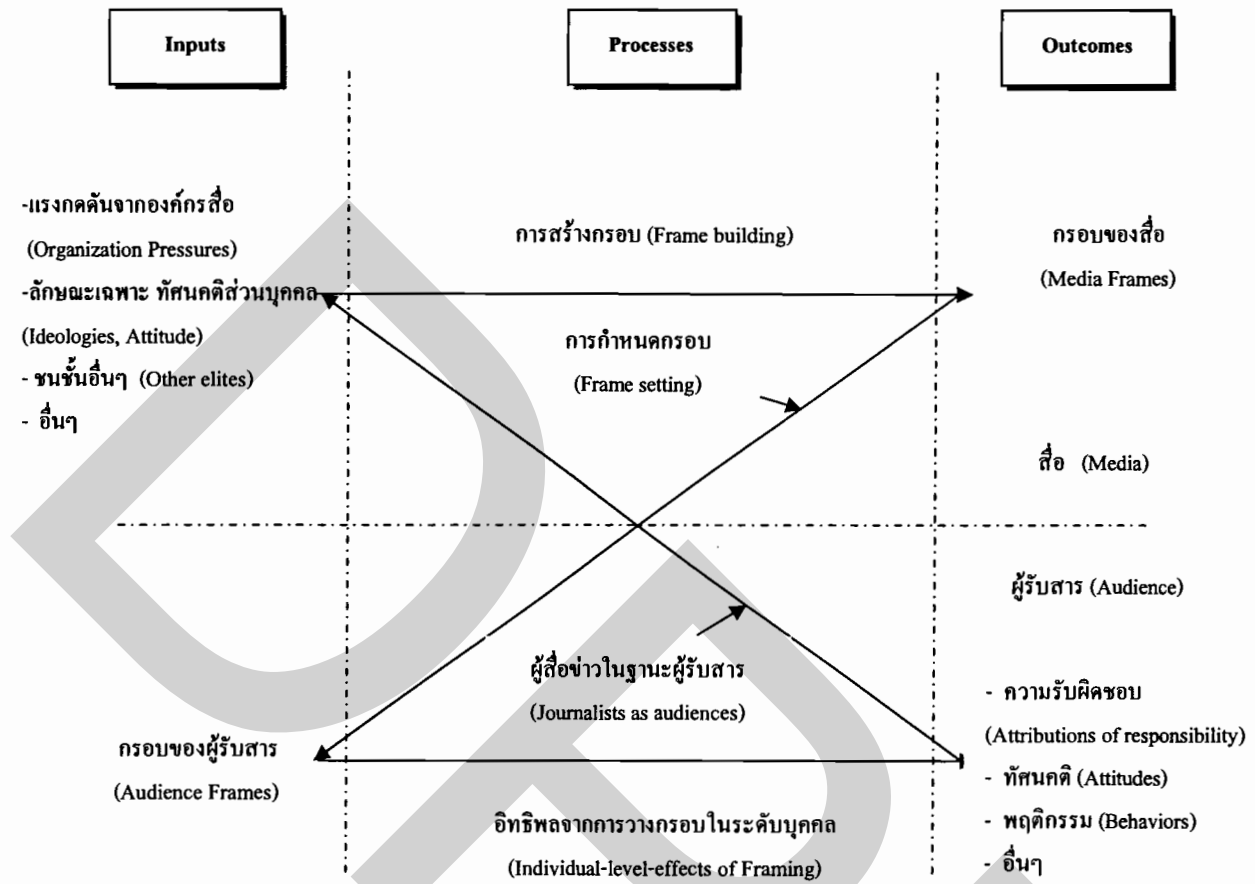
2.3.2.2 การกำหนดกรอบข่าว (Frame – setting) จะหมายถึง การกำหนดประเด็นข่าว (จะพูดเรื่องนั้นว่าอย่างไร) โดยเกี่ยวเนื่องกับการสร้างกรอบข่าวในส่วนของกรอบในข่าว (Frames in the news) ว่าจะให้ข่าวนั้นมีลักษณะเป็นประเด็นเฉพาะ (Issue-specific frames) หรือเป็นประเด็นทั่วไป (Generic frames) นอกจากนี้ยังนำไปสู่ผลกระทบที่เกิดจากการกำหนดกรอบข่าว (Framing effects) ด้วย ซึ่งมี 3 ระดับ คือ ระดับที่ 1 ส่งผลกระทบต่อกระบวนการสื่อสารข้อมูล (Information processing effects) ระดับที่ 2 ส่งผลกระทบต่อทัศนคติ (Attitudinal effects) และระดับที่ 3 ส่งผลกระทบต่อพฤติกรรม (Behavioral effects)

ดังนั้น ในการกำหนดวาระข่าวสาร (Agenda Setting) นั้นจะเป็นประเด็นข่าวแบบกว้างๆ แต่การกำหนดกรอบข่าว (Frame Setting) จะเป็นการเลือกเน้นย้ำในแง่มุมต่างๆ ของประเด็นที่มีลักษณะเฉพาะซึ่งต้องนำมาอภิปรายร่วมกับการกำหนดวาระข่าวสาร

การกำหนดกรอบข่าว จึงถือเป็นปฏิบัติการทางวาทกรรมอย่างหนึ่ง โดยเฉพาะในเรื่องการวิเคราะห์วาทกรรมที่เกี่ยวกับประเด็นทางการเมือง การเคลื่อนไหวทางสังคม สำหรับนิยามศัพท์ปฏิบัติการเรื่องการกำหนดกรอบนั้น จะเป็นเรื่องของการวิเคราะห์เนื้อหาที่ควรจะมีกรอบหรือองค์ประกอบที่ใช้ในการวิเคราะห์ ซึ่งที่ผ่านมา De Vreese ได้ศึกษางานวิจัยของนักวิชาการหลายคนพบว่าหากจะทำการศึกษาวิชาวิจัยเรื่องกรอบข่าวมีแนวทางการวัดที่นิยมใช้เป็นเกณฑ์ในการวิเคราะห์ 11 ส่วน ดังนี้คือ

1. การพาดหัวข่าวหลัก (Headline)
2. การพาดหัวข่าวรอง (Subhead)
3. การใช้ภาพประกอบข่าว (Photos)
4. คำบรรยายภาพ (Photo captions)
5. ความนำ หรือ โปรัชข่าว (Leads)
6. การเลือกแหล่งข้อมูล (Source selection)
7. การเลือกคำสำคัญมาอ้างถึง (Quotes selection)
8. การรวบรวมคำพูดสำคัญมาสรุปเชื่อมโยงกันในภาพรวม (Pull quotes)
9. การใช้โลโก้ สัญลักษณ์ต่างๆ (Logos)
10. การใช้สถิติอ้างอิง อาจเป็นแผนภูมิภาพ กราฟ (Statistics and Charts and graphs)
11. การสรุปจบเนื้อหาในย่อหน้าสุดท้าย (Concluding statements and paragraphs)

จากการศึกษาของ De Vreese มีความสอดคล้องกับกระบวนการวางกรอบข่าวของสื่อที่ Scheufele ได้ทำการศึกษาและอธิบายให้เห็นภาพรวมของกรอบในลักษณะของที่มา (Inputs) กระบวนการ (Processes) และผลลัพธ์ที่เกิดขึ้น (Outcomes) ซึ่งเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง (Continuous Process) ดังแสดงไว้ในกระบวนการวางกรอบของสื่อ ดังนี้

ภาพที่ 2.14 แบบจำลองกระบวนการวางกรอบในการศึกษาของ Scheufele

ที่มา: Scheufele (1999, p. 115)

Scheufele (1999) ได้เสนอ “แบบจำลองกระบวนการการวางกรอบ” (A process model of framing) ขึ้น โดยแบ่งออกเป็น 4 กระบวนการหลัก ดังนี้

1) การสร้างกรอบ (Frame Building) มี 3 ปัจจัยที่ส่งผลต่อกระบวนการสร้างกรอบของนักข่าวหรือสื่อมวลชน คือ

1.1) อิทธิพลจากตัวนักข่าวเอง (Journalist-centered influences) โดยนักข่าวแต่ละคนจะสร้างกรอบของตัวเองขึ้นมาเพื่อที่จะวางโครงสร้าง (Structure) และทำความเข้าใจ (Sense-Making) กับข้อมูลที่ได้รับเข้ามาโดยมีปัจจัยต่างๆ ที่มีอยู่ในตัวเอง เช่น อุดมการณ์ ทัศนคติปทัสถานทางวิชาชีพเป็นตัวสะท้อนกรอบความคิดออกมา

1.2) แรงกดดันจากองค์กร (Organizational pressures) เป็นอิทธิพลที่สืบเนื่องมาจากการเป็นสมาชิกขององค์กร ทั้งรูปแบบ ลักษณะ แนวนโยบาย ตลอดจนแนวทางการปฏิบัติที่ส่งผลต่อการวางกรอบของนักข่าว

1.3) ปัจจัยภายนอก (External sources of influence) หมายถึง กลุ่มผู้มีอิทธิพลต่างๆ ที่อยู่ภายนอกองค์กร เช่น นักการเมือง ผู้มีอำนาจ หรือกลุ่มผลประโยชน์อื่นๆ ซึ่งกรอบที่ถูกเสนอโดยกลุ่มเหล่านี้ นักข่าวจะรับเข้ามาและจะส่งผลกระทบต่อมุมมองประเด็นนั้นๆ เพื่อนำเสนอต่อไป

2. การกำหนดกรอบ (Frame Setting) ถือเป็นการกำหนดวาระของข่าวสาร ในระดับที่สอง (The second level of agenda setting) ที่จะบอกว่าเราควรจะคิดกับเรื่อง (บางอย่าง) นั้นอย่างไร (How to think about some object)

3. อิทธิพลของการวางกรอบในระดับปัจเจก (Individual-level effects of framing) เป็นผลสืบเนื่องมาจากการที่กรอบของสื่อมีอิทธิพลหรือส่งผลกระทบต่อความรู้ทัศนคติและพฤติกรรมของปัจเจกบุคคลในการมองเรื่องราวต่างๆ ที่จะเกิดขึ้นในอนาคต

4. นักข่าวในฐานะที่เป็นปัจเจก (Journalists as audiences) เป็นกระบวนการสุดท้ายของแบบจำลองนี้ คือมองว่านักข่าวเปรียบเหมือนผู้รับสาร ในฐานะปัจเจกบุคคล ซึ่งสามารถได้รับอิทธิพลจากกรอบที่ใช้ในการอธิบายเหตุการณ์หรือประเด็นต่างๆ ได้เช่นกัน แต่ในกระบวนการการผลิตข่าวนั้นนักข่าวมักจะใช้คำว่าแก่นของเรื่อง (Theme) มากกว่าจะเรียกมันว่า กรอบ (Frame)

นอกจากนี้ ในการวิเคราะห์การวางกรอบข่าว สำหรับการศึกษาวิจัยด้านการสื่อสารมวลชนนั้น Neuendorf (2002) ชี้ว่าสามารถใช้หลักการวิเคราะห์วาทกรรมหรือการวิเคราะห์เนื้อหาได้ โดยปกติแล้วจะเป็นการใช้วิธีผสมผสานระหว่างการวิจัยเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ ส่วน Reese (2007) ยังกล่าวว่าการวิเคราะห์การวางกรอบข่าว จะเกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมมากกว่าการวิเคราะห์เนื้อหาทั่วไป เป็นเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาว่าประชาชนรับรู้และเชื่อในข้อมูลข่าวสารนั้นอย่างไร และ Ryan (1991) สนับสนุนเพิ่มเติมว่า การวิเคราะห์การวางกรอบข่าวสามารถทำให้นักวิจัยเข้าใจเกี่ยวกับความกลัวและความเจ็บปวดของคนในแต่ละชนชั้น แต่ละสังคม แต่ละประเทศ รวมถึงเข้าใจปัญหาของพวกเขาได้อย่างถ่องแท้ (Neuendorf, Reese, and Ryan cited in Janssen, 2010, p.27)

2.3.3 ประเภทของการวางกรอบ

การทำความเข้าใจเกี่ยวกับการวางกรอบเนื้อหาข่าวของสื่อจำเป็นต้องศึกษาประเภทของกรอบข่าวด้วย ซึ่งสามารถแบ่งได้หลายลักษณะตามเกณฑ์ที่มีผู้ศึกษาและแบ่งประเภทไว้ ดังนี้ (Scheufele, Snow & Benford, Entman & McCombs อ้างถึงใน ดวงกมล เทวพิทักษ์, 2555, น. 49-52)

2.3.3.1 ใช้เกณฑ์ผู้รับและผู้ส่งสาร ของ Scheufele ได้แก่

1) กรอบของสื่อ (Media or News Frame)

อาศัยมุมมองของสื่อมวลชนที่มีต่อข่าว ประกอบด้วย กรอบข่าวที่จะนำเสนอ (Presenting News) กรอบตามความเข้าใจที่มีต่อข่าว (Comprehending News) สื่อจะสร้างกรอบขึ้นเพื่อกำหนดแก่นหรือใจความสำคัญของเหตุการณ์หรือประเด็นเพื่อให้ผู้รับสารตีความ ถกเถียงอภิปรายเหตุการณ์ต่อในสังคมไปในทิศทางที่สื่อต้องการ กรอบของสื่อจึงเป็นความคิดหลักในการอธิบายทำความเข้าใจเหตุการณ์ต่างๆ เป็นเค้าโครง (Story Line) ของเหตุการณ์ที่นำเสนอด้วยวิธีการเลือก การเน้นย้ำ การทำให้โดดเด่นสังเกตเห็นง่ายน่าจดจำมากขึ้นในสายตาผู้รับสาร กรอบของสื่อจึงมีอิทธิพลต่อทัศนคติ ความเชื่อ ค่านิยม ความคิดเห็นหรือกรอบมุมมองของผู้รับสารด้วย ปฏิสัมพันธ์ที่ซับซ้อนระหว่างความจริงที่เห็นความจริงที่ผ่านการปรุงแต่งของสื่อและเป็นกระบวนการที่ต่อเนื่องไม่มีที่สิ้นสุดซึ่งจะมีผลกระทบมากหากเป็นการสร้างกรอบในประเด็นใหม่ที่ยังไม่เคยมีผู้ใดกำหนดกรอบมาก่อน

2) กรอบของผู้รับสาร (Audience or Individual Frame)

เป็นกรอบที่เกิดขึ้นในตัวผู้รับสารซึ่งแต่ละบุคคลจะทำความเข้าใจกับสิ่งรอบตัวโดยการใช้อุปกรณ์ที่ตนมีอยู่มาจัดระเบียบ ตีความข้อมูลที่ได้รับขึ้นอยู่กับการประสบการณ์ของแต่ละคน ถ้ากรอบของผู้ส่งสารกับกรอบของผู้รับสารมีความสอดคล้องกัน การสื่อสารนั้นก็จะมีสัมฤทธิ์ผล ซึ่งมีผลการวิจัยจำนวนมากที่ยืนยันว่า ถ้ากรอบข่าวสารใดไม่ถูกนำเสนอมีส่วนทำให้ผู้รับสารไม่ให้ความสนใจกับกรอบนั้น

2.3.3.2 ใช้เกณฑ์หน้าที่ของกรอบเป็นเกณฑ์ โดย Snow และ Benford นักสังคมวิทยาชาวอเมริกันเสนอไว้ คือ

1) กรอบการวินิจฉัยเพื่อแสดงปัญหา (Diagnostic Framing) นิยามและให้ความหมายถึงปัญหาในขณะนั้นว่าใครทำอะไร ที่ไหน อย่างไร

2) กรอบการพยากรณ์ (Prognostic Framing) คือการคาดคะเนหรือทำนายอนาคตว่าทางออกในการแก้ปัญหาว่าใคร ควรทำอะไร ควรทำอย่างไร

3) กรอบแรงบันดาลใจ (Motivational Framing) อธิบายถึงผลกำไรหรือสิ่งที่จะได้รับเมื่อกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง

ส่วนการใช้เกณฑ์หน้าที่กรอบของ Robert Entman จะประกอบด้วย

1) กรอบในการนิยามปัญหา (Problems Definition)

2) กรอบในการวินิจฉัยปัญหา (Causal Interpretation) แสดงการวิเคราะห์ถึงสาเหตุของปัญหา

3) กรอบในการตัดสินเชิงจริยธรรม (Moral Evaluation / Judgements) ว่าสิ่งใดถูกหรือผิดเหมาะสมหรือไม่

4) กรอบที่แนะแนวทางหรือเยียวยาให้สังคม (Treatment Recommendation)

2.3.3.3 ใช้เกณฑ์คุณค่าข่าวของ McCombs โดยศึกษาในมิติของการกำหนดควาระข่าวสารของสื่อมวลชนที่มาจากคุณค่าองค์ประกอบของข่าวเป็นสำคัญ ได้แก่

1) กรอบความขัดแย้ง (Conflict Framing) มุ่งเน้นไปที่ความขัดแย้งและการแบ่งแยก ซึ่ง McCombs ระบุว่ากรอบที่ถูกนำไปใช้มากที่สุด

2) กรอบความสนใจของมนุษย์ (Human Interest Framing) เป็นเรื่องราวหรือข่าวที่น่าสนใจของเหตุการณ์หรือเรื่องเฉพาะบุคคล มุ่งเน้นให้เกิดอารมณ์

3) กรอบด้านศีลธรรม (Moral Framing) คือ กรอบข่าวที่มุ่งเน้นให้เกิดศีลธรรมหรือทำให้สถานการณ์ดีขึ้น

4) กรอบด้านการใช้อำนาจ (Power Framing)

5) กรอบด้านผลสืบเนื่อง (Sequel Framing) คือ การวางกรอบข่าวซึ่งเป็นข่าวที่มีความต่อเนื่องหรือสัมพันธ์กัน และ

6) กรอบด้านความรับผิดชอบ (Responsibility Framing) คือ การวางกรอบข่าวที่มุ่งเน้นให้เกิดความรู้สึกว่ามีความรับผิดชอบเกิดขึ้นในสถานการณ์ที่เป็นสาเหตุหรือเป็นแนวทางแก้ไข

2.3.3.4 ใช้เกณฑ์โครงสร้างเหตุการณ์ ของ Iyengar & Simmon (1993) ที่ทำการวิเคราะห์โครงสร้างข่าวโทรทัศน์ โดยแบ่งเป็นกรอบได้ 2 ประเภท คือ

1) กรอบเหตุการณ์ข่าวในแต่ละกรณี (Episodic News Framing) คือ การรายงานข่าวในรูปแบบเหตุการณ์เฉพาะ โดยบรรยายเหตุการณ์ให้เห็นเป็นรูปธรรมถึงสาเหตุของปัญหา ผู้รับสารจะมองว่าปัญหาของสังคมหรือประเทศชาติเกิดจากบุคคลหรือเฉพาะกลุ่ม เช่น เป็นเรื่องของอาชญากร ผู้ก่อการร้าย

2) กรอบประเด็นหรือกรอบสาระสำคัญ (Thematic News Framing) เป็นการมองที่ภาพรวมของเหตุการณ์เกี่ยวกับความรับผิดชอบของสังคม และผู้รับสารจะมองว่าการแก้ปัญหาชาติเป็นเรื่องของส่วนรวม เช่น การว่างงานเกิดจากอัตราว่างงานหรือนโยบายของรัฐ

นอกจากนี้ในงานวิจัยของ Janssen (2010, p.33) ได้วิเคราะห์การวางกรอบข่าวของบทความในหนังสือพิมพ์ออนไลน์และบทความในเว็บไซต์ โดยเลือกใช้เกณฑ์ 4 ด้าน คือ 1) กรอบเชิงถดถอย (Regress frame) เป็นการนำเสนอเรื่องราวในแง่มุมด้านลบ สะท้อนปัญหาภายในสังคม 2) กรอบแบบก้าวหน้าหรือการพัฒนา (Progress frame) เป็นการนำเสนอเรื่องราวในมุมมอง ทำให้เห็นถึงการพัฒนา 3) กรอบความยุติธรรม (Justice frame) 4) กรอบความสำคัญ (Critical frame) ในระดับสังคมและประเทศชาติที่ต้องกล่าวถึงและนำไปสู่การวิพากษ์วิจารณ์ โดยกรอบที่ไม่ได้เลือกนำมาใช้ประกอบด้วย กรอบที่คนให้ความสนใจ (Hman interest frame) กรอบความขัดแย้ง (Conflict frame) กรอบที่น่าสนใจเป็นพิเศษ (Special interest frame) และกรอบของพลเมือง (Civic frame)

ส่วนเกณฑ์เรื่องกรอบข่าวของ Semetko & Valkenburg (2000, as incited in Kejun Chu 2010, pp. 8-9) ก็ได้รับการยอมรับ และเป็นที่ยอมรับในการนำไปใช้ในการศึกษา การวิเคราะห์ ทัศนคติ และประเมินเนื้อหาในสื่อ โดยในแต่ละกรอบจะมุ่งไปที่กลุ่มหรือตัวบุคคลที่จะต้องรับผิดชอบในการหาสาเหตุหรือแนวทางการแก้ปัญหาในแต่ละสถานการณ์ที่พบ มีดังนี้

1. กรอบความรับผิดชอบ (The responsibility frame)
2. กรอบที่คนให้ความสนใจ (The human interest frame)
3. กรอบความขัดแย้ง (The conflict frame)
4. กรอบผลทางเศรษฐกิจ (The economy consequences frame) และ
5. กรอบความมีจริยธรรมหรือศีลธรรม (The morality frame)

2.4 ทฤษฎี “พื้นที่สาธารณะ” (Public Sphere Theory)

ผู้วิจัยได้นำทฤษฎี “พื้นที่สาธารณะ” มาใช้เป็นแนวทางในการศึกษาและเพื่อตอบปัญหาการวิจัยข้อที่ 2 ว่านักข่าวพลเมืองใช้สื่อออนไลน์ในการขับเคลื่อนด้านสิทธิมนุษยชนในสังคมไทยอย่างไร และ ข้อที่ 3 ว่าแนวทางการพัฒนาบทบาทและการมีส่วนร่วมของนักข่าวพลเมืองในการใช้สื่อออนไลน์รายงานข่าวในสังคมไทยควรเป็นอย่างไร โดยมีรายละเอียดดังนี้

สำหรับสังคมประชาธิปไตยที่เน้นการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงนั้น สิทธิเสรีภาพของประชาชนพลเมืองนั้นเป็นเรื่องสำคัญ โดยเฉพาะสิทธิและโอกาสในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารอย่างเท่าเทียมกัน ทุกสังคมจำเป็นต้องมี “พื้นที่สาธารณะ” (public sphere) เพื่อใช้เป็นเวทีสำหรับการรับรู้และแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร อภิปรายโต้แย้ง และการแสดงความคิดเห็นร่วมกันในเรื่องต่างๆ ที่เป็นประเด็นสาธารณะของสังคม โดยเปิดโอกาสให้ประชาชนพลเมืองเข้าถึงได้อย่างเสมอภาคกัน

ดังนั้นการศึกษาเกี่ยวกับ “พื้นที่สาธารณะ” จึงเป็นพื้นฐานที่สำคัญสำหรับการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ซึ่งมีประเด็นที่เกี่ยวข้อง คือ

2.4.1 นิยามความหมายของพื้นที่สาธารณะ

ด้วยเหตุที่แนวความคิดเรื่องพื้นที่สาธารณะมีความสำคัญและมีประโยชน์อย่างยิ่งต่อการทำความเข้าใจกับสภาพการสื่อสารและการเปลี่ยนแปลงสังคมการเมือง จึงมีนักวิชาการให้ความสนใจนำมาขยายความคิดต่อและได้มีข้อเสนอให้นิยามเรื่องพื้นที่สาธารณะใหม่ (พวงพนาคุณวัฒน์, 2546 อ้างถึงใน อุบลรัตน์ สิริวุธศักดิ์, 2550, น. 27) ดังนี้

2.4.1.1 พื้นที่สาธารณะไม่ใช่พื้นที่ซึ่งผูกขาดโดยเพศชายในโลกความจริงพื้นที่สาธารณะมีลักษณะที่เปิดกว้าง ประกอบด้วยผู้คนที่เป็นเพศหญิง ชนกลุ่มน้อย คนด้อยโอกาสหรือคนที่เสียเปรียบและไม่มีอำนาจทางการเมือง

2.4.1.2 พื้นที่สาธารณะในสมัยปัจจุบันมีความเชื่อมโยงสัมพันธ์กับขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมรูปแบบใหม่อย่างใกล้ชิด กลุ่มที่เข้ามามีคฤมและขยายบทบาททางการเมืองของพื้นที่สาธารณะในปัจจุบัน เป็นกลุ่มที่เคลื่อนไหวในเรื่องสิ่งแวดล้อม กลุ่มสิทธิสตรี เรื่องเกษตรกรรม เรื่องต่อต้านพลังงานและอาวุธนิวเคลียร์และเรื่องสันติภาพ เป็นต้น

2.4.1.3 พื้นที่สาธารณะในปัจจุบัน ประกอบด้วยสื่อหลายประเภท ได้แก่ 1) สื่อกระแสหลัก (mainstream media) หรือสื่อทางการในพื้นที่ของฝ่ายอำนาจรัฐ (official public sphere) ที่ครอบงำการสื่อสารทางการเมือง 2) สื่อกระแสทางเลือก (alternative media) หรือสื่อที่ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมรูปแบบใหม่จัดทำขึ้นเพื่อสื่อสารภายในเครือข่ายและสื่อสารกับสาธารณะ (alternative public sphere) เช่น ตัวอย่างการสื่อสารของกลุ่มผู้คัดค้านเขื่อนปากมูลสู่สาธารณะซึ่งรวมตัวกันและมีเครือข่ายการสื่อสารและสื่อหลากหลายรูปแบบ

สำหรับแนวคิดเรื่องสื่อกระแสทางเลือกนั้น เริ่มต้นในประเทศตะวันตกและอีกหลายภูมิภาคในช่วงทศวรรษ 1970 เพื่อเติมเต็มช่องว่างของการสื่อสารที่ขาดหายไปจากสังคม ถึงแม้ว่าสื่อสาธารณะจะมีหลักการที่ดี แต่ในความเป็นจริงแล้วยังมีข้อจำกัดในตัวเอง ไม่สามารถลงรายละเอียดหรือตอบสนองความสนใจและความต้องการของกลุ่มชนที่มีความหลากหลายในสังคมได้ ขบวนการของสื่อทางเลือกจึงเติบโตขึ้นมา เนื่องจาก (สุภิญญา กลางณรงค์, 2547, น. 2)

1) การเกิดขึ้นของขบวนการทางสังคมใหม่ (New Social Movements) เช่น กลุ่มสิทธิสตรี ชาติพันธุ์ ผู้อพยพ นักสิ่งแวดล้อม ขบวนการสันติภาพ กลุ่มสิทธิรกร่วมเพศ และกลุ่มต่อต้านการเหยียดสีผิว เป็นต้น ทั้งนี้เพราะเนื้อหาสาระหรือความคิดเห็น ความรู้สึกของกลุ่มดังกล่าวไม่ได้รับความสนใจ หรือไม่มีพื้นที่ในสื่อกระแสหลัก และอาจถูกนำเสนอภาพให้บิดเบือน

2) ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมแบบเก่าไม่ว่าจะเป็นกลุ่มนักสิทธิมนุษยชน สหภาพแรงงาน หรือขบวนการชาวนา ชาวไร่ คนในชนบท ที่ไม่ได้รับผลประโยชน์จากการรวมศูนย์อำนาจที่ส่วนกลางและขบวนการคนจนที่ได้รับผลกระทบจากนโยบายเพื่อคนร่ำรวย เป็นต้น กลุ่มคนเหล่านี้ยังขาดพื้นที่ในการสื่อสาร และสิทธิเสรีภาพในการแสดงออก (freedom of expression) ในพื้นที่สาธารณะ

3) ความต้องการทางการเมืองในการมีสื่อทางเลือก เช่น กลุ่มชนพื้นเมืองในทวีปอเมริกาเหนือ กลุ่มประเทศยุโรปตะวันออก หรือ กลุ่มชนชาวแอฟริกัน ซึ่งอยู่ภายใต้การปกครองของหลายกลุ่ม ส่วนใหญ่เริ่มต้นจากการมีสื่อใต้ดิน (underground) จากนั้นจึงพัฒนามาเป็นสื่อทางเลือก

จะเห็นได้ว่านักทฤษฎีที่นำเสนอเรื่องพื้นที่สาธารณะมองว่า ปังเจกบุคคลในสังคมทุนนิยมอุตสาหกรรมเป็นผู้กระทำที่มีเจตจำนง มีการรวมตัวกันเป็นกลุ่ม และมีบทบาทสาธารณะทางการเมืองในพื้นที่สาธารณะในฐานะที่เป็นพลเมือง (citizen) ของระบอบการเมืองแบบประชาธิปไตย การสื่อสารและสื่อมวลชนจึงเป็นเวทีกลางที่มีความสำคัญอย่างมากต่อสังคมการเมืองและการเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงในแบบสันติวิธี

2.4.2 คุณสมบัติที่สำคัญของพื้นที่สาธารณะ

กาญจนา แก้วเทพ และสมสุข หินวิมาน (2551, น. 376) ได้สรุปให้เห็นว่าฮาเบอร์มาสได้ต่อยอดแนวคิดเรื่อง “พื้นที่สาธารณะ” มาจากนักปรัชญารุ่นดั้งเดิม เช่น เฮเกล มาร์ก กรัมชี่ ที่ได้แยกพื้นที่ทางสังคมออกเป็นสองส่วน โดยแต่ละพื้นที่ต่างก็มีกลไกวิธีการทำงานกันคนละแบบ และมีคุณลักษณะที่แตกต่างกัน โดยใช้เกณฑ์ของความเป็นส่วนรวม คือ เรื่องราวที่เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวมนั้นจะสร้างพื้นที่ที่เรียกว่า Political society เช่น เรื่องการเมืองการปกครอง ซึ่งจะมีกลไกรัฐเป็นตัวควบคุม ปราบปราม และส่วนตัว คือ พื้นที่ที่ปัจเจกบุคคลใช้อย่างเป็นส่วนตัว ที่เรียกว่า Civil society เช่น ชีวิตในครอบครัว การทำงาน ซึ่งทำงานด้วยกลไกรัฐ ด้านอุดมการณ์ ฮาเบอร์มาสมอง “พื้นที่สาธารณะ” ในศตวรรษที่ 17 ว่าหมายถึงพื้นที่ที่อยู่กึ่งกลางระหว่าง Political และ Civil Society ดังนั้นตามทัศนะของฮาเบอร์มาส พื้นที่สาธารณะจะประกอบด้วยคุณสมบัติที่สำคัญ 5 ประการ คือ

2.4.2.1 เป็นพื้นที่ที่รวมตัวกันของกลุ่มปัจเจกชนบนพื้นฐานของความสมัครใจที่เข้ามาพูดคุย อภิปราย ได้แย้งกันด้วยประเด็น เนื้อหา ที่เป็นเรื่องส่วนรวมและมีเป้าหมายเพื่อประโยชน์ของสาธารณะมิใช่เพื่อประโยชน์ส่วนตัว

2.4.2.2 เป็นพื้นที่ที่เป็นอิสระจากอำนาจต่างๆ ในสังคม เช่น อำนาจรัฐ อำนาจศาสนจักร หรืออำนาจเศรษฐกิจ

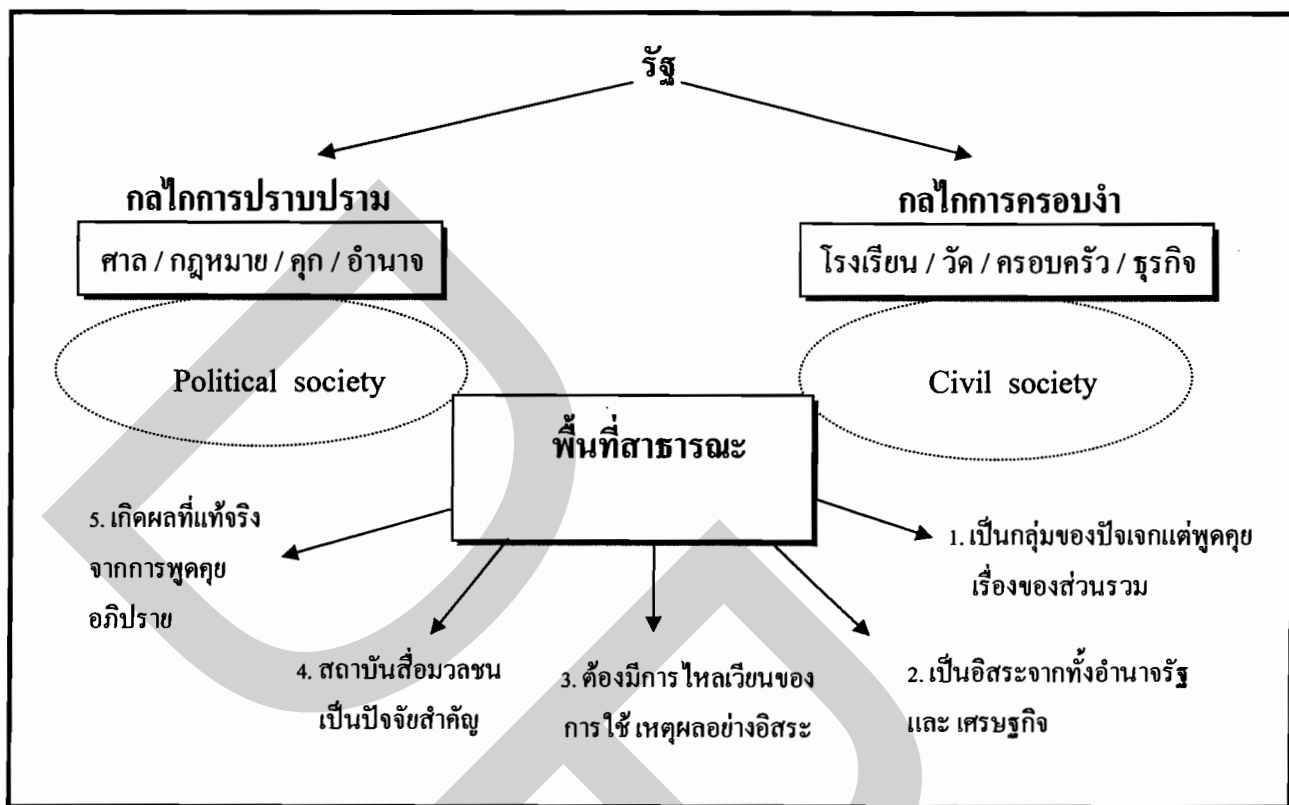
2.4.2.3 ต้องมีการไหลเวียนของการใช้เหตุผลอย่างเป็นอิสระ ไม่มีใครมีอิทธิพลด้วยอำนาจ กฎเกณฑ์ต่างๆ เหนือใคร เช่น เรื่องชาติกำเนิด ยศตบวรรคาศักดิ์

2.4.2.4 สถาบันสื่อมวลชน เช่น หนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ เป็นปัจจัยสำคัญที่หล่อเลี้ยงให้การพูดคุย อภิปราย ดังกล่าวเป็นไปได้ เพราะเนื้อหาที่สื่อมวลชนเหล่านี้เผยแพร่เป็นเรื่องสาธารณะอยู่แล้ว และเป็นข้อมูลข่าวสาร สำหรับโต้เถียงอย่างใช้เหตุผล

2.4.2.5 ผลจากการพูดคุยนั้น จะต้องก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงบางอย่างตามมามีใช้การพูดคุยเพียงเพื่อ “สำเร็จ ความใคร่ทางปัญญา” เท่านั้น ดังนั้นจึงต้องมีการลงมือกระทำการบางอย่างต่อเนื่องตามมา

ดังนั้น ประเด็นสำคัญในการศึกษาเรื่องพื้นที่สาธารณะและตำแหน่งแห่งที่ตามทฤษฎี ก้าวเทพ และสมสุข หินวิมาน (2551, น. 377-378) ได้สรุปไว้ มีดังนี้

- 1) ผู้มีสิทธิ์เข้าถึงพื้นที่สาธารณะ: บุคคลใดที่ผู้มีอำนาจในการใช้พื้นที่
- 2) สถานที่: พื้นที่ที่เข้าไปใช้ในการกระทำ
- 3) การกระทำ: กลุ่มคนที่เข้าถึงพื้นที่มีการปฏิบัติอย่างไร
- 4) เป้าหมาย: บทบาทหน้าที่เพื่อจุดมุ่งหมายสิ่งใด
- 5) หน้าที่ของพื้นที่สาธารณะ: มีการดำเนินการอย่างไร
- 6) การสื่อสาร: ใช้วิธีการสื่อสารอย่างไรในพื้นที่นั้น

ภาพที่ 2.15 แสดงตำแหน่งแห่งที่ของพื้นที่สาธารณะ

ที่มา: กาญจนา แก้วเทพ และสมสุข หินวิมาน (2551, น. 37)

จากแนวคิดและหลักการของพื้นที่สาธารณะของฮาร์เบอร์มาส พบว่า หลักการสำคัญของความเป็นพื้นที่สาธารณะอยู่ที่การเป็นพื้นที่ที่อิสระ ปลอดจากการครอบงำของรัฐ และระบบตลาด เป็นพื้นที่ของคนหลากหลาย มีการติดต่อกันสม่ำเสมอผู้เข้าร่วมเข้าร่วมในฐานะที่เป็นพลเมืองมากกว่าผู้บริโภค โดยมีจิตสำนึกสาธารณะร่วมกัน มีการพูดคุยเรื่องสาธารณะ (public dialogue) ส่วนหัวใจของการกำเนิดและดำรงอยู่ของพื้นที่สาธารณะก็คือ การติดต่อสื่อสารระหว่างคนกลุ่มต่างๆ ดังนั้น ช่องทางแห่งการสื่อสารสาธารณะหรือ ตัวสื่อสารสาธารณะ (Public media) ที่เปิดกว้าง และเป็นอิสระปราศจากการครอบงำของฝ่ายใดๆ และไม่เข้าไปเพื่อการค้าหรือธุรกิจ เพราะยึดประชาชนเป็นศูนย์กลางในฐานะพลเมือง (Citizen) ไม่ใช่ผู้บริโภค (Consumer) จึงเป็นหนึ่งในพื้นที่สาธารณะสำหรับประชาชนได้เข้ามาร่วมกันแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในเรื่องสาธารณะเป็นสำคัญ (กาญจนา แก้วเทพ, 2543, น. 215)

ฮาเบอร์มาส ยังให้ความสำคัญกับพื้นที่สาธารณะในเชิงของการติดต่อสื่อสาร และการไหลเวียนของข้อมูลข่าวสาร (flow of communication) ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องราวสาธารณะภายในเครือข่าย (network) มากกว่าในเชิงสถาบัน หรือเชิงสถานที่ ทั้งนี้เพราะการติดต่อสื่อสารย่อมนำไปสู่การรับรู้และเรียนรู้อันส่งผลสำคัญในการกระตุ้นให้ประชาชนหันมาให้ความสำคัญ และสนใจเรื่องสาธารณะซึ่งเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้ประชาชนได้ก้าวเข้ามาเป็นพลเมือง (citizen) ผู้มีความสนใจและมุ่งมั่นในการเข้าไปมีส่วนร่วมในเรื่องของชีวิตสาธารณะ (Public life) ไม่ใช่ดำรงชีวิตอยู่แบบผู้ถูกกระทำจากภายนอก หรือใช้ชีวิตไปในฐานะผู้บริโภค (consumer) ที่ดำรงอยู่แต่เพียงวิถีชีวิตส่วนตัว (Private life) เท่านั้น (แนวคิดพื้นที่สาธารณะ, 2552)

นอกจากนี้ Dahlgren (1995, pp. 11-21) นักวิชาการด้านสื่อที่มีชื่อเสียงชาวสวีเดน ได้นำเอาแนวคิดเกี่ยวกับพื้นที่สาธารณะ (Public Sphere) ของฮาเบอร์มาสมาประยุกต์ใช้กับการศึกษาสื่อโทรทัศน์เรื่อง “Television, Public Spheres and Civic Cultures” ในปี 2005 ในฐานะที่เป็นพื้นที่สาธารณะแห่งหนึ่ง พบกรอบแนวคิดสำคัญที่จะนำไปใช้เป็นแนวทางในการศึกษา หรืออธิบายเกี่ยวกับทฤษฎีพื้นที่การสื่อสารความเป็นประชาธิปไตย ความรับผิดชอบของสื่อและชีวิตของพลเมือง โดยแบ่งมุมมองพื้นที่สาธารณะภายใต้บริบทของสื่อโทรทัศน์ออกเป็น 4 มิติที่แตกต่างไปจากฮาเบอร์มาส คือ

1. มิติโครงสร้างทางสังคม (Social structures)

Dahlgren แบ่งมิติโครงสร้างทางสังคมออกเป็น 3 ระดับ ได้แก่ ระดับชนชั้นทางสังคม (Social stratification) ระดับการมีอำนาจ (Power) และระดับฐานะ (State) ซึ่งระดับโครงสร้างทางสังคมเหล่านี้เป็นผลมาจากปัจจัยหรือเงื่อนไขทางการเมือง เศรษฐกิจ กฎหมาย และระบบการศึกษาที่เชื่อมโยงต่อกัน ด้วยบทบาทและปฏิสัมพันธ์ของโครงสร้างทางสังคมในระดับต่างๆ ทั้งโดยองค์รวมและย่อยต่างส่งผลต่อการก่อให้เกิดพื้นที่สาธารณะ การศึกษาจึงจำเป็นต้องวิเคราะห์ปัจจัยต่างๆ เหล่านี้อย่างรอบด้าน

2. มิติสถาบันสื่อ (Media institutions)

Dahlgren มองสถาบันสื่อว่าหมายถึงองค์กรสื่อทั้งภาครัฐและเอกชน ผู้ที่เป็นเจ้าของธุรกิจสื่อและผู้ที่ควบคุมดูแลสื่อ โดย Dahlgren เน้นการทำหน้าที่และการให้พื้นที่สาธารณะของ “สื่อสาธารณะ” (Public Service Broadcasting) และ “สื่อเชิงพาณิชย์” ท่ามกลางกระแสหรือยุคแห่งการบริโภคในปัจจุบัน

3. ปฏิสัมพันธ์ทางสังคมวัฒนธรรม (Sociocultural interaction)

Dahlgren มองมิติว่าเป็นการพบปะเผชิญหน้าแบบตัวต่อตัวระหว่างบุคคล รวมทั้งกระบวนการสร้างเอกลักษณ์และอัตลักษณ์ของปัจเจกบุคคล และการแทรกแซงหรือการเข้าไปมี

บทบาทของสื่อต่อการเกิดปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคล โดย Dahlgren ได้กล่าวเอาไว้ว่า พื้นที่สาธารณะไม่ได้เป็นเพียง “ช่องทางการแสดงออกทางความคิด” หรือเป็น “ช่องทางการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร” เท่านั้น แต่พื้นที่สาธารณะยังเป็นพื้นที่ที่นำมาสู่การเกิดและการไหลของวัฒนธรรม และที่สร้างอัตลักษณ์และความหมายให้กับตัวตนของเรา

4. มิติเนื้อหาสื่อ (media contents)

ในมิตินี้จะมองเนื้อหาที่สื่อนำเสนอ รวมถึงรูปแบบการนำเสนอ การสร้างวาทกรรม และผลกระทบจากการนำเสนอเนื้อหาของสื่อต่อภาพรวมและปัจเจกบุคคล Dahlgren เห็นว่าเราควรตั้งคำถามว่าสื่อควรจะนำเสนอเนื้อหาอะไรและอย่างไร นอกจากนี้ ยังได้เรียกร้องให้มีการตรวจสอบสื่อ

การศึกษาทฤษฎีเรื่อง “พื้นที่สาธารณะ” ของฮาร์เบอร์มาสและคาห์ลเกรน ทำให้เห็นถึงวิวัฒนาการในการใช้พื้นที่สาธารณะในยุคต่างๆ ตลอดจนการให้ความสำคัญกับสื่อกระแสหลักเป็นเวทีกลางในการสื่อสารและสื่อทางเลือกเป็นพื้นที่สาธารณะที่สร้างความเคลื่อนไหวทางสังคมให้เกิดเป็นเครือข่ายและทำให้ประชาชนพลเมืองมีส่วนร่วมในการสื่อสารมากยิ่งขึ้น ซึ่งสามารถที่จะเชื่อมโยงเข้ากับการศึกษาในงานวิจัยครั้งนี้ได้ โดยนำไปใช้เป็นแนวทางการวิเคราะห์ถึงลักษณะการใช้พื้นที่สื่อออนไลน์ในการรายงานข่าว และการขับเคลื่อนด้านสิทธิมนุษยชนของกลุ่มนักข่าวพลเมืองในยุคปัจจุบัน ตลอดจนนำไปใช้ในการวิเคราะห์คุณลักษณะของสื่อใหม่ที่สามารถที่จะเป็นพื้นที่สาธารณะให้กับสังคมไทยเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมในเรื่องต่างๆ ที่เกิดขึ้นได้อย่างแท้จริงหรือไม่

2.5 ทฤษฎีหน้าที่ของสื่อมวลชน (Functional Theory)

ผู้วิจัยได้นำทฤษฎีนี้มาใช้เป็นแนวทางในการศึกษาและเพื่อตอบปัญหาการวิจัยข้อที่ 2 ว่านักข่าวพลเมืองใช้สื่อออนไลน์ในการขับเคลื่อนด้านสิทธิมนุษยชนในสังคมไทยอย่างไร และข้อที่ 3 ว่าแนวทางการพัฒนาบทบาทและการมีส่วนร่วมของนักข่าวพลเมืองในการใช้สื่อออนไลน์รายงานข่าวด้านสิทธิมนุษยชนในสังคมไทยควรเป็นอย่างไร โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

Lasswell (1948, pp. 37-51) นักวิชาการด้านการสื่อสารและศาสตราจารย์ด้านกฎหมายของมหาวิทยาลัยเยล กล่าวถึงหน้าที่หลักของสื่อมวลชนต่อสังคม โดยมองสื่อมวลชนเป็นส่วนหนึ่งของโครงสร้างในระบบสังคม มีหน้าที่หลัก 3 ประการ คือ

1) สอดส่องระวังระไวเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม (Surveillance of the environment) หมายถึง การแสวงหาและเผยแพร่ข่าวสารเกี่ยวกับเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นในสิ่งแวดล้อมทั้งเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นภายในและภายนอกสังคมหนึ่งๆ หน้าที่ด้านนี้ก็คือการให้ข่าวสาร

2) ประสานส่วนต่างๆ ในสังคมเพื่อตอบสนองต่อสิ่งแวดล้อม (Correlation of the parts of society in responding to the environment) หมายถึง การที่สื่อมวลชนแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับสิ่งที่เกิดเป็นข่าว เป็นการวิเคราะห์และเสนอแนะว่าควรจะทำอย่างไรกับสิ่งนั้นๆ หน้าที่นี้เรียกว่า หน้าที่ในการแสดงความคิดเห็นหรือหน้าที่ในการชักจูงใจ

3) ถ่ายทอดมรดกทางสังคมจากคนรุ่นหนึ่งไปยังคนรุ่นหลังๆ (Transmission of the social heritage from one generation to the next) หมายถึง การเผยแพร่ความรู้ ค่านิยม และบรรทัดฐานของสังคมแก่สมาชิกรุ่นใหม่ของสังคมเพื่อให้วิทยาการและวัฒนธรรมของสังคมนั้นๆ คงอยู่ต่อไป หน้าที่นี้คือการหน้าที่ในด้านให้การศึกษา

ต่อมา Wright (1959, p.16) ได้เพิ่มหน้าที่ประการที่ 4 ของสื่อมวลชน คือ หน้าที่ให้ความบันเทิง โดยหมายรวมถึงการเผยแพร่การแสดง คนตรีและศิลปะเพื่อสร้างความจรรโลงใจแก่ประชาชน เป็นหน้าที่ในด้านการให้ความบันเทิงของสื่อมวลชน

ส่วน McQuail (2010) ได้แบ่งการทำหน้าที่ของสื่อในสังคมออกเป็น 5 ประการ คือ

- 1) หน้าที่ให้ข้อมูลข่าวสาร (Information) ที่เกิดขึ้นในส่วนต่างๆ ของสังคม และโลก
- 2) หน้าที่ประสานความสัมพันธ์ (Correlation) กับสถาบันต่างๆ ในสังคม
- 3) หน้าที่ในการสืบทอดวัฒนธรรม (Continuity)
- 4) หน้าที่ให้ความบันเทิง (Entertainment) และ
- 5) หน้าที่ในการขับเคลื่อนสังคม (Mobilization) เพื่อการเปลี่ยนแปลงพัฒนาสังคม

McQuail ได้ตั้งข้อสังเกตเกี่ยวกับความหมายของ “หน้าที่” ของสื่อในสังคมว่าสามารถวิเคราะห์จากจุดยืนของแต่ละฝ่าย แต่ละระดับแตกต่างกันไป เช่น จากฝ่ายสื่อ ฝ่ายผู้รับสื่อ หรือฝ่ายผู้ควบคุมสื่อ และจากระดับสังคม หรือระดับปัจเจกบุคคล

2.6 ทฤษฎีสิทธิการสื่อสารพลเมืองกับประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม (Right to Communication and Democratic-Participant Media Theory)

เพื่อใช้เป็นแนวทางในการศึกษาและตอบปัญหาการวิจัยในข้อที่ 1 ว่า กระบวนการรายงานข่าวผ่านสื่อออนไลน์ของนักข่าวพลเมืองในสังคมไทยเป็นอย่างไร ข้อที่ 2 ว่านักข่าวพลเมืองใช้สื่อออนไลน์ในการขับเคลื่อนด้านสิทธิมนุษยชนในสังคมไทยอย่างไร และข้อที่ 3 ว่า แนวทางการพัฒนาบทบาทและการมีส่วนร่วมของนักข่าวพลเมืองในการใช้สื่อออนไลน์รายงานข่าวด้านสิทธิมนุษยชนในสังคมไทยควรเป็นอย่างไร โดยมีรายละเอียดที่เกี่ยวข้องดังนี้

2.6.1 นิยามความเป็นพลเมือง (Citizenship)

ทเนศวร์ เจริญเมือง (2548, น. 1-13) ได้สรุปความหมายของคำว่า “พลเมือง” ในยุคของพลาโตและอริสโตเติลไว้ ใน 4 ลักษณะ ดังนี้

1) พลเมือง ไม่ใช่คำที่อยู่อย่างโดดๆ แต่เป็นคำที่อยู่คู่กับคำว่า ชุมชนการเมืองที่กรีกเรียกว่า Polis และในปัจจุบันเรียกว่า รัฐ (State) พลเมืองเป็นสมาชิกชุมชนการเมืองหรือรัฐที่สามารถเข้าไปมีส่วนร่วมในชุมชนการเมืองได้

2) การมีส่วนร่วมในกิจการสาธารณะ ช่วงสมัยที่กรีกรุ่งเรืองในนครเอเธนส์ พลเมืองมีสิทธิ (Rights) และภาระหน้าที่หรือความรับผิดชอบ (Obligations) มีสิทธิที่จะเข้าร่วมประชุมกำหนดนโยบายและโครงการต่างๆ เพื่อพัฒนาชุมชนของตน ส่วนภาระหน้าที่หรือความรับผิดชอบ ได้แก่ การประชุมเพื่อออกความเห็นในกิจการต่างๆ ของรัฐ เสียภาษี การเป็นทหาร การเป็นสมาชิกของคณะลูกขุน เป็นต้น ซึ่งอริสโตเติลเห็นว่าการมีส่วนร่วมในกิจการของรัฐเป็นกิจกรรมที่สำคัญที่สุดของพลเมือง และจะช่วยผลักดันให้ชุมชนนั้นก้าวไปข้างหน้าและปรับปรุงคุณภาพชีวิตของพลเมืองให้ดียิ่งขึ้น

3) พลเมืองในทัศนะของพลาโต จะต้องมีความประพฤติที่เข้มแข็ง นั่นคือมีความปรารถนาอย่างแรงกล้าที่จะเป็นพลเมืองที่สมบูรณ์

4) การเป็นพลเมืองที่สมบูรณ์จำต้องรู้ทั้งวิธีการเป็นผู้ปกครอง (Ruler) และเป็นผู้ถูกปกครอง (Ruled) นั่นหมายความว่า ไม่มีผู้ใดยึดครองตำแหน่งหนึ่งตลอดชีวิต แต่จะต้องมีการผลัดเปลี่ยนกัน เนื่องจากทุกคนเข้ามีส่วนร่วมและตัดสินใจร่วมกัน

ส่วนคุณลักษณะแห่งความเป็นพลเมืองในประชาสังคมนั้น สุรวุฒิ ปัดไซสง (2542) ระบุไว้ 3 ประการ ดังนี้

1) ความรู้ คือ การรับรู้เกี่ยวกับอุดมการณ์ ค่านิยม ความเชื่อ พฤติกรรม และเหตุการณ์ เป็นความรู้ขั้นพื้นฐานสำหรับสร้างบุคคลให้มีวิถีชีวิตความเป็นพลเมืองในประชาสังคม (Civic life)

2) ค่านิยมและคุณธรรม โดยค่านิยม (Value) เป็นการให้คุณค่าเกี่ยวกับความเป็นพลเมือง (Civic Value) อันได้แก่ คุณค่าของการมีเสรีภาพ บุคคลต้องมีเสรีภาพตามสิทธิของความเป็นพลเมือง การเคารพสิทธิของตนเองและผู้อื่น โดยเห็นประโยชน์ส่วนรวมสำคัญกว่าส่วนตน สำหรับคุณธรรมของพลเมือง (Civic Virtue) อันได้แก่ การมีวินัยในตนเอง เป็นบุคคลที่มีความกระตือรือร้นที่จะปกป้องรักษาผลประโยชน์ส่วนรวม กล้าที่จะต่อต้านอำนาจรัฐหรือไม่เชื่อฟังรัฐ มีจิตใจสาธารณะ (Public Mind) มีความอดทนในความแตกต่าง มีความผูกพันและยึดมั่นการปกครองระบอบประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม

3) การมีส่วนร่วมของพลเมือง (Civic Participation) เป็นพฤติกรรมของพลเมืองอันที่จะแสดงออกเพื่อมีอิทธิพลต่อการเมือง สังคม เช่น การกำหนดนโยบาย ออกกฎหมาย การปฏิบัติงาน

ของราชการอันมีผลกระทบต่อส่วนรวมการมีความสามารถ (Capacity) ของบุคคลที่จะเข้าไปดำเนินหรือร่วมกิจกรรมสาธารณะ และมีความรับผิดชอบต่อส่วนรวม นั่นคือต้องไม่เป็นบุคคลที่เฉยเมยทางการเมือง มีความกระตือรือร้น ตื่นตัวทางการเมือง และพร้อมที่จะเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองทุกขณะ หากเห็นว่าการมีส่วนร่วมนั้นเป็นประโยชน์ต่อกลุ่มตนเอง และสังคมส่วนรวม

จะเห็นว่าความเป็นพลเมืองนั้น เกี่ยวข้องกับเรื่องของ การมีส่วนร่วมในสังคม ประชาธิปไตย และเป็นสิทธิมนุษยชนของมนุษย์ในสังคม โดยมีจุดหมายในทางสังคม เศรษฐกิจ การเมือง วัฒนธรรม ซึ่งพลเมืองจำเป็นต้องเป็นผู้ที่มีความกระตือรือร้น (Active Citizen) ร่วมกับผู้อื่นในการรักษา ปกป้อง และสนับสนุนสิทธิมนุษยชน

2.6.2 สิทธิการสื่อสารพลเมือง

ทฤษฎีการสื่อสารกับประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม เป็นแนวคิดที่เชื่อว่าประชาชนมีสิทธิที่จะใช้อำนาจทางการเมืองได้โดยตรง ควบคู่ไปกับการใช้ “สิทธิ (ในเสรีภาพ) การสื่อสารของพลเมืองและชุมชน” แนวคิดนี้ก่อตัวขึ้นจากกลุ่มนักวิชาการ สมาคม และกลุ่มองค์กรนักวิชาชีพสื่อและองค์กรเอกชน หรือที่เรียกว่าภาคประชาชนหรือภาคประชาสังคม (Civil Society)

ในรายงานการศึกษาเรื่องปัญหาการสื่อสาร – หลายเสียง, โลกเดียวกัน (Many Voices, One World, 1980) (อ้างถึงใน อุบลรัตน์ ศิริยุวศักดิ์ และคณะ 2545, น. 20-23) หรือที่รู้จักกันทั่วไปในชื่อรายงานแม็คไบรด์ (MacBride Report) ได้สรุปแนวคิดเรื่องสิทธิการสื่อสารไว้ว่า

“การสื่อสาร (Communication) เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับสิทธิมนุษยชน สิทธิในการสื่อสาร (Right to Communication) มีความหมายกว้างกว่าเรื่องสิทธิในการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร การสื่อสารเป็นกระบวนการยุควิถี ซึ่งคู่สื่อสารสนทนาได้ตอบกันอย่างเสมอภาคและเป็นประชาธิปไตย (Dialogue) ไม่ว่าจะสื่อสารจะเป็นปัจเจกบุคคลหรือกลุ่มบุคคล...สิทธิการสื่อสารเป็นการขยายขอบเขตของเสรีภาพ และประชาธิปไตยในสังคมสมัยใหม่ ทุกยุคทุกสมัยที่ผ่านมา มนุษย์ได้ต่อสู้เพื่อให้เป็นอิสระจากอำนาจ การครอบงำของระบบการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และศาสนา เสรีภาพในการพูด เสรีภาพของหนังสือพิมพ์ และเสรีภาพของข้อมูลข่าวสารที่เราได้มาจากการต่อสู้ ยังต้องดำเนินต่อไปเพื่อให้ได้การสื่อสารที่เป็นประชาธิปไตยยิ่งขึ้น แง่มุมใหม่ในเรื่องเสรีภาพต้องเป็นเรื่องการสื่อสารสองทาง ต้องเป็นการแลกเปลี่ยนอย่างอิสระ ต้องเปิดให้มีการเข้าถึงและการมีส่วนร่วม ซึ่งเป็นการเพิ่มพูนให้เสรีภาพในแบบที่เราเข้าใจและรู้จักกันมีความ สมบูรณ์ยิ่งขึ้น”

(Many Voices, One World, 1980, น. 172-173)

จะเห็นว่าในรายงานข้างต้นได้ให้ความสำคัญกับเรื่องสิทธิการสื่อสาร ได้แก่ เรื่องสิทธิการเข้าถึง (Access) การมีส่วนร่วม (Participation) สิทธิความเสมอภาค (Dialogue) และความเป็น

ของราชการอันมีผลกระทบต่อส่วนรวมการมีความสามารถ (Capacity) ของบุคคลที่จะเข้าไปดำเนินหรือร่วมกิจกรรมสาธารณะ และมีความรับผิดชอบต่อส่วนรวม นั่นคือต้องไม่เป็นบุคคลที่เฉยเมยทางการเมือง มีความกระตือรือร้น ตื่นตัวทางการเมือง และพร้อมที่จะเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองทุกขณะ หากเห็นว่าการมีส่วนร่วมนั้นเป็นประโยชน์ต่อกลุ่มตนเอง และสังคมส่วนรวม

จะเห็นว่าความเป็นพลเมืองนั้น เกี่ยวข้องกับเรื่องของ การมีส่วนร่วมในสังคม ประชาธิปไตย และเป็นสิทธิมนุษยชนของมนุษย์ในสังคม โดยมีจุดหมายในทางสังคม เศรษฐกิจ การเมือง วัฒนธรรม ซึ่งพลเมืองจำเป็นต้องเป็นผู้ที่มีความกระตือรือร้น (Active Citizen) ร่วมกับผู้อื่นในการรักษา ปกป้อง และสนับสนุนสิทธิมนุษยชน

2.6.2 สิทธิการสื่อสารพลเมือง

ทฤษฎีการสื่อสารกับประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม เป็นแนวคิดที่เชื่อว่าประชาชนมีสิทธิที่จะใช้อำนาจทางการเมืองได้โดยตรง ควบคู่ไปกับการใช้ “สิทธิ (ในเสรีภาพ) การสื่อสารของพลเมืองและชุมชน” แนวคิดนี้ก่อตัวขึ้นจากกลุ่มนักวิชาการ สมาคม และกลุ่มองค์กรนักวิชาชีพสื่อและองค์กรเอกชน หรือที่เรียกว่าภาคประชาชนหรือภาคประชาสังคม (Civil Society)

ในรายงานการศึกษาเรื่องปัญหาการสื่อสาร – หลายเสียง, โลกเดียวกัน (Many Voices, One World, 1980) (อ้างถึงใน อุบลรัตน์ ศิริวุศักดิ์ และคณะ 2545, น. 20-23) หรือที่รู้จักกันทั่วไปในชื่อรายงานแม็คไบรด์ (MacBride Report) ได้สรุปแนวคิดเรื่องสิทธิการสื่อสารไว้ว่า

“การสื่อสาร (Communication) เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับสิทธิมนุษยชน สิทธิในการสื่อสาร (Right to Communication) มีความหมายกว้างกว่าเรื่องสิทธิในการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร การสื่อสารเป็นกระบวนการยุติธรรม ซึ่งคู่สื่อสารสนทนาได้ตอบกันอย่างเสมอภาคและเป็นประชาธิปไตย (Dialogue) ไม่ว่าจะสื่อสารจะเป็นปัจเจกบุคคลหรือกลุ่มบุคคล...สิทธิการสื่อสารเป็นการขยายขอบเขตของเสรีภาพ และประชาธิปไตยในสังคมสมัยใหม่ ทุกยุคทุกสมัยที่ผ่านมา มนุษย์ได้ต่อสู้เพื่อให้เป็นอิสระจากอำนาจ การครอบงำของระบบการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และศาสนา เสรีภาพในการพูด เสรีภาพของหนังสือพิมพ์ และเสรีภาพของข้อมูลข่าวสารที่เราได้มาจากการต่อสู้ ยังต้องดำเนินต่อไปเพื่อให้ได้การสื่อสารที่เป็นประชาธิปไตยยิ่งขึ้น แง่มุมใหม่ในเรื่องเสรีภาพต้องเป็นเรื่องการสื่อสารสองทาง ต้องเป็นการแลกเปลี่ยนอย่างอิสระ ต้องเปิดให้มีการเข้าถึงและการมีส่วนร่วม ซึ่งเป็นการเพิ่มพูนให้เสรีภาพในแบบที่เราเข้าใจและรู้จักกันมีความ สมบูรณ์ยิ่งขึ้น”

(Many Voices, One World, 1980, น. 172-173)

จะเห็นว่าในรายงานข้างต้นได้ให้ความสำคัญกับเรื่องสิทธิการสื่อสาร ได้แก่ เรื่องสิทธิการเข้าถึง (Access) การมีส่วนร่วม (Participation) สิทธิความเสมอภาค (Dialogue) และความเป็น

ประชาธิปไตยในการสื่อสาร (Democratization of Communication) ซึ่งรวมไปถึงเสรีภาพในการพูด และแสดงความคิดเห็น (Freedom of Speech and Freedom of Expression) และเสรีภาพของสื่อมวลชน (Freedom of Press) ซึ่งในทุกๆ การสื่อสารจำเป็นต้องคำนึงถึงปัญหาในเรื่องของสิทธิ การสื่อสารทั้งในระดับปัจเจกบุคคลและชุมชนด้วย

2.6.3 การสื่อสารแบบมีส่วนร่วม (Participatory Theory)

ในการศึกษาสื่อเพื่อชุมชน กาญจนา แก้วเทพ (2543, น. 57-61) ระบุว่า เป้าหมายของการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม (Participatory Theory) เป็นไปเพื่อกระตุ้นให้ชุมชนเห็นคุณค่าตัวเอง สร้างความมั่นใจให้คนมีส่วนร่วมได้แลกเปลี่ยนความคิด เพื่อพิสูจน์ความสามารถในการใช้เทคโนโลยีผลิตสื่อของชุมชน เพื่อสร้างทักษะในการสร้างสื่อให้ชุมชน รวมทั้งให้ชุมชนได้แสดงความรู้สึเกี่ยวกับปัญหา วิเคราะห์ปัญหา และแก้ปัญหา นอกจากนี้ยังเป็นไปเพื่อการสร้างสื่อที่มีสาระให้กับชุมชน เพื่อยกระดับความมีสติและความรับผิดชอบของชุมชน รวมทั้งระดับการมีส่วนร่วมในชุมชนด้วย โดยลักษณะการมีส่วนร่วมในการสื่อสารของคนในชุมชนแบ่งการมีส่วนร่วมออกเป็น 3 ระดับ คือ

ระดับที่ 1 การมีส่วนร่วมในฐานะผู้รับสารและผู้ใช้สาร ในระดับนี้ประชาชนสามารถตระหนักถึงสิทธิในการได้รับรู้และสิทธิที่จะบอกข้อมูลสาธารณะ รวมทั้งมีหลักประกันการมีส่วนร่วมทั้งในการรับและส่งข้อมูล รวมทั้งการมีช่องทางข่าวสารเพิ่มเติมแต่ยังไม่มีสิทธิในการกำหนดวาระหรือประเด็นข่าวสาร ช่องทางการสื่อสาร หรือวิธีการส่งสารได้

ระดับที่ 2 การมีส่วนร่วมในฐานะผู้ส่ง ผู้ผลิต และผู้ร่วมแสดง ในระดับนี้ ประชาชนสามารถเข้าไปมีส่วนร่วมได้ในทุกขั้นตอนของการผลิต ตั้งแต่ก่อนการผลิต เช่น การเป็นผู้เลือกหัวข้อ เลือกประเด็นการนำเสนอ เก็บรวบรวมข้อมูลเบื้องต้น เตรียมการผลิตและเลือกรูปแบบการผลิต ขั้นตอนการผลิต เช่น การสัมภาษณ์ การถ่ายทำ การแสดง ไปจนถึงหลังขั้นตอนการผลิต ไม่ว่าจะเป็นการเขียนบท ตัดต่อ บรรณาธิการ เพิ่มเติมเทคนิคการผลิต ซึ่งในระดับนี้มีข้อสังเกตว่า การที่ประชาชนไม่ใช่ นักวิชาชีพ อาจขาดความเข้าใจเรื่องโครงสร้างการบริหารองค์กรสื่อ และ ที่สำคัญคือ มาตรฐานทางวิชาชีพสื่อสารมวลชน

ระดับที่ 3 การมีส่วนร่วมในฐานะผู้วางแผนและกำหนดนโยบาย ในระดับนี้เป็นระดับสุดท้ายของการมีส่วนร่วมในการสื่อสารของคนในชุมชนเป็นการร่วมวางแผนการสื่อสารทุกประเภท และเชื่อมโยงการทำงานของแต่ละสื่อเข้าด้วยกันหรืออาจกำหนดนโยบายของสื่อบางประเภท เช่น วิทยุชุมชน เพื่อให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการผลิตมากขึ้น

ส่วนปาริชาต สถาปิตานนท์ และคณะ (2549, น. 33-38) มองว่าในการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นและสังคมนั้น การสื่อสารแบบมีส่วนร่วมเป็นปัจจัยสำคัญยิ่งที่จะทำให้เกิดการพัฒนา โดยจำเป็นต้องมีหลักการหรือจุดเน้นสำคัญๆ 7 ประการ คือ

1. ความหลากหลายของผู้เข้าร่วม (Various Participants)
2. การเข้าถึงสื่อ (Media Accessibility) เป็นแนวคิดที่พัฒนามาจากทฤษฎี Democratic Participation Media โดยการเข้าถึงนั้นอาจจะเข้าถึงในฐานะ 1) ผู้บริโภค ที่สามารถเลือกบริโภคสื่อได้จากรูปแบบของรายการที่หลากหลาย และมีช่องทางในการสะท้อนปฏิกิริยาของตนสู่ผู้ผลิต 2) ในฐานะผู้ผลิตที่มีโอกาสเข้าร่วมในเชิงกระบวนการผลิต อาทิ การเป็นแขกในรายการ เป็นแหล่งข่าว ร่วมเลือกประเด็นในการนำเสนอ เป็นต้น และ 3) ในฐานะผู้บริหารสื่อ คือ เป็นผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับระบบการตัดสินใจ ในองค์กรด้านสื่อ อาทิ การกำหนดเนื้อหาและรูปแบบที่เหมาะสม การกำหนดช่วงเวลา การวางระบบการบริหารงานหรืองบประมาณ การมีส่วนร่วมในการพัฒนาแผนงานและนโยบายต่างๆ การกำหนดแนวทางในการจัดการและวิธีการแสวงหาแหล่งทุน ตลอดจนการกำหนดแผนการสื่อสารต่างๆ ทั้งในระดับชุมชน ภูมิภาค และระดับชาติ
3. ความเชื่อมั่นในศักยภาพของประชาชน (Human Potential) เป็นองค์ประกอบที่มีความสำคัญต่อการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมและจะเริ่มต้น ได้ดีหากบุคคลที่เกี่ยวข้องคำนึงเสมอว่า “ทุกคนมีสิทธิและหน้าที่ในกำกับ ดูแล และติดตามกระบวนการตัดสินใจในประเด็นสาธารณะต่างๆ อย่างใกล้ชิด ตลอดจนการร่วมรับผลต่างๆ ที่สืบเนื่องจากการตัดสินใจเหล่านั้น”
4. ความโดดเด่นของสาร (Sallient Message) ไม่ใช่ทุกประเด็นจะสามารถสร้างการมีส่วนร่วมได้เสมอไป ประเด็นที่กระตุ้นให้เกิดการมีส่วนร่วมได้ มักจะมีเนื้อหาในลักษณะ liberative content ซึ่งหมายถึง สอดคล้องกับวิถีชีวิตของชุมชนหรือการตอบสนองความต้องการของชุมชนหรือการเป็นประเด็นที่ชุมชนสามารถนำเนื้อหาสาระดังกล่าวไปใช้ประโยชน์ได้
5. การปรึกษาหารือร่วมกัน (Dialogue) เป็นกระบวนการพูดคุย แลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน โดยให้ความสำคัญกับการสื่อสารสองทาง (two-way communication) ในทิศทางแบบแนวระนาบ (horizontal communication) ซึ่งเปิดโอกาสให้บุคคลที่เกี่ยวข้องได้แลกเปลี่ยนข้อมูล มุมมอง และทัศนคติต่างๆ อย่างสมมูล (symmetry) ที่สำคัญบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการปรึกษาหารือมิได้ครอบคลุมเฉพาะ “ผู้กำหนดนโยบายต่างๆ” เท่านั้น แต่หมายถึงบุคคลที่อาจได้รับผลกระทบจากนโยบายต่างๆ หรือสมาชิกในชุมชนระดับท้องถิ่นด้วย
6. การเปิดเผยตนเอง (openness) ตลอดจนการให้ (give) และการรับ (take) ทั้งในเชิงข้อมูลข่าวสารและความรู้สึกต่าง ๆ ร่วมกัน

7. การสนับสนุน (Facilitation) คือการกำหนดบทบาทให้บุคคลกลุ่มหนึ่งทำหน้าที่สนับสนุนกระบวนการมีส่วนร่วมให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ แบ่งเป็น 3 กลุ่ม คือ 1) กลุ่มผู้สนับสนุนในเชิงเวทีประชุมแบบเห็นหน้าเห็นตา อาทิ เวทีกลุ่มองค์กรชาวบ้าน เวทีทางราชการ เวทีประชาคม เป็นต้น 2) กลุ่มผู้สนับสนุนผ่านกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการ และ 3) กลุ่มผู้สนับสนุนในเชิงโครงสร้างระบบของสังคม เช่น ด้านแหล่งทุนดำเนินการ สนับสนุนเงินโยยาย และกฎระเบียบต่างๆ ให้เอื้อต่อการดำเนินงาน การสนับสนุนในเชิงพื้นที่ทางกายภาพ พื้นที่ในอากาศ (รายการต่างๆ ที่ออกอากาศ) และพื้นที่ในโลกไซเบอร์สเปซ เพื่อให้บุคคลกลุ่มต่างๆ ได้มีโอกาสเข้าร่วมกับกิจกรรมการสื่อสารด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมอย่างเต็มที่

2.6.4 บทบาทหน้าที่ของการมีส่วนร่วมในกระบวนการวารสารศาสตร์ภาคพลเมือง (Function of Participation)

Bowman and Willis (2003, pp. 33-36) ได้กล่าวถึงบทบาทหน้าที่ของการมีส่วนร่วมในกระบวนการวารสารศาสตร์ภาคพลเมือง ดังนี้

1. การแสดงความคิดเห็น (Commentary) เป็นลักษณะพื้นฐานของการมีส่วนร่วม คือ การแสดงความคิดเห็น ซึ่งเป็นคุณลักษณะที่มีในสื่อประเภทต่างๆ บนอินเทอร์เน็ต เช่น เว็บบอร์ด กลุ่มข่าว ห้องแชท ฯลฯ ซึ่งทำให้ผู้ใช้สามารถที่จะอภิปรายโต้แย้งในประเด็นต่างๆ ของสังคมที่สนใจร่วมกันได้

2. การคัดกรองและการบรรณาธิการ (Filtering and Editing) เป็นการมีส่วนร่วมในการคัดกรอง การจำแนกหมวดหมู่ การจัดลำดับ และการเชื่อมโยงข้อมูลข่าวสาร ซึ่งในส่วนนี้ผู้ใช้จะทำหน้าที่คล้ายกับ “การบรรณาธิการ” ของกองบรรณาธิการในการตัดสินใจคัดเลือกเนื้อหาที่จะนำเสนอ โดยชี้แนะให้สมาชิกในชุมชนออนไลน์ร่วมกันให้คุณค่าข่าว

3. การตรวจสอบข้อเท็จจริง (Fact-checking) เป็นสิ่งที่นักข่าวพลเมืองควรดำเนินการทั้งในการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารที่เขียนขึ้นด้วยตนเอง และรูปแบบที่เชื่อมโยงข้อมูลจริง ซึ่งคนในชุมชนจะพยายามตรวจสอบและเปิดเผยข้อเท็จจริง ซึ่งในบางครั้งอาจมีนักข่าววิชาชีพเข้ามาเปิดเผยความจริงให้อีกด้วย

4. การรายงานข่าวในระดับรากหญ้า (Grassroots Reporting) ผู้ใช้อินเทอร์เน็ตสามารถมีส่วนร่วมในกระบวนการรวบรวมข้อเท็จจริงและรายงานข่าวได้ในรูปแบบของผู้ที่เห็นเหตุการณ์ หรือผู้ที่ได้รับประสบการณ์ตรงในเหตุการณ์ต่างๆ โดยอาจใช้บล็อกในการรายงานข้อมูลและรูปภาพ ซึ่งทำให้รายงานข่าวต่างๆ มีความสะดวกรวดเร็วกว่าสื่อกระแสหลัก นอกจากนี้การรายงานข่าวและการรวบรวมข้อมูลนั้น ก็อาจเกิดขึ้นจากผู้สื่อข่าวมืออาชีพที่ใช้บล็อก ซึ่งการมีส่วนร่วมในลักษณะนี้มีแนวโน้มที่จะสร้างคุณค่าให้กับเนื้อหา ความคิดเห็นและการเชื่อมโยงฐานข้อมูลจาก

ความเป็นมืออาชีพของพวกเขา ซึ่งวิธีการนี้เหมาะสมกับการเสนอประเด็นที่ไม่สามารถนำเสนอได้ในสื่อกระแสหลัก

5. การรายงานข่าวที่ขยายความจากสื่อกระแสหลัก (Annotative Reporting) เป็นลักษณะการขยายการรายงานข่าวแบบดั้งเดิม มีการเพิ่มเติมข้อมูลหรือเนื้อหาในเรื่องที่รายงาน เนื่องจากพลเมือง อาจมองเห็นว่า ข้อมูลบางส่วนอาจหายไปจากการรายงานข่าวโดยสื่อ กระแสหลัก ผู้สื่อข่าวอาจใช้รูปแบบการมีส่วนร่วมบนเว็บไซต์เพื่อรายงานข่าวด้วยตนเองหรือที่เรียกว่า “Transparent Journalism” โดยการเขียนบทสัมภาษณ์ฉบับสมบูรณ์ของพวกเขาเผยแพร่บน เว็บไซต์ส่วนตัวบุคคล

6. การรายงานข่าวแบบ Open-source และ Peer Review ในบางครั้งองค์กรสื่อมวลชน อาจเปิดให้ผู้อ่าน ได้มีส่วนร่วมในการประเมินค่า หรือวิจารณ์เสนอแนะเนื้อหาทางงานต่างๆ ในรูปแบบออนไลน์ก่อนที่จะตีพิมพ์หรือเผยแพร่ผลงานนั้นๆ ออกสู่สื่อกระแสหลัก

7. การแพร่ภาพและกระจายเสียง (Audio / Video Broadcasting) เว็บไซต์ได้ให้อำนาจแก่ผู้ชมในการเล่นบทบาทเป็นผู้แพร่ภาพและกระจายเสียง สถานีวิทยุและโทรทัศน์ทางอินเทอร์เน็ตเมื่ออินเทอร์เน็ตบรอดแบนด์เพิ่มมากขึ้น เครื่องมือในการสร้างสรรค์จึงมีราคาถูกลงและทำได้ง่ายขึ้น ทำให้มีผลงานที่สร้างโดยพลเมืองแพร่หลายมากขึ้น เช่น การผลิตวิดีโอเผยแพร่ผ่าน YouTube เป็นต้น

8. การซื้อขายและการโฆษณา (Buying, Selling and Advertising) วารสารศาสตร์ ภาคพลเมืองไม่ได้จำกัดอยู่เพียงข่าวและข้อมูลสารสนเทศเท่านั้น แต่ยังรวมไปถึงการค้าขายและการโฆษณาด้วย โดยเว็บไซต์ได้เปิดพื้นที่ให้กับผู้บริโภคได้พูดคุยกันถึงสินค้าที่พวกเขาต้องการร่วมกัน สามารถวิจารณ์คุณภาพของสินค้า มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น รวมไปถึงการรายงานระดับรากหญ้าและการตรวจสอบข้อเท็จจริงร่วมกันเกี่ยวกับสินค้าที่ตนสนใจ

9. การจัดการความรู้ (Knowledge Management) เว็บไซต์นั้นเป็นพื้นที่ในการจัดการความรู้ของบล็อกเกอร์ ซึ่งอาจเป็นบุคคลธรรมดาหรือบริษัทก็ได้ โดยการจัดการความรู้ผ่านบล็อกนั้น เราเรียกว่า “Blogging” บล็อกนั้นจึงเป็นเครื่องมือที่ดีในการรวบรวมและแบ่งปันความรู้ มีจุดแข็งอยู่ที่การเชื่อมโยงไฮเปอร์เท็กซ์ การสร้างเนื้อหาทำได้ง่ายและการรวบรวมข่าวช่วยให้ผู้สร้างเนื้อหา รวบรวมความรู้ที่สามารถเผยแพร่และสืบค้นได้ นอกจากนี้บล็อกยังเอื้อต่อการปฏิสัมพันธ์และการแก้ไขความคิดผ่านการตอบกลับหรือการแสดงความคิดเห็น

นอกจากนี้ การศึกษาการวิเคราะห์การมีส่วนร่วมของกลุ่มรับสาร ในสื่อออนไลน์ของ Alfred Hermida (Singer et al., 2011, pp. 16-25) ที่ได้พัฒนามาจาก Hermida and Thurman ในปี

2008 พบรูปแบบการมีส่วนร่วมในงานวารสารศาสตร์ภาคประชาชนผ่านสื่อสังคมออนไลน์ มีลักษณะที่หลากหลาย สรุปได้ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 2.3 แสดงรูปแบบการมีส่วนร่วมในงานวารสารศาสตร์ภาคประชาชนผ่านสื่อสังคมออนไลน์

รูปแบบการมีส่วนร่วม	ลักษณะ
การเป็นบล็อกพลเมือง (Citizen blog)	เป็นการสร้างบล็อกโดยผู้ใช้ บนเว็บไซต์ขององค์กรสื่อ
การเป็นสื่อพลเมือง (Citizen media)	เป็นการส่งเรื่องราว ภาพถ่าย วิดีโอ และสื่ออื่นๆ โดยผู้ใช้ โดยสื่อหลักจะนำมาตรวจสอบและติดตามต่อ
การเล่าเรื่องราวของพลเมือง (Citizen stories)	เป็นการส่งเรื่องราวในเรื่องใดเรื่องหนึ่งของผู้อ่าน รวมถึงการแนะนำข้อมูลข่าวสาร ให้กับนักข่าวอาชีพ เพื่อทำการคัดเลือกและบรรณาธิการก่อนนำไปเผยแพร่ผ่านเว็บไซต์
การเป็นผู้ให้ข้อมูลหรือสัมภาษณ์ (Collective interviews)	เป็นการสนทนาหรือให้สัมภาษณ์กับนักข่าวอาชีพ ถูกเชิญเป็นแขกพิเศษเพื่อร่วมสนทนาให้ข้อมูลในประเด็นคำถามต่างๆ ที่ส่งมาจากผู้อ่านหรือกลุ่มนักข่าวอาชีพ โดยปกติจะเผยแพร่ผ่านเว็บไซต์ ในรูปแบบของเสียงหรือวิดีโอ ให้ความรู้สึกว่าเป็นการสื่อสารแบบทันเหตุการณ์
การแสดงความคิดเห็น (Comments)	เป็นมุมมองที่ผู้ใช้มีต่อประเด็นต่างๆ ในถูกนำเสนอในสื่อออนไลน์ โดยส่วนใหญ่จะพิมพ์ผ่านพื้นที่ที่เปิดไว้ให้ท้ายประเด็น
การลำดับความนิยมเนื้อหา (Content hierarchy)	เป็นการจัดอันดับความนิยมของเนื้อหาจากกลุ่มผู้อ่าน ปกติจะวัดจากสถิติการเปิดอ่านมากที่สุดหรือการส่งอีเมลล์ตอบกลับ
การร่วมประชุมกลุ่ม (Forums)	มี 2 ลักษณะ คือ 1) การอภิปรายที่นำโดยนักข่าวอาชีพ ซึ่งจะทำให้การโพสต์คำถามไปยังห้องข่าว ที่มีการจำกัดสมาชิกผู้เข้าร่วมไว้ในแต่ละวัน 2) เป็นที่ที่ผู้อ่านสามารถที่จะมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น ถกเถียง ได้ตอบกัน หรืออภิปรายในประเด็นต่างๆ ที่เปิดไว้ให้ในแต่ละสัปดาห์หรือแต่ละเดือน โดยผู้อ่านจะเป็นผู้เปิดประเด็นเอง
บล็อกนักข่าวอาชีพ (Journalist blogs)	เป็นการเขียนโดยนักข่าวหรือกลุ่มนักข่าว โดยเป็นบทความสั้นๆ ตามลำดับเหตุการณ์ ซึ่งมักจะเรียกว่าเป็น Journalist blogs หรือ J-blogs ส่วนใหญ่จะเป็นหัวข้อพิเศษหรือเชิงลึกที่เปิดให้ผู้อ่านสามารถเข้าไปแสดงความคิดเห็นหรือวิพากษ์วิจารณ์ได้
การสำรวจ (Polls)	เป็นการโพสต์คำถามของนักข่าวอาชีพให้กับผู้อ่านได้เลือกตอบ ส่วนผู้อ่านก็สามารถที่จะตอบสนองหรือตอบกลับได้ทันที
การเป็นเครือข่ายสังคม (Social networking)	เป็นลักษณะของการแพร่กระจายข้อมูลข่าวสารหรือเชื่อมโยงผ่านแพลตฟอร์มของสื่อสังคมออนไลน์ เช่น เฟซบุ๊ก ทวิตเตอร์

จากการศึกษา ทฤษฎีสื่อสารพลเมืองกับประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมในเบื้องต้นจะพบว่า สิทธิการสื่อสารของพลเมืองในสังคม ทั้งสิทธิในด้านข้อมูลข่าวสาร (Information Rights) สิทธิในด้านได้รับความคุ้มครอง (Protection Rights) สิทธิของกลุ่มบุคคล องค์กรและชุมชน (Collective Rights) และสิทธิในการมีส่วนร่วม (Participation Rights) นั้น มีความสำคัญสำหรับการพัฒนาในเรื่องสิทธิมนุษยชนเป็นอย่างมาก ประกอบกับปัจจุบันประชาชนพลเมืองสามารถที่จะมีส่วนร่วมในการสื่อสารทั้งในฐานะของผู้รับและใช้สื่อ ผู้ผลิตสื่อ และผู้บริหารสื่อได้ในเวลาเดียวกัน สามารถช่วยขับเคลื่อนสังคมได้หลายลักษณะด้วยการมองเห็นคุณค่าและศักยภาพของพลเมือง โดยเฉพาะการเข้าไปมีส่วนร่วมในกระบวนการด้านวารสารศาสตร์ยุคใหม่หรือการเป็นนักข่าวพลเมืองในโลกออนไลน์ได้หลากหลายรูปแบบ ซึ่งผู้วิจัยจะนำไปใช้เป็นกรอบในการกำหนดนิยามศัพท์ เป็นเกณฑ์ในการวิเคราะห์และอธิบายถึงลักษณะการมีส่วนร่วมของนักข่าวพลเมืองในกระบวนการรายงานข่าว รวมถึงการขับเคลื่อนสังคมผ่านสื่อออนไลน์ ตลอดจนหาแนวโน้มการพัฒนาการมีส่วนร่วมของนักข่าวพลเมืองในสังคมไทย เพื่อให้มองเห็นปรากฏการณ์และการพัฒนาในอนาคตที่ชัดเจนมากขึ้น

2.7 แนวคิดเกี่ยวกับวารสารศาสตร์พลเมือง (Citizen Journalism)

เพื่อใช้เป็นแนวทางในการศึกษาและตอบปัญหาการวิจัยในข้อที่ 1 ว่า กระบวนการรายงานข่าวผ่านสื่อออนไลน์ของนักข่าวพลเมืองในสังคมไทยเป็นอย่างไร ข้อที่ 2 ว่านักข่าวพลเมืองใช้สื่อออนไลน์ในการขับเคลื่อนสังคมไทยด้านสิทธิมนุษยชนอย่างไร และ ข้อที่ 3 ว่า แนวทางการพัฒนาบทบาทและการมีส่วนร่วมของนักข่าวพลเมืองในการรายงานข่าวด้าน สิทธิมนุษยชนผ่านสื่อออนไลน์ในสังคมไทยควรเป็นอย่างไร โดยมีรายละเอียดที่เกี่ยวข้องดังนี้

กระบวนการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารไปสู่สาธารณชน ปัจจุบันได้เปลี่ยนแปลงไปจากเดิมอย่างมากมาย โดยเฉพาะด้านวารสารศาสตร์ (Journalism) การพัฒนาของเทคโนโลยีการสื่อสารและการกำเนิดของเครือข่ายอินเทอร์เน็ต ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่ ในวงการวารสารศาสตร์และระบบการสื่อสารโลก ที่เปลี่ยนบทบาทของประชาชนพลเมืองจากผู้รับสารผ่าน สื่อกระแสหลักมาเป็นผู้ผลิตหรือผู้ส่งข้อมูลข่าวสารในสื่อทางเลือกยุคออนไลน์ได้เองอย่างรวดเร็ว และเมื่อมีเหตุการณ์สำคัญ หรือที่ผู้สื่อข่าวอาชีพ ไม่สามารถเข้าถึงพื้นที่เกิดเหตุได้ การบอกเล่าและเผยแพร่ภาพเหตุการณ์เหล่านั้นจากสื่อพลเมือง กลายเป็นกระบวนการวารสารศาสตร์ใหม่ไปโดยที่ ถูกเรียกกันว่า “วารสารศาสตร์พลเมือง” (Citizen Journalism)

2.7.1 นิยามความหมายของวารสารศาสตร์พลเมือง

โคลแมน (Coleman) (อ้างถึงใน พิงรอง รามสูต ธรรมนันท์, 2547, น. 12) ได้อธิบายว่า “วารสารศาสตร์พลเมือง” (Citizen Journalism) มีคำที่ใช้เรียกได้หลากหลายแตกต่างกันไปตามบริบท อาทิ วารสารศาสตร์สาธารณะ (Public Journalism) สื่อพลเมือง (Civic Media) วารสารศาสตร์ชุมชนใหม่ (The New Community Journalism) วารสารศาสตร์ภาคบริการสาธารณะ (Public Service Journalism) วารสารศาสตร์เพื่อชุมชน (Communitarian Journalism) วารสารศาสตร์รากหญ้า (Grassroots Journalism) วารสารศาสตร์แบบมีส่วนร่วม (Participatory Journalism) นักข่าวพลเมือง (Citizen Reporters) และอื่นๆ ส่วนการให้คำนิยามจริงๆ แล้วยังไม่พบข้อสรุปที่แน่ชัด แต่จากการศึกษาของกลุ่มนักวิชาการ นักคิด นักเขียน และนักวิชาชีพด้านสื่อในต่างประเทศ สามารถสรุปได้ดังนี้

Bowman and Willis (2003, p. 9) ผู้เขียนหนังสือ “We Media : How Audiences are Shaping the Future of News and Information” ได้ให้นิยามของวารสารศาสตร์แบบมีส่วนร่วม (Participatory Journalism) ไว้ว่าหมายถึง การแสดงออกของพลเมือง หรือ กลุ่มพลเมืองที่มีบทบาทในการเป็นผู้รวบรวม รายงาน วิเคราะห์ แพร่กระจายข้อมูลข่าวสารโดยมีเป้าหมาย คือ การมีส่วนร่วมในการนำเสนอข้อมูลอย่างเป็นอิสระ เชื่อถือได้ มีความถูกต้อง แพร่กระจายในวงกว้าง และเกี่ยวข้องกับความเป็นประชาธิปไตย”

มาร์ค เกลเซอร์ (Mark Glaser) (2004) นักเขียน และนักวิชาการสื่อ ให้นิยามไว้ว่า “...วารสารศาสตร์พลเมือง คือ ประชาชนทุกๆ ไปที่ไม่ได้ผ่านการฝึกฝนให้เป็นนักข่าวมืออาชีพ แต่สามารถใช้เครื่องมืออุปกรณ์ เทคโนโลยีอันทันสมัย รวมถึงการใช้อินเทอร์เน็ตในการสร้างสรรค์ได้แข็ง หรือตรวจสอบข้อมูลของสื่อด้วยตัวเองและร่วมกับผู้อื่น...”

เนเดอร์ (Nader) (อ้างถึงใน พิงรอง รามสูต ธรรมนันท์, 2547, น. 11) ให้ความหมายสื่อภาคประชาชนอย่างกว้างๆ โดยเปรียบเทียบว่า “อะไรก็ตามที่ไม่ใช่สื่อกระแสหลักที่มีเจ้าของเป็นบริษัทห้างร้าน ก็ถือว่าเป็นสื่อภาคประชาชน”

เซียมโบ-โฟกล์ (Ziembo-Vogl) (อ้างถึงใน พิงรอง รามสูต ธรรมนันท์, 2547, น. 12) สรุปว่า “หนังสือพิมพ์ภาคประชาชน มีลักษณะยากที่จะให้คำจำกัดความ และยังไม่มีความชัดเจนซึ่งเป็นที่ยอมรับในวงกว้าง ต้องได้รับความร่วมมือ และการมีส่วนร่วมจากประชาชน ต้องมีการพยายามแก้ปัญหาในระยะยาว เน้นที่การทำให้ภาคประชาชนเข้มแข็ง ผ่านการถูกต้องด้าน จากผู้ที่ไม่เห็นด้วย เป็นการนำเอาแนวปฏิบัติแบบเก่าๆ ที่มีอยู่แล้ว มาปิดฝุ่นใหม่ เป็นแนวที่แตกต่าง เหมือนเหล่าเก่าในขบวนการใหม่ มีความเชื่อว่า หนังสือพิมพ์แบบดั้งเดิม ต้องถูกแทนที่ ต้องมีการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม ขององค์กรที่รับผิดชอบก่อน จึงจะเกิดสื่อภาคประชาชน ประชาชนจะเป็นผู้กำหนด

ความสำคัญของปัญหาต่างๆ หลังจากที่ได้รับรู้ปัญหาแล้วกระตุ้น ส่งเสริม ให้ประชาชนมีส่วนร่วม ในกิจกรรมต่างๆ เพื่อลดความเฉื่อยชา และความเห็นแก่ตัวของคน”

Dzur (2002) (อ้างถึงใน พิงรอรอง รามสูต ธรรมะนันท์, 2547, น. 19) ระบุว่า หนังสือพิมพ์ภาคประชาชนพัฒนามาจากแนวทางการรายงานข่าวแบบดั้งเดิม โดยส่งเสริมให้มีการรับฟังเสียงของประชาชนมากขึ้นในการแสวงหาข่าว ข่าวที่นำเสนอในสื่อภาคประชาชนผลิตอย่างมีจุดประสงค์และกระตุ้นให้เกิดการถก แสดงความคิดเห็นสาธารณะ แตกต่างจากการรวบรวมข้อมูลเพื่อเขียนข่าวแบบดั้งเดิมที่พึ่งพาชนชั้นสูงและผู้เชี่ยวชาญ (มากกว่าจะเป็นประชาชน) ในฐานะแหล่งข่าว

นอกจากนี้ Javis (2006, อ้างถึงใน Deuze et al., 2007) ได้อธิบายลักษณะของวารสารศาสตร์แบบเครือข่าย (Networked Journalism) หรือวารสารศาสตร์รูปแบบใหม่ว่าเป็นลักษณะที่ผู้สื่อข่าวมืออาชีพและนักข่าวอาสาเข้ามามีส่วนร่วมในการหาข้อมูลข่าวสาร เพื่อมา แลกเปลี่ยน แบ่งปันเชื่อมโยงข้อมูลความจริงกัน ซึ่งเป็นความสัมพันธ์ที่จะสร้างงานข่าวแบบมีส่วนร่วมโดยเน้นกระบวนการมากกว่าผลผลิต

สำหรับบริบทในสังคมไทยนั้น รองศาสตราจารย์ พิงรอรอง รามสูต ธรรมะนันท์ (2547, น. viii) กล่าวถึง “สื่อภาคประชาชน” ไว้ว่าเป็นสื่อที่มีความหมายคาบเกี่ยวกับสื่อทางเลือก และสื่อชุมชน วัตถุประสงค์สำคัญในการก่อตั้งไม่ใช่เพื่อเป็นช่องทางแสวงกำไรสูงสุดแต่เพื่อผลประโยชน์สูงสุดของประชาชนหรือชุมชนที่เกี่ยวข้อง มีความเป็นอิสระ ปราศจากการถูกควบคุมจากภาครัฐและเอกชน ทั้งทางด้าน การดำเนินงาน และทิศทางของเนื้อหาที่นำเสนอ”

ภัทรพล สุธาวิไมกร (2554) ให้นิยามว่า “วารสารศาสตร์พลเมือง” (Citizen (Civic) Journalism) หมายถึง หลักทางวิชาการเกี่ยวกับกระบวนการผลิตสื่อของพลเมือง โดยพลเมืองเพื่อพลเมืองด้วยตนเอง ซึ่งประกอบด้วย

1) “ผู้สื่อข่าวพลเมืองหรือนักข่าวพลเมือง” (Citizen Reporter) เป็นพลเมืองปัจเจกหรือเป็นพลเมืองกลุ่มย่อยที่ทำงานอาสาสมัคร หรือรวมกลุ่มกันเป็นองค์กรขนาดเล็ก มีบทบาทในการรายงานเรื่องราวข่าวสารที่เกิดขึ้นรอบตัว หรือแลกเปลี่ยนแสดงความคิดเห็นในประเด็นต่างๆ ของสังคมออกสู่สาธารณะ

2) “สื่อพลเมือง” (Citizen Media) เป็นช่องทางที่พลเมืองใช้ในการสื่อสารสู่สาธารณชน มีรูปแบบใดก็ได้ ตามแต่ความสามารถที่จะคิดสร้างสรรค์ขึ้น และสามารถดำเนินการได้จริงส่วนมากจะเป็นช่องทางที่ไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายใดๆ เช่น อินเทอร์เน็ต (กระดานข่าวหรือ เว็บบอร์ด และเว็บล็อก) หรือเสียค่าใช้จ่ายน้อย เช่น สิ่งพิมพ์ (ใบปลิว แผ่นพับ โปสเตอร์ ฯลฯ) โดยเกิดขึ้นเพื่อผลประโยชน์ร่วมกันของประชาชน หรือชุมชนใกล้เคียง และ

3) “สารจากพลเมือง” (Citizen Messages) เป็นเนื้อหาที่พลเมืองนำเสนอผ่านสื่อพลเมือง มักเป็นเรื่องราวที่ใกล้ชิดตัวของพลเมืองผู้ผลิตสื่อ นั้น และมักเป็นกรณีที่สร้างผลกระทบกับสังคมวงแคบโดยตรง แต่อาจส่งผลกระทบกับสังคมวงกว้างในทางอ้อมหรือไม่ก็ได้ หรืออาจเป็นความคิดเห็นส่วนบุคคลในเรื่องราวต่างๆ นับแต่ระดับประเทศจนถึงระดับบุคคลก็ได้เช่นกัน

จากแนวคิดที่ศึกษาดังกล่าว อาจสรุปได้ว่า วารสารศาสตร์พลเมือง คือ กระบวนการรายงานข้อมูลข่าวของภาคประชาชนที่มีความกระตือรือร้นในการใช้สิทธิการสื่อสารเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมทั้งในการนำเสนอเรื่องราว ปรากฏการณ์ การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในประเด็นต่างๆ ที่เกิดขึ้นในพื้นที่หรือเป็นเรื่องสาธารณะผ่านช่องทางการสื่อสารสาธารณะสมัยใหม่ เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในพื้นที่หรือสังคมไปในทิศทางใดทิศทางหนึ่ง

2.7.2 คุณลักษณะของสื่อในงานวารสารศาสตร์พลเมือง

Lasica (2003) นักวิชาการด้านวารสารศาสตร์ ได้ระบุคุณลักษณะของสื่อในงานวารสารศาสตร์ภาคพลเมืองไว้ในบทความเรื่อง “What is Participatory Journalism?” ว่ามีลักษณะ 5 ประการที่สำคัญ คือ

1) ผู้รับสารมีส่วนร่วม (Audience Participation) เช่น การแสดงความคิดเห็นต่อข่าวของผู้อ่าน ในบล็อกส่วนบุคคล หรือทางอีเมลล์ หรือโพสต์โดยตรง รวมถึงการเปิดโอกาสให้ผู้รับสารสามารถสร้างและเป็นเจ้าของพื้นที่ในสื่อได้ มีการอภิปรายแลกเปลี่ยนในประเด็นต่างๆ สามารถเขียนบทความ หรือรายงานข้อมูลข่าวสารเป็นภาพนิ่ง วิดีโอเพื่อเผยแพร่ไปยังสาธารณชน

2) เป็นเว็บไซต์ข่าวที่มีความเป็นอิสระในการนำเสนอข้อมูลข่าวสาร (Independent news and Information Websites) เช่น เว็บไซต์รายงานสิทธิผู้บริโภค หรือสิทธิพลเมือง หรือเว็บไซต์ขององค์กรที่ไม่แสวงหาผลกำไร เป็นต้น

3) เป็นช่องทางที่เปิดโอกาสให้ผู้อ่านมีส่วนร่วมในการผลิตข้อมูลข่าวสารอย่างเต็มที่ เช่น เว็บไซต์ OhmyNews เว็บไซต์ ireport เว็บไซต์ Indymedia เป็นต้น

4) เป็นสื่อที่ส่งเสริมและสนับสนุนให้เกิดการร่วมมือหรือส่งเสริมกัน (Collaborative and contributory media sites) เช่น ทำให้เกิดการรวมกลุ่ม หรือร่วมกันนำเสนอข้อมูลข่าวสาร และแก้ไขปัญหาชุมชน สังคม วัฒนธรรม การเมืองของตนเองร่วมกัน

5) สื่อประเภทอื่นๆ (Thin Media) เช่น กลุ่มรายชื่ออีเมลล์ (Mailing Lists) จดหมายข่าวอิเล็กทรอนิกส์ (Email newsletter)

6) เป็นช่องทางให้ผู้ผลิตกระจายเสียงและแพร่ภาพอินเทอร์เน็ท คือ เป็นเว็บไซต์ที่ทุกคนสามารถนำเสียง ภาพ การเคลื่อนไหว หรือวิดีโอเผยแพร่ออกสู่สาธารณชนได้อย่างอิสระ เช่น เว็บไซต์ YouTube หรือ เว็บไซต์ KenRadio.com

ส่วน Bowman and Willis (2003, p. 9) ได้จำแนกประเภทของเครื่องมือหรือสื่อที่ใช้ในวารสารศาสตร์แบบมีส่วนร่วมออกเป็น 6 ประเภท คือ

- 1) กระดานสนทนาบนอินเทอร์เน็ต ลิสต์เซิร์ฟ (Listserv) กระดานข่าว (Internet Discussion boards, Listserves, Forum)
- 2) เว็บไซต์ที่มีเนื้อหาที่ผู้ใช้ผลิตขึ้นเอง (User-Generated Contents From)
- 3) เว็บล็อก หรือ บล็อก ที่สร้างขึ้นโดยปัจเจกบุคคล นักกิจกรรม ชุมชนที่มีความเชื่อมโยงกับสื่อดั้งเดิม (Weblogs, or Blogs, Produced by individuals, Activists, Communities, In Conjunction with Traditional Media)
- 4) มือบบล็อกที่ใช้โทรศัพท์เคลื่อนที่ (Moblogs (Using mobile / Cell phones) และวีบล็อกที่ใช้วิดีโอ (Vblogs Using Video)
- 5) การรายงานข่าวและการบรรณาธิการเว็บไซต์แบบมีส่วนร่วม รวมถึงวิกิพีเดียที่สร้างและแก้ไขเนื้อหาโดยพลเมือง (Collaborative reporting and Editing for the Web, including Wikis Created and Edited by anyone)
- 6) พอดแคสต์ (Podcasts)

2.7.3 องค์ประกอบของกระบวนการวารสารศาสตร์พลเมือง

Rosen (2006 อ้างถึงใน Williams, et al., 2007) ระบุว่า กระบวนการรายงานข่าวที่เกิดขึ้นจากผู้ชม (Audience) บนสื่ออินเทอร์เน็ตหรือกระบวนการวารสารศาสตร์ภาคพลเมืองนั้น เกิดขึ้นจากองค์ประกอบหลัก 4 ประการ คือ

- 1) User Generated Content (UGC) คือ การที่ประชาชนทั่วไปได้รับการสนับสนุนให้สร้างและเผยแพร่ผลงานของตนเอง เช่น บทความ รูปภาพ และการรายงานเหตุการณ์ต่างๆ
- 2) Blog hub คือ การที่ผู้ชมสามารถมีส่วนร่วมโดยการเขียนเรื่อง ภาพถ่าย และการรายงานเหตุการณ์ต่างๆ เผยแพร่ขึ้นบล็อกส่วนตัวที่อยู่ภายใต้เว็บไซต์ขององค์กรข่าวที่ให้ บริการพื้นที่บล็อก
- 3) Community hub คือ ชุมชนออนไลน์นี้สามารถเกิดขึ้นจากองค์ประกอบ Blog hub ซึ่งก่อให้เกิดเครือข่ายทางสังคมที่สมาชิกในชุมชนมีการติดต่อสื่อสารกัน
- 4) Newsroom transparency คือ การที่องค์กรข่าวได้เปิดพื้นที่ให้กับคนธรรมดาได้เข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการสร้างข่าว และช่วยให้คนเหล่านั้นเข้าใจถึงความสำคัญและหน้าที่ของการบรรณาธิการข่าว

จากการศึกษานิยาม รูปแบบ องค์ประกอบของกระบวนการวารสารศาสตร์พลเมือง รวมทั้งคุณลักษณะของสื่อที่ใช้ในการสื่อสารดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยสามารถนำไปใช้เป็นเกณฑ์ในการ

เลือกกลุ่มบุคคลที่ศึกษา ใช้เป็นกรอบในการกำหนดนิยามศัพท์ที่เกี่ยวข้อง และเป็นแนวทางในการสร้างเครื่องมือ คือแบบสัมภาษณ์เชิงลึกเพื่อวิเคราะห์เกี่ยวกับกระบวนการรายงานข่าวของนักข่าวพลเมืองและการขับเคลื่อนสังคมผ่านสื่อออนไลน์ ตลอดจนใช้เป็นแนวทางในการศึกษาการพัฒนาบทบาทและการมีส่วนร่วมของนักข่าวพลเมืองในการรายงานข่าวด้านสิทธิมนุษยชนผ่านสื่อออนไลน์ในสังคมไทยให้เกิดความชัดเจนมากยิ่งขึ้น

2.8 ปรากฏการณ์ของนักข่าวพลเมืองในสังคมไทย

เพื่อใช้เป็นแนวทางในการศึกษาและตอบปัญหาการวิจัยในข้อที่ 1 ว่า กระบวนการรายงานข่าวผ่านสื่อออนไลน์ของนักข่าวพลเมืองในสังคมไทยเป็นอย่างไร ข้อที่ 2 ว่านักข่าวพลเมืองใช้สื่อออนไลน์ในการขับเคลื่อนสังคมไทยด้านสิทธิมนุษยชนอย่างไร และ ข้อที่ 3 ว่า แนวทางการพัฒนาบทบาทและการมีส่วนร่วมของนักข่าวพลเมืองในการรายงานข่าวด้าน สิทธิมนุษยชนผ่านสื่อออนไลน์ในสังคมไทยควรเป็นอย่างไร โดยมีรายละเอียดดังนี้

ความสำคัญของวารสารศาสตร์พลเมือง (Citizen Journalism) ได้ทำให้ผู้บริโภคข้อมูลข่าวสารในสังคมกลายเป็นผู้ที่สามารถเขียนหรือนำเสนอข้อมูลข่าวสาร เปิดประเด็นข่าว รวมทั้งแสดงความคิดเห็นกลับไปยังสื่อหรือส่งสารไปถึงนักข่าวได้ด้วยตนเอง ขณะเดียวกันยังสามารถส่งข้อมูลข่าวสารไปยังสาธารณชน (Public) หรือชุมชน (Community) ได้ร่วมรับรู้ แลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างกันอีกด้วย หรืออาจกล่าวได้ว่าเว็บ 2.0 ได้เปลี่ยนสภาพจากคนอ่านข่าว ฟังข่าว ดูข่าว เป็นนักวิเคราะห์ นักวิจารณ์และนักข่าวได้ ปรากฏการณ์นี้ได้สะท้อนให้เห็นว่าพฤติกรรมผู้บริโภคสื่อของคนได้เปลี่ยนแปลงไป

จากการรวบรวมและการรายงานของ Technorati ในบทความ “State of Blogosphere 2008” (อ้างในสกุลศรี ศรีสารคาม, 2555, น. 8) พบว่าปัจจุบันประชาชน โดยเฉพาะคนรุ่นใหม่ใช้เวลาในการเสพสื่อดั้งเดิม (Traditional Media) อย่างสื่อหนังสือพิมพ์ นิตยสาร วิทยุ และโทรทัศน์ น้อยลง แต่ใช้เวลาในการบริโภคสื่อใหม่มากขึ้น อาทิ การอ่านข่าวสารความเคลื่อนไหวทางสังคมผ่านหนังสือพิมพ์ออนไลน์ โทรศัพท์มือถือ หรืออ่านผ่านบล็อกส่วนตัวกันมากถึง 184 ล้านคน และมีคนอ่านบล็อกเหล่านี้จำนวน 346 ล้านคน จากสถิตินี้ทำให้ทั้งสื่อกระแสหลัก (Mainstream media) และสื่อทางเลือก (Alternative Media) ต้องเริ่มปรับตัวเพื่อรับกับกระแสวารสารศาสตร์ในยุค 2.0

สำหรับปรากฏการณ์นักข่าวพลเมืองในสังคมไทยนั้น พัฒนามาจากการเปิดพื้นที่ของสื่อกระแสหลักให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการสื่อสาร เช่น การแจ้งข้อมูลข่าวสารหรือความทุกข์ร้อนในเรื่องต่างๆ อาทิ รถติด ไฟไหม้ ราคาสินค้าแพง ฯลฯ ผ่านสื่อวิทยุกระจายเสียงอย่างเช่น จส.100 วิทยุข่าวสารและการจราจร (จส.100 ด้วยใจเพื่อสังคม, ม.ป.ป.) ที่เริ่มดำเนินการในปี พ.ศ.

2534 แต่ก็ยังมีข้อจำกัดคือไม่สามารถให้ประชาชนวิพากษ์วิจารณ์ถึงปัญหาเชิงโครงสร้าง ทั้งทางสังคมและทางการเมืองได้อย่างเต็มที่ จนในช่วงทศวรรษ 2000 การเกิดเครือข่ายอินเทอร์เน็ตทำให้ทุกคนสามารถรับ-ส่งและเข้าถึงข้อมูลข่าวสารได้อย่างหลากหลายและกว้างไกล ทั้งในรูปของบทความ ภาพนิ่ง คลิปเสียง คลิปวิดีโอ ผ่านเว็บล็อก (Web blog) และสื่อสังคมออนไลน์ (Online Social Media) ที่ชื่อว่าเป็นพื้นที่แห่งใหม่สำหรับการส่งเสริมสิทธิเสรีภาพการสื่อสารให้กับประชาชนในสังคมประชาธิปไตย โดยเฉพาะเว็บล็อก ซึ่งผู้เข้าไปใช้บริการที่เราเรียกกันว่า บล็อกเกอร์ (Blogger) จะทำหน้าที่เสมือนเป็นนักข่าวพลเมืองคอยรายงานสถานการณ์ในชุมชน ท้องถิ่น รวมถึงประเด็นสาธารณะที่สื่อกระแสหลักไม่นำเสนอหรือรายงานผิดพลาด และบทบาทของบล็อกเกอร์ที่เด่นชัดมากที่สุด คือ การเป็นผู้รายงานเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นในช่วงการเกิดรัฐประหาร 19 กันยายน 2549 แทนสื่อวิทยุและโทรทัศน์ที่ถูกปิดกั้น ควบคุมในลักษณะของการติดตามข้อมูล โปสเตอร์รูปภาพ และเปิดโอกาสให้ประชาชนทั่วไปได้แสดงความคิดเห็นในประเด็นต่างๆ ของสังคมผ่านไซเบอร์สเปซ (อิสราปรีทัศน์, 2554, น. 8-10)

ในปี พ.ศ.2547 หนังสือพิมพ์อิสระอย่างประชาไท เปิดเว็บไซต์ประชาไท (www.prachatai.com) โดยได้รับความร่วมมือจากกลุ่มนักวิชาการ นักกิจกรรมสังคม และสื่อมวลชน ประกาศตัวเป็นสื่อทางเลือกเพื่อเป็นพื้นที่สาธารณะเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นด้านสังคม การเมือง สิทธิมนุษยชน และอื่นๆ ที่ไม่อาจเกิดขึ้นได้ในสื่อกระแสหลัก ซึ่งในเมืองไทยมีสื่อทางเลือกมากมายพยายามประยุกต์แนวคิดของนักข่าวพลเมืองมาปรับใช้ แต่ที่โดดเด่นที่สุดในขณะนี้คงเป็นเว็บไซต์ประชาไทที่ส่งเสริมและสนับสนุนในการนำเสนอข่าวสาร บทความ ความคิดเห็น หรือการสร้างคอลัมน์ที่แตกต่างออกไปจากสื่อกระแสหลัก แม้ว่าข่าวสารหรือบทความโดยส่วนใหญ่ของประชาไทจะเป็นการผลิตโดยกองบรรณาธิการ หรือคอลัมน์นิสต์ แต่ประชาไทได้เปิดโอกาสให้คนอ่าน ชาวบ้าน นิสิต นักศึกษา ส่งข่าวสาร ข้อมูล ประสบการณ์เข้ามาให้ โดยเปิดพื้นที่ในส่วนของ iReport นักข่าวพลเมือง ให้เป็นการเฉพาะ และที่น่าสนใจหรือ อาจเรียกว่าเป็นพัฒนาการของสื่อทางเลือกไทย คือประชาไทเปิดโอกาสให้ผู้สนใจเข้ามาช่วย แปลข่าว แปลบทความจากเวอร์ชันภาษาไทยเป็นเวอร์ชันภาษาอังกฤษ ทำให้นิสิต นักศึกษา นักแปลภาษา ผู้สนใจการเขียน การแปล สามารถใช้เป็นเวทีฝึกฝนประสบการณ์ตรงบนเวอร์ชันภาษาอังกฤษได้เป็นอย่างดี ใอย่างไรก็ตามต้องยอมรับว่าการมีส่วนร่วมของพลเมืองไทยในการทำหน้าที่เป็นนักข่าว บอกล่า เรื่องราว ถ่ายทอดประสบการณ์ แสดงทัศนะความคิดเห็นต่างๆ ก็ยังปรากฏให้เห็นไม่มากนัก (มานะ ศรียาภิวัฒน์, 2551)

ส่วนค่ายสื่อสิ่งพิมพ์ยักษ์ใหญ่อย่างไทยรัฐร่วมมือกับเว็บไซต์กระปุกดอทคอม จัดโครงการไทยรัฐ-กระปุกปริพอร์เตอร์ คัดเลือกนิสิตนักศึกษาจากสถาบันการศึกษาหลายแห่ง

2534 แต่ก็ยังมีข้อจำกัดคือไม่สามารถให้ประชาชนวิพากษ์วิจารณ์ถึงปัญหาเชิงโครงสร้าง ทั้งทางสังคมและทางการเมืองได้อย่างเต็มที่ จนในช่วงทศวรรษ 2000 การเกิดเครือข่ายอินเทอร์เน็ตทำให้ทุกคนสามารถรับ-ส่งและเข้าถึงข้อมูลข่าวสารได้อย่างหลากหลายและกว้างไกล ทั้งในรูปของบทความ ภาพนิ่ง คลิปเสียง คลิปวีดีโอ ผ่านเว็บล็อก (Web blog) และสื่อสังคมออนไลน์ (Online Social Media) ที่ชื่อว่าเป็นพื้นที่แห่งใหม่สำหรับการส่งเสริมสิทธิเสรีภาพการสื่อสารให้กับประชาชนในสังคมประชาธิปไตย โดยเฉพาะเว็บล็อก ซึ่งผู้เข้าไปใช้บริการที่เราเรียกกันว่า บล็อกเกอร์ (Blogger) จะทำหน้าที่เสมือนเป็นนักข่าวพลเมืองคอยรายงานสถานการณ์ในชุมชน ท้องถิ่น รวมถึงประเด็นสาธารณะที่สื่อกระแสหลักไม่นำเสนอหรือรายงานผิดพลาด และบทบาทของบล็อกเกอร์ที่เด่นชัดมากที่สุด คือ การเป็นผู้รายงานเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นในช่วงการเกิดรัฐประหาร 19 กันยายน 2549 แทนสื่อวิทยุและโทรทัศน์ที่ถูกปิดกั้น ควบคุมในลักษณะของการติดตามข้อมูล โปสเตอร์รูปภาพ และเปิดโอกาสให้ประชาชนทั่วไปได้แสดงความคิดเห็นในประเด็นต่างๆ ของสังคมผ่านไซเบอร์สเปซ (อิศราปริทัศน์, 2554, น. 8-10)

ในปี พ.ศ.2547 หนังสือพิมพ์อิสระอย่างประชาไท เปิดเว็บไซต์ประชาไท (www.prachatai.com) โดยได้รับความร่วมมือจากกลุ่มนักวิชาการ นักกิจกรรมสังคม และสื่อมวลชน ประกาศตัวเป็นสื่อทางเลือกเพื่อเป็นพื้นที่สาธารณะเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น ด้านสังคม การเมือง สิทธิมนุษยชน และอื่นๆ ที่ไม่อาจเกิดขึ้นได้ในสื่อกระแสหลัก ซึ่งในเมืองไทยมีสื่อทางเลือกมากมายพยายามประยุกต์แนวคิดของนักข่าวพลเมืองมาปรับใช้ แต่ที่โดดเด่นที่สุดในขณะนี้คงเป็นเว็บไซต์ประชาไทที่ส่งเสริมและสนับสนุนในการนำเสนอข่าวสาร บทความ ความคิดเห็น หรือการสร้างคอลัมน์ที่แตกต่างออกไปจากสื่อกระแสหลัก แม้ว่าข่าวสารหรือบทความโดยส่วนใหญ่ของประชาไทจะเป็นการผลิตโดยกองบรรณาธิการ หรือคอลัมน์นิสต์ แต่ประชาไทได้เปิดโอกาสให้คนอ่าน ชาวบ้าน นิสิต นักศึกษา ส่งข่าวสาร ข้อมูล ประสบการณ์เข้ามาให้ โดยเปิดพื้นที่ในส่วนของ iReport นักข่าวพลเมือง ให้เป็นการเฉพาะ และที่น่าสนใจหรือ อาจเรียกว่าเป็นพัฒนาการของสื่อทางเลือกไทย คือประชาไทเปิดโอกาสให้ผู้สนใจเข้ามาช่วย แปลข่าว แปลบทความจากเวอร์ชันภาษาไทยเป็นเวอร์ชันภาษาอังกฤษ ทำให้นิสิต นักศึกษา นักแปลภาษา ผู้สนใจการเขียน การแปล สามารถใช้เป็นเวทีฝึกฝนประสบการณ์ตรงบนเวอร์ชันภาษาอังกฤษได้เป็นอย่างดี อย่างไรก็ตามก็ต้องยอมรับว่าการมีส่วนร่วมของพลเมืองไทยในการทำหน้าที่เป็นนักข่าว บอกล่าเรื่องราว ถ่ายทอดประสบการณ์ แสดงทัศนะความคิดเห็นต่างๆ ก็ยังปรากฏให้เห็นไม่มากนัก (มานะ ศรีธัญญวัฒน์, 2551)

ส่วนค่ายสื่อสิ่งพิมพ์ยักษ์ใหญ่อย่างไทยรัฐร่วมมือกับเว็บไซต์กระทู้คอม จัดโครงการไทยรัฐ-กระทู้พอร์เตอร์เตอร์ คัดเลือกนิสิตนักศึกษาจากสถาบันการศึกษาหลายแห่ง

ทั่วประเทศเข้ารับการฝึกอบรมการทำวารอบรร่วมมหาวิทยาลัยสงฆ์เว็บไซต์ไทยรัฐ นับเป็นจุดเริ่มต้นของการพัฒนาวารสารศาสตร์พลเมืองในสถาบันการศึกษาและกลุ่มคนรุ่นใหม่ได้เป็นอย่างดี

ที่เด่นชัดที่สุดคือ บริษัทเครื่องเขียนและบริษัทเครื่องจัดการ นำทีมโดยคุณสุทธิชัย หยุ่น ได้เห็นความสำคัญของเว็บล็อกว่าเป็นพื้นที่ที่สามารถสร้างปฏิสัมพันธ์และนำข้อมูลไปใช้ประโยชน์ได้จริง จึงเปิดให้ผู้อ่านได้เข้าร่วมเป็นนักข่าวพลเมืองหรือนักข่าวอาสาเสนอเรื่องราวข่าวสารผ่านเว็บไซต์ <http://www.oknation.net> ตั้งแต่ปี 2550 โดยใช้สโลแกนว่า “ทุกคนเป็นนักข่าวได้” ทำให้ข่าวหลายชิ้นของสื่อข่าวพลเมืองในสังกัดของค่ายเนชั่นถูกหยิบยกมาขยายผลอย่างต่อเนื่อง (ไอเคเนชั่น-บล็อก ตัวอย่างกรณีศึกษา “ชุมชนนักข่าวพลเมือง”, ม.ป.ป.) ล่าสุดเมื่อวันที่ 24 พฤศจิกายน 2553 เว็บไซต์ไอเคเนชั่นได้กลายเป็นเว็บล็อกนักข่าวพลเมืองชั้นนำของประเทศไทย ถูกรางวัล Asian Digital Media Awards ยอดเยี่ยมประจำภูมิภาคเอเชียประจำปี 2010 ในกลุ่ม Digital Content: User Generated Content หรือผู้ใช้เว็บเป็นผู้สร้างเนื้อหา จากสมาคมหนังสือพิมพ์และองค์กรสื่อสิ่งพิมพ์ระหว่างประเทศ (WAN-IFRA) ในงาน Digital Media Asia 2010 (OKnation.net ถูกรางวัลใหญ่ Digital Content ยอดเยี่ยมเอเชีย, 2553) ปัจจุบันมีสมาชิกที่ได้ทำการสำรวจหน้าเว็บไซต์เมื่อวันที่ 6 กรกฎาคม พ.ศ. 2555 จำนวนทั้งสิ้น 84,685 คน

ในปี 2551 คนไทยรู้จักว่านักข่าวพลเมืองชัดเจนมากขึ้นเมื่อสื่อกระแสหลักอย่างไทยพีบีเอส (Thai PBS) ได้เปิดพื้นที่ให้กับกลุ่มผู้สื่อข่าวโอกาส คนกลุ่มน้อย และประชาชนทุกระดับได้เข้ามามีส่วนร่วมในการผลิตข่าว ถ่ายทอดเรื่องราวหลายแง่มุมของชุมชนสู่สังคมผ่านสถานีโทรทัศน์ และได้จัดการฝึกอบรมให้กับนักข่าวพลเมืองตามจังหวัดต่างๆ เพื่อพัฒนาความเข้มแข็งและศักยภาพในการรายงานข่าวสดจากท้องถิ่น อันเป็นการสะท้อนเรื่องราวและเสียงเรียกร้องจากชุมชนโดยตรง นับเป็นปรากฏการณ์ครั้งแรกสำหรับการผลิตข่าวของพลเมืองในสื่อสาธารณะแห่งแรกของประเทศไทยที่สามารถส่งเสริมการมีส่วนร่วมอย่างเท่าเทียมกันของประชาชนในสังคมไทยได้ในระดับหนึ่ง นอกจากนี้พัฒนาการของสื่อยุคใหม่ส่งผลให้ประชาชนพลเมืองเริ่มเปิดรับ เรียนรู้ และรวมกลุ่มกันสร้างพื้นที่การสื่อสารเพื่ออำนวยความสะดวกแก่สาธารณะภายใต้เครือข่ายสังคมออนไลน์ (Social Network) ผ่านช่องทางต่างๆ (platform) ทั้งเว็บล็อก เฟซบุ๊ก ทวิตเตอร์ ยูทูป วิกีพีเดีย และอื่นๆ ซึ่งสถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอสเองได้ขยายเครือข่ายกลุ่มนักข่าวพลเมืองบนเว็บไซต์เป็นพื้นที่ในการรายงานข่าวภาคพลเมืองอีกช่องทางหนึ่ง

จากการเปิดพื้นที่ของสื่อกระแสหลักดังกล่าวข้างต้น ทำให้บทบาทของนักข่าวพลเมืองในสังคมไทยปรากฏให้เห็นชัดเจนมากขึ้น โดยเฉพาะในช่วงภาวะวิกฤติ ไม่ว่าจะเป็นเหตุการณ์ภัยพิบัติสึนามิทางภาคใต้ สถานการณ์ทางการเมืองพฤษภาทมิฬ ในปี 2549 เหตุการณ์ความขัดแย้งทางการเมืองและการปิดกั้นสิทธิเสรีภาพสื่อช่วงเดือนพฤษภาคม ในปี 2553 สถานการณ์น้ำท่วม

กรุงเทพฯ และจังหวัดต่างๆ ในช่วงปลายปี 2554 และล่าสุดเมื่อวันที่ 14 กุมภาพันธ์ 2555 ที่ผ่านมา ความสำคัญและชื่อเสียงของนักข่าวพลเมืองไทยในสื่อออนไลน์ปรากฏให้เห็นชัดเจนขึ้นและโด่งดังไปทั่วโลก เมื่อวินมอเตอร์ไซค์ได้รับจ้างหนึ่งในบล็อกเกอร์โอเคเนชั่นนามราศีไสล อย่างคุณเคซชาติ พวงเกษ หรือคุณจ๊อน ผู้เห็นเหตุการณ์ชาวอิหร่านก่อเหตุวางระเบิด ในซอยปริตีพนมยงค์ 31 และถ่ายภาพเหตุการณ์นั้นเผยแพร่ทาง โซเชียลมีเดียเป็นภาพแรก ภายใต้รหัสแฮชแท็กทวิตเตอร์ @motorcyrbjjang ทำให้สำนักข่าวทั้งในและต่างประเทศชื่นชม และขออาศัยภาพและข้อมูลส่วนหนึ่ง ไปใช้เพื่อการนำเสนอข่าวในช่องทางของสื่อกระแสหลักต่อไป (บุษราคัม ศิลปะลาวัลย์, 2555, น. 3; คอลัมน์สถานีคิดเลขที่ 12, 2555) นับว่าเป็นเหตุการณ์ที่ทำให้กระแสของนักข่าวพลเมืองในสื่อสังคมออนไลน์เป็นที่จับตาและขยายวงกว้างมากขึ้น

มานะ ตรีวิทยาวัฒน์ (2551) สรุปไว้ว่า อย่างไรก็ตามถึงแม้ว่าปัจจุบันสื่อกระแสหลักที่ให้ความสำคัญกับ "วารสารศาสตร์พลเมือง" แต่ก็ยังพบปัญหาสำคัญที่สะท้อนออกมาจากกลุ่มสื่อกระแสหลัก โดยมองว่านักข่าวพลเมืองส่วนใหญ่ก็ยังขาดทักษะการทำข่าวอย่างมืออาชีพ นั่นคือขาดความเป็นกลางในการนำเสนอเรื่องราว ข่าวสาร ขาดความสมดุลของข่าว ขาดเทคนิคในการนำเสนอเรื่องราวข่าวให้น่าสนใจ ดังนั้น สิ่งที่สื่อกระแสหลักทำจึงมุ่งเน้นเรื่องฝึกรวมให้กลุ่มนักข่าวพลเมืองมีทักษะในการทำข่าวแบบมืออาชีพ หรือไม่ก็ใช้วิธีให้นักข่าวพลเมืองส่งเรื่องราวข่าวสาร ภาพ คลิปวีดีโอมายังโต๊ะข่าว หรือกองบรรณาธิการข่าว เพื่อให้ นักข่าวมืออาชีพกลั่นกรอง เซ็นเซอร์ ตรวจสอบ คัดแปลงให้ข่าวชิ้นนั้นมีคุณค่าข่าวก่อนนำเสนอออกไปผ่านสื่อกระแสหลัก ในขณะที่เดียวกันนักข่าวพลเมืองผู้กระตือรือร้นอยากจะเป็นส่วนหนึ่งในการบอกเล่า สื่อสารข้อมูลข่าวสาร ให้กับสังคมจำนวนไม่น้อยก็รู้สึกอึดอัดกับขั้นตอนการกลั่นกรอง และเกณฑ์การทำข่าวแบบมืออาชีพ มองว่า การทำข่าวภายใต้สังกัดของสื่อกระแสหลักจะทำให้ขาดอิสระและขาดเสรีภาพในการ แสดงความคิดเห็น เพราะถึงที่สุดแล้วสื่อกระแสหลักยังต้องพึ่งพิงอยู่กับรัฐหรือกลุ่มทุนใหญ่ ผู้เป็นสปอนเซอร์ให้กับสื่อตนเอง และได้พยายามมองหาแหล่งระบายข่าวสารของ ข้อมูลคน โดยมีอิสระไม่ขึ้นตรงกับสำนักข่าว หรือเครือข่ายของสื่อ กระแสหลัก

จากการศึกษาปรากฏการณ์เกี่ยวกับนักข่าวพลเมืองดังกล่าวข้างต้น พบว่าการเกิดขึ้นของสื่อใหม่นี้ทำให้บทบาทของผู้บริโภคข้อมูลข่าวสารเปลี่ยนไป จากประชาชนพลเมืองทั่วไป กลับกลายเป็นผู้ผลิตและรายงานข้อมูลข่าวสารด้วยตนเองได้ หรือที่เราเรียกกันว่า นักข่าวพลเมือง กระแสนักข่าวพลเมืองบนพื้นที่สาธารณะในยุคอนไลน์นี้ช่วยสร้างบทบาทหรือส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการนำเสนอข้อมูลข่าวสาร บอกเล่าเรื่องราว เหตุการณ์ ถ่ายทอดประสบการณ์ ตลอดจน แสดงความคิดเห็นในประเด็นสาธารณะของประชาชนพลเมืองได้มากขึ้น นอกจากนี้ยังช่วยส่งผลต่อการแก้ไขปัญหาทางสังคม รวมถึงช่วยสนับสนุนการดำเนินงานของสื่อกระแสหลักได้ ถึงแม้ว่า

กระแสนิยมของการเป็นนักข่าวพลเมืองจะมากขึ้น แต่การยอมรับจากกลุ่มนักวิชาชีพ องค์กร และประชาชนทั่วไปยังไม่เด่นชัดมากนัก ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้นำแนวคิดนี้มาประยุกต์ใช้เป็นแนวทางในการศึกษาหาความชัดเจนเกี่ยวกับการกระบวนการรายงานข่าวและการใช้สื่อออนไลน์ในการขับเคลื่อนประเด็นด้านสิทธิมนุษยชนของนักข่าวพลเมือง ตลอดจนหาแนวทางการพัฒนาบทบาทและการมีส่วนร่วมของนักข่าวพลเมืองในการรายงานข่าวด้านสิทธิมนุษยชนผ่านสื่อออนไลน์ในสังคมไทยต่อไป

2.9 แนวคิดเกี่ยวกับการสื่อสารงานวารสารศาสตร์ในยุคสื่อสังคมออนไลน์

เพื่อใช้เป็นแนวทางในการศึกษาและตอบปัญหาการวิจัยในข้อที่ 1 ว่า กระบวนการรายงานข่าวผ่านสื่อออนไลน์ของนักข่าวพลเมืองในสังคมไทยเป็นอย่างไร ข้อที่ 2 ว่านักข่าวพลเมืองใช้สื่อออนไลน์ในการขับเคลื่อนด้านสิทธิมนุษยชนในสังคมไทยอย่างไร และ ข้อที่ 3 ว่าแนวทางการพัฒนาบทบาทและการมีส่วนร่วมของนักข่าวพลเมืองในการใช้สื่อออนไลน์รายงานข่าวสิทธิมนุษยชนในสังคมไทยควรเป็นอย่างไร โดยมีรายละเอียดดังนี้

2.9.1 เว็บไซต์ 2.0 กับสื่อพลเมืองบนอินเทอร์เน็ต

เว็บไซต์ 2.0 และ สื่อพลเมืองบนอินเทอร์เน็ตเปรียบเสมือนเครื่องมืออันทรงพลัง ขึ้นอยู่กับสำนึกและความปรารถนาของผู้นำมาใช้ว่าจะสร้างสรรค์หรือทำลาย ดังนั้นจึงเป็นสิ่งจำเป็นยิ่งที่สังคมต้องมีการศึกษาถึงประโยชน์และผลกระทบอย่างรอบคอบ รอบด้านอย่างเร่งด่วน และอย่างจริงจัง เพื่อสร้างกลไกการบริหารและจัดการอย่างสร้างสรรค์ เพื่อให้สังคมหนึ่งๆ สามารถมั่นใจได้ว่าเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพนี้ถูกใช้งาน โดยผู้มีสำนึกเชิงสร้างสรรค์เพื่อเป็นประโยชน์ต่อสังคมส่วนรวมอย่างแท้จริง (เว็บไซต์ 2.0 สื่อพลเมืองและการท้าทายกระแสหลัก, 2551)

ดังนั้นการทำหน้าที่สื่อพลเมือง ซึ่งหมายถึง การมีส่วนร่วมมากขึ้นในการตรวจสอบและเฝ้าดูความเป็นไปของสังคมอีกทางหนึ่ง รวมทั้งยังเพิ่มโอกาสแก่คนธรรมดาที่อาจไม่เคยมีปากเสียงให้สามารถสื่อสารกับสาธารณะได้ ปัจจุบันคนไทยกว่า 3 ล้านคนมีบัญชีผู้ใช้เฟซบุ๊ก (Facebook.com) เป็นการ “สื่อสารสองทาง” (mass-to-mass) ระหว่างผู้คนกันเองด้วยต้นทุนที่ต่ำและด้วยความสะดวกสบาย โดยปราศจากการคัดกรองระหว่างทางจากสื่อมวลชน ประสบการณ์ที่ผ่านมาของสังคมไทย ผู้ใช้เน็ตที่สื่อสารกันผ่านเว็บไซต์โซเชียลมีเดีย เช่น เฟซบุ๊กและทวิตเตอร์ (Twitter.com) ในหลายกรณีมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการนำเสนอข่าวสารที่รวดเร็ว ทันเหตุการณ์ และหลากหลายกว่าสื่อกระแสหลักเช่น โทรทัศน์และหนังสือพิมพ์ อย่างกรณีเหตุการณ์ความรุนแรงช่วงเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2553 ได้ตอกย้ำความสำคัญของสื่อพลเมือง โดยเฉพาะในบรรยากาศที่รัฐใช้พระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน ปิดกั้นสิทธิเสรีภาพในการแสดงออก

ผู้ใช้อินเทอร์เน็ตที่สื่อสารกันผ่านเว็บไซต์โซเชียลมีเดีย เช่น เฟซบุ๊ก (Facebook.com) และทวิตเตอร์ (Twitter.com) มีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการนำเสนอข่าวสารที่รวดเร็ว ทันเหตุการณ์ และหลากหลายกว่าสื่อกระแสหลักเช่น โทรทัศน์และหนังสือพิมพ์

นอกจากนี้ หัวข้อสนทนาในกระดานข่าวหรือเว็บบอร์ดกลายเป็นเนื้อหาปกติในข่าวหนังสือพิมพ์และข่าวโทรทัศน์ นักข่าวรายงานความเคลื่อนไหวในทวิตเตอร์ของนักการเมืองยังไม่นับถึงผลกระทบต่อโลกจริงมากมายของสื่อพลเมืองในอินเทอร์เน็ต เช่น การเปิดโปงกลโกงของเครื่องตรวจจับวัตถุระเบิด GT200 โดยนักวิทยาศาสตร์ในห้องห้ำกอบของเว็บไซต์พันทิป (Pantip.com) ซึ่งนำไปสู่การตรวจสอบอย่างเป็นทางการและคำสั่งระงับการตั้งชื่อ ตลอดจนกระแสข้อมูลทุกด้านที่ไหลบ่าอย่างไม่หยุดยั้งก่อนและหลังการประชุมทางการเมือง แต่พลังของสื่อพลเมืองก็เหมือนกับพลังทุกชนิดตรงที่มีทั้งด้านบวกและด้านลบ (คู่มือสื่อพลเมือง: เครื่องข่ายพลเมืองเน็ต, 2553)

2.9.2 สื่อสังคมออนไลน์ (Social Media) กับสังคม

มานะ ตรีรยาภิวัฒน์ (2553) ได้สรุปความสำคัญของสื่อสังคมออนไลน์ในปัจจุบันไว้ว่า สื่อสังคมออนไลน์เป็นสื่อดิจิทัลของมวลชน ซึ่งไม่ได้เป็นสื่อของคนใดคนหนึ่งหรือองค์กรใด องค์กรหนึ่งเหมือนกับสื่อดั้งเดิม (Traditional Media) ดังนั้นผู้ใช้สื่อในยุคสังคมออนไลน์จึงมีอิสระในการนำเสนอข้อมูลข่าวสารโดยไม่ต้องห่วงเกรงต่อการเซ็นเซอร์ของเจ้าของสื่อ ไม่ว่าจะเป็นรัฐหรือทุนเอกชนก็ตาม หัวใจสำคัญของ Social Media คือ การมีส่วนร่วม (Collaborative) ของผู้ใช้สื่อ ทำให้หลายคนมองว่า Social Media คือ ประชาธิปไตยในการสื่อสาร (Democratization of Communication) อีกรูปแบบหนึ่ง เนื่องจากเป็นสื่อที่เปิดโอกาสให้คนธรรมดาๆ ที่ไม่มีช่องทางในการสื่อสารความคิดเห็นของตนเองผ่านสื่อดั้งเดิม สามารถใช้เป็นเครื่องมือในการนำเสนอเรื่องราว และข้อมูลเหล่านั้นให้แพร่กระจายสู่คนในวงกว้าง

นอกจากนี้ มานะ ตรีรยาภิวัฒน์ (2554, น. 037-039) ยังกล่าวถึงสื่อสังคมออนไลน์ไว้ อีกว่า องค์กรประชาสังคมของต่างประเทศจะให้ความสำคัญกับการใช้ Social Media อย่างมากในการทำงาน มีการฝึกอบรมทำ Workshop ให้ผู้ปฏิบัติงานอย่างต่อเนื่อง ในเว็บ “We Are Media” (Wearemedia.com) ซึ่งเป็นโครงการของผู้คนในภาคประชาสังคมหลากหลายแห่งมารวมตัวกัน สร้างบทเรียนเกี่ยวกับการใช้ Social Media และได้แนะนำวิธีการใช้ว่า “ถ้าจะใช้ Social Media ให้ได้ผลควรมีการวางแผน กลยุทธ์ให้สอดคล้องและมีทุนเสริมแผนการสื่อสารโดยรวมขององค์กร” คือ ถ้าองค์กรภาคประชาสังคมจะรณรงค์กิจกรรมทางสังคมใด ควรเริ่มต้นจากการวางแผนการสื่อสารหรือแผนการรณรงค์ทางสังคมให้ชัดเจนเสียก่อน ขณะเดียวกันต้องกำหนดกลุ่มเป้าหมายหลัก กลุ่มเป้าหมายรองให้ชัดเจน อย่างกำหนดกลุ่มเป้าหมายแบบกว้างๆ เพราะยิ่งเรากำหนด

กลุ่มเป้าหมายได้ชัดเจนมากเท่าไรก็จะสามารถเรียนรู้พฤติกรรม ความต้องการของกลุ่มเป้าหมายชัดเจนมากขึ้น

2.9.3 ประเภทของสื่อสังคมออนไลน์

ประเภทของสื่อสังคมออนไลน์ มีด้วยกันหลายชนิด ขึ้นอยู่กับลักษณะของการนำมาใช้ โดยสามารถแบ่งเป็นกลุ่มหลักได้ ดังนี้ (มานะ ศรีรยาภิวัฒน์, 2553; Safko & Brake, 2010)

2.9.3.1 Weblogs หรือเรียกสั้นๆ ว่า Blogs คือ สื่อส่วนบุคคลบนอินเทอร์เน็ตที่ใช้เผยแพร่ข้อมูล ข่าวสาร ความรู้ ข้อคิดเห็น บันทึกส่วนตัว โดยสามารถแบ่งปันให้บุคคลอื่นๆ โดยผู้รับสารสามารถเข้าไปอ่าน หรือแสดงความคิดเห็นเพิ่มเติมได้ ซึ่งการแสดงเนื้อหาของบล็อกนั้นจะเรียงลำดับจากเนื้อหาใหม่ไปหาเนื้อหาเก่า ผู้เขียนและผู้อ่านสามารถค้นหาเนื้อหาย้อนหลังเพื่ออ่าน และแก้ไขเพิ่มเติมได้ตลอดเวลา เช่น Exteen, Bloggang, Wordpress, Blogger, Okanation

2.9.3.2 Social Networking หรือเครือข่ายทางสังคมในอินเทอร์เน็ต ซึ่งเป็นเครือข่ายทางสังคมที่ใช้สำหรับเชื่อมต่อระหว่างบุคคล กลุ่มบุคคล เพื่อให้เกิดเป็นกลุ่มสังคม (Social Community) เพื่อร่วมกันแลกเปลี่ยนและแบ่งปันข้อมูลระหว่างกันทั้งด้านธุรกิจ การเมือง การศึกษา เช่น Facebook, Hi5, Ning, Linked in, MySpace, Youmeo, Friendster

2.9.3.3 Micro Blogging และ Micro Sharing หรือที่เรียกกันว่า “บล็อกจิ๋ว” ซึ่งเป็นเว็บไซต์ที่ให้บริการแก่บุคคลทั่วไป สำหรับให้ผู้ใช้บริการเขียนข้อความสั้นๆ ประมาณ 140 ตัวอักษร ที่เรียกว่า “Status” หรือ “Notice” เพื่อแสดงสถานะของตัวเองที่กำลังทำอะไรอยู่ หรือแจ้งข่าวสารต่างๆ แก่กลุ่มเพื่อนในสังคมออนไลน์ (Online Social Network) ทั้งนี้การกำหนดให้ใช้ข้อมูลในรูปข้อความสั้นๆ ก็เพื่อให้ผู้ใช้ที่เป็นทั้งผู้เขียนและผู้อ่านเข้าใจง่าย ที่นิยมใช้กันอย่างแพร่หลายคือ Twitter

2.9.3.4 Online Video เป็นเว็บไซต์ที่ให้บริการวิดีโอออนไลน์ โดยไม่เสียค่าใช้จ่าย ซึ่งปัจจุบันได้รับความนิยมอย่างแพร่หลายและขยายตัวอย่างรวดเร็ว เนื่องจากเนื้อหาที่น่าสนใจในวิดีโอออนไลน์ไม่ถูกจำกัดโดยผังรายการที่แน่นอนและตายตัว ทำให้ผู้ใช้บริการสามารถติดตามชมได้อย่างต่อเนื่อง เพราะไม่มีโฆษณาคั่น รวมทั้งผู้ใช้สามารถเลือกชมเนื้อหาได้ตามความต้องการ และยังสามารถเชื่อมโยงไปยังเว็บวิดีโออื่นๆ ที่เกี่ยวข้องได้จำนวนมากอีกด้วย เช่น Youtube, MSN, Yahoo

2.9.3.5 Photo Sharing เป็นเว็บไซต์ที่เน้นให้บริการฝากรูปภาพโดยผู้ใช้บริการสามารถอัปโหลดและดาวน์โหลดรูปภาพเพื่อนำมาใช้งานได้ที่สำคัญนอกเหนือจากผู้ใช้บริการจะมีโอกาสแบ่งปันรูปภาพแล้ว ยังสามารถใช้เป็นพื้นที่เพื่อเสนอขายภาพที่ตนเองนำเข้าไปฝากได้อีกด้วย เช่น Flickr, Photo bucket, Photoshop, Express, Zoomr

2.9.3.6 Wikis เป็นเว็บไซต์ที่มีลักษณะเป็นแหล่งข้อมูลหรือความรู้ (Data/Knowledge) ซึ่งผู้เขียนส่วนใหญ่อาจจะเป็นนักวิชาการ นักวิชาชีพหรือผู้เชี่ยวชาญเฉพาะทางด้านต่างๆ ทั้ง การเมือง เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ซึ่งผู้ใช้สามารถเขียนหรือแก้ไขข้อมูลได้อย่างอิสระ เช่น Wikipedia, Google Earth, diggZy Favorites Online

2.9.3.7 Virtual Worlds คือการสร้างโลกจินตนาการ โดยจำลองส่วนหนึ่งของชีวิตลงไป จัดเป็นสื่อสังคมออนไลน์ที่บรรดาผู้ท่องโลกไซเบอร์ใช้เพื่อสื่อสารระหว่างกันบนอินเทอร์เน็ตในลักษณะโลกเสมือนจริง (Virtual Reality) ซึ่งผู้ที่เข้าไปบริการอาจจะเป็นบริษัท หรือองค์กรด้าน ธุรกิจ ด้านการศึกษา รวมถึงองค์กรด้านสื่อ เช่น สำนักข่าวรอยเตอร์ สำนักข่าวซีเอ็นเอ็นต้องเสียค่าใช้จ่ายในการซื้อพื้นที่เพื่อให้บุคคลในบริษัทหรือองค์กร ได้มีช่องทางในการนำเสนอเรื่องราวต่างๆ ไปยังกลุ่มเครือข่ายผู้ใช้สื่อออนไลน์ ซึ่งอาจจะเป็นกลุ่มลูกค้าทั้งหลัก และรองหรือผู้ที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจ ของบริษัทหรือองค์กรก็ได้ ปัจจุบันเว็บไซต์ที่ใช้หลัก Virtual Worlds ที่ประสบผลสำเร็จและมีชื่อเสียง คือ Second life

2.9.3.8 Crowd Sourcing มาจากการรวมของคำสองคำคือ Crowd และ Outsourcing เป็นหลักการขอความร่วมมือจากบุคคลในเครือข่ายสังคมออนไลน์ โดยสามารถจัดทำในรูปของเว็บไซต์ที่มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อค้นหาคำตอบและวิธีการแก้ปัญหาต่างๆ ทั้งทางธุรกิจ การศึกษา รวมทั้งการสื่อสาร โดยอาจจะเป็นการดึงความร่วมมือจากเครือข่ายทางสังคมมาช่วยตรวจสอบข้อมูลเสนอความคิดเห็นหรือให้ข้อเสนอแนะ กลุ่มคนที่เข้ามาให้ข้อมูลอาจจะเป็นประชาชนทั่วไป หรือผู้มีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านที่อยู่ในภาคธุรกิจหรือแม้แต่ในสังคมนักข่าว ข้อดีของการใช้หลัก Crowd sourcing คือ ทำให้เกิดความหลากหลายทางความคิดเพื่อนำไปสู่การแก้ปัญหาที่มีประสิทธิภาพตลอดจนช่วยตรวจสอบหรือคัดกรองข้อมูลซึ่งเป็นปัญหาสาธารณะร่วมกันได้ เช่น Idea storm, Mystarbucks Idea

2.9.3.9 Podcasting หรือ Podcast มาจากการรวมตัวของสองคำ คือ “Pod” กับ “Broadcasting” ซึ่ง “POD” หรือ Personal On-Demand คือ อุปสงค์หรือความต้องการส่วนบุคคล ส่วน “Broadcasting” เป็นการนำสื่อต่างๆ มารวมกันในรูปของภาพและเสียง หรืออาจกล่าวง่ายๆ Podcast คือ การบันทึกภาพและเสียงแล้วนำมาไว้ในเว็บเพจ (Web Page) เพื่อเผยแพร่ให้บุคคลภายนอก (The public in general) ที่สนใจดาวน์โหลดเพื่อนำไปใช้งาน เช่น Dual Geek Podcast, Wiggly Podcast

2.9.3.10 Discuss / Review/ Opinion เป็นเว็บบอร์ดที่ผู้ใช้อินเทอร์เน็ตสามารถแสดงความคิดเห็น โดยอาจจะเกี่ยวกับสินค้าหรือบริการ ประเด็นสาธารณะทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม เช่น Epinions, Moutshut, Yahoo!Answer, Pantip, Yelp

2.9.4 การใช้ Social Media ในการทำข่าวรูปแบบต่างๆ

Social Media ได้ถูกนำมาใช้ในการพัฒนาการดำเนินงานขององค์กรต่างๆ ในสังคมมากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นภาครัฐหรือเอกชน และจากงานวิจัย State of News Media 2012 (อ้างถึงในสกุลศรี ศรีสารคาม, 2555, น. 1-3) พบว่าอัตราการเติบโตของคนอ่านบนโลกออนไลน์ในสหรัฐเพิ่มขึ้น 17.2% มากที่สุด ในขณะที่การอ่านนิตยสารและหนังสือพิมพ์ลดลงอย่างต่อเนื่อง มีการใช้อุปกรณ์ดิจิทัลเพื่อรับข่าวสารเพิ่มขึ้น 51% ของคนใช้ smart phone และ 56% ของคนใช้ tablet นอกจากนี้วิธีการเข้าถึงข่าวของคนอเมริกัน จะนิยมเข้าที่หน้าเว็บข่าวนั้นโดยตรงมากที่สุด 36 % ส่วนอีกเทรนด์ที่น่าสนใจ คือ ตั้งแต่ปี 2009 เป็นต้นมา คนใช้เวลาฟังวิทยุออนไลน์เพิ่มมากขึ้นอย่างต่อเนื่อง ในปี 2011 คนใช้เวลาฟังวิทยุออนไลน์เฉลี่ย 9.47 นาที สำหรับหนังสือพิมพ์เป็นสื่อที่ได้รับผลกระทบจากการเติบโตของสื่อออนไลน์มากที่สุด เพราะคนนิยมอ่านบนสื่อดิจิทัลเพิ่มขึ้น เว็บไซต์ข่าวได้รับความนิยมเป็นอย่างมาก

ดังนั้นในองค์กรวิชาชีพสื่อมวลชนก็ย่อมจำเป็นต้องปรับตัวและพึ่งพาสื่อใหม่อย่าง Social Media มาใช้ในการทำข่าวรูปแบบต่างๆ ทั้งในกระบวนการค้นคว้า หาข่าว รวบรวมข้อมูล ข่าว การเชื่อมความสัมพันธ์กับคนอ่าน คือคนอ่านให้เข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการสื่อข่าว ทั้งการให้ข้อมูล ร่วมรายงานข่าวและเผยแพร่ข่าว นอกจากนี้ยังช่วยให้การรายงานข่าวมีรูปแบบที่หลากหลายมากขึ้น เช่น

2.9.4.1 Wall Street Journal ใช้ Foursquare ระหว่างเหตุการณ์พายุไอริน เพื่อให้ข้อมูลเกี่ยวกับศูนย์อพยพในเมืองนิวยอร์ก รวมถึงการใช้ breaking news story ด้วย ถึงแม้ว่าจำนวนคนที่ติดตาม list ที่สร้างขึ้นนี้จะไม่มาก แต่ก็นับว่าเป็นตัวอย่างในการใช้ app location-based มาใช้ประโยชน์ที่มากกว่าแค่บอกว่าอะไรอยู่ที่ไหน แต่ยังใช้การระดมข้อมูลเกี่ยวกับพื้นที่นั้นๆ มาใช้ประโยชน์ได้ด้วย เป็นการให้ข้อมูลที่เกี่ยวเนื่องกับพื้นที่ ซึ่งก็มีประโยชน์ในการติดตาม

2.9.4.2 New York Times Group ใช้ Instagram ในการรายงานข่าวพายุไอริน จากเหตุการณ์พายุไอรินที่สหรัฐอเมริกา มีอีกตัวอย่างของการใช้งาน social media โดย New York Time ใช้การแชร์ภาพพายุ และเหตุการณ์ทุกรูปแบบผ่าน instagram นอกจากนี้ยังได้พัฒนาเว็บไซต์เพื่อรวบรวมเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์พายุนั้นขึ้นมา เรียกว่า Instacane

2.9.4.3 การใช้ Storify รวบรวมข้อมูลจาก social media หลายๆ platform มาไว้ด้วยกัน ร้อยเรียงให้เป็นเรื่องเดียวกันและอัปเดตได้ต่อเนื่อง สามารถเขียนข้อมูลเพิ่มเติมลง ไป comment หรือวิพากษ์วิจารณ์สิ่งนั้นได้ด้วย ซึ่งจะช่วยให้คนที่อ่านเข้าใจลำดับเหตุการณ์และสิ่งที่เกิดขึ้น พร้อมกับสามารถแชร์ให้คนอื่นได้ติดตามด้วย

2.9.4.4 การใช้ Facebook เป็นพื้นที่สังคมข่าว นำเสนอข้อมูลข่าวสารในลักษณะการระดมข้อมูล (Crowdsourcing) จากผู้อ่าน โดยสามารถนำเสนอข่าวสารได้ในรูปแบบ Multimedia และสร้าง Engagement กับคนอ่านได้เป็นอย่างดี เช่น KX News Moniot เป็นสถานีโทรทัศน์ที่มีการใช้ Facebook Page เป็นเหมือน one-stop service ในการให้ข้อมูลเกี่ยวกับน้ำท่วม

2.9.4.5 Twitter ยังคงเป็นเครื่องมือสำคัญในการรายงานข่าว นักข่าวสามารถใช้การ Live-tweet รายงานสดอัปเดตเหตุการณ์จาก ณ จุดเกิดเหตุ นอกจากนี้ Twitter ยังใช้ในการให้ข้อมูลพูดคุย รวบรวมข้อมูล และดูทิศทางข่าวจากกลุ่มคน follower ได้อีกด้วย

2.9.4.6 Blog สามารถใช้เป็นพื้นที่ในการให้ข้อมูลได้ทั้งเร็ว กว้าง และลึก ที่สำคัญสามารถมีพื้นที่ในการโต้ตอบ แลกเปลี่ยนความเห็นได้ การใช้ Blog ในลักษณะการทำ Live-Blogging เป็นเทรนด์ที่น่าสนใจ เพราะนอกจากทำได้รวดเร็วแล้ว ยังให้ความกว้างและลึกของข้อมูลควบคู่กันไปด้วย Blog ทำให้ทั้งนักข่าวและทำของตัวเอง สำหรับเว็บไซต์ข่าว การมี Blog บนเว็บไซต์ข่าวเป็นสิ่งที่ดีเพราะ “การสร้าง content ที่ตรงกับกลุ่มเป้าหมายเฉพาะ” (Niche) เราทำแค่เรื่องกว้างๆ เพื่อทุกคนอย่างเดียวไม่ได้ต้องรู้ฐานลูกค้า และชุมชนเป้าหมายของตัวเอง และสร้าง content ที่มีความเฉพาะกลุ่ม เฉพาะเรื่อง เพื่อเป็นตัวเลือกที่ดีได้ เช่น Dealbook เน้นการเขียนเรื่องเกี่ยวกับการควบรวมของบริษัท ธุรกิจ และเรื่องอื่นๆ จาก Wall Street เป็นส่วนหนึ่งภายใต้หน้าธุรกิจ

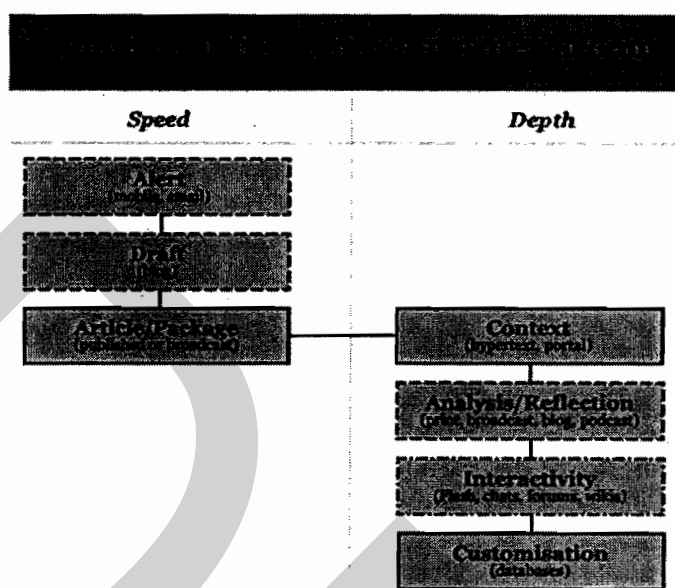
2.9.4.7 Pinterest โปรแกรมนี้เราจะเลือก Pin สิ่งที่เราสนใจมารวมไว้บนบอร์ดที่เราสร้างขึ้น สามารถดึงจาก website ต่างๆ หรือดึงจาก pin ของคนอื่น หรือ upload pin เองก็ได้...โดยหลักๆ แล้ว คือการรวมสิ่งที่เราสนใจมาไว้ในที่เดียวกันนั่นเอง...โดยสิ่งที่ pin ไว้ก็คือ รูปภาพและวิดีโอจากยูทูปสามารถใช้ประโยชน์ในการโปรโมทผลงาน มองหา Trend หรือเรื่องราวจากสิ่งที่คนสนใจ ใช้ function popular ตรวจสอบดูได้ว่าอะไรกำลังเป็นเทรนด์หรือสิ่งที่คนสนใจอยู่ มองหารูปภาพที่จะใช้ในงานข่าวได้ เพราะส่วนใหญ่จะเป็นการโพสต์รูป ดังนั้น ถ้า search keyword ดีก็อาจได้ภาพที่เป็น user-generated content ได้ หรือแม้แต่ embed pins นั้นๆ ใน Blog หรือ Website ได้เลย หรือใช้เป็น Portfolio ของช่างภาพ ซึ่งเป็นอีกช่องทางที่เหมาะสมมากๆ สำหรับการนำเสนอผลงานภาพข่าวที่น่าสนใจ นอกจากเป็น Portfolio อาจคิดแปลงให้เป็น board รวมภาพข่าวของหนังสือพิมพ์ได้ บางองค์กรข่าวนำเอา Pinterest มาใช้เป็นเหมือน online storyboard ระหว่างการรวบรวมข้อมูล เรื่องราว เราสามารถสร้าง board ของเรื่องนั้นๆ แล้ว post ข้อมูลหรือรูป หรือไอเดียที่เกี่ยวข้องไว้ได้...นอกจากนั้นสามารถกำหนดให้มีคนอื่นมาร่วมเขียน (Post) ลงใน board ของเราได้ ซึ่งจะเกิดการแบ่งปันข้อมูลจากคนอื่นๆ เช่นกัน สุดท้ายก็คือ การใช้สำหรับ curate news คัดข่าวมาปะไว้บนบอร์ด ตัวอย่างการใช้ เช่น Wall Street Journal สร้าง board รายงานเกาะติด Fashion Week บน Pinterest เพื่อให้เข้าถึงกลุ่มผู้อ่านทั้งวัยรุ่นและผู้หญิง

2.9.4.8 Google กับสารพัดเครื่องมือในการทำข่าว Google Moderator คือสำหรับการทำ crowd sourcing โดยการสร้าง series ด้วยเครื่องมือที่มีให้แล้ว embed ไว้ในเว็บไซต์ของเราเอง สามารถโพสต์คำถามไปยัง international audience และรับฟังความคิดเห็นได้จากทุกมุมโลก Public Data Explorer คั่นคว้าข้อมูล ตัวเลขทางสถิติ แปลงข้อมูลไปสู่แผนที่ ชาร์ต และสามารถใช้เครื่องมือนี้ในการสร้างเป็นภาพที่เข้าใจง่ายๆ และแชร์ข้อมูลในรูปแบบกราฟิกที่ชัดเจนมากขึ้นได้ โดย upload data แล้วแสดงผลบนแผนที่ หรือ timeline หรือ chart ซึ่งสามารถเอาไป embed ไว้ในเว็บไซต์ต่อไปได้

2.9.4.9 Google+ สามารถใช้เป็นพื้นที่ในการสร้างชุมชนคนอ่านได้ New York Times บอกว่าเป็นการพิสูจน์ว่ากลยุทธ์ในการเลือกเรื่องที่จะ Post จากเรื่องที่น่าสนใจหรือจะจุดประเด็น กระตุ้นความอยากรู้ และการพูดคุยกันเป็นสิ่งที่ดีกว่าการที่จะ post breaking news หรือแค่อัปเดตข่าวด่วน นอกจากนี้ยังมีอีกเครื่องมือหนึ่งที่จะนำมาใช้ประโยชน์ได้ดี คือ Google Hangout ซึ่งนักข่าวในต่างประเทศใช้เป็นเครื่องมือในการสัมภาษณ์แหล่งข่าวด้วย

2.9.5 กระบวนการข่าวในงานวารสารยุคใหม่

Emily Bell, formerly the director of digital content for Guardian News and Media and currently the director of the Tow Center for Digital Journalism at Columbia University's Graduate School of Journalism. มองว่า ปี 2012 เป็นเรื่องของการใช้เครือข่าย (network) ในการรายงานข่าว และการเลือกใช้ช่องทาง (platform) ที่เชื่อมต่อเครือข่ายและข้อมูลในการรายงานข่าว ได้ การรายงานข่าวนอกจากจะอาศัยความเร็วของสื่อออนไลน์และสื่อสังคมออนไลน์แล้ว (Social Media) ยังต้องการให้มีข้อมูลที่เกี่ยวข้อง อรรถาธิบายความ และการวิเคราะห์ประกอบทุกเรื่องที่ รายงานด้วย ซึ่งวิธีการเชื่อมโยงข้อมูล เครือข่าย และการใช้ช่องทาง รูปแบบต่างๆ เป็นสิ่งที่ต้อง พัฒนาเพื่อให้สามารถรายงานข่าวได้ทั้งเร็วและลึก ซึ่งตรงกับแนวคิดของ Paul Bradshaw (2007) (อ้างถึงใน สกุลศรี ศรีสารคาม, 2555, น.7) ที่กล่าวว่า กระบวนการทำข่าวแบบใหม่ ต้องให้ความสำคัญกับเรื่องความเร็วและความลึก ซึ่งทั้ง 2 เรื่องนี้เป็นศักยภาพของสื่อออนไลน์ที่ควรถูก นำมาใช้ประโยชน์ โดยเสนอให้การทำงานของกองบรรณาธิการมีการใช้สื่อดั้งเดิมร่วมกับสื่อออนไลน์ ทำให้สามารถรายงานข่าวได้ในมิติที่ลึก (Depth) และมิติที่เร็ว (Speed) โดยมีขั้นตอน 6 ขั้นตอน ดังนี้

ภาพที่ 2.16 รูปแบบการทำงานของกองบรรณาธิการข่าวศตวรรษที่ 21 ของ Pual Bradshaw (2007)

ที่มา: สกุลศรี ศรีสารคาม (2555, น. 1)

ขั้นที่ 1 Alert (การเตือนให้ทราบ) เป็นการรายงานเหตุการณ์ว่าเกิดอะไรขึ้นทันทีที่มีข้อมูลข่าวเข้ามา โดยรายงานผ่านเทคโนโลยีมือถือและอินเทอร์เน็ต เช่น SMS ข้อความข่าวสั้นผ่านทวีตเตอร์และเฟซบุ๊ก เพื่อเตือนให้ผู้รับสารรู้ว่าเกิดเหตุการณ์ใดขึ้นและดึงความสนใจให้ติดตามข่าวสารนั้นต่อ ขั้นตอนนี้อีกข่าวต่างๆ จะแข่งขันกันเรื่องความเร็วเพื่อประกาศว่าใครเป็นเจ้าของข่าวนั้นก่อนกัน

ขั้นที่ 2 Draft (ข่าวร่าง) คือการรายงานข่าวแบบคร่าวๆ โดยให้รายละเอียดเท่าที่รวบรวมได้ อีพเคตเพิ่มเติมเป็นระยะ ซึ่งรายละเอียดเหล่านี้จะยังไม่ละเอียดพอที่จะนำเสนอออกสื่อหลัก การทำงานในขั้นตอนนี้จะทำแบบปัจจุบันทันเหตุการณ์ (Real time) หรือ ณ เวลาที่มีข้อมูลใหม่เข้ามา เพื่อให้ผู้รับสารติดตามได้ต่อเนื่อง และเก็บรวบรวมข้อมูลเพิ่มเติมจากการตอบโต้ของผู้รับสารสามารถใช้เครื่องมือบล็อกทำงานในขั้นตอนนี้ได้

ขั้นที่ 3 Article หรือ Package (รายงานข่าว) ระหว่างการทำหน้าที่ในมิติเร็วและลึกของสื่อออนไลน์ต่อการรายงานข่าว การเผยแพร่ข่าวผ่านสื่อดั้งเดิมอย่างหนังสือพิมพ์ วิทยุ และโทรทัศน์ ในกระบวนการนี้การบรรณาธิการข่าวหรือการตัดสินใจของกองบรรณาธิการในการคัดเลือกข่าว

หรือ ข้อมูลส่วนที่จะได้รับการนำเสนอ “รายงานข่าวหรือ สกู๊ปข่าว” (Package) มีคุณค่าของการผลิตที่มากขึ้น และมีความสมบูรณ์ของเนื้อหาตามประเด็นที่ต้องการนำเสนอ

ขั้นที่ 4 Context (เพิ่มเติมข้อมูล) เป็นการให้ข้อมูลเพิ่มเติม ข้อมูลสนับสนุน ข้อมูลต่อยอดที่เกี่ยวข้องกับข่าวนั้น โดยอาศัยธรรมชาติของสื่อออนไลน์ในการเชื่อมโยงข้อมูลต่างๆ เข้ามาหากันด้วย Hyperlink ซึ่งทำให้การค้นคว้าข้อมูลเกี่ยวกับข่าวหนึ่งกว้างและครอบคลุมหลายประเด็นมากขึ้น

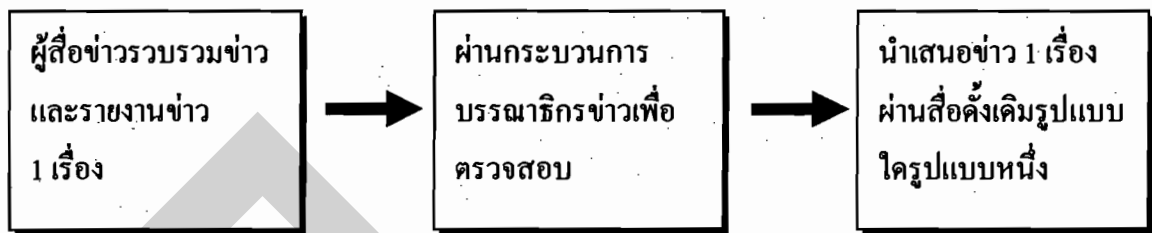
ขั้นที่ 5 Analysis หรือ Reflection ขั้นตอนการวิเคราะห์และสะท้อนมุมมองเกี่ยวกับข่าว เป็นการรวบรวมปฏิกิริยาตอบรับความเห็นแบบทันทีจากแหล่งต่างๆ ในชุมชนบล็อก โดยทั่วไปหรือจากบล็อก หรือ forum ของนักข่าว หรือสำนักข่าวเอง โดยรวบรวมจากทั้ง ผู้ที่ได้รับข้อมูลและผู้ที่ได้รับผลกระทบ นำไปสู่การอภิปรายมุมมองที่แตกต่าง

ขั้นที่ 6 Interactivity การมีปฏิสัมพันธ์ ซึ่งเป็นการสื่อสารแบบสองทาง ครอบคลุมเรื่องการแลกเปลี่ยนความเห็น การแบ่งปันข้อมูล การสร้างช่องทางความร่วมมือกันในการรายงานหรือหาข้อมูลข่าวระหว่างผู้สื่อข่าวและผู้รับสาร

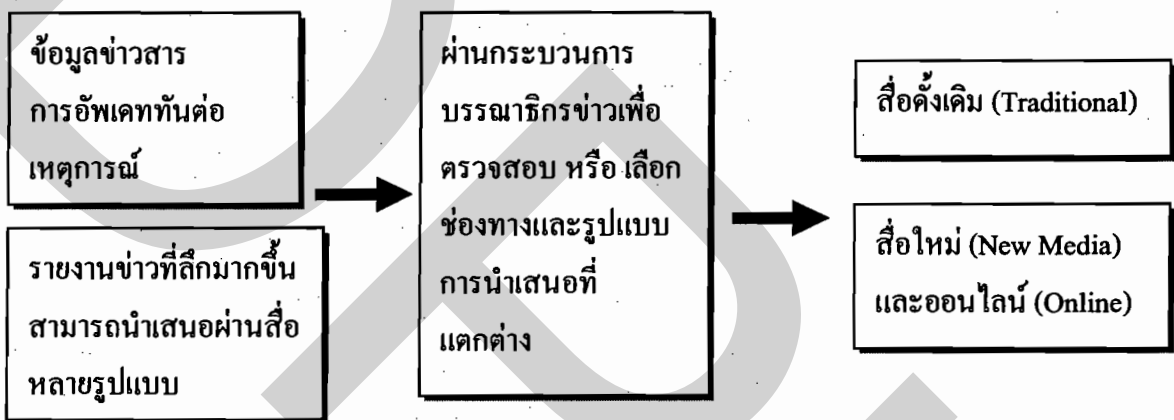
ขั้นที่ 7 Customisation การสร้างเครื่องมือให้ผู้รับสารเลือกรับข้อมูลได้ตามต้องการ ทั้งรูปแบบของเนื้อหา วิธีการรับสาร และเวลาในการรับสาร การเชื่อมโยงข้อมูลที่เกี่ยวข้อง แนะนำเนื้อหาเพื่อให้ค้นคว้าต่อ เป็นต้น

ด้านสำนักข่าวเอพี อธิบายว่า การรายงานข่าวในปัจจุบันมักจะเป็นเรื่องของ “รายงานสิ่งที่กำลังเกิดขึ้น” มากกว่าการรายงานว่าจะอะไรเกิดขึ้น ไปแล้ว นอกจากนี้ยังมองถึงกระบวนการทำงานในกองบรรณาธิการที่มีการเปลี่ยนแปลงเช่นกัน คือ จากเดิมการรายงานข่าวโดยผู้สื่อข่าวเพียง 1 ข่าวผ่านกระบวนการบรรณาธิการข่าวและเผยแพร่สู่ผู้รับเพียง 1 ข่าว ได้เปลี่ยนเป็นผู้รับสารได้รับข้อมูลข่าวสารอย่างต่อเนื่อง มีข่าวที่หลากหลายมากกว่า 1 เรื่อง 1 มุมมอง (สกุลศรีศรีสารคาม, 2555, น. 3) แสดงให้เห็นได้ดังภาพ

แบบเดิม

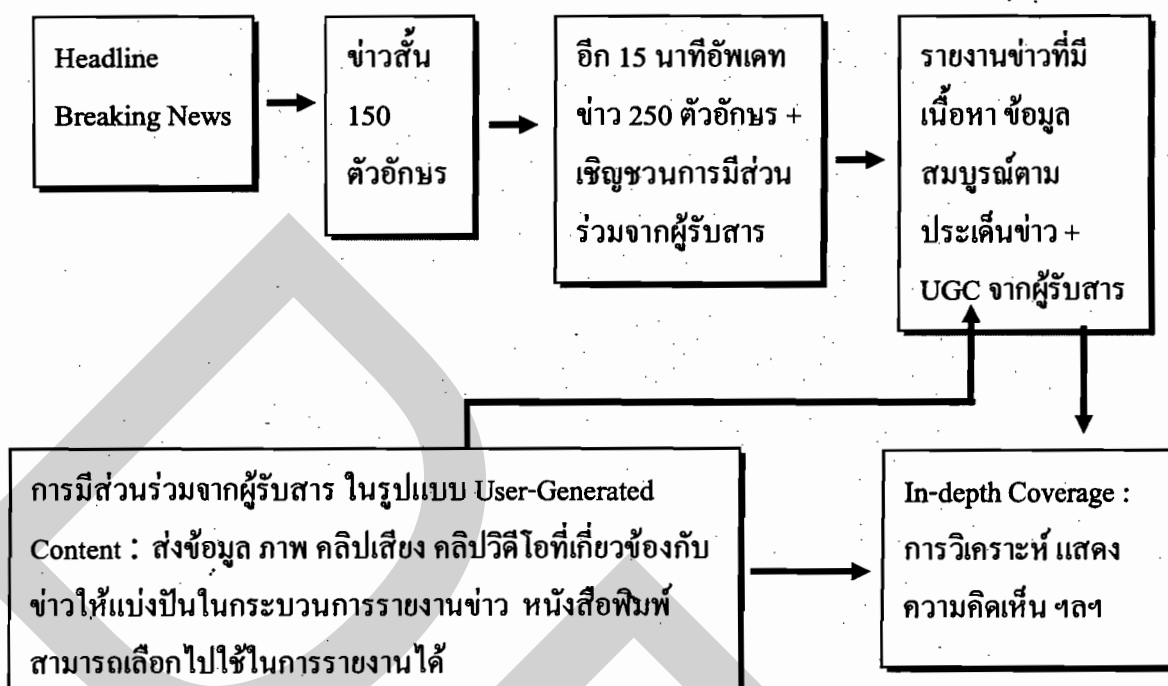
แบบใหม่

ภาพที่ 2.17 แสดงการเปลี่ยนแปลงกระบวนการสื่อข่าวของสำนักข่าวเอพี

ที่มา: สกฤษี ศรีสารคาม (2555, น. 3)

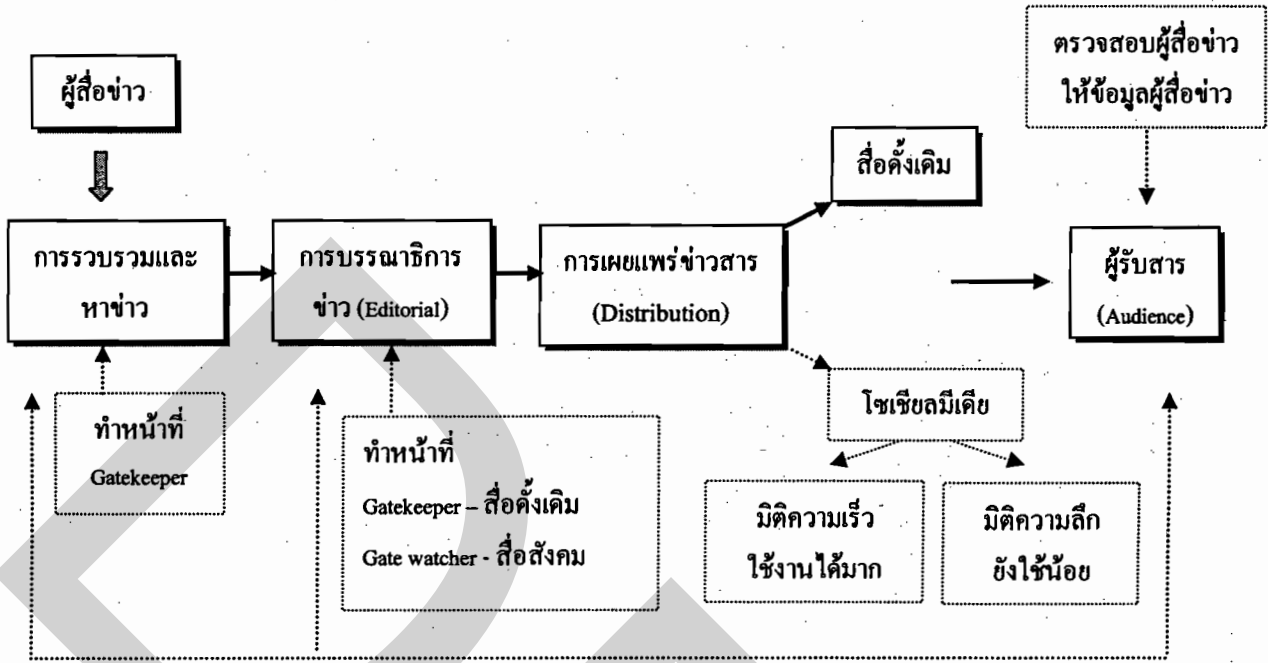
สำหรับแนวคิดการปรับตัวในกระบวนการสื่อข่าวของประเทศอังกฤษ เป็นของ หนังสือพิมพ์เทเลกราฟ (Telegraph) ซึ่งพิจารณาถึงการสร้างการมีส่วนร่วมให้ผู้บริโภคข่าวมีส่วนร่วมในกระบวนการสื่อข่าวโดยใช้ User-Generated Content (UGC) หรือเนื้อหาที่มาจากผู้รับสารส่งเข้ามาประกอบการรายงานข่าว และเพื่อสร้างความสัมพันธ์กับผู้อ่าน (Audience Engagement) ในกระบวนการสื่อข่าวด้วย โดยหนังสือพิมพ์เทเลกราฟใช้วิธีการปรับตัวจากการเป็นเพียงสื่อสิ่งพิมพ์เข้าสู่การทำเว็บไซต์ข่าวควบคู่ด้วย ทำให้กระบวนการสื่อข่าวเป็นวงจรข่าวที่ผลิตและเผยแพร่ ดังภาพ

ภาพที่ 2.18 แสดงวงจรในกระบวนการสื่อข่าวของ Telegraph

ที่มา: สกฤษี ศรีสารคาม (2555, น. 3)

ในส่วนของประเทศไทย จากการศึกษาในงานวิจัยเรื่อง Social Media กับการเปลี่ยนแปลงกระบวนการสื่อข่าว (สกฤษี ศรีสารคาม, 2555, น.4) พบว่า โมเดลในการทำข่าวมีการเปลี่ยนแปลงไปเป็นการสื่อสารแบบสองทาง มีการดึงผู้อ่านเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการสื่อข่าว บทบาทในเรื่อง Gatekeeper จากเดิมที่เป็นโดยบรรณาธิการ แต่ผู้สื่อข่าวต้องเป็นด้วยตัวเอง กระบวนการสื่อสารไม่ได้จบสิ้นเมื่อข่าวออกไปถึงผู้รับ แต่ข่าวจะถูกเผยแพร่ตลอดกระบวนการ และเมื่อเผยแพร่ตามสื่อแล้ว feedback จากคนอ่านโดยตรงที่ทำได้ทำให้เกิดกระบวนการพัฒนาต่อของประเด็นข่าวได้ด้วย สิ่งที่ต้องศึกษาต่อไปคือ การปรับตัว การร่วมกันทำงาน การพัฒนาบุคลากรในกระบวนการ รูปแบบวิธีการทำงานเพื่อการไหลของข่าว รวมถึงบทบาทที่เพิ่มขึ้นและเปลี่ยนไปของบุคลากรในแต่ละด้านของกระบวนการข่าว สรุปได้ตามภาพด้านล่างนี้

สื่อสารสองทางผ่านสื่อสังคม กระบวนการมีส่วนร่วมในการสื่อสาร ซึ่งกำลังพัฒนาสู่การเป็น Participatory Journalism หรือวารสารศาสตร์แบบมีส่วนร่วม: การได้ข้อมูลข่าว/การใช้กันทำข่าว และช่วยกันเผยแพร่ข่าว **ยังไม่เต็มที่ แต่เริ่มใช้งานหลากหลายขึ้น มีส่วนร่วมหลายลักษณะมากขึ้น**

- สิ่งที่เปลี่ยนแปลงไปในกระบวนการสื่อข่าว
- กรอบเดิมที่มีอยู่แล้ว

ภาพที่ 2.19 แสดงโมเดลการทำข่าวสื่อสารแบบสองทางดังผู้อ่านเข้ามามีส่วนร่วม

ที่มา: สกฤตศรี ศรีสารคาม (2555, น. 4)

นอกจากนี้สิ่งสำคัญที่มองทิศทางของข่าว คือ “ข่าวจะไม่ได้มาจากการเขียนหรือคำพูดของคนคนเดียว” อีกต่อไป หมายถึง ข่าวนั้นจะเกิดจากการรวบรวมสิ่งทีมาจากคนหลายๆ คน ประกอบกันเป็นเรื่องขึ้นมา ซึ่ง Storify เป็นหนึ่งในช่องทางการสื่อสาร (platform) ที่น่าสนใจ และถือเป็นจุดสำคัญของการปฏิวัติวิธีการเล่าเรื่องในยุคใหม่ของงานข่าว เพราะทำให้ผู้ชม ผู้ฟัง และสาธารณชน ได้มีส่วนร่วมในกระบวนการหาข่าว (newsgathering) มากขึ้น ส่วนนักข่าวเองก็เปลี่ยนบทบาทเป็นผู้รับฟังข้อมูลแล้วคัดเลือกสิ่งที่จะนำไปเผยแพร่ (curator) ไม่ใช่แค่ออกข่าว หรือ

รายงานข่าวเท่านั้น ข่าวกลายเป็นเรื่องที่คนบอกเล่าเรื่องราวผ่านนักข่าว ไม่ใช่ นักข่าวบอกเรื่องราวกับสาธารณชน

ทั้งนี้จากการปรับตัวและทิศทางดังกล่าว ทำให้เกิดรูปแบบวารสารศาสตร์ใหม่ (New Journalism) ควบคู่ไปกับการทำงานข่าวแบบดั้งเดิม (Traditional Journalism) สรุปได้ดังตาราง (สกุลศรี ศรีสารคาม, 2555, น. 2-5)

ตารางที่ 2.4 แสดงรูปแบบวารสารศาสตร์ใหม่ (New Journalism)

โมเดลการทำข่าว	ลักษณะ
Tradition Journalism	<p>นักข่าวอาชีพมีบทบาทเป็นนายทวารข่าวสาร (Gatekeeper) คัดกรองข่าวและเป็นผู้รายงานข่าวและเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น</p> <p>เป็นแหล่งข่าว (News Source) ที่ให้ข้อมูลและความเห็นต่อเรื่องนั้นแก่นักข่าว</p> <p>วิธีการปฏิสัมพันธ์ : จดหมายถึงบรรณาธิการ, การร้องเรียนหลังจากข่าวเผยแพร่แล้ว</p>
Participatory Journalism หรือ Networked Journalism (Jarive,2006)	<p>ให้โอกาสผู้รับสารมีส่วนร่วมแบบกระตือรือร้น (Active) ในกระบวนการรวบรวมหาข่าวและช่วยเหลือนักข่าวในการเผยแพร่ข้อมูล ผู้รับสารสร้างเนื้อหาเกี่ยวกับข่าวด้วยตัวเอง อิสระ สื่อเป็นผู้ให้พื้นที่ในการเผยแพร่ข่าวสาร ข้อมูล เนื้อหานั้น</p> <p>Participatory News หรือการทำข่าวแบบมีส่วนร่วม (Singer,2006 ; Deuze, Bruns&Neuberger,2007; Gordon,2007) โดย Nip (2006) ให้แนวคิดเกี่ยวกับ Public Journalism ว่าเป็นวิธีการที่องค์กรข่าวนำแนวคิดของการมีส่วนร่วมไปปรับใช้ โดยรายงานข่าวจากเนื้อหาที่ได้มาจากสาธารณชน ซึ่งเป็นการให้โอกาสชุมชน (Community) ได้มีส่วนให้ข้อมูลในกระบวนการรวบรวมและหาข่าว (Newsgathering) Nip (2006)</p> <p>วารสารศาสตร์เครือข่าย หรือ Networked Journalism ซึ่งอธิบายการทำงานของนักข่าวมืออาชีพและสมัครเล่นที่ทำงานร่วมกันในการแบ่งปันข้อมูล ข้อเท็จจริง ตั้งคำถามต่อประเด็นข่าวร่วมกัน และแบ่งปันมุมมองที่แตกต่างหลากหลายเพื่อให้ได้มาซึ่งเรื่องจริงที่หลากหลาย</p>

ตารางที่ 2.4 (ต่อ)

โมเดลการทำข่าว	ลักษณะ
Citizen Journalism	<p>ข่าวที่เป็นอิสระจากองค์กรข่าว โดยผู้ที่ไม่ใช่ นักข่าววิชาชีพ แต่เป็นบุคคลทั่วไป</p> <p>รูปแบบ : Blog, Website อิสระ วิทยุชุมชน หรือหนังสือพิมพ์ท้องถิ่น</p>
Crowd sourcing	<p>เป็นรูปแบบการทำข่าวที่เกิดขึ้นจากระบบการมีเครือข่ายที่เชื่อมโยงกันด้วยสื่อออนไลน์และโซเชียลมีเดีย ซึ่ง Crowdsourcing หมายถึงกระบวนการรวบรวมข้อมูล ความรู้จากมือสมัครเล่นทั่วโลก เพื่อหาทางออกเกี่ยวกับปัญหาหรือประเด็นใดประเด็นหนึ่งในแง่ของงานวารสารศาสตร์</p> <p>การทำ Crowdsourcing (Ruble,2006;Miel&Faris,2008) คือ การใช้เทคนิค หลายๆ แบบดึงผู้ที่มีข้อมูลจำนวนมากจากทุกระดับ ทุกกลุ่ม ทุกที่มาอาสาช่วยกันให้ข้อมูลเกี่ยวกับประเด็นใดประเด็นหนึ่ง เพื่อช่วยในกระบวนการข่าวที่ซับซ้อนมากขึ้น โดยการใช้พลังจากเครือข่ายทำให้การทำข่ารมีคุณภาพ ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าเป็นการปฏิวัติการทำข่าวรูปแบบหนึ่งก็เป็นได้ โดย Miel & Faris (2008) สรุปข้อดีของการใช้ Crowd sourcing ในกระบวนการสื่อข่าวไว้ดังนี้</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. มีความยืดหยุ่น สามารถทำได้โดยผู้ที่มีความชำนาญ และมีมือสมัครเล่น ทำกับกลุ่มเครือข่ายใหญ่หรือเล็กก็ได้ โดยใช้วิธีการดึงความร่วมมือหรือ Crowd source แบบง่ายหรือซับซ้อนก็ได้เช่นกัน 2. สามารถใช้กับการหาข่าวในเรื่องที่หลากหลาย ไม่ว่าจะเป็นประเด็นท้องถิ่น จนถึงระดับชาติหรือข่าวเบา (Soft News) จนถึงการทำข่าวเชิงสืบสวนสอบสวนในวงกว้างได้ 3. สามารถทำได้ลึก กว้าง และมีคุณภาพพอๆ กับการทำงานในกระบวนการทำข่าวเชิงสืบสวนสอบสวนแบบเดิม แต่ใช้เวลาที่น้อยกว่าประหยัดค่าใช้จ่ายกว่า
Collaborative Journalism	<p>Burns (2008) เสนอว่าการร่วมมือ (Collaborative) ความคิดสร้างสรรค์ และกระบวนการผลิตสื่อที่มีการรวมชุมชนเป็นส่วนหนึ่งด้วยนั้น เป็นสิ่งที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงกระบวนการทัศน์ ทั้งความคิดและการปฏิบัติงานด้านข่าวที่เขาเรียกว่า “produsage” ซึ่งประกอบด้วย blog,wikis และ citizen journalism ซึ่งเน้นในเรื่องการร่วมมือในกระบวนการทำข่าว ระหว่างผู้สื่อข่าวและผู้บริโภคข่าวสาร โดยลักษณะสำคัญที่เกิดขึ้นจากแนวคิดนี้ในทางปฏิบัติคือ แนวคิดเกี่ยวกับ Crowdsourcing (Mitchelstein and Boczkowski,2009;Shirkey,2007)</p>

ตารางที่ 2.4 (ต่อ)

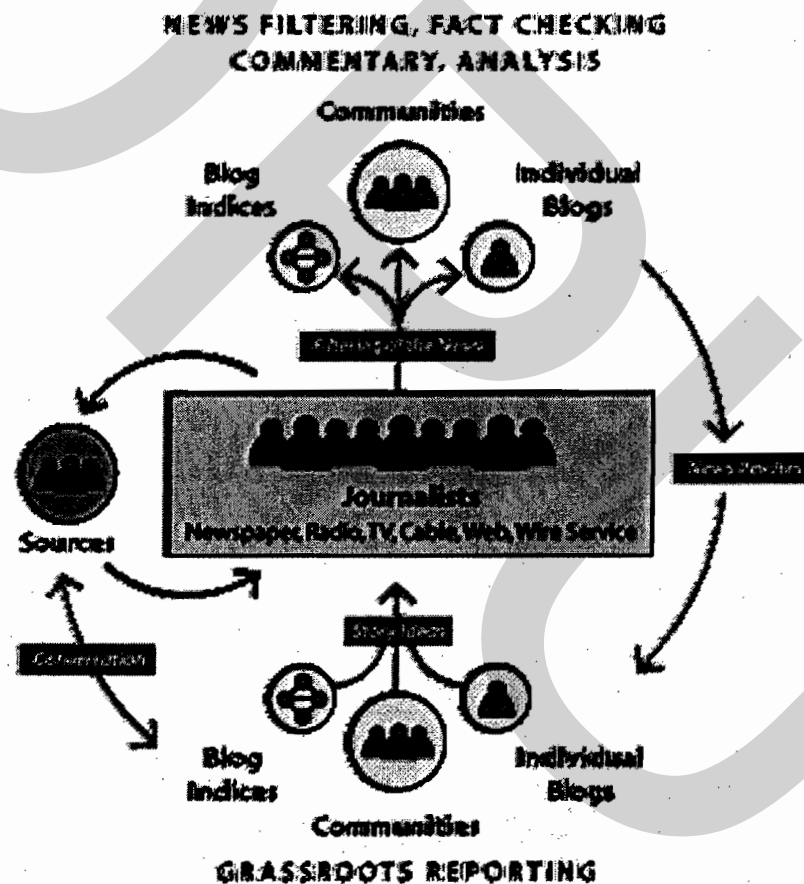
โมเดลการทำข่าว	ลักษณะ
Convergence Journalism	<p>Convergence Journalism หมายถึงกระบวนการที่มีการเลือกสื่อที่หลากหลายในการเข้าถึงข่าวและหาช่องทางที่เหมาะสมที่สุดในการเผยแพร่ข่าวนั้น (Quinn,2005) หรืออาจเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า hybrid teams of journalist คือ การที่นักข่าวจากหลายสื่อทำงานร่วมกันในการวางแผนและรายงานข่าว โดยตัดสินใจว่าจะใช้ช่องทางใดระหว่างสิ่งพิมพ์ วิทยุและโทรทัศน์หรือสื่อดิจิทัลในการเผยแพร่ข่าวนั้นๆ ให้มีประสิทธิภาพมากที่สุด (Dailey at all,2005)</p> <p>ในขณะที่ Deuze นักวิชาการอีกท่านมองว่า convergence journalism เป็นเรื่องของการทำงานและประสานความร่วมมือกันระหว่างสื่อที่แตกต่างภายในห้องข่าว (2004) ซึ่งควรจะทำความเข้าใจเรื่องการหลอมรวมสื่อสำหรับงานด้านข่าวนั้น</p> <p>Gordon (2003) ให้คำอธิบายในมุมมองของกระบวนการผลิตสำหรับงานวารสารศาสตร์ร่วมสมัยไว้ 5 ด้าน ได้แก่</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. ลักษณะความเป็นเจ้าของ 2. เทคนิคในการเผยแพร่และนำเสนอเนื้อหาข้ามระหว่างสื่อต่างๆ 3. โครงสร้างองค์กรและหน้าที่การทำงานในแต่ละระดับที่เปลี่ยนไปภายในองค์กรข่าว 4. กระบวนการรวบรวมข้อมูลข่าวสารด้วยเครื่องมือจากช่องทางที่หลากหลาย 5. การนำเสนอสู่สาธารณะในช่องทางที่หลากหลาย
Content Curation	<p>Content Curation ไม่ใช่เพียงแค่การดึง link มารวมกัน แต่เป็นการแบ่งปันข้อมูลในลักษณะที่มีการดึงบริบท (context) ที่เกี่ยวข้องและช่วยอธิบายเรื่องราวข้อมูลได้ ซึ่งต้องอาศัยเทคโนโลยีและทักษะการคัดกรองข่าวสารข้อมูลของผู้ที่ทำด้วย มีนักคิดหลายคนมองว่า การนำลักษณะของ curation มาใช้ในงานข่าวนั้น เป็นการทำให้ผู้สื่อข่าวรู้จักค้นและรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องมาไว้ด้วยกัน ทำให้เห็นประเด็นของเรื่องนั้นในมุมมองที่มีมิติมากขึ้น นอกจากนั้น ยังเป็นการเพิ่มช่องทางให้ค้นคว้าได้รวดเร็วขึ้น เข้าถึงแหล่งข่าวที่ตรงกับเรื่องได้เร็วขึ้น ข้อมูลที่ทำการ curation ไว้แล้ว สามารถกลับมาย้อนดูและเป็นแหล่งข้อมูลที่คิของนักข่าวได้ Curator คือตำแหน่งใหม่ที่เกิดขึ้นในกองบรรณาธิการที่จะทำหน้าที่เป็นคนคัดกรองข้อมูล เรื่องราว ประเด็นจากที่ต่างๆ มารวมไว้ และเป็นฐานข้อมูลที่สำคัญและตอบสนองสิ่งที่ผู้อ่านต้องการอ่าน content ที่มีความครอบคลุมมุมมองต่างๆ มากขึ้น</p>

ตารางที่ 2.4 (ต่อ)

โมเดลการทำข่าว	ลักษณะ
Open Source Reporting	เปลี่ยนจากการทำข่าวแบบเดิมที่ต้องเก็บข้อมูลที่หาไว้จนกว่าจะทำรายงานข่าวเสร็จ เผยแพร่ออกสื่อเพื่อให้ได้ “สื่อบัญชี” ที่พิเศษและแตกต่างจากผู้สื่อข่าวคนอื่น เป็นการเปิดกว้างให้ผู้อ่านได้รู้ว่า ผู้สื่อข่าวกำลังรวบรวมข้อมูล สืบสวนประเด็น หรือทำรายงานเรื่องใดอยู่ ในขณะที่เดียวกันก็เปิดพื้นที่ให้ผู้อ่านส่งข้อมูล ส่งประเด็น พுகุญ เพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลเกี่ยวกับเรื่องนั้น ลักษณะการทำข่าวแบบนี้อยู่บนพื้นฐานความร่วมมือระหว่างกลุ่มผู้อ่านและผู้สื่อข่าว ความสำเร็จของการใช้โมเดลนี้คือ การกระตุ้นให้มีคนมาร่วมแบ่งปันข้อมูล ซึ่งจะช่วยให้ผู้สื่อข่าวเข้าถึงแหล่งข่าวและมองประเด็นข่าวได้มากกว่าการทำงานเพียงตัวคนเดียว ดังนั้น แม้ว่าความพิเศษของสื่อบัญชีจะหายไป แต่สิ่งที่ได้คือ การรายงานข่าวที่เข้าใจชุมชน (community) มากขึ้น ตรงกับสิ่งที่ประเด็นในสังคม ไม่ใช่เป็นเพียงประเด็นที่ผู้สื่อข่าวคิดว่าสำคัญ การรายงานข่าวสามารถทำได้เร็วและลึกมากกว่าที่ทำงานเพียงคนเดียว
Distributed Reporting	เป็นการเพิ่มการมีส่วนร่วมจากผู้รับสาร ไปอีกระดับหนึ่งที่มีมากกว่า Open Source Reporting โดยในโมเดลนี้ผู้อ่านกลายเป็นนักข่าว เป็นผู้เผยแพร่ข้อมูลเกี่ยวกับเหตุการณ์ต่างๆ เข้าสู่ระบบฐานข้อมูลด้วยตนเอง โดยมากโมเดลการรายงานข่าวนี้อาจใช้ได้ดีกับเหตุการณ์ที่กำลังเกิดขึ้นและมีกลุ่มผู้อ่านจำนวนมากเป็นผู้ร่วมเหตุการณ์ หรือมีประสบการณ์ตรงกับเรื่องราวดังกล่าว ซึ่งถ้าผู้สื่อข่าว หรือ สำนักข่าวมีระบบของการทำ Distributed Reporting ที่ดีในการรวบรวมข้อมูลจากที่ผู้อ่านแชร์เข้ามาในระบบ มีการตรวจสอบข้อมูลที่ดี จะได้ข้อมูลจำนวนมาก ที่ให้มุมมองต่อเรื่องราวได้มากกว่าที่กองบรรณาธิการทำด้วยตัวเองแบบ โมเดลดั้งเดิม
Data Journalism	หมายถึง การใช้รูปแบบวิธีที่หลากหลาย ไม่ว่าจะเป็นการร้อยเรียงข้อความ ภาพ กราฟิก, และข้อมูลทุกรูปแบบ เพื่อนำเสนอสิ่งที่น่าสนใจ และแต่ละรูปแบบก็แตกต่างกันไปตามแต่เนื้อหา สถานการณ์และผู้บริโภคข้อมูลข่าวสารด้วย ข้อดีของ Data Journalism คือการทำให้ข้อมูลที่ยากต่อการเข้าใจถูกย่อยและออกแบบการนำเสนอในรูปแบบที่เข้าใจง่ายมากขึ้น นั่นคือการเปลี่ยนข้อมูลที่มีอยู่มากมายให้เป็นข่าวและอธิบายให้สามารถเข้าใจได้ง่ายขึ้น

2.9.6 การรายงานข่าวภาคพลเมือง หรือรายงานข่าวระดับรากหญ้า (Grassroots Reporting)

แนวคิดหลักในเรื่องนี้ คือ ประชาชนพลเมืองทุกคนเป็นนักข่าวได้ ซึ่ง Yeon-ho (อ้างถึงใน Bowman & Willis, 2003, p. 12) ได้กล่าวว่า “นักข่าวพลเมือง คือ บุคคลที่มีข้อมูลข่าวสารและต้องการเผยแพร่ข้อมูลนั้นให้กับสาธารณชนได้รับรู้” แต่เป็นการรายงานข้อมูลข่าวสารในรูปแบบใหม่ที่มีความแตกต่างไปจากการรายงานข่าวของนักข่าววิชาชีพ หรือวารสารศาสตร์แบบดั้งเดิม คือ เกิดจากการรวมกลุ่มเครือข่ายของกลุ่มคนหรือชุมชน เป้าหมายจะมุ่งเน้นการมีส่วนร่วมในการสื่อสาร สร้างความร่วมมือร่วมใจ และความเท่าเทียมของคนในชุมชนมากกว่าที่จะแสวงหาผลกำไร ไม่ได้มุ่งเน้นความสมบูรณ์แบบเหมือนกองบรรณาธิการ โดยมีระบบหรือกระบวนการสื่อสาร ดังนี้ (อ้างถึงใน Bowman & Willis, 2003, pp.12 - 13)

ภาพที่ 2.20 แสดงระบบหรือกระบวนการรายงานข่าวภาคพลเมือง

ที่มา: Hiler (อ้างถึงใน Bowman & Willis, 2003, p. 12)

จากภาพแสดงให้เห็นถึงกระบวนการรายงานข้อมูลข่าวสารของกลุ่มคนในชุมชนออนไลน์ ซึ่งมีทั้งกลุ่มของนักข่าววิชาชีพและนักข่าวพลเมืองในฐานะบล็อกเกอร์ ได้ใช้พื้นที่ออนไลน์ในการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร ความคิด ร่วมอภิปราย วิเคราะห์หรือรายงานข่าวในประเด็นต่างๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมตามที่ได้รับรู้มาจกสื่อกระแสหลักหรือจากแหล่งข้อมูลข่าวสารโดยตรง นับเป็นกระบวนการรายงานข่าวในระดับรากหญ้า ที่ไม่ต้องอาศัยกองบรรณาธิการ (Annotative Reporting) ช่วยสร้างให้เกิดการมีส่วนร่วมทั้งในการแสดงความคิดเห็นและการตรวจสอบข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นในสังคม ตลอดจนตรวจสอบการดำเนินงานของสื่อกระแสหลัก ซึ่งถือเป็นการพัฒนาบทบาทของประชาชนพลเมืองหรือผู้รับสารในยุคก่อนให้สามารถเป็นผู้ใช้ แหล่งสาร เข้าถึงสื่อ และพัฒนาศักยภาพของคนในเรื่องต่างๆ ผ่านสื่อออนไลน์

สำหรับกระบวนการรายงานข่าวภาคพลเมืองนั้น จะใช้รูปแบบการสื่อสารผสมผสานกัน ทั้งจากบนลงล่าง (Top-down) ซึ่งเป็นการขับเคลื่อนโดยองค์กรสื่อสู่ภาคประชาชน และจากล่างขึ้นบน (Bottom-up) ที่เป็นการสื่อสารจากภาคประชาชนที่มีความสามารถในการใช้และเข้าถึงเทคโนโลยี กล่าวคือสื่อพลเมืองนั้นอาจเกิดขึ้นมาจากสถาบันหรือองค์กรที่ให้บริการสาธารณะ มีความเกี่ยวข้องกับชุมชน ท้องถิ่น หรือ อาจเกิดจากสื่อกระแสหลักที่เห็นความสำคัญกับผู้รับสารหรือประชาชนทั่วไป โดยมุ่งให้เข้ามามีส่วนร่วมเพื่อส่งเสริมการรายงานข่าวขององค์กร ในขณะเดียวกันพลเมืองทั่วโลกต่างก็ให้ความสำคัญกับการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ พื้นที่ บนอินเทอร์เน็ต และสื่อสังคมออนไลน์เป็นช่องทางในการแสดงศักยภาพและพัฒนาบทบาทของสื่อภาคประชาชน ในเรื่องของการเป็นผู้คอยรวบรวม คัดกรอง กำหนดประเด็นหรือวาระข่าวสาร ตลอดจนการสร้างสรรคเนื้อหา รายงาน และเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารต่างๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมให้กับสาธารณชน และสื่อกระแสหลักได้รับทราบ ทำให้เส้นแบ่งระหว่างผู้ผลิตเนื้อหาและผู้บริโภค เลือนรางไป เกิดปฏิสัมพันธ์ระหว่างนักข่าววิชาชีพ (Professional Journalist) และนักข่าวอาสา หรือผู้สื่อข่าวสมัครเล่น (Amateur Journalist) ในการมีส่วนร่วมในการทำงานและแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารระหว่างกัน ในลักษณะเครือข่ายทางสังคม (Social Network)

จากการศึกษาแนวคิดดังกล่าวข้างต้น จะพบว่า สื่อออนไลน์คือเครื่องมือสื่อสารที่ช่วยประสานความสัมพันธ์และสร้างการมีส่วนร่วมในกระบวนการรายงานข่าวของผู้สื่อข่าวกับผู้บริโภคข่าวสาร ในหลากหลายลักษณะผ่านสื่อสังคมออนไลน์และช่องทาง (Platform) ออนไลน์ต่างๆ บทบาทของกลุ่มผู้บริโภคข่าวสารได้เปลี่ยนไป สามารถสร้างเนื้อหาได้ด้วยตนเอง เรียกกันว่านักข่าวพลเมือง ทำหน้าที่เสมือนเป็นนักข่าว ทั้งคิด ติดตามประเด็นเรื่องราว ศึกษาค้นคว้าและรายงานผ่านช่องทางต่างๆ บนโลกออนไลน์ ซึ่งในช่วงแรกบทบาทนักข่าวพลเมืองถูกถกเถียงในประเด็นต่างๆ มากมายที่ส่งผลต่อการทำงานของนักข่าวอาชีพ แต่ระยะหลังกลับกลายเป็นความ

ร่วมมือในลักษณะความร่วมมือ (Collaborative) และขยายวงของการร่วมกันรายงานข่าวได้นอกจากนี้ในความเป็น Social Media ทำให้รูปแบบการทำข่าวเปลี่ยนไป มีความหลากหลายและเน้นการสร้างเครือข่ายและกระตุ้นให้ประชาชนมีส่วนร่วมมากขึ้น

ผู้วิจัยจึงได้นำแนวคิดนี้มาประยุกต์ใช้เป็นแนวทางในการกำหนดนิยามศัพท์เกี่ยวกับกระบวนการรายงานข่าว รวมถึงนำไปใช้เป็นแนวทางในการกำหนดประเด็นคำถาม วิเคราะห์และอธิบายให้เห็นถึงกระบวนการรายงานข่าวและการขับเคลื่อนสังคมของนักข่าวพลเมืองผ่านการใช้สื่อออนไลน์ ตลอดจนหาแนวทางการพัฒนาบทบาทและการมีส่วนร่วมของนักข่าวพลเมืองในการใช้สื่อออนไลน์รายงานข่าวในสังคมไทย

2.10 แนวคิดเกี่ยวกับประชาสังคม (Civil Society) ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมในรูปแบบใหม่ (New Social Movements)

เพื่อใช้เป็นแนวทางในการศึกษาและตอบปัญหาการวิจัยในข้อที่ 2 ว่าลักษณะการใช้สื่อออนไลน์ของนักข่าวพลเมืองในการขับเคลื่อนสังคมไทยด้านสิทธิมนุษยชนเป็นอย่างไร โดยมีรายละเอียดที่เกี่ยวข้องดังนี้

2.10.1 นิยามและแนวคิดเกี่ยวกับประชาสังคม (Civil Society)

การศึกษาแนวคิดประชาสังคมจำเป็นต้องทำความเข้าใจในเรื่องของพลเมืองและสิทธิพลเมืองก่อนในเบื้องต้น ซึ่งสามารถสรุปสาระสำคัญของนิยามความเป็น “พลเมือง” ได้ดังนี้

เอนก เหล่าธรรมทัศน์ (2550) เชื่อมโยงองค์ความรู้ตะวันตกที่เรียกว่ากลุ่มแนวคิดสาธารณนิยมนที่เน้นบทบาทของพลเมือง (Civic republicanism) ว่าสมาชิกของระบอบประชาธิปไตยต้องภาคภูมิใจในความเป็นพลเมือง (citizens) ของตน พลเมือง คือผู้มีศักดิ์ศรี เท่าเทียมกับผู้อื่น ไม่ปรารถนาจะไปครอบงำใคร และไม่ยอมให้ใครมาครอบงำหรืออุปถัมภ์ค้ำจุนตน นอกจากนี้ยังมีหลักคิดสำคัญในเรื่องการเมืองเชิงคุณธรรม (Virtue) เน้นบทบาทเชิงกิจกรรมเพื่อส่วนรวม มีการปลูกฝังบ่มเพาะคุณธรรมต่อส่วนรวม (Civic Virtue) การเมืองเป็นเรื่องการสร้างคุณธรรม คุณค่าเพื่อผู้อื่น และเสียสละเพื่อส่วนรวมด้วย

สำหรับคำว่า “ประชาสังคม” หรือ Civil Society ในทางวิชาการ มีผู้ให้นิยามหรือความหมายเอาไว้ ดังนี้

ชัยอนันต์ สมุทวณิช (2539, น. 96) กล่าวว่าคำว่า “ประชาสังคม” หมายถึงทุกส่วนของสังคม โดยรวมถึงภาครัฐ ภาคประชาชนด้วย โดยทุกฝ่ายเข้ามาเป็น partnership กัน หรือเรียกอีกคำว่า “วิถีประชา” คือ การดำเนินกิจกรรมของกลุ่ม องค์กรต่าง โดยเอาตัวกิจกรรมเป็นศูนย์กลางปราศจากการจัดตั้ง ในลักษณะของการเคลื่อนไหวภาคประชาสังคม (Civic movement)

ประเวศ วะสี (2542) ได้พิจารณาความหมายของประชาสังคมจากลักษณะทางโครงสร้าง ดังนี้ คือ ในสังคมใหญ่ สลับซับซ้อน และเผชิญกับความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและรุนแรง ลำพังอำนาจรัฐกับปัจเจกบุคคล ไม่มีพลังเพียงพอที่จะรักษาอินทรีย์ของสังคมให้ดำรงอยู่ และมีคุณภาพได้ จำเป็นต้องมี “โครงสร้าง” ทางสังคม อีกโครงสร้างหนึ่งขึ้นมาระหว่างกลาง เชื่อมโยง รัฐ กับ ปัจเจกชน โครงสร้างทางสังคมนี้ เรียกว่า “ประชาสังคม”

ส่วน ไพบูลย์ วัฒนศิริธรรม (อุทตนา วรณปิติกุล, 2542, น. 99) นักพัฒนาอาวุโสกล่าวว่า “สังคมที่ประชาชนทั่วไปต่างมีบทบาทสำคัญในการจัดการเรื่องต่างๆ ที่เกี่ยวกับวิถีชีวิตของประชาชน โดยอาศัยองค์กร กลไก กระบวนการและกิจการอันหลากหลายที่ประชาชนจัดขึ้น” โดยนัยยะความหลากหลายขององค์กรซึ่งล้วนมีบทบาทในการผลักดันเปลี่ยนแปลงสังคม เสมือน “สังคม” ของ “ประชา” และเสนอว่า “ประชาสังคมนั้นเป็นส่วนหนึ่งของสังคมที่มีใช้ภาครัฐ ซึ่งดำเนินงานโดยอาศัยอำนาจตามกฎหมาย และก็ไม่ใช่ภาครัฐกิจ ซึ่งดำเนินงานโดยหวังมุ่งผลกำไร ”

นอกจากนี้ เอนก เหล่าธรรมทัศน์ (2542, น. 35) ได้เน้นย้ำจินตภาพของประชาสังคมว่า คือ “ส่วนรวมที่มีใช้รัฐ” หมายถึง เครือข่าย กลุ่ม ชมรม สมาคม มูลนิธิ สถาบัน และชุมชนที่มีกิจกรรม หรือ มีการเคลื่อนไหวอยู่ระหว่างรัฐ (state) กับ ปัจเจกชน (individuals)

หากจะประมวลจากความหมายที่หลากหลาย ดังที่กล่าวในข้างต้นประชาสังคม โดยนัยยะที่กว้างที่สุดหมายถึงองค์กรและกิจกรรมทางสังคมที่เกิดขึ้นโดยประชาชน อยู่นอกเหนือจากอำนาจรัฐ กำเนิดถึงสาธารณประโยชน์เป็นสำคัญ และองค์ประกอบของประชาสังคม อาจสรุปได้โดยกว้างๆ ได้ดังนี้ (มณฑกานต์ ตปนีขางกูร, 2545, น. 14-15)

1) การรวมตัวของสมาชิก ที่ไม่จำเป็นต้องเป็นเครือญาติ หรือบุคคลในครอบครัวเดียวกัน

2) ปริมาณแห่งความร่วมมือ สมาพันธ์โดยสมัครใจ มีเสรีภาพในการเป็นสมาชิก

3) ความเคลื่อนไหวทางสังคม

4) การสื่อสารสาธารณะในหลากหลายรูปแบบ

2.10.2 ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมในรูปแบบใหม่ (New Social Movements)

อุบลรัตน์ ศิริยุวศักดิ์ (2550, น. 28-29) ได้สรุปความหมายและรูปแบบการเคลื่อนไหวของขบวนการประชาชนในอดีตไว้หลากหลาย ในความหมายแรกเป็นการก่อมีอบ ใช้ความรุนแรงและกระทำกรอย่างไม่มีเหตุผล เช่น การเดินขบวนต่อต้านรัฐบาล ซึ่งเป็นการให้ความหมายจากมุมมองของฝ่ายอำนาจรัฐ

ความหมายในแบบที่สอง จะแตกต่างจากรูปแบบแรก คือ มองว่าการเคลื่อนไหวของขบวนการประชาชนเกิดจากกลุ่มที่ถูกเอารัดเอาเปรียบในสังคม เช่น ผู้ใช้แรงงาน เกษตรกร การ

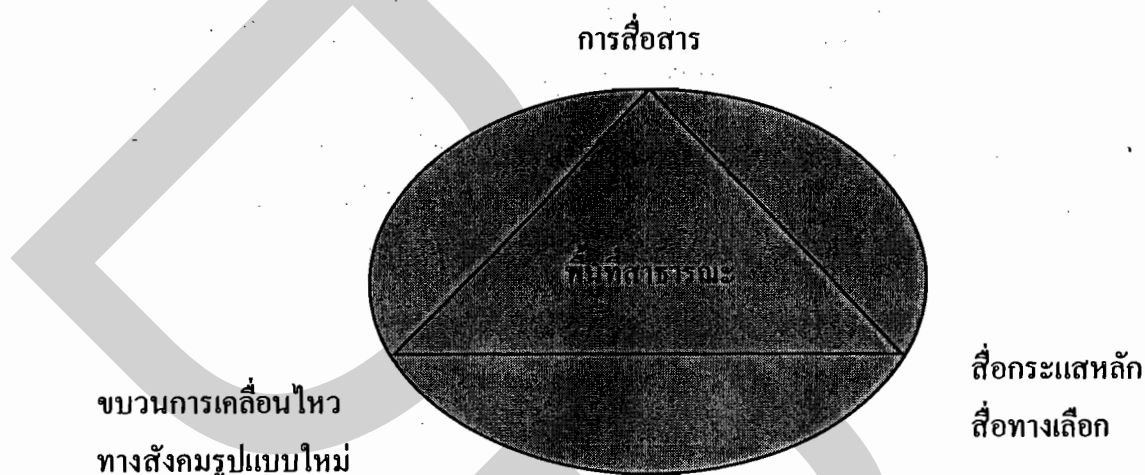
รวมตัวและการแสดงออกในลักษณะของการประท้วงแบบสไตรค์ (strike) ของสหภาพแรงงาน การยึดที่ทำการของราชการหรือสำนักงาน (occupation) การเดินขบวน (demonstration) การทำงานแบบตะถั่ว (slow down) หรือการยึดถนนขัดขวางการจราจร (traffic blocking) เป็นการกระทำที่มีการคิดไตร่ตรองและวางแผนเพื่อที่จะสร้างอำนาจต่อรองทางการเมืองกับรัฐบาลให้จัดสรรทรัพยากรหรือแก้ปัญหาความไม่เป็นธรรมที่เกิดขึ้น ในความหมายนี้จึงเป็นการมองขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมจากมุมมองของฝ่ายประชาชนที่เสียเปรียบในสังคม

สำหรับรูปแบบที่สาม เกิดจากการศึกษาวิจัยของนักวิชาการ ที่พบว่าขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมนูปแบบใหม่ (New Social Movement-NSM) ที่ดำเนินไปอย่างกว้างขวางในหลายประเทศเป็นความก้าวหน้าอีกก้าวหนึ่งของวัฒนธรรมการเมืองภาคประชาชน ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมนูปแบบใหม่หรือขบวนการประชาสังคมร่วมสมัย หรือ การเมืองภาคประชาชน เป็นการรวมกลุ่มของประชาชนในฐานะผู้กระทำทางการเมือง ซึ่งเรียกร้องให้มีการเปลี่ยนแปลงสังคมและการเมืองที่ไปไกลกว่าเรื่องของการเปลี่ยนแปลงอำนาจรัฐ เป็นขบวนการที่มีเป้าหมายในการสร้างบรรยากาศและเงื่อนไขแบบประชาธิปไตยเพื่อสร้างประชาสังคม (Civil society) ที่เข้มแข็ง ดิ้นตัว การเคลื่อนไหวมีลักษณะต่อต้านรัฐ และต่อต้านระบบราชการ พร้อมๆ กับการแสดงออกในด้านที่เชื่อมั่นศรัทธาพลังอำนาจของประชาชน และประสงค์จะเป็นพื้นที่การเมืองให้ประชาชนธรรมดาามีบทบาทมากขึ้น

ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมนูปแบบใหม่ให้ความสนใจกับเรื่องการลดช่องว่างระหว่างรัฐกับประชาชน และเรียกร้องการปกครองที่มีมิติของความเป็นมนุษย์มากขึ้น ไม่ใช่เห็นประชาชนเป็นเพียงพลเมืองได้อำนาจการปกครองและสั่งการของรัฐเช่นอดีต และยังคงการให้รัฐเคารพสิทธิมนุษยชนอย่างไม่มีเงื่อนไข ไม่เลือกปฏิบัติ ในขณะเดียวกันก็ส่งเสริมให้มีความอดทนอดกลั้นต่อความแตกต่างกันของคนกลุ่มต่างๆ ในสังคม เพื่อสร้างประชาธิปไตยแบบใหม่ หรือ ประชาธิปไตยแบบเข้มข้น ที่เน้นการเปิดกว้างให้กับความแตกต่างหลากหลาย (radical and plural democracy)

จะเห็นได้ว่า ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมนูปแบบใหม่มีเครือข่ายที่ต้องติดต่อสื่อสารและรณรงค์เคลื่อนไหวต่อสาธารณะ เพื่อการรวมกลุ่มและเรียกร้องให้เกิดการเปลี่ยนแปลงแก้ไข ปัญหาของขบวนการ การสื่อสารและพื้นที่สาธารณะ จึงมีความสำคัญอย่างสูงต่อขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมนูปแบบใหม่ ความสำเร็จหรือความล้มเหลวของขบวนการ ส่วนหนึ่ง จึงปฏิเสธไม่ได้ว่า ขึ้นอยู่กับบทบาทของสื่อทางเลือกและสื่อกระแสหลักที่ปะทะสังสรรค์และแย่งชิงพื้นที่สาธารณะ ดังนั้น ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมนูปแบบใหม่ สื่อทางเลือกและสื่อกระแสหลักที่มีต่อการสื่อสารจึงเป็นสิ่งที่ไม่อาจมองข้ามได้

และในอีกด้านหนึ่ง ความเคลื่อนไหวในเรื่องสิทธิการสื่อสารของประชาชนที่กำลังขยายตัวควบคู่กับขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมของกลุ่มอื่นๆ เพื่อเรียกร้องให้ประชาชนมีโอกาเข้าถึงทรัพยากรการสื่อสารอย่างเท่าเทียมกัน และให้เรื่องสิทธิการสื่อสารเป็นสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานอีกด้วย

ภาพที่ 2.21 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างการสื่อสารขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมนรูปแบบใหม่ และสื่อในพื้นที่สาธารณะ

ที่มา: อุบลรัตน์ ศิริยุวศักดิ์ (2550, น. 9)

2.10.3 แนวคิดเครือข่ายภาคประชาชนและประชาธิปไตยอิเล็กทรอนิกส์

อินเทอร์เน็ตมีศักยภาพในการเป็นสื่อใหม่ที่จะเข้ามาช่วยส่งเสริมการมีส่วนร่วมตามระบอบประชาธิปไตยในด้านข้อมูลข่าวสารตามที่ Brayan, Tsagarousianou & Tambini (1998) (อ้างถึงใน พิรงรอง รามสูต ธรรมนันท์, 2547, น. 16-18) ได้กล่าวถึงใน Cyber Democracy ไว้ดังนี้

ปัจจัยในการส่งเสริมสร้างเครือข่ายความเป็นประชาสังคมของเทคโนโลยีเครือข่ายอย่างอินเทอร์เน็ต คือ

- 1) สามารถเข้าถึงข้อมูลได้ง่าย และมีประสิทธิภาพทำให้ประชาชนควบคุมข้อมูลได้มากขึ้น เป็นการคิดอาวุธทางด้านข้อมูลให้กับประชาชน
- 2) สามารถใช้เป็นมาตรวัดความพึงพอใจของประชาชน ตอบสนองความต้องการของประชาชน

- 3) เป็นที่รวบรวมปฏิกิริยาทางการเมือง
- 4) หลีกหนีการใช้อำนาจรัฐในการแทรกแซงสื่อ เกิดรูปแบบใหม่ทางการเมืองที่ปลอดจากรัฐเปลี่ยนเป็นการสื่อสารในแนวราบมากยิ่งขึ้น
- 5) ประชาชนที่เป็นผู้รับสารสามารถโต้ตอบได้เร็วขึ้น
- 6) ทำให้สื่อมวลชน และนักการเมือง ไม่สามารถบิดเบือนข่าวสารได้สะดวกเหมือนเก่า
- 7) สื่อใหม่สามารถออกแบบได้ตามความต้องการของประชาชนมากยิ่งขึ้น

ในบรรดาแนวคิดเกี่ยวกับสังคมสารสนเทศ แนวคิดประชาธิปไตยอิเล็กทรอนิกส์ (electronic democracy) เป็นแนวคิดสำคัญแนวคิดหนึ่งของกลุ่มที่มองเทคโนโลยีด้วย สายตาแห่งอุดมคติ (Technological Utopia) โดย Habermas (1989) (อ้างถึงในพิรงรอง รามสูต ธรรมนันทน์, 2547, น. 17) มองว่า ICTs แตกต่างจากสื่อเดิมๆ ซึ่งเป็นสื่อมวลชนขนาดใหญ่และเป็นสื่อในระดับชาติ ICTs และการสื่อสารผ่านคอมพิวเตอร์ (CMC) มีลักษณะเฉพาะที่แปลกใหม่ ที่ไม่ได้เพียงแต่ทำให้ผู้คนสามารถเข้าถึงข้อมูลได้แต่ยังสร้างเครือข่ายเพื่อแบ่งปันข้อมูลและทรัพยากรต่างๆ อีกด้วย นักเขียนบางคนถึงกับกล่าวว่า “CMC” คือกุญแจสำคัญในการสร้างเสริมประชาธิปไตยของกระบวนการทางการเมืองซึ่งอาจเป็นการสร้างโอกาสใหม่ๆ ของการมีส่วนร่วมของประชาชนในเวทีระดับท้องถิ่นและในระดับชาติ

นอกจากนี้ Habermas ยังกล่าวว่าในหลายๆ แง่มุมเครือข่ายภาคประชาสังคม (civic networking) สามารถทำให้เกิดขึ้นได้โดยสื่อใหม่อย่างอินเทอร์เน็ตตามแนวคิดของ Habermas ในเรื่องพื้นที่สาธารณะ Habermas จะพูดถึงการเกิดขึ้นของพื้นที่สาธารณะในบริบทของสังคมยุโรปตะวันตก ในช่วงท้ายศตวรรษที่ 18 ซึ่งเมื่อเวลาผ่านไปพื้นที่สาธารณะดังกล่าวก็ถูกกัดกร่อนและทำลายโดยกระบวนการค้าและการแปลกแยกของคนในสังคม เนื่องจากในบริบทนี้ ICTs มีคุณลักษณะพิเศษอันได้แก่การมีปฏิสัมพันธ์ (interactive) การไม่ปรากฏนาม (anonymity) ความยืดหยุ่นด้านเวลาและพื้นที่ (time and space flexibility) จึงทำให้นักคิดร่วมสมัยมองว่า ICTs เป็นความหวังใหม่ในการฟื้นฟูการเกิดขึ้นใหม่ของพื้นที่สาธารณะ

อินเทอร์เน็ตถือเป็นโครงข่ายพื้นฐานของ ICTs ที่ใหญ่ที่สุดในประวัติศาสตร์ของมนุษยชาติจึงถูกมองว่าจะเป็นเครือข่ายหรือสื่อใหม่สำหรับการสร้างพื้นที่สาธารณะและประชาธิปไตยอิเล็กทรอนิกส์ด้วย ในสหรัฐอเมริกาเองได้มีการทดลองต่างๆ ในเรื่องประชาธิปไตยอิเล็กทรอนิกส์โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อฟื้นฟูและทำให้การเมืองในระบบประชาธิปไตยกลับมาเข้มแข็งอีกครั้ง เริ่มจากในยุคคริสต์ทศวรรษที่ 1980 ที่รัฐบาลโดยเฉพาะในระดับท้องถิ่นริเริ่มและทดลองใช้เครือข่ายอิเล็กทรอนิกส์ต่างๆ เพื่อปรับปรุงบริการสาธารณะและเพื่อเป็นช่องทางในการติดต่อระหว่างเจ้าหน้าที่ของรัฐกับประชาชน ต่อมาในช่วงทศวรรษที่ 1990 กลุ่มบุคคลในภาค

ประชาสังคมมีบทบาทสำคัญมากกว่าภาครัฐในการใช้เทคโนโลยีเครือข่ายเพื่อรวบรวมและแลกเปลี่ยนข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับประเด็นสาธารณะต่างๆ ตลอดจนจัดการเคลื่อนไหวทางการเมืองในระดับรากหญ้าผ่านเครือข่ายดังกล่าวเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในประเด็นสาธารณะต่างๆ ให้มากที่สุด

ในบริบทของประเทศโลกที่ 3 การทดลองในเรื่องประชาธิปไตยทางอิเล็กทรอนิกส์อาจจะมีน้อยกว่า แต่อินเทอร์เน็ตก็ได้รับความสนใจมาตั้งแต่ช่วงที่เกิดการแพร่กระจายของอินเทอร์เน็ตใหม่ๆ การถือกำเนิดของภาคประชาสังคมในโลกที่สาม ได้อาศัยสื่อใหม่ในการสร้างเครือข่ายและกิจกรรมการเคลื่อนไหวต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในระบอบการปกครองที่กดขี่หรือถูกครอบงำโดยอิทธิพลทางการเมืองหรือกระบวนการทางการเมืองทางพาณิชย์ อย่างไรก็ตามอินเทอร์เน็ตยังเป็นสื่อใหม่ที่การเข้าถึงยังค่อนข้างจำกัดจึงเกิดคำถามที่ว่าอินเทอร์เน็ตจะสามารถสร้างผลกระทบอย่างมีนัยสำคัญทำให้เกิดการเคลื่อนไหวของภาคประชาชนอย่างการประท้วงได้หรือไม่ หรือจะเป็นเพียงการสร้างการแสดงออกซึ่งความคิดเห็นของกระบวนการประชาธิปไตย โดยเฉพาะในกลุ่มคนที่สามารถเข้าถึงได้เท่านั้น (พิรงรอง งามสุด วัฒนันท์, 2547, น. 17-18)

จากการศึกษาแนวคิดเรื่องนี้ พบว่าขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมรูปแบบใหม่ เป็นขบวนการที่ช่วยลดช่องว่างทางสังคม ส่งเสริมสิทธิมนุษยชนสู่การสร้างความเป็นประชาสังคม (Civil society) ที่เข้มแข็ง มีการตื่นตัว มีความเคลื่อนไหว และเชื่อมั่นศรัทธาพลังอำนาจของประชาชน โดยเปิดพื้นที่การเมืองให้ประชาชนธรรมดาได้มีส่วนร่วมและมีบทบาทในการรวมกลุ่มเรียกร้องให้เกิดการเปลี่ยนแปลงแก้ไขปัญหาการสื่อสารและพื้นที่สาธารณะ ซึ่งความสำเร็จหรือความล้มเหลวของขบวนการนี้ ขึ้นอยู่กับบทบาทของสื่อทางเลือกและสื่อกระแสหลักที่ต้องดำเนินงานภายใต้พื้นที่สาธารณะเดียวกัน นอกจากนี้ยังพบว่า เครือข่ายภาคประชาชนและประชาธิปไตยอิเล็กทรอนิกส์อินเทอร์เน็ตมีความสำคัญมากขึ้นเพื่อเทคโนโลยีการสื่อสารมีการพัฒนา จนเกิดมีอินเทอร์เน็ต ซึ่งถือเป็นโครงข่ายพื้นฐานของ ICTs ที่ใหญ่ที่สุด ที่สามารถเป็นเครือข่ายหรือสื่อใหม่สำหรับการสร้างพื้นที่สาธารณะและประชาธิปไตยอิเล็กทรอนิกส์ได้อีกด้วย แนวคิดนี้จึงนำมาใช้เป็นแนวทางการศึกษาและอธิบายในประเด็นที่เกี่ยวกับการใช้สื่อออนไลน์ในการขับเคลื่อนสังคมด้านสิทธิมนุษยชนของนักข่าวพลเมืองในสังคมไทย

2.11 แนวคิดเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนในสังคมไทย (Human Rights)

เพื่อใช้เป็นแนวทางในการศึกษาและตอบปัญหาการวิจัยในข้อที่ 2 ว่านักข่าวพลเมืองใช้สื่อออนไลน์ในการขับเคลื่อนสังคมไทยด้านสิทธิมนุษยชนอย่างไร โดยเฉพาะการนำไปใช้เป็นกรอบการวิเคราะห์ประเด็นเนื้อหาข้อมูลข่าวสารที่นักข่าวพลเมืองนำเสนอผ่านเว็บไซต์ โดยมีรายละเอียดที่เกี่ยวข้องดังนี้

2.11.1 นิยามความหมายสิทธิมนุษยชน (Human Rights)

“สิทธิมนุษยชน” (Human Rights) ตามบทบัญญัติรัฐธรรมนูญนั้น หมายถึง สิทธิขั้นพื้นฐานที่พึงมีโดยเสมอภาคกัน เพื่อการดำรงชีวิตได้อย่างมีศักดิ์ศรี มีโอกาสเท่าเทียมกันในการเรียนรู้ สร้างสรรค์ และพัฒนาศักยภาพของตนเองอย่างเต็มที่ ดังนั้นจึงเป็นสิทธิที่ได้มาพร้อมกับการเกิดและเป็นสิทธิติดตัวบุคคลนั้นตลอดไป ไม่ว่าจะอยู่ในเขตปกครองใด เชื้อชาติ ภาษา หรือ ศาสนา ใดๆ ก็ตาม (สุเมย์ ภัลยะจิตร และคณะ, 2554, น. 16)

ส่วนพระราชบัญญัติคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ พ.ศ. 2542 (2542, น.2) มาตรา 3 ได้ให้นิยาม “สิทธิมนุษยชน” ว่าหมายถึง ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ เสรีภาพและความเสมอภาคของบุคคลที่ได้รับการรับรองหรือคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย หรือตามกฎหมายไทย หรือตามสนธิสัญญาที่ประเทศไทยมีพันธกรณีที่จะต้องปฏิบัติตาม

สว่าง กันศรีเวียง (2556) ให้ความหมายของ สิทธิมนุษยชน (Human Rights) ว่า หมายความว่าถึง สิทธิความเป็นมนุษย์หรือสิทธิในความเป็นคน อันเป็นสิทธิตามธรรมชาติของมนุษย์ทุกคนที่เกิดมา สิทธิมนุษยชนเป็นสิทธิที่ไม่สามารถโอนให้แก่กันได้ แลไม่มีบุคคล องค์กร หรือแม้แต่รัฐ สามารถล่วงละเมิดความเป็นมนุษย์นี้ได้ สิทธิในความเป็นมนุษย์นี้เป็นของคนทุกคน ไม่เลือกว่าจะมีเชื้อชาติ แหล่งกำเนิด เพศ อายุ สีผิว ที่แตกต่างกันหรือจะยากดมีเงินหรือเป็นคนพิการ สิทธิมนุษยชนนั้นไม่มีพรมแดน การกระทำใดที่มนุษย์กระทำต่อกันอย่างหยาบกระด้างและละเมิดศักดิ์ศรีของความเป็นคน ไม่ว่าจะเกิดแก่มีที่ประเทศใด และไม่ว่า ผู้กระทำการละเมิดจะเป็นบุคคล กลุ่มบุคคล หรือรัฐใดรัฐหนึ่งก็ตาม ถือเป็น การละเมิดสิทธิมนุษยชน

พระมหาจุฬาลงกรณ วชิรเมธี (2552, น. 11) ให้ความหมาย “สิทธิมนุษยชน” ว่าเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานที่จะประกันว่ามนุษย์จะสามารถอยู่ร่วมกันระหว่างมนุษย์กับมนุษย์อย่างมีศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์เสมอภาคกัน

โดยสรุป สิทธิมนุษยชน (Human Rights) หมายถึง สิทธิขั้นพื้นฐานใดๆ ซึ่งเป็นสิทธิโดยธรรมชาติตั้งแต่ถือกำเนิดเกิดมาและสิทธิทางกฎหมายต่างๆ ที่มนุษย์ทุกคนพึงมีและพึงจะได้รับความคุ้มครองอย่างเท่าเทียมกัน เพื่อการดำรงอยู่อย่างมีศักดิ์ศรีของมนุษย์ด้วย ไม่ว่าจะเป็ สิทธิในการกำหนดตนเองในชีวิต ทรัพย์สิน ที่อยู่อาศัย สิทธิในการพัฒนาตนเอง สิทธิในการยอมรับนับถือ

เสรีภาพทางความคิด และการแสดงออก ตลอดจนสิทธิมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรของรัฐ โดยปราศจากการถูกแทรกแซงจากอำนาจหรืออิทธิพลใดๆ ในสังคม

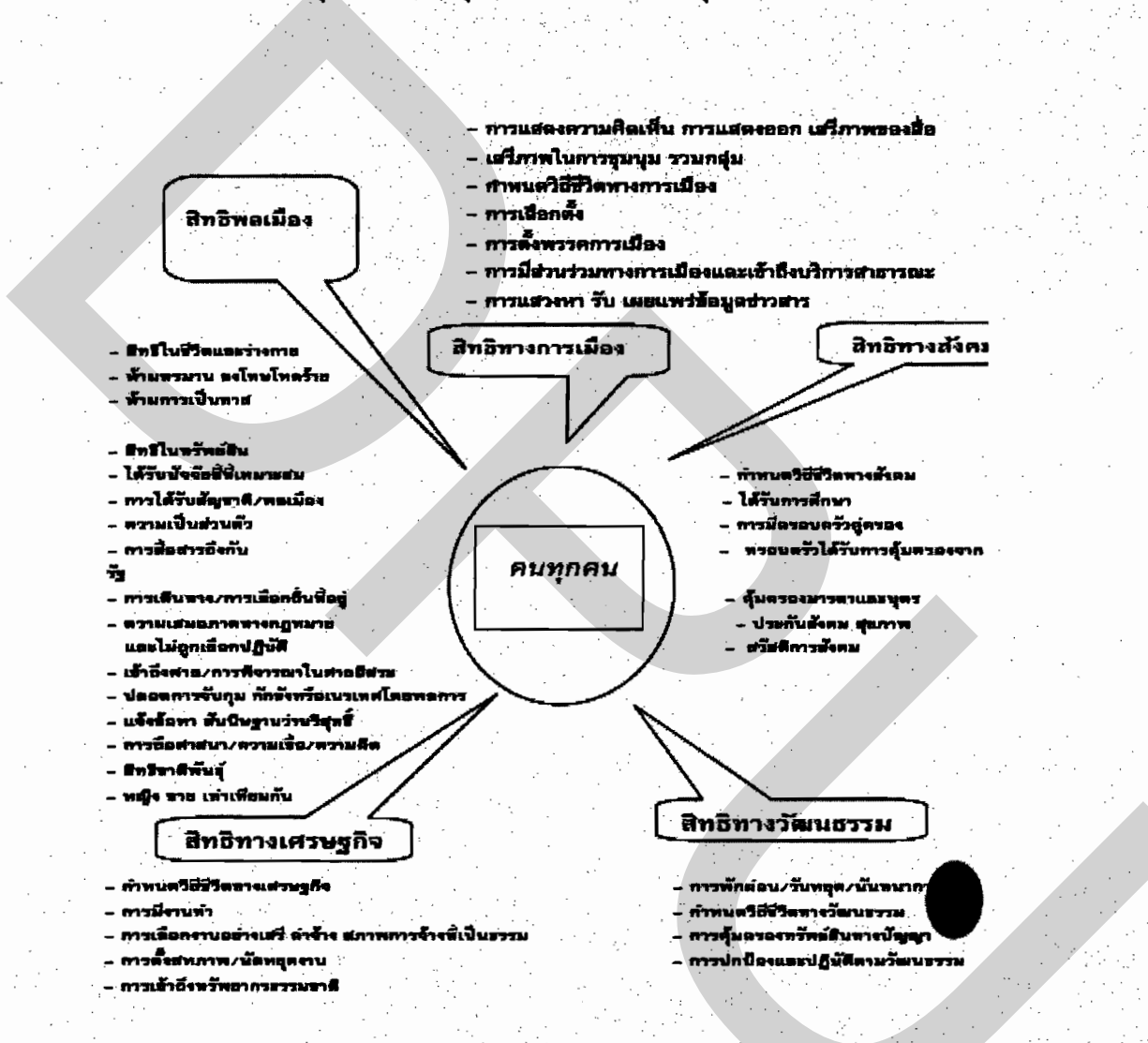
2.11.2 ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน

ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Universal Declaration of Human Rights) ถือกำเนิดมาจากเหตุการณ์ทำลายล้างชีวิตมนุษย์ในสงครามโลกครั้งที่ 1 และ 2 โดยภายหลังจากสิ้นสุดของสงครามโลกครั้งที่ 2 และได้มีการก่อตั้งองค์การสหประชาชาติ ประเทศสมาชิกสหประชาชาติ จึงได้ให้คำมั่นว่าจะร่วมกันป้องกันมิให้เกิดโศกนาฏกรรมดังกล่าวขึ้นอีก และได้มีการจัดทำปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนเพื่อประกันสิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐานของมนุษย์ทุกคน ซึ่งมีทั้งหมด 30 ข้อ ครอบคลุมทั้งสิทธิทางการเมือง และสิทธิพลเมือง สิทธิทางเศรษฐกิจสังคม และวัฒนธรรม ดังนี้

- ข้อ 1 ทุกคนมีศักดิ์ศรี สิทธิ และเสรีภาพเท่าเทียมกันและต้องปฏิบัติต่อกันฉันพี่น้อง
- ข้อ 2 ทุกคนมีสิทธิ และเสรีภาพ อย่างเท่าเทียมกันโดยไม่ถูกเลือกปฏิบัติ
- ข้อ 3 ทุกคนมีสิทธิในการมีชีวิตอยู่และมีความมั่นคง
- ข้อ 4 ห้ามบังคับคนเป็นทาส และห้ามค้าทาสทุกรูปแบบ
- ข้อ 5 ห้ามการทรมาน หรือลงโทษทารุณ โหดร้ายผิดมนุษย์
- ข้อ 6 สิทธิในการได้รับการยอมรับว่าเป็นบุคคลตามกฎหมาย
- ข้อ 7 สิทธิในการได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายอย่างเท่าเทียมกัน
- ข้อ 8 สิทธิในการได้รับความเยียวจากศาล
- ข้อ 9 ห้ามการจับกุม คุมขัง หรือเนรเทศโดยพลการ
- ข้อ 10 สิทธิในการได้รับการพิจารณาคดีอย่างเป็นธรรมและเปิดเผย
- ข้อ 11 สิทธิในการได้รับการสันนิษฐานว่าบริสุทธิ์ก่อนศาลตัดสินและต้องมีกฎหมายกำหนดว่า การกระทำนั้นเป็นความผิด
- ข้อ 12 ห้ามรบกวนความเป็นอยู่ส่วนตัว ครอบครัว เคหสถาน การติดต่อสื่อสารรวมทั้งห้ามทำลายชื่อเสียงและเกียรติยศ
- ข้อ 13 เสรีภาพในการเดินทาง และเลือกถิ่นที่อยู่ในประเทศ รวมทั้งการออกนอกประเทศ หรือกลับเข้าประเทศโดยเสรี
- ข้อ 14 สิทธิในการลี้ภัยไปประเทศอื่น เพื่อให้พ้นจากการถูกประหัตประหาร
- ข้อ 15 สิทธิในการได้รับสัญชาติและเปลี่ยนสัญชาติ
- ข้อ 16 สิทธิในการเลือกคู่ครองและสร้างครอบครัว

- ข้อ 17 สิทธิในการเป็นเจ้าของทรัพย์สิน
- ข้อ 18 เสรีภาพในความคิด มโนธรรม ความเชื่อ หรือการถือศาสนา
- ข้อ 19 เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นและแสดงออกรวมทั้งการได้รับข้อมูลข่าวสาร
- ข้อ 20 สิทธิในการชุมนุมโดยสงบและรวมกลุ่ม และห้ามบังคับเป็นสมาชิกสมาคม
- ข้อ 21 สิทธิที่จะมีส่วนร่วมในรัฐบาลทั้งทางตรงและโดยผ่านผู้แทนอย่างอิสระและมีสิทธิเข้าถึงบริการสาธารณะ โดยเท่าเทียมกัน
- ข้อ 22 สิทธิในการได้รับความมั่นคงทางสังคม และได้รับสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม โดยการกำหนดระเบียบ และทัพยากรของประเทศตนเอง
- ข้อ 23 สิทธิในการมีงานทำตามที่ต้องการ และได้รับการประกันการว่างงาน รวมทั้งได้รับ ค่าตอบแทนเท่ากัน สำหรับงานอย่างเดียวกัน และรายได้ต้องเพียงพอแก่การดำรงชีพ สำหรับคนและครอบครัว ตลอดจนสิทธิก่อตั้งและเข้าร่วมสหภาพแรงงาน
- ข้อ 24 สิทธิในการพักผ่อน และมีเวลาพักจากการทำงาน
- ข้อ 25 สิทธิในการได้รับมาตรฐานการครองชีพอย่างเพียงพอและได้รับปัจจัยสี่ ตลอดจนต้องคุ้มครองแม่และเด็กเป็นพิเศษ
- ข้อ 26 สิทธิในการได้รับการศึกษาอย่างเท่าเทียมกัน
- ข้อ 27 สิทธิที่จะมีส่วนร่วมในวัฒนธรรมและวิถีของชุมชน และได้รับการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา
- ข้อ 28 สังคมต้องมีระเบียบทั้งในระดับประเทศและระหว่างประเทศ เพื่อให้บุคคลได้รับสิทธิ และเสรีภาพตามปฏิญญานี้
- ข้อ 29 บุคคลย่อมมีหน้าที่ต่อชุมชน การใช้สิทธิเสรีภาพจะต้องเคารพในสิทธิและเสรีภาพ ของผู้อื่น
- ข้อ 30 ห้ามมิให้รัฐ กลุ่มชน หรือบุคคล กระทำการทำลายสิทธิและเสรีภาพที่ได้รับการรับรอง ในปฏิญญานี้
- ประเทศไทยเป็นหนึ่งใน 48 ประเทศแรกของโลกที่ร่วมรับรองปฏิญญาสากลฉบับนี้ เมื่อ พ.ศ. 2491 ซึ่งถือเป็นเอกสารทางประวัติศาสตร์ในการวางรากฐานด้านสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศฉบับแรกของโลกตราสารระหว่างประเทศด้านสิทธิมนุษยชนทุกฉบับในปัจจุบันล้วนมีพื้นฐานและได้รับการพัฒนามาจากปฏิญญาสากลฯ รัฐธรรมนูญของไทยก็ได้ประกันสิทธิและเสรีภาพของประชาชนบนพื้นฐานของปฏิญญาสากลฉบับนี้โดยที่ประชาคมโลกตระหนักถึงความสำคัญของปฏิญญาสากลฯ ในฐานะเป็นเอกสารแม่บทของสิทธิมนุษยชนปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนจึงได้รับการแปลเป็นภาษาต่างๆ มากที่สุดในโลกถึง 335 ภาษา รวมทั้งภาษาไทย

จากปฏิญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนเพื่อประกันสิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐานของมนุษย์ทุกคนจำนวน 30 ข้อ ซึ่งครอบคลุมและเชื่อมโยงกับสิทธิเสรีภาพของประชาชนที่รัฐธรรมนูญ ปี 2550 กำหนดไว้ ตลอดจนสนธิสัญญาต่างๆ ที่ไทยได้เข้าร่วม ทางกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ กระทรวงยุติธรรม ได้สรุปขอบเขตของสิทธิมนุษยชนไว้ดังนี้

ภาพที่ 2.22 แสดงภาพรวมของขอบเขตสิทธิมนุษยชน

ที่มา: กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ กระทรวงยุติธรรม (2555)

2.11.3 สถานการณ์สิทธิมนุษยชนในสังคมไทย

จากการรายงานสรุปประเด็นสำคัญจาก เวทีเสวนาเรื่อง “การละเมิดสิทธิมนุษยชนไม่ได้ไกลตัวอย่างที่คิด: Universal Periodic Review และสิ่งที่คุณจะทำให้” ที่จัดขึ้นเมื่อวันที่ 14

กันยายน 2554 คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ โดยคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ร่วมกับ มูลนิธิศึกษาภาพชุมชน พบประเด็นที่น่าสนใจจากกลุ่มนักวิชาการและทีมวิชาการผู้เชี่ยวชาญสิทธิในด้านต่างๆ สรุปได้ดังนี้ (สำนักข่าวประชาไท, 2554)

1. เรื่องสิทธิเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น อาจารย์สมชาย ปรีชาศิลป์กุล จากคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ให้ความเห็นว่า ถึงแม้จะมีกฎหมายให้เห็นถึงบทบัญญัติที่คุ้มครองสิทธิในเรื่องนี้ แต่พบว่าแนวทางปฏิบัติของเจ้าหน้าที่รัฐมีลักษณะอำนาจนิยม มีการสั่งปิดเว็บไซต์จำนวนมากและจับกุมผู้แสดงความคิดเห็นในอินเทอร์เน็ต โดยเกินกว่าเหตุ นอกจากนี้สื่อยังมีลักษณะของการเซ็นเซอร์ตัวเองในประเด็นที่สังคมควรรับรู้หลายประเด็น ทั้งที่การกระทำเช่นนี้จะยิ่งก่อให้เกิดข่าวลือมากกว่าข้อเท็จจริง

2. สิทธิทางเศรษฐกิจ และฐานทรัพยากร อาจารย์ทศพล ทรรศนกุลพันธ์ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ กล่าวถึง สิทธิเรื่องนี้ถูกเชื่อมโยงกับสิทธิทางการเมือง เนื่องจากทรัพยากรของรัฐที่ถูกนำมาใช้ในการผลักดันนโยบายทางเศรษฐกิจ ไม่มีข้อปฏิบัติที่ชัดเจน ส่งผลกระทบอย่างมากจากการลงทุนขนาดใหญ่ ตัวอย่างที่ชัดเจน คือ เกษตรกรรมพันธะสัญญา (Contract Farming) ชาวนาต้องเป็นหนี้กับบริษัทขนาดใหญ่ที่นำปัจจัยการผลิตมาให้ การทำสัญญาก็คาดความเป็นธรรม นอกจากนี้ ผู้บริโภคก็ยังไม่สามารถเข้าถึงกระบวนการคุ้มครองสิทธิตามที่กฎหมายกำหนดได้ รัฐกลายเป็นเครื่องมือของภาคธุรกิจในการละเมิดประชาชน รวมถึงทรัพยากรดิน น้ำ ป่า ที่ถูกรอบงำภายใต้วาทกรรมการพัฒนา โดยละเลยการคำนึงถึงสิทธิของชาวบ้านในพื้นที่ที่ต้องเผชิญปัญหาโดยตรง

3. สิทธิแรงงาน อาจารย์ วรวิทย์ เจริญเลิศ จากคณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ มองว่า แนวคิดเรื่องสิทธิแรงงานถูกผลักดันผ่านองค์การแรงงานระหว่างประเทศ (ILO) และได้มีอนุสัญญาให้ประเทศต่างๆ ไปปฏิบัติตาม ซึ่งประเทศไทยก็ได้รับอิทธิพลเรื่องสิทธิแรงงานมาจาก ILO แต่เมื่อนำมาปฏิบัติกลับเกิดความขัดแย้ง เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงสังคมจากยุคเกษตรกรรมไปสู่ยุคอุตสาหกรรม ต่างกับประเทศตะวันตกตรงที่ยังไม่มีการเปลี่ยนผ่านเรื่องประชาธิปไตย และปฏิเสธร่วมกันมีส่วนร่วมของชนชั้นล่าง ความเป็นจริงมีแรงงานไทยจำนวน 24 ล้านคนและแรงงานข้ามชาติอีก 2 ล้านคน แต่กลับมีแรงงานไทยเพียง 9 ล้านคนที่ได้รับการคุ้มครอง อันเนื่องมาจากค่านิยมของความสัมพันธ์ระหว่างนายจ้างลูกจ้าง แรงงานที่เหลือเป็นผู้ประกอบอาชีพอิสระและบางส่วนถูกจ้างงานนอกระบบ นอกจากนี้ปัญหาเรื่องสภาพแรงงานในไทยที่ถูกทำลาย กรณีลูกจ้างที่ถูกข่มขู่บังคับสภาพแรงงานมักจะถูกละเมิด กฏหมายควรจะคุ้มครอง กลับกลายเป็นเครื่องมือของรัฐ

4. แรงงานข้ามชาติ คุณมณฑล คั่วแทนจากเครือข่ายปฏิบัติการสตรีไทใหญ่ หรือ Shan Women Action Network (SWAN) สรุปไว้ว่า นอกเหนือจากแรงงานไทยที่ถูกละเมิดแล้ว แรงงานข้ามชาติ รวมไปถึงชนกลุ่มน้อย ผู้ไร้รัฐ และผู้ลี้ภัยก็ถูกละเมิดสิทธิ เสี่ยงต่อการถูกเอารัดเอาเปรียบจากนายจ้าง ทั้งเรื่องค่าจ้างที่ต่ำกว่ามาตรฐาน ถูกหักค่าแรงได้ง่าย แต่มีค่าใช้จ่ายสูง การถูกทารุณจากนายจ้าง การขาดความปลอดภัยในการทำงานและที่อยู่อาศัย ซึ่งคนกลุ่มนี้มีปัญหารุนแรงในเรื่องของสถานะทางกฎหมายที่ส่งผลกระทบต่อการใช้ชีวิตในทุกๆ ด้าน

5. สถานการณ์ละเมิดสิทธิชายแดนใต้ คุณอารีดำ สามเมาะ ซึ่งเป็นนักข่าวในท้องถิ่นที่รับทราบข้อมูลที่เป็นจริง ได้นำเสนอมุมมองของคนในพื้นที่ระหว่างปี 2547- 2554 ว่ามีเหตุการณ์รุนแรงทั้งหมด 10,984 เหตุการณ์ โดยประชาชนทั่วไปได้รับผลกระทบมากที่สุด ซึ่งส่วนมากเป็นที่นอิมุสลิม แต่ในช่วงกลับนำเสนอแต่เจ้าหน้าที่ทหารตำรวจ ฝ่ายความมั่นคง พยายามเสนอว่าสามารถคุมสถานการณ์ในสามจังหวัดชายแดนใต้เพราะจำนวนเหตุการณ์ลดลง แต่ความจริงมีความรุนแรงและความเสียหายจำนวนต่อครั้งมากขึ้น โดยกลุ่มที่อยู่ในกลุ่มปิรามิดสามชั้นของสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ประกอบด้วย ชันบน คือผู้ใช้ความรุนแรง ได้แก่รัฐและขบวนการ โดยเจ้าหน้าที่รัฐมองทุกคนเป็นผู้ต้องสงสัย ในขณะที่ขบวนการพยายามดึงมวลชนและสามารถเพิ่มจำนวนมากขึ้นเรื่อยๆ ควบคุมที่ยังมีการกดขี่และการใช้กฎหมายพิเศษของรัฐ ชั้นกลางคือภาคประชาสังคมและนักสิทธิซึ่งทำงานได้ยากมากเนื่องจากรัฐและขบวนการ และชั้นล่างผลกระทบซึ่งไม่มีพื้นที่

6. สิทธิเด็กในประเด็นเรื่องของสิทธิเด็ก คุณเกรียงไกร ไชยเมืองดี จากมูลนิธิริชเด็ก ได้ถ่ายทอดข้อมูลจากการลงไปทำงานเพื่อส่งเสริมสิทธิเด็กทั่วประเทศภาคเหนือว่า เด็กของชนเผ่าพื้นเมืองและในพื้นที่ห่างไกล ไม่สามารถเข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพจำนวนมาก และสถานการณ์เช่นนี้ก็ยิ่งเกิดขึ้นกับเด็กในครอบครัวแรงงานข้ามชาติรวมถึงเด็กที่ติดเชื้อ HIV จำนวนมากที่ไม่ทราบชะตากรรมของตัวเอง สุดท้ายยังได้ชี้ให้เห็นถึงสิทธิการมีส่วนร่วมและสิทธิในการเล่นของเด็กซึ่งผู้ใหญ่ส่วนใหญ่ในสังคมมองข้าม ไม่ค่อยฟังเสียงเด็ก และมักใช้อารมณ์และความรุนแรงต่อเด็ก สะท้อนให้เห็นว่าผู้ใหญ่ไม่ได้มองเด็กว่ามีศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เช่นเดียวกับผู้ใหญ่ ทั้งที่เด็กมีความต้องการของตนเอง เพียงแต่ต้องการการดูแลจากผู้ใหญ่เท่านั้น

7. สิทธิความหลากหลายทางเพศ คุณพงษ์ธร จันทร์เลื่อน จากมูลนิธิเอ็มพลัส ได้กล่าวถึงสถานการณ์สิทธิความหลากหลายทางเพศในสองประเด็นหลัก ได้แก่ เรื่องใบ สด.43 หรือ ใบเกณฑ์ทหาร ซึ่งเคยถูกระบุว่าเป็นโรคจิตดาว อันมีผลต่อการสมัครงานและทำนิติกรรม แม้ศาลปกครองได้ตัดสินไปแล้วว่า ให้เปลี่ยนคำระบุเป็น “เพศสภาพไม่ตรงกำเนิด” แต่การรณรงค์ในเรื่องการตรวจร่างกายอย่างเหมาะสมและเคารพผู้ที่ผ่าตัดแปลงเพศยังคงดำเนินต่อไป อีกประเด็นหนึ่งคือเรื่องกฎหมายรับรองสถานะคู่ชีวิต ซึ่งองค์กรกลุ่มสิทธิความหลากหลายทางเพศกำลังรณรงค์ให้

มีการรับรองคู่ชีวิตคนเพศเดียวกันทางกฎหมายเพื่อให้มีสิทธิตั้งครอบครัวได้เช่นเดียวกับคู่ชีวิตหญิงชาย

8. สิทธิทางสังคม อาจารย์ไชยันต์ รัชชกุล จากมหาวิทยาลัยพายัพ ได้เน้นย้ำถึงปัญหาเชิงทัศนคติโดยทั่วไปในทางศาสนาและความเชื่อที่ฝังรากลึกในสังคมไทย อันเป็นหน่อเชื้อของการละเมิดสิทธิมนุษยชนที่ไม่สามารถยับยั้งได้ โดยคนส่วนมากมักจะมอง ผู้พิการ ผู้มีความหลากหลายทางเพศ และผู้ที่ตกอยู่ในสภาพยากลำบากอื่นๆ ว่าเป็นผู้มีกรรม และมองข้ามการปกป้องคุ้มครองสิทธิของคนเหล่านี้ไป นอกจากนี้ยังมีการละเมิดสิทธิทางวัฒนธรรมและการเลือกปฏิบัติอันเนื่องมาจากความแตกต่างทางชาติพันธุ์ ศาสนา และภาษา ทั้งที่แทบจะไม่มีชาติใดในโลกที่ไม่มี ความหลากหลายทางชาติพันธุ์

จากข้อมูลดังกล่าวมีความสอดคล้องกับการรายงานของฮิวแมนไรท์วอตช์เมื่อวันที่ 2 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2556 เกี่ยวกับสถานการณ์สิทธิมนุษยชนรายปีของประเทศไทย พบว่า ปัญหาสิทธิมนุษยชนที่ร้ายแรงของประเทศไทยยังไม่ได้รับการแก้ไขอย่างจริงจังในรัฐบาลสมัยปัจจุบัน ทั้งในเรื่องของ 1) การดำเนินการเอาความผิดกับผู้ที่รับผิดชอบต่อความรุนแรงทางการเมือง เมื่อปี 2010 2) การจำกัดเสรีภาพในการแสดงออก 3) ความรุนแรง และการละเมิดสิทธิมนุษยชนในจังหวัดชายแดนภาคใต้ และ 4) การละเมิดสิทธิของผู้ลี้ภัย และแรงงานต่างด้าว (ฮิวแมนไรท์วอตช์รายงานสถานการณ์สิทธิมนุษยชนรายปีของประเทศไทย, 2556)

อย่างไรก็ตามจากการรายงานทบทวนสถานการณ์สิทธิมนุษยชนของประเทศไทย ครั้งแรก วันที่ 5 ตุลาคม 2554 ให้กับคณะทำงาน Universal Periodic Review (UPR) สมัยที่ 12 ของคณะมนตรีสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ (Human Rights Council ' HRC) ณ นครเจนีวา พบว่า ภาพลักษณ์ด้านสิทธิมนุษยชนของไทยถือว่าเป็นที่ยอมรับในสายตาของนานาชาติ โดยเฉพาะบทบาทที่มีการสร้างสรรค์ด้านสิทธิมนุษยชนในสังคมไทยที่เน้นการปรึกษาหารือและการร่วมมืออย่างสร้างสรรค์ในการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนมากกว่าการเผชิญหน้าและการประณาม จนนำไปสู่ฉันทามติของการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนได้ในหลายเรื่อง อันเป็นบทบาทที่ประเทศไทยได้รับการยอมรับและชื่นชมอย่างกว้างขวางจากประเทศต่างๆ ในทุกภูมิภาค ซึ่งคณะทำงานยังคงต้องดำเนินการพัฒนากระบวนการต่างๆ ให้สอดคล้องกับบริบทของสังคมต่อไป

2.11.4 สื่อออนไลน์กับนักสิทธิมนุษยชน

จากการจัดเสวนาในหัวข้อ “สื่อออนไลน์กับนักสิทธิมนุษยชน” ที่สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ (กสม.) ในปี 2555 ได้แนวคิดที่สำคัญจากนักวิชาการ นักวิชาชีพ และตัวแทนองค์กรอิสระที่มีต่อสื่อออนไลน์ ดังนี้ (หนังสือพิมพ์แนวหน้าออนไลน์, 2555)

ศาสตราจารย์ ดร.ปาริชาติ สถาปิตานนท์ อาจารย์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ให้มุมมองไว้ว่า ก่อนหน้านี้เราพึ่งแต่สื่อกระแสหลักเพียงอย่างเดียว แต่วันนี้สื่อออนไลน์มีอิทธิพลสูง สร้างแรงจูงใจ ใครตั้งประเด็นอะไรแล้วมีใครนำไปขยายต่อประเด็นนั้นก็แผ่ขยาย ไปอย่างรวดเร็วและเป็นประเด็นที่ใหญ่ขึ้น อย่างไรก็ตามโลกของโซเชียลมีเดียผู้ใช้ก็ต้องระมัดระวัง เพราะสิ่งที่โพสต์ลงไปอาจจะไปละเมิดสิทธิของคนอื่นได้ สิ่งนี้จึงเป็นสิ่งที่ท้าทายคนรุ่นใหม่ที่จะใช้พื้นที่สื่อออนไลน์ ดังนั้นการใช้จะต้องรู้สิทธิและหน้าที่ของตนเอง และต้องรู้เท่าทัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัจจุบันมีเด็กจำนวนมากใช้สื่อออนไลน์ทั้งถ่ายคลิปโพสต์ข้อความ ดังนั้นอาจารย์ต้องสอนและทำความเข้าใจ รู้จักใช้ เพราะสิ่งที่ท้าทายขณะนี้ในโลกออนไลน์ คือ จริยธรรม

ส่วนน.พ.ประวิทย์ ลี้สถาพรวงศ์ กรรมการ กิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ (กสทช.) มีมุมมองต่อเรื่องนี้ว่า อิทธิพลของสื่อออนไลน์มีทั้งด้านบวกและด้านลบ ที่เห็นได้อย่างชัดเจนในช่วงปี 2554 ในเหตุการณ์ต่างๆ ในต่างประเทศ เช่น การเปลี่ยนแปลงในโลกอาหรับหลายประเทศ การจลาจลในประเทศอังกฤษเกิดขึ้นเพราะสื่อออนไลน์ที่คนใช้เป็นเครื่องมือสื่อสารซึ่งส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างรุนแรง บางเรื่องสื่อกระแสหลักไม่สามารถเข้าถึงได้แต่สื่อออนไลน์เข้าถึงได้ อย่างเช่น ใช้สื่อออนไลน์พูดถึงกฎหมายบางมาตราที่ไม่สามารถพูดในที่สาธารณะได้ อย่างไรก็ตามผู้ใช้ต้องไม่ไปละเมิดสิทธิผู้อื่น แม้ว่าเราจะเล่นในเฟซบุ๊ก มือถือ ซึ่งเป็นของตัวเอง แต่เมื่อโพสต์ข้อความถูกบันทึกเก็บไว้กลายเป็นหลักฐานในการฟ้องร้องต่อศาลได้ เพราะเมื่อโพสต์ข้อความไปก็กลายเป็นข้อความสาธารณะมีคนนำไปแสวงหาผลประโยชน์

น.พ.ประวิทย์ ให้หลักง่ายๆ กับผู้ใช้สื่อออนไลน์ปิดท้ายว่า ทุกคนต้องรู้เท่าทันเทคโนโลยีที่เปลี่ยนแปลงไป เพราะปัจจุบันสื่อออนไลน์เวลาโพสต์ข้อความหรือแสดงความคิดเห็นสิ่งใดนั้นก็ จะแพร่กระจายไปยังพื้นที่สาธารณะโดยเร็ว ซึ่งบางครั้งก็จะเกิดผลในทางลบ ยกกรณีสาวชีวิก เมื่อปี 2553 ที่ขับริชชนรถตู้จนมีผู้เสียชีวิตจำนวนมาก ภายในระยะเวลา 1 วัน โลกออนไลน์กลับทำให้มีคนเกลียดผู้หญิงคนนี้มากกว่า 1 แสน คน ซึ่งถือว่าเป็นระยะเวลาที่รวดเร็วมาก โดยที่บางคนยังไม่รู้ชื่อเท็จจริงเลยว่าใครเป็นฝ่ายผิดหรือใครเป็นฝ่ายถูก ฉะนั้นผู้ใช้สื่อโซเชียลมีเดียบนโลกสังคมออนไลน์เวลาคิดหรือแสดงความคิดเห็นสิ่งใดต้องคิดให้ดีก่อนแม้จะคิดว่าเป็นพื้นที่ส่วนตัวก็ตาม เพราะสุดท้ายแล้วสิ่งที่เราได้แสดงความคิดเห็นไปนั้นก็ต้องเผยแพร่สู่พื้นที่สาธารณะจนได้ ดังนั้นขอเตือนและเน้นย้ำว่า ทุกคนต้องมีความรับผิดชอบต่อและระมัดระวังกับการใช้เทคโนโลยีรวมทั้งต้องเคารพบุคคลที่เล่นสื่อโซเชียลมีเดียบนสื่อออนไลน์ด้วย

2.12 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาในครั้งนี้ จากทบทวนวรรณกรรม ผู้วิจัยพบว่า มีผลงานวิจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับ “นักข่าวพลเมืองและการใช้สื่อสมัยใหม่ในการสื่อสาร” ดังนี้

งานวิจัยที่ให้ข้อมูลในภาพรวมเกี่ยวกับวารสารศาสตร์พลเมืองและกระแสการใช้สื่อออนไลน์ในฐานะเป็นสื่อพลเมือง ของพรชชาติ กุหลาบ (2552) “การผลิตสื่อพลเมืองบนอินเทอร์เน็ตในประเทศไทย” ศึกษาความเป็นมา วัตถุประสงค์ กระบวนการผลิต การดำเนินงาน การเปรียบเทียบการบริหารจัดการเชิงโครงสร้างและเนื้อหาในกรณีเจ้าของสื่อต่างกัน ตลอดจนปัจจัยที่ส่งเสริมและเป็นข้อจำกัดของการผลิตสื่อพลเมืองบนอินเทอร์เน็ตในประเทศไทย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ ใช้การสำรวจเนื้อหาสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจงคือ เว็บไซต์ที่ประชาชนเป็นผู้ผลิตเนื้อหาและมีส่วนร่วมในการผลิต จำนวน 7 แห่ง และต้องมีการนำเสนอเนื้อหาอย่างน้อยสัปดาห์ละ 1 กระฐู แบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม คือ กลุ่มสื่อของหน่วยงานที่ไม่หวังผลกำไรและภาคประชาสังคม กลุ่มสื่อมวลชนกระแสหลัก และกลุ่มสื่อพลเมืองอิสระ ส่วนวิธีวิจัยเชิงคุณภาพใช้การสัมภาษณ์ผู้ผลิตเนื้อหาในเว็บไซต์ จำนวน 32 คน รวมถึงการวิจัยเอกสารที่เกี่ยวข้อง

ผลการวิจัยพบว่า การสร้างสื่อพลเมืองบนอินเทอร์เน็ตสามารถส่งเสริมสิทธิในการสื่อสารและทักษะการรู้เท่าทันสื่อให้พลเมือง ตลอดจนทำให้พลเมืองตระหนักถึงบทบาทหน้าที่ในฐานะพลเมืองของสังคมในการใช้สื่อเพื่อเป้าหมายในการสื่อสารด้วยตนเองได้

ส่วนนิยามของสื่อพลเมือง คือ แบ่งได้เป็น 4 ลักษณะคือ 1) การเป็นพื้นที่ให้พลเมืองได้นำเสนอข้อมูลและแสดงความคิดเห็นเพื่อสื่อสารกับสาธารณะ 2) การมีรูปแบบการนำเสนอและเนื้อหาที่ยืดหยุ่น 3) การแสดงความรับผิดชอบต่อการนำเสนอเนื้อหา และ 4) การมีส่วนร่วมในการผลิตเนื้อหาของผู้ใช้อินเทอร์เน็ต

ด้านกระบวนการผลิตและบริหารจัดการเชิงโครงสร้างและเนื้อหา ประกอบด้วย 3 ส่วน คือ การคัดเลือกประเด็นและหัวข้อที่จะนำเสนอ, การแสวงหาข้อมูลเพื่อนำมาประกอบการนำเสนอ และ นโยบายการกลั่นกรองและกำกับดูแลเนื้อหาของเว็บไซต์ และยังพบว่า 6 ใน 7 ของเว็บไซต์ที่ศึกษามีองค์ประกอบในโครงสร้างคล้ายกัน ประกอบด้วย 1) ผู้ให้ทุนสนับสนุน 2) กลุ่มบุคคลที่ทำหน้าที่บริหารจัดการและกำกับดูแลการนำเสนอ 3) ผู้ใช้เว็บไซต์ ทั้งผู้ผลิต ผู้แสดงความคิดเห็น และผู้อ่าน

นอกจากนี้ผลการวิจัยยังไม่ชี้ชัดว่า โครงสร้างขององค์กรสื่อมีผลหรือไม่ต่อการนำเสนอเนื้อหา หากสื่อพลเมืองต้องการเติมเต็มส่วนที่สื่อกระแสหลักพร่องไปจริง ก็ควรนำเสนออย่างอิสระปราศจากการแทรกแซง สื่อพลเมืองควรคำนึงประโยชน์สาธารณะ ไม่หวังผลกำไร และ

ไม่ควรสังกัดอยู่กับองค์กรใดองค์กรหนึ่ง ส่วนข้อมูลควรมีการนำเสนอในแง่มุมที่ต่างไปจากสื่อกระแสหลักด้วยข้อเท็จจริง มีแหล่งอ้างอิงที่น่าเชื่อถือ แสดงความรับผิดชอบเหมือนกับองค์กรสื่อสารมวลชน และสุดท้ายปัจจัยที่มีผลต่อการผลิตสื่อพลเมืองอินเทอร์เน็ตในประเทศไทย ประกอบด้วย ข้อจำกัดส่วนบุคคลของผู้ผลิต กฎหมาย สถานการณ์ทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม และความเหลื่อมล้ำทางเทคโนโลยี

ส่วนบทความงานวิจัยของ พรชยาสิริ กุหลาบ (ในรายงานประจำปี 2551 สมาคมนักข่าววิทยุโทรทัศน์ไทย, 2551, น. 72) ในหัวข้อเรื่อง “กระแสบล็อก (Blog) กับบทบาทในฐานะสื่อพลเมืองในประเทศไทย” ซึ่งศึกษาภาพรวมของสังคมนบล็อก (blogosphere) ในประเทศไทย และประเภทบล็อกที่มีอยู่ วิธีการศึกษาใช้การพิจารณาเนื้อหาและแนวโน้มของบล็อก

ผลการสำรวจพบว่า ในจำนวนบล็อกกว่า 3 แสนแห่งที่ลงทะเบียนกับผู้ใช้บริการพื้นที่บล็อก (สำรวจเมื่อเดือนเมษายน พ.ศ. 2550) ส่วนใหญ่จะเป็นการบันทึกไดอารี่ของบล็อกเกอร์บนอินเทอร์เน็ต (personal online journal) นอกจากนี้ยังพบว่า จำนวนบล็อกที่เสนอเนื้อหาเชิงสาระมีเพิ่มขึ้น เช่น การวิเคราะห์ของผู้เชี่ยวชาญหรือนักวิชาการเรื่องการเมือง เศรษฐศาสตร์ สังคม หรือแม้แต่ผู้ใช้อินเทอร์เน็ตโดยทั่วไปที่รายงานเรื่องเกี่ยวกับชุมชนของตนเอง การเคลื่อนไหวนี้สะท้อนให้เห็นว่าบล็อกเกอร์ในเมืองไทยได้ประยุกต์แนวคิดของสื่อพลเมืองในการผลิตผลงานของตนเองผ่านสื่อออนไลน์

งานของ นิดา หมอชาติ (2551) “โอเคเนชั่นบล็อกในฐานะวารสารศาสตร์ ภาคพลเมือง” มุ่งศึกษาลักษณะวารสารศาสตร์ภาคพลเมืองของเว็บไซต์โอเคเนชั่น (www.oknation.net) โดยเฉพาะเรื่องพัฒนาการ กระบวนการผลิตเนื้อหา การจัดการ รูปแบบ และลักษณะในการนำเสนอเนื้อหา รวมทั้งความสัมพันธ์ในเชิงเนื้อหา ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกและเชิงปริมาณ ด้วยการวิเคราะห์เนื้อหาบล็อกและระบบแสดงความคิดเห็น

ผลการศึกษา พบว่า เว็บไซต์โอเคเนชั่นมีลักษณะเป็นวารสารศาสตร์ภาคพลเมือง โดยสมาชิกของเว็บไซต์มีส่วนร่วมในการผลิตและบริหารจัดการเนื้อหา เผยแพร่ผ่านบล็อกส่วนบุคคลได้อย่างเป็นอิสระ ปรากฏการณ์การมีส่วนร่วมของสมาชิกเว็บไซต์เป็นไปในลักษณะของการแสดงความคิดเห็น การคัดกรองและบรรณาธิการ การตรวจสอบข้อเท็จจริง การรายงานข่าวที่เน้นให้ผู้อ่านมีส่วนร่วมในการประเมินค่า ตลอดจนการแพร่ภาพและกระจายเสียง เป็นการรายงานข่าวระดับรากหญ้า สะท้อนความเป็นชุมชนออนไลน์ที่ส่งเสริมกระบวนการวารสารศาสตร์ภาคพลเมืองได้ สำหรับเนื้อหาในเว็บไซต์มีความหลากหลาย และยืดหยุ่น ประเด็นส่วนใหญ่เป็นความสนใจส่วนตัวของบล็อกเกอร์และสะท้อนจากสื่อกระแสหลักมากกว่าประเด็นสาธารณะ ไม่มีการอ้างอิงแหล่งที่มาของข้อมูล เล่าเรื่องด้วยมุมมองเพียงด้านเดียว พื้นที่การแสดงความคิดเห็นช่วยสร้าง

ปฏิสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกเว็บไซต์มากกว่าการโต้แย้งแบบมีเหตุมีผล ทำให้ไม่สามารถนำไปสู่ข้อสรุปร่วมกันเพื่อเคลื่อนไหวในประเด็นสาธารณะได้

งานวิจัยของ กัทรพล สุทธาวุฒิไกร (2552) ในปริทัศน์นิพนธ์: โครงการจัดทำหนังสือพกพา เรื่อง “คนข่าวทั่ว ดิดดิน” ที่มุ่งศึกษานิยามความหมายของวารสารศาสตร์พลเมือง ลำดับวิวัฒนาการ ลักษณะทั่วไปที่มีความเฉพาะตัวของสื่อพลเมืองทั้งในประเทศและต่างประเทศในระดับปัจเจกและองค์กร ตลอดจนวิเคราะห์ถึงแนวโน้มและทิศทางความก้าวหน้าของวารสารศาสตร์พลเมืองในอนาคต การรวบรวมข้อมูล ใช้วิธีการค้นคว้าจากหนังสือ หรืออินเทอร์เน็ต และวิธีสัมภาษณ์ เพื่อสอบถามโดยตรง จากบุคคลที่เป็นผู้ปฏิบัติงาน หรือมีส่วนเกี่ยวข้องกับเรื่องนี้โดยตรง

ผลการศึกษาพบว่า นิยาม “วารสารศาสตร์พลเมือง” (Citizen (Civic) Journalism) หมายถึง หลักทางวิชาการ เกี่ยวกับกระบวนการผลิตสื่อ ของพลเมือง โดยพลเมือง เพื่อพลเมืองด้วยกันเอง เป็นกระบวนการสื่อสารสู่สาธารณชนในรูปแบบใหม่ ที่ประชาชนทั่วไปเป็นผู้ผลิต และเผยแพร่ข่าวสารต่างๆ ไปยังสาธารณชนโดยตรง ไม่จำเป็นต้องผ่านสื่อมวลชนอีกต่อไป โดยมีอินเทอร์เน็ตเป็นเครื่องมือสำคัญของกระบวนการใหม่นี้ เช่น การใช้เว็บล็อก การใช้กระดานข่าว หรือเว็บบอร์ด การเผยแพร่ภาพและคลิปวิดีโอ เพื่อนำเสนอเรื่องราวสำคัญต่างๆ ที่บุคคลนั้นได้พบเจอด้วยตนเองออกไปให้ประชาชนทั่วไปรับรู้ได้ในวงกว้าง ส่วนแนวโน้มและทิศทางความก้าวหน้าของวารสารศาสตร์พลเมืองในอนาคตนั้น พบว่า “ผู้สื่อข่าวรากหญ้า” จะเติบโตขึ้นเรื่อยๆ และความน่าเชื่อถือก็จะเพิ่มสูงขึ้น ซึ่งจะสวนทางกับความน่าเชื่อถือของสื่อกระแสหลักและที่เป็นวิชาชีพ

นอกจากนี้ ยังมีงานการวิจัยเกี่ยวกับนักข่าวพลเมืองล่าสุด คือ งานวิจัยของ มัทนา เจริญวงศ์ อังคณา พรหมรักษา และ สาวิตรี ปะนะทัง (2555) เรื่อง “นักข่าวพลเมือง: การเกิดขึ้นและผลกระทบต่อสังคมไทย” เพื่อมุ่งศึกษาพัฒนาการของนักข่าวพลเมืองไทยพีบีเอส การให้คำจำกัดความ “นักข่าวพลเมือง” และ “ข่าวพลเมือง” กระบวนการรายงานข่าวและปัจจัยที่ส่งผลต่อการการทำงาน รูปแบบและเนื้อหารายการ กลไกที่เหมาะสมในการขับเคลื่อนให้เกิดนักข่าวพลเมืองในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจากการรายงานข่าวของนักข่าวพลเมือง 3 กรณี

ผลการศึกษาพบว่า แนวนโยบายที่มุ่งสร้างการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในทุกระดับอย่างเสมอภาคเท่าเทียมกันของไทยพีบีเอส ถือเป็นปัจจัยหลักที่ทำให้เกิดนักข่าวพลเมืองไทยพีบีเอส และการปฏิบัติทางเทคโนโลยีการสื่อสารที่เอื้อให้ประชาชนสามารถแลกเปลี่ยนข่าวสาร และแสดงบทบาทเป็นผู้รายงานข่าวสาร ได้มากขึ้นกว่าอดีต โดยสำนักเครือข่ายสื่อภาคพลเมือง ไทย

พีบีเอสใช้ 2 กลยุทธ์ คือ กลยุทธ์หน้าจอ เป็นการเปิดพื้นที่ให้ภาคประชาชนเข้ามาผลิตรายการหรือร่วมผลิตรายการในฐานะนักข่าวพลเมือง และผู้ผลิตอิสระ ส่วนกลยุทธ์หลังจอ คือ การอบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อเสริมทักษะและปลูกฝังเจตคติต่อการเป็นนักข่าวพลเมืองแก่ประชาชนผู้สนใจทั่วไป สร้างโหนดความร่วมมือ ขยายเครือข่ายการทำงานกับภาคส่วนอื่นๆ ในสังคม จัดเวทีระดมความคิดเห็น สร้างประชาคม เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าถึงพื้นที่สาธารณะทางกายภาพ และพื้นที่สาธารณะในสื่อมวลชน เพื่อขับเคลื่อนประเด็นของตน

เรื่องคำจำกัดความของ “นักข่าวพลเมือง” พบว่า นักข่าวพลเมืองไทยพีบีเอส นิยามตนเอง 3 ลักษณะ คือ 1) มุ่งสะท้อนบทบาทหน้าที่ของนักข่าวพลเมือง 2) เปรียบเทียบกับนักข่าวอาชีพ และ 3) การเน้นที่ตัวตนและพลังของนักข่าวพลเมืองโดยเฉพาะพลังในการสร้างเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้นแก่สังคมหรือชุมชน

ส่วนคำจำกัดความของ “ข่าวพลเมือง” เป็นการให้ความหมายโดยอิงจากระบบคุณค่าข่าวและไม่อิงระบบคุณค่าข่าว ได้แก่ การนิยามว่า “ข่าว” คือ สารที่ถูกสื่อสารออกไปในวงกว้าง ข่าว คือ เรื่องเล่าชนิดหนึ่งที่มีการอธิบายสิ่งที่เกิดขึ้น ข่าว คือ เรื่องราวที่ถูกต้องเป็นจริง ไม่ เอนเอียงเข้าข้างใดข้างหนึ่ง เรื่องทุกเรื่องเป็นข่าวได้หมดอยู่ที่แง่มุมว่าจะใช้มุมไหนในการนำเสนอ ข่าว คือ เรื่องราวทั้งเรื่องดีและร้าย เรื่องราวเชิงบวกและลบ ข่าว คือ เรื่องที่สะท้อนชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชน ข่าวควรจะเป็นประเด็นสาธารณะ ข่าวคือเรื่องที่มีจุดยืนว่าจะต้องมีคำตอบ เขียนแล้วต้องการอะไร และข่าว คือ เครื่องมือในการต่อสู้ของการเมืองภาคประชาชน

สำหรับกระบวนการทำงานของนักข่าวพลเมืองพบ 3 ลักษณะ คือ 1) มีรูปแบบคล้ายคลึงกับกระบวนการทำงานของนักข่าวอาชีพ ทั้งในแง่ขั้นตอนการทำงาน มีระบบการแบ่งงานกันทำ หรือมอบหมายงานตามความถนัด มีการกำหนดสายการบังคับบัญชา 2) มีขั้นตอนการทำงานที่เปิดโอกาสให้ชุมชนท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วม โดยเฉพาะการมีส่วนร่วมในฐานะผู้ส่งสารและผู้ผลิต หรือผู้ร่วมผลิต และ 3) มีขั้นตอนการทำงานร่วมกับเครือข่ายภาคประชาสังคมในพื้นที่ เข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดประเด็นข่าว รูปแบบการนำเสนอ หรือแม้แต่ช่วงเวลาการส่งงานเพื่อออกอากาศ งานนักข่าวพลเมืองจึงมีสถานะเป็นส่วนหนึ่งของแผนยุทธศาสตร์การสื่อสารของภาคประชาสังคม

ปัจจัยที่ส่งผลในการทำงานของนักข่าวพลเมืองไทยพีบีเอสในเชิงบวก ได้แก่ แรงบันดาลใจที่เกิดจากความต้องการพัฒนาชุมชนของตน และการได้ประจักษ์ในผลของการเปลี่ยนแปลงในทางบวกหลังการรายงานข่าวของนักข่าวพลเมือง ส่วนปัจจัยที่เป็นอุปสรรคขัดขวางการทำงาน ได้แก่ ข้อจำกัดของเวลา ขาดความเชี่ยวชาญในเรื่องเทคนิคการผลิต เข้าไม่ถึงหรือขาดพื้นที่นำเสนอผลงาน ขาดความพร้อมด้านอุปกรณ์การทำงาน ขาดงบประมาณ ขาดความรู้

ในการทำข่าว การแทรกแซงของอิทธิพลการเมืองท้องถิ่น ทักษะคดีในด้านลบของคนในชุมชนที่มีต่อนักข่าวพลเมือง และการขาดหลักฐานยืนยันว่าคนเป็นสื่อมวลชนทำให้ไม่ได้รับความร่วมมือ

รายงานนักข่าวพลเมืองไทยที่บีเอสเป็นผู้ผลิต พบแบบแผนที่สำคัญคือ 1) มีศูนย์กลางการเล่าเรื่องอยู่ที่วิถีชีวิต ซึ่งยึดโยงอยู่ที่ความเชื่อ ประเพณี วัฒนธรรม และภูมิปัญญาหรือองค์ความรู้ของชุมชน มีการเสนอวาทกรรมกระแสรองหลายชุด ในมิติและพื้นที่ที่หลากหลาย โดยเฉพาะวาทกรรมที่ว่าด้วยการพัฒนาประเทศ และวาทกรรมว่าด้วยความเป็นไทย 2) มีรูปแบบการนำเสนอคล้ายคลึงสารคดีเชิงข่าวและหรือข่าวอธิบายความมากกว่าจะเป็นการรายงานข่าวทั่วไป 3) นิยมนำเสนอประเด็นใหญ่ผ่านการเล่าประเด็นเล็กๆ เพื่อหลีกเลี่ยงการเผชิญหน้า หรือความขัดแย้ง 4) สะท้อนวาระร่วมของประเทศ อาทิ ปัญหาการจัดการที่ดิน การจัดการน้ำ ผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมจากโครงการพัฒนาของรัฐ และปัญหาการไร้สัญชาติ 5) วิธินำเสนอส่วนใหญ่ตั้งอยู่บนฐานคิดที่ให้คุณค่าแก่แนวคิดการจัดการตนเอง พึ่งพาตนเอง หรือการมีส่วนร่วมเชิงนโยบาย 6) โครงสร้างการรายงานมีรูปแบบที่หลากหลาย ทั้งแบบปิรามิดหัวกลับ ปิรามิดหัวตั้ง เล่าตามลำดับเวลา และใช้ประเด็นเล็กโยงเข้าหาประเด็นใหญ่ 7) มีการใช้แหล่งข่าวคนในมากกว่าคนนอก 8) สะท้อนบทบาทที่คล้ายคลึงกับนักข่าวอาชีพ และ 9) สะท้อนวิธมองปัญหาแบบเป็นองค์รวมมากกว่าจะแยกส่วน และนิยมนำเสนอให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของแต่ละเหตุการณ์ แทนที่จะเลือกรายงานเฉพาะเหตุการณ์ใดเหตุการณ์หนึ่ง

กลไกในการขับเคลื่อนให้เกิดหรือเพิ่มจำนวนนักข่าวพลเมืองในพื้นที่ชุมชนรายปีสไล มีองค์ประกอบที่สำคัญ คือ การจัดการ, คน, สื่อหรือช่องทางการสื่อสาร และเป้าหมายที่ชัดเจน โดยการจัดการหมายรวมถึง การสร้างและพัฒนา นักข่าวพลเมือง การจัดการการผลิตสื่อให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผล การจัดการสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์ และการจัดการองค์ความรู้

สุดท้ายคือการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นหลังจากการรายงานของนักข่าวพลเมือง พบ 5 ลักษณะ คือ 1) ตัวนักข่าวพลเมืองเอง อาทิ มี มุมมอง ทักษะคดี และบุคลิกภาพที่เปลี่ยนแปลงไป เกิดจิตสำนึกสาธารณะ เกิดความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน มีผลต่อการสร้างตัวตนและการยอมรับ 2) สามารถทำให้สังคมภายนอกและชุมชนเกิดการรับรู้ และเกิดความเข้าใจที่มีต่อสภาพปัญหาหรือผลกระทบที่เกิดขึ้นในระดับหนึ่ง 3) ผลต่อการสร้างเครือข่ายความร่วมมือทั้งประชาชน สื่อหลัก ภาคประชาสังคม และสังคม 4) ช่วยให้คนในชุมชนรับรู้สภาพปัญหา เข้ามามีส่วนร่วมในการเคลื่อนไหวเรียกร้องสิทธิพลเมือง 5) เกิดการเปลี่ยนแปลงในระดับนโยบาย

งานวิจัยของ Wilson (2001) ในหัวข้อเรื่อง “The challenge of civic journalism: examining its roots and future prospects. ศึกษาเกี่ยวกับความสามารถของนักข่าวพลเมือง (Civic Journalism) ในประเทศสหรัฐอเมริกาและความคาดหวังในอนาคต ซึ่งผลการวิจัยพบว่า ในมุมมองของนักหนังสือพิมพ์อเมริกัน มองว่า สื่อชุมชนพลเมืองสามารถสะท้อนปัญหาสาธารณะเชิงพื้นที่ได้ แต่ยังไม่มียุทธศาสตร์ในเชิงหลักการ ทำให้ยังต้องดำเนินการภายใต้กรอบของเสรีภาพตามหลักทฤษฎี และยังไม่สามารถมีบทบาทในการชี้นำสาธารณะชนได้มากเท่ากับสื่อกระแสหลัก

Jinbong Choi (2003) ในหัวข้อเรื่อง “Public Journalism in Cyberspace: A Korean Case Study” เพื่อศึกษาเกี่ยวกับวารสารศาสตร์ประชาชนในไซเบอร์สเปซ: กรณีศึกษาประเทศเกาหลี โดยดูในเรื่องของรูปแบบใหม่ของวารสารศาสตร์ประชาชนที่ใช้คอมพิวเตอร์เป็นสื่อกลาง และการอภิปรายถึงความเป็นไปได้ในการขับเคลื่อนวารสารศาสตร์ประชาชนผ่านหนังสือพิมพ์ออนไลน์

ผลการศึกษา พบว่าวารสารศาสตร์ประชาชน ดำเนินการอยู่ 5 รูปแบบ คือ 1) การรับฟังเรื่องราวและปกป้องสิทธิเสรีภาพให้กับประชาชน 2) มีการกำหนดประเด็นปัญหาที่สำคัญของชุมชน 3) มีการค้นหารูปแบบที่ดีที่สุดเพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมในประเด็นสาธารณะ 4) มีการริเริ่มหาวิธีการรายงานปัญหาของประชาชน พร้อมวิธีการแก้ปัญหา และการสร้างคุณค่าในการดำเนินการ 5) สร้างความต่อเนื่องเพื่อให้เกิดความน่าเชื่อถือและความมั่นใจของประชาชน นอกจากนี้ยังพบว่า สื่ออินเทอร์เน็ตช่วยส่งเสริมความเป็นประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมได้เป็นอย่างดี เพราะเป็นพื้นที่สาธารณะที่ทำให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการสนทนา อภิปรายประเด็นสาธารณะและช่วยแก้ปัญหาไปด้วยกัน และในความเป็นวารสารศาสตร์ประชาชนก็สามารถสร้างความสัมพันธ์ให้เกิดขึ้นได้ ถึงแม้ว่าวารสารศาสตร์ออนไลน์จะมีข้อจำกัดทั้งในเรื่องของการรายงานเชิงลึก การขาดนักข่าวมืออาชีพที่รับรู้ความต้องการของผู้อ่าน คนไม่ค่อยมีส่วนร่วมในสื่อออนไลน์ การเป็นสื่อของรัฐ ตลอดจนความไม่เท่าเทียมในการมีส่วนร่วมและความสามารถในการสื่อสารของประชาชนไม่เท่ากัน แต่ก็มีคุณค่ากับวารสารศาสตร์ประชาชน ช่วยสร้างความเข้าใจที่ตรงกันได้ในระดับหนึ่ง

Viall (2009) ในหัวข้อเรื่อง “Hyper-Local Citizen Journalism Sites and Traditional Media Sites: Similarities and Contrasts in Theme, Objectivity, and Watchdog Function” ซึ่งศึกษาวิจัยในประเด็นที่เกี่ยวกับความเหมือนและความแตกต่างเกี่ยวกับแนวคิด วัตถุประสงค์ และการทำหน้าที่ผู้เฝ้าประตูข่าวสารของนักข่าวพลเมืองและสื่อมวลชน ข้อค้นพบสำคัญคือ นักข่าวพลเมืองมีแนวคิดและวัตถุประสงค์การดำเนินงานที่มุ่งเน้นการมีส่วนร่วมและทำเพื่อประโยชน์สาธารณะเป็นหลัก มีบทบาทหน้าที่ในการนำเสนอข้อมูลข่าวสารที่เป็นจริงและเป็นสื่อกลางในการกระตุ้นให้ประชาชนพลเมืองร่วมแสดงความคิดเห็นอย่างเสรีในทุกๆ เรื่อง ได้มากกว่าสื่อกระแส

หลัก โดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่องการเมือง ซึ่งนับเป็นปัจจัยสำคัญที่จะช่วยสร้างความเป็นประชาธิปไตยให้เกิดขึ้นกับสังคมได้

นอกจากนี้ การพัฒนาทางด้านเทคโนโลยีการสื่อสาร ทำให้มีงานวิจัยที่มุ่งเน้นถึงผลกระทบของสื่อใหม่ การมีส่วนร่วม และความเคลื่อนไหวของภาคพลเมืองในสังคมมากขึ้นเริ่มจากการศึกษาของ

มนทกานต์ คปนียางกูร (2545) ศึกษาเรื่องพัฒนาการของสื่อประชาสังคมไทยบนอินเทอร์เน็ต มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงพัฒนาการ รูปแบบ และเนื้อหาของเว็บไซต์ ลักษณะของสื่อประชาสังคมบนเว็บไซต์และศึกษาบทบาทของเทคโนโลยีสารสนเทศต่อการพัฒนาเว็บไซต์ 5 เว็บไซต์ คือ <http://www.prachachon.net>, <http://www.turn.to/pnn>, <http://www.bannok.com>, <http://www.thaitopic.com> และ <http://www.thaingo.org> โดยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) และวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview)

ผลการวิจัยพบว่าเว็บไซต์ข่าวสารทั้ง 5 เว็บไซต์มีลักษณะของความเป็นสื่อประชาสังคมที่มีบทบาทแตกต่างกัน ในลักษณะของความร่วมมือและโยงโยกันเป็นเครือข่ายซึ่งกันและกันทำหน้าที่เสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับภาคประชาชนในด้านการให้ข้อมูลข่าวสารที่แตกต่างจากสื่อกระแสหลัก มีลักษณะที่ส่งเสริมการสร้างเครือข่ายประชาสังคม เช่น การลดต้นทุนการผลิต การสื่อสารสองทาง ความรวดเร็ว ลักษณะอันไร้พรมแดน และลักษณะนิรนามของผู้ใช้ แต่ก็มีข้อจำกัดในการแพร่กระจายคือจำกัดเฉพาะในชนชั้นกลาง อีกทั้งการสื่อสารผ่านอินเทอร์เน็ต บนกระดานข่าวนั้นส่วนใหญ่พบว่าเป็นการโต้เถียงโดยการใช้อารมณ์มากกว่าเหตุผล จึงไม่สามารถนำไปสู่ข้อสรุปหรือแนวทางในการแก้ไขหรือทางออกของปัญหาได้

Deuze, Bruns, and Neuberger (2007) ในหัวข้อเรื่อง "Preparing For an Age of Participatory News" เพื่อศึกษาในเรื่องการเตรียมความพร้อมของวงการวารสารศาสตร์ในยุคการทำข่าวแบบมีส่วนร่วม โดยทำการศึกษา 4 ประเทศที่มีการดำเนินงานด้านวารสารศาสตร์แบบมีส่วนร่วมขึ้น ประกอบด้วย ประเทศเนเธอร์แลนด์ เยอรมนี ออสเตรเลีย และ สหรัฐอเมริกา ผลการศึกษา พบว่า องค์กรทั้งที่แสวงหากำไร และไม่แสวงหากำไร จากทั้ง 4 ประเทศที่ทำการศึกษา นั้น อยู่ในระหว่างการทดลองใช้กระบวนการวารสารศาสตร์แบบมีส่วนร่วม โดยองค์กรข่าวไม่ได้เน้นให้พลเมืองที่เข้าร่วม มีบทบาทหรือสถานะที่สำคัญมากไปกว่านักข่าววิชาชีพ เนื่องจากมีความเชื่อว่า การรักษาระดับความสัมพันธ์ของกลุ่มผู้ผลิตและผู้ใช้จะช่วยให้เกิดการพัฒนาเรื่องข้อมูลข่าวสารที่ดีมากขึ้น แต่สิ่งสำคัญสำหรับเว็บไซต์ขององค์กรที่เน้นให้พลเมืองเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการวารสารศาสตร์นั้น คือความเด่นชัดในเชิงนโยบาย แนวทางการดำเนินงานหรือทางเลือกที่ชัดเจน เพื่อให้เข้าใจบทบาทของบุคคลแต่ละกลุ่ม ทั้งกลุ่มนักข่าววิชาชีพ

แหล่งข้อมูลข่าวสาร และประชาชนผู้รับสารในยุคดั้งเดิม นอกจากนี้ยังพบว่า การมีส่วนร่วมในการผลิตข้อมูลข่าวสารของภาคพลเมือง ส่วนใหญ่ยังคงเป็นการนำเสนอข่าวโดยทั่วๆ ไป หรือเป็นลักษณะของข่าวเบา (Soft News) มากกว่า ข่าวหนัก (Hard News) ซึ่งต้องใช้ข้อมูล หลักฐานเชิงลึก หรือใช้การวิเคราะห์ที่มาที่ไป โดยเฉพาะข่าวการเมือง ในขณะที่เดียวกัน พลเมืองที่เข้าร่วมในการทำข่าวสามารถที่จะทำหน้าที่ในการตรวจสอบข้อมูลข่าวสาร ความจริงที่ถูกเผยแพร่โดยสื่อกระแสหลักได้อีกด้วย

Hamdy (2008) ในหัวข้อเรื่อง “Arab Citizen Journalism Shaped by Technology: Creates a Challenge to Mainstream Media, Authorities and Media Laws” เพื่อศึกษาว่าเทคโนโลยีช่วยสร้างสรรค์พฤติกรรมของพลเมืองให้เกิดประโยชน์ได้อย่างไร การเป็นนักข่าวพลเมืองของประชาชนส่งผลกระทบต่อสื่อกระแสหลักในประเทศหรือไม่อย่างไร และรัฐบาลอาหรับมองเห็นความสำคัญของนักข่าวพลเมืองอย่างไร ซึ่งเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ

ผลการศึกษาพบว่า เทคโนโลยีเป็นสื่อในการขับเคลื่อนความคิดและกิจกรรมให้กับประชาชน ที่ปรากฏคือ การรวมกลุ่มคนทางเฟซบุ๊ก 80,000 คน ประท้วงการขึ้นราคาสินค้า ประชาชนกลายเป็นผู้ขับเคลื่อน ผู้กรอง และผู้ตัดสินใจในการให้ข้อมูลข่าวสารได้เอง สื่อเทคโนโลยีจึงช่วยยกระดับพลังอำนาจของประชาชนซึ่งเคยเป็นแหล่งข้อมูล โดยเปิดโอกาสในการใช้สิทธิเสรีภาพซึ่งเคยถูกปิดกั้น ให้ประชาชนมีสิทธิมีเสียงอย่างเท่าเทียมกัน มีการรักษาผลประโยชน์ร่วมกันในการคัดค้านการถูกกดขี่ในโลกอาหรับที่ได้รับรู้มาจากภายนอก ชาวอาหรับใช้การแบ่งปันข้อมูลผ่าน Blog ซึ่งเป็นช่องทางที่นิยมมากในการสร้างเครือข่ายและช่วยสร้างพลังอำนาจทางการเมือง สร้างการตื่นตัวในประเด็นการเมือง สิทธิมนุษยชน และปัญหาสังคมต่างๆ ก่อให้เกิดการรวมกลุ่ม รวมถึงการส่งข้อความผ่านทวีตเตอร์และเฟซบุ๊ก ทั้งในระดับท้องถิ่นและสังคมเมืองกันมากขึ้น

การเป็นนักข่าวพลเมืองของประชาชนส่งผลกระทบต่อสื่อกระแสหลัก คือ นักข่าวพลเมืองอาหรับแข่งขันนำเสนอข้อมูลข่าวสารกับสื่อกระแสหลักผ่านพื้นที่ทางสังคม และทำให้คนภายนอกสนใจติดตามข้อมูลข่าวสารของประเทศเพิ่มมากขึ้น ส่วนสื่อกระแสหลักเองก็ต้องปรับเปลี่ยนวาระข่าวสารและติดตามจากบล็อกเพื่อขยายความต่อ ที่สำคัญได้ให้การยอมรับความเป็นนักข่าวพลเมืองในอาหรับมากขึ้น โดยเปิดพื้นที่บล็อกให้ประชาชนเข้ามาแสดงความคิดเห็นหรือเสนอข่าวสารของภูมิภาค การติดต่อให้เป็นสายข่าวในสังกัด และยกฐานะให้เป็นฐานันดรที่ 5 ซึ่งหมายถึงผู้ที่คอยตรวจสอบคุณธรรมจริยธรรมของฐานันดรที่ 4 ที่มีความพิเศษกว่าสื่ออิสระกลุ่มใหญ่ๆ ในสังคมอาหรับ สุดท้ายการศึกษาพบว่า รัฐส่งเสริมในเรื่องการใช้อินเทอร์เน็ตมากขึ้น โดยให้พลเมืองสามารถเข้าไปแสดงออกทางความคิดได้เต็มที่ ในขณะที่เดียวกันก็ควบคุม ติดตามอย่าง

เข้มงวด ที่ผ่านมามีพลเมืองถูกลงโทษโดยการจับกุม จองจำ และถูกประหารมาแล้วในกรณีหมิ่นประมาทรัฐบาล หมิ่นราชวงศ์ ซึ่งรัฐบาลอาหรับชี้ว่าการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศของพลเมืองเป็นปรากฏการณ์ที่ควบคุมลำบาก จำเป็นต้องรีบหากฎหมายมารองรับหรือควบคุมอย่างจริงจัง

Aborisade (2010) ในหัวข้อเรื่อง “How technology transforms journalism business through citizen reporters in Nigeria” โดยมุ่งเน้นศึกษาเกี่ยวกับการประเมินผลกระทบของสื่อเทคโนโลยีที่มีต่อการเปลี่ยนแปลงรูปแบบธุรกิจวารสารศาสตร์ร่วมกับนักข่าวพลเมืองในประเทศไนจีเรีย จากผลการศึกษาพบว่า การพัฒนาของสื่อเทคโนโลยีมีความเกี่ยวข้องกับงานด้านสื่อสิ่งพิมพ์มาก และมีผลกระทบต่อนักข่าววิชาชีพและธุรกิจข่าว โดยนักข่าวพลเมืองมีบทบาทในการรายงานข่าวบนพื้นที่สาธารณะด้วยความเป็นประชาธิปไตย และสามารถช่วยยก ระดับคุณภาพการทำงานให้กับนักข่าววิชาชีพได้ ด้วยการมีส่วนร่วมและช่วยสนับสนุนการดำเนินงานทางวารสารศาสตร์วิชาชีพ เกิดเป็นวงจรธุรกิจร่วมกัน

Baker (2010) ในหัวข้อเรื่อง “The Schenectady virtual community: Exploring the ecology of political discourse in a local context” ศึกษาการขับเคลื่อนของพลเมืองแต่ละระดับต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองในชุมชนและสื่อออนไลน์ของประเทศสหรัฐอเมริกา ผลการศึกษาพบว่า พลเมืองส่วนใหญ่มีส่วนร่วมทางการเมืองผ่านสื่อออนไลน์ ในลักษณะการแสดงความคิดเห็น วิพากษ์วิจารณ์ ซึ่งในอนาคตนักวิจัยเสนอแนะว่า นักการเมืองควรให้ความสำคัญกับพลเมืองในสังคมออนไลน์มากขึ้น และวารสารศาสตร์พลเมืองควรนำเสนอเรื่องราวในท้องถิ่นให้มากขึ้น

Mohamed (2010) ในหัวข้อเรื่อง “Between the Hammer and the Anvil: Blogs, Bloggers, and the Public Sphere in Egypt” ใช้แนวคิดพื้นที่สาธารณะของฮาเบอร์มาสในการสำรวจผลกระทบของสื่อทางเลือกและประชาชนบล็อกในประเทศอียิปต์ ตรวจสอบความสัมพันธ์ระหว่างการเมืองและสื่อในประเทศอียิปต์ เพื่อให้เข้าใจถึงบทบาทของสื่อใหม่และบล็อก เก็บข้อมูลโดยสัมภาษณ์บล็อกเกอร์ด้านสิทธิมนุษยชนและนักข่าวเกี่ยวกับแรงจูงใจในการเขียนบล็อกและการจัดกิจกรรม

ผลการวิจัยพบว่า การเข้าถึงอินเทอร์เน็ตไม่ใช่เรื่องยากและสามารถนำมาใช้เปลี่ยนแปลงในทางการเมืองได้ ซึ่งเป็นแรงจูงใจที่สำคัญ แต่ความท้าทายของผู้ใช้บล็อกคือการการตอบสนองของผู้เข้าร่วม ซึ่งปัจจัยที่เกี่ยวข้อง คือ เรื่องวัฒนธรรม เศรษฐกิจ และการรับรู้ของประชาชน บล็อกในประเทศอียิปต์จะใช้ในการวิพากษ์วิจารณ์การเมืองและระดมความคิดเห็นของประชาชนต่อระบอบการปกครอง และการอภิปรายเกี่ยวกับการปฏิรูปทางการเมือง แสดงให้เห็นว่าการเขียนบล็อกทางการเมืองในประเทศอียิปต์เป็นรูปแบบหลักของ การเคลื่อนไหวทางการเมือง

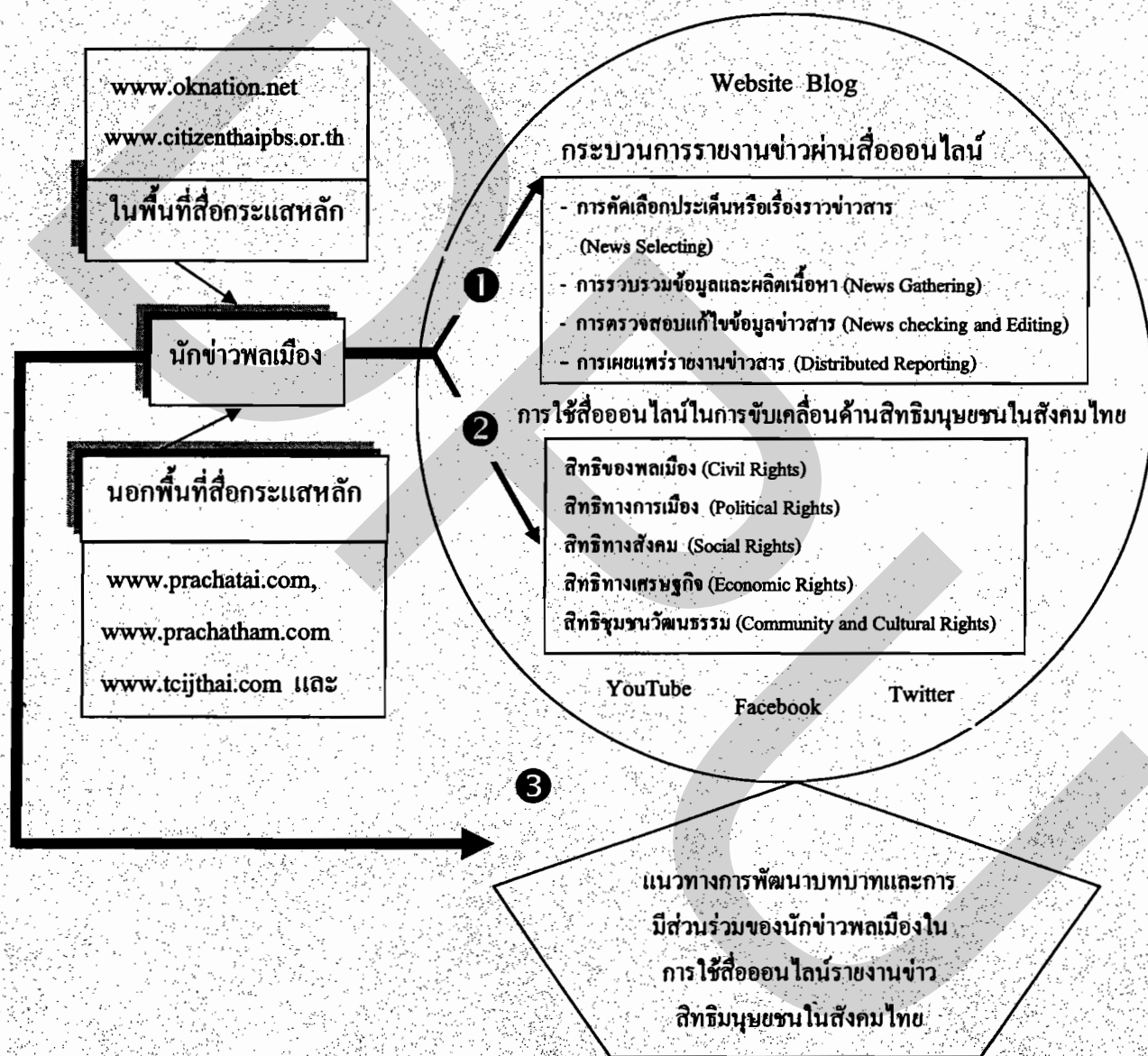
นับว่าประสบความสำเร็จที่สามารถทำลายข้อห้ามทางสังคมและการเมืองได้เป็นการสร้างวาทกรรมเพื่อการต่อสู้บนพื้นฐานของเหตุและผลผ่านพื้นที่สาธารณะใหม่ นั่นคือ บล็อก ซึ่งประเด็นที่น่าศึกษาต่อไปคือ การใช้ภาษา ความสุภาพ และจริยธรรมของบล็อก

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังกล่าวข้างต้น ทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศต่าง ก็พบว่า การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับวารสารศาสตร์พลเมืองในสื่อออนไลน์มีเพิ่มมากขึ้น ในประเด็นที่แตกต่างกันออกไปตามบริบทของแต่ละสังคม แต่สิ่งที่ค้นพบเหมือนกันคือการยอมรับว่าสื่อใหม่ในโลกออนไลน์ อย่างอินเทอร์เน็ต ได้กลายเป็นเครื่องมือสื่อสารที่มีความสำคัญในสังคม เพราะเป็นสื่อกลางที่สามารถเปิดพื้นที่ให้กับประชาชนได้เข้าถึง และมีส่วนร่วมในการแสดงออกซึ่งความรู้ ความคิด ประสบการณ์ ตลอดจนก่อให้เกิดการรวมตัว เกิดความเคลื่อนไหวในสังคมได้หลากหลายรูปแบบ ที่สำคัญคือ สามารถร่วมมือกันในการแก้ปัญหาให้กับสังคม ส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนให้ดีขึ้น นอกจากนี้เป็นสื่อที่ส่งเสริมความเข้มแข็งทางการเมือง การรักษาสีทิมมนุษยชน และการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศอีกด้วย

จากกล่าวได้ว่า สื่อออนไลน์มีบทบาทในการพัฒนาสังคมได้มากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นการส่งเสริมเรื่องสิทธิการสื่อสารภาคประชาชน ช่วยให้เกิดการมีส่วนร่วมและเป็นสื่อกลางที่คอยขับเคลื่อนสังคมในเรื่องต่างๆ ที่สำคัญ ทำให้องค์กรการสื่อสารมีการพัฒนาในกระบวนการดำเนินงาน เกิดวารสารศาสตร์ภาคประชาชนขึ้นในสังคม ดังนั้น ผู้วิจัยจึงได้นำงานวิจัยดังกล่าวมาใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาองค์ความรู้ด้านวารสารศาสตร์ โดยมุ่งศึกษาการเปลี่ยนแปลงบทบาทผู้บริโภคจากผู้รับสารมาเป็นผู้ผลิตข้อมูลข่าวสาร ในฐานะนักข่าวอาสาหรือนักข่าวพลเมืองที่มีสิทธิเสรีภาพในการสื่อสารผ่านสื่อออนไลน์ ศึกษากระบวนการรายงานข่าวของภาคพลเมืองผ่านสื่อออนไลน์ และการขับเคลื่อนทางสังคมในเรื่องต่างๆ ซึ่งผู้วิจัยคาดหวังว่าผลการศึกษารั้งนี้จะสามารถสร้างองค์ความรู้ด้านวารสารศาสตร์สมัยใหม่ ช่วยสะท้อนคุณค่าและพัฒนาบทบาทของนักข่าวพลเมืองในสังคมไทยให้มีคุณภาพและพร้อมที่จะทำงานควบคู่กับสื่อกระแสหลักได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

กรอบแนวคิดการวิจัยเบื้องต้น (Conceptual Framework)

นักข่าวพลเมืองกับการใช้สื่อออนไลน์ในการขับเคลื่อนด้านสิทธิมนุษยชนในสังคมไทยในการขับเคลื่อนด้านสิทธิมนุษยชนในสังคมไทย

ภาพที่ 2.23 กรอบแนวคิดการวิจัยเบื้องต้น (Conceptual Framework)

บทที่ 3

ระเบียบวิธีวิจัย

งานวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยมุ่งเน้นการศึกษาเรื่อง“นักข่าวพลเมืองกับการใช้สื่อออนไลน์ในการขับเคลื่อนด้านสิทธิมนุษยชนในสังคมไทย”เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และการวิเคราะห์เนื้อหา (Content and Textual Analysis) โดยมีวัตถุประสงค์หลักคือ เพื่อศึกษากระบวนการรายงานข่าวของนักข่าวพลเมืองในสื่อออนไลน์ศึกษาลักษณะการใช้สื่อออนไลน์ของนักข่าวพลเมืองในการขับเคลื่อนสังคมไทยด้านสิทธิมนุษยชน ตลอดจนเพื่อหาแนวทางการพัฒนาบทบาทและการมีส่วนร่วมของนักข่าวพลเมืองในการใช้สื่อออนไลน์รายงานข่าวสิทธิมนุษยชนในสังคมไทยซึ่งมีวิธีดำเนินการวิจัยดังนี้

3.1 วิธีวิจัย

สำหรับการศึกษานี้ ใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) ประกอบด้วย

3.1.1 การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) แบ่งออกเป็น 2 ช่วง คือ

ช่วงที่ 1 การสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักเพื่อศึกษากระบวนการรายงานข่าวและการใช้สื่อออนไลน์ของนักข่าวพลเมืองในการขับเคลื่อนด้านสิทธิมนุษยชนในสังคมไทยจำนวน 1 กลุ่ม คือ นักข่าวพลเมืองที่เข้าร่วมเป็นสมาชิกและมีส่วนร่วมในการนำเสนอหรือส่งข้อมูลข่าวสารต่างๆ ให้กับองค์กรสื่อกระแสหลักสื่อทางเลือกที่เปิดพื้นที่ให้อย่างต่อเนื่องนอกจากนี้ยังเป็นผู้ที่ผ่านการคัดเลือกและได้รับการแนะนำจากบรรณาธิการทั้ง 5 เว็บไซต์คือ www.prachatham.com www.prachatai.com www.oknation.net www.citizenthaipbs.or.th และ www.tcijthai.com รวมจำนวน 15 คน

ช่วงที่ 2 การสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก 4 กลุ่มเพื่อหาแนวทางการพัฒนาบทบาทและการมีส่วนร่วมของนักข่าวพลเมืองในการใช้สื่อออนไลน์รายงานข่าวสิทธิมนุษยชนในสังคมไทย ประกอบด้วยกลุ่มนักข่าวพลเมืองกลุ่มนักข่าววิชาชีพสังกัดองค์กรสื่อกระแสหลักกลุ่มนักวิชาการด้านนิเทศศาสตร์จำนวนกลุ่มละ 10 คน และบรรณาธิการทั้ง 5 เว็บไซต์จำนวน 5 คนรวมทั้งหมด 35 คน

3.1.2 การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis and Textual Analysis)

เป็นการรวบรวมประเด็นและเนื้อหาข่าวที่นักข่าวพลเมืองนำเสนอผ่านเว็บไซต์ที่ศึกษา 5 เว็บไซต์ เพื่อวิเคราะห์เนื้อหาการนำเสนอข่าวของนักข่าวพลเมืองในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับเรื่องสิทธิมนุษยชน บทบาทหน้าที่ของการมีส่วนร่วมในกระบวนการวารสารศาสตร์ภาคพลเมือง และ

กรอบการให้นิยามปัญหาสิทธิมนุษยชนของนักข่าวพลเมือง โดยเหตุผลที่เลือกศึกษา 5 เว็บไซต์นี้ เนื่องจากเป็นเว็บไซต์ที่มีนโยบายในการส่งเสริมสิทธิเสรีภาพการสื่อสารให้กับประชาชน โดยเปิดพื้นที่ให้กับนักข่าวพลเมืองได้เข้ามามีส่วนร่วมอย่างเป็นรูปธรรม ซึ่งในแต่ละเว็บไซต์มีคุณลักษณะสำคัญที่สามารถนำมาเป็นตัวแทนพื้นที่ในการศึกษา ดังนี้

1) เว็บไซต์สำนักข่าวประชาธรรม (www.prachatham.com) เป็นองค์กรเอกชนไม่แสวงผลกำไร หนึ่งในภารกิจที่มุ่งเน้นคือสร้างพื้นที่การสื่อสารภาคประชาชนทั้งในแนวดิ่งและแนวราบ ดังนั้นการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารและการนำไปใช้จึงเป็นสิ่งสำคัญเพื่อสร้างการเรียนรู้แก่สังคม นอกจากนี้ยังช่วยให้เกิดการพัฒนาและการแก้ไขปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นในพื้นที่ภาคเหนือตอนบนอีกด้วย

2) เว็บไซต์ประชาไท (www.prachatai.com) เป็นเว็บไซต์หนังสือพิมพ์อิสระเป็นสื่อทางเลือกที่เกิดขึ้นจากการก่อตั้งของคณะบุคคลซึ่งประกอบด้วยสมาชิกวุฒิสภา นักกิจกรรมสังคม นักวิชาการด้านสื่อมวลชน และสื่อมวลชนมีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมสนับสนุนการสื่อสารข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์ต่อสาธารณชนในด้านการพัฒนาสังคมและขยายโอกาสการมีส่วนร่วมของประชาชนตามรัฐธรรมนูญ ส่งเสริมเสรีภาพในการแสดงและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นทางสังคม นอกจากนี้หน้าเว็บไซต์ยังเปิดพื้นที่ให้กับนักข่าวพลเมืองและพื้นที่พื้นที่การนำเสนอข่าวด้านสิทธิมนุษยชนที่ชัดเจน

3) เว็บไซต์โอเคเนชั่น (www.oknation.net) เป็นเว็บบล็อกที่อยู่ในสังกัดองค์กรสื่อกระแสหลักภาคเอกชนมีนโยบายสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชนโดยใช้สโลแกนว่า“ทุกคนเป็นนักข่าวได้” ปัจจุบันเป็นเว็บบล็อกนักข่าวพลเมืองชั้นนำของประเทศไทย คว้ารางวัล Asian Digital Media Awards ยอดเยี่ยมประจำภูมิภาคเอเชียประจำปี 2010 ในกลุ่ม Digital Content: User Generated Content หรือผู้ใช้เว็บเป็นผู้สร้างเนื้อหาจากสมาคมหนังสือพิมพ์และองค์กรสื่อสิ่งพิมพ์ระหว่างประเทศ (WAN-IFRA) ในงาน Digital Media Asia 2010 ปัจจุบันมีสมาชิกจำนวนทั้งสิ้นกว่า 80,000 คน

4) เว็บไซต์เครือข่ายนักข่าวพลเมืองสถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส (www.citizen.thaipbs.or.th) เนื่องจากเป็นเว็บที่เปิดรับสมัครนักข่าวพลเมืองอย่างเด่นชัดและมีการจัดโครงการอบรมเชิงปฏิบัติการให้กับนักข่าวพลเมืองในพื้นที่ต่างๆ ซึ่งเป็นการขยายโอกาสในเรื่องการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนอย่างต่อเนื่องปัจจุบันมีจำนวนสมาชิกทั้งหมดประมาณกว่า 1,700 คน

5) เว็บไซต์ศูนย์ข้อมูลและข่าวสืบสวนเพื่อสิทธิพลเมือง (www.tcijthai.com) เนื่องจากเป็นเว็บไซต์ศูนย์ข่าวทางเลือกที่มีเป้าหมายในการพัฒนาไปสู่การเป็น“สื่อเสรี” ที่ทำหน้าที่เป็นพื้นที่ส่วนกลางของสังคมและมียุทธศาสตร์เกี่ยวกับการสร้างและใช้ระบบสื่อสารเพื่อเสริมพลัง

(Empowerment) การติดตาม เฝ้าระวังปัญหาของบ้านเมือง ในแนวทางของนักข่าวพลเมือง โดยเปิดพื้นที่การสื่อสารให้เป็น “สิทธิ-เสียง” ของภาคประชาชนปรากฏอยู่ในส่วนของงานข่าวภาคพลเมือง เป็นเว็บที่มีโครงสร้างเนื้อหาหลัก 3 ส่วน คืองานข่าวสืบสวนออนไลน์งานฐานข้อมูล และงานข่าวภาคพลเมือง

สำหรับการวิเคราะห์เนื้อหาใน 5 เว็บไซต์นั้น ผู้วิจัยศึกษาในช่วงระยะเวลา 4 เดือนเท่านั้น คือ เป็นเนื้อหาข่าวสารที่ปรากฏในช่วงระหว่างเดือนตุลาคม 2555 ถึง เดือน มกราคม 2556 รวม จำนวน 233 ข่าว ใช้เกณฑ์การวิเคราะห์จากการทบทวนวรรณกรรม โดยดูจากประเด็นที่นำเสนอ การพาดหัวข่าว เนื้อหาที่นำเสนอ การใช้ภาษาสื่อความหมาย การอ้างที่มาของแหล่งข่าว การใช้รูปภาพประกอบ การใช้คลิปหรือวิดีโอ พร้อมกับการวิเคราะห์ถึงแนวคิด วัตถุประสงค์ ภูมิหลังของการนำเสนอข้อมูลข่าวสารในเรื่องนั้นของนักข่าวพลเมืองจากการสัมภาษณ์ประกอบกัน

3.2 กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants)

สำหรับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักที่ศึกษาในครั้งนี้ ได้มาโดยอาศัยความไม่น่าจะเป็น (Non-probability Random Sampling) ซึ่งเหมาะกับข้อมูลในเชิงคุณภาพ และใช้การสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เพื่อให้ได้ข้อมูลที่สามารถตอบวัตถุประสงค์การศึกษาได้ตรงกับความเป็นจริงมากที่สุด ในการศึกษานี้มีกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) จำนวน 4 กลุ่ม คือ

3.2.1 นักข่าวพลเมือง คือ บุคคลที่ได้เข้าร่วมเป็นสมาชิกหรือมีส่วนร่วมในการนำเสนอข้อมูลข่าวสารต่างๆ ผ่าน เว็บไซต์ของสื่อกระแสหลักและสื่อทางเลือกทั้ง 5 เว็บไซต์ที่เปิดพื้นที่ให้กับภาคประชาชนได้เข้าไปมีส่วนร่วม จำนวน 15 คน ซึ่งผู้วิจัยได้รับการแนะนำและคัดเลือกจากบรรณาธิการเว็บไซต์ว่าสามารถเป็นตัวแทนของกลุ่มนักข่าวพลเมืองที่ให้ข้อมูลกับผู้วิจัยเพื่อการศึกษาครั้งนี้ได้ ดังมีรายชื่อต่อไปนี้

1) คุณเทวฤทธิ์ มณีฉาย	นักกิจกรรมด้านสหภาพแรงงาน จ.ปัตตานี
2) คุณนพพล อาชามาส	นักศึกษา จ.เชียงใหม่
3) คุณดวงทิพย์ มารฤทธิ	พนักงานขายสินค้า กรุงเทพฯ
4) คุณศรายุทธ ฤทธิพิณ	เจ้าหน้าที่องค์กรชุมชน จ.ชัยภูมิ
5) คุณเดชชาติ พวงเกตุ	วินมอเตอร์ไซค์รับจ้าง กรุงเทพฯ
6) คุณนิวัช ศรีวิไลวัชร	เจ้าหน้าที่โรงพยาบาล จ.นครศรีธรรมราช
7) คุณคารณิ เวชพงศา	เภสัชกร

8) คุณอำภร ทองบัว	ข้าราชการครู จ.ปัตตานี
9) คุณอานนท์ มีศรี	ผู้ประสานงานเครือข่ายชุมชนภาคใต้
จ. นครศรีธรรมราช
10) คุณอชิรญา สร้อยสวิง	นักกฎหมายประจำองค์กรสิทธิชุมชน จ.พะเยา
11) คุณปัญญา คำลาภ	กลุ่มสื่อเสียงคนอีสาน จ.อุบลราชธานี
12) คุณศักดิ์ ศรีพูน	ประชาสัมพันธ์องค์กรเด็ก จ.พิษณุโลก
13) คุณอาทิตย์ แก้วพรรัตน์	แกนนำเยาวชน อาสาสมัครเครือข่ายคนไทยพลัดถิ่น
จ. ระนอง
14) คุณกรรณิการ์ กิจติเวชกุล	กรรมการมูลนิธิเพื่อผู้บริโภค นักวิจัย, รั้งจ้างจัดรายการ
นักเขียน กรุงเทพฯ
15) คุณเจษฎา โชคติกกิจวิทย	นายกสมาคมส่งเสริมสิทธิแรงงาน

3.2.2 นักข่าววิชาชีพสังกัดองค์กรสื่อกระแสหลักคือ ผู้บริหารองค์กรสื่อหรือบรรณาธิการหรือนักข่าวในสายข่าวต่างๆ ที่ทำงานประจำอยู่ในสังกัดองค์กรสื่อวิทยุกระจายเสียงโทรทัศน์ และหนังสือพิมพ์ ที่มีความรู้ประสบการณ์และความเชี่ยวชาญในการใช้เทคโนโลยีการสื่อสารสมัยใหม่ รายงานข่าว ซึ่งผู้วิจัยคัดเลือกแบบเจาะจงจำนวน 10 คนดังนี้

1) คุณณภพพัฒน์จักร อัครนนท์	นักข่าวสายการเมือง เนชั่น แชนแนล
2) คุณพิภพ พานิชภักดิ์	นักข่าวอิสระเครือเนชั่น ปรธาข่าวต่างประเทศ
3) คุณประสงค์ เดิสรตนวิสุทธิ	ผู้อำนวยการบริหารสถาบันอิสรา
4) คุณธนาบุษ สงวนศักดิ์	บก.สารคดีเชิงข่าว สถานีเนชั่นแชนแนล
5) คุณรชิตะห์ ปูชู	นักข่าว นสพ.ข่าวสด รายงานข่าวสำนักข่าวไทย
6) คุณนิรันดร์ เขาวภาว	นายกสมาคมผู้ผลิตข่าวออนไลน์ ผู้จัดการออนไลน์
7) คุณบุญพิมพ์ ไบยา	นักหนังสือพิมพ์ท้องถิ่น พิมพ์โพสต์
คมชัดลึก จ. อุตรดิตถ์
8) คุณภัทรารุณี บุญประเสริฐ	สำนักข่าวประชาธรรม
9) คุณทวีศักดิ์ สุขเกษม	นักหนังสือพิมพ์เสียงแพร่ จ.แพร่
10) คุณสัจจกร หนึ่งแก้ว	สำนักข่าวประชาธรรม

3.2.3 นักวิชาการด้านนิเทศศาสตร์ คือ อาจารย์ในสถาบันการศึกษาทั้งภาครัฐและเอกชนที่มีประสบการณ์ในการสอนด้านนิเทศศาสตร์ หรือด้านการสื่อสารมวลชน หรือด้านวารสารศาสตร์ และมีประสบการณ์ความรู้ ความเชี่ยวชาญในด้านเทคโนโลยีการสื่อสารสมัยใหม่ โดยผู้วิจัยคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลหลักแบบเจาะจง จำนวน 10 คน ดังนี้

1) รศ.ดร.ครุณี หิรัญรักษ์	นักวิชาการอิสระด้านสื่อสารมวลชน
อดีตคณบดีคณะนิเทศศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
2) ผศ.สุรสิทธิ์ วิทยารัฐ	ภาควิชานิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ
สวนสุนันทา
3) ผศ.ดร.สุภารัตน์ คิชขวรรธนะ	คณะนิเทศศาสตร์ สถาบันการจัดการปัญญา
ภิวัฒน์
4) ผศ.ดร.วิไลวรรณ จงวิไลเกษม	ภาควิชานิเทศศาสตร์
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
5) อาจารย์ ดร.มานะ ตริยาภิวัดน์	คณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยหอการค้า
6) อาจารย์ ดร.เสริมศิริ นิลคำ	ภาควิชานิเทศศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย
7) ผศ.ดร.เสกสรร สายสีเสด	ภาควิชานิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ
อุครธานี
8) อาจารย์จักรกฤษ เพิ่มพูน	คณบดีคณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยเนชั่น
ประธานสภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ
9) อาจารย์พรยาสิริ กุหลาบ	คณะวารสารศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
10) อาจารย์สกุลศรี ศรีสารคาม	คณะนิเทศศาสตร์ สถาบันการจัดการปัญญา
ภิวัฒน์

3.2.4 บรรณาธิการเว็บไซต์ คือ บุคคลที่ได้รับมอบหมายหรือมีหน้าที่รับผิดชอบ โดยตรงเกี่ยวกับการดูแล ให้การสนับสนุน ตรวจสอบ คัดกรองความเหมาะสมของเนื้อหา ตลอดจนวางแผนการพัฒนาเพื่อให้บริการกับสมาชิกของเว็บไซต์ มีจำนวน 5 คน ตามเว็บไซต์หลักที่ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาครั้งนี้ ประกอบไปด้วย

1) คุณธีรมล บัวงาม	บรรณาธิการสำนักข่าวประชาธรรม
2) คุณคิม ชัยสุขประเสริฐ	ผู้ดูแลเว็บไซต์ประชาไท
3) คุณชาติ วาระดี	บรรณาธิการเว็บบล็อก โอเคเนชั่น
4) คุณสมเกียรติ จันทร์สีมา	ผู้อำนวยการเว็บไซต์เครือข่ายนักข่าวพลเมือง
สถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส
5) คุณสุชาดา จักรพิสูทธิ์	ผู้อำนวยการศูนย์ข้อมูล & ข่าวสืบสวนเพื่อสิทธิ
พลเมือง

3.3 เครื่องมือการวิจัย (Research Instrument)

ในการศึกษารั้งนี้จะใช้เครื่องมือหลักๆ 2 แบบ คือ

3.3.1 แบบสัมภาษณ์เชิงลึก

ผู้วิจัยได้เตรียมคำถามแบบปลายเปิดเพื่อให้ได้ข้อมูลที่สอดคล้องกับปัญหาคำถามการวิจัย และตอบได้ตรงตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ โดยใช้แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง คือ ทฤษฎี “ผู้เฝ้าประตูข่าวสาร” (Gatekeeping Theory) ทฤษฎี “การกำหนดวาระข่าวสาร” (Agenda setting) แนวคิดการกำหนดกรอบ (Concept of Framing) ทฤษฎีหน้าที่ของสื่อมวลชน (Functional Theory) ทฤษฎีสื่อสารภาคพลเมืองกับประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม (Right to Communication and Democratic-Participant Media Theory) แนวคิดเกี่ยวกับวารสารศาสตร์พลเมือง (Citizen Journalism) ปรากฏการณ์นักข่าวพลเมืองในประเทศไทย แนวคิดเกี่ยวกับการสื่อสารในสื่อสังคมออนไลน์ (Online Social Media) และกระบวนการรายงานข่าวในงานวารสารศาสตร์ยุคใหม่ แนวคิดเกี่ยวกับประชาสังคม (Civil Society) ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมในรูปแบบใหม่ (New Social Movements) ตลอดจนแนวคิดเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชน (Human Rights) มาใช้เป็นแนวทางในตั้งประเด็นคำถามเพื่อเป็นกรอบในการสัมภาษณ์ เมื่อได้แนวคำถามในการสัมภาษณ์แล้ว เพื่อสร้างความน่าเชื่อถือให้กับเครื่องมือนี้ ผู้วิจัยได้นำไปให้ผู้เชี่ยวชาญและอาจารย์ที่ปรึกษาได้ตรวจสอบ ความความถูกต้อง ความสอดคล้อง และความเหมาะสม เพื่อแก้ไข ปรับปรุง พัฒนาก่อนนำไปใช้ในการสัมภาษณ์จริง โดยแบบสัมภาษณ์ที่ใช้จะแบ่งออกเป็น 2 ชุด คือ

1) แบบสัมภาษณ์กลุ่มนักข่าวพลเมืองที่เป็นสมาชิกหรือมีส่วนร่วมในการรายงานข้อมูลข่าวสารด้านสิทธิมนุษยชน หรือมีผลงานปรากฏให้เห็นในสื่อออนไลน์ 5 เว็บไซต์ เพื่อใช้ในการวิเคราะห์ร่วมกับการวิเคราะห์เนื้อหา โดยมีรายละเอียดแนวคำถามการสัมภาษณ์หลักๆ เกี่ยวกับกระบวนการรายงานข่าวผ่านสื่อออนไลน์ ประกอบด้วย การคัดเลือกประเด็นข่าว (News Selecting) การรวบรวมข้อมูลและผลิตเนื้อหา (News Gathering and Production), การตรวจสอบและแก้ไขข้อมูลข่าวสาร (News Checking and Editing) และ การเผยแพร่รายงานข้อมูลข่าวสาร (Distributed Reporting) ตลอดจน แนวคิด วัตถุประสงค์ ภูมิหลังของการนำเสนอข้อมูลข่าวสารเพื่อการขับเคลื่อนสังคมด้านสิทธิมนุษยชนผ่านสื่อออนไลน์ (ปรากฏในแบบสัมภาษณ์ ภาคผนวก ก)

2) แบบสัมภาษณ์กลุ่มนักข่าวพลเมือง กลุ่มนักข่าวอาชีพ และ กลุ่มนักวิชาการด้านนิเทศศาสตร์ และบรรณาธิการเว็บไซต์ จำนวนทั้งสิ้น 35 คน มีแนวคำถามในการสัมภาษณ์เกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาบทบาทและการมีส่วนร่วมของนักข่าวพลเมืองในสังคมไทย โดยเน้นบทบาทและลักษณะการมีส่วนร่วมในการสื่อสารผ่านสื่อออนไลน์ ในฐานะผู้บริโภคและผู้ผลิตข่าวสาร เช่น การเป็นบล็อกพลเมือง (Citizen blog) การเป็นสื่อพลเมือง (Citizen media) ที่คอยคัดกรองและ

บรรณาธิการข่าว (Filtering and Editing) การเล่าเรื่องราวของพลเมือง (Citizen stories) การแสดงความคิดเห็น (Commentary) และการเป็นเครือข่ายสังคม (Social networking) ที่ร่วมมือกัน (Collaboration) กับกลุ่มบุคคล ชุมชน องค์กร ท้องถิ่นใน เพื่อช่วยกันรวบรวมข้อมูล แลกเปลี่ยนความคิด แบ่งปันประสบการณ์ จัดการความรู้ (Knowledge Management) ตลอดจนตรวจสอบข้อมูล (Fact-checking) ความจริงในประเด็นต่างๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมผ่านสื่อออนไลน์ (ปรากฏในแบบสัมภาษณ์ ภาคผนวก ข)

3.3.2 แบบการวิเคราะห์เนื้อหา (Content and Textual Analysis Form)

เกณฑ์ที่นำมาใช้สำหรับการวิเคราะห์การนำเสนอประเด็นและเนื้อหาข่าวด้าน สิทธิมนุษยชนของนักข่าวพลเมืองที่ปรากฏในสื่อออนไลน์นั้น ผู้วิจัยได้สร้างและพัฒนาขึ้นมาจากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วยแนวคิดเรื่องสิทธิมนุษยชน โดยเฉพาะประเภทและขอบเขตของเนื้อหาเรื่องสิทธิมนุษยชนทั้ง 5 ด้าน คือ สิทธิพลเมือง (Civil Rights) สิทธิทางการเมือง (Political Rights) สิทธิทางสังคม (Social Rights) สิทธิทางเศรษฐกิจ (Economic Rights) และ สิทธิชุมชนและวัฒนธรรม (Community and Cultural Rights) และการกำหนดกรอบข่าว ที่เน้นกรอบการนิยามปัญหาสิทธิมนุษยชนเป็นหลัก

นอกจากนี้เพื่อสร้างความน่าเชื่อถือให้กับเครื่องมือการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยจึงได้นำแบบวิเคราะห์ข้อมูลที่สร้างขึ้น ไปให้อาจารย์ที่ปรึกษา นักวิชาการด้านสิทธิมนุษยชน และนักข่าวอาชีพที่ได้รับรางวัลการรายงานข่าวด้านสิทธิมนุษยชน ได้ร่วมพิจารณา ให้คำปรึกษา และข้อเสนอในการปรับปรุงแก้ไข จนได้แบบวิเคราะห์ที่สมบูรณ์ จากนั้นจึงนำไปใช้ในการวิเคราะห์เนื้อหาข่าวของนักข่าวพลเมืองที่ปรากฏอยู่ใน 5 เว็บไซต์ที่เลือกศึกษา

สำหรับวิธีการวิเคราะห์ นั้นผู้วิจัยจะนำประเด็นและเนื้อหาข่าวของนักข่าวพลเมืองที่ปรากฏอยู่ใน 5 เว็บไซต์ในช่วงระยะเวลา 4 เดือน ตั้งแต่เดือนตุลาคม 2555 ถึง เดือน มกราคม 2556 มาทำการวิเคราะห์แนวโน้มการนำเสนอประเด็นเนื้อหาข่าวด้านสิทธิมนุษยชน รูปแบบการนำเสนอ และกรอบการนิยามปัญหาสิทธิมนุษยชนที่พบในแต่ละข่าว โดยใช้แบบลงบันทึกหรือแบบการวิเคราะห์เนื้อหาที่กำหนดไว้เป็นกรอบการวิเคราะห์ มาประกอบกับข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกเกี่ยวกับกรณีการขับเคลื่อนด้านสิทธิมนุษยชนในพื้นที่ต่างๆ เพื่อตอบวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 2 ดังปรากฏในแบบการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงปริมาณและคุณภาพในภาคผนวก (ค)

3.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล (Data Collection)

การเก็บรวบรวมข้อมูลที่ใช้ในการศึกษางานวิจัยเรื่อง“นักข่าวพลเมืองกับการใช้สื่อออนไลน์ในการขับเคลื่อนด้านสิทธิมนุษยชนในสังคมไทย” ผู้วิจัยได้ใช้วิธีเก็บข้อมูลดังนี้

3.4.1 การเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) มีวิธีการดังนี้

1) ผู้วิจัยได้ทำการติดต่อกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) ทั้ง 4 กลุ่ม คือ กลุ่มนักข่าวพลเมือง กลุ่มนักข่าววิชาชีพ กลุ่มนักวิชาการด้านนิเทศศาสตร์ และบรรณาธิการเว็บไซต์ที่ผู้วิจัยได้กำหนดไว้ เพื่อนัดหมายดำเนินการสัมภาษณ์อย่างเป็นทางการ ด้วยวิธีการติดต่อสื่อสารผ่านช่องทางต่างๆ ทั้งในแบบที่เป็นทางการ คือ จดหมายราชการ และไม่เป็นทางการ คือ จดหมายอิเล็กทรอนิกส์ (e-mail) เฟซบุ๊ก หรือทางโทรศัพท์ ซึ่งแต่ละท่านอาจใช้ช่องทางที่แตกต่างกัน จำนวนทั้งหมด 40 คน ประกอบด้วย

กลุ่มนักข่าวพลเมือง จำนวน 15 คน

กลุ่มนักข่าววิชาชีพ จำนวน 10 คน

กลุ่มนักวิชาการด้านนิเทศศาสตร์ทั้งภาครัฐและเอกชน จำนวน 10 คน

กลุ่มบรรณาธิการเว็บไซต์ จำนวน 5 คน

2) ดำเนินการสัมภาษณ์กลุ่มบุคคลทั้ง 4 กลุ่ม ตามวัน เวลา และสถานที่ที่ได้กำหนด และนัดหมายไว้ โดยใช้แนวคำถามในการสัมภาษณ์เชิงลึก เป็นกรอบในการดำเนินงาน

3) นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก มาทำการวิเคราะห์และสรุปผลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยทั้ง 3 ข้อ

3.4.2 การเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Contents and Textual Analysis) ผู้วิจัยดำเนินการดังนี้

1) ผู้วิจัยได้เข้าไปศึกษาและรวบรวมข้อมูลข่าวสารด้านสิทธิมนุษยชนของนักข่าวพลเมืองที่ปรากฏใน 5 เว็บไซต์หลักที่เลือกศึกษา เพื่อทำการวิเคราะห์เนื้อหา ตามแบบฉบับทีกหรือการวิเคราะห์เนื้อหาที่ได้สร้างเป็นแนวทางไว้ ซึ่งจะสะท้อนให้เห็นถึง การใช้สื่อออนไลน์ของนักข่าวพลเมืองเพื่อการรายงานเนื้อหาข่าวสารด้านสิทธิมนุษยชนในสังคมไทยว่าเป็นไปในทิศทางใด มีรูปแบบการนำเสนอเป็นอย่างไร อยู่ภายใต้การให้กรอบนิยามปัญหาสิทธิมนุษยชนว่าอย่างไร

2) นำข้อมูลการวิเคราะห์เนื้อหาทั้งหมด ไปวิเคราะห์ร่วมกับข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ เชิงลึกกลุ่มนักข่าวพลเมืองในประเด็นที่เกี่ยวข้อง

3) สรุปผลการวิเคราะห์ เพื่อตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ของการวิจัย

3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล (Data Analysis)

กระบวนการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้รับจากกระบวนการเก็บข้อมูลมาทำการวิเคราะห์ดังนี้

3.5.1 การวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ผู้วิจัยได้นำข้อมูลทั้งหมดที่ได้จากการสัมภาษณ์จากกลุ่มนักข่าวพลเมือง นักข่าววิชาชีพ นักวิชาการด้านนิเทศศาสตร์ และบรรณาธิการเว็บไซต์มาทำการวิเคราะห์ เพื่อสรุปตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยทั้ง 3 ข้อ คือ

ข้อที่ 1 เพื่อศึกษากระบวนการรายงานข่าวผ่านสื่อออนไลน์ของนักข่าวพลเมืองในสังคมไทย

ข้อที่ 2 เพื่อศึกษาลักษณะการใช้สื่อออนไลน์ของนักข่าวพลเมืองในการขับเคลื่อนด้านสิทธิมนุษยชนในสังคมไทย และ

ข้อที่ 3 เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาบทบาทและการมีส่วนร่วมของนักข่าวพลเมืองในการใช้สื่อออนไลน์รายงานข่าวสิทธิมนุษยชนในสังคมไทย

3.5.2 การวิเคราะห์เนื้อหา (Contents and Textual Analysis)

ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิเคราะห์เนื้อหาข้อมูลข่าวสารของนักข่าวพลเมืองที่รวบรวมมาจาก 5 เว็บไซต์ ตามแบบการวิเคราะห์ที่ได้สร้างขึ้นเป็นแนวทางไว้ เพื่อตอบวัตถุประสงค์ในข้อที่ 2 คือศึกษาลักษณะการใช้สื่อออนไลน์ของนักข่าวพลเมืองในการขับเคลื่อนด้านสิทธิมนุษยชนในสังคมไทย โดยจะนำข้อมูลส่วนหนึ่งที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกกลุ่มนักข่าวพลเมือง มาประกอบการวิเคราะห์ร่วมด้วย ซึ่งแบบลงบันทึกหรือการวิเคราะห์เนื้อหานั้น จะใช้การแบ่งขอบเขตด้านสิทธิมนุษยชน บทบาทหน้าที่ของการมีส่วนร่วมในกระบวนการวารสารศาสตร์ภาคพลเมือง และแนวคิดเรื่องกรอบข่าว ตามที่ศึกษามาใช้เป็นเกณฑ์การวิเคราะห์ ร่วมกับ การสัมภาษณ์เกี่ยวกับลักษณะการเลือกประเด็น การพาดหัวข่าว การให้ความหมายของเนื้อหา วัตถุประสงค์การสื่อสาร การใช้ภาษา ภาพ คลิปวิดีโอ หรือเอกสารหลักฐานอื่นมานำเสนอร่วม จะช่วยให้มองเห็นกรอบการนิยามปัญหาสิทธิมนุษยชนของนักข่าวพลเมืองในสังคมไทยได้ชัดเจนมากขึ้น

3.6 การอภิปรายผลและนำเสนอข้อมูล

การศึกษาวิจัยเรื่อง “นักข่าวพลเมืองกับการใช้สื่อออนไลน์ในการขับเคลื่อนด้าน สิทธิมนุษยชนในสังคมไทย” ผู้วิจัยได้ทำการอภิปรายผลและนำเสนอข้อมูลในรูปแบบของการบรรยายหรือพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive analysis) โดยผู้วิจัยจะแบ่งการนำเสนอข้อมูลออกเป็น 4 บท เพื่อตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังต่อไปนี้

1. บทที่ 4 กระบวนการรายงานข่าวของนักข่าวพลเมืองในสื่อออนไลน์
2. บทที่ 5 การใช้สื่อออนไลน์ของนักข่าวพลเมืองในการขับเคลื่อนด้านสิทธิมนุษยชนในสังคมไทย
3. บทที่ 6 แนวทางการพัฒนาบทบาทและการมีส่วนร่วมของนักข่าวพลเมืองในการใช้สื่อออนไลน์รายงานข่าวในสังคมไทย
4. บทที่ 7 สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

บทที่ 4

การรายงานข่าวผ่านสื่อออนไลน์ของนักข่าวพลเมืองในสังคมไทย

ในบทนี้จะกล่าวถึงภูมิหลังของนักข่าวพลเมืองและกระบวนการรายงานข่าวผ่านสื่อออนไลน์ของนักข่าวพลเมืองในสังคมไทย ฐานะผู้บริโภคที่สามารถเป็นผู้ผลิตข้อมูลข่าวสารได้เอง (User Generated Contents) จนกลายเป็นผู้เฝ้าประตูข่าวสาร (Gatekeeper) ผู้คอยคัดเลือกรายการข่าวสารต่างๆ เพื่อเผยแพร่ให้กับสาธารณชนได้รับรู้ ในยุคของการพัฒนาทางด้านเทคโนโลยีการสื่อสาร จากเว็บ 1.0 สู่วีบบ 2.0 โดยผู้วิจัยใช้กรอบทฤษฎีผู้เฝ้าประตูข่าวสารในศตวรรษที่ 21 (Network Gatekeeping Theory) แนวคิดเกี่ยวกับวารสารศาสตร์พลเมือง (Citizen Journalism) และแนวคิดเกี่ยวกับการสื่อสารในสื่อสังคมออนไลน์ (Online Social Media) และกระบวนการการรายงานข่าวในงานวารสารศาสตร์ ยุคใหม่

4.1 ภูมิหลังนักข่าวพลเมืองกับความสนใจเชิงประเด็น

จากการสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) ซึ่งเป็นนักข่าวพลเมืองที่ได้รับการยอมรับและพิจารณาจากบรรณาธิการเว็บไซต์นักข่าวพลเมืองในแต่ละเว็บไซต์ที่ทำการศึกษาค้นคว้า เป็นผู้ที่มีความตั้งใจ กระตือรือร้นในการนำเสนอข้อมูลข่าวสารผ่านเว็บไซต์อย่างต่อเนื่อง จำนวน 15 คน พบว่า นักข่าวพลเมืองที่เข้ามาใช้พื้นที่เว็บไซต์เพื่อนำเสนอข้อมูลข่าวสารนั้นมีความหลากหลายทั้งในด้านการศึกษา การประกอบอาชีพ และภูมิสำเนาที่อยู่อาศัยซึ่งกระจัดกระจายอยู่ทั่วทุกภูมิภาค สรุปได้ ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 4.1 สรุปข้อมูลพื้นฐานของกลุ่มนักข่าวพลเมืองใน 5 เว็บไซต์

ชื่อ - สกุล	สมาชิกเว็บไซต์	การศึกษา	อาชีพประจำ	ภูมิลำเนา
1. คุณเทวฤทธิ์ มณีฉาย	ประเทศไทย	ป.ตรีรัฐศาสตร์	นักกิจกรรมด้าน สหภาพแรงงาน	ปัตตานี
2. คุณนพพล อาชามาส	ประเทศไทย	ป.ตรี รัฐศาสตร์ ป.โท พัฒนาสังคม	นักศึกษา	เชียงใหม่
3. คุณดวงทิพย์ มารฤทธิ	ประเทศไทย	ป.ตรี วารสารศาสตร์	พนักงานขายสินค้า เซ็นทรัลลาดพร้าว	มหาสารคาม
4. คุณศรายุทธ ฤทธิพิณ	ประเทศไทย	ประวัติศาสตร์ สังคมวิทยา	เจ้าหน้าที่องค์กร ชุมชน	ชัยภูมิ
5. คุณเดชชาติ พวงเกตุ	โอเคเนชั่น	กศน.ม.6	วินมอร์เตอร์ไซต์ รับจ้าง	ศรีสะเกษ
6. คุณนิวัช ศรีวิไลวัชร	โอเคเนชั่น	ป.ตรี รังสีเทคนิค วิทยาศาสตร์ ป.โท บริหารธุรกิจ	เจ้าหน้าที่กลุ่มงานรังสี โรงพยาบาลมหาราช นครศรีธรรมราช	นครศรีธรรมราช
7. คุณคารณิ เวชพงศา	โอเคเนชั่น	เภสัชศาสตร์ บริหารธุรกิจ	เภสัชกรเปิดคลินิก	
8. คุณอำกร ทองบัว	โอเคเนชั่น	-	ข้าราชการครู	ปัตตานี
9. คุณอานนท์ มีศรี	ไทยพีบีเอส	ป.ตรี วิศวกรรมศาสตร์ รปศ. ป.โท การจัดการ เอกการเมืองการ ปกครองส่วน ท้องถิ่น	ผู้ประสานงาน เครือข่ายชุมชนภาคใต้	นครศรีธรรมราช

ตารางที่ 4.1 (ต่อ)

ชื่อ – สกุล	สมาชิกเว็บไซต์	การศึกษา	อาชีพประจำ	ภูมิลำเนา
10.คุณอชิรญา สร้อยสวิง	ไทยพีบีเอส	ป.ตรี สหวิทยาการเพื่อ การพัฒนา ท้องถิ่น	นักกฎหมาย ประจำคลินิก กฎหมายของ องค์กรสิทธิ - ชุมชน จ.พะเยา	ลำพูน
11.คุณปัญญา คำลาภ	ไทยพีบีเอส	กำลังศึกษา ป.ตรี ด้านนิเทศศาสตร์	กลุ่มสื่อเสียง คนอีสาน	อุบลราชธานี
12.คุณศักดา ศรีพูน	ไทยพีบีเอส	กศน.ม.ปลาย	ประชาสัมพันธ์ สภาเด็ก จ.พิษณุโลก	พิษณุโลก
13.คุณอาธิฉ๊ะ แก้วนพรัตน์	ไทยพีบีเอส	กศน.ม.ปลาย	แกนนำเยาวชน อาสาสมัคร เครือข่ายคนไทย พลัดถิ่น	ระนอง
14. คุณกรรณิการ์ กิจดิเวชกุล	ประชากรธรรม	ป.ตรี มนุษยศาสตร์ และ สังคมศาสตร์ ป.โท วารสาร สารสนเทศ และ Socail Change and Development	กรรมการมูลนิธิ เพื่อผู้บริโภค , นักวิจัย, รับผิดชอบ จัดรายการ, นักเขียน	
15. คุณเจษฎา โชติกิจภิวาทย	ประชากรธรรม	ป.ตรี รัฐศาสตร์ ป.โท พัฒนาสังคม	นายกสมาคม ส่งเสริม สิทธิแรงงาน	

นักข่าวพลเมืองที่พบโดยส่วนใหญ่แล้ว เป็นกลุ่มบุคคลที่จบการศึกษาในระดับปริญญาตรีทางด้านรัฐศาสตร์ มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ สาขาวิชาการเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น วารสารศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และประวัติศาสตร์ นอกจากนี้ยังมีผู้ที่จบการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี คือ การศึกษานอกโรงเรียน (กสน.) ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย และสูงกว่าระดับปริญญาตรี คือ ปริญญาโท ด้านการพัฒนาสังคม และการบริหารธุรกิจ ซึ่งจากภูมิหลังด้านครอบครัว การศึกษานุคลิกภาพ ความสนใจและประสบการณ์ในการเข้าร่วมกิจกรรมกับสังคมของที่ผ่านมา ส่งผลให้นักข่าวพลเมืองมีความสนใจ หรือมีแนวทางที่จะติดตามและนำเสนอข้อมูลข่าวสารเฉพาะเรื่องที่ตรงกับความสนใจ แนวคิด หรือมุมมองที่มีต่อสังคมรอบข้าง ตามการหล่อหลอมจากสิ่งแวดล้อมทั้งจากพื้นฐานทางครอบครัว ระบบการศึกษา การประกอบอาชีพส่วนตัว สภาพเศรษฐกิจ สังคม และประสบการณ์ที่ผ่านมาในช่วงชีวิต ดังข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ ดังนี้

“ตั้งแต่ปี 51 เริ่มต้นจากการที่ผมเรียนจบด้านรัฐศาสตร์มา ทำให้สนใจเรื่องสังคม เศรษฐกิจ การเมือง โดยเฉพาะเศรษฐกิจการเมือง ก็เลยมาอยู่กับกลุ่มที่เคลื่อนไหวกิจกรรมด้านแรงงานและการเมือง เพราะเข้ากับตัวเรา ตรงกับตัวเรา ตอบโจทย์ที่อยากทำให้สังคมเปลี่ยนแปลง เริ่มต้นจากการสนใจเรื่องสิทธิการรวมตัวเป็นสหภาพแรงงาน การเจรจาต่อรองร่วม การเขียนข่าว จึงเป็นการเขียนในฐานะที่เรา Action ด้วย ในปี 51 ก็เริ่มเขียนข่าวเรื่องแรงงานอย่างจริงจังและเป็นระบบมากขึ้น โดยเฉพาะกรณีของการเลิกจ้างของคนงาน ไทรอัม มีการรายงานข่าวในสถานการณ์การชุมนุมกัน เขียนข่าวส่งมาที่ประชาไท แล้วประชาไทก็รายงาน”

(เทวฤทธิ์ มณีฉาย, การสื่อสารระหว่างบุคคล, 17 ตุลาคม 2555)

“เมื่อเริ่มเรียนปรัชญาการเมือง ประมาณปี 2-3 ผมจึงหันมาสนใจการเมืองมากขึ้น โดยมองว่าความขัดแย้งเป็นเรื่องปกติ แต่ความขัดแย้งทางการเมือง นั้นน่าสนใจ เพราะมันกลายเป็นความรุนแรง ตอนหลังๆ ก็มาตามเรื่องการเมือง มีโอกาสได้เป็นผู้ช่วยนักวิจัยให้กับอาจารย์ที่สอนทำเรื่องนักโทษการเมือง เราก็ได้ไปติดตาม ก็เลยสนใจด้านสิทธิขึ้นมา แต่ก็ไม่ได้เน้นด้านสิทธิโดยตรง แต่มันอยู่กับการเมืองที่เราต้องเข้าไปเกี่ยวข้องอยู่แล้ว ช่วง 2-3 ปีหลังจากที่ผ่านมา ผมมักจะส่งข่าวให้ประชาไทโดยเล่นประเด็น ความขัดแย้งทางการเมือง เป็นหลัก เพราะเป็นเรื่องที่เราตามอยู่แล้ว”

(นพพล อาชามาส, การสื่อสารระหว่างบุคคล, 30 ตุลาคม 2555)

“ก่อนหน้านี้เป็นนักข่าววิทยุมาก่อน ปี 35 เป็นนักข่าวให้กับ INN จนอิมตัว เป็นนักข่าวสายการเมือง เบื่อกับการทำข่าวแบบปิงปอง และเค้าไม่เปิดโอกาสให้เราเขียนอะไรได้มากมาย รู้สึกอยากทำอย่างอื่น พอไปเรียนต่อมันมีเรื่องอีกมากมายในโลกใบนี้ที่เราน่าจะถ่ายทอด ตอนนั้น

เป็นปีที่มีการทำรายงานทางเลือกว่าด้วยการพัฒนาที่ยั่งยืนในไทย ก็ไปช่วยเค้าทำ ก็เลยอยู่ในวังวนของเอ็นจีโอมาคตลอด”

(กรรณิการ์ กิจดิเวชกุล, การสื่อสารระหว่างบุคคล, 23 พฤษภาคม 2556)

“ปัจจุบันกำลังศึกษาอยู่ม.ปลาย กศน.สำราญ เป็นอาสาสมัครอยู่เครือข่ายการแก้ปัญหาสัญชาติคนไทยหรือเครือข่ายคนไทยพลัดถิ่น ที่ต่อสู้กันเรื่องสัญชาติ เป็นทั้งอาสาสมัคร เป็นทั้งแกนนำเยาวชน แกนนำเครือข่าย ทำข่าวพลเมืองส่งไทยพีบีเอส ทำหนังสือ ทำสารคดี อะไรที่สามารถเผยแพร่เรื่องราวของคนไทยพลัดถิ่นได้ ก็จะทำทุกอย่าง เพราะเป็นคนไทยพลัดถิ่นด้วย ครอบครัวเป็นคนไทยพลัดถิ่นทั้งพ่อทั้งแม่ การต่อสู้แบบรุ่นต่อรุ่น คนแก่เค้าก็เหน็ดเหนื่อยมาหมดแล้ว ฉะนั้นก็เลยลุกขึ้นมาต่อสู้ ขับเคลื่อนมาเรื่อยๆ ตอนปี 52 ได้มีโอกาสรู้จักไทยพีบีเอส ตอนเค้าลงพื้นที่มา เข้าร่วมอบรมและทำข่าวส่ง”

(อาทิตย์ แก้วนพรัตน์, การสื่อสารระหว่างบุคคล, 21 ธันวาคม 2555)

“ที่สนใจประเด็นปัญหาเรื่องคนไร้สัญชาติ อาจเป็นเพราะเราเรียนมาทางด้านสหวิทยาการเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น และได้เข้ามาช่วยพ่อสามี ทำงานที่องค์กรสิทธิชุมชน จ.พะเยา เนื่องจากในพื้นที่ของจังหวัดพะเยามีคนไร้สัญชาติอยู่ประมาณ 3,000 ราย และมีองค์กรนี้องค์กรเดียวของจังหวัดที่ทำเรื่องสัญชาติอยู่ ซึ่งพ่อสามีเป็นผู้ก่อตั้งขึ้นเองค่ะ พอได้เข้ามาช่วยและสัมผัสของจริงในพื้นที่ เห็นความลำบากของพวกเค้า ทำให้เกิดแรงจูงใจว่า เราต้องช่วยเค้า เพราะว่า ถ้าไม่มีเรา เค้าก็คงจะถูกละเมิดสิทธิ เข้าไม่ถึงสิทธิจนชั่วชีวิตเค้า”

(อชิรญา สร้อยสวิง, การสื่อสารระหว่างบุคคล, 20 ธันวาคม 2555)

4.2 กระบวนการรายงานข่าวของนักข่าวพลเมือง

ในกระบวนการรายงานข่าวผ่านสื่อออนไลน์ของกลุ่มนักข่าวพลเมืองจะมีทั้งความเหมือนและความแตกต่างจากรายงานข่าวของนักข่าวอาชีพหรือองค์กรข่าวอื่นๆ โดยในภาพรวมนั้นสิ่งที่มีความเหมือนกันคือ ข้อมูลข่าวสารที่ถูกนำมารายงานหรือเผยแพร่ผ่านสื่อจะต้องเป็นข้อมูลที่เป็นความจริง ไม่บิดเบือน และเกิดประโยชน์ต่อสาธารณะ ส่วนความต่างนั้น ข่าวที่นักข่าวพลเมืองนำเสนอส่วนใหญ่จะเป็นเรื่องราว ประเด็นปัญหาเฉพาะพื้นที่มากกว่าที่จะเป็นเรื่องทั่วๆ ไปและกระบวนการรายงานข่าวไม่มีความซับซ้อนหรือเป็นระบบ มากเท่ากับการรายงานข่าวของนักข่าวอาชีพ ที่ต้องผ่านการตรวจสอบ และคัดกรองจากกองบรรณาธิการและขึ้นต้องขึ้นอยู่กับ

องค์กรเป็นหลัก เนื่องจากอุปกรณ์ทางด้านเทคโนโลยีการสื่อสารที่พัฒนามากขึ้นทำให้นักข่าวพลเมืองสามารถผลิตข้อมูลข่าวสารพร้อมกับเผยแพร่ผ่านสื่อออนไลน์ได้อย่างสะดวก รวดเร็ว

สำหรับกระบวนการในการรายงานข่าวของนักข่าวพลเมืองผ่าน 5 เว็บไซต์หลักที่เลือกศึกษานั้น จากการสัมภาษณ์พบว่า มีประเด็นที่น่าสนใจและข้อมูลสำคัญในแต่ละกระบวนการดังนี้คือ

ขั้นที่ 1 การคัดเลือกประเด็นหรือเรื่องราวข่าวสาร (News Selecting)

1) มีอิสระในการคัดเลือกประเด็นหรือเรื่องราวข่าวสาร

สำหรับการคัดเลือกประเด็นหรือเรื่องราวข่าวสารของนักข่าวพลเมืองเป็นขั้นตอนแรกของกระบวนการรายงานข่าว และจากการสัมภาษณ์กลุ่มนักข่าวพลเมืองทั้ง 5 เว็บไซต์ จำนวน 15 คน พบว่า นักข่าวพลเมืองส่วนใหญ่สามารถที่จะเลือกประเด็นหรือเรื่องราวข่าวสารที่ตนเองสนใจเพื่อนำเสนอผ่านสื่อออนไลน์ได้อย่างอิสระ ถึงแม้จะเข้าเป็นสมาชิกในเว็บไซต์ซึ่งมีนโยบายการดำเนินงานและการเผยแพร่ข้อมูลที่มีลักษณะเฉพาะแตกต่างกันออกไปก็ตาม ดังข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์คือ

“ประชาไทค่อนข้างที่จะให้เสรีภาพหรือให้อิสระกับนักข่าวในการคิดประเด็นหรือกำหนดประเด็นเอง เพราะผมมีเรื่องที่ยากจะเสนออยู่แล้ว เขาก็ค่อนข้างให้อิสระในการนำเรื่องของตัวเองมานำเสนอ”

(เทวฤทธิ์ มณีฉาย, การสื่อสารระหว่างบุคคล, 17 ตุลาคม 2555)

“บล็อกโอเคเนชั่น เป็นแหล่งของการแบ่งปันความรู้ ความคิดเห็นได้อิสระ ค่อนข้างมีแนวคิดเดียวกัน มีความรับผิดชอบต่อสังคมสูงกว่าแหล่งอื่นๆ สมาชิกผู้ใช้งานส่วนใหญ่มีความ maturity มากกว่าแหล่งอื่น”

(นิวัช ศรีวิไลวัชร, การสื่อสารระหว่างบุคคล, 12 ธันวาคม 2555)

“เค้าจะไม่กำหนดประเด็นให้เราทำอะ จะให้อิสระมากกว่า โดยเราจะเลือกประเด็นหรือมองประเด็นที่เราสนใจเอง อย่างที่เคยทำก็เรื่องการไม่เอาระบบ SOTUS ในมหาวิทยาลัย ซึ่งตอนนั้นก็ไปทำข่าวรายงานลงพื้นที่ที่มานำเสนอที่เค้า”

(ดวงทิพย์ ฆารฤทธิ์, การสื่อสารระหว่างบุคคล, 18 ธันวาคม 2555)

2) เป็นเรื่องที่มีความใกล้ชิด ผูกพันอยู่ในสถานการณ์หรือพื้นที่

ประเด็นหรือเรื่องราวที่นักข่าวพลเมืองนำเสนอ นั้น ส่วนใหญ่จะเป็นเรื่องราว เหตุการณ์ที่มีความเกี่ยวข้องกับ ผูกพัน ใกล้ชิด หรือการได้มีประสบการณ์ร่วมใน ปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นในพื้นที่ของนักข่าวพลเมือง มากกว่าที่กำหนดประเด็นหรือเรื่องราวเพื่อนำเสนอให้สอดคล้องกับจุดยืนหรือนโยบายของเว็บไซต์ที่เปิดพื้นที่ให้ นอกจากนี้ว่าจุดยืนหรือนโยบายของเว็บไซต์นั้นมีความสอดคล้องกับประเด็นหรือเรื่องราวที่นักข่าวพลเมืองนำเสนอในขณะนั้น ดังข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์คือ

“พอเห็น โอเคเนชั่นเปิดตัว ว่า ทุกคนเป็นนักข่าวได้ สโลแกนนี้ ก็สนใจ ส่วนมากจะมีเรื่องราวที่มีสาระ หลากหลาย บางทีเค้าเขียนเรื่องสุขภาพ ท่องเที่ยว เรื่องกีฬา เรื่องข่าวการเมือง คือคนที่เขียนอ่านดูแล้วมันมีน้ำหนักรมากกว่าบล็อกอื่นๆ ก็เลยตัดสินใจเลือกบล็อกนี้ ซึ่งผมก็เริ่มต้นด้วยการเล่าเรื่องราว วิถีชีวิต สิ่งดีดีในหมู่บ้าน เอามาโพสต์ลงในบล็อก และก็เรื่องท่องเที่ยว เพราะผมชอบเดินทาง ” ตัวอย่างประเด็นหรือเรื่องราวข่าวสารที่เขียนในบล็อก คือ 1) งานศิลปะข้างคอกควาย บ้านม่วง ตำบลदै อุทุมพรพิสัย ศรีสะเกษ 2) สาวท้องแก่รอดคิคลอดลูกที่วินมอไซค์หน้าจัสโกสุขุมวิท 71

(เดชชาติ พวงเกษ, การสื่อสารระหว่างบุคคล, 29 ตุลาคม 2555)

“เรื่องที่ผมเลือกมาสื่อสารนั้น ส่วนใหญ่ผมชอบที่จะลงพื้นที่เพื่อพูดคุยกับชาวบ้าน ทำให้ผมได้รู้ปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้น โดยเรื่องราว ความจริงที่ผมเผยแพร่ผ่านบล็อก โอเคเนชั่นนั้น จะมีทั้งเรื่องใกล้ตัว ที่ผมได้รับผลกระทบพร้อมกับชาวบ้าน และ เรื่องไกลตัว ซึ่งเป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นต่างพื้นที่ ไกลจากที่ผมอยู่มากนัก เพราะต้องการให้ผู้อ่านเกิด Awareness” ตัวอย่างประเด็นหรือเรื่องราวข่าวสารที่เขียนในบล็อก คือ 1) พลวัตการเปลี่ยนแปลงของป่าพรุควนเคร็ง และผลกระทบต่อพื้นที่ลุ่มน้ำปากพนัง 2) จากโจทย์ในข้อสอบเพียง 1 ข้อนั้น...!!

(นิวัช ศรีวิไลวัชร, การสื่อสารระหว่างบุคคล, 12 ธันวาคม 2555)

“ในการส่งข่าวให้กับทางไทยพีบีเอส ผมจะเสนอประเด็นที่เกี่ยวข้องกับธรรมชาติ ท้องถิ่น และเรื่องเกี่ยวกับชุมชน ปัญหาในพื้นที่ โดยเฉพาะเรื่องพันธุ์พืชที่มันกำลังจะสูญหายไป รวมถึงปัญหาการร้องเรียนของคนในพื้นที่ที่ผมอยู่เป็นส่วนใหญ่”

(ศักดา ศรีพูน, การสื่อสารระหว่างบุคคล, 21 ธันวาคม 2555)

“ตัวนี้จะเองถูกส่งให้อยู่กับชายตั้งแต่เด็ก โดยไม่รู้ตัวเลยว่า ตัวเองไม่มีสัญชาติ โคนเพื่อน ล้อว่าเป็นพม่า จะรู้สึกแย่มาก เป็นคนเหมือนกัน อยู่ในสังคมเดียวกันแต่ โคนจำกัดสิทธิทุกอย่าง จะเป็นคนเดียวที่เขียนหนังสือ อ่านหนังสือได้ ปี 2549 จะจึงอาสาสมัครเป็นแกนนำเยาวชนเครือข่าย เพื่อจะต้องการสื่อสารเรื่องราว ปัญหา และต่อสู้ในเรื่องสิทธิให้กับคนไทยพลัดถิ่นต่อจากคนรุ่นเก่า”

(อาธิจะ แก้ว, การสื่อสารระหว่างบุคคล, 21 ธันวาคม 2555)

นอกจากนี้ยังพบข้อมูลความขัดแย้งที่สำคัญว่า ถึงแม้ว่านักข่าวพลเมืองส่วนใหญ่ จะสามารถนำเสนอประเด็น เรื่องราว เหตุการณ์ ความจริงในพื้นที่ได้ เนื่องจากมีความใกล้ชิด หรืออยู่ในพื้นที่ที่เกิดปัญหานั้นได้ แต่ก็ยังมีนักข่าวพลเมืองบางคนที่ไม่สามารถจะนำเสนอความจริงได้ทั้งหมด เนื่องจากปัจจัยด้านหน้าที่การงาน และความปลอดภัยในชีวิต ดังการให้สัมภาษณ์ของคุณ อัมพร ทองบัว (20 พฤษภาคม 2556) ที่กล่าวว่า “เราอยู่ในพื้นที่ บางอย่างก็ทำไม่ได้ โดยเฉพาะ การแสวงหาข้อมูลของบุคคลบางกลุ่ม ซึ่งเราเองก็อยู่ตรงนั้น ด้วยภาระหน้าที่การงานก็ไม่เอื้อ มากมายนักสำหรับการใช้ช่องทางอื่นๆ ในการสะท้อนความเจ็บปวดในพื้นที่ เนื่องจากเราอยู่ในพื้นที่ ที่มันไม่ค่อยปลอดภัยนัก”

3) เป็นเรื่องราวความจริงที่คนในสังคมควรรับรู้หรือตระหนักถึงความสำคัญ

นักข่าวพลเมืองบางส่วน ให้ความสำคัญและมีจุดยืนในการเลือกประเด็นหรือเรื่องราว ต่าง ๆ มาสื่อสารให้กับคนในสังคมได้รับรู้ ซึ่งมองว่าเป็นเรื่องราวที่มีความสำคัญและควรเผยแพร่ในอีกแง่มุมหนึ่งที่ไม่พบในสื่อกระแสหลัก หรือเป็นการเพิ่มแง่มุมของข้อมูลข่าวสารให้มีความรอบด้าน เพื่อให้คนในสังคมรู้และเข้าใจมากขึ้น ดังคำสัมภาษณ์ ดังนี้

“ประเด็นเนื้อหาในบล็อกที่เคยนำเสนอก็คือเรื่องประเด็นการเมืองบ้างพอสมควร แต่ที่สำคัญคือการอนุรักษ์ มรดก วัฒนธรรม ศิลปะ ที่สำคัญมีช่วงเสียดัง มีเรื่องสิทธิมนุษยชนเข้ามา เกี่ยว ในการแสดงความคิด การฟ้องศาลโลก ตอนนั้นมองว่า เราก็ควรเข้าไปและนำมาเผยแพร่ความจริงให้กับคนในสังคมออนไลน์ได้รับรู้ด้วย”

(คารณี เวชพงศา, การสื่อสารระหว่างบุคคล, 18 พฤษภาคม 2556)

“เรามองเห็นว่าปัจจุบันสื่อต้องการเงิน ขยายข่าว เสริมเติมแต่ง และมีส่วนช่วยกระตุ้น ประเด็นให้เหตุการณ์มันรุนแรงขึ้น ทั้งๆ ที่เค้าไม่ใช่คนที่อยู่ในพื้นที่ แต่เราในฐานะคนในพื้นที่ ถูก อยู่ในพื้นที่แต่เหมือนคนไม่มีปาก เหมือนไม่มีใครมาบอกเล่า ทั้งๆ ที่ในพื้นที่มันมีเรื่องที่สวยงาม มากมาย ไม่ใช่แค่เรื่องระเบิด เสียขันธ์ แต่มีเรื่องวิถีชีวิต ความหลากหลายเชิงวัฒนธรรมในระดับ

ชาวบ้านมีเยอะเยอะมากมาย ก็เลยอยากสะท้อนเรื่องราวตรงนี้มากกว่า อยากให้มองว่าปิดตานี้หรือชายแดนได้ไม่ใช่สิ่งเลวร้ายทั้งหมด มันแค่เศษเสี้ยวเท่านั้นเอง อย่าเอามาเป็นเรื่องใหญ่ ภาพลักษณ์สามจังหวัดหายเกลี้ยงจากการนำเสนอของสื่อ”

(อัมพร ทองบัว, การสื่อสารระหว่างบุคคล, 20 พฤษภาคม 2556)

“ประเด็นที่ตัวเองสนใจส่วนใหญ่จะเกี่ยวกับการละเมิดสิทธิ การเคลื่อนไหวของกลุ่มนักศึกษา และชาวบ้านที่ได้รับปัญหาในพื้นที่ต่างๆ ตามที่กลุ่มเราได้ไปพบมา เพราะมองว่าเรื่องสิทธิ เป็นเรื่องที่ควรจะต้องพูดถึงในสังคมให้มากขึ้น”

(ดวงทิพย์ นารฤทธิ, การสื่อสารระหว่างบุคคล, 18 ธันวาคม 2555)

4) เป็นเรื่องเกี่ยวข้องหรือสอดคล้องกับภาระหน้าที่ในการทำงานปัจจุบัน

จากการสัมภาษณ์ ยังพบว่า นักข่าวพลเมืองบางกลุ่มจะทำการเลือกประเด็นหรือติดตามเรื่องราวจากทุนที่มีอยู่ ซึ่งหมายถึง ทุนทางความรู้ ความคิด และประสบการณ์ที่สั่งสมมาจากการศึกษา จากการปฏิบัติหน้าที่หรือความรับผิดชอบในการทำงานปัจจุบัน ซึ่งจะทำให้ประเด็นหรือเรื่องราวนั้นมีความชัดเจน และสร้างความมั่นใจให้กับตัวนักข่าวพลเมืองมากยิ่งขึ้น

“ส่วนใหญ่ประเด็นที่ส่งประชาธรรม จะเกี่ยวกับการเข้าถึงยา การเข้าถึงการรักษา สิทธิผู้บริโภค การติดตามการค้าเสรี เพราะเป็นเรื่องที่เป็นหน้าที่ต้องรับผิดชอบและเป็นเรื่องที่มาจากความสนใจส่วนตัว อาทิเช่น เรื่องเครือข่ายภาคประชาชนยื่นข้อเสนอ บุญทรง ห้ามเจรจาทรัพย์สินทางปัญญา และ ประชาสังคมเรียกร้องนายทุนชะลอเจรจา TPP จนกว่าจะศึกษาผลดี-เสีย เป็นต้น”

(กรรณิการ์ กิจดิเวชกุล, การสื่อสารระหว่างบุคคล, 23 พฤษภาคม 2556)

“เรื่องที่ที่สนใจและติดตามอย่างต่อเนื่อง คือ ประเด็นปัญหาด้านสิทธิพลเมือง และสิทธิทางสังคม เนื่องจากทำงานอยู่กับองค์กรพัฒนาเอกชนด้วย มองว่าถ้าไม่มีเรา ก็อาจจะถูกละเมิดสิทธิ และเข้าไม่ถึงสิทธิที่ควรจะได้รับ โดยเฉพาะกลุ่มคนไร้สัญชาติ”

(อชิรญา สร้อยสวิง, การสื่อสารระหว่างบุคคล, 20 ธันวาคม 2555)

“เนื้อหาที่เอาจล ส่วนมากเป็นประเด็นเกี่ยวกับวิถีชีวิต การดำรงชีวิตอยู่ในพื้นที่ เช่น วัฒนธรรม ประเพณี อาหารการกินพื้นบ้าน และอีกลักษณะเพื่อเป็นประโยชน์กับเด็กที่ในการศึกษาค้นคว้าด้วย และที่อยากทำมากที่สุดคือ การสอดแทรกเรื่องภาษาใต้ที่กำลังจะเลือนหายไปในกลุ่มเด็กยุคใหม่ บล็อกของพี่มันไม่ใช่เชิงวิชาการ เพราะอยากให้คนในพื้นที่โดยเฉพาะเด็กยุคใหม่ได้

อ่าน ได้รับรู้รากเหง้า คำหลายคำ ที่เป็นภาษาถิ่น เรื่องพื้นบ้าน ไกลตัว รากเหง้าของตัวเอง เพราะเรา เป็นครุหน้าที่ของเราต้องทำ”

(อัมพร ทองบัว, การสื่อสารระหว่างบุคคล, 20 พฤษภาคม 2556)

“ส่วนมากเล่นประเด็น ความขัดแย้งทางการเมือง เป็นหลัก เป็นเรื่องที่เราตามอยู่แล้ว ช่วงนี้ตามเรื่องนักโทษการเมือง ซึ่งตรงกับงานวิจัยของผมเอง ผมมองความขัดแย้งเป็นเรื่องปกติ ทางสังคมที่คนจะขัดแย้งกัน แต่ความขัดแย้งมันไม่ควรนำไปสู่ความรุนแรง ที่นี้สื่อจะเป็นทุนที่สำคัญ”

(นพพล อาชามาส, การสื่อสารระหว่างบุคคล, 30 ตุลาคม 2555)

จะเห็นว่า บทบาทของผู้รับสารในสังคมปัจจุบันได้เปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก จากผู้ที่คอยรับข้อมูลข่าวสารจากสื่อกระแสหลักเพียงอย่างเดียว กลับกลายเป็นผู้ที่คอยทำหน้าที่ในการคัดเลือกข้อมูลข่าวสารหรือเลือกที่จะรายงานเรื่องราวต่างๆ ของสังคมผ่านสื่อที่เปิดพื้นที่ให้ได้มากขึ้น ทั้งนี้เป็นผลจากการพัฒนาทางด้านเทคโนโลยีการสื่อสาร ที่จะทำให้ทุกคนสามารถเข้าถึงและผลิตข้อมูลข่าวสารเองได้ ดังนั้น ประชาชนทั่วไปที่มีจิตสำนึกสาธารณะและความสามารถในการใช้เทคโนโลยี ก็อาจจะกลายbecome นักข่าวอาสา หรือนักข่าวพลเมือง ที่ทำหน้าที่เป็นผู้เฝ้าประตูข่าวสาร (Gatekeeper) ในระดับรากหญ้า ช่วยคัดกรองรวบรวมข้อมูลข่าวสาร (Gatewatcher) ที่สื่อกระแสหลักไม่สามารถรายงาน หรือเข้าไม่ถึง เพื่อเผยแพร่ให้กับสาธารณะชนได้รับรู้ ซึ่งจากการศึกษาการคัดเลือกประเด็นหรือเนื้อหาข่าวของนักพลเมืองที่นำผ่านสื่อออนไลน์ในสังคมไทยจะพบว่า มีหลากหลายเรื่องราว หลากหลายประเด็นที่มีความสำคัญ เป็นข้อมูลความจริงที่ส่งผลกระทบและช่วยสะท้อนเหตุการณ์ในพื้นที่ต่างๆ ให้กับคนในสังคมได้มองเห็นมากขึ้น แม้กระทั่งนักข่าวอาชีพที่ทำหน้าที่เป็นผู้เฝ้าประตูข่าวสารหลัก (Gatekeeper) ให้กับสังคมยังให้ความสำคัญ ในการติดตามประเด็นและได้รับประโยชน์จากรายงานข่าวของนักข่าวพลเมืองในพื้นที่อีกด้วย

“ในส่วนตัวของผม มองว่า บล็อกเกอร์สามารถเป็นผู้รายงานข่าวสารให้คนทั่วไปได้เหมือนกัน กรณีของผม เหตุการณ์ระเบิดที่ซอยปรีดิพนมยงค์ เพราะนักข่าวตัวจริงเค้าเข้าไม่ถึง รอดิศ คำวาทกันไว้ เข้าไม่ได้ เราจับวินมอเตอร์ไซค์อยู่ตรงนั้นพอดี เราก็ขี่ได้ฟุตบอลเข้าไปก็ถ่ายรูปได้เราก็เล่าเรื่องราวได้ ก็อัพโหลดขึ้นเว็บบล็อกเราเพื่อที่จะเผยแพร่ออกไปได้ทันที ก็มีนักข่าว ชาวไทย และชาวต่างชาติติดต่อขอข้อมูลเข้ามา”

(เดชชาติ พวงเกษ, การสื่อสารระหว่างบุคคล, 29 ตุลาคม 2555)

“ส่วนมากเราจะทำข่าวในพื้นที่เชิงวัฒนธรรมมากกว่า ในมุมที่คนอื่นๆ ในสังคมอาจจะยังไม่รู้หรือสื่อยังไม่เห็น หลังจากได้ออกอากาศทางไทยพีบีเอสแล้ว อีกไม่นานก็มีอีกหลายรายการเข้ามาลงพื้นที่ติดตาม นำเสนอในช่วงเวลาที่มากกว่า ซึ่งจะเห็นเลยว่า สื่อกระแสหลักให้ความสำคัญกับเรามากๆ ในช่วงเวลานั้น”

(ปัญญา คำลาภ, การสื่อสารระหว่างบุคคล, 7 มีนาคม 2556)

“ส่วนใหญ่ผมจะลงข่าวที่ประเทศไทย และไทยพีบีเอส ส่วนสื่ออื่นๆนั้น เมื่อได้เห็นว่าเขาสนใจในสิ่งที่เราเสนอไป เขาก็จะลงมาทำข่าวออกอากาศเอง เช่น เมื่อกลางปีที่ผ่านๆ มา ในคอนเสิร์ตที่ที่ต้องขึ้นศาลติดต่อกันทั้งเดือน แรกเริ่มเสนอข่าวพลเมืองออกไปไม่กี่วัน จากนั้น ไทยพีบีเอส ศูนย์ขอนแก่น ก็มาติดตามตลอด ทำข่าวช่วงนั้นออกอากาศไป 5 คอนนะครับ ในส่วนของสื่อกระแสหลัก ส่วนอีกสื่อหนึ่งคือ เครือข่ายชุมชนระเวงภัย มาทำที่บ้านบ่อแก้ว อ.คอนสารนะครับ เพราะได้เห็นออกอากาศไทยพีบีเอสในข่าวพลเมือง ก็ลงมาทำต่อความยาว 45 นาที และตามลงไปทำที่ร้อยเอ็ด ภายหลังได้ออกอากาศข่าวพลเมืองไปแล้วเช่นกันครับ”

(ศรายุทธ ฤทธิพิณ, การสื่อสารระหว่างบุคคล, 12 มีนาคม 2556)

“ช่วงปี 2553 ผมเคยเขียนเรื่อง เส้นเลือดหล่อเลี้ยงราชประสงค์ คมชัดลึก ก็เอาไปลงหน้าหนึ่ง ผมเขียนตั้งแต่ก่อนที่จะมาอยู่นครศรีธรรมราช เนื่องจากผมเคยอยู่บ่อนไก่อมาก่อน ผมเลยสามารถเขียน วิเคราะห์เส้นทาง แผนที่ได้ชัด เอาเขียนลง Blog โอเคเนชั่น คมชัดลึกก็เอาไปลงทั้งคืนเลย ทั้งหน้า 1 และหน้าใน”

(นิวัช ศรีวิไลวัชร, การสื่อสารระหว่างบุคคล, 12 ธันวาคม 2555)

“ประเด็นที่เสนอ ส่วนใหญ่สื่อหลักมักไม่มีคำถามว่าทำไมต้องส่งประเด็นนี้ เราได้รับความเชื่อถือ ซึ่งสื่อหลักก็พร้อมจะลงให้ บางช่วงก็ได้ลงเต็ม เป็นข่าวทีวี ข่าววิทยุ โทรมาสัมภาษณ์ต่อบ้าง สื่อหลักก็ติดตาม มีเคสที่เค้าขอข้อมูลตรงเหมือนกัน เช่น ผู้จัดการขอบทวิเคราะห์จีนยาวของ FTA กรุงเทพธุรกิจขอบทความ มติชนขอให้ช่วยส่งข่าวให้หน่อย เคนิวส์ขอรูปหน่อย ก็อาจเป็นเพราะส่วนตัวพื้นฐานที่รู้จักสื่อหลักด้วย”

(กรรณิการ์ กิจดิเวชกุล, การสื่อสารระหว่างบุคคล, 23 พฤษภาคม 2556)

นอกจากนักข่าวพลเมืองสามารถที่จะคัดเลือกประเด็นหรือเรื่องราวข่าวสารที่มีความหลากหลายในแต่ละพื้นที่ แต่ส่วนใหญ่เป็นประเด็นที่มีลักษณะเฉพาะเจาะจง (Issue specific frames) มากกว่าที่จะเป็นประเด็นทั่วไป (Issue generic frames) โดยนักข่าวพลเมืองบางส่วน

อาจจะมีเกณฑ์การคัดเลือกประเด็นหรือเรื่องราวที่ชัดเจน ในขณะที่บางส่วนก็ไม่ได้มีหลักเกณฑ์ในการคัดเลือก โดยอาจจะเลือกตามความสนใจส่วนบุคคล แนวคิดและความตั้งใจความใกล้ชิด ความเกี่ยวข้อง หรือได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์ รวมถึงความสำคัญของสถานการณ์ ปัญหาและความต้องการคนในพื้นที่ในช่วงเวลาใดเวลาหนึ่ง ซึ่งจะเห็นได้จากการให้สัมภาษณ์ได้ดังนี้

“การเลือกประเด็นข่าวที่จะนำเสนอ ผมมีหลักเกณฑ์ของตนเองอยู่ 5 ข้อ คือ ประเด็นนั้นจะต้องสร้างผลกระทบต่อผู้อ่าน (impact) น่าสนใจ (interest) มีความเข้มข้นในเนื้อหา เหตุผลต้องไม่เลื่อนลอยหรือเบาบาง (intensive) มีส่วนเกี่ยวข้องกับเราจะทำให้มีข้อมูลมาก (involve) และประเด็นนั้นจะต้องสร้างแรงบันดาลใจให้แก่เราหรือแก่สังคมได้ (inspire)”

(นิวัช ศรีวิไลวัชร, การสื่อสารระหว่างบุคคล, 12 ธันวาคม 2555)

“ส่วนใหญ่การเขียนข่าวเป็นการเขียนในฐานะที่เรา Action ด้วย คือเราเป็นนักกิจกรรมก็เลยเขียนส่ง เพราะบางกิจกรรมสื่อแทบจะไม่สนใจ เราก็จะสรุปข่าว รายงานส่งคามสื่อที่เรารู้จัก พอมาเรื่องแรงงานจริงจัง โดยเฉพาะกรณีของการเลิกจ้างของคนงานไทม์ เมื่อประมาณปี 51 ก็มีการเริ่มเขียนข่าวแบบเป็นระบบมากขึ้น มีการรายงานข่าวในสถานการณ์ เพราะมีการชุมนุมกัน ก็เลยเขียนข่าวส่งมาที่ประเทศไทย”

(เทวฤทธิ์ มณีฉาย, การสื่อสารระหว่างบุคคล, 17 ตุลาคม 2555)

“เราจะพูดคุยกัน ว่าถ้าเราจะทำข่าวพลเมือง จะมีเรื่องไหนที่มันทำแล้ว มันสามารถที่จะสื่อสารถึงสังคมภายนอกให้เข้าใจเราได้ เราก็เลยเอาเรื่องวัฒนธรรมที่เป็นวิถีของเรา ที่ไม่แตกแยกกันเป็นคัวคั้ง ไม่ใช่เอาเรื่องการชุมนุมเรียกร้องเกี่ยวกับเขื่อนราศีไศลเพียงอย่างเดียว ส่วนมากเป็นเรื่องวัฒนธรรมมากกว่า”

(ปัญญา คำลาภ, การสื่อสารระหว่างบุคคล, 7 มีนาคม 2556)

จะเห็นว่าประเด็นเนื้อหาข่าวสารของนักข่าวพลเมืองที่เลือกมานำเสนอในสื่อออนไลน์นั้น เป็นประเด็นเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับเรื่องราว เหตุการณ์ หรือเป็นปัญหาเฉพาะของพื้นที่ใดพื้นที่หนึ่งในสังคม ซึ่งนักข่าวพลเมืองมีความสนใจ ให้ความสำคัญ และต้องการนำเสนอให้สาธารณชนได้รับรู้และเข้าใจเกี่ยวกับความจริงที่เกิดขึ้นในแต่ละพื้นที่ ดังนั้นการคัดเลือกประเด็นหรือเรื่องราวข่าวสารของนักข่าวพลเมืองเพื่อนำเสนอผ่านสื่อออนไลน์ จึงมีความสำคัญ ในมิติของการได้แสดงออกซึ่งสิทธิเสรีภาพการสื่อสารที่มีของภาคพลเมือง เพื่อช่วยสะท้อนเรื่องราว ปัญหา เหตุการณ์ ความจริงต่างๆ ในอีกแง่มุมหนึ่งที่สื่อกระแสหลักของสังคมอาจจะเข้าไม่ถึงหรือมองไม่

เห็น ถือเป็นการทำงานที่ของภาคพลเมืองในการเติมเต็มช่องว่างทางข้อมูลข่าวสารให้กับคนในสังคม ด้วยจิตสำนึกและความสามารถของภาคพลเมืองในการเป็นผู้เฝ้าประตูข่าวสาร (Online Gatekeeper) ในยุคออนไลน์

ขั้นที่ 2 การรวบรวมข้อมูลและการผลิตเนื้อหา (News Gathering)

ในกระบวนการนี้ จากการสัมภาษณ์ พบว่า นักข่าวพลเมืองส่วนใหญ่ เมื่อคัดเลือกประเด็นหรือเรื่องราวข่าวสารที่จะนำเสนอแล้ว ก็จะดำเนินการรวบรวมข้อมูลจากแหล่งข้อมูล ต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับประเด็นหรือเรื่องราวข่าวนั้น ซึ่งแต่ละคนก็จะมีเทคนิควิธีการที่แตกต่างกัน เช่น บางคนโดยใช้ประสบการณ์ ความผูกพัน ใกล้ชิด กับกลุ่มบุคคล องค์กร และสภาพแวดล้อมในพื้นที่ รวมถึงความสัมพันธ์กับสื่อท้องถิ่น สื่อส่วนกลาง และเพื่อนที่เป็นเครือข่ายในการประสานงานและทำงานร่วมกัน บางคนอาจจะใช้การแฝงตัวเพื่อให้ได้ข้อเท็จจริงมา แต่โดยส่วนใหญ่ นักข่าวพลเมืองจะอยู่ในพื้นที่ อยู่ในเหตุการณ์ เห็นเหตุการณ์ หรือมีความเกี่ยวข้องกับผูกพันหรือได้รับผลกระทบกับประเด็นหรือเรื่องราวอยู่แล้ว อาทิเช่น กรณีการเห็นเหตุการณ์ระเบิดชายชาวอิหร่านของวินมอเตอร์ ไซค์รับจ้าง กลุ่มชาวสะเอียบคัดค้านแก๊งเสือด่าน ขบวนการพิมูฟ การรวมกลุ่มช่วยเหลือชาวโรฮิงญา ปัญหาความยากจน ภาษีรถคันแรก คดีสวนปาล์มสุราษฎร์ เป็นต้น ทำให้การหาข้อเท็จจริงจากแหล่งข่าวทำได้ไม่ยากหรือไม่ต้องผ่านกระบวนการขั้นตอนมากนัก ประกอบกับการใช้อุปกรณ์เทคโนโลยีการสื่อสารสมัยใหม่ที่มีความสามารถหลากหลาย เช่น โทรศัพท์มือถือ โฟน กล้องถ่ายภาพนิ่ง วิดีโอ ช่วยให้การเก็บรวบรวมข้อมูลและการผลิตเนื้อหาของนักข่าวพลเมืองเป็นไปได้ง่ายและสะดวกรวดเร็วมากขึ้น

ส่วนลักษณะข้อมูลที่เก็บรวบรวมนั้น นอกจากจะเป็นข้อมูล รายละเอียดของเรื่องราวที่ได้จากการพบเห็นหรือการได้พูดคุย สัมภาษณ์บุคคลที่เกี่ยวข้องเป็นข้อความแล้ว นักข่าวพลเมืองยังใช้ ภาพถ่าย คลิปวิดีโอ และเอกสารสำคัญ อาทิเช่น หนังสือแจ้งความประสงค์ หรือเจตนาารมณ์ ที่มีต่อเรื่องต่างๆ ให้กับองค์กรภาครัฐที่เกี่ยวข้องรับพิจารณา หนังสือแถลงการณ์จากกลุ่มผู้ที่ได้รับผลกระทบจากโครงการต่างๆ รวมถึงจดหมายเปิดผนึก เสนอแนะในเรื่องต่างๆ ซึ่งเกิดจากโครงการหรือการดำเนินงานของภาครัฐ เป็นต้น นำมาประกอบการรายงาน ทำให้ประเด็น เรื่องราวที่นำเสนอมีความชัดเจน ก่อให้เกิดความเข้าใจ มีสีสันและมีความน่าเชื่อถือมากขึ้น ดังข้อมูลที่กลุ่มนักข่าวพลเมืองได้ให้สัมภาษณ์ไว้ ดังนี้

“กรณีเราไปทำข่าวเชิงอนุรักษ์ เกิดเหตุการณ์ไปสัมภาษณ์ แล้วก็โพสต์สด การที่รู้เหตุการณ์ได้ มันมี 2 อย่าง คือเราได้รับข่าวสารจากการประชาสัมพันธ์ ส่งมาทางเมลล์ให้ ส่งตรงเลย 2 เรื่องการบ้านการเมืองตอนเสื้อแดงประท้วง ข่าวมันออก เราก็ตามข่าว มันเป็นหน้าที่ของนักข่าวพลเมืองที่จะไปเก็บมาว่าเกิดอะไร สัมภาษณ์คนในพื้นที่ เห็นตัวอย่างในต่างประเทศ เล่าชอบ

อนุรักษ์ แต่บ้านเราแปลก ชอบทำลายสร้างใหม่ เราเห็นอะไรมาก็ต้องเชื่อมโยงเข้าสู่บริบทในสังคมไทย สะท้อนให้เห็น”

(คารณิ เวชพงศา, การสื่อสารระหว่างบุคคล, 18 พฤษภาคม 2556)

“ทุกวันนี้ ปัญหาเยอะ อุปสรรคมาก โดยเฉพาะการทำงานในพื้นที่ ที่ต้องแฝงตัวเข้าไป ในฐานะประชาชนคนหนึ่ง ไม่มีใครรู้ว่าพี่เป็นผอ.โรงเรียน เราไปในลักษณะชาวบ้านคนหนึ่ง พูดภาษาถิ่นกับเค้า การได้มาซึ่งข้อมูลพี่คิดว่า เป็นข้อเท็จจริง กรณีเกิดเหตุการณ์ยิงกันในพื้นที่ชาวบ้าน เลือkbอกพี่ แต่ไม่บอกตำรวจ พี่ก็เคยโดนประกบหลายรอบ โดนปิดล้อมไม่ให้ออกจากพื้นที่ ชุมยิงเผาโรงเรียน ที่มาอยู่ตรงนี้ไม่ใช่เพราะรักตัวกลัวตาย แต่เราต้องการพัฒนาอีกจุดหนึ่งที่ยังไม่พัฒนา การเข้าถึงข้อมูลเพื่อสะท้อนความจริง ต่อเหตุการณ์ที่พบจริงๆ เหตุการณ์ที่พี่เขียน ที่อยู่ตรงนั้นอยู่แล้ว มา 10 กว่าปี เจอทุกวัน ถ้าไม่ใช่เหตุการณ์จริงที่เราประสบพี่จะไม่เขียนเด็ดขาด”

(อัมพร ทองบัว, การสื่อสารระหว่างบุคคล, 20 พฤษภาคม 2556)

“ผมใช้สมาร์ตโฟนเรามีแหละครับ ถ่ายวิดีโอมา ก็เอามาลงเก็บไว้ในคอมฯ แล้วค่อยเอามาตัดต่อ ถ้าบางทีขี้เกียจหน่อยก็ไม่ต้องตัดต่อ ก็คือถ่ายดิบๆ มา แล้วก็อัปโหลดขึ้นไปในยูทูปไว้เลย เก็บไว้ในยูทูป แล้วเราก็อ่เอาไปใส่ค้ในยูทูปมาลงในบล็อกเราอีกทีหนึ่ง คือ copy code มาเหมือนเอาตัววิดีโอมาลงในบล็อกของเราได้เลย”

(เดชชาติ พวงเกษ, การสื่อสารระหว่างบุคคล, 29 ตุลาคม 2555)

“ส่วนใหญ่ผมจะมีบุคลิกเป็น Academic ทำอะ ไรก็จะเชิงวิชาการ ถนัดทำวิจัยทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ งานเขียนของผมจะไม่เขียนตามอารมณ์ การเก็บข้อมูลก่อนนำมาเขียน ผมก็จะเข้าไปคุยกับชาวบ้าน โดยเค้าจะบอกกลุ่มบุคคลที่เกี่ยวข้องหรือ มีการ Snow ball ทำให้เราได้ข้อเท็จจริง บางครั้งชาวบ้านบางคนก็วิ่งมาหาเราเพื่อบอกข้อมูลในพื้นที่”

(นิวัช ศรีวิไลวัชร, การสื่อสารระหว่างบุคคล, 12 ธันวาคม 2555)

“ในกระบวนการรายงานข่าวของเรา เริ่มจากประเด็นต้องเป็นเรื่องการถูกกดทับ ส่วนใหญ่ที่พัวพันอยู่ พอรู้ประเด็นเราก็หาข้อมูล ทั้งข้อมูลดิบจากบุคคล เอกสาร และแวคล้อม เพื่อให้ดู Balance มีหลายมุมให้เห็นภาพ ไม่ใช่เอาข้อมูลด้านเดียวมา”

(ดวงทิพย์ ฆารฤทธิ์, การสื่อสารระหว่างบุคคล, 18 ธันวาคม 2555)

สำหรับการผลิตเนื้อหานั้น นักข่าวพลเมืองส่วนใหญ่จะเข้ารับการศึกษาอบรมตามเวทีต่างๆ ที่สื่อกระแสหลัก และสื่อทางเลือกเปิดโอกาสให้ เช่น จากการอบรมนักข่าวพลเมืองที่จัดโดย สถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส สำนักข่าวประชาไท ศูนย์ข้อมูลและข่าวสืบสวนเพื่อสิทธิพลเมือง และ กลุ่มโอเคเนชั่น ซึ่งเนื้อหาในการอบรมส่วนใหญ่แล้วจะเกี่ยวข้องกับทักษะการเขียนสคริป การถ่ายภาพ การตัดต่อ และ การใช้อุปกรณ์การสื่อสารในยุคใหม่ในการเก็บข้อมูลและเผยแพร่รายงาน ข่าวได้อย่างทันทั่วทั้งนี้ นอกจากนี้นักข่าวพลเมืองบางคนที่มีความสนใจในเรื่องเทคโนโลยีอยู่แล้ว ก็จะ ศึกษา เรียนรู้ คิดตามด้วยตนเอง รวมถึงแลกเปลี่ยนกับเพื่อนในสังคมออนไลน์ หรือจากคู่มือนักข่าวพลเมืองที่เว็บไซต์จัดทำขึ้นโดยเฉพาะ จนสามารถเปิดพื้นที่ในสื่อออนไลน์ ไม่ว่าจะเป็นเว็บไซต์ บล็อก สื่อสังคมออนไลน์อื่นๆ ทั้งเฟซบุ๊ก ทวิตเตอร์ หรือยูทูปก็ตาม เพื่อรายงานข่าวสารให้กับ สาธารณชนในสังคมได้รับรู้ จะเห็นว่าในกระบวนการผลิตสำหรับนักข่าวพลเมืองนั้น ส่วนใหญ่จะเป็นไปในลักษณะของปัจเจกบุคคล ขึ้นอยู่กับทักษะ ความสามารถ และความประสพการณ์ที่เชี่ยวชาญ ของตัวนักข่าวพลเมืองเองมากกว่า

“เป็นคนสนใจเรื่องเทคโนโลยีมานานแล้ว แต่ไม่มีโอกาส ไม่มีกำลังซื้อ แต่ตอนหลังก็ เริ่มใช้ลองสมาร์ตโฟน รู้สึกชอบ เวลาถ่ายรูปก็สามารถเผยแพร่ผ่านเฟซบุ๊ก ทวิตเตอร์ได้เลย ส่วนใหญ่จะการเรียนรู้เองนะ แรกๆ จะอ่านจากหนังสือบ้าง อินเทอร์เน็ตบ้าง เคี้ยวนี้มันไม่ยุ่งยาก เพราะ มีโซเชียลเน็ตเวิร์ค ทางโอเคเนชั่นก็เคยชวนให้ไปเข้าร่วมอบรมเกี่ยวกับบล็อกเหมือนกัน”

(เดชชาติ พวงเกษ, การสื่อสารระหว่างบุคคล, 29 ตุลาคม 2555)

“ตอนที่ผมทำงานในองค์กรขนาดเล็ก อยู่ที่หนองหาน รับผิดชอบงานเกี่ยวกับเรื่อง ภูมิปัญญาท้องถิ่น เราอยากจะทำเรื่องสื่อชุมชนหรือสื่อทางเลือก ที่จะเข้าถึงชุมชน พูดถึงเรื่องของ ชุมชน คนเล็กคนน้อย พอดีช่วงปลายปี 2551 ไทยพีบีเอสเปิดอบรมนักข่าวพลเมือง ก็เลยมีโอกาสดำเนินการเข้าร่วมแค่ครั้งเดียว เค้าจะสอนให้เราเกี่ยวกับการถ่ายภาพ การเขียนสคริป การตัดต่อครับ”

(ปัญญา คำลาก, การสื่อสารระหว่างบุคคล, 7 มีนาคม 2556)

“ในปี 2552 มีโอกาสได้รู้จักไทยพีบีเอส ตอนที่เค้าลงพื้นที่เลยได้เจอกับฉะ ฉะเองก็ เคยเข้าร่วมอบรมนักข่าวพลเมืองที่เค้าจัดให้ 1 ครั้ง แต่หนังสือ สาระคดีหลายครั้งอยู่ เพราะตอนนั้นฉะ ทำงานเป็นทั้งอาสาสมัคร แกนนำเยาวชน และแกนนำเครือข่ายคนไทยพลัดถิ่น ถ้ามีเวทีที่ขับเคลื่อน เรื่องราวของเราได้ฉะก็จะไป ทำให้ฉะได้เจอเพื่อนๆ เป็นเครือข่ายภูมิภาคสีนามิ 6 จังหวัด ได้ แลกเปลี่ยนเรียนรู้กัน คอมพิวเตอร์ฉะไม่ค่อยถนัดเลย แต่ฉะชอบเขียน ส่วนเรื่องตัดต่อเนี่ยยาก ต้อง เรียนรู้ไปเรื่อยๆ”

(อาอีฉะ แก้วนพรัตน์, การสื่อสารระหว่างบุคคล, 21 ธันวาคม 2555)

“ปกติที่เป็นคนชอบถ่ายรูปอยู่แล้ว ทำบล็อกรจากคอมพิวเตอร์ สำหรับการเข้ามาเป็นนักข่าวอาสา หรืออยู่จุดนี้ที่มองว่า เครื่องมือต้องโอเค เพราะจะช่วยในการทำงานของเรา ที่ใช้กล้อง แคนนอนในการเก็บภาพต่างๆ มาประกอบการเขียน”

(อัมพร ทองบัว, การสื่อสารระหว่างบุคคล, 20 พฤษภาคม 2556)

นอกจากนี้ยังพบอีกว่า กระบวนการผลิตเนื้อหาของนักข่าวพลเมืองนั้น จะมีความซับซ้อนน้อยกว่ากระบวนการผลิตของนักข่าวอาชีพเนื่องจากการผลิตในระดับปัจเจกบุคคลมากกว่า ไม่ได้สังกัดอยู่กับโครงสร้างหรือนโยบายการทำงานที่เป็นระบบ ตลอดจนความทันสมัยของเทคโนโลยี อย่างโทรศัพท์มือถือในกลุ่มของสมาร์ทโฟน ช่วยเอื้อต่อการรายงานข่าวให้มีความรวดเร็วยิ่งขึ้น สามารถใช้ในการถ่ายภาพ บันทึกเสียง ถ่ายวิดีโอ พิมพ์และแชร์ข้อมูลผ่านเครือข่ายสังคมออนไลน์ ไม่ว่าจะเป็นทวิตเตอร์ เฟซบุ๊ก ยูทูบ อินสตาแกรม ได้อย่างทันท่วงที ดังนั้นสมาร์ทโฟน และสื่อออนไลน์ จึงกลายเป็นเครื่องมือสื่อสารที่สำคัญในยุคที่ผู้บริโภคสามารถเป็นผู้ผลิตเนื้อหาข่าวสารได้เอง (User Generated Contents)

ขั้นที่ 3 การตรวจสอบและแก้ไขข้อมูลข่าวสาร (News Checking and Editing)

ในขั้นตอนนี้จะเป็นขั้นตอนหลักจากที่นักข่าวพลเมืองได้ทำการเขียนและผลิตเนื้อหาเป็นที่เรียบร้อยแล้ว ซึ่งจากการสัมภาษณ์พบว่า โดยส่วนใหญ่นักข่าวพลเมืองจะทำหน้าที่เป็นผู้ที่ตรวจสอบและแก้ไขความถูกต้องและความเหมาะสมของข้อมูลในเบื้องต้นด้วยตัวเองก่อนทุกครั้ง ทั้งในเรื่องของการคัดเลือกประเด็น หรือเรื่องราว การใช้คำ หรือ ภาษาในการพาดหัวข่าว ชื่อแหล่งข่าวทั้งบุคคลและองค์กร ที่เกี่ยวข้อง ภาพประกอบ และภาพรวมของเรื่องราวทั้งหมดก่อนที่นำส่งหรือเผยแพร่ผ่านเว็บไซต์หรือบล็อกของตนเอง

ส่วนการตรวจสอบและการแก้ไขความถูกต้องและความเหมาะสมของข้อมูลข่าวสารจากกองบรรณาธิการเว็บไซต์ที่ส่งข่าวให้ นั้น นักข่าวพลเมืองมองว่ายังมีความจำเป็นต้องมียู่ เพราะทั้ง 5 เว็บไซต์ที่เปิดพื้นที่ให้ นั้นมีการดำเนินงานในรูปแบบขององค์กรสื่อไม่ว่าจะเป็นสื่อหลักหรือสื่อทางเลือกก็ตาม ย่อมต้องรักษาแบบแผนการทำงานตามนโยบายหรือจุดยืนของตนเอง ดังนั้น การปรับแก้หรือการตรวจสอบความถูกต้องเหมาะสมในการนำเสนอข่าวของนักข่าวพลเมืองจากกองบรรณาธิการเว็บไซต์ (Web Editor) เป็นเรื่องปกติ แต่อาจจะไม่เคร่งครัดมากนัก เป็นเพียงแค่การช่วยตรวจสอบความถูกต้องและความเหมาะสมในการใช้คำ ภาษา ภาพ หรือภาพเคลื่อนไหว เพื่อป้องกันไม่ให้อ้างอิงหรือเข้าข่ายละเมิดสิทธิทางกฎหมายกับกลุ่มบุคคล หรือองค์กร รวมถึงพระราชบัญญัติคอมพิวเตอร์ ด้วยความรู้เท่าไม่ถึงการณ์เท่านั้น ซึ่งจะ ไม่เกี่ยวข้องกับการปรับเปลี่ยนประเด็นข่าวหรือเนื้อหาข่าวแต่อย่างใด ดังการให้สัมภาษณ์ของกลุ่มนักข่าวพลเมือง

“เรื่องของการคัดกรองเนื้อหา มองว่านักข่าวพลเมืองยังจำเป็นต้องผ่านการคัดกรอง โดยเฉพาะการเข้าไปใช้พื้นที่สื่อ ไม่ว่าจะเป็นสื่อหลักหรือสื่อทางเลือก ก็คงต้องให้สิทธิเค้านในการคัดกรองงานเรา แต่เราก็สามารถที่จะกรองเบื้องต้นได้ ส่วนเค้าจะเอาข้อมูลข่าวสารของเราลงไม่ลง ก็เป็นอีกเรื่องหนึ่ง”

(กรรณิการ์ กิจติเวช, การสื่อสารระหว่างบุคคล, 23 พฤษภาคม 2556)

“หลังจากที่ทีมของผมช่วยกันทำ และส่งสคริปข่าวให้กับทางไทยพีบีเอสไป พี่เค้าก็จะส่งสคริปกลับมาให้ว่าจะต้องแก้ไขตรงไหน ซึ่งส่วนใหญ่จะแก้ไขเกี่ยวกับคำพูด มุมภาพ และมุมกล้องให้ตรงกันมากกว่า”

(ศักดา ศรีพูน, การสื่อสารระหว่างบุคคล, 21 ธันวาคม 2555)

“นอกจากที่กรองเองแล้ว ทางบก.เว็บเค้ามีคนคอยตรวจสอบข้อมูล ซึ่งถ้าหากเราลงเนื้อหาที่ไม่เหมาะสม เค้าจะมีข้อความหลังไมค์หรือเมลล์มาเตือนว่าตรงนี้ไม่ใช่ หรืออะไรควรตัดออก หลายคนโดนแต่พี่ไม่เคย เช่น ภาพ ภาษาต้องเป็นที่ยอมรับได้ และเราต้องยอมรับว่าบล็อกโอเคเป็นบล็อกของคนที่มีการศึกษาพอสมควร ภาพที่อุจาดตา เราจะไม่ลงเด็ดขาด เหมือนผู้ถูกกระทำเค้าจะยอมให้ญาติเค้าขึ้นเว็บเหรอ มันสะเทือนใจ ก่อนลงอะไร ให้มองว่าถ้าเราเป็นญาติพี่น้องเค้าแล้วรู้สึกดี แต่ถ้าที่ลงแล้วเรารู้สึกแย่ด้วย ก็จะไม่ลง”

(คุณอัมพร ทองบัว, การสื่อสารระหว่างบุคคล, 20 พฤษภาคม 2556)

“ยังต้องผ่านการกรองอยู่คับ อย่างน้อยก็ Proof คำ เพราะว่าบางทีเค้าจะพิมพ์ผิด และบางเรื่องที่สุดเสี่ยงในเรื่องของการกล่าวหา ต้องเป็นอำนาจของ บก.ที่จะปล่อย เพราะเป็นเรื่องความรับผิดชอบของฝั่งสื่อด้วย เพราะสมมติถ้าเป็นคนงานรายงานมาใส่อารมณ์ลงไปในช่วงเต็มที ก็จะแย่เนื่องจากเป็นเรื่องของฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดในการนำเสนอด้วย”

(เทวฤทธิ์ มณีฉาย, การสื่อสารระหว่างบุคคล, 17 ตุลาคม 2555)

“ตอนเราเขียน บางทีก็ไม่ได้เขียนคนเดียว ต้องปรึกษาและให้ทีมเพื่อนช่วยกันกรองดูความถูกต้อง เหมาะสมก่อน พอเห็นว่าใช้ได้แล้วก็ส่งไปที่ประชาไท เพื่อขอคำแนะนำ เค้าจะดูในเรื่องของภาพ และการเรียบเรียงให้สามารถสื่อสารออกไปให้คนเข้าใจ โดยกระบวนการนี้จะติดต่อกันทางอีเมลล์บ้าง หรือโทรศัพท์บ้าง”

(ดวงทิพย์ ฆารฤทธิ์, การสื่อสารระหว่างบุคคล, 18 ธันวาคม 2555)

สำหรับกระบวนการตรวจสอบความถูกต้องเหมาะสมหรือแก้ไขข้อมูลข่าวสารของนักข่าวพลเมืองในส่วนดังกล่าวข้างต้นนั้น ทุกเว็บไซต์ที่ศึกษาจะมีบรรณาธิการเว็บไซต์คอยตรวจทาน ให้ข้อสังเกต ข้อเสนอแนะเพื่อให้ นักข่าวพลเมือง ได้เรียนรู้และพัฒนาทักษะการเขียนข่าว ให้สามารถสื่อสารได้อย่างเข้าใจ ก่อนที่จะนำเสนอผ่านเว็บไซต์ ยกเว้น เว็บไซต์โอเคเนชั่น ที่ให้อิสระกับนักข่าวอาสาได้เผยแพร่ข้อมูลข่าวสารที่ต้องการผ่านบล็อกของตัวเองได้ทันที ถ้าหากพบความไม่เหมาะสมของเนื้อหาข่าวสาร บรรณาธิการเว็บไซต์ ก็จะติดต่อขอให้ นักข่าวอาสาพิจารณาปรับปรุงแก้ไขอย่างทันที่ทั้งที่ คิงทึบล็อกเกอร์รายีสไลด์ หรือนักข่าวอาสาของเว็บไซต์โอเคเนชั่นได้กล่าวไว้ว่า

“การคัดกรองหรือตรวจสอบงานเรา ก็มีนะคับ คือบางครั้งเรื่องภาพอย่างเราไปถ่ายคนขาดมา ก็ต้องมีการเบลอ เพราะมันเหมือนผิดกฎหมายที่เอาภาพดูจากมาลง ก็มีการเบลอ พอภาพขึ้นแล้ว Editor เขาก็จะ โทรมาเลขนะว่า ขอให้เบลอหน่อยภาพนี้ อย่างภาพเหตุการณ์ระเบิดที่ขึ้นแล้วเค้าไปดูแล้วมันมีเห็นขาขาด เลือดสดๆ เค้าก็บอกขอให้เบลอหน่อยนะ ก็ทำให้เบลอ”

(เดชชาติ พวงเกษ , การสื่อสารระหว่างบุคคล, 29 ตุลาคม 2555)

นอกจากนักข่าวพลเมืองจะเป็นหลักในการตรวจสอบและแก้ไขข่าวเองแล้ว สำหรับบางเว็บไซต์หรือบางองค์กรที่สร้างเครือข่ายหรือขยายฐานสมาชิกของกลุ่มนักข่าวพลเมืองได้หลากหลายพื้นที่ ซึ่งนักข่าวพลเมืองเองจะมีความคุ้นเคยหรือรู้จักกันอยู่บ้าง ซึ่งสามารถที่จะให้กลุ่มเครือข่ายช่วยตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลให้กันและกัน ในอีกระดับหนึ่ง ตามคำสัมภาษณ์ของเทวฤทธิ์ มณีฉาย นักข่าวพลเมืองจากเว็บไซต์ประชาไทที่กล่าวไว้ว่า “โดยพื้นฐานของนักข่าวพลเมือง ส่วนใหญ่เค้าจะรู้จักในฐานะเครือข่ายของประชาไท เครือข่ายเอ็นจีโอ เครือข่ายการเคลื่อนไหว อย่างสหภาพแรงงาน รวมถึงเป็นวิถีชุมชน ชาวบ้านสิ่งแวดล้อม เค้าจะรู้จักกันในระดับหนึ่ง ก็จะช่วยกันเช็คความถูกต้องหรือช่วยหาความจริงได้ แต่ถ้าไม่รู้จักกับกลุ่มเครือข่าย ก็จะมีอีกทางหนึ่ง คือ ส่งให้กับกองบรรณาธิการช่วยพิจารณาความเหมาะสมผ่านอีเมลล์กลาง คือ Editor@prachatai.com ตัวของบรรณาธิการก็จะมอเนเตอร์ให้”

ขั้นที่ 4 การเผยแพร่รายงานข้อมูลข่าวสาร (Distributed Reporting)

หลังจากกระบวนการตรวจสอบและแก้ไขเนื้อหาแล้ว นักข่าวพลเมืองจะทำการเผยแพร่รายงานข้อมูลข่าวสารให้กับสาธารณะชนได้รับรู้ ซึ่งจากการสัมภาษณ์พบว่า ในยุคของการพัฒนาทางด้านเทคโนโลยีการสื่อสารทำให้นักข่าวพลเมืองส่วนใหญ่ ทำให้มีช่องทางในการเผยแพร่และรายงานข้อมูลข่าวสารต่างๆ ให้กับคนในสังคมได้หลายช่องทาง มีความสะดวกและรวดเร็ว มากขึ้น โดยใช้คอมพิวเตอร์และโทรศัพท์มือถือสมาร์ตโฟนรุ่นต่างๆ ที่มีราคาไม่แพง เป็นเครื่องมือหลักใน

รับส่งข้อมูลข่าวสารผ่านช่องทางต่างๆ ซึ่งนอกจากจะใช้เว็บไซต์ขององค์กรสื่อสารหลักและสื่อทางเลือกที่เปิดพื้นที่ให้แล้ว นักข่าวพลเมืองยังใช้เว็บไซต์เครือข่ายที่ทำงาน บล็อกส่วนตัว และเครือข่ายสังคมออนไลน์ เช่น เฟซบุ๊ก ยูทูบ ทวิตเตอร์ เป็นพื้นที่ที่ทำให้ข้อมูลข่าวสารสามารถแพร่กระจายไปได้กว้างไกลมากยิ่งขึ้น

“สื่อออนไลน์ที่ใช้ขับเคลื่อนข้อมูลข่าวสาร นอกจากเว็บไซต์ข่าวที่เปิดพื้นที่ให้แล้ว จะมีเฟซบุ๊ก หลังจากทำข่าวส่งทางอีเมลล์ แล้วก็นำเอามาลงเฟซบุ๊ก หรือเอาข่าวสารจากสื่ออื่นๆ มาแชร์ในเฟส เป็นประเด็นที่ที่สนใจ และคิดว่าคนอื่นก็ควรจะรู้ แต่ทวิตเตอร์ใช้ไม่เป็น เพราะส่วนตัวชอบเขียนยาวมากกว่า”

(กรรณิการ์ กิจดิเวชกุล, การสื่อสารระหว่างบุคคล, 23 พฤษภาคม 2556)

“ในยุคของบล็อกผมก็สร้างบล็อกเลยว่าเป็นที่รวมของข่าวที่ผมเขียนขึ้นเองและข่าวที่คนอื่นเขียนไว้เป็นที่เดียวกัน ส่วนยุคต่อมาก็เป็นเฟซบุ๊กเป็นของตัวเอง ทั้งการเมือง กรณีคนงาน เราก็รายงาน เพราะตอนนั้นยังไม่มีสมาร์ตโฟน ก็พิมพ์บนเคสที่อปบ้าง บนโน้ตบุ๊กบ้าง แต่พอยุคหลังประมาณ 2-3 ปีที่แล้ว ก็มีสมาร์ตโฟน เราไปที่ไหน เราก็ถ่ายภาพ แล้วก็แชร์ ทั้งทวิตเตอร์ เฟซบุ๊ก และในอินสตาแกรม มันก็จะกลายเป็นพื้นที่ของเราในการรายงานว่าใคร ทำอะไร ที่ไหน เมื่อไหร่ อย่างไร ผมคิดว่านี่เป็นส่วนหนึ่งของการโคขึ้นของนักข่าวพลเมืองที่ทุกคนสามารถที่จะผลิตข่าวได้ เนื่องจากต้นทุนในการเข้าถึงเทคโนโลยีการสื่อสารของคนมันต่ำมาก ทุกที่ทุกเวลาก็สามารถใช้สมาร์ตโฟน บวกกับ Social Network เครือข่าย สื่อใหม่ ซึ่งมันสอดรับกันครับ”

(เทวฤทธิ์ มณีฉาย, การสื่อสารระหว่างบุคคล, 17 ตุลาคม 2555)

“นอกจากบล็อกแล้ว ก็ยังไม่ค่อยทันสมัยเท่าไร มีแค่กล้อง วิดีโอ เราทำจากบนมือถือมีเฟสนะ แต่จะเอาข้อมูลส่วนหนึ่งจากบล็อกมาลง จะไม่ค่อยเห็นเรื่องส่วนตัวเท่าไร เฟซบุ๊กก็มีทวิตเตอร์ก็มี มองว่านักข่าวพลเมืองทุกวันนี้ควรจะต้องรู้จักการใช้ช่องทางที่มีอยู่หลากหลายให้เกิดประโยชน์และใช้เครื่องมืออย่างเหมาะสม”

(คารณิ เวชพงศา, การสื่อสารระหว่างบุคคล, 18 พฤษภาคม 2556)

นอกจากช่องทางในสื่อออนไลน์แล้ว นักข่าวพลเมืองบางกลุ่มยังส่งข้อมูลข่าวสารให้กับสื่อกระแสหลักทั้งในพื้นที่และจากส่วนกลางอีกด้วย ไม่ว่าจะเป็น เช่น สถานีโทรทัศน์ สถานีวิทยุกระจายเสียง วิทยุชุมชน หนังสือพิมพ์ท้องถิ่น และเคเบิลทีวี เพื่อให้เกิดการรับรู้และอาจจะช่วยนำไปเผยแพร่และขยายผลต่อไป

“หลังจากอบรมกับไทยพีบีเอส ผมก็ซื้อกล้องถ่ายภาพตัวละครไม่แพง 3 พันกว่าบาทมาลองถ่ายภาพ ทำข่าวดู ส่งไปก็ได้ออกอากาศ ข่าวพลเมืองของเรา สร้างกระแสให้รายการอื่นๆ ของไทยพีบีเอสเข้ามาทำอีก 2-3 รายการ เช่น เวทีสาธารณะ เปิดปม พลเมืองเปลี่ยนทิศ ที่ให้เวลามากขึ้น ช่อง 5 ก็มีมา ตอนนี้เราก็เผยแพร่ข้อมูลข่าวสารของเราผ่านเครือข่ายเว็บไซต์อีสานวอยซ์หรือเสียงคนอีสาน และพยายามสื่อสารผ่านเฟซบุ๊กซึ่งเป็นเครือข่ายสมาคมของเราให้มากขึ้น ทำไปพร้อมๆ กับการส่งให้สื่อ อื่นๆ ประชาไทก็ส่ง หนังสือพิมพ์ โทรทัศน์ ส่งหมคดับ เพื่อช่วยกระจายข่าวให้เรา”

(ปัญญา คำลาภ, การสื่อสารระหว่างบุคคล, 7 มีนาคม 2556)

“เริ่มเข้ารับการฝึกอบรมจากสำนักข่าวประชาไท ช่วงกลางเดือนสิงหาคม 2554 นับจากนั้นก็ส่งข่าวให้เว็บไซต์สำนักข่าวประชาไท ประมาณกว่า 100 ข่าวแล้วครับ ส่วนที่อื่นที่ส่งให้ก็มี ตามสื่อกระแสหลัก หรือ เว็บไซต์อื่นๆ ที่เปิดพื้นที่ให้ เช่น เว็บไซต์ทีวีไทยเน็ตเวิร์ค เว็บไซต์สำนักข่าวปฏิรูปที่ดินภาคอีสาน เว็บไซต์สำนักข่าวประชาธรรม สถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส สถานีโทรทัศน์เคเบิลทีวีเครือข่ายชุมชนระยอง รวมถึงสถานีวิทยุชุมชนในพื้นที่ด้วยครับ”

(ศรายุทธ ฤทธิพิณ, การสื่อสารระหว่างบุคคล, 12 มีนาคม 2556)

“นอกจากเฟซบุ๊กแล้ว ผมยังมีรายการวิทยุที่เราจัดร่วมกันของคนในเครือข่ายชุมชนภาคใต้ ผมมีการสื่อสารในมืออยู่ 3 อย่าง คือไทยพีบีเอส สถานีโทรทัศน์ออนไลน์ สถานีวิทยุชุมชน เป็นเรื่องที่เราทำกันหมด รายการวิทยุของผมจะเกี่ยวกับชุมชนสุขภาพ มีรายการทีวีออนไลน์คือ เวทีพลเมืองท้องถิ่น เราก็จัดในพื้นที่ ผมเป็นคนดำเนินรายการเอง คือเราใช้ช่องทางของเราในการสื่อสาร”

(อานนท์ มีสี, การสื่อสารระหว่างบุคคล, 19 ธันวาคม 2555)

นอกจากนี้ยังพบอีกว่า ในกระบวนการรายงานข่าวของนักข่าวพลเมืองในสื่อออนไลน์นั้น เป็นการสื่อสารแบบสองทาง (Two-way Communication) ที่ทั้งผู้ส่งและผู้รับสารก็สามารถที่จะติดต่อสื่อสารเพื่อแลกเปลี่ยน ส่งต่อข้อมูล เสนอแนะความคิดเห็น หรือวิพากษ์วิจารณ์เกี่ยวกับประเด็นต่างๆ ที่นักข่าวพลเมืองได้นำเสนอผ่านพื้นที่ที่ข่าวดูหรือระบบการแสดงความเห็นของเว็บไซต์ได้อย่างทันที และมีบางส่วนติดตามจากการพูดคุย ชักถามกลุ่มบุคคลที่เกี่ยวข้อง ซึ่งเป็นผลจากการจัดกิจกรรมในการปฏิบัติงานในเรื่องราวนั้นๆ ตามที่มีผู้ให้สัมภาษณ์ไว้ว่า

“ตัวนักเขียนสามารถ ตอบกลับผู้อ่าน ได้โดยตรง ตอบในฐานะที่เป็นผู้อ่านคนหนึ่งด้วย แต่เราก็ต้องบอกด้วยว่าเราเป็นใคร เช่นเรื่องของการเคลื่อนไหวของคนงาน บางที่ฝ่ายนายจ้างเอง หรือฝ่ายคนงานที่เข้ามาบอก ในฐานะที่เรามีข้อมูล เราก็จะเอามาแชร์ข้อมูล บอกข้อเท็จจริงที่เค้าไม่รู้ หรือรู้ไม่ครบ หรือรู้มาผิด เรายังนำเสนอในคอมเมนต์ท้ายข่าว”

(เทวฤทธิ์ มณีฉาย, การสื่อสารระหว่างบุคคล, 17 ตุลาคม 2555)

“ก็มีการติดตามผลนะ ที่ประชาไทจะมีช่อง Comment ด้านล่างอยู่ ถ้ามีคนเห็นต่าง เรา จะพูดคุยกันว่ามันเป็นยังไง เคยถกเถียงกัน แต่เราก็จะรับมันไว้เพื่อจะได้นำไปดูว่ามันเป็นอย่างนั้นจริงมั้ย และเอาประเด็นที่เค้าตั้งคำถามมาเอื้อต่อการทำข่าวครั้งต่อไป ให้มีความชัดเจนมากขึ้น ฟางว่ามันก็ดีนะเพราะความเห็นต่างเป็นเรื่องปกติ เวลาเราชี้แจง เราก็จะทำตัวเหมือนคนทั่วไป แต่จะใช้เหตุผลมาพูดคุยกันมากกว่า เพราะความจริงมันต้องใช้ข้อมูลและความจริงมาหักล้างกัน”

(ดวงทิพย์ ชารุฤทธิ์, การสื่อสารระหว่างบุคคล, 18 ธันวาคม 2555)

“การติดตามผลตอบรับจากการนำเสนอ จริงๆ จะพบว่าเวลาที่เรารู้เรื่องนี้คนเข้าใจมากขึ้น เช่น เรื่องทรัพย์สินทางปัญญากับการเข้าถึงยามานานมาก เราก็ไม่รู้ว่าคนเข้าใจกันบ้างหรือเปล่า แต่พอมีการเจรจาใน FTA TPP หลายๆ คน แบบพวกผู้กำหนดนโยบาย นักวิชาการ คนใหญ่ในสังคมพูดว่า ประเด็นนี้น่าห่วงเรื่องทรัพย์สินทางปัญญามันจะทำให้ยาแพง แสดงว่าการเสนอของเราก็ได้ผลนะ เข้าหูคนบ้าง”

(กรรณิการ์ กิจติเวชกุล, การสื่อสารระหว่างบุคคล, 23 พฤษภาคม 2556)

นอกจากนี้ ยังพบอีกว่า นักข่าวพลเมืองบางคนอาจจะไม่ได้สนใจหรือติดตามเรื่องการตอบรับจากผู้อ่านมากเท่าไร ขอเป็นเพียงผู้นำเสนอประเด็นเรื่องราว ความจริงที่คิดว่าน่าจะเป็นประโยชน์ต่อสังคมและผู้อ่านเท่านั้น ดังคำสัมภาษณ์ของ เจษฎา โชติกิจวิฑูรย์ (19 พฤษภาคม 2556) ที่ว่า “เรื่องประเด็นปัญหาต่างๆ เช่น แรงงาน การจัดการทรัพยากร ที่ผมเคยนำเสนออีกไม่ค่อยได้ติดตาม เลยไม่รู้ว่ามีผลตอบรับมากน้อยแค่ไหน ไม่แน่ใจมีคนอ่านสักเท่าไร”

จากที่กล่าวมาข้างต้นเป็นกระบวนการรายงานข้อมูลข่าวสารผ่านพื้นที่เว็บไซต์ในภาพรวมที่ได้จากการสัมภาษณ์กลุ่มนักข่าวพลเมืองทั้ง 5 เว็บไซต์ที่ผู้วิจัยเลือกศึกษาในครั้งนี้ ซึ่งในแต่ละเว็บไซต์ที่เปิดโอกาสให้นักข่าวพลเมืองได้มีส่วนร่วมในการรายงานข้อมูลข่าวสารให้กับสังคมนั้น จะมีคุณลักษณะโครงสร้างขององค์กร นโยบาย การดำเนินงาน ที่แตกต่างกันออกไป อาจจะส่งผลทำให้กระบวนการรายงานข่าวผ่านสื่อออนไลน์ของนักข่าวพลเมืองที่พบในแต่ละ

เว็บไซต์มีความเหมือนหรือแตกต่างกัน สามารถอธิบายและสรุปภาพรวมกระบวนการรายงานข่าวของนักข่าวพลเมืองในแต่ละเว็บไซต์ ได้ดังนี้

4.2.1 เว็บไซต์สำนักข่าวประชาธรรมกับกระบวนการรายงานข่าวของนักข่าวพลเมือง

จากการศึกษาข้อมูลการก่อตั้ง นโยบาย และการดำเนินงานของเว็บไซต์สำนักข่าวประชาธรรมที่เผยแพร่ผ่านเว็บไซต์ พบว่า จากสถานการณ์ความเคลื่อนไหวของภาคประชาชนที่ขาดหายไปในเรื่องกระแสหลักตามที่ นิธิ เอียวศรีวงศ์ (2556) ได้สะท้อนให้เห็น 3 ประการ นั่นคือ

1. ปัญหาที่เกิดขึ้นกับประชาชนในกระแสความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับสังคมไทย ไม่ว่าจะเกิดขึ้นจากโครงการของรัฐ ธุรกิจเอกชน หรือความเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจและสังคม ทำให้สังคมนิยมปัญหาจากประสบการณ์ของคนจำนวนน้อยที่เข้าถึงรายงานข่าวของสื่อได้เท่านั้น ดังนั้นเมื่อมีการตัดสินใจนโยบายสาธารณะในด้านใดๆ จึงมักเป็นการมองปัญหาด้านเดียวเสมอก่อให้เกิดผลกระทบต่อประชาชนระดับรากหญ้าอย่างกว้างขวาง

2. สาธารณะไม่ค่อยรู้เรื่อง ประชาชนระดับรากหญ้าเคลื่อนไหวแก้ปัญหาที่คนเผชิญอยู่ตลอดมาทั้งโดยการจัดองค์กร และทั้งโดยการดำเนินงานเป็นอิสระในแต่ละครอบครัว หรือชุมชน เพราะสื่อกระแสหลักไม่รายงานให้สังคมไทยมองเห็นศักยภาพของประชาชนในการแก้ปัญหาอย่างหลากหลาย จึงเป็นเหตุให้สังคมไทยพึ่งพิงวิธีการของต่างชาติ ซึ่งวิธีการเหล่านี้ก่อให้เกิดปัญหาใหม่ๆ ที่แก้ยากขึ้น เพราะขาดจากสภาพทางสังคมที่เป็นจริง

3. รายงานข่าวที่ปรากฏในสื่อ การตอบโต้มุมมองของกลุ่มต่างๆ ไม่มีมุมมองของชาวบ้านระดับล่างๆ ฉะนั้นนโยบายสาธารณะที่เกิดจากการผนววมุมมอง ซึ่งแตกต่างหลากหลายนี้ จึงไม่เคยสะท้อนมุมมองของชาวบ้านระดับล่าง นโยบายสาธารณะจึงเป็นนโยบายสาธารณะของกลุ่มคนที่มีอำนาจเข้าถึงการรายงานข่าวของสื่อเท่านั้น ขณะที่คนส่วนใหญ่ถูกกีดกันออกไป

ความเคลื่อนไหวดังกล่าวข้างต้นนำไปสู่แนวคิดที่ว่า ภาคประชาชนควรมียุทธศาสตร์การทำงานสื่อกับสื่อมวลชนอย่างเป็นระบบ และจัดตั้งองค์กรเพื่อทำงานอย่างจริงจัง เพื่อให้เสียงของคนเล็กคนน้อยปรากฏในพื้นที่สาธารณะ มีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายสาธารณะ ไม่ใช่มีแต่ผู้บริหารประเทศ หรือผู้มีอำนาจในสังคมเท่านั้น ดังนั้น สำนักข่าวประชาธรรมจึงจัดตั้งขึ้นในปี 2543 เพื่อทำหน้าที่เป็นแหล่งผลิตข่าวสารภาคประชาชนในรูปของข่าว สนับสนุนแก่สื่อส่วนกลางและผู้สนใจ ด้วยวิสัยทัศน์การมองเห็นข่าวที่แตกต่าง วิเคราะห์เจาะลึกถึงข้อเท็จจริงรอบด้าน และเบื้องหลังปรากฏการณ์ เพื่อให้สาธารณะรับรู้ เข้าใจ ต่อปัญหานั้นๆ อย่างถูกต้อง และด้วยความคาดหวังว่าการนำเสนอข่าวสารภาคประชาชนอย่างต่อเนื่อง จะนำไปสู่พลังการเสนอนโยบายสาธารณะที่มาจากความต้องการของประชาชนอย่างแท้จริง

แนวความคิดนี้ได้ขยายไปยังภาคใต้และอีสาน ภาคกลางในเวลาต่อมา โดยมีกระดุม หุ่นในเครือข่ายองค์กรภาคประชาชน ทั้งองค์กรพัฒนาเอกชน องค์กรชาวบ้าน และนักวิชาการ เงินทุนเริ่มต้นของสำนักข่าวประชาธรรมเริ่มต้นเพียง 300,000 บาท ประกอบกับมีทุนบางส่วนที่ไม่ใช่เงิน นั่นคือบุคลากร ความรู้จากเครือข่ายองค์กรพันธมิตรต่างๆ

สำหรับหลักเกณฑ์การคัดเลือก จัปประเด็นข่าวที่น่าสนใจของสำนักข่าวประชาธรรม ตามแนวคิดของนิธิ เอียวศรีวงศ์ (2556) จะแตกต่างจากสื่อสื่อมวลชนกระแสหลักทั่วไป ใช้หลักเกณฑ์ที่แตกต่างจากทฤษฎีสื่อสารมวลชน คือไม่ได้เน้นที่ความ สด ใหม่ หรือแหล่งข่าวต้องเป็นบุคคลที่มีชื่อเสียง แต่ให้ความสำคัญกับแหล่งข่าวที่เป็นคนเล็กคนน้อยมากกว่า ซึ่งจะเป็นการช่วยเสริมรายละเอียด ทำให้เกิดแง่มุมที่หลากหลาย และสร้างความสมดุลบนหน้าหนังสือพิมพ์ สรุปหลักเกณฑ์ได้ดังนี้ คือ

1. วัตถุประสงค์ต้องสะท้อนอะไรที่กว้างกว่าตัววัตถุประสงค์ สิ่งกว้างกว่าวัตถุประสงค์ต้องเชื่อมโยงสิ่งที่ใหญ่กว่า เช่น การที่ชาวบ้านทำกินปลูกผักในที่ของเศรษฐกิจที่ปล่อยไว้กร้างว่างเปล่า ในช่วงวิกฤตเศรษฐกิจตกต่ำ ถือเป็นการทำงานทางออกของชาวบ้านระดับชุมชนเพื่อแก้ปัญหาเศรษฐกิจระดับนโยบาย และยังสะท้อนถึงปัญหาการจัดสรรที่ดินที่ไม่เป็นธรรม

2. สิ่งที่เกิดขึ้นทำให้เห็นความซับซ้อนของปัญหา ซึ่งเป็นที่รู้ๆ กันอยู่แล้ว มองเห็นความรู้ที่สังคมไม่เคยรู้มาก่อน โดยการนำเสนอความขัดแย้งเล็กๆ ระดับท้องถิ่น ซึ่งสื่อโดยทั่วไปไม่สามารถนำเสนอความสลับซับซ้อนได้ เพราะไม่ได้อยู่ท่ามกลางปัญหาเหล่านั้น เช่น การขายเสียง อิทธิพลท้องถิ่น ผลกระทบของคนเล็กๆ ที่เกิดจากนโยบาย กรณีปากมูล ถ้าชาวบ้านไม่ลุกขึ้นมาร้อง โวยวาย เรื่องก็จะเงียบหายไป

3. คนเล็กๆ ส่วนใหญ่มักยอมรับชะตากรรมของตัวเอง มีปัญหาของชาวบ้านที่เกิดจากนโยบายจำนวนมากไม่ถูกนำเสนอ เช่น ปัญหาของตลาดผักปลอดสารพิษ ฝ่ายผู้ผลิตมีปัญหาด้านตลาดแต่ไม่ได้ถูกสะท้อน มีแต่คณะกรรมการที่ตั้งจากรัฐบาลมองปัญหาผักปลอดสารพิษเป็นเรื่องมาตรฐาน เป็นการมองปัญหาแบบชนชั้นกลางที่ไม่สอดคล้องกับความเป็นจริง

4. มุมมองของคนเล็กๆ ในเรื่องใหญ่ๆ ที่แตกต่างออกไป คนเล็กๆ มีมุมมองการแก้ปัญหาซึ่งไม่เหมือนกับคนใหญ่โต เช่น ปัญหาโสเภณี กลุ่มผู้หญิงจะคิดอย่างหนึ่ง นักการเมืองก็คิดอีกอย่างหนึ่ง ถือเป็นประเด็นข่าวที่น่าสนใจมาก

5. ข้อมูลเชิงสถิติ ที่ไม่ตรงกับสถิติหรือความเข้าใจในภาพใหญ่ มีความเปลี่ยนแปลงในหมู่บ้านหลายอย่าง เช่น การบวชที่เปลี่ยนแปลงไป ผู้คิดเชื่อเฮดส์ที่มีจำนวนเพิ่มมากขึ้นในชุมชน เป็นสถิติที่แตกต่างจากฝ่ายรัฐ หรือเอกชนทำเพราะเห็นความแตกต่างระหว่างกลุ่มคน สะท้อน

วิกฤตบางอย่างที่ไม่เคยมีใครมองเห็น ขณะที่สถิติโดยรวมทำไม่ได้ สถิตินี้จะทำให้เกิดความเข้าใจใหม่ ๆ ตรงกับความเป็นจริงของชุมชน

ดังนั้น บทบาทของประชากรธรรมคือ การช่วยขยายหรือเสริมประเด็น คู่ประเด็นที่ตกลงพยายามทำข่าวทางเลือกที่สื่อหลักไม่นำเสนอให้มากขึ้น เช่น การรวมกลุ่มของชาวบ้านในการแก้ปัญหาหนี้สินของตัวเอง วิทยุรุ่นที่แก้ปัญหาสุขภาพติดด้วยตัวเอง กลุ่มผู้คิดเชื่อที่ต่อสู้กับบริษัทฯ ข้ามชาติกรณีสิทธิบัตรยา เป็นต้น รวมถึงข่าวที่สื่อให้ความสำคัญแต่ขาดความต่อเนื่อง เช่น โครงการเมืองโปแตซ จ.อุตรธานี โครงการไนท์ซาฟารี อย่างไรก็ตามการติดตามข่าวโครงการขนาดใหญ่ของสำนักข่าวประชากรธรรม ยังต้องอาศัยความร่วมมือกับสื่อมวลชนส่วนกลางที่มีศักยภาพในการติดตามความคืบหน้าระดับนโยบาย ซึ่งประเด็นนี้ ประชากรธรรมยังไม่สามารถทำข่าวครอบคลุมได้ ต้องอาศัยความร่วมมือจากสื่อมวลชนกระแสหลักในการติดตาม สิ่งที่ประชากรธรรมทำได้ คือการติดตามผลกระทบในระดับพื้นที่ ความเห็นของประชาชนต่อประเด็นปัญหานั้น

อย่างไรก็ตาม มีการตั้งข้อสังเกตว่าข่าวที่มาจากภาคประชาชนนั้นขาดสีสัน ขาดความเป็น "ข่าว" ไม่มีความเป็นกลางตามทฤษฎี ถือเป็นสิ่งที่ทำลายสำหรับประชากรธรรมที่จะทำให้อ้างอิงจริงมากมายเหล่านี้ได้ถูกสื่อสารอย่างมีพลังได้อย่างไร ซึ่งนิธิ เอียวศรีวงศ์ (2556) ได้ชี้ให้เห็นหัวใจสำคัญของการนำเสนอข่าวสารภาคประชาชนอันเป็นจุดยืนที่สำนักข่าวประชากรธรรมต้องยึดกุมไว้ให้มั่น คือ "ข่าวเล็กข่าวน้อยที่ปรากฏเป็นข่าวจะค่อยๆ สร้างภาพ สร้างประเด็นปัญหาสาธารณะขึ้นมาทำให้สังคมเข้าใจปัญหาอันสลบซับซ้อนได้" ดังนั้น ข่าวสารจากภาคประชาชน ก็คือ การที่ภาคประชาชนจะสามารถบอกได้ว่าพวกเขาต้องการอะไร ไม่ต้องการอะไร มีสิทธิที่จะเลือก และไม่เลือกการพัฒนาแบบไหน ไม่ใช่ผ่านการคิดตัดสินใจและกำหนดเป็นนโยบายโดยคนไม่กี่คน แล้วก็ประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อเท่านั้นเอง เป็นการสื่อสารแนวคิ่งเหมือนกัน แต่เปลี่ยนทิศทางไปจากบนสู่ล่างเป็นล่างขึ้นสู่บน ถึงแม้ว่าจะไม่มีความเชี่ยวชาญ หรือมีความเป็นมืออาชีพเท่ากับการสื่อสารจากส่วนกลาง แต่ก็นับเป็นทางเลือกหนึ่งของภาคประชาชนที่จะมีโอกาสสื่อสารและผลักดันนโยบายสาธารณะจากความต้องการที่แท้จริง ทั้งยังทำให้เกิดการเรียนรู้ระหว่างภาคประชาชนด้วยกันเองอีกด้วย มิใช่มีแต่เพียงแนวนโยบายที่ถูกกำหนดจากรัฐบาลมาสู่ประชาชน ส่วนภาคประชาชนเองก็ต้องพัฒนาทักษะ ความรู้ในการสื่อสารไปพร้อมๆ กันด้วย เวลาคงเป็นเครื่องพิสูจน์ว่าภาคประชาชนจะสามารถฟันฝ่าปัญหาทางเทคนิค ไปสู่เป้าหมาย การมี "ที่ยืน" ในสื่อมวลชนอย่างเสมอภาคและเท่าเทียมกับภาครัฐและเอกชนได้หรือไม่

นอกจากนี้ในการจัดตั้งสำนักข่าวประชากรธรรม มุ่งเน้นการสร้างความร่วมมือในการส่งข่าวสารให้แก่สำนักข่าวประชากรธรรมเป็นด้านหลัก มากกว่าด้านของเงินทุน ขณะเดียวกันก็ทำงานขยายความคิดให้แก่กลุ่มสื่อมวลชน และเครือข่ายพันธมิตรอื่นๆ ด้วย ได้แก่ องค์กรพัฒนาเอกชน สื่อ

ส่วนกลาง นักวิชาชีพสื่อ นักเขียน นักพัฒนา นักวิชาการ องค์กรธุรกิจ และบุคคลทั่วไป โดยมีการระดมทุน 2 ส่วน คือจากผู้ถือหุ้น และจากการรับสมัครสมาชิกสำนักข่าวประชาธรรมจากสื่อมวลชน และจากองค์กรทั่วไป

สำหรับคณะกรรมการในองค์กร ประกอบด้วยนักวิชาการ นักพัฒนาเอกชน และ นักกิจกรรมทางสังคม จัดรูปแบบขององค์กรเป็น บริษัทจำกัด ด้วยเหตุผลว่าองค์กรธุรกิจจะรองรับการเติบโตในอนาคต แต่มีความแตกต่างจากบริษัททั่วไปคือเป็นองค์กรที่ไม่แสวงหากำไร หากมีกำไรเกิดขึ้นจะต้องนำกำไร ไปใช้ในการพัฒนาองค์กรเป็นด้านหลัก จัดตั้งกลไกการทำงานระดับภาคและระดับประเทศเพื่อเป็นสำนักข่าวที่มีขอบข่ายการทำงานทั่วประเทศ

ผู้สื่อข่าวจะมาจากองค์กรพัฒนาเอกชนที่ถือหุ้น และไม่ถือหุ้น โดยมีภารกิจอบรม และพัฒนาบุคลากรด้านทักษะการสื่อข่าว เขียนข่าว การจับประเด็นข่าวภาคประชาชน จัดตั้งกองบรรณาธิการระดับภาค เบื้องต้นสามารถจัดตั้งศูนย์ข่าวได้ 3 ศูนย์ คือ ศูนย์ข่าวภาคเหนือ ภาคอีสาน และภาคใต้ ช่วงแรกเริ่มทดลองทำข่าวภายในเครือข่าย โดยมีศูนย์ภาคเหนือเป็นตัวประสานงานกลาง และเป็นบรรณาธิการข่าว จัดส่งข่าวให้แก่สมาชิกสื่อส่วนกลาง และผู้ถือหุ้นตามกลไกที่วางไว้ บริการฟรี 1 เดือน เพื่อสร้างการยอมรับ เมื่อพร้อม ก็เริ่มดำเนินการขายข่าวในเดือนมกราคม 2544 เป็นต้นมา

โต๊ะข่าว (กองบรรณาธิการข่าว) ประกอบด้วย บรรณาธิการสำนักข่าวประชาธรรม ผู้สื่อข่าว อาสาสมัครนักวิชาการ นักกิจกรรมอิสระ ผู้ปฏิบัติงานองค์กรพัฒนาเอกชนในจังหวัดเชียงใหม่ มีหน้าที่คือร่วมกันวิเคราะห์ข่าว สถานการณ์เป็นประจำทุกเดือน เพื่อช่วยกองบรรณาธิการในการจับประเด็นข่าวภาคประชาชน ส่วนระดับผู้ปฏิบัติงานประชาธรรม หรือกองบรรณาธิการในศูนย์ข่าวภาคเหนือ ซึ่งเป็นศูนย์ประสานงานกลางจะมีการประชุมโต๊ะข่าวทุกสัปดาห์เพื่อวิเคราะห์และกำหนดประเด็นข่าวที่จะติดตาม รวมถึงมีศูนย์ข่าวภูมิภาค ซึ่งปัจจุบัน ศูนย์ข่าวภาคใต้ และภาคอีสาน ต้องยุบไปเนื่องจากขาดบุคลากรหลักที่จะประสานงานอย่างแท้จริง เหลือแต่ผู้สื่อข่าว ซึ่งมีการขยายจำนวนผู้สื่อข่าวพิเศษของสำนักข่าวทุกๆ ปี

จากวันนั้นสู่วันนี้ 14 ปี ที่สำนักข่าวประชาธรรมยังคงมุ่งมั่นที่จะเป็นสื่อทางเลือกและเป็นพื้นที่เปิดให้กับคนในพื้นที่ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการสื่อสารและใช้สิทธิความเป็นประชาชนในระบอบประชาธิปไตยมาเป็นพลังในการขับเคลื่อน พัฒนาประเด็นเชิงพื้นที่ อันจะนำไปสู่การช่วยแก้ไขปัญหาและเยียวยาคุณภาพชีวิตให้กับกลุ่มคนเล็กๆ ของสังคมไทยต่อไป

สำหรับกระบวนการรายงานข่าวของกลุ่มนักข่าวพลเมืองที่ใช้ช่องทางการสื่อสารผ่านเว็บไซต์สำนักข่าวประชาธรรมนั้น จากการสัมภาษณ์ ธีรพล บัวงาม (การสื่อสารระหว่างบุคคล, 19

เมษายน 2556) บรรณาธิการสำนักข่าวประชาธรรม พบว่า กลุ่มนักข่าวพลเมืองของสำนักข่าวจะแบ่งออกเป็น 2 กลุ่มใหญ่ คือ

1) กลุ่มประชาชน หรือ ตัวแทนองค์กรต่างๆ ทั่วทุกภูมิภาคที่ต้องการให้ ประชาธรรม เป็นสื่อกลางในการเผยแพร่ข้อมูล ข่าวสาร หรือเรื่องราวในประเด็นต่างๆ ที่ตัวเองต้องการนำเสนอ ในรูปแบบต่างๆ เช่น ข่าว บทความ สกู๊ป ส่งให้กับสำนักข่าวประชาธรรม ผ่านทางอีเมล เฟซบุ๊ก ซึ่งการคัดเลือกประเด็นของนักข่าวกลุ่มนี้จะมีความเป็นอิสระมากกว่า โดยจะคัดเลือกประเด็นที่ใกล้ตัว มีความน่าสนใจ เป็นเรื่องที่อยู่ในกระแส มีผลกระทบต่อสังคม หรือเป็นเรื่องที่ตนเองมีความรู้เกี่ยวข้องกับหน้าที่การทำงานในปัจจุบัน อาทิ ประเด็นการเจรจา FTA – EU การขึ้นค่าจ้างแรงงาน 300 บาท ตามนโยบายภาครัฐ เป็นต้น เมื่อสำนักข่าวประชาธรรมได้รับผลงานของนักข่าวพลเมืองแล้ว ก็จะทำการพิจารณาความถูกต้องและความเหมาะสมของเนื้อหา โดยดูในเรื่องภาษา การสรุปประเด็นที่เด่นชัด หากมีส่วนใดต้องแก้ไขปรับปรุงก็จะส่งกลับไปให้นักข่าวพลเมืองได้ปรับปรุงแก้ไขอีกครั้งหนึ่ง ผ่านทางอีเมล เฟซบุ๊ก หรือโดยตรงก่อนที่จะเผยแพร่บนเว็บไซต์ให้กับผู้รับสารออนไลน์

2) กลุ่มประชาชน หรือตัวแทนองค์กรในพื้นที่เขตภาคเหนือตอนบนที่อยู่ในพื้นที่เป้าหมาย ที่สำนักข่าวประชาธรรมเลือกเป็นพื้นที่ในการพัฒนาเชิงประเด็น ได้มีส่วนร่วมในการเข้ารับการฝึกอบรมการทำข่าวกับทีมข่าวประชาธรรม สนใจที่จะติดตามประเด็นต่างๆ ในพื้นที่ พัฒนาเชิงประเด็นร่วมกับทีมนักข่าวประชาธรรม เมื่อได้ประเด็นแล้ว ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นประเด็นปัญหาหรือผลกระทบในพื้นที่ที่ชาวบ้านต้องการให้ได้รับการแก้ไข อย่างกรณีการคัดค้านการสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้นของชาวบ้านสะเอียบ จ.แพร่ เป็นต้น เมื่อได้ประเด็นแล้วนักข่าวพลเมืองจะเริ่มเก็บรวบรวมข้อมูลในพื้นที่ ซึ่งอาจทำเป็นทีมหรือกลุ่ม ในขั้นนี้จะเป็นการรวบรวมเอกสารสำคัญ การสัมภาษณ์กลุ่มบุคคล หรือองค์กรที่เกี่ยวข้องกับประเด็น มีการถ่ายภาพนิ่ง วิดีโอ หรือคลิปวิดีโอ ตามลักษณะของเรื่องราวเหตุการณ์ เพื่อนำมาผลิตผลงาน โดยอาจเขียนเป็นข่าว บทความ บทความพิเศษ หรือสกู๊ป ส่งให้กับสำนักข่าวประชาธรรม ผ่านช่องทางการสื่อสารในยุคใหม่ คือ อีเมลล์ หรือ เฟซบุ๊ก แต่กรณีที่ชิ้นงานผลิตเป็นวิดีโอ หรือ มัลติมีเดีย นักข่าวพลเมืองส่วนใหญ่จะนำไปส่งด้วยตนเองที่สำนักข่าวประชาธรรมโดยตรง เมื่อสำนักข่าวประชาธรรมได้รับผลงานของนักข่าวพลเมืองแล้ว ก็จะทำการพิจารณาความถูกต้องและความเหมาะสมของเนื้อหาหรือผลงาน โดยดูในเรื่องภาษา การสรุปประเด็นที่เด่นชัด หากมีส่วนใดต้องแก้ไขปรับปรุงก็จะส่งกลับไปให้นักข่าวพลเมืองได้ปรับปรุงแก้ไขอีกครั้งหนึ่ง ผ่านทางอีเมลล์ เฟซบุ๊ก หรือติดต่อกันโดยตรงที่สำนักข่าว ก่อนที่จะนำเสนอหรือเผยแพร่ผ่านเว็บไซต์เพื่อให้ผู้รับสารออนไลน์ ซึ่งสามารถสรุปกระบวนการรายงานข้อมูลข่าวสารของนักข่าวพลเมืองผ่านเว็บไซต์สำนักข่าวประชาธรรม ได้ดังภาพ

บทที่ 5

การขับเคลื่อนสิทธิมนุษยชนของนักข่าวพลเมืองผ่านสื่อออนไลน์

ในบทนี้จะกล่าวถึงการขับเคลื่อนทางสังคม (Mobilization/Social Movement) ของนักข่าวพลเมืองในลักษณะต่างๆ ผ่านการใช้สื่อออนไลน์ที่หลากหลาย ซึ่งหมายถึงพื้นที่ 5 เว็บไซต์หลักที่ผู้วิจัยเลือกศึกษา รวมถึงสื่อสังคมออนไลน์ที่นักข่าวพลเมืองเลือกใช้เป็นช่องทางในการสื่อสารร่วม เพื่อรายงาน เผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร แลกเปลี่ยนความคิดเห็น ร่วมเรียนรู้และแบ่งปันข้อมูล ให้กับคนในสังคม ตลอดจนสร้างเครือข่ายการสื่อสารเพื่อขับเคลื่อนสังคมในลักษณะต่างๆ

การศึกษาในส่วนนี้ จะมุ่งเน้นลักษณะการใช้สื่อออนไลน์ การวิเคราะห์ประเด็นเนื้อหาข่าวสารด้านสิทธิมนุษยชน (Human Rights) ของนักข่าวพลเมืองที่ปรากฏใน 5 เว็บไซต์ และการขับเคลื่อนสิทธิมนุษยชนในระดับต่างๆ ซึ่งเป็นการสะท้อนให้เห็นการเปลี่ยนแปลงในเรื่อง บทบาทการสื่อสารของกลุ่มผู้บริโภคยุคปัจจุบันที่สามารถเข้าถึงเทคโนโลยีการสื่อสาร มีส่วนร่วมในการคัดเลือก ผลิต และเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารให้กับคนในสังคมมากขึ้น ในฐานะสื่อภาคพลเมืองที่กล้าลุกขึ้นมาใช้สิทธิเสรีภาพ พลิกบทบาทของตนเองมาสู่การเป็นนักข่าวอาสาหรือนักข่าวพลเมือง เป็นแรงผลักดัน เป็นพลังในการขับเคลื่อน ช่วยสร้างการเปลี่ยนแปลงทางสังคมในทิศทางใดทิศทางหนึ่ง โดยผู้วิจัยขอนำเสนอตามลำดับ ได้ดังนี้

5.1 สื่อออนไลน์ : ประเภทและลักษณะการใช้งานของนักข่าวพลเมือง

จากการสัมภาษณ์นักข่าวพลเมือง จำนวน 15 คน เกี่ยวกับการใช้สื่อออนไลน์ในการสื่อสารประเด็นหรือเรื่องราวให้กับสังคม พบว่า นักข่าวพลเมืองได้ใช้พื้นที่เว็บไซต์ขององค์กรสื่อหลัก และสื่อทางเลือกตามที่ผู้วิจัยได้เลือกศึกษา ได้แก่ เว็บไซต์ประชาธรรม (www.prachatham.com) เว็บไซต์ประชาไท (www.prachatai.com) เว็บไซต์โอเคเนชั่น (www.oknation.net) เว็บไซต์เครือข่ายนักข่าวพลเมืองไทยพีบีเอส (www.citizenthaipbs.or.th) และ เว็บไซต์ศูนย์ข้อมูลและข่าวสืบสวนเพื่อสิทธิพลเมือง (www.tcijthai.com) เป็นพื้นที่ในการส่งข้อมูล ข่าวสาร ประเด็นเรื่องราวความจริงที่เกี่ยวกับปรากฏการณ์ เหตุการณ์ หรือสภาพปัญหาต่างๆ ในพื้นที่ที่ไม่ได้ถูกนำเสนอผ่านสื่อกระแสหลัก ได้เผยแพร่ไปสู่สาธารณะมากขึ้น

“เครือข่ายสื่อชุมชนภาคใต้ เราทำงานภาคประชาชน โดยพยายามนำประเด็นเรื่องราวต่างๆ ในพื้นที่และชุมชนภาคใต้ออกสู่สาธารณะในรูปแบบของการจัดรายการวิทยุ ในรูปแบบของ

การเขียนข่าว เขียนบทความ เห็นความสำคัญว่าเป็นส่วนหนึ่งในการสื่อสารเรื่องราวไปสู่สาธารณชนได้ สถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอสก็เป็นอีกช่องทางหนึ่งที่ให้โอกาสและเปิดพื้นที่ให้”

(อานนท์ มีศรี, การสื่อสารระหว่างบุคคล, 19 ธันวาคม 2555)

“เมื่อก่อนเริ่มแรกจากการที่ไม่มีความรู้ ไม่มีเครื่องมือ แต่เป็นคนชอบขีดเขียน เมื่อลงพื้นที่ที่ อ.คอนสาร จ.ชัยภูมิ ไปพบเรื่องราวของชาวบ้านที่มีความขัดแย้งกับหน่วยงานรัฐในเรื่องที่ดินจนมีการดำเนินการฟ้องร้องดำเนินคดี จึงเริ่มค้นขีดเขียนสะท้อนเรื่องราวที่เกิดขึ้น เพื่อเป็นปากเป็นเสียงแทนชาวบ้านผ่านทางเว็บไซต์ประชาไท ที่สุดท้ายเข้ามาช่วยทำเนื้อหาให้กับเครือข่ายปฏิรูปที่ดินภาคอีสานเสนอทางเว็บไซต์”

(ศราวุธ ฤทธิพิณ, การสื่อสารระหว่างบุคคล, 12 กุมภาพันธ์ 2556)

“ผมใช้พื้นที่บล็อก โอเคเนชั่นในการนำเสนอเรื่องราวต่างๆ เพราะเค้าให้แสดงความคิดเห็นได้เต็มที่เลขที่บล็อกนี้ เหมือนทุกคนเป็นนักข่าว ว่าใครมีอะไร แต่อย่าพาดพิงสถาบันหลักหรืออะไรก็ตาม เค้าจะมีกฎเกณฑ์ให้บล็อกเกอร์ได้ทราบ ให้ปฏิบัติตาม ถ้าไม่ปฏิบัติตามก็ต้องโดนแบน”

(เดชชาติ พวงเกษ, การสื่อสารระหว่างบุคคล, 29 ตุลาคม 2555)

จากการสัมภาษณ์ยังพบอีกว่า นอกจากเว็บไซต์ข่าวที่กล่าวมาแล้วข้างต้น นักข่าวพลเมืองยังใช้สื่อออนไลน์ในช่องทางอื่นๆ เพื่อการติดต่อสื่อสาร แลกเปลี่ยน และรายงานข้อมูลข่าวสารที่ตนเองต้องการจะเผยแพร่หรือขยายฐานการรับรู้ให้กับคนในสังคมเพิ่มมากขึ้น โดยสื่อออนไลน์ที่เลือกใช้นั้น นักข่าวพลเมืองใช้ตอบสนองความต้องการและเพื่อวัตถุประสงค์การใช้งานที่แตกต่างกันออกไป ดังนี้ คือ 1) การใช้จดหมายอิเล็กทรอนิกส์ (E-mail) ในการส่งต้นฉบับข่าวให้กับเว็บไซต์ ให้ข้อมูลเพิ่มเติม หรือส่งข้อมูล ข่าวสารเพื่อแบ่งปันกับกลุ่มบุคคลต่างๆ 2) เฟซบุ๊ก ใช้เพื่อกระจายข้อมูลข่าวสาร แบ่งปันให้กับเพื่อนในสังคมออนไลน์ ร่วมแลกเปลี่ยน พูดคุย ติดต่อกัน ตลอดจนการแสดงความคิดเห็นแลกเปลี่ยนมุมมองความคิดที่มีต่อประเด็นปัญหาหรือเรื่องราวต่างๆ ที่ไม่อาจพูดผ่านสื่ออื่นๆ ได้ 3) ยูทูบ ใช้เป็นแหล่งเก็บและเผยแพร่ข้อมูลในลักษณะภาพเคลื่อนไหวอาจเป็นวิดีโอ คลิปวิดีโอ ช่วยทำให้เกิดความสะดวกในการหยิบข้อมูล เนื้อหาเรื่องราวเพื่อนำไปใช้หรือเผยแพร่ต่อได้อย่างรวดเร็วและกว้างไกลมากขึ้น 4) ทวิตเตอร์ ใช้ในการรายงานเหตุการณ์ที่พบในพื้นที่ต่างๆ ส่วนใหญ่จะใช้ข้อความที่สั้นกระชับ กับประเด็นที่ต้องการ

ความรวดเร็ว 5) อินสตาแกรม ใช้โพสต์รูปภาพและข้อความสั้นๆ แต่ส่วนใหญ่จะไม่ค่อยได้ใช้ในการนำเสนอข่าวมากเท่ากับสื่ออื่นๆ ดังคำสัมภาษณ์ดังนี้

“ส่วนใหญ่ผมจะใช้บล็อกโอเคเนชั่น สำหรับประเด็นที่มีความยาวหรือต้องการนำเสนอให้เกิดความน่าเชื่อถือ อ้างอิง และสืบค้นข้อมูลได้ ส่วน Facebook จะใช้สำหรับประเด็นสั้นๆ ทันต่อเหตุการณ์ หรือมีแรงกดดันให้ต้องเขียนออกมาในขณะนั้น”

(นิวัช ศรีวิไลวัชร, การสื่อสารระหว่างบุคคล, 12 ธันวาคม 2555)

“โดยปกติจะใช้อีเมลล์ในการส่งงานหรือเอกสารเรื่องงานเท่านั้น กรณีเขียนข่าวเสร็จจะส่งอีเมลล์ให้กับพี่ที่ประจำไท เพราะเราอยู่กันคนละพื้นที่ ถ้าเป็นการคุยงานจะใช้ผ่านทาง เฟซบุ๊ก ทั้ง Message และหน้า Page กลุ่มที่ตั้งกลุ่มลับ ก็จะมีหลายกลุ่ม อาจจะลิงก์กันบ้าง ส่วนท่ายหน้า เฟส ที่เป็น Public เลย จะเป็นข่าวรอง หรือข่าวที่ออกมาแล้ว หรือข่าวที่เราอยากให้คนอื่นเห็น เพราะมันเร็วมาก ส่วนประจำไท TCJU ก็จะส่งข่าวเชิงวิชาการเพื่อเผยแพร่มากกว่า”

(ดวงทิพย์ ฆารฤทธิ, การสื่อสารระหว่างบุคคล, 18 ธันวาคม 2555)

“นอกจากบล็อกและเว็บไซต์แล้ว ยังมีทวิตเตอร์ ซึ่งมักจะใช้ในการรายงานการจรรยาบรรณคดี อุบัติเหตุบนท้องถนนที่เจอมา เป็นข้อความที่สั้นกระชับ สามารถรายงานได้อย่างรวดเร็ว 140 ตัวอักษร ต้องจำกัด กระชับ รวดเร็ว ทันใจ หรือไปเห็นอะไรที่มันไม่ชอบมาพากล ก็จะถ่ายรูปแล้วรายงานขึ้นไปทวิตเตอร์ เฟซบุ๊ก หรือเว็บบล็อกของเราเลย นอกจากนี้ในการถ่ายวิดีโอถ้าไม่ตัดต่อก็ถ่ายดิบๆ มา แล้วก็อัปโหลดขึ้นไปเก็บไว้ในยูทูป แล้วค่อยเอาโค้ดในยูทูปมาลงในบล็อกเราอีกทีหนึ่ง คือ copy code มาเหมือนเอาตัววิดีโอมาลงในบล็อกของเราได้เลย”

(เดชชาติ พวงเกษ, การสื่อสารระหว่างบุคคล, 29 ตุลาคม 2555)

“ในส่วนของสื่อออนไลน์ที่ใช้ขับเคลื่อนข้อมูลข่าวสาร นอกจากเว็บไซต์ข่าวที่เปิดพื้นที่ให้แล้ว ก็จะมีเฟซบุ๊กหลังจากทำข่าวส่งทางอีเมลล์ แล้วก็นำเอามาลงเฟซบุ๊ก หรือเอาข่าวสารจากสื่ออื่นๆ มาแชร์ในเฟส เป็นประเด็นที่พีสนใจ และคิดว่าคนอื่นก็ควรจะรู้ แต่ทวิตเตอร์ใช้ไม่เป็น เพราะส่วนตัวชอบเขียนยาวมากกว่า”

(กรรณิการ์ กิจดิเวชกุล, การสื่อสารระหว่างบุคคล, 23 พฤษภาคม 2556)

“ในสื่อสังคมออนไลน์ ข่าวนักข่าวพลเมืองผมจะโพสต์ในเฟซบุ๊กด้วย คนจะเข้ามาแชร์กันก่อนข้างเยอะ ผมจะวิเคราะห์สั้นๆ เกี่ยวกับประเด็นในพื้นที่ตรงนั้นมันจะเป็นพื้นที่สาธารณะให้

คนได้แลกเปลี่ยน ตอนแรกๆ เพื่อนก็ยังไม่ค่อยมี แต่ตอนหลังๆ เพื่อนเยอะ การใช้เฟซบุ๊กจะโพสต์ให้เห็นและวิเคราะห์สั้นๆ มากกว่า”

(อานนท์ มีศรี , การสื่อสารระหว่างบุคคล, 19 ธันวาคม 2555)

“ในการทำข่าวถ้าเกิดเป็นเรื่องที่มันเป็นทางการควรจะส่งไปที่ประชาไทมากกว่า ประชาธรรมก็เคยส่ง แต่สุดท้ายเค้าก็ส่งไปให้ประชาไทลง เนื่องจากประชาธรรมมักจะเป็นประเด็นเชิงพื้นที่ ส่วนเฟซบุ๊กมองว่ามันมีเทคโนโลยีของมัน มันเร็วแล้วคนก็ไม่ได้ตามตลอด ไม่ได้เป็นพื้นที่เสนอข่าวเต็มร้อย แต่ถ้าเรื่องเล่าทั่วไป การแสดงความคิดเห็นแลกเปลี่ยนกับเพื่อนในสังคมก็จะใช้เฟซบุ๊กเป็นสื่ออีกทางหนึ่ง”

(นพพล อาชามาส, การสื่อสารระหว่างบุคคล, 30 ตุลาคม 2555)

“สื่อออนไลน์เป็นพื้นที่สาธารณะได้มาก สร้างให้เกิดกระแสได้เร็วมาก เช่น เฟซบุ๊ก เวลาคนไทยพลัดถิ่นขับเคลื่อน เฟซบุ๊กช่วยได้มาก เอาภาพ เอาข่าวลงเฟส คนก็จะรู้ ติดตาม Tag ให้กัน มีคนมาบริจาคของ กระแสมันเร็วมาก เวลาสื่อสารกับเพื่อนในเฟส อาจมีหลังไมค์บ้าง บางทีก็หน้า wall เลย เรื่องที่คุยคือ แนะนำหนังสือ หรือเวลามีประเด็น เซฟร่อน การต่อสู้ ก็เอามาวิเคราะห์ เพราะมองว่าการเมืองเป็นเรื่องของทุกคน ไม่ใช่เรื่องของคนใดคนหนึ่ง”

(อาธิฉะ แก้วนพรัตน์, การสื่อสารระหว่างบุคคล, 21 ธันวาคม 2555)

“ยุคหลังเมื่อมีสมาร์ทโฟน เราไปที่ไหน เราก็ถ่ายภาพ แล้วก็แชร์ ทั้งทวีตเตอร์ เฟซบุ๊ก และก็ในอินสตาแกรม มันก็จะกลายเป็นพื้นที่ของเราในการรายงานว่าใครทำอะไร ที่ไหน เมื่อไหร่อย่างไร ผมคิดว่านี่เป็นส่วนหนึ่งของการโตขึ้นของนักข่าวพลเมือง ที่ทุกคนสามารถที่จะผลิตข่าวได้ เนื่องจากต้นทุนในการเข้าถึงเทคโนโลยีการสื่อสารของคนมันต่ำมาก ทุกที่ทุกเวลาก็สามารถใช้สมาร์ทโฟน บวกกับ Social Network เครือข่าย สื่อใหม่ มันสอดคล้องกัน”

(เทวฤทธิ์ มณีฉาย, การสื่อสารระหว่างบุคคล, 17 ตุลาคม 2555)

นอกจากนี้ จากการสัมภาษณ์นักข่าวพลเมืองแต่ละเว็บไซต์เกี่ยวกับการเลือกใช้สื่อออนไลน์ในการสื่อสาร พบว่า นักข่าวพลเมืองทุกเว็บไซต์ ใช้สื่อออนไลน์ที่เป็นเว็บไซต์ขององค์กรสื่อหลักและสื่อทางเลือกที่เปิดพื้นที่ให้ เว็บไซต์ที่สร้างขึ้นเฉพาะกลุ่ม เฟซบุ๊ก และจดหมายอิเล็กทรอนิกส์รับ ส่ง เผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร แบ่งปัน แลกเปลี่ยนความคิดเห็น ติดต่อประสานงาน และรวมกลุ่มทำกิจกรรมในสังคม ส่วนยูทูปจะมีกลุ่มนักข่าวพลเมืองเว็บไซต์ประชาธรรม โอเค

เนชั่น และไทยพีบีเอสใช้ในการรายงานข่าวเพิ่มขึ้นมา และนักข่าวพลเมืองของเว็บไซต์ประชาไท และศูนย์ข้อมูลและข่าวสืบสวนเพื่อสิทธิพลเมืองบางคน ใช้อินสตาแกรมในการเผยแพร่ภาพ รายงานเหตุการณ์บ้าง แต่ส่วนใหญ่ไม่ค่อยพบ สามารถสรุปให้เห็นลักษณะการใช้สื่อออนไลน์เพื่อการสื่อสารของนักข่าวพลเมืองแต่ละเว็บไซต์ ดังภาพ

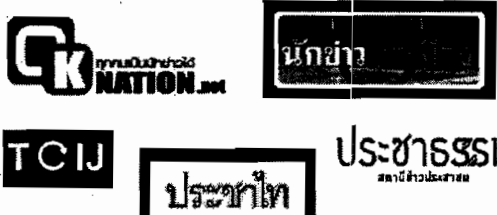
	ประชาไท	facebook	Email	YouTube	twitter	Instagram
ประชาธรรม						
ประชาไท	✓ ใช้เผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร ข่าวสืบสวน	✓ ใช้เผยแพร่ข่าว และสืบสวน สืบสวน	✓ ใช้รับ-ส่ง ข้อมูลข่าวสาร			✓ ใช้เผยแพร่ ข่าวสืบสวน สืบสวน
ประชาไท						
ประชาธรรม	✓ ใช้เผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร ข่าวสืบสวน	✓ ใช้เผยแพร่ข่าว และสืบสวน สืบสวน	✓ ใช้รับ-ส่ง ข้อมูลข่าวสาร	✓ ใช้เผยแพร่ ข่าวสืบสวน สืบสวน		
TCIJ						

ภาพที่ 5.1 แสดงการใช้สื่อออนไลน์ของกลุ่มนักข่าวพลเมืองแยกตามเว็บไซต์ที่ศึกษา

ที่มา: เรียบเรียงโดยผู้วิจัย

ส่วนประเภทและลักษณะการใช้สื่อออนไลน์เพื่อการสื่อสารของนักข่าวพลเมืองที่ปรากฏในสังคมไทยในภาพรวม จะพบว่าเว็บไซต์องค์กรสื่อหลักและสื่อทางเลือกที่เปิดพื้นที่ให้จดหมายอิเล็กทรอนิกส์ และสื่อสังคมออนไลน์ อย่างเฟซบุ๊ก ทวิตเตอร์ ยูทูบ อินสตาแกรม เป็นช่องทางที่นักข่าวพลเมืองเลือกใช้เพื่อวัตถุประสงค์ที่แตกต่างกัน สรุปได้ดังตาราง

ตารางที่ 5.1 สรุปประเภทและลักษณะการใช้สื่อออนไลน์เพื่อการสื่อสารของนักข่าวพลเมืองในสังคมไทย

ประเภทของสื่อออนไลน์	ลักษณะการใช้งานของนักข่าวพลเมือง
<p>1. เว็บไซต์ที่องค์กรสื่อหลักและสื่อทางเลือกเปิดพื้นที่ให้ (Website)</p> 	<ol style="list-style-type: none"> 1. รายงานข้อมูล ข่าวสาร ข้อเท็จจริงที่ต้องการบอกกล่าวให้สังคมรับรู้ 2. เผยแพร่บางประเด็นปัญหาที่ถูกกดทับ เพื่อให้กลุ่มคน องค์กรที่เกี่ยวข้องได้พิจารณา หาทางแก้ไขหรือรับผิดชอบ
<p>2. เฟซบุ๊ก (Facebook)</p> 	<ol style="list-style-type: none"> 1. ช่องทางในการลิงค์ข้อมูลข่าวสารให้กับเพื่อนในสังคมออนไลน์ 2. เผยแพร่เรื่องราวต่างๆ ไป หรือ ประเด็นสั้นๆ ทันทต่อเหตุการณ์ หรือมีแรงกดดันให้ต้องเขียนออกมาในช่วงเวลาใดเวลาหนึ่ง 3. ใช้เป็นสื่อกลางการ ติดต่อ พูดคุย แลกเปลี่ยนความคิดเห็น และ ประสบการณ์ที่มีต่อประเด็นหรือเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ระหว่างกลุ่มเพื่อนในเครือข่าย 4. ใช้เป็นสื่อกลางในการขอความช่วยเหลือ หรือความร่วมมือ ตลอดจนใช้ ประชาสัมพันธ์การจัดกิจกรรมหรือโครงการ 5. แชรภาพข่าวหรือภาพเหตุการณ์ต่างๆ ไป

ตารางที่ 5.1 (ต่อ)

ประเภทของสื่อออนไลน์	ลักษณะการใช้งานของนักข่าวพลเมือง
3. จดหมายอิเล็กทรอนิกส์ (E-mail) 	1. ใช้เป็นช่องทางในการติดต่อสื่อสาร หรือส่งข้อมูลข่าวสารให้กับบรรณาธิการ เว็บไซต์หรือสื่อต่างๆ 2. ใช้เป็นช่องทางในการติดต่อสื่อสาร แบ่งปัน แลกเปลี่ยนข้อมูลให้กับผู้รับสารที่ติดต่อกลับผ่าน E-mail
4. ยูทูป (YouTube) 	1. ใช้เป็นที่เก็บข้อมูล เรื่องราว หลักฐานในลักษณะของภาพเคลื่อนไหว เช่น วิดีโอ คลิปวิดีโอ เป็นต้น เพื่อลิงก์ข้อมูลผ่านสื่อออนไลน์อื่นๆ ได้สะดวกมากยิ่งขึ้น 2. ใช้เป็นช่องทางในการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารในลักษณะเป็นวิดีโอ
5. ทวิตเตอร์ (Twitter) 	ใช้ในการรายงานการจราจร รถติด อุบัติเหตุบนท้องถนน รายงานข้อมูลในช่วงสั้นๆ ว่าใครทำอะไร ที่ไหน เมื่อไหร่อย่างไร
6. อินสตาแกรม (Instagram) 	ใช้ในการเผยแพร่ รายงานภาพเหตุการณ์ว่าใครทำอะไร ที่ไหน เมื่อไหร่ อย่างไร แต่โดยส่วนใหญ่แล้ว ไม่ค่อยพบ และเป็นลักษณะการถ่ายภาพแล้วแชร์ขึ้นไว้ทุกๆ ไป

5.2 นักข่าวพลเมืองกับการนำเสนอประเด็นเนื้อหาด้านสิทธิมนุษยชนบนสื่อออนไลน์

5.2.1 มุมมองเรื่องสิทธิมนุษยชนของนักข่าวพลเมืองในสังคมไทย

จากการสัมภาษณ์กลุ่มนักข่าวพลเมืองเกี่ยวกับมุมมองที่มีต่อเรื่องสิทธิมนุษยชน ในสังคมไทยนั้น พบว่า โดยส่วนใหญ่มองว่าเป็นเรื่องที่ใหญ่ มีความสำคัญ ชับซ้อน ละเอียดอ่อน และเกี่ยวข้องกับหลากหลายประเด็น อาทิเช่น เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับสิทธิเสรีภาพ คุณค่า ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ความไม่เสมอภาค การไม่ได้รับความเท่าเทียมกันทางกฎหมาย การถูกละเมิดสิทธิ และ

การได้รับความคุ้มครองตามสิทธิในกฎหมายรัฐธรรมนูญ ซึ่งทุกคนในสังคมควรตระหนัก และควรมีการเผยแพร่ให้ความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องกับคนในสังคม โดยเฉพาะสื่อควรให้ข้อเท็จจริงกับคนในสังคมอย่างรอบด้าน ตรงประเด็น ตามคำสัมภาษณ์ที่ได้จากกลุ่มนักข่าวพลเมือง ดังนี้

“สิทธิมนุษยชน เป็นเรื่องสำคัญ ที่ต้องขยายหรือเผยแพร่มากขึ้น แต่ก็มีหลากหลายประเด็นด้วยต่อความหมายสิทธิมนุษยชน เช่น เรื่องเพศสภาพ ชาติพันธุ์ ผู้ด้อยโอกาส แรงงาน ฯลฯ เป็นเรื่องที่มีมักจะเกี่ยวข้องกับความเป็นประชาธิปไตย เช่น สิทธิเสรีภาพ สื่อต้องค้นคว้า ศึกษาปัญหา รากเหง้า และนำเสนอข้อมูลข่าวสาร ข้อเท็จจริงให้รอบด้าน กระชับ ตรงประเด็นและไม่ควรมีอคติ”

(เจษฎา โชติกิจภิวาทย, การสื่อสารระหว่างบุคคล, 17 พฤษภาคม 2556)

“ผมมองว่า สิทธิมนุษยชน เป็นเรื่องของความไม่เสมอภาค หรือการได้รับการปฏิบัติทางกฎหมายอย่างไม่เท่าเทียมกัน การละเมิดสิทธิของผู้อื่น ทรัพยากรส่วนรวม การส่งเสริมโอกาสความเท่าเทียมทางปัญญา เช่น ความรู้ การดำเนินชีวิต การดูแลทรัพย์สินของประชาชน เพื่อให้ประชาชนได้รับการคุ้มครองตามสิทธิในกฎหมายรัฐธรรมนูญ”

(นิวัช ศรีวิไลวัชร, การสื่อสารระหว่างบุคคล, 12 ธันวาคม 2555)

“เรื่องนี้เป็นเรื่องละเอียดอ่อน โดยเฉพาะสิทธิชุมชนท้องถิ่นบางครั้งเราต้องใช้สื่อ ในการขับเคลื่อนเรื่องนี้ ต้องทำให้ชัดเจน และสร้างความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องให้กับประชาชน”

(อานนท์ มีศรี, การสื่อสารระหว่างบุคคล, 19 ธันวาคม 2555)

“สำหรับเรื่องสิทธิมนุษยชน มองว่าเป็นเรื่องสิทธิพื้นฐานของทุกคน ที่สามารถจะเรียกร้องหาความยุติธรรม หรือความเป็นธรรม เพื่อศักดิ์ศรี และสิทธิเสรีภาพของมนุษย์ที่แท้จริง”

(อาอี๊ยะ แก้วนพรัตน์, การสื่อสารระหว่างบุคคล, 21 ธันวาคม 2555)

ในขณะเดียวกัน คุณกรรณิการ์ กิจติเวชกุล (การสื่อสารระหว่างบุคคล, 23 พฤษภาคม 2556) มองว่า เรื่องสิทธิมนุษยชนเป็นเรื่องใหญ่ แต่ไม่ค่อยรู้สึกเป็นเรื่องที่ต้องหวงแหน หรือเป็นเรื่องสิทธิพื้นฐานที่ต้องปกป้อง อาจเนื่องมาจากส่วนตัวเป็นคนสบายๆ และมองว่าเรื่อง สิทธิมนุษยชนไม่ใช่เรื่องของชะตากรรม แต่ลักษณะนิสัยของคนไทยไม่ค่อยสู้ ได้แต่พูดและบ่นในสิ่งที่เห็นว่าเป็นปัญหา แต่ไม่ได้ลุกขึ้นมาใช้สิทธิเรียกร้องอย่างจริงจัง

5.2.2 การรายงานข่าวด้านสิทธิมนุษยชนของนักข่าวพลเมืองผ่านสื่อออนไลน์

สำหรับการรายงานประเด็นหรือเรื่องราวข่าวสารที่เกี่ยวข้องกับเรื่องสิทธิมนุษยชนในสังคมไทยของนักข่าวพลเมืองผ่านสื่อออนไลน์ จากการวิเคราะห์เนื้อหา (Content and Textual Analysis) ข้อมูลข่าวสารที่นักข่าวพลเมืองได้รายงานหรือเผยแพร่ผ่านเว็บไซต์ที่ผู้วิจัยเลือกทำการศึกษา จำนวน 5 เว็บไซต์ ในช่วงระยะเวลา 4 เดือน ตั้งแต่เดือน ตุลาคม 2555 ถึง เดือน มกราคม 2556 โดยใช้แนวคิดเกี่ยวกับการแบ่งขอบเขตเนื้อหาเรื่องสิทธิมนุษยชน (Human Rights) รูปแบบการนำเสนอข้อมูลข่าวสารในสื่อออนไลน์ กรอบข่าว (News Framing) มาเป็นกรอบในการวิเคราะห์และการยกตัวอย่างกรณีศึกษา ซึ่งผลการวิเคราะห์การรายงานข้อมูลข่าวสารด้าน สิทธิมนุษยชนของนักข่าวพลเมืองผ่านพื้นที่แต่ละเว็บไซต์ที่เปิดให้ นั้น สามารถสรุปผลได้ดังนี้

5.2.2.1 เว็บไซต์สำนักข่าวประชาธรรม (www.prachatham.com)

จากการสัมภาษณ์ ธีรพล บัวงาม (การสื่อสารระหว่างบุคคล 19 เมษายน 2556) พบว่า เว็บไซต์สำนักข่าวประชาธรรม เป็นพื้นที่ที่มุ่งเน้นการส่งเสริม และการสร้างความร่วมมือในการรายงานข่าวสารและพัฒนาข่าวเชิงประเด็นกับกลุ่มองค์กรและประชาชนในพื้นที่ เป็นลักษณะการทำงานร่วมมือกันเป็นเครือข่าย ประกอบด้วย องค์กรพัฒนาเอกชน ภาคประชาสังคม สื่อส่วนกลาง นักวิชาชีพสื่อ นักเขียน นักพัฒนา นักวิชาการ องค์กรธุรกิจ และบุคคลทั่วไปที่สนใจ ต้องการเป็นพื้นที่ให้คนเล็กคนน้อยในสังคมได้ใช้สิทธิการสื่อสาร ส่งเสียง บอกกล่าวเรื่องราวความจริงในชุมชนสู่สาธารณะ เพื่อให้เกิดพลังการขับเคลื่อนอันจะนำไปสู่การแก้ไขปัญหาให้กับประชาชนในพื้นที่ต่างๆ ได้

กลุ่มนักข่าวพลเมืองของเว็บไซต์สำนักข่าวประชาธรรมนั้น อาจจะมีลักษณะที่แตกต่างจากนักข่าวพลเมืองในมุมมองสากล นั่นคือ ส่วนใหญ่นักข่าวพลเมืองที่เกิดขึ้นและเข้ามามีส่วนร่วม นั้น เป็นกลุ่มบุคคลที่ผ่านการจัดตั้ง หรือปลุกปั้นขึ้นคล้ายกับนักข่าวพลเมืองสถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส แต่อาจจะไม่ได้ดำเนินการอย่างต่อเนื่องมากนัก โดยเป็นกลุ่มบุคคลที่มีความสนใจ เป็นตัวแทนองค์กรภาคส่วนต่างๆ เข้ามาร่วมฝึกอบรม พุดคุย และทำงานเป็นเครือข่ายร่วมกับทีมนักข่าวของสำนักข่าวประชาธรรมและองค์กรพัฒนาเอกชน โดยกลุ่มนักข่าวพลเมืองจะเป็นแกนหลักในการดำเนินงานทำงานเกือบทั้งหมด ทั้งการเสนอและรายงานประเด็น ปัญหาในพื้นที่ ส่วนใหญ่จะเป็นเรื่องผลกระทบจากนโยบายภาครัฐที่ชาวบ้านต้องการให้ได้รับการแก้ไข หรือมีความคับหน้าในระดับนโยบาย ดังนั้น จุดยืนที่เป็นภารกิจสำคัญของเว็บไซต์สำนักข่าวประชาธรรม คือ “การทำให้ข่าวเล็กข่าวน้อยปรากฏเป็นข่าว เผยแพร่ให้เกิดการรับรู้ และกลายเป็นประเด็นปัญหาสาธารณะ เพื่อให้สังคมเข้าใจปัญหาอันสลบซับซ้อนในพื้นที่หรือสังคมได้” นับเป็นทางเลือกหนึ่งของภาค

ประชาชนที่จะมีโอกาสสื่อสารและผลักดันนโยบายสาธารณะจากความต้องการที่แท้จริงผ่านเว็บไซต์สำนักข่าวประชาธรรม

พื้นที่การเผยแพร่ข่าวของนักข่าว
พลเมืองบนเว็บไซต์สำนักข่าว
ประชาธรรม

ภาพที่ 5.2 แสดงพื้นที่ที่ใช้ในการวิเคราะห์ประเด็นและเนื้อหาข่าวของนักข่าวพลเมืองบนเว็บไซต์สำนักข่าวประชาธรรม

ที่มา: เว็บไซต์สำนักข่าวประชาธรรม (2556)

1) ปริมาณการนำเสนอประเด็นและเนื้อหาด้านสิทธิมนุษยชนของกลุ่มนักข่าวพลเมืองผ่านเว็บไซต์สำนักข่าวประชาธรรม

จากการวิเคราะห์ประเด็นและเนื้อหาข่าวเชิงปริมาณที่ปรากฏในหน้าแรกของเว็บไซต์สำนักข่าวประชาธรรม เป็นระยะเวลา 4 เดือน คือ ตั้งแต่เดือนตุลาคม พ.ศ. 2555 ถึง เดือนมกราคม พ.ศ. 2556 จำนวน 38 เรื่อง พบว่า การนำเสนอประเด็นและเนื้อหาด้านสิทธิมนุษยชนของนักข่าวพลเมืองผ่านเว็บไซต์สำนักข่าวประชาธรรมนั้น ส่วนใหญ่จะเกี่ยวข้องกับสิทธิชุมชนและวัฒนธรรม (Community and Cultural Rights) มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 37.70 รองลงมาจะเกี่ยวข้องกับสิทธิทางการเมือง (Political Rights) ร้อยละ 18.80 สิทธิทางสังคม (Social Rights) ร้อยละ 17.40 สิทธิ

ทางเศรษฐกิจ (Economic Rights) ร้อยละ 14.50 และสิทธิพลเมือง (Civil Rights) ร้อยละ 11.60 ตามลำดับ ดังปรากฏในตาราง

ตารางที่ 5.2 แสดงผลการวิเคราะห์ปริมาณเนื้อหา (Contents Analysis) ด้านสิทธิมนุษยชนที่ปรากฏบนหน้าเว็บไซต์สำนักข่าวประชาธรรมในช่วง 4 เดือน (ตุลาคม 2555 ถึง มกราคม 2556)

ขอบเขตประเด็นด้านสิทธิมนุษยชน	ปริมาณเนื้อหาที่นักข่าวอาสาเสนอผ่านเว็บไซต์สำนักข่าวประชาธรรม www.prachatham.com	
	จำนวน	ร้อยละ
สิทธิพลเมือง (Civil Rights)	8	11.60
สิทธิการเมือง (Political Rights)	13	18.80
สิทธิทางสังคม (Social Rights)	12	17.40
สิทธิทางเศรษฐกิจ (Economic Rights)	10	14.50
สิทธิชุมชนและวัฒนธรรม (Community and Cultural Rights)	26	37.70
จำนวนข่าวทั้งหมด 38 ข่าว	100	100.00

หมายเหตุ. เนื้อหา 1 เรื่องสามารถวิเคราะห์เป็นประเด็นด้านสิทธิมนุษยชนได้มากกว่า 1 ด้าน

2) รูปแบบการเขียนและการนำเสนอข่าว

สำหรับการวิเคราะห์รูปแบบการเขียนของนักข่าวพลเมืองที่พบในเว็บไซต์สำนักข่าวประชาธรรมนั้น ส่วนใหญ่จะเป็นการเขียนข่าว (News) เกี่ยวกับเรื่องราว เหตุการณ์ สภาพปัญหาในพื้นที่ หรือสถานการณ์ที่นักข่าวพลเมืองมีความเกี่ยวข้องหรือเป็นเรื่องที่ต้องรับผิดชอบในการทำงานปัจจุบัน นอกจากนี้ยังพบลักษณะการเขียน ในรูปของบทความ (Article) คอลัมน์ (Column) และบทวิเคราะห์ (Analysis) ปรากฏอยู่บ้างเล็กน้อย ส่วนรูปแบบการนำเสนอที่พบทั้งหมดนั้นเป็นการนำเสนอเนื้อหาพร้อมภาพประกอบ ดังตัวอย่าง

ประชาธรรม

สถานีข่าวประชาชน

รายละเอียด

วันที่ 26 มี.ค. 2556

บริษัทมหาชนดันโครงการกรรขำถูกรั้งก่อนพัน
ตำแหน่ง

วันที่ 2 มี.ค. 2555 เวลา: 14:27 น

ส่งไปยังอีเมลของคุณ

Share 288

ภาพกิจกรรมหรือชมรมกรรขำไฟฟ้าของนักเรียนโรงเรียนอัสสัมชัญ อพท. เมืองประจวบคีรีขันธ์ 20 ตำบล ๒๖ มีนาคม

วันนี้ (4 ต.ค.) นายวิชา เริงสมบุรณ์สุภ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เปิดเผยในโอกาสเป็นประธานเปิดกรรขำที่บว "มหัศจรรย์ห้องที่บวไทย Miracle of Thailand" ณ ศูนย์บริการนักท่องเที่ยวอุทยานแห่งชาติภูกระดึง ภูกระดึงมีเสน่ห์ทุกคนล้วนให้ความสำคัญการท่องเที่ยวภูกระดึง ที่ผ่านมาจากภาครัฐ จากองค์กร และภาคเอกชน (กรอ.) ได้ให้มีการศึกษาผลกระทบของโครงการสร้างกรรขำไฟฟ้าขึ้นภูกระดึงตนเองได้รับหนังสือจาก กรอ. 3 ครั้งที่ กรม.สัฎฐกร จ.อุครธานี กรม.สัฎฐกรที่บวและ กรม.สัฎฐกรที่ สุรินทร์ มีเสนอให้มีการส่งเสริมการพัฒนากรรขำที่บวโดยเฉพาะภูกระดึง โดยจะมีการทำลายต้นไม้ไม้ยืนต้น ส่วนลูกหาบนสนิมการขี้ขี้ตั้งดำเนินการเหมือนเดิม และจะไม่มีการสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกเพิ่มมากขึ้นไปกว่านี้ เพราะกรรขำไฟฟ้าเป็นเพียงยานพาหนะบนถ้านักท่องเที่ยวขึ้นภูกระดึงเท่านั้น

นายวิชากล่าวอีกว่า เรื่องบ้องการบริการการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (อพท.) ก็ทำการศึกษาโดยรอบคอบทุกแห่งทุกมุมอยู่แล้ว นายกรัฐมนตรีมอบหมายให้ อพท. เข้าดำเนินการด้วยงบประมาณศึกษา 36 ล้านบาท พร้อมกับมอบหมายให้หัวหน้าอุทยานแห่งชาติภูกระดึง สำรองข้อมูลว่านักท่องเที่ยวยังมีความต้องการกรรขำมากน้อยแค่ไหนด้วยทราบว่าในห้วงปี 2554 นักท่องเที่ยวที่ต้องการกรรขำร้อยละ 40 มาถึงปี 2555 มีความต้องการร้อยละ 85 ส่วนประชาชนชาว อ.ภูกระดึงต้องการร้อยละ 90 ซึ่งคนได้ประชมหรือกับ ส.ส.จังหวัดเลยทั้ง 5 คน แล้ว ได้ร่วมติดตามศึกษาสอบถามประชาชนในพื้นที่รับผิดชอบด้วย พร้อมร่วมเร่งรัดผลักดันในขณะที่เป็น ส.ส.เลยเป็นรัฐมนตรีที่ดูแลอุทยานแห่งชาติด้วยแล้ว โครงการกรรขำไฟฟ้าขึ้นภูกระดึงจะต้องเกิดขึ้นในสมัยที่ตนเป็นรัฐมนตรี เพื่อเป็นของขวัญแก่ชาวจังหวัดเลย

ด้านนายดำรงศักดิ์ แสงวีเลิศ รองผู้อำนวยการ องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (อพท.) เผยกับผู้สื่อข่าวว่า การจัดสัมมนาทำแผนแม่บทกรรขำที่บวของ จ.เลย ที่โรงแรมเลขาเลขห้า เงินจำนวน 20 ล้านบาทที่ กรม.สัฎฐกร จ.อุครธานีอนุมัติให้นำไปศึกษาโครงการก่อสร้างกรรขำไฟฟ้าขึ้นภูกระดึงที่มอบหมายให้ อพท. เป็นเจ้าภาพหลักไปดำเนินการนั้น จนถึงขณะนี้ตนยังไม่เห็นเงินจำนวนดังกล่าวแต่อย่างใด.

ส่งไปยังอีเมลของคุณ

ช่วยกันส่ง | เผยแพร่ | เกี่ยวกับเรา | ติดต่อ | ล | f

ภาพที่ 5.3 แสดงรูปแบบการเขียนข่าวและรูปแบบการนำเสนอข่าวในลักษณะเนื้อหาพร้อมภาพประกอบของนักข่าวพลเมืองผ่านเว็บไซต์สำนักข่าวข่าวประชาธรรม

ที่มา: เว็บไซต์สำนักข่าวประชาธรรม (2556)

3) การวิเคราะห์เนื้อหาด้านสิทธิมนุษยชนของนักข่าวพลเมืองผ่านเว็บไซต์สำนักข่าวประชาธรรม

จากการวิเคราะห์เนื้อหาข่าวสิทธิมนุษยชนของนักข่าวพลเมืองที่นำเสนอผ่านเว็บไซต์สำนักข่าวประชาธรรม จำนวน 38 ข่าว ในช่วง 4 เดือนนั้น พบปริมาณและลักษณะการนำเสนอเนื้อหาข่าวที่เกี่ยวข้องกับเรื่องสิทธิมนุษยชนในแต่ละด้าน ดังนี้

การนำเสนอประเด็นที่เกี่ยวกับสิทธิชุมชนและวัฒนธรรม (Community and Cultural Rights) ของนักข่าวพลเมืองที่พบในเว็บไซต์สำนักข่าวประชาธรรมนั้น มีการนำเสนออยู่มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 37.70 โดยเนื้อหาส่วนใหญ่จะเกี่ยวข้องกับการรวมกลุ่มของชาวบ้านหรือคนในชุมชนในเขตภาคเหนือตอนบนและภูมิภาคต่างๆ ที่ได้รับความเดือดร้อนหรือผลกระทบจากการดำเนินงานตามโครงการของภาครัฐและเอกชน เพื่อเรียกร้อง คัดค้าน ขึ้นข้อเสนอ และต่อสู้ รวมถึงการร่วมกลุ่ม สร้างการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการวิถีชีวิตชุมชนให้ได้รับความเป็นธรรมตามสิทธิที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญ

ส่วนประเด็นด้านสิทธิทางการเมือง (Political Rights) มีการนำเสนอมากรองลงมา คือ ร้อยละ 18.80 รายละเอียดในเนื้อหาข่าวจะเป็นการรวมกลุ่มคน องค์กรในพื้นที่เพื่อการสร้างสันติภาพระหว่างประเทศ การมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น วิชาทฤษฎีการดำเนินงานของภาครัฐและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ตลอดจนการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งระหว่างประเทศร่วมกัน

สิทธิทางสังคม (Social Rights) มีการนำเสนออยู่ร้อยละ 17.40 โดยเนื้อหาข่าวจะมีความเกี่ยวข้องกับสวัสดิการทางสังคม ผลกระทบต่อสวัสดิการด้านสุขภาพ ระบบสาธารณสุขไทย ตลอดจนเสรีภาพในการแสดงออกทางวิชาการในประเด็นต่างๆ

สิทธิทางเศรษฐกิจ (Economic Rights) มีการนำเสนออยู่ร้อยละ 14.50 เป็นเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับผลกระทบทางเศรษฐกิจที่คนในสังคมส่วนใหญ่ได้รับจากการเจรจาการค้าเสรี หรือจากนโยบายภาครัฐ ทั้งในเรื่องผลกระทบด้านภาระค่าใช้จ่ายจากการตัดสินใจของภาครัฐ และการปรับค่าจ้างแรงงาน และ

สำหรับด้านสิทธิพลเมือง (Civil Rights) เป็นประเด็นเนื้อหาที่นักข่าวพลเมืองนำเสนอผ่านเว็บไซต์ประชาธรรม น้อยที่สุด คือ ร้อยละ 11.60 โดยรายละเอียดที่พบนั้น จะเกี่ยวข้องเกี่ยวกับสิทธิและเสรีภาพในการสื่อสารและรับรู้ข้อมูลข่าวสารของประชาชนในฐานะผู้บริโภค สิทธิในชีวิตที่อยู่อาศัย การร่วมกิจกรรมสาธารณะที่เป็นประโยชน์ต่อสังคมของแต่ละบุคคล

ตารางที่ 5.3 สรุปลักษณะเนื้อหา (Textual Analysis) สิทธิมนุษยชนแต่ละด้านที่นักข่าวพลเมืองนำเสนอผ่านเว็บไซต์สำนักข่าวประชาธรรม

ประเด็นด้านสิทธิมนุษยชน	ลักษณะเนื้อหาที่นำเสนอ
สิทธิพลเมือง (Civil Rights)	จะเป็นการนำเสนอข่าวที่เกี่ยวข้องกับสิทธิและเสรีภาพในการสื่อสารและรับรู้ข้อมูลข่าวสารของประชาชนฐานะผู้บริโภค สิทธิในชีวิต ที่อยู่อาศัย การร่วมกิจกรรมสาธารณะที่เป็นประโยชน์ต่อสังคมของแต่ละบุคคล
สิทธิการเมือง (Political Rights)	เป็นการนำเสนอข่าวเกี่ยวกับการรวมกลุ่มคน องค์กร ในพื้นที่เพื่อการสร้างสันติภาพระหว่างประเทศ การมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น วิทยาทวิการณการดำเนินงานของภาครัฐและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ตลอดจนการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งระหว่างประเทศร่วมกัน
สิทธิทางสังคม (Social Rights)	เป็นการนำเสนอข่าวที่มีเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับสวัสดิการทางสังคม ผลกระทบต่อสวัสดิการด้านสุขภาพ ระบบสาธารณสุขไทย เสรีภาพในการแสดงออกทางวิชาการ ในประเด็นต่างๆ
สิทธิทางเศรษฐกิจ (Economic Rights)	เป็นการนำเสนอข่าวที่เกี่ยวข้องกับผลกระทบทางเศรษฐกิจที่คนในสังคมส่วนใหญ่ได้รับจากการเจรจาการค้าเสรี หรือจากนโยบายภาครัฐ ทั้งในเรื่องผลกระทบด้านภาระค่าใช้จ่ายจากการตัดสินใจของภาครัฐ และการปรับค่าจ้างแรงงาน
สิทธิชุมชนและวัฒนธรรม (Community and Cultural Rights)	เป็นการนำเสนอข่าวเกี่ยวกับการรวมกลุ่มของชาวบ้านหรือคนในชุมชนที่ได้รับความเดือดร้อนหรือผลกระทบจากการดำเนินงานตามโครงการต่างๆ ของภาครัฐและเอกชน เพื่อเรียกร้อง คัดค้าน ยื่นข้อเสนอ และต่อสู้ รวมถึงการร่วมกลุ่ม สร้างการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการวิถีชีวิตชุมชนให้ได้รับความเป็นธรรม ตามสิทธิที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญ

ตารางที่ 5.4 ตัวอย่างเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับประเด็นด้านสิทธิมนุษยชนในแต่ละด้านที่นักข่าวพลเมืองนำเสนอผ่านเว็บไซต์สำนักข่าวประชาธรรม

ประเด็นสิทธิมนุษยชน	พาดหัวข่าว	เนื้อหาโดยสรุป
สิทธิพลเมือง (Civil Rights)	กรมเจ้าท่าข่งเจียบชุดลำพะเนียง ชาวบ้านขวาง อ่างแบบแปลนไม่มีไม่ให้ขุด	กรมเจ้าท่าเข้าดำเนินการขุดลอกลำน้ำและที่ดินริมตลิ่ง บริเวณลำน้ำพะเนียง จ.หนองบัวลำภู แต่ถูกชาวบ้านเจ้าของที่ดินขัดขวางและให้ยุติการขุดลอก อ่างถ้าไม่มีแบบแปลนการขุดจะไม่ให้ดำเนินการเด็ดขาด
	รับฟังความคิดเห็นประทานบัตรเหมืองทองทุ่งคำวุ่น ชาวบ้านหวัดปะทะตำรวจ	กลุ่มคนรักหมู่บ้านเกิด ต.เขาหลวง จำนวนกว่า 400 คน เดินทางมาชุมนุม พร้อมรถเครื่องขยายเสียง เพื่อคัดค้านการเปิดเวทีรับฟังความคิดเห็นการประทานบัตรเหมืองให้กับบริษัททุ่งคำ โดยมีกลุ่มนักศึกษาจากมหาวิทยาลัยขอนแก่น และมหาวิทยาลัยมหาสารคาม มาร่วมชุมนุมด้วย ซึ่งการจัดเวทีรับฟังความคิดเห็นวันนี้ ทางบริษัทได้จัดตั้งประชาชนที่สนับสนุนเข้ามารับฟังเพียงกลุ่มเดียว และเป็นชาวบ้านที่อยู่นอกพื้นที่การทำเหมืองซึ่งไม่ได้รับผลกระทบ หรือความเดือดร้อนเหมือนพวกคน ทางบริษัททุ่งคำจึงหมดความชอบธรรมที่จะดำเนินการต่อไป
	คนชายแดนได้แห่บริจาคช่วยชาวโรฮิงญาค้านหมอจันทร์เสี้ยวพร้อมบุกถึงป่าดง	ประชาชนจำนวนมากทยอยให้ความช่วยเหลือชาวโรฮิงญาที่พักอยู่ที่บ้านเล็กๆ ช่วงเช้ามีนักเรียนและนักศึกษามาเล่นกิจกรรมกับเด็กชาวโรฮิงญา รวมทั้งสอนภาษาไทยด้วยชาวโรฮิงญาเผยขอบคุณน้ำใจคนปัตตานีที่ให้ความช่วยเหลือแก่พวกตน ย้ำไม่ต้องการกลับพม่า ด้านสมาคมยุวมุสลิมแห่งประเทศไทย ร่วมสมาคมจันทร์เสี้ยวการแพทย์ รับบริจาคเงินสิ่งของพร้อมนำคณะแพทย์ไปดูแลที่สะเคาและป่าดงเบขาร์

ตารางที่ 5.4 (ต่อ)

ประเด็นสิทธิมนุษยชน	พาดหัวข่าว	เนื้อหาโดยสรุป
สิทธิการเมือง (Political Rights)	<p>นักการเมืองชายแดนใต้และรัฐพึงข้อเสนอภาคประชาสังคม คำนโยบายเขตปกครองพิเศษ</p>	<p>สถาบันสิทธิมนุษยชนและสันติศึกษา ม.มหิดล จัดงานเสวนาเพื่อแลกเปลี่ยนปัญหาและทางออกระหว่างนักการเมืองชายแดนภาคใต้ ครั้งที่ 9 เพื่อเดินทางสู่สันติสุขที่มั่นคง มีนักการเมืองจากพรรคการเมืองต่างๆ ในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้เข้าร่วมประมาณ 15 คน นายรัฐต้องให้ความสำคัญข้อเสนอภาคประชาสังคมต่างๆ ของฝ่ายความมั่นคง ซึ่งถึงเวลาประชาชนตรวจสอบและประเมินผลงานรัฐ รัฐต้องให้ความสำคัญจ่างในการใช้กฎหมายพิเศษ อีกทั้งผลักดันนโยบายเขตปกครองพิเศษเชื่อว่าจะสามารถแก้ปัญหาไฟใต้ได้</p>
	<p>เพื่อไทยกับผลประโยชน์ทับซ้อนที่คินส.ป.ก.บ้านแหวงกับนายทุนเหมืองถ่านหิน</p>	<p>ความสุ่มเสี่ยงของพรรคเพื่อไทยต่อข้อกล่าวหาว่าคินส.ป.ก. ไปให้นายทุนทำเหมืองแร่ถ่านหินที่บ้านแหวงซึ่งบริษัท เขียวเหลือง จำกัด ได้ทำการจดทะเบียนประเภทบริษัทจำกัด ด้วยทุนจดทะเบียน 30 ล้านบาท บริษัทนี้เป็นของกลุ่มทุนการเมืองพรรคภูมิใจไทยสายของนายสมศักดิ์ เทพสุทิน ก่อนที่จะมีการเลือกตั้ง ส.ส.</p>
	<p>กลุ่มอนุรักษ์ฯอุคร ไร้พบผู้ว่าฯ แจงค้ำเหมืองโปแตช วยระบบราชการคองเค็ม</p>	<p>กลุ่มอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมอุครธานี กว่า 40 คน ขึ้นหนังสือต่อนายเสนีย์ จิตตเกษม เพื่อขอเข้าพบ และชี้แจงกรณีปัญหาโครงการเหมืองแร่โปแตช จ.อุครธานี กับผู้ว่าฯ แต่ไม่ได้รับการประสานงานจากทางจังหวัดอุครธานี เพื่อให้เข้าพบแต่อย่างใด ดังนั้นกลุ่มชาวบ้านจึงเดินทางมาติดตามเรื่อง ไม่มีใครทราบเรื่องดังกล่าว กลุ่มชาวบ้านไม่พอใจ จึงพากันต่อว่าข้าราชการและกลไกการทำงาน ไม่สามารถพึ่งพาได้</p>

ตารางที่ 5.4 (ต่อ)

ประเด็น สิทธิมนุษยชน	พาดหัวข่าว	เนื้อหาโดยสรุป
สิทธิทางสังคม (Social Rights)	แนะนำปรับปรุงกรอบเจรจาเอฟทีเอไทย-อียูอย่างจริงจัง มุ่งข้ามประช.	เอฟทีเอ วือทซ์ จี 7 กระทบเจรจนำร่างกรอบเอฟทีเอ ไทย-อียู ไปปรับปรุงก่อนส่งเข้าสภา ชี้แค่ปกป้องภาคธุรกิจ ทอดทิ้งประชาชน หากประเทศไทยซึ่งจะทำการเจรจการค้าเสรีกับสหภาพยุโรปถูกผูกมัดด้วยบทบัญญัติที่ขยายอายุการคุ้มครองสิทธิบัตร และการผูกขาดการขึ้นทะเบียนยา จะส่งผลกระทบต่อ ร้ายแรงต่อระบบสาธารณสุข โดยเฉพาะการบริหารจัดการยาและเวชภัณฑ์ภาครัฐอย่างรุนแรง ซึ่งหมายถึงผลกระทบต่อชีวิตและสุขภาพของประชาชนไทย และความมั่นคงทางยาของประเทศในที่สุด
	นักวิชาการชายแดนได้อาสาขยายผลเวทีจัดการตนเอง	นักวิชาการชายแดนได้หนุนสภาประชาสังคมฯ ขับเคลื่อนเวทีจัดการตนเอง พร้อมอาสาขยายผลแนวคิดการปกครองท้องถิ่นรูปแบบพิเศษต่อนักศึกษาและเครือข่าย ที่ห้องประชุมศูนย์การศึกษา นอกโรงเรียน (กศน.) จังหวัดยะลา เพื่อตอบสนองกับวิถีชีวิตของคนในพื้นที่ เนื่องจากในพื้นที่แห่งนี้มีศาสนาและวัฒนธรรมที่หลากหลายต่างกับพื้นที่อื่น และต้องดึงพ่อค้า นักธุรกิจ ข้าราชการ รวมถึงคนทุกกลุ่มเป้าหมายมาเป็นแรงขับเคลื่อนด้วย การจัดเวทีนี้เป็นส่วนหนึ่งของการขับเคลื่อนโดย จะมีเวทีระดมความคิดเห็น 200 เวทีในพื้นที่ 3 จังหวัด และยังมีกว่า 40 จังหวัดที่กำลังขับเคลื่อน โดยแกนนำหลักมี 2 จังหวัด คือ เชียงใหม่ มหานคร และปัตตานี มหานคร.

ตารางที่ 5.4 (ต่อ)

ประเด็นสิทธิมนุษยชน	พาดหัวข่าว	เนื้อหาโดยสรุป
สิทธิทางเศรษฐกิจ (Economic Rights)	สหภาพฯ โหยหาเสนอตั้งกก. ติดตามนโยบายค่าแรง 300 แยกค่าจ้างออกจากสวัสดิการ	กลุ่มสหภาพแรงงาน โหยหารวมตัวเสนอแนวทางแก้ปัญหาค่าจ้างขั้นต่ำ หนุนเพิ่มค่าแรง 300 บาท/วัน เสนอตั้งกรรมการติดตามตรวจสอบการค้ำประกันนโยบาย หัวหน้าฯ จ้างรวมสวัสดิการกับค่าจ้าง ซึ่งรัฐควรปฏิบัติตามนโยบายอย่างรัดกุม
	ประชาสังคมเรียกร้องนายกฯ ชะลอเจรจา TPP จนกว่าจะศึกษาผลดี-เสีย	ภาคประชาสังคม ขอเรียกร้องให้ ฯพณฯ รัฐมนตรี ชะลอการประกาศการเข้าร่วมเจรจาความตกลงหุ้นส่วนยุทธศาสตร์ทางเศรษฐกิจภาคพื้นแปซิฟิก (TPP) จนกว่าจะมีการศึกษาข้อดีข้อเสียอย่างชัดเจน ครอบคลุม และกว้างขวางเพียงพอ และดำเนินการตามขั้นตอนที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญอย่างเคร่งครัด
	คจคส.แนะรัฐเจรจาอียูต้องไม่ยอมรับทรัพย์สินส่วนตัวผูกขาด	ตามที่รัฐบาลมีนโยบายผลักดันการเจรจาการค้าเสรีระหว่างประเทศ ระดับทวิภาคี ภูมิภาค และอนุภูมิภาค ทำให้หลายฝ่ายตั้งกังวลถึงผลกระทบต่อสุขภาพหากไทยทำข้อตกลงกับอียู ทางด้าน คจคส. ได้ระบุว่า "หากรัฐบาลต้องการเดินหน้าการเจรจาเอฟทีเอ ไทย-อียู ควรป้องกันผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการผูกขาดยาเชิงพาณิชย์ โดยทางเลือกที่ดีที่สุด คือ การไม่รับเงื่อนไขที่เกินไปกว่าความตกลงทรัพย์สิน เพราะหากไทยยอมรับทรัพย์สินส่วนตัวก็ต้องให้สิทธินี้กับทุกประเทศใน WTO ไม่ใช่เฉพาะกับสหภาพยุโรปเท่านั้น

ตารางที่ 5.4 (ต่อ)

ประเด็น สิทธิมนุษยชน	พาดหัวข่าว	เนื้อหาโดยสรุป
สิทธิชุมชนและ วัฒนธรรม (Community and Cultural Rights)	ชาวสะเทียบยัดหัวงานจุด สร้างเขื่อนแก่งเสือเต้นตั้งศาล เพียงคาด้านเขื่อน	ชาวบ้านสะเทียบ 4 หมู่บ้านยึดหัวงานก่อสร้างแก่ง เสือเต้น ตั้งศาลเพียงคา จับตาประมุขงานการบริหาร จัดการน้ำ 3.5 แสนล้าน วามเคลื่อนไหวในพื้นที่ ย้ำ ด้านเขื่อนไม่ถอย ชาวบ้านสะเทียบได้ทำหน้าที่ของ ตนในการรักษาป่าที่เราาร่วมกันปกป้องรักษามากกว่า24 ปีแล้ว เป็นการ ใช้สิทธิชุมชนตามรัฐธรรมนูญ
	กลุ่มคนรักษ์บ้านเกิดสุคตท พิชไชยาไนค์ร้องพ้อเมืองเลย สั่งปิดเหมืองแร่ทองคำ	กลุ่มคนรักษ์บ้านเกิด อ.วังสะพุง จ.เลย จำนวนกว่า 400 คน พร้อมด้วยกลุ่มนักศึกษาทั้งชาวไทย และ ชาวต่างชาติ สมาชิกพรรคสามัญชน จาก มหาวิทยาลัยขอนแก่น เดินทางมายังหน้าศาลากลาง จังหวัด เพื่อเรียกร้องให้ ผู้ว่าราชการจังหวัดเลยสั่งการ ปิดกิจการเหมืองแร่ทองคำในพื้นที่ตำบลเขาหลวง เนื่องจากได้รับความเดือดร้อนจากมลพิษที่ปล่อยออกมา จากกระบวนการผลิต โดยกลุ่มชาวบ้านได้เดินขบวนไป ตามถนนสายต่างๆ ในเขตเทศบาลเมืองเลย เพื่อป่าว ประกาศถึงความทุกข์ยากให้ประชาชนทั่วไปได้รับรู้
	โรงไฟฟ้าชีวมวล สมหมาย ปล่อยฝุ่นดำ ชาวร้อยเอ็ด เตรียมมือบใหญ่	เจ้าของโรงไฟฟ้าพลังกลบ บ."บัวสมหมาย" ใบโอ แมส จำกัด ไม่สนใจที่จะดำเนินการลดกำลังการผลิต กระแสไฟฟ้า เพื่อแก้ไขปัญหาการปล่อยฝุ่นดำตามที่ รับปากกับรองผู้ว่า ทำให้ชาวร้อยเอ็ด เตรียมลุกฮือ ครั้งใหญ่ วัน "เสียสมหมาย" ขึ้นศาลปกครองอุบลฯ
	กลุ่มรักษ์บ้านแหงร้องศาล ปกครองฯเพิกถอนรายงาน กรมอุตสาหกรรมฯ	กลุ่มรักษ์บ้านแหง อ.งาว จ.ลำปางกว่า200คน เดินทาง มายังศาลปกครองเชียงใหม่ร่วม 400กว่ารายชื่อยื่น ฟ้องกรมอุตสาหกรรมพื้นฐานและการเหมืองแร่ จ.ลำปาง ผู้ใหญ่บ้านหมู่7 และอดีตผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่1 หลังตรวจสอบพบรายงานการได้สวนเป็นเท็จ ร้อง ศาลปกครองเพิกถอนรายงานได้สวนพื้นที่ขอ ประทานบัตร

4) การวางกรอบประเด็นสิทธิมนุษยชนในแง่การนิยามปัญหา (Problems Definition Framing) ของนักข่าวพลเมืองผ่านเว็บไซต์ประชาธรรม

สำหรับกรอบการนิยามปัญหา (Problems Definition Framing) สิทธิมนุษยชนของนักข่าวพลเมืองจากการนำเสนอประเด็นและเนื้อหาข่าวทั้งหมด 38 เรื่อง ในช่วงเดือน ตุลาคม 2555 ถึง มกราคม 2556 ผ่านเว็บไซต์สำนักข่าวประชาธรรมนั้น พบว่า กรอบการนิยามปัญหา สิทธิมนุษยชนของนักข่าวพลเมืองที่พบมาก 3 อันดับแรก คือ

อันดับที่ 1 ปัญหาด้านสิทธิมนุษยชนเป็นเรื่องของการได้รับผลกระทบของคนในชุมชน ซึ่งเป็นผลมาจากการดำเนินงานตามนโยบาย โครงการหรือจากการตัดสินใจของภาครัฐ และเอกชน พบจำนวน 13 ข่าว คิดเป็นร้อยละ 34.2

อันดับที่ 2 มองว่าเป็นปัญหาการไม่ได้รับการเยียวยาหรือการแก้ไขปัญหาในพื้นที่ให้แล้วเสร็จจากองค์กร หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชน และความไม่ชอบธรรมในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ภาครัฐ เอกชนที่ไม่โปร่งใส กระทำผิดระเบียบ ข้อบังคับ หรือกฎหมายที่บัญญัติไว้ พบจำนวนเท่ากันคือ 5 ข่าว คิดเป็นร้อยละ 13.2 และ

อันดับที่ 3 เป็นเรื่องความขัดแย้ง ความไม่พอใจระหว่างเจ้าหน้าที่รัฐกับชาวบ้าน และชาวบ้านกับบริษัทเอกชน หรือนักลงทุน พบจำนวนเท่ากัน คือ 4 ข่าว คิดเป็นร้อยละ 10.5 สามารถแสดงภาพรวมได้ดังตาราง

ตารางที่ 5.5 แสดงปริมาณการวางกรอบประเด็นสิทธิมนุษยชนในแง่การนิยามปัญหาของนักข่าวพลเมืองผ่านเว็บไซต์สำนักข่าวประชาธรรม

การวางกรอบนิยามปัญหาสิทธิมนุษยชนของนักข่าวพลเมือง สำนักข่าวประชาธรรม (Problems Definition Framing)	จำนวนข่าวที่นักข่าวพลเมืองนำเสนอ ผ่านเว็บไซต์สำนักข่าวประชาธรรม	
	จำนวน (ข่าว)	ร้อยละ
1. ผลกระทบที่ได้รับจากการพัฒนา การตัดสินใจ และการดำเนินงานตามโครงการของภาครัฐและบริษัทเอกชน	13	34.20
2. การแก้ปัญหาภาครัฐล่าช้า ไม่แล้วเสร็จ เพิกเฉย ปัญหาในพื้นที่ไม่ได้รับการแก้ไขหรือเยียวยา	5	13.20
3. การปฏิบัติงานของระบบราชการที่ไม่ชอบธรรม ไม่โปร่งใส ผิดระเบียบ ข้อบังคับ หรือกฎหมายที่บัญญัติไว้	5	13.20
4. ความขัดแย้ง ความไม่พอใจระหว่างเจ้าหน้าที่รัฐกับชาวบ้าน	4	10.50
5. ความขัดแย้งระหว่างชาวบ้านกับบริษัทเอกชน / นักลงทุน	4	10.50
6. การขาดการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการชุมชน	3	7.90
7. ความไม่มั่นคงปลอดภัยในชีวิต และในพื้นที่อยู่อาศัย การละเมิดสิทธิส่วนบุคคล	2	5.30
8. การขาดความรับผิดชอบของสื่อมวลชนในการสื่อสารข้อมูลให้สาธารณชน	1	2.60
9. การคอร์รัปชันของนักการเมือง หรือพรรคการเมือง	1	2.60
รวม	38	100

5.2.2.2 เว็บไซต์ประชาไท (www.prachatai.com)

จากการสัมภาษณ์ คิม ชัยสุขประเสริฐ (การสื่อสารระหว่างบุคคล, 24 มกราคม 2556) พบว่า เว็บไซต์ประชาไท เป็นเว็บไซต์หนังสือพิมพ์ออนไลน์ที่เปิดพื้นที่เพื่อสร้างการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมให้กับประชาชนในทุกระดับ ได้ใช้สิทธิการสื่อสาร นำเสนอประเด็นปัญหาในพื้นที่ ส่วนใหญ่จะเป็นข่าวจากเครือข่ายองค์กรชาวบ้านที่เคลื่อนไหวทางประเด็น หรือข่าวที่ขับเคลื่อนต่อสู้ร่วมกันมากับองค์กรเอ็นจีโอ หรือกลุ่มนักพัฒนาที่ต้องการให้เว็บไซต์ประชาไทเป็นพื้นที่สื่อสารคนที่เข้าร่วมอบรมหรือมีส่วนร่วมในการส่งข้อมูลข่าวสารให้กับประชาไทส่วนใหญ่จะเป็นกลุ่มชาวบ้าน กลุ่มเครือข่ายองค์กรเอกชน ภาคประชาชน กลุ่มแกนนำหรือนักกิจกรรมในพื้นที่ต่างๆ ตลอดจนกลุ่มนักเรียน นักศึกษาที่สนใจใช้พื้นที่เว็บไซต์ประชาไทในการสื่อสาร

ข่าวในส่วนของนักข่าวพลเมืองส่วนใหญ่เป็นการเรียกร้องเพื่อส่งผลกระทบต่อ การเปลี่ยนแปลงอะไรบางอย่าง เพราะบางที่เป็นปัญหาเชิงนโยบาย การบอกว่าเค้าเดือดร้อนอย่างไร คือ เค้าต้องการให้มีการแก้ไขปัญหาในพื้นที่ ซึ่งในหลายพื้นที่ที่เป็นปัญหาเดียวกัน ต้องมีการแก้ไข ปัญหาเชิงนโยบายกับเรื่องเหล่านี้ ข่าวสำหรับประชาไทจะยึดตามทฤษฎีข่าว เช่น เป็นประเด็นที่คน ในสังคมสนใจ ส่งผลกระทบในวงกว้าง และสามารถโยงเข้ากับประเด็นใหญ่ ด้านกฎหมาย สิทธิ ชุมชนหรือนโยบายสาธารณะของสังคม เนื่องจากประเด็นปัญหาเล็กๆ ในพื้นที่อาจจะเป็นข่าวได้ แต่อาจจะไม่สามารถขับเคลื่อนหรือแก้ปัญหาให้ตรงกับเป้าหมายหรือความต้องการได้อย่างแท้จริง จึงจำเป็นต้องเชื่อมโยงกับประเด็นหรือ นโยบายสาธารณะเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงหรือการแก้ไข ปัญหาให้กับคนในพื้นที่หรือสังคมได้

พื้นที่ข่าวของนักข่าวพลเมืองที่ปรากฏในหน้าแรก
ของเว็บไซต์ประชาไท

ภาพที่ 5.4 แสดงพื้นที่ที่ใช้ในการวิเคราะห์ประเด็นและเนื้อหาข่าวของนักข่าวพลเมืองเว็บไซต์
ข่าวประชาไท

ที่มา: เว็บไซต์ประชาไท (2556)

1) ปริมาณการนำเสนอประเด็นข่าวด้านสิทธิมนุษยชนของกลุ่มนักข่าวพลเมืองผ่านเว็บไซต์ประชาไท

จากการวิเคราะห์ประเด็นและเนื้อหาข่าวของนักข่าวพลเมืองที่ถูกนำเสนอและเผยแพร่อยู่ในเว็บไซต์ประชาไท ในช่วงระยะเวลา 4 เดือน คือ ตั้งแต่เดือน ตุลาคม พ.ศ. 2555 ถึง เดือน มกราคม พ.ศ. 2556 จำนวน 66 ข่าว พบว่า การนำเสนอประเด็นและเนื้อหาด้านสิทธิมนุษยชนของนักข่าวพลเมืองผ่านเว็บไซต์ประชาไทนั้น ส่วนใหญ่จะเกี่ยวข้องกับสิทธิชุมชนและวัฒนธรรม (Community and Cultural Rights) มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 41.50 รองลงมาจะเกี่ยวข้องกับ สิทธิพลเมือง (Civil Rights) ร้อยละ 26 สิทธิทางการเมือง (Political Rights) ร้อยละ 18.70 สิทธิทางสังคม (Social Rights) ร้อยละ 8.10 และ สิทธิทางเศรษฐกิจ (Economic Rights) ร้อยละ 5.70 ตามลำดับ ดังปรากฏในตาราง

ตารางที่ 5.6 แสดงผลการวิเคราะห์ปริมาณเนื้อหา (Contents Analysis) ด้านสิทธิมนุษยชนที่ปรากฏบนหน้าเว็บไซต์ประชาไท

ขอบเขตประเด็นด้านสิทธิมนุษยชน	ปริมาณเนื้อหาที่นักข่าวพลเมือง นำเสนอผ่านเว็บไซต์ประชาไท www.prachatai.com	
	จำนวน	ร้อยละ
สิทธิพลเมือง (Civil Rights)	32	26.00
สิทธิการเมือง (Political Rights)	23	18.70
สิทธิทางสังคม (Social Rights)	10	8.10
สิทธิทางเศรษฐกิจ (Economic Rights)	7	5.70
สิทธิชุมชนและวัฒนธรรม (Community and Cultural Rights)	51	41.50
จำนวนข่าวทั้งหมด 66 ข่าว	100	100.00

หมายเหตุ. เนื้อหา 1 เรื่องสามารถวิเคราะห์เป็นประเด็นด้านสิทธิมนุษยชนได้มากกว่า 1 ด้าน

2) รูปแบบการเขียนและการนำเสนอข่าว

สำหรับการวิเคราะห์รูปแบบการเขียนเนื้อหาของนักข่าวพลเมืองที่พบในเว็บไซต์ประชาไทนั้น ส่วนใหญ่จะเป็นการเขียนข่าว (News) เพื่อรายงานเหตุการณ์ สถานการณ์ ความเคลื่อนไหว ตลอดจนการสะท้อนเรื่องราว ปัญหาที่เกิดขึ้นในพื้นที่ต่างๆ นอกจากนี้ยังพบลักษณะการเขียนในรูปของบทความ (Article) และการเล่าเรื่องราว (Narrative) ถึงบรรยากาศในการทำกิจกรรมอยู่บ้างเล็กน้อย รูปแบบการนำเสนอที่พบส่วนใหญ่จะเป็นการนำเสนอเนื้อหาที่เป็นข้อความและภาพข่าวมากกว่า ส่วนรูปแบบอื่นๆ ที่พบอยู่น้อยนั้นจะเป็นข้อความเนื้อหาเพียงอย่างเดียว การนำเสนอภาพและคำบรรยายใต้ภาพ และการนำเสนอที่มีทั้งข้อความเนื้อหา ภาพประกอบ และไฟล์วิดีโออยู่ในเรื่องเดียวกัน

3) การวิเคราะห์เนื้อหาด้านสิทธิมนุษยชนของนักข่าวพลเมืองผ่านเว็บไซต์ประชาไท

จากการวิเคราะห์เนื้อหาข่าวสิทธิมนุษยชนของนักข่าวพลเมืองที่นำเสนอผ่านเว็บไซต์ประชาไท จำนวน 66 ข่าว ในช่วง 4 เดือนนั้น พบปริมาณและลักษณะการนำเสนอเนื้อหาข่าวที่เกี่ยวข้องกับเรื่องสิทธิมนุษยชนในแต่ละด้าน ดังนี้

การนำเสนอประเด็นด้านสิทธิชุมชนและวัฒนธรรมนั้น (Community and Cultural Rights) มีการนำเสนออยู่มากที่สุด ร้อยละ 41.50 โดยเนื้อหาส่วนใหญ่จะเกี่ยวข้องกับการเรียกร้องการยื่นข้อเสนอก การชุมนุม เพื่อคัดค้านต่อต้าน และต่อสู้เกี่ยวกับปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นในพื้นที่ ซึ่งเกิดจากการดำเนินโครงการหรือกิจกรรมของภาครัฐและเอกชน จนส่งผลกระทบต่อชุมชน การดำรงชีวิต และทรัพยากรทางธรรมชาติในท้องถิ่น รวมถึงการเผยแพร่ความเข้มแข็งของชุมชนในการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการวิถีชีวิตร่วมกับภาครัฐและเอกชนตามสิทธิชุมชนที่กำหนดให้ไว้

ส่วนประเด็นด้านสิทธิพลเมือง (Civil Rights) มีการนำเสนอมากรองลงมา ร้อยละ 26 โดยเนื้อหาข่าวที่พบจะเกี่ยวข้องกับสิทธิและเสรีภาพในการสื่อสารของบุคคล สิทธิในชีวิต ร่างกาย และจิตใจ สิทธิที่อยู่อาศัย การรวมกลุ่มหรือเข้าร่วมกิจกรรมสาธารณะการขอความเสมอภาคหรือความเป็นธรรมในทางกฎหมาย

ประเด็นด้านสิทธิทางการเมือง (Political Rights) มีการนำเสนอ ร้อยละ 18.70 เนื้อหาส่วนใหญ่จะเป็นปัญหาในพื้นที่ที่ชาวบ้านได้รับผลกระทบ และมีความเกี่ยวข้องกับนโยบายภาครัฐ การใช้สิทธิที่จะรับรู้ข้อมูลข่าวสารทางราชการ และตรวจสอบการดำเนินงานของทางภาครัฐที่อาจจะขัดต่อรัฐธรรมนูญ รวมถึงการชุมนุม โดยสงบเพื่อคัดค้านหรือขับไล่หรือเรียกร้องจากการถูกละเมิดสิทธิจากภาครัฐ

สำหรับประเด็นด้านสิทธิทางสังคม (Social Rights) มีการนำเสนออยู่ร้อยละ 8.10 ซึ่งจากการวิเคราะห์พบว่า เป็นเนื้อหาข่าวที่เกี่ยวข้องกับความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา การบริหาร

จัดการทางการศึกษา เสรีภาพในการแสดงออกทางวิชาการ ตลอดจน สวัสดิการด้านสุขภาพ ในการรักษาพยาบาล และ

ประเด็นด้านสิทธิทางเศรษฐกิจ (Economic Rights) พบว่า เป็นประเด็นที่นักข่าวพลเมืองมีการนำเสนอน้อยอยู่ที่สุด เพียงร้อยละ 5.70 โดยเนื้อหานั้นจะเกี่ยวข้องกับเรื่องผลกระทบทางเศรษฐกิจที่คนในพื้นที่หรือชุมชนส่วนใหญ่ได้รับจากการเปิดเขตเสรีการค้า หรือจากนโยบายภาครัฐ ทั้งในเรื่องการกำหนดราคาผลผลิตและการปรับค่าจ้างแรงงาน

นอกจากนี้จากการวิเคราะห์ยังพบอีกว่า นักข่าวพลเมืองบางพื้นที่มีการรายงานข่าวในเรื่องเดียวกันอย่างต่อเนื่อง แต่จะเลือกหรือชูประเด็นที่หลากหลายและมีความแตกต่างกันออกไป โดยสามารถสังเกตเห็นได้จากการพาดหัวข่าวที่ขึ้นต้นจากชื่อของกลุ่มบุคคล หรือชื่อสถานที่ หรือชื่อโครงการเดียวกัน เช่น “ชาวสะเอียบ” “เขื่อนไซยะบุรี” “โครงการขุดลอกลำห้วยโมง” “เหมืองโปแตช” “สวนป่าโคกยาว” เป็นต้น แต่การรายงานในส่วนที่เป็นเนื้อหานั้น อาจจะเป็นการกล่าวถึงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในแต่ละช่วงเวลา เช่น การเผยแพร่เหตุของปัญหา แนวคิดหรือแนวทางการแก้ไข ปัญหาของกลุ่มผู้นำชาวบ้าน ตลอดจนการติดตามความคืบหน้าหรือเคลื่อนไหวในการดำเนินกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนั้น ดังตัวอย่างข่าวต่อไปนี้

ประชาไท | www.prachinai.com | 2556

Master's Degree in ASEAN Studies

ภาษาไทย | English | ភាសាខ្មែរ | ភាសាសិង្ហបុរី | ภาษาไทย | ភាសាខ្មែរ | ភាសាសិង្ហបុរី | ភាសាខ្មែរ | ភាសាសិង្ហបុរី

คนเสวย) สิบชะตาป่าสักทอง **สามแข่งผู้**
พริ้งดาบ **เขื่อนแก่งเสือเต้น**
ชาวบ้าน ต.เสวย อ.สอง จ.แพร่
นับพันคน ได้ร่วมแรงร่วมใจกันจัด
พิธี สิบชะตาป่าสักทอง เพื่อ
ปกป้อง รักษา ป่าสักทองกว่า
24,000 ไร่ ซึ่งที่ผ่านมามากกว่า 20 ปี
ชาวบ้านก็ได้ร่วมกันจัดพิธีบูชาสิบชะตาแม่น้ำมา
อย่างต่อเนื่อง

คนเสวย) ประกาศ **ไม่รับผ่านแลกสาย**
เขื่อน **หนึ่งตำบลหนึ่งแห่งกับน้ำ** **ด้าน**
ชาวบ้าน ต.เสวย อ.สอง จ.แพร่
ผ่านกันหนาว แลกสายเขื่อนและ
เลขประจำตัว 13 หลัก หรือนำไป
อ้างทุนสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้น
พร้อมเสนอทางออกการแก้ปัญหาน้ำ
ท่วมน้ำแล้ง สุ่มน้ำยม 12 ข้อ

ชาวเสวย) ร่วมใจบริจาคเกิด **เพื่อคนไทยทั้ง**
ชาติ
ชาวบ้านเสวย พระครู ผู้นำชุมชน ร่วมใจบริจาค
โลหิต เพื่อคนไทยทั้งชาติ โดยไม่ต้องใช้สายเขื่อน
และเลขประจำตัวประชาชน 13 หลัก เพื่อหลีกเลี่ยง
การนำชื่อและสายเขื่อนไปใช้ในการสนับสนุนเขื่อน

ชาวเสวย) อดทน **เจ้าหน้าที่บริษัท**
2 บริษัท **ออกนอกพื้นที่**
ชาวบ้านตำบลเสวยกว่า 100
คน ได้รวมตัวกันที่อุทยานแห่งชาติ
แม่ยม อ.สอง จ.แพร่ เขื่อน
คณะที่ปรึกษาบริษัทเฮลิคอปเตอร์
ไทย ออกนอกพื้นที่

ชาวเสวย) แจงจับ **กรมเจ้าท่า** **ปิดหมด**
ระดับน้ำ **วันคืนหน้า** **เขื่อนแม่ยม**
เขื่อนแก่งเสือเต้นเริ่มแห้งกตัญ
ชาวบ้านรวมตัวขวางเจ้าหน้าที่
กรมเจ้าท่าปิดหมดตามแนวสำน้ำ
ยม แจงทรมันรัฐบาลเร่งสร้างเขื่อน
แก่งเสือเต้น สุดท้ายต้องถอนออกทั้งหมด ชาวบ้านจึง
ยอมไม่เอาความ

คนเสวย) กร้าว! **ห้าม** **5 บริษัท**
ที่ปรึกษา **1** **มหาวิทยาลัย** **หนุน** **เขื่อน** **เข้าพื้นที่**
คณะกรรมการคัดค้านเขื่อน 4
หมู่บ้าน ต.เสวย อ.สอง จ.แพร่
หมายหัว 5 บริษัทที่ปรึกษา 1
มหาวิทยาลัย หนุนเขื่อนแก่งเสือ
เต้น ห้ามเข้าพื้นที่โดยเด็ดขาด
ประกาศไม่รับรองความปลอดภัย

คนเสวย) ทั่วหน้า **ประกาศ** **ไม่เอา**
เขื่อน **แก่งเสือเต้น** **ปลูก** **กลูกลาน** **ร่วม**
มติชาวบ้านเสวยไม่เอาทั้ง
เขื่อนแก่งเสือเต้น เขื่อนยมบน
เขื่อนยมล่าง ประกาศเขตห้ามเจ้า
หน้าที่และหน่วยงานเข้าสำรวจ
ชุมชน พร้อมตั้งทีมลูกหลาน คน
รุ่นใหม่ เสริมทัพ สัตว์ค้ำยันจนถึงที่สุด

กลุ่ม **ราษฎร** **รักษ์** **ป่า** **บ้าน** **คำ** **ฝั้น** **เขื่อน** **แก่ง** **เสือ** **เต้น**
ร้อง **เปิด** **ข้อมูล** **น้ำ** **ต่อ** **สาธารณะ**
จากนักการเมืองเข็ยร์เขื่อน ฉวย
โอกาสโหมหว่านพิษร้าย ผลาญงบ
สร้างแก่งเสือเต้น ขอผู้มีอำนาจใช้
ข้อเท็จจริงในพิจารณาแก้ไข
ปัญหาน้ำท่วม-แล้ง พร้อมเปิด
ข้อมูลปริมาณน้ำต่อสาธารณะ ประกาศเตือนเจ้าหน้าที่
ห้ามเข้าพื้นที่ ทุไม่รับรองความปลอดภัย

ภาพที่ 5.5 แสดงตัวอย่างข่าวในเว็บไซต์ประชาไทที่นำเสนอเรื่องเดียวกันแต่มีความหลากหลายในการเลือกประเด็นมานำเสนอ

ที่มา: เว็บไซต์ประชาไท (2556)

ตารางที่ 5.7 สรุปการวิเคราะห์เนื้อหาข่าว (Textual Analysis) ของนักข่าวพลเมืองในประเด็นด้านสิทธิมนุษยชนที่ปรากฏในเว็บไซต์ประชาไท

ประเด็นด้านสิทธิมนุษยชน	เนื้อหาโดยสรุป
สิทธิพลเมือง (Civil Rights)	สิทธิและเสรีภาพในการสื่อสารของบุคคล สิทธิในชีวิต ร่างกาย และจิตใจ สิทธิที่อยู่อาศัยการรวมกลุ่มหรือเข้าร่วมกิจกรรม สาธารณะการขอความเสมอภาคหรือความเป็นธรรมในทางกฎหมาย
สิทธิการเมือง (Political Rights)	เนื้อหาส่วนใหญ่จะเป็นปัญหาในพื้นที่ที่ชาวบ้านได้รับผลกระทบ และมีความเกี่ยวข้องกับนโยบายภาครัฐ การใช้สิทธิที่จะรับรู้ข้อมูล ข่าวสารทางราชการ และตรวจสอบการดำเนินงานของทางภาครัฐที่ อาจจะขัดต่อรัฐธรรมนูญ รวมถึงการชุมนุมโดยสงบเพื่อต่อรอง หรือขับเคลื่อนเรียกร้องจากการถูกละเมิดสิทธิจากภาครัฐ
สิทธิทางสังคม (Social Rights)	เป็นเนื้อหาข่าวที่เกี่ยวข้องกับความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา การบริหารจัดการทางการศึกษา เสรีภาพในการแสดงออกทางวิชาการ ตลอดจน สวัสดิการด้านสุขภาพ ในการรักษาพยาบาล
สิทธิทางเศรษฐกิจ (Economic Rights)	เป็นเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับผลกระทบทางเศรษฐกิจที่คนในพื้นที่หรือชุมชนส่วนใหญ่ได้รับจากการเปิดเขตเสรีการค้า หรือจากนโยบายภาครัฐ ทั้งในเรื่องการกำหนดราคาผลผลิต และการปรับค่าจ้างแรงงาน
สิทธิชุมชนและวัฒนธรรม (Community and Cultural Rights)	เป็นเนื้อหาเกี่ยวกับการเรียกร้อง การยื่นข้อเสนอ การชุมนุม เพื่อคัดค้าน ต่อต้าน และต่อสู้ เกี่ยวกับปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นในพื้นที่ ซึ่งเกิดจากการดำเนิน โครงการหรือกิจกรรมของภาครัฐและเอกชน จนส่งผลกระทบต่อชุมชน การดำรงชีวิต และทรัพยากรทาง ธรรมชาติในท้องถิ่น รวมถึงการเผยแพร่ความเข้มแข็งของชุมชน ในการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการวิถีชีวิตร่วมกับภาครัฐและ เอกชนตามสิทธิชุมชนที่กำหนดให้ไว้

ตารางที่ 5.8 ตัวอย่างเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับประเด็นด้านสิทธิมนุษยชนในแต่ละด้านที่นักข่าวพลเมืองนำเสนอผ่านเว็บไซต์ประชาไท

ประเด็นสิทธิมนุษยชน	พาดหัวข่าว	เนื้อหาโดยสรุป
สิทธิพลเมือง (Civil Rights)	ขึ้นแล้ว 15,636 ชื่อ เสนอกฎหมายความเสมอภาคระหว่างเพศ ฉบับ ปชช.	เครือข่ายผู้หญิง ร่วมองค์กรภาคประชาชน เข้าชื่อ 15,636 รายชื่อ เสนอร่าง พ.ร.บ.ส่งเสริมโอกาสและความเสมอภาคระหว่างเพศ พ.ศ. ... ฉบับภาคประชาชน ขึ้นประธานสภา เพื่อแก้ไขปัญหาการเลือกปฏิบัติ โดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศในทุกรูปแบบ
	นศ.พรรคสามัญชน จัดคาราวานรณรงค์ ค้านเหมืองแร่ทองคำ	นักศึกษา ม.ขอนแก่น ในนามพรรคสามัญชน จัดกิจกรรมคาราวาน โบกธงรณรงค์คัดค้านการทำเหมืองแร่ทองคำ จ.เลย หวังร่วมเวทีรับฟังความคิดเห็น พับลิก สโคปปีง รณรงค์คัดค้านการทำเหมืองแร่ จี้เจ้าของโครงการตระหนักถึงผลกระทบต่อชุมชน
	'กรรมการสิทธิฯ' ลงสุราษฎร์ฯ สอบกรณี ชาวบ้านสมาชิก 'สกต.' ถูกยิงดับ	กก.สิทธิฯลงพื้นที่สุราษฎร์ฯ ไล่บี้อัดคนร้ายฆ่า 2 สาวใหญ่ สมาชิก 'สหพันธ์เกษตรกรภาคใต้' จี้หน่วยงานรัฐเร่งทำงานอย่างจริงจังและมีประสิทธิภาพ กรณีการคุกคามสิทธิ ความมั่นคง และปลอดภัยในชีวิตชาวบ้านพื้นที่นาร่องโหนดชุมชน หลังชาวบ้านถูกยิงดับ พร้อมขอให้ส่งเจ้าหน้าที่ดูแลความปลอดภัย
	'ภรรยาเจ้าของรางวัลแมกไซไซ' เผยมีภาพสามีที่ป้อมตำรวจก่อนหายตัวไป ร้องรัฐบาลลาวเร่งสอบ	คู่สมรสของ 'นายสมบัติ สมพอน' ทำหนังสืออุทธรณ์ต่อรัฐบาลลาว เผยพบภาพจากกล้องวงจรปิดซีสามีอยู่ที่ป้อมตำรวจก่อนถูกพาตัวหายไปทั้งคนและรถ พร้อมร้องให้สอบสวนคดีการหายตัวไปอย่างเร่งด่วน
	เยาวชนดาวสว่างอุบลฯ ผุดกิจกรรมใช้ทีวีเป็นเครื่องมือ "ฟังข้อยแย้ง"	เยาวชนดาวสว่างอุบลฯ ผุดรายการทีวีเป็นสื่อกลาง สะท้อนความคิด ความต้องการ ฯลฯ ของวัยรุ่น ประเดิมที่อุบลราชธานี ก่อนขยับต่อไปที่ ยโสธร ศรีสะเกษ อานาจเจริญ และมหาสารคาม

ตารางที่ 5.8 (ต่อ)

ประเด็นสิทธิมนุษยชน	พาดหัวข่าว	เนื้อหาโดยสรุป
สิทธิการเมือง (Political Rights)	‘พงศ์พิชาญ’ เดินหน้าต่อ ร้องแก้้มติคณะรัฐมนตรี เขียวยาเหยื่อสลายชุมนุม	‘พงศ์พิชาญ ธนากรพงษ์’ แท้ก็ขี้จ่อมประท้วงเรียกร้องให้คณะรัฐมนตรีแก้ไขมติคณะรัฐมนตรีว่าด้วยเรื่องหลักเกณฑ์การจ่ายเงินรักษาเยียวยาผู้ได้รับผลกระทบกรณีบาดเจ็บสาหัสจากเหตุการณ์ความรุนแรงทางการเมือง
	บันทึกเดินทาง: ‘พิมุฟ’ ร่วมเวทีประชาชนรอกัญญาอาเซียน	เครือข่ายภาคประชาชนไทยเดินทางร่วมเวทีประชาชนรอกัญญาอาเซียนเล่าประสบการณ์ร่วมเคลื่อนไหวกับประชาชนกัมพูชา-อาเซียน ก่อนได้ข้อเสนอ 5 ด้าน ส่งถึงผู้นำอาเซียน การมาร่วมในเวทีนี้เป็นการร่วมระดมปัญหา จากกรณีโครงการพัฒนาของรัฐบาลในแต่ละประเทศ รวมถึงผลกระทบที่จะได้รับต่อไปในอนาคต
	จวก ‘ประชุมเอ็มอาร์ซี’ ไร้วาระ ‘เขื่อนไซยะบุรี’ ทำลายอนาคตความร่วมมือลุ่มน้ำโขง	แถลงการณ์จากภาคประชาชนและองค์กรสิ่งแวดล้อมในอาเซียน ต่อการประชุมเอ็มอาร์ซีระหว่างวันที่ 16-17 ม.ค.56 ที่เมืองหลวงพระบาง สปป.ลาว กรณีที่รัฐบาลประเทศลุ่มน้ำโขงไม่มีวาระเรื่องเขื่อนไซยะบุรีในการประชุมคณะมนตรีคณะกรรมการแม่น้ำโขง (Mekong River Commission: MRC) ประจำปี ระบุเป็นการทำลายความร่วมมือในลุ่มน้ำโขงในอนาคต
	โมฆะ! ถอนการทำประชาคมเหมือนไปแตกดูครฯ อบต.รับผิดระเบียบ	อบต.ในพื้นที่เหมืองแร่ไปแตกดูครธานี ส่งหนังสือถึงอุตสาหกรรมจังหวัด ขอถอนเอกสารการทำประชาคมหมู่บ้านมาแก้ไขใหม่ รับว่าผิดระเบียบ ด้านกลุ่มอนุรักษ์ฯ เตรียมหลักฐานฟ้องศาล

ตารางที่ 5.8 (ต่อ)

ประเด็น สิทธิมนุษยชน	พาดหัวข่าว	เนื้อหาโดยสรุป
สิทธิทางสังคม (Social Rights)	กลุ่ม นศ.จวก ปตท.สผ.จุดเจาะ สำรวจน้ำมัน ขอนแก่น ไม่สนใจ กระทบสิทธิชาวบ้าน	กลุ่มนักศึกษา มหาวิทยาลัยขอนแก่น ลงสำรวจพื้นที่จุดเจาะ น้ำมันปิโตรเลียม บ้านเหล่าเกวียนหัก ต.บ้านทุ่ม อ.เมือง จ. ขอนแก่น ซึ่งทางบริษัท บริษัท ปตท.สผ.อินเตอร์เนชั่นแนล จำกัด (ปตท.สผ.อ.) ผู้ได้รับสัมปทานจากกรมเชื้อเพลิงธรรมชาติ กระทรวงพลังงาน ได้เข้าปฏิบัติงานเพื่อปิดหมุดและวางอุปกรณ์ สำรวจหาแหล่งปิโตรเลียมในพื้นที่เกษตรกรรม ทำให้ผลผลิตทาง การเกษตรได้รับความเสียหาย
	'นศ.พรรคสามัญชน' ร่วมขบวน 'กลุ่มคน รักบ้านเกิด' จี้ผู้ว่าฯ ปิดเหมืองแร่ทองคำ เลย	นักศึกษาในนามพรรคสามัญชน จากมหาวิทยาลัยขอนแก่น เดินขบวนรณรงค์ร่วมกับชาวบ้าน "กลุ่มคนรักบ้านเกิด" จำนวน 500 คน เพื่อประชาสัมพันธ์ข้อมูลเกี่ยวกับผลกระทบของเหมือง แร่ทองคำที่เกิดขึ้นให้ประชาชนทั่วไปได้รับทราบ และเข้าพบผู้ว่า ราชการจังหวัดเลย โดยมีข้อเรียกร้องให้เร่งดำเนินการปิดเหมือง ทันทีตามคำสั่งของสำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัดเลยเมื่อวันที่ 5 พ.ย.55 เพื่อแก้ปัญหาเหตุบ่อเก็บหางแร่ซึ่งปนเปื้อนไซยาไนด์และ โลหะหนักอื่นๆ ที่รั่วไหลอยู่ในขณะนี้
	งานวิจัยเรื่องบทบาท สื่อกับความขัดแย้ง ชายแดนใต้ได้รางวัล วิจัยดีเด่น	มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตภูเก็ต คณะกรรมการ ได้ทำ การคัดเลือกบทความวิจัยดีเด่น หลากหลายสาขา ในงานประชุม วิชาการระดับนานาชาติ สหวิทยาการเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ครั้งที่ 1 วันที่ 10-12 มกราคม 2555 โดยบทความดีเด่นด้านวิทยาศาสตร์สังคม สังคมศาสตร์ และมนุษยศาสตร์ ได้แก่บทความ "Peace Journalism: How Thai Journalism applied it in A case study of violent conflict in Southern border provinces" นำเสนอ โดย ผู้ช่วยศาสตราจารย์ วลัยลักษณ์กมล อ่างกมล อาจารย์ประจำ คณะ วิทยาการสื่อสาร มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขต ปัตตานี

ตารางที่ 5.8 (ต่อ)

ประเด็นสิทธิมนุษยชน	พาดหัวข่าว	เนื้อหาโดยสรุป
สิทธิทางเศรษฐกิจ (Economic Rights)	สมาชิกสหภาพแรงงาน อิเลคโทรลิกซ์ ยื่นหนังสือถึงผู้ว่าฯ ระบุว่า ระบุว่า	สมาชิกสหภาพแรงงาน อิเลคโทรลิกซ์ ประเทศไทย จำนวนกว่า 30 คนได้เดินทางเข้าพบผู้ว่าราชการจังหวัดระยองเพื่อร้องเรียนและขอความเป็นธรรมกรณีถูกเลิกจ้างเนื่องจากขอปรับค่าจ้างตามนโยบายของรัฐบาล
	วิกฤตเบอร์รี่ปี 2555 ปัญหาคนงานเบอร์รี่ยังไม่จบง่ายๆ	คนงานเก็บเบอร์รี่ที่สวีเดนไม่ได้รับเงินเดือนตามกฎหมาย เนื่องจากบริษัทอ้างเก็บไม่ได้ตามเป้า เป็นการทำงานฟรี เพราะเงินเดือนที่ระบุในสัญญาครอบคลุมแค่ค่าเดินทางและกินอยู่เท่านั้น
	เกษตรกรสวนยางชุมนุมทำเนียบจี้รัฐเร่งจ่ายเงิน-เลิกแทรกแซงราคายาง	เกษตรกรชาวสวนยางในนามตัวแทนสถาบันเกษตรกรทั่วประเทศหลายร้อยคน รวมตัวยื่นหนังสือต่อ น.ส.ยิ่งลักษณ์ ชินวัตร นายกรัฐมนตรี ขอให้เร่งรัดชำระค่ายางพาราตามโครงการรักษาเสถียรภาพราคายาง ตามที่รัฐบาลได้มีนโยบายพัฒนาสถาบันเกษตรกรเพื่อรักษาเสถียรภาพราคายางเพื่อช่วยเหลือเกษตรกร
	"Clean Clothes Campaign" ชุมนุมหน้าร้าน ESPRIT ที่เชียงใหม่	นักกิจกรรมหญิงด้านแรงงาน 40 คน จาก Clean Clothes Campaign หรือองค์กรรณรงค์เสื้อผ้าสะอาดจากหลายประเทศ มารวมกันประท้วงกรณีคนงานที่ประเทศตุรกี 2,000 คนซึ่งถูกเลิกจ้างไม่ได้รับเงินชดเชยตามกฎหมาย หน้าร้าน ESPRIT ภายในห้างเซ็นทรัลแอร์พอร์ต พลาซ่า จ.เชียงใหม่

ตารางที่ 5.8 (ต่อ)

ประเด็น สิทธิมนุษยชน	พาดหัวข่าว	เนื้อหาโดยสรุป
สิทธิชุมชนและ วัฒนธรรม (Community and Cultural Rights)	สมาชิกแปดริ้วเมืองยั่งยืน จี้รัฐฯ เร่งบังคับใช้ผังเมืองรวม ฉะเชิงเทรา	ชาวบ้านสมาชิกแปดริ้วเมืองยั่งยืนบุกทำเนียบฯ จี้ รัฐบาลประกาศบังคับใช้ผังเมืองรวมจังหวัด ฉะเชิงเทรา เพื่อปกป้องแหล่งผลิตอาหาร ฐาน ทรัพยากร สิ่งแวดล้อม และวิถีชุมชน โดยผังเมืองรวม จังหวัดฉะเชิงเทราได้เริ่มจัดทำมาตั้งแต่ปี 2547 จน ปัจจุบัน 8 ปีมาแล้วร่างผังเมืองฉบับดังกล่าวยังไม่มี ผลบังคับใช้ตามกฎหมาย
	ชาวสะเอียบร่วมใจบริจาค เลือด เพื่อคนไทยทั้งชาติ	ชาวสะเอียบร่วมใจกันบริจาคเลือดเป็นครั้งที่ 23 ทำ มาอย่างต่อเนื่อง พร้อมๆ กันกับพิธีบวชป่าดิบชะตา แม่น้ำ และการปกป้องรักษาป่าสักทองผืนสุดท้ายของ ประเทศไทย คนสะเอียบยืนยันที่จะต่อสู้เพื่อปกป้อง ผืนป่าสักทอง ปกป้องชุมชน สืบต่อไป
	ผู้ว่าฯ อุตร เปิดเวทีฟังปัญหา ไปแดช กลุ่มอนุรักษ์ฯ ร้อง ยกเลิกผลประชามหมุ่มบ้าน	ผู้ว่าราชการจังหวัดอุตรธานีคนใหม่ รับฟังปัญหาจาก กลุ่มอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม จ.อุตรธานี ประมาณ 200 คน กรณีปัญหาโครงการเหมืองแร่ไปแดชอุตรธานี กลุ่มอนุรักษ์ฯขอให้ผู้ว่ายกเลิกการประชามหมุ่มบ้าน ที่ผ่านมานี้เนื่องจากไม่ถูกต้องตามระเบียบที่กำหนดไว้
	ชาวบ้านกรณีปัญหาเขตป่าฯ ทับที่ทำกิน ร่วม อปท.จัดงาน เรียนรู้วิถีชุมชน	"บทกรรมเรียนรู้วิถีชุมชน ฟันฟูผืนป่า รักษาผืนน้ำ ปกป้องผืนดินป่าอีสานตะวันตก" ณ อุทยานแห่งชาติ น้ำหนาว ด้วยความร่วมมือจากเครือข่ายองค์กร ชาวบ้าน ภาครัฐ และ อปท.เพื่อประสานความเข้าใจใน วิถีการอนุรักษ์ของคนอยู่กับป่า

4) การวางกรอบประเด็นสิทธิมนุษยชนในแง่การนิยามปัญหา (Problems Definition Framing) ของนักข่าวพลเมืองผ่านเว็บไซต์ประชาไท

สำหรับกรอบการนิยามปัญหา (Problems Definition Framing) สิทธิมนุษยชนของนักข่าวพลเมืองผ่านเว็บไซต์ประชาไท จากการนำเสนอประเด็นและเนื้อหาข่าวทั้งหมด 66 ข่าว ในช่วงเดือน ตุลาคม 2555 ถึง มกราคม 2556 ผ่านเว็บไซต์ประชาไทนั้น พบว่า กรอบการนิยามปัญหาค้นสิทธิมนุษยชนของนักข่าวพลเมืองที่พบมาก 3 อันดับแรก คือ

อันดับที่ 1 การนิยามปัญหาสิทธิมนุษยชนว่าเป็นเรื่องของการได้รับผลกระทบของคนในชุมชน ซึ่งเป็นผลมาจากการดำเนินงานตามนโยบาย โครงการหรือจากการตัดสินใจของภาครัฐและเอกชน พบจำนวน 18 ข่าว คิดเป็นร้อยละ 27.30

อันดับที่ 2 นิยามว่าเป็นปัญหาการไม่ได้รับการเยียวยาหรือการแก้ไขปัญหาในพื้นที่ให้แล้วเสร็จจากองค์กร หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชน พบจำนวน 12 ข่าว คิดเป็น ร้อยละ 18.20 และ

อันดับที่ 3 นิยามว่าเป็นเรื่องความขัดแย้ง ความไม่พอใจระหว่างชาวบ้านกับบริษัทเอกชน หรือนักลงทุน และการไม่ได้รับความเป็นธรรม ความยุติธรรม หรือ ความไม่เสมอภาคของบุคคลทางกฎหมาย พบจำนวนเท่ากัน คือ 6 ข่าว คิดเป็นร้อยละ 9.10 สามารถแสดงภาพรวมได้ดังตาราง

ตารางที่ 5.9 แสดงปริมาณการวางกรอบประเด็นสิทธิมนุษยชนในแง่การนิยามปัญหาของนักข่าวพลเมืองผ่านเว็บไซต์ประเทศไทย

การวางกรอบนิยามปัญหาสิทธิมนุษยชนของนักข่าวพลเมืองประเทศไทย (Problems Definition Framing)	จำนวนข่าวที่นักข่าวพลเมืองนำเสนอผ่านเว็บไซต์ประเทศไทย	
	จำนวน (ข่าว)	ร้อยละ
1. ผลกระทบที่ได้รับจากการพัฒนา การตัดสินใจ และการดำเนินงานตามโครงการของภาครัฐและบริษัทเอกชน	18	27.30
2. การแก้ปัญหาภาครัฐล่าช้า ไม่แล้วเสร็จ เพิกเฉย ปัญหาในพื้นที่ไม่ได้รับการแก้ไขหรือเยียวยา	12	18.2
3. ความขัดแย้งระหว่างชาวบ้านกับบริษัทเอกชน / นักลงทุน	6	9.1
4. การไม่ได้รับความเป็นธรรม ความยุติธรรม หรือ ความไม่เสมอภาคของบุคคลทางกฎหมาย	6	9.1
5. ความขัดแย้ง ความไม่พอใจระหว่างเจ้าหน้าที่รัฐกับชาวบ้าน	5	7.6
6. การปฏิบัติงานของระบบราชการที่ไม่ชอบธรรม ไม่โปร่งใส ผิดระเบียบ ข้องบังคับ หรือกฎหมายที่บัญญัติไว้	4	6.10
7. การถูกเอารัดเอาเปรียบในการประกอบอาชีพ ความไม่เป็นธรรมในการทำงาน	3	4.50
8. การขาดการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการชุมชน	3	4.50
9. การขาดช่องทางหรือพื้นที่ในการสื่อสาร	2	3.00
10. ความไม่มั่นคงปลอดภัยในชีวิต และในพื้นที่อยู่อาศัยการละเมิดสิทธิส่วนบุคคล	2	3.00
11. การขาดความรับผิดชอบของสื่อมวลชนในการสื่อสารข้อมูลให้สาธารณชน	2	5.30
12. การสูญหาย หรือขาดการสืบทอดศิลปวัฒนธรรมประเพณีในท้องถิ่นและชุมชน	1	1.50
13. การให้ข้อมูลข่าวสาร ไม่ครบถ้วนหรือการปิดบังข้อมูลข่าวสารกับประชาชน	1	1.50
14. ความขัดแย้งระหว่างกลุ่มชาวบ้านในพื้นที่ด้วยตนเอง	1	1.50
รวม	66	100

5.2.2.3 เว็บไซต์โอเคเนชั่น (www.oknation.net)

จากการสัมภาษณ์ ชาติ วาระดี (การสื่อสารระหว่างบุคคล, 14 พฤศจิกายน 2555) บรรณาธิการเว็บไซต์โอเคเนชั่น พบว่าเว็บไซต์โอเคเนชั่น มีลักษณะเด่น คือ เป็นเว็บไซต์องค์กรสื่อหลักที่นำแนวคิดทางด้าน “วารสารศาสตร์พลเมือง” (Citizen Journalism) นักข่าวพลเมือง (Citizen Reporter) และสื่อใหม่ (New Media) จากต่างประเทศมาปรับใช้ มุ่งเปิดพื้นที่เว็บบล็อกให้กับภาคประชาชนเข้ามาเป็นกลุ่มนักข่าวอาสาภายใต้สโลแกน “ทุกคนเป็นนักข่าวได้” เป็นเว็บไซต์ที่บุกเบิกเรื่องการใช้สิทธิการสื่อสารของประชาชนและเปิดโอกาสให้ประชาชนมีพื้นที่ในการรายงานหรือนำเสนอข้อมูลข่าวสาร ตลอดจนแลกเปลี่ยนความคิดเห็น แบ่งปันข้อมูลในเรื่อง ต่างๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม

ดังนั้น นักข่าวอาสาของเว็บไซต์โอเคเนชั่น จะมีความหลากหลายและกระจายอยู่ทั่วไป และความเป็นเว็บบล็อกส่วนบุคคลภายใต้กติกาที่ให้การยอมรับร่วมกัน ทำให้นักข่าวอาสาสามารถใช้สิทธิการสื่อสารเพื่อบอกเล่าเรื่องราวต่างๆ ที่เกิดขึ้นรอบตัวได้อย่างอิสระ ช่วยกระตุ้นให้เกิดการตื่นตัวในการใช้สิทธิการสื่อสารของความเป็นพลเมืองได้อย่างชัดเจน สำหรับลักษณะข่าวของนักข่าวอาสาที่ปรากฏในหน้าแรกของพื้นที่เว็บไซต์นั้น จะเน้นเรื่องราว ข้อมูลความจริงที่มีประโยชน์ไม่ใช่วรรบายอารมณ์หรือเป็นลักษณะของการโฆษณาประชาสัมพันธ์สินค้าและบริการ ส่วนใหญ่จะเป็นเรื่องราวที่นักข่าวอาสาได้ไปพบเห็นเหตุการณ์ แสดงความคิดเห็นเชิงวิพากษ์วิจารณ์เชิงสร้างสรรค์ สะท้อนความจริง รวมถึง ถ่ายทอด แลกเปลี่ยนความรู้ในเรื่องหรือประเด็นที่เป็นกระแสทางสังคม

พื้นที่ข่าวของนักข่าวอาสาที่ปรากฏในหน้าแรก

ภาพที่ 5.6 แสดงพื้นที่ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข่าวของกลุ่มนักข่าวอาสาหน้าเว็บไซต์โอเคเนชั่น

ที่มา: เว็บไซต์โอเคเนชั่น (2556)

1) ปริมาณการนำเสนอประเด็นและเนื้อหาด้านสิทธิมนุษยชนของกลุ่มนักข่าวอาสาผ่านเว็บไซต์โอเคเนชั่น

จากการวิเคราะห์ประเด็นและเนื้อหาข่าวเชิงปริมาณที่ปรากฏในหน้าแรกของเว็บไซต์โอเคเนชั่น ในส่วนพื้นที่ข่าวของกลุ่มนักข่าวอาสา เป็นระยะเวลา 4 เดือน คือ ตั้งแต่เดือน ตุลาคม พ.ศ. 2555 ถึง เดือนมกราคม พ.ศ. 2556 จำนวน 42 เอนทรี พบว่า การนำเสนอเรื่องราวเนื้อหาที่นักข่าวอาสาเสนอผ่านเว็บไซต์โอเคเนชั่นนั้น ส่วนใหญ่จะเกี่ยวข้องกับสิทธิพลเมือง (Civil Rights) มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 58.60 รองลงมาคือสิทธิชุมชนและวัฒนธรรม (Community and Cultural Rights) ร้อยละ 20 สิทธิทางการเมือง (Political Rights) ร้อยละ 10 สิทธิทางสังคม (Social Rights) ร้อยละ 8.60 ส่วนประเด็นเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับสิทธิทางเศรษฐกิจ (Economic Rights) พบว่าปรากฏอยู่น้อยที่สุด ร้อยละ 2.90 ดังปรากฏใน ตารางที่

ตารางที่ 5.10 แสดงผลการวิเคราะห์ปริมาณเนื้อหา (Contents Analysis) ด้านสิทธิมนุษยชนที่ปรากฏบนหน้าเว็บไซต์โอเคเนชั่น

ขอบเขตประเด็นด้านสิทธิมนุษยชน	ปริมาณเนื้อหาที่นักข่าวอาสาเสนอผ่านเว็บไซต์โอเคเนชั่น www.oknation.net	
	จำนวน	ร้อยละ
สิทธิพลเมือง (Civil Rights)	41	58.60
สิทธิการเมือง (Political Rights)	7	10.00
สิทธิทางสังคม (Social Rights)	6	8.60
สิทธิทางเศรษฐกิจ (Economic Rights)	2	2.90
สิทธิชุมชนและวัฒนธรรม (Community and Cultural Rights)	14	20.00
จำนวนเรื่อง ทั้งหมด 42 เอนทรี	100	100.00

หมายเหตุ. ใน 1 เอนทรี สามารถวิเคราะห์เป็นประเด็นด้านสิทธิมนุษยชนได้มากกว่า 1 ด้าน

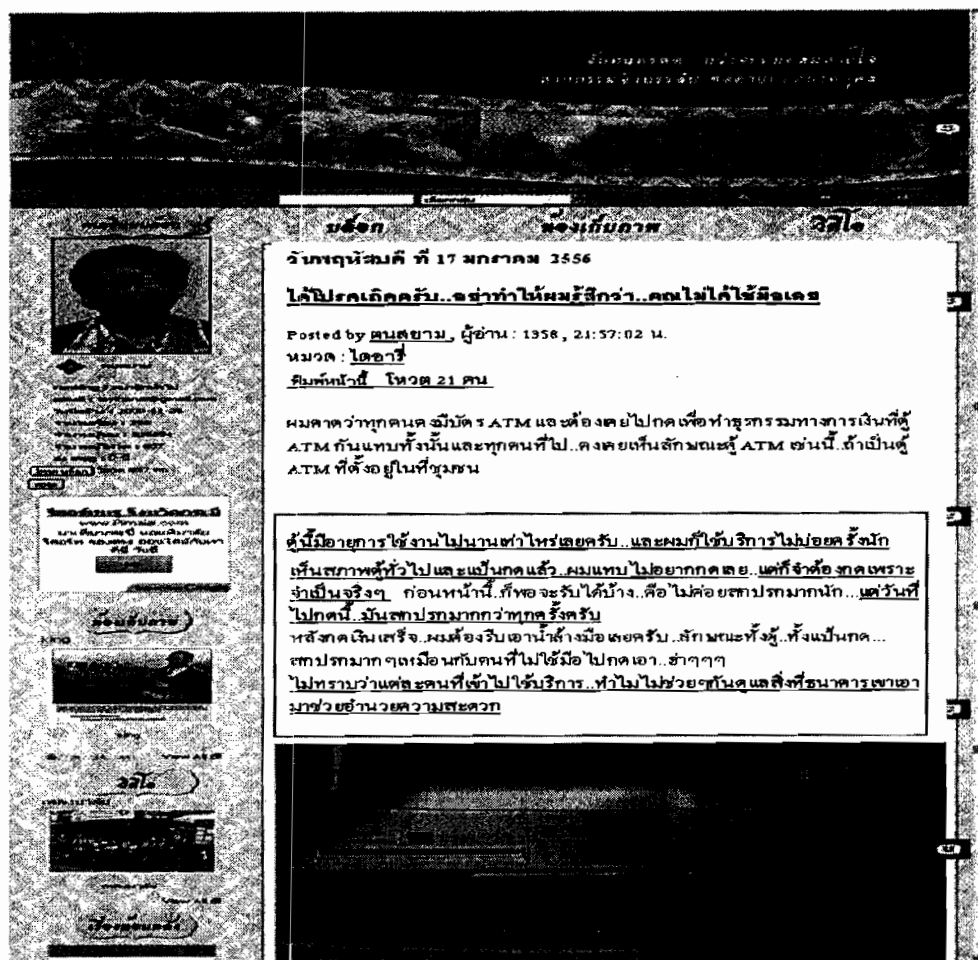
2) รูปแบบการเขียนและการนำเสนอข่าว

จากการวิเคราะห์ประเด็นและเนื้อหาของข้อมูลข่าวสารที่นักข่าวอาสาหรือบล็อกเกอร์นำเสนอผ่านเว็บไซต์โอเคเนชั่น พบว่า ประเด็นและเนื้อหาที่นำเสนอมีความหลากหลายแตกต่างกันไปตามความสนใจ ความใกล้ชิด หรือประสบการณ์ของกลุ่มนักข่าวอาสาที่มีต่อเหตุการณ์หรือเรื่องราวปัญหาในเวลานั้น รูปแบบการเขียนจะมีลักษณะที่หลากหลาย แต่ส่วนใหญ่จะเป็นการเล่าเรื่องราว (Narrative Style) เกี่ยวกับเหตุการณ์ สถานการณ์ สถานที่ หรือปัญหาต่างๆ ที่พบหรือมีประสบการณ์ พร้อมกับสอดแทรกความคิดเห็นหรือทัศนคติลงไป มากกว่าจะอยู่ในรูปแบบของการเขียนข่าว (News) สำหรับรูปแบบการนำเสนอส่วนใหญ่ นั้น จะเป็นการนำเสนอเนื้อหาพร้อมภาพประกอบ บางเอนทรีจะมีการแทรกไฟล์วิดีโอประกอบเนื้อหาไว้ด้วย

3) การวิเคราะห์เนื้อหาด้านสิทธิมนุษยชนของนักข่าวอาสาเว็บไซต์โอเคเนชั่น

จากการวิเคราะห์เนื้อหาด้านสิทธิมนุษยชนของนักข่าวอาสาที่นำเสนอในบล็อกส่วนบุคคลที่เว็บไซต์โอเคเนชั่น ได้เปิดพื้นที่ให้ จำนวน 42 เอนทรี ในช่วง 4 เดือนนั้น พบปริมาณและลักษณะการนำเสนอเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับเรื่องสิทธิมนุษยชนในแต่ละด้าน ดังนี้

การนำเสนอประเด็นที่เกี่ยวกับสิทธิพลเมือง (Civil Rights) ซึ่งมีการนำเสนออยู่มากที่สุดถึงร้อยละ 58.60 นั้น เนื้อหาส่วนใหญ่จะเป็นการแสดงความคิดเห็น มุมมองที่นักข่าวอาสาที่มีต่อบุคคล เหตุการณ์ สถานที่ หรือ เรื่องราวต่างๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมตามที่ตนเองได้รู้หรือ ได้พบเห็น จากประสบการณ์ตรง รวมถึงเป็นลักษณะของการบอกเล่าเรื่องราว บอกกล่าวข้อมูลข่าวสารที่จำเป็นต่อการดำเนินชีวิตในสังคม โดยเฉพาะสิทธิของประชาชนที่พึงจะได้รับ ดังตัวอย่างข่าวของกลุ่มนักข่าวอาสาที่ปรากฏในหน้าเว็บไซต์ ดังนี้

ภาพที่ 5.7 แสดงตัวอย่างการวิเคราะห์เนื้อหาด้านสิทธิพลเมืองในเว็บไซต์โอเคเนชั่น

ที่มา: บล็อกส่วนบุคคล khonsiam (2556)

ส่วนประเด็นด้านสิทธิชุมชนและวัฒนธรรมนั้น (Community and Cultural Rights) มีการนำเสนอมากรองลงมา คือ ร้อยละ 20 ซึ่งจะเป็นเนื้อหาเกี่ยวกับการคัดค้านหรือการเสนอแนะความคิด หรือเป็นมุมมองเกี่ยวกับมลภาวะในชุมชน หรือเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรทางธรรมชาติในพื้นที่ใดพื้นที่หนึ่ง

Oknation...
a platform for new media

วิถีชุมชนและวัฒนธรรม: การปกป้องของแท้ และอีก

Through the Grapevine: ดินทาเล่าไม่จางหาย

Posted by feng_shui, ผู้ร่วม : 1313, 18:25:11 น.
หมวด : นวัตกรรม

วันศุกร์ ที่ 11 มกราคม 2556

ภาคประชาชนยื่นคัดค้านการรื้อถอนอาคารศาลฎีกาเนื่องจากเป็นสถาปัตยกรรมที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ เครื่องจักรภาคประชาชนนำโดย นางสาวกานี สวัสดิกริชย์ จากเครือข่ายวางแผนและผังเมืองเพื่อสังคม เข้ายื่นหนังสือถึงประธานศาลฎีกา ผ่านว่าที่เรื่อตรี ธีระ วิชญานิธิ นิติกรชำนาญการ สำนักงานยุติธรรม เรียกร้องให้ยุติการรื้อถอนกลุ่มอาคารศาลฎีกาทุกอาคาร เนื่องจากเป็นมรดกของชาติที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์และเป็นสถาปัตยกรรม อายุเก่าแก่กว่า 70 ปี พร้อมทั้งเปิดเผยข้อมูลการปรับปรุงอาคารศาลฎีกา

ภาพที่ 5.8 แสดงการวิเคราะห์เนื้อหาด้านสิทธิชุมชนและวัฒนธรรมในเว็บ ไซต์ โอเคเนชั่น

ที่มา: เว็บบล็อกส่วนบุคคล buzz (2556)

ประเด็นสิทธิทางการเมือง (Political Rights) นั้นมีการนำเสนออยู่ร้อยละ 10 โดยเนื้อหาข่าวจะเกี่ยวข้องกับการแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการทำงานของพรรคการเมือง และการนำเสนอภาพการชุมนุมประท้วงผู้นำของกลุ่มคน

K NATION BLOG

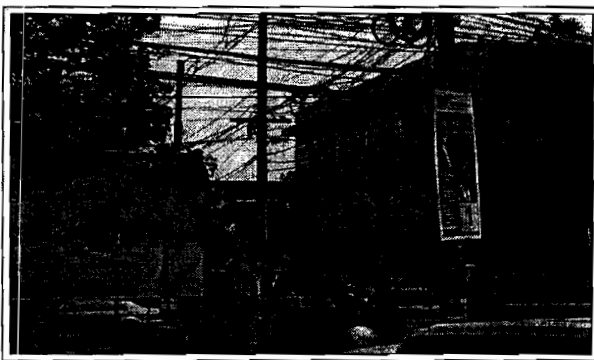
สิทธิทางการเมือง : การแสดงความคิดเห็น, การเลือกตั้ง

วันที่ 30 พฤศจิกายน 2555

ถนนหน้าผาแดง ชัยพนาสงครามในบุรี การบ้านของ เปรม.
 Posted by tengpong, ผู้อ่าน : 2376, 15:02:12 น.
 หมายเหตุ : มีคำกล่าว

👍 1 👎 0

.....ใกล้เลือกตั้งผู้ว่า กทม. บ้านท่าพระ คนเก่าทำสิ่งไม่ดี คนใหม่กำลังเขียนสัญญาว่าจะทำอะไรดีบ้าง... (text continues)

.....โครงการก่อสร้างถนนหน้าผาแดง ช่วงคูน้ำทางฝั่งซ้าย ระยะทางตามป้ายประกาศของ กทม. (ภาพขงรถเข็นคนพิการ) อยู่บริเวณยาว 14.645 กิโลเมตร แต่การวางท่อระบายน้ำกลับยาวถึง 11.400 กม. แล้วทั้งนี้มันต้องมีการวางท่อระบายน้ำด้วย... (text continues)

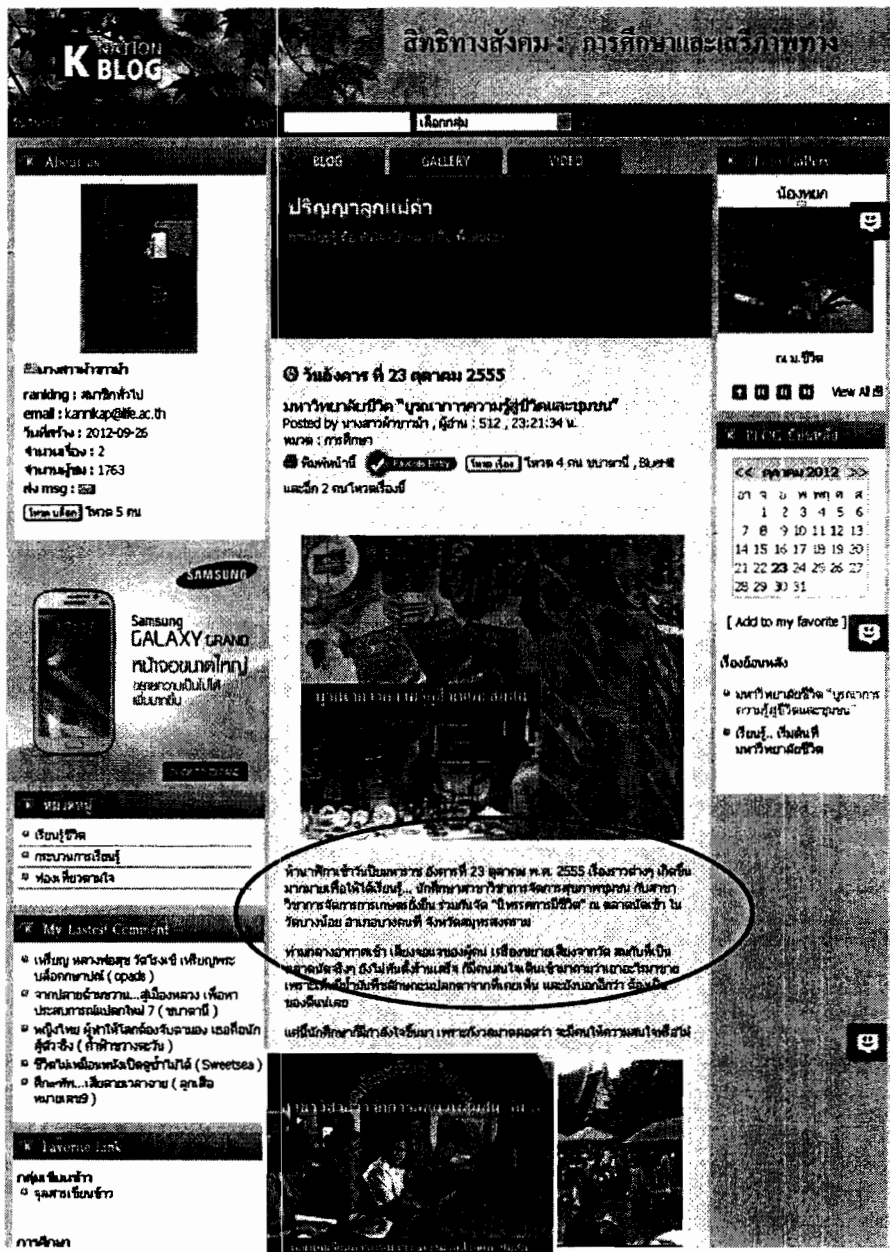
โครงการก่อสร้างถนนหน้าผาแดง (ส่วนทางใต้-สายใหม่)

การเลือกตั้งครั้งต่อไป ถ้ามีชื่อของ ม.ร.ว.สุขุมพันธุ์ บริพัตร ลงสมัครอีก ผมคงไม่นำด้านพอที่จะเลือกคนคลุมเคลือแบบนี้แน่นอน และขอแนะนำให้คุณชายหา Table wine รสชาติทุเรศๆ นั่งดื่มเลี้ยงหลานอยู่บ้านจะดูเท่กว่า และรักสงบแล้ว ว่า สนามกีฬาที่หนองจอกที่สร้างเสร็จไม่ทัน ฟุซซอล โลก ไม่น่าจะเป็นเพียงแค่ปัญหาการเมืองอย่างเดียวซะแล้ว ประชากรจะหาตัวเลือกใหม่ที่เหมาะสมกว่านี้ ก่อนที่จะไม่มีที่ยืนในเมืองหลวง

ภาพที่ 5.9 แสดงการวิเคราะห์เนื้อหาด้านสิทธิทางการเมืองในเว็บไซต์ไอเคนแซน

ที่มา: เว็บบล็อกส่วนบุคคล tengpong (2555)

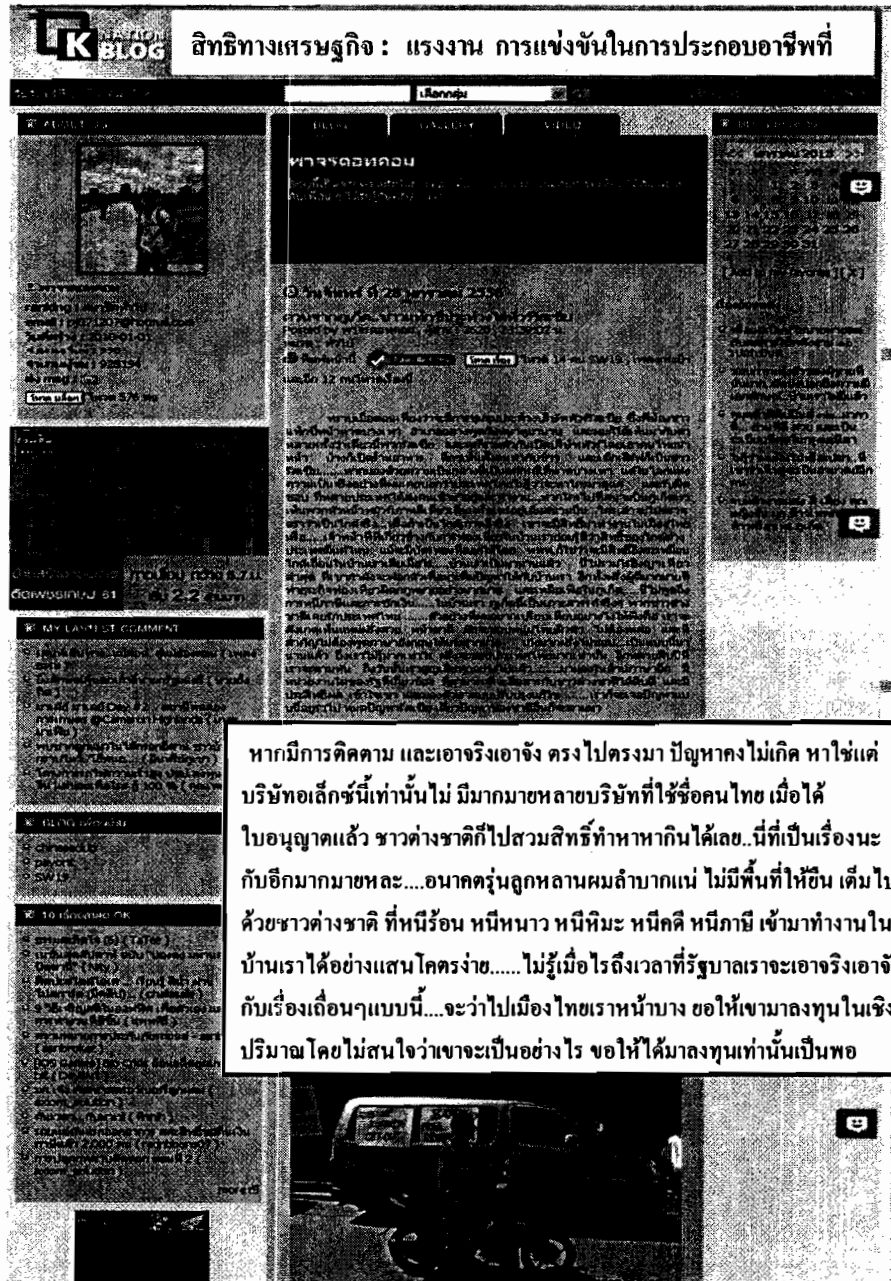
ประเด็นด้านสิทธิทางสังคม (Social Rights) มีการนำเสนออยู่ร้อยละ 8.60 โดยเนื้อหาที่นำเสนอ นั้น จะเกี่ยวข้องกับข้อมูลข่าวสารด้านสวัสดิการทางสังคม สวัสดิการบนท้องถนน หรือกิจกรรมในสถานศึกษา ดังตัวอย่างข่าว

ภาพที่ 5.10 แสดงการวิเคราะห์เนื้อหาด้านสิทธิทางสังคมในเว็บไซต์ไอเคนเซ็น

ที่มา: เว็บไซต์บล็อกส่วนบุคคล nongyok (2555)

ส่วนประเด็นด้านสิทธิทางเศรษฐกิจ (Economic Rights) เป็นประเด็นที่นักข่าวอาสา นำเสนอน้อยที่สุด ร้อยละ 2.90 โดยจะเกี่ยวข้องกับการไม่ได้รับความเป็นธรรม ในการประกอบอาชีพ ดังตัวอย่าง

ภาพที่ 5.11 แสดงการวิเคราะห์เนื้อหาด้านสิทธิทางเศรษฐกิจในเว็บไซต์โอเคเนชั่น

ที่มา: เว็บไซต์บล็อกส่วนบุคคล pajondotcom (2556)

ตารางที่ 5.11 สรุปลักษณะเนื้อหา (Textual Analysis) ด้านสิทธิมนุษยชนแต่ละด้านที่นักข่าวอาสา นำเสนอผ่านบล็อกในเว็บไซต์โอเคเนชั่น

ประเด็นด้านสิทธิมนุษยชน	ลักษณะเนื้อหาที่นำเสนอ
สิทธิพลเมือง (Civil Rights)	เป็นการเล่าเรื่องราวพร้อมแสดงความคิดเห็น หรือเป็นมุมมองที่นักข่าวอาสาที่มีต่อบุคคล เหตุการณ์ สถานที่ หรือ เรื่องราวต่างๆ ที่เกิดขึ้นในสังคม ตามที่ตนเองได้รู้หรือ ได้พบเห็นจากประสบการณ์ตรง
สิทธิการเมือง (Political Rights)	เป็นการเล่าเรื่องราวพร้อมแสดงความคิดเห็นของนักข่าวอาสาเกี่ยวกับการทำงานของพรรคการเมือง และการนำเสนอภาพการชุมนุมประท้วงผู้นำของกลุ่มคน ส่วนสิทธิทางเศรษฐกิจก็จะเกี่ยวข้องกับการไม่ได้รับความเป็นธรรมในการประกอบอาชีพ
สิทธิทางสังคม (Social Rights)	เป็นข้อมูลข่าวสารหรือการเล่าเรื่องราวพร้อมแสดงความคิดเห็น เกี่ยวกับสวัสดิการทางสังคม สวัสดิการบนท้องถนนหรือกิจกรรมในสถานศึกษา เช่น การจัดกิจกรรมทางการศึกษา “มหาวิทยาลัยชีวิตบูรณาการความรู้สู่ชุมชน” การสร้างรั้วริมทาง ถ.มอเตอร์เวย์ ไม่ปลอดภัยในการจราจร
สิทธิทางเศรษฐกิจ (Economic Rights)	เป็นการเล่าเรื่องราวหรือสถานการณ์เกี่ยวกับการไม่ได้รับความเป็นธรรมในการประกอบอาชีพ สิทธิที่จะได้รับด้านภาษี เป็นต้น
สิทธิชุมชนและวัฒนธรรม (Community and Cultural Rights)	เป็นการนำเสนอข่าว หรือเล่าเรื่องราวพร้อมสอดแทรกความคิดเห็นเกี่ยวกับการคัดค้าน การต่อสู้ระหว่างคนในชุมชนกับองค์กรภาคส่วนต่างๆ เป็นปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน ทั้งด้านมลภาวะ ผลกระทบต่อคุณภาพชีวิต หรือ หรือปัญหาการอนุรักษ์ทรัพยากรทางธรรมชาติในพื้นที่ใดพื้นที่หนึ่ง เช่น ภาคประชาชนยื่นคัดค้านการรื้อถอนอาคารศาลฎีกาเนื่องจากเป็นสถาปัตยกรรมที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์

ตารางที่ 5.12 ตัวอย่างเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับประเด็นด้านสิทธิมนุษยชนในแต่ละด้านที่นักข่าวอาสา นำเสนอผ่านบล็อกในเว็บไซต์โอเคเนชั่น

ประเด็น สิทธิมนุษยชน	ชื่อเอ็นทรี	เนื้อหาโดยสรุป
สิทธิพลเมือง (Civil Rights)	ได้โปรดเถิดครับ..อย่าทำให้ ผมรู้สึกว่าเป็น..คุณไม่ได้ใช้มือเลย โดย คนสยาม	เป็นการเล่าเรื่องราวสิ่งที่พบจากการไปใช้บริการตู้ ATM ว่าลักษณะทั้งตู้..ทั้งเป็นคน...สกปรกมาก เหมือนกับคนที่ไม่ใช้มือ ไปกด และตั้งคำถามว่า ทำไมไม่ช่วยๆกันดูแลสิ่งที่ธนาคารเขาเอามาช่วย อำนวยความสะดวกให้ ผู้ใช้ควรมีจิตสำนึกเพราะจะ ไปทิ้งธนาคารต้นสังกัดที่เอาตู้ไปติดตั้ง..ก็คงจะไม่ ไหวเพราะตู้ ATM มีมากมาย นอกจากนี้ยังสอดแทรก ความรู้เกี่ยวกับเชื้อ โรคที่จะติดมากับวิธีง่ายๆ ในการ ทำความสะอาด โดยนำมาจากเว็บไซต์
	อัทธเทพภาพถ่าย.. สถานการณ์ ฝนตกล่าสุด..เที่ยงนี้ที่บ้านฉัน สิชล 24 ธ.ค.55 โดย ลูกแมวหน้าโรงหนังกุง	เป็นการนำเสนอข้อความประกาศเตือนของกรม อุตุนิยมวิทยาในเรื่องของสภาพภูมิอากาศ จะเกิดฝน ตกชุกในพื้นที่ต่างๆ ตามด้วยการนำเสนอภาพถ่ายน้ำ ท่วมบริเวณแถวบ้านของนักข่าวอาสาในจุดต่างๆ
	ไป "คอนเมืองคอนติ 4" เพื่อ เตรียมไปลาว : แต่เห็นคน นอนเต็มไปหมด? แถม โดจี้ก็... โดย คนปทุมรักสุขภาพและ ครอบครัว	เป็นการเล่าเรื่องราวและประสบการณ์ตรงของนักข่าว อาสา โดยสะท้อนภาพให้เห็นบรรยากาศการเดินทาง ไปสนามบินคอนเมือง พบความสกปรกและความไร้ ระเบียบวินัยของผู้ใช้บริการ โดยเปรียบเทียบกับ สนามบินปลายทาง คือ อุดรธานี พบว่ามีความ สะอาดมาก เห็นความแตกต่างกันอย่างสิ้นเชิง
	ขยายเวลาขอรับเงินแสน ถึง สองทุ่ม อัยการชี้ยังนานวัน ยิ่งทรมาน โดย sunsmile	บอกค่าเดือนและขอเรื่อง อย่าไปยื่นคำขอใช้สิทธิ์.... ในวันสุดท้าย เพราะเจ้าหน้าที่ของกรมสรรพสามิต มีน้อยมาก.....มาก สงสารเจ้าหน้าที่..และที่สำคัญ สงสารคนที่ไปติดต่อ จะต้องรอ อย่างทรมานและ นานมาก มากที่สุด พร้อมบอกตึกที่จะไปติดต่อ และ แนะนำการเดินทางโดยขึ้นรถโดยสารประจำทาง ดีกว่านำรถมาเอง เพราะจะไม่มีที่จอด

ตารางที่ 5.12 (ต่อ)

ประเด็น สิทธิมนุษยชน	ชื่อเอ็นทรี	เนื้อหาโดยสรุป
สิทธิการเมือง (Political Rights)	ภาพประท้วงผู้นำโคทก โดย hayyana	เกิดการประท้วงเหลืองเงินอิง ผู้ว่าการฮ่องกง ได้ลงจากตำแหน่งเมื่อวันอังคาร 1 มค. 55 ที่ผ่านมา แบ่งเป็นสองฝ่าย ผู้ไล่ให้ลาออก และผู้สนับสนุนบรรยากาศการประท้วงมีระเบียบเรียบร้อย และคู่มือวัฒนธรรมคู่มือเป็นกลุ่มผู้มีความรู้กันมาตนเอง ไม่มีใครจูงขึ้นรถบัสมา เหลือง เพิ่งเข้ามารับตำแหน่งได้สักหกเดือน คงจะปวดหัวเพราะเจอเรื่องกีฬาซี เช่นเดียวกับเมืองไทยต่างกันตรงที่ว่าคนฮ่องกงค่อนข้างมีความรู้
	ถนนหนทางราชฎร์ จะพินาศ สุขุมพันธุ์? การบ้านของ ปชป. โดย tengpong	ผลกระทบจากการก่อสร้างถนนหนทางราชฎร์ ทำให้ทางน้ำที่เป็นคูคลองเดิมสองข้างทางถูกปิด แล้วเอาท่อเล็กๆมาวางแทน เพราะทำงานกันอย่างนี้ไง น้ำถึงได้ท่วม เพราะมีคนไม่ได้นึกถึงธรรมชาติ มาทำงานมันก็เดือดร้อนกันอย่างนี้ใช้หรือเปล่า การเลือกตั้งครั้งต่อไป ถ้ามีชื่อของ ม.ร.ว.สุขุมพันธุ์ บริพัตร ลงสมัครอีก ผมคงไม่หน้าด้านพอที่จะเลือกคนคลุมเคลือแบบนี้แน่นอน และชักสงสัยแล้วว่าสนามกีฬาที่หนองจอกที่สร้างเสร็จไม่ทันฟุตบอลโลก ไม่น่าจะเป็นเพียงแค่ปัญหาการเมืองอย่างเดียวแล้ว
	แล้ว...พวกเราจะฝาก ความหวัง...ไว้กับใคร? โดย ชบาตานี	ผู้เขียนนำภาพ และคำบรรยายในพิธีพระราชทานเพลิงศพ ของ ผอ.นันทนา และบอลกุลนหะะ ที่รัฐทุ้มงบ เอามาไว้ที่ภาคใต้ เป็นความหวังที่จะช่วยเหลือดูแล หรือทำให้สถานการณ์สงบลงได้บ้าง แต่ไม่สามารถช่วยอะไรได้เลย มีกรณีวิพากษ์การทำงานของรัฐบาล และการเมืองไทย เรื่องการใช้งบประมาณที่ไร้ประโยชน์

ตารางที่ 5.12 (ต่อ)

ประเด็น สิทธิมนุษยชน	ชื่อเอ็นทรี	เนื้อหาโดยสรุป
สิทธิทางสังคม (Social Rights)	ผอ. ขสมก. ที่เคารพ คุณไม่ได้ จ่ายเงินเดือนให้คนขับรถเมล์ ฟรี เทรอ...??? โดย รินรู้ดี	เป็นการเล่าประสบการณ์การขึ้นรถเมล์ฟรี ซึ่งเป็น สวัสดิการทางสังคม ตามนโยบายของรัฐสมัยคุณ สมัคร นักข่าวอาสาได้พบกับชายชราขึ้นโหนรถไม่มี ใครดูให้นั่ง และที่สำคัญ การขับรถของพนักงาน ก็ ผาดโผน ปากก็พูดคำหยาบคาย ตลอดเส้นทางการ เดินทาง ดันระตีกตลอดเวลา จนสุดท้ายก็ถึงที่หมาย และคิดนี่ว่า ควรถามออกสื่อ ถึง ผอ.ขสมก.ว่า คุณ ไม่ได้จ่ายเงินเดือนให้คนขับรถเมล์ฟรีเทรอ
	มหาวิทยาลัยชีวิต “บูรณาการ ความรู้สู่ชีวิตและชุมชน” โดย นางสาวผ้าขาวม้า	นักศึกษาสาขาวิชาการจัดการสุขภาพชุมชน กับ สาขาวิชาการจัดการการเกษตรยั่งยืน ร่วมกันจัด "นิทรรศการมีชีวิต" ณ ตลาดนัดเช้า ในวัดบางน้อย อำเภอบางคนที จังหวัดสมุทรสงคราม มีการให้ ความรู้ หรือร่วมทำกิจกรรมระหว่างนักศึกษากับ ชาวบ้าน ถือเป็นการทำงานที่ท้าทายความสามารถของ นักศึกษาที่ไม่ใช่แค่การทำงานเพื่อให้ได้คะแนน หรือ บรรลุวัตถุประสงค์ของวิชา เท่านั้น แต่ได้ความรู้จาก การบูรณาการที่หลากหลายวิชา
	รถไฟฟ้ากรุงเทพฯ คิดเพิ่มอีก นิดดีมัย โดย hayyana	ผู้เขียนเปรียบเทียบการบริการ MRT ของไทยกับ ต่างประเทศในมิติต่าง ๆ บีทีเอสของไทย กับความ โกลาหลแลกเหรียญ แลกบัตร เป็นแบบนี้ทุกวัน การ เคลื่อนที่ของคนติดขัด ไม่ไหลลื่น อยู่สูง แต่ไม่มี บันไดเลื่อน อันนี้ผมยกให้เป็นผลประ โยชน์แก่ สุขภาพ แต่ถ้าต้องแบกกระเป๋าหรือจักรยานขึ้นนี้อาจ ตายได้นะครับเพราะลิฟท์มีใช้อยู่ไม่กี่สถานี ภาพรวม เป็นการสะท้อนการให้บริการต่างๆ ของ MRT เป็น สวัสดิการทางสังคมที่ยัง ไม่มีมาตรฐานเมื่อเทียบกับ ต่างประเทศ

ตารางที่ 5.12 (ต่อ)

ประเด็น สิทธิมนุษยชน	ชื่อเอ็นทรี	เนื้อหาโดยสรุป
สิทธิทางเศรษฐกิจ (Economic Rights)	<p>คว่นจากภูเก็ต..ชาวแท็กซี ประท้วงไล่ท้าวรัสเซีย โดย พاجرคอตคอม</p>	<p>พวกรัสเซีย และตุรกีรวมหัวกันเปิดบริษัทท้าวโดยเอา คนไทยนำหน้า บ้างก็เปิดร้านอาหาร ดึกๆเห็นทั้งคน ทำกับข้าว และเด็กเสิร์ฟก็เป็นชาวรัสเซีย. แต่ เจ้าหน้าที่ภาครัฐดูคย ไม่เอาจริงเอาจังกับการติดตาม ตรวจสอบในพื้นที่ ทำให้เกิดมีการชุมนุมประท้วง บริษัทท้าวรัสเซีย ซึ่งพี่น้องชาวแท็กซีหน้าหาดบาง เทา อำเภอดง จ.ภูเก็ต ผู้เขียนมองว่าหากมีการ ติดตาม และเอาจริงเอาจัง ตรงไปตรงมา ปัญหาคงไม่ เกิด ไม่รู้เมื่อไรถึงเวลาที่รัฐบาลเราจะเอาจริงเอาจังกับ เรื่องแบบนี้</p>
	<p>ขอภาษีรดคันแรกคืนหรือยัง๑๐๐,๐๐๐ บาท แค่ก่อนสิ้น ปีนี้ โดย sunsmile</p>	<p>เป็นการกระตุ้น เน้นย้ำ และให้ข้อมูลข่าวสารตาม แนวคิดของผู้เขียนท่านที่ยัง ไม่มีเคยมีชื่อเป็นผู้ถือ กรรมสิทธิ์รถยนต์ และได้ซื้อรถยนต์ภายในปี 2555 นี้ ชื่อปีนี้ไม่ว่าจะได้รับรถปีนี้ หรือได้รับรถปีหน้าก็ได้ ต้องไปยื่นเรื่องขอคืนภาษีรถยนต์คันแรกที่สำนักงาน สรรพสามิตพื้นที่...ในท้องที่ ภูมิภาคตามทะเบียน บ้านของท่านภายในวันที่ 28 ธันวาคม 2555 นี้ ขอ ย้ำว่าติดต่อก่อนขอคืนภาษีรถยนต์คันแรกที่สำนักงาน สรรพสามิต...ไม่ใช่สำนักงานสรรพากรพื้นที่... เพราะเป็นภาษีสรรพสามิตที่ติดอยู่กับราคา รถยนต์ ไม่ใช่ภาษีเงินได้หรือภาษีมูลค่าเพิ่มนะครับ ยื่นเรื่องไว้แล้วต้องครอบครองรถตามกำหนดเวลานะ ครับ อย่ารีบขายเด็ดขาดได้เงินแสนคืน</p>

ตารางที่ 5.12 (ต่อ)

ประเด็นสิทธิมนุษยชน	ชื่อเอ็นทรี	เนื้อหาโดยสรุป
สิทธิชุมชนและวัฒนธรรม (Community and Cultural Rights)	ภาคประชาชนยื่นคัดค้านการรื้อถอนอาคารศาลฎีกา เนื่องจากเป็นสถาปัตยกรรมที่มีคุณค่า โดย <u>feng_shui</u>	เครือข่ายภาคประชาชน ยื่นหนังสือถึงประธานศาลฎีกา เรียกร้องให้ยุติการรื้อถอนอาคารศาลฎีกาทุกอาคาร เนื่องจากเป็นมรดกของชาติที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ และเป็นสถาปัตยกรรม อายุเก่าแก่กว่า 70 ปี พร้อมทั้งเปิดเผยข้อมูลการปรับปรุงอาคารศาลฎีกา การจัดซื้อจัดจ้าง ใช้งบประมาณแผ่นดิน และแบบแปลนที่จะใช้ในการปรับปรุงต่อสาธารณชน รวมทั้งปฏิบัติตามกฎหมายรัฐธรรมนูญ มาตรา 57 เปิดรับฟังความคิดเห็นและให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจ
	อนาคต เกาะพะงันจะมีสนามบิน ?? โดย ฉัตร/ณ/สมุย	ผู้เขียน ได้ลงพื้นที่ชมเกาะพะงันหลังจากได้ทราบข่าวว่าจะมีการสร้างสนามบินที่นั่น ผมดูสถานที่ที่เขามองไว้ว่าจะสร้างสนามบิน ว่ากันว่าไม่มีพื้นที่ราบพอที่จะสร้างรันเวย์ได้ เพราะมีลักษณะเป็นป่าเขาจึงมีแนวคิดในการสร้างสนามบินริมทะเล และมีท่าเรือมารีน่าด้วย คุณคิดว่าอย่างไร คงต้องติดตามกันต่อไปครับ ...แต่ในที่ประชุมที่มีนายอำเภอเกาะพะงันเป็นประธานร่วมกับนายก อบต. เกาะพะงัน นายก อบต. บ้านใต้และประชาชนในพื้นที่เห็นด้วยให้มีสนามบินเกาะพะงัน ซึ่งก็ถือว่าเป็นสิทธิของคนในชุมชนในการร่วมคิดและตัดสินใจ
	หมู่บ้านใต้สุดสยาม กับวันครบยี่สิบห้าปี โดย ศณีรา	ที่มีสภิกออันชุลนะห์ บ้านกาแป๊ะฮู อำเภอเบตง จังหวัดยะลาพี่น้องไทยมุสลิม รวมตัวเพื่อทำพิธีละหมาดในวันครบยี่สิบห้าปีอย่างพร้อมเพรียงถือเป็นการปฏิบัติศาสนกิจที่มีความสำคัญต่อชาวไทยมุสลิมทุกคน
	ซ่อมเหมือนจริง ปลายสุดค้ำขวาน โดย ศณีรา	ยะลาเปิดโครงการร่วมซ่อมแผนอุบัติเหตุหมู่บ้าน ประจำปี 2555 ณ อาคารหน่วยดับเพลิง อบต.อัยเซอร์เวง เพื่อเตรียมความพร้อมในการช่วยเหลือผู้ประสบภัย ต.อัยเซอร์เวง และเป็นการสร้างเครือข่ายป้องกันภัยพิบัติพลเรือน และ อาสาสมัครกู้ชีพ ในอ.เบตง จ.ยะลา

4) การวางกรอบประเด็นสิทธิมนุษยชนในแง่การนิยามปัญหา (Problems Definition Framing) ของนักข่าวอาสาผ่านเว็บไซต์โอเคเนชั่น

สำหรับกรอบการนิยามปัญหา (Problems Definition Framing) สิทธิมนุษยชนของนักข่าวอาสาจากการนำเสนอประเด็นและเนื้อหาข่าวทั้งหมด 42 ข่าว ในช่วงเดือน ตุลาคม 2555 ถึง มกราคม 2556 ผ่านเว็บไซต์โอเคเนชั่นนั้น พบว่า กรอบการนิยามปัญหาด้านสิทธิมนุษยชนของนักข่าวอาสาที่พบบวก 3 อันดับแรก คือ

อันดับที่ 1 การนิยามปัญหาด้านสิทธิมนุษยชนว่าเป็นเรื่องของการได้รับผลกระทบของคนในชุมชน ซึ่งเป็นผลมาจากการดำเนินงานตามนโยบาย โครงการหรือจากการตัดสินใจของภาครัฐ และเอกชน พบจำนวน 18 ข่าว คิดเป็นร้อยละ 27.30

อันดับที่ 2 นิยามว่าเป็นปัญหาการไม่ได้รับการเยียวยาหรือการแก้ไขปัญหาในพื้นที่ให้แล้วเสร็จจากองค์กร หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชน พบจำนวน 12 ข่าว คิดเป็น ร้อยละ 18.20 และ

อันดับที่ 3 นิยามว่าเป็นเรื่องความขัดแย้ง ความไม่พอใจระหว่างชาวบ้านกับบริษัทเอกชน หรือนักลงทุน และการไม่ได้รับความเป็นธรรม ความยุติธรรม หรือ ความไม่เสมอภาคของบุคคลทางกฎหมาย พบจำนวนเท่ากัน คือ 6 ข่าว คิดเป็นร้อยละ 9.10 สามารถแสดงภาพรวมได้ดังตาราง

ตารางที่ 5.13 แสดงปริมาณการวางกรอบประเด็นสิทธิมนุษยชนในแง่การนิยามปัญหาสิทธิมนุษยชนของนักข่าวอาสาผ่านเว็บไซต์โอเคเนชั่น

การวางกรอบนิยามปัญหาสิทธิมนุษยชนของนักข่าวอาสาโอเคเนชั่น (Problems Definition Framing)	จำนวนเนื้อหาที่นักข่าวอาสานำเสนอผ่านเว็บไซต์โอเคเนชั่น	
	จำนวน (แอนทรี)	ร้อยละ
1. ผลกระทบที่ได้รับจากการพัฒนา การตัดสินใจ และการดำเนินงานตาม โครงการของภาครัฐและบริษัทเอกชน	8	19.00
2. การขาดช่องทางหรือพื้นที่ในการสื่อสาร	8	19.00
3. การขาดจิตสำนึกรับผิดชอบในการปฏิบัติตนของคนในสังคม	8	19.00
4. ความไม่มั่นคงปลอดภัยในชีวิต และ ในพื้นที่อยู่อาศัย การละเมิดสิทธิส่วนบุคคล	3	7.10
5. ปัญหาความไม่ยั่งยืนของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	3	7.10

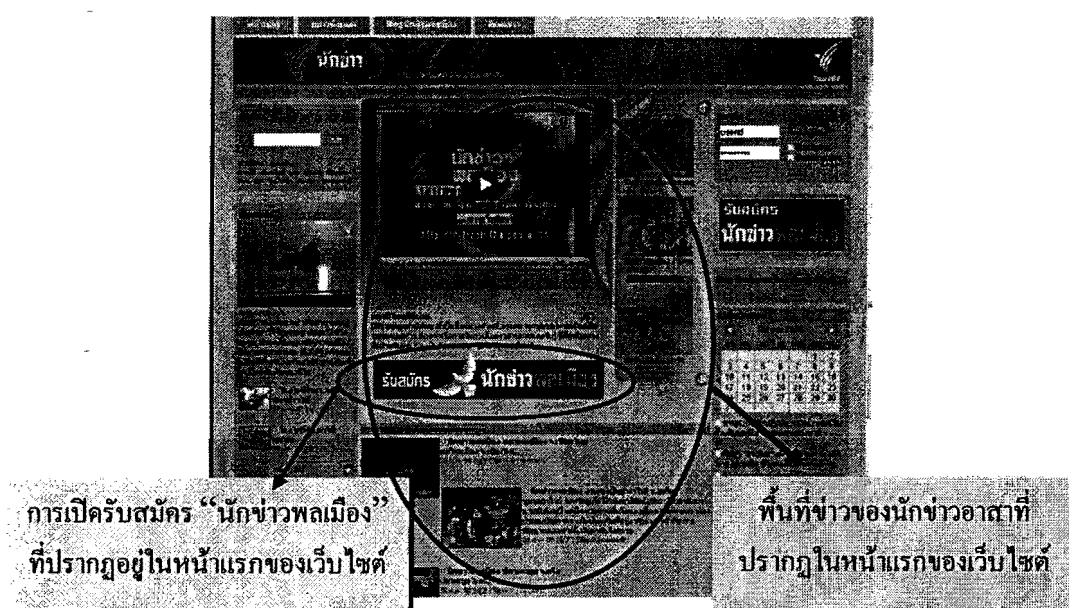
ตารางที่ 5.13 (ต่อ)

การวางกรอบนิยามปัญหาสิทธิมนุษยชนของนักข่าวอาสาโอเคเนชั่น (Problems Definition Framing)	จำนวนเนื้อหาที่นักข่าวอาสาเสนอผ่านเว็บไซต์โอเคเนชั่น	
	จำนวน (เอนทรี)	ร้อยละ
6. การแก้ปัญหาภาครัฐล่าช้า ไม่แล้วเสร็จ เพิกเฉย ปัญหาในพื้นที่ไม่ได้รับการแก้ไขหรือเยียวยา	2	4.80
7. มรดกทางวัฒนธรรมถูกทำลาย ไม่ได้รับการบำรุงรักษา	2	4.80
8. การถูกเอารัดเอาเปรียบในการประกอบอาชีพ ความไม่เป็นธรรมในการทำงาน	1	2.40
9. การไม่ได้รับความเป็นธรรม ความยุติธรรม หรือ ความไม่เสมอภาคของบุคคลทางกฎหมาย	1	2.40
10. ความขัดแย้งระหว่างชาวบ้านกับบริษัทเอกชน / นักลงทุน	1	2.40
11. การสูญหาย หรือขาดการสืบทอดศิลปวัฒนธรรมประเพณีในท้องถิ่นและชุมชน	1	2.40
12. การจัดการศึกษาที่ไม่สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน	1	2.40
13. ความไม่ปลอดภัยในการคมนาคม	1	2.40
14. ความไม่มั่นคงทางการเมืองการปกครอง	1	2.40
15. ไม่ได้รับสวัสดิการทางสังคมหรือสาธารณสุขที่ไม่ได้มาตรฐาน หรือเพียงพอ	1	2.40
รวม	42	100

5.2.2.4 เว็บไซต์เครือข่ายนักข่าวพลเมืองสถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส (www.citizen.thaipbs.or.th)

เว็บไซต์เครือข่ายนักข่าวพลเมืองสถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส เป็นเครือข่ายขององค์กรสื่อสารณะที่มีนโยบายสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยจัดสรรงบประมาณและบุคลากรในการฝึกอบรม "นักข่าวพลเมือง" ในภูมิภาคต่างๆ ให้ทำหน้าที่เป็นปากเสียงให้กับชุมชนของตนเอง ปัจจุบัน "นักข่าวพลเมือง" จึงถือเป็นส่วนหนึ่งของเครือข่ายภาคประชาสังคมที่ต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางการพัฒนาการดำเนินงานในด้านต่างๆ และเป็นพลังในการขับเคลื่อนประเด็นปัญหาหรือเรื่องราวที่ช่วยสะท้อนเอกลักษณ์ทางประวัติศาสตร์ ขนบธรรมเนียม ประเพณี และวัฒนธรรมในพื้นที่ต่างๆ ให้ปรากฏสู่สังคมผ่านหน้าจอ "ไทยพีบีเอส" ทั้งทางสื่อหลักและสื่อออนไลน์

จากการจัดฝึกอบรมในภูมิภาคต่างๆ อย่างต่อเนื่อง ทำให้นักข่าวพลเมืองเว็บไซต์นี้ จึงเป็นกลุ่มบุคคล หรือตัวแทนองค์กรที่อยู่ในพื้นที่ต่างๆ ทั่วทุกภูมิภาคของประเทศไทย ทำงานในลักษณะการเป็นเครือข่าย ใช้สิทธิการสื่อสารผ่านพื้นที่องค์กรสื่อสารณะอย่างสถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส โดยมุ่งที่จะสะท้อนประเด็นปัญหา หรือเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นในพื้นที่ เกิดการรวมกลุ่มเพื่อสร้างพลังในการขับเคลื่อน ให้ปัญหาในพื้นที่ได้รับการแก้ไข เยียวยา หรือพัฒนาไปในทิศทางที่ดีขึ้นต่อไป

ภาพที่ 5.12 พื้นที่ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข่าวและการเปิดรับสมัครนักข่าวพลเมืองในหน้าเว็บไซต์

ที่มา: เว็บไซต์เครือข่ายนักข่าวพลเมืองสถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส (2556)

1) ปริมาณการนำเสนอประเด็นข่าวด้านสิทธิมนุษยชนของกลุ่มนักข่าวพลเมืองผ่านเว็บไซต์เครือข่ายนักข่าวพลเมืองสถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส

จากการวิเคราะห์ประเด็นและเนื้อหาข่าวในพื้นที่ข่าวของนักข่าวพลเมืองที่ปรากฏอยู่ในหน้าแรกของเว็บไซต์เครือข่ายนักข่าวพลเมืองไทยพีบีเอสในช่วงระยะเวลา 4 เดือน คือ ตั้งแต่เดือนตุลาคม ถึง เดือนมกราคม พ.ศ. 2556 จำนวน 69 ข่าว พบว่า การนำเสนอเรื่องราวเนื้อหาของนักข่าวพลเมืองที่นำเสนอผ่านสื่อโทรทัศน์สาธารณะและเว็บไซต์เครือข่ายนักข่าวพลเมืองไทยพีบีเอสนั้น ส่วนใหญ่เป็นประเด็นที่เกี่ยวข้องกับสิทธิชุมชนและวัฒนธรรม (Community and Cultural Rights)

มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 54.20 รองลงมาคือประเด็นที่เกี่ยวข้องกับสิทธิพลเมือง (Civil Rights) ร้อยละ 24.30 สิทธิทางสังคม (Social Rights) ร้อยละ 15.90 สิทธิทางเศรษฐกิจ (Economic Rights) ร้อยละ 3.70 และ สิทธิทางการเมือง (Political Rights) จะปรากฏอยู่น้อยที่สุด คือ ร้อยละ 1.90 ดังปรากฏในตาราง

ตารางที่ 5.14 แสดงผลการวิเคราะห์ปริมาณเนื้อหา (Contents Analysis) ด้านสิทธิมนุษยชนที่ปรากฏบนหน้าเว็บไซต์เครือข่ายนักข่าวพลเมืองสถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส

ขอบเขตประเด็นด้านสิทธิมนุษยชน	ปริมาณเนื้อหาที่นักข่าวพลเมือง นำเสนอผ่านเว็บไซต์เครือข่ายนักข่าว พลเมืองสถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส www.citizenthaipbs.or.th	
	จำนวน	ร้อยละ
สิทธิพลเมือง (Civil Rights)	26	24.30
สิทธิการเมือง (Political Rights)	2	1.90
สิทธิทางสังคม (Social Rights)	17	15.90
สิทธิทางเศรษฐกิจ (Economic Rights)	4	3.70
สิทธิชุมชนและวัฒนธรรม (Community and Cultural Rights)	58	54.20
จำนวนข่าวทั้งหมด 69 ข่าว	100	100.00

หมายเหตุ. เนื้อหา 1 เรื่องสามารถวิเคราะห์เป็นประเด็นด้านสิทธิมนุษยชนได้มากกว่า 1 ด้าน

นอกจากนี้ยังพบว่า เรื่องราวหรือเนื้อหาส่วนใหญ่จะมีลักษณะเป็นประเด็นข่าวที่มีความเฉพาะเจาะจง (Issue-specific frames) คือ เป็นการสื่อสารให้เห็นถึง วิถีชีวิต การดำเนินกิจกรรมในชุมชน การสะท้อนสภาพปัญหาเฉพาะพื้นที่ ซึ่งนักข่าวพลเมืองส่วนใหญ่จะมีความใกล้ชิด ผูกพัน และอยู่ในสภาพแวดล้อมเดียวกันกับสถานการณ์หรือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในพื้นที่อยู่แล้ว ส่วนการเลือกเรื่องที่จะมานำเสนอนั้น จะเป็นเรื่องราวที่นักข่าวพลเมืองเองให้ความสนใจหรือ มองเห็นความสำคัญ โดยมีวัตถุประสงค์หลัก เพื่อต้องการที่จะเผยแพร่เรื่องราวในมุมต่างๆ ของชุมชนหรือ

ท้องถิ่นของตัวเอง รวมถึงการต่อสู้เรียกร้องในสิทธิและเสรีภาพที่ไม่ได้รับความเป็นธรรมให้สาธารณชนหรือสังคมได้ทราบในมุมที่ไม่ได้ถูกนำเสนอผ่านสื่อกระแสหลัก

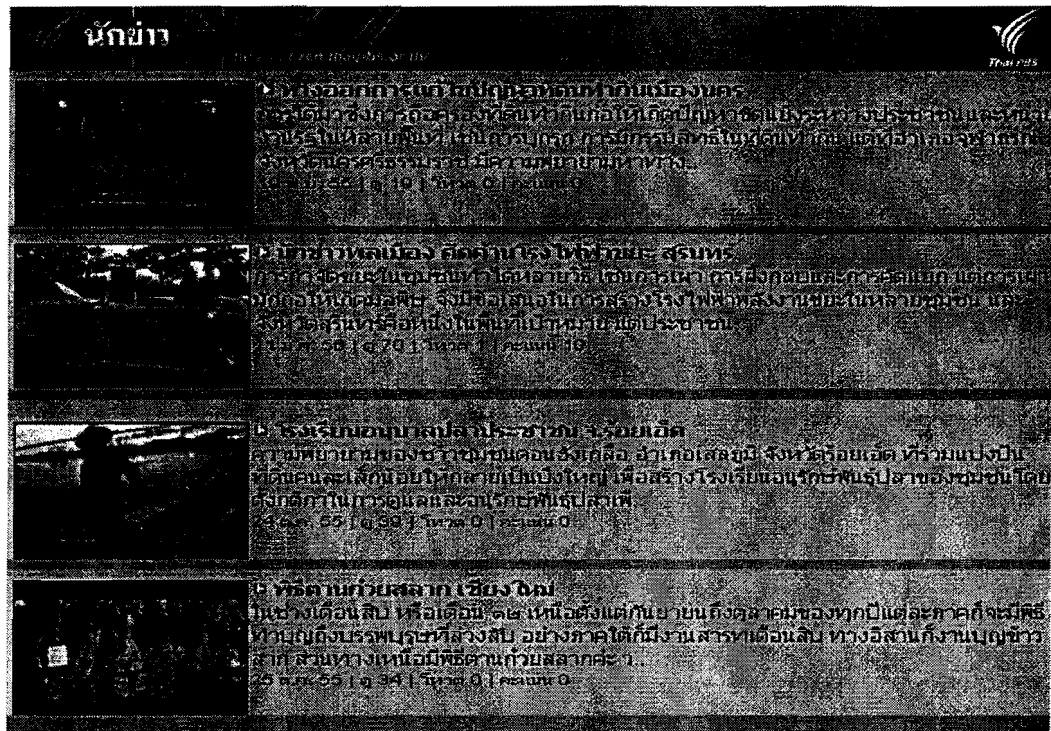
2) รูปแบบการเขียนและการนำเสนอข่าว

สำหรับการวิเคราะห์ข่าวของนักข่าวพลเมืองที่พบในเว็บไซต์เครือข่ายนักข่าวพลเมืองสถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส นั้น ลักษณะรูปแบบของเนื้อหาส่วนใหญ่จะเป็นสารคดีเชิงข่าว (News Feature) ที่เกี่ยวกับเรื่องราว วิถีชีวิต ขนบธรรมเนียมประเพณีในแต่ละพื้นที่ ตลอดจนสภาพเหตุการณ์หรือปัญหาที่เกิดขึ้นในพื้นที่ โดยนำเสนอผ่านเว็บไซต์ในรูปแบบของไฟล์วีดิโอข่าว 3 นาที ซึ่งเป็นผลงานของกลุ่มประชาชนที่เคยเข้ารับการฝึกอบรมนักข่าวพลเมืองกับทางสถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส และเป็นผลงานที่ผ่านการออกอากาศทางสื่อโทรทัศน์ของ ไทยพีบีเอส ในช่วงวันจันทร์ถึงวันศุกร์ หลังข่าวพระราชสำนักมาแล้ว นอกจากนี้ยังเป็นผลผลิตที่เกิดจากการพัฒนาและการต่อยอดของกลุ่มเครือข่ายนักข่าวพลเมืองที่ต้องการขับเคลื่อนเรื่องราวของชุมชนต่อไป ซึ่งมีทั้งในระดับปัจเจกบุคคล กลุ่มคนหรือชุมชน รวมถึงเครือข่ายองค์กรในพื้นที่ที่ส่งผลงานให้กับทางไทยพีบีเอสอย่างต่อเนื่อง

3) การวิเคราะห์เนื้อหาด้านสิทธิมนุษยชนของนักข่าวพลเมืองบนเว็บไซต์เครือข่ายนักข่าวพลเมืองสถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส

จากการวิเคราะห์เนื้อหาข่าวด้านสิทธิมนุษยชนของนักข่าวพลเมืองในเว็บไซต์เครือข่ายนักข่าวพลเมืองสถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส จำนวน 69 ข่าว ในช่วง 4 เดือนนั้น พบปริมาณและลักษณะการนำเสนอเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับเรื่องสิทธิมนุษยชนในแต่ละด้าน ดังนี้

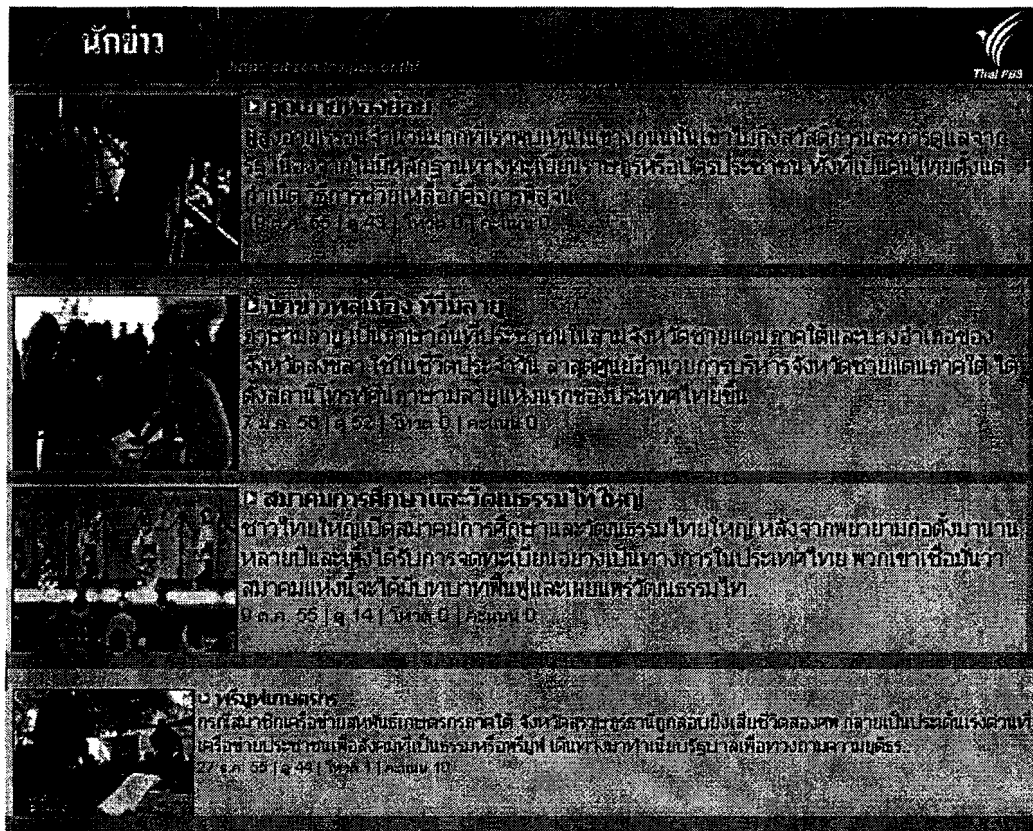
การนำเสนอประเด็นที่เกี่ยวกับสิทธิชุมชนและวัฒนธรรม (Community and Cultural Rights) ซึ่งมีการนำเสนออยู่มากที่สุดถึงร้อยละ 54.20 นั้น เนื้อหา ส่วนใหญ่จะเกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน ในการช่วยกันสืบสานและอนุรักษ์ขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรม อันดีงามในท้องถิ่น การตัดสินใจ หรือการวางแผนการบริหารจัดการคุณภาพชีวิต การเพิ่มศักยภาพชุมชน การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ รวมถึงการสื่อสารปัญหาเรื่องราวภายในชุมชนที่ได้รับผลกระทบจากการดำเนินงานตามนโยบายหรือกิจกรรมของภาครัฐและเอกชน เพื่อนำไปสู่การแก้ไขหรือให้ได้รับความเป็นธรรม ดังตัวอย่างข่าวที่ได้ทำการวิเคราะห์

ภาพที่ 5.13 แสดงตัวอย่างเนื้อหาข่าวด้านสิทธิชุมชนและวัฒนธรรมบนเว็บไซต์เครือข่ายนักข่าวพลเมืองสถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส

ที่มา: เว็บไซต์เครือข่ายนักข่าวพลเมืองสถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส (2556)

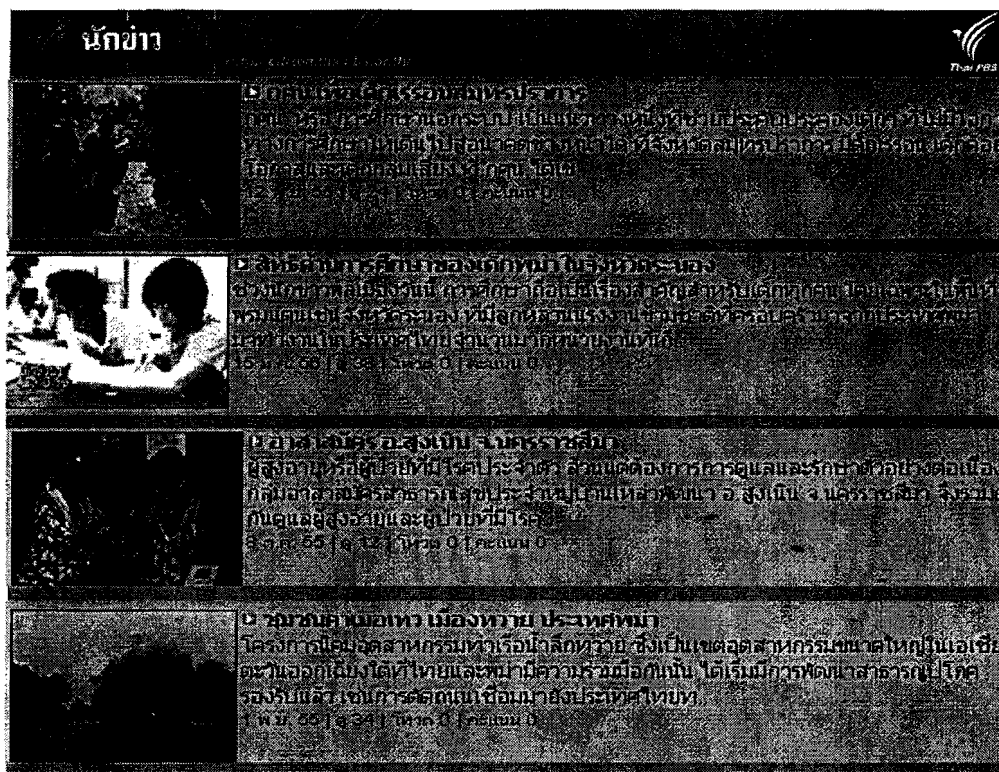
ประเด็นด้านสิทธิพลเมือง (Civil Rights) มีการนำเสนออยู่ ร้อยละ 24.30 จากผลการวิเคราะห์ พบว่า เป็นเนื้อหาเรื่องราวที่เกี่ยวกับการเรียกร้องสิทธิในชีวิตความเป็นอยู่ ฐานะบุคคล สัญชาติ เชื้อชาติ การร้องขอความเป็นธรรม สิทธิในการสื่อสาร การรับรู้ข้อมูลข่าวสารจากภาครัฐ และ รวมกลุ่มเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมในกิจกรรมสาธารณะหรือช่วยกันสะท้อนเรื่องราวความจริงที่ยังคงเป็นปัญหาในพื้นที่ให้สังคมได้รับรู้

ภาพที่ 5.14 แสดงตัวอย่างเนื้อหาข่าวด้านสิทธิพลเมืองบนเว็บไซต์เครือข่ายนักข่าวพลเมืองสถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส

ที่มา: เว็บไซต์เครือข่ายนักข่าวพลเมืองสถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส (2556)

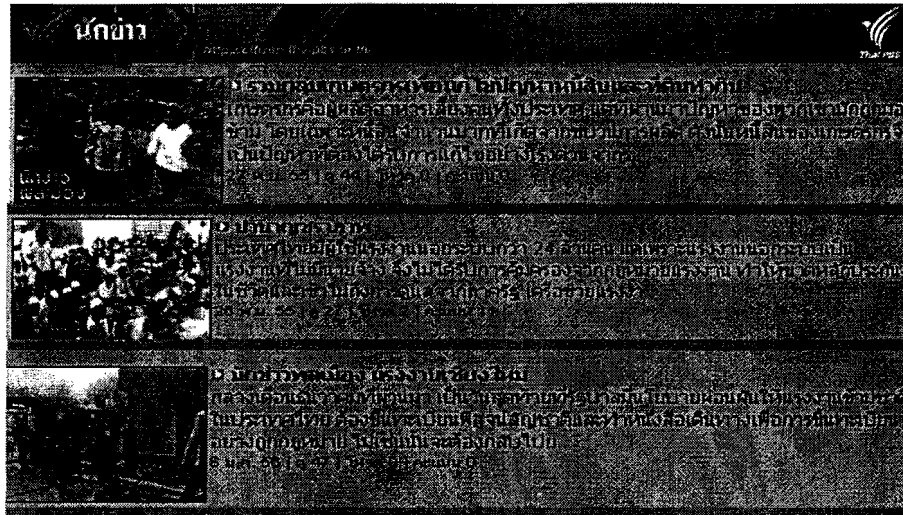
ส่วนประเด็นสิทธิทางสังคม (Social Rights) นั้น นักข่าวพลเมืองมีการนำเสนออยู่ ร้อยละ 15.90 โดยเนื้อหาข่าวจะเป็นเรื่องสิทธิในการเรียนรู้ การพัฒนาทางการศึกษา และเสรีภาพในการแสดงออกทางวิชาการ การแก้ไขปัญหาสุขภาพทางโภชนาการและสิ่งแวดล้อมให้กับคนในชุมชน ดังตัวอย่างข่าว

ภาพที่ 5.15 แสดงตัวอย่างเนื้อหาข่าวด้านสิทธิทางสังคมบนเว็บไซต์เครือข่ายนักร้องพลเมืองสถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส

ที่มา: เว็บไซต์เครือข่ายนักร้องพลเมืองสถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส (2556)

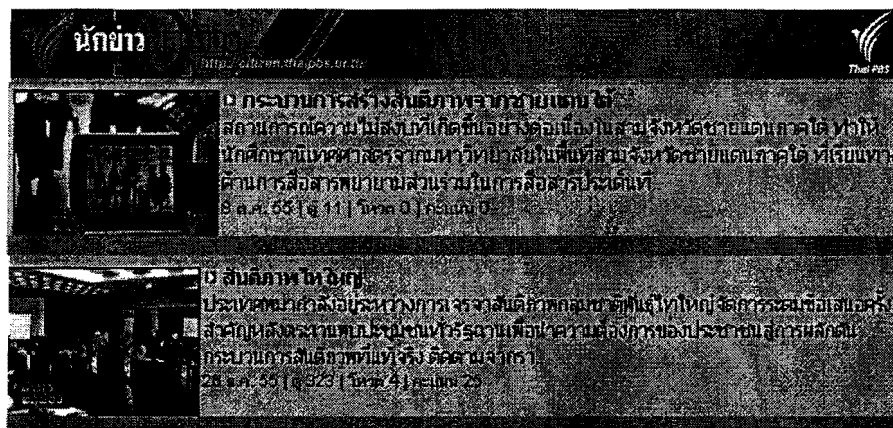
นอกจากนี้ จากการวิเคราะห์ประเด็นด้านสิทธิทางเศรษฐกิจ (Economic Rights) พบว่า มีการนำเสนอค่อนข้างน้อย เพียงร้อยละ 3.70 โดยเนื้อหาจะเกี่ยวข้องกับเรื่องการออกบำนาญสภาพให้กับแรงงานนอกระบบ การจัดระบบแรงงาน หนี้สินของเกษตรกรและผลกระทบทางเศรษฐกิจที่คนในพื้นที่หรือชุมชนส่วนใหญ่ได้รับจากนโยบายภาครัฐ ดังนี้

ภาพที่ 5.16 แสดงตัวอย่างเนื้อหาข่าวด้านสิทธิทางเศรษฐกิจบนเว็บไซต์เครือข่ายนักข่าวพลเมืองสถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส

ที่มา: เว็บไซต์เครือข่ายนักข่าวพลเมืองสถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส (2556)

สำหรับประเด็นสิทธิทางการเมือง (Political Rights) นั้น มีการนำเสนออยู่น้อยที่สุดคือ ร้อยละ 1.90 โดยเนื้อหานี้จะเกี่ยวข้องกับกรณีมีส่วนร่วมในทางการเมือง การรวมกลุ่ม การแสดงความคิดเห็น หรือหาแนวทางร่วมกันพัฒนาปัญหาความมั่นคงระหว่างประเทศร่วมกับภาครัฐ

ภาพที่ 5.17 แสดงตัวอย่างเนื้อหาข่าวด้านสิทธิทางการเมืองบนเว็บไซต์เครือข่ายนักข่าวพลเมืองสถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส

ที่มา: เว็บไซต์เครือข่ายนักข่าวพลเมืองสถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส (2556)

ตารางที่ 5.15 สรุปการวิเคราะห์เนื้อหาข่าว (Textual Analysis) ของนักข่าวพลเมืองในประเด็นด้านสิทธิมนุษยชนที่ปรากฏในเว็บไซต์เครือข่ายนักข่าวพลเมืองสถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส

ประเด็นด้านสิทธิมนุษยชน	เนื้อหาโดยสรุป
สิทธิพลเมือง (Civil Rights)	เป็นเนื้อหาเรื่องราวที่เกี่ยวกับการเรียกร้องสิทธิในชีวิต ความเป็นอยู่ ฐานะบุคคล สัญชาติ เชื้อชาติ การร้องขอความเป็นธรรม สิทธิในการสื่อสาร การรับรู้ข้อมูลข่าวสารจากภาครัฐ และ รวมกลุ่มเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมในกิจกรรมสาธารณะหรือช่วยกันสะท้อนเรื่องราวความจริงที่ยังคงเป็นปัญหาในพื้นที่ให้สังคมได้รับรู้ เช่น สิทธิของคุณชายทองย้อย การจัดตั้งสถานีโทรทัศน์ภาษามลายู ในภาคใต้ การขึ้นทะเบียนแรงงานข้ามชาติเชียงใหม่ เป็นต้น
สิทธิการเมือง (Political Rights)	เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมในทางการเมือง การรวมกลุ่ม แสดงความคิดเห็น หรือหาแนวทางร่วมกันพัฒนาปัญหาความมั่นคงระหว่างประเทศร่วมกับภาครัฐ เช่น การที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการเจรจาสันติภาพระหว่างชาติพันธุ์ ระหว่างประเทศ เป็นต้น
สิทธิทางสังคม (Social Rights)	เป็นเรื่องสิทธิในการเรียนรู้ การพัฒนาทางการศึกษา และเสรีภาพในการแสดงออกทางวิชาการ การแก้ไขปัญหาสุขภาพทางโภชนาการและสิ่งแวดล้อมให้กับคนในชุมชน เช่น สิทธิด้านการศึกษาของเด็กพม่าในจ.ระนอง กศน.เพื่อเด็กเร่ร่อน จ.สมุทรปราการ การให้ความรู้ด้านกฎหมายกับประชาชน เป็นต้น
สิทธิทางเศรษฐกิจ (Economic Rights)	เกี่ยวข้องกับการออกบ้านอยู่อาศัยให้กับแรงงานนอกระบบ การจัดระบบแรงงานหนี้สินของเกษตรกรและผลกระทบทางเศรษฐกิจที่คนในพื้นที่หรือชุมชนส่วนใหญ่ได้รับจากนโยบายภาครัฐ เช่น แรงงานเชียงใหม่ บ้านอยู่อาศัย การรวมกลุ่มเกษตรกรเพื่อแก้ปัญหาหนี้สิน เป็นต้น
สิทธิชุมชนและวัฒนธรรม (Community and Cultural Rights)	เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน ในการช่วยกันสืบสานและอนุรักษ์ขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรมอันดีงามในท้องถิ่น การคัดค้านใจ หรือการวางแผนการบริหารจัดการคุณภาพชีวิต การเพิ่มศักยภาพชุมชน การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ รวมถึงการสื่อสารปัญหาเรื่องราวภายในชุมชนที่ได้รับผลกระทบจากการดำเนินงานตามนโยบายหรือกิจกรรมของภาครัฐและเอกชน เพื่อนำไปสู่การแก้ไขหรือให้ได้รับความเป็นธรรม เช่น การจัดการน้ำชุมชน โรงเรียนอนุบาลปลาประชาชน การปรับตัวชาวเล เป็นต้น

ตารางที่ 5.16 ตัวอย่างเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับประเด็นด้านสิทธิมนุษยชน ในแต่ละด้านที่นำเสนอผ่านเว็บไซต์เครือข่ายนักข่าวพลเมืองสถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส

ประเด็นสิทธิมนุษยชน	พาดหัวข่าว	เนื้อหาโดยสรุป
สิทธิพลเมือง (Civil Rights)	เล่าทะเลกับอุตสาหกรรมปากบารา จ.สตูล	พื้นที่ชายฝั่งทะเลมักจะเป็นแหล่งทำมาหากินของคนในพื้นที่ และที่ปากบาราจังหวัดสตูลก็เช่นกัน เป็นการนำเสนอเสียงสะท้อนของชายชราคนหนึ่งที่มีชีวิตผูกพันกับการประกอบอาชีพในท้องทะเลมากกว่า 80 ปี และกำลังวิตกกังวลกับคลื่นระลอกใหม่ที่มาพร้อมการพัฒนา โดยที่คนในชุมชนยังตั้งรับไม่ทัน
	คุณภาพของย้อย	ผู้สูงอายุเร่ร่อนจำนวนมากที่เราพบเห็นในข้างถนนนั้น เข้าไม่ถึงสวัสดิการและการดูแลจากรัฐ เนื่องจากไม่มีหลักฐานทางทะเบียนราษฎรหรือบัตรประชาชน ทั้งที่เป็นคนไทยตั้งแต่กำเนิด วิธีการช่วยเหลือก็คือการพิสูจน์สถานะ ซึ่งคุณภาพของย้อย เป็นหญิงชราอีกหนึ่งคนที่ยังต้องการเป็นประชาชนคนไทยอย่างถูกต้องตามกฎหมาย
	ความมั่นคงทางอาหารแต่ขาดความมั่นคงในชีวิต จ.ตรัง	การทำสวนผสมผสาน หรือที่ชาวใต้เรียกกันว่าสวนสมรม ที่บ้านทับเขือ-ปลักหมู ต.ช่อง อ.นาโยง จ.ตรัง เกษตรกรที่นั่นบอกว่าสวนลักษณะนี้นอกจากจะเพิ่มรายรับในครัวเรือนแล้ว ยังเป็นการสร้างความมั่นคงทางอาหาร แต่ความพยายามสร้างความมั่นคงทางอาหารของพวกเขากลับดำเนินการบนที่ดินที่ไม่มั่นคง เพราะการจัดทำโฉนดชุมชนยังไม่มีความคืบหน้า
	แรงงานเชียงใหม่	กลางเดือนธันวาคมที่ผ่านมา เป็นวันสุดท้ายที่รัฐบาลมีนโยบายผ่อนผันให้แรงงานข้ามชาติในประเทศไทย ต้องขึ้นทะเบียนพิสูจน์สัญชาติและทำหนังสือเดินทางเพื่อการขึ้นทะเบียนอย่างถูกกฎหมาย ไม่เช่นนั้นจะต้องกลับไปยื่นขอหนังสือเดินทางและใบอนุญาตทำงานจากประเทศต้นทาง แต่ถึงขณะนี้ยังมีแรงงานอีกนับแสนที่ยังไม่สามารถพิสูจน์สัญชาติได้ทัน

ตารางที่ 5.16 (ต่อ)

ประเด็นสิทธิมนุษยชน	พาดหัวข่าว	เนื้อหาโดยสรุป
สิทธิการเมือง (Political Rights)	ความสัมพันธ์ที่ยั่งยืนของคนชายแดน	กัมพูชานั้นเป็นประเทศเพื่อนบ้านที่มีศิลปวัฒนธรรมที่คล้ายกับประเทศไทย แต่ความสัมพันธ์ในบางช่วงอาจจะมีเรื่องของสถานการณ์ทางการเมืองเข้ามาเกี่ยวข้อง ทำให้ความร่วมมือจากหลายภาคส่วนที่ต้องการสานความสัมพันธ์ของประชาชนให้แน่นแฟ้นก่อนเข้าสู่ประชาคมอาเซียนปี 2558
	สันติภาพไทใหญ่	ประเทศพม่ากำลังอยู่ระหว่างการเจรจาสันติภาพกลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่จัดการระดมข้อเสนอครั้งสำคัญหลังตระเวนพบปะชุมชนทั่วรัฐฉานเพื่อนำความต้องการของประชาชนสู่การผลักดันกระบวนการสันติภาพที่แท้จริง
	สงครามและสันติภาพประชาชน	ท่ามกลางความขัดแย้งรุนแรงที่เกิดขึ้นในชายแดนภาคใต้ แต่ยังมีเสียงจากคนในพื้นที่ที่พยายามสื่อสารเพื่อสร้างการเปลี่ยนแปลง โดยเมื่อเร็วๆ นี้ เยาวชนนักศึกษาจากชายแดนใต้ ได้รวมตัวกันจัดงานเสวนาและนิทรรศการเพื่อสันติภาพ ขึ้นที่จ.ปัตตานี เป็นการแสดงให้เห็นถึงพลังของนักศึกษาที่ต้องการสร้างการเปลี่ยนแปลงเพื่อสู่สันติภาพ

ตารางที่ 5.16 (ต่อ)

ประเด็นสิทธิมนุษยชน	พาดหัวข่าว	เนื้อหาโดยสรุป
สิทธิทางสังคม (Social Rights)	กศน.เพื่อเด็กเร่ร่อนสมุทรปราการ	กศน. หรือ การศึกษานอกระบบ เป็นแนวทางหนึ่งที่ช่วยระดับประถมศึกษา ที่ไม่มีโอกาสทางการศึกษา ให้เดิน ไปสู่ออนาคตข้างหน้าได้ ที่จังหวัดสมุทรปราการ มีเด็กเร่ร่อน เด็กด้อยโอกาสและเด็กกลุ่มเสี่ยง ที่ กศน. ได้เข้าไปจัดการเรียนการสอน เป็นอีกวิธีการที่พาดักๆ ออกมาจากวงจรเร่ร่อน
	นักกฎหมายชุมชน อุบล	กฎหมายแม้ว่าจะเป็นสิ่งใกล้ตัวแต่ก็ยังมีรายละเอียดที่ซับซ้อนอยู่มาก นี่เป็นที่มาของกิจกรรมของคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี ได้ลงพื้นที่ไปอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับกฎหมาย โดยเฉพาะกฎหมายสัญญา ซึ่งในจังหวัดอุบลนั้นยังมีผู้ที่ไม่มีความรู้มาก
	4.กองทุนสร้างเสริมสุขภาพยโสธร	จังหวัดยโสธรได้จัดโครงการจังหวัดน่าอยู่ โดยร่วมกับสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ ซึ่งโครงการนี้จะดึงเอาศักยภาพของแต่ละตำบลออกมาปรับใช้ชุมชน โดยเน้นการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน เป็นแรงขับเคลื่อน
	ครู กศน. จ.อุบลราชธานี	การทำแผนหลักสูตรการศึกษา โดยมากมักจะออกแบบเนื้อหาจากส่วนกลาง ซึ่งอาจไม่สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน แต่ที่ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย หรือ กศน. อำเภอศรีเมืองใหม่ จ.อุบลราชธานี ได้ทดลองเก็บข้อมูลจากชุมชน เพื่อพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการของคนในพื้นที่
	สรภัญญะราชิไสล	โรงเรียนบ้านน้ำอ้อมน้อย อ.ราชิไสล มีการเรียนการสอนสรภัญญะให้แก่เด็กๆ ที่น่าสนใจคือ สรภัญญะที่นี่ทำหน้าที่มากกว่าเป็นบทสวดขับร้องเพื่อยกย่องพระพุทธศาสนา แต่ยังช่วยให้คนรุ่นใหม่เรียนรู้ที่มาของตัวเอง และเชื่อมความสัมพันธ์ในชุมชนด้วย

ตารางที่ 5.16 (ต่อ)

ประเด็นสิทธิมนุษยชน	พาดหัวข่าว	เนื้อหาโดยสรุป
สิทธิทางเศรษฐกิจ (Economic Rights)	คุ้มครองความเสี่ยงที่หลีกเลี่ยงได้ จ.ขอนแก่น	การเข้าถึงสิทธิของผู้ใช้แรงงานในประเทศไทยอาจยังไม่ครอบคลุมทุกกลุ่ม โดยเฉพาะกลุ่มแรงงานนอกระบบที่มีความเสี่ยงในการทำงานค่อนข้างสูง จึงเป็นที่มาของเวทีแลกเปลี่ยน เพื่อสะท้อนปัญหาของผู้ใช้แรงงาน ซึ่งความมั่นคงเป็นสิ่งที่พวกเขาคาดหวังพร้อมกับคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น
	บ้านนายชราภาพ	ประเทศไทยมีผู้ใช้แรงงานนอกระบบกว่า 24 ล้านคน แต่เพราะแรงงานนอกระบบเป็นแรงงานที่ไม่มีนายจ้าง จึงไม่ได้รับการคุ้มครองจากกฎหมายแรงงาน ทำให้ขาดหลักประกันในชีวิตและเข้าไม่ถึงการดูแลจากภาครัฐ เครือข่ายแรงงานจึงพยายามผลักดันข้อเสนอเรื่องการออมเพื่อบ้านนายชราภาพผู้สังคัม เป็นความหวังในการดูแลแรงงานนอกระบบทั่วประเทศ
	แหลมผักเบี้ย	ทุกวันนี้ทรัพยากรและสภาพแวดล้อมทางทะเลถูกทำลายลงด้วยหลายสาเหตุ ชาวประมงที่บ้านแหลมผักเบี้ย อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี รวมตัวตั้งกลุ่มอนุรักษ์เพื่อช่วยเหลือกัน ผลของการรวมกลุ่มทำให้ไม่เพียงแต่มีสัตว์ทะเลมากขึ้นเท่านั้น แต่ยังสามารถเป็นผู้กำหนดราคาขายที่เหมาะสมเองผ่านการทำแปปลาชุมชน
หลักประกันแห่งอนาคตของเด็กๆ	ประเทศไทยมีประชากรหลายล้านคนที่ไม่มีสวัสดิการใดๆ ในชีวิต กฎหมายกองทุนการออมแห่งชาติจึงถือกำเนิดขึ้นเมื่อปี 2554 โดยเปิดให้คนทั่วไปที่มีอายุ 15-60 ปี ซึ่งไม่อยู่ในระบบกองทุนสวัสดิการอื่นๆ สะสมเงินร่วมกับภาครัฐ เพื่อสร้างหลักประกันหลังเกษียณอายุ แต่แม้กฎหมายจะมีผลบังคับใช้มากกว่า 1 ปีแล้ว ในทางปฏิบัติยังไม่มีมีการดำเนินการแต่อย่างใด	

ตารางที่ 5.16 (ต่อ)

ประเด็นสิทธิมนุษยชน	พาดหัวข่าว	เนื้อหาโดยสรุป
สิทธิชุมชนและวัฒนธรรม (Community and Cultural Rights)	เสียงจากประมงพื้นบ้าน	ความพยายามฟื้นฟูทรัพยากรชายฝั่งของชาวประมงพื้นบ้านอ่าวคันกระโด ค.อ่าวน้ำ อ.เมือง จ.ประจวบคีรีขันธ์ หลังจากที่ประสบปัญหาเรือประมงพาณิชย์เข้ามาจับปลากุปลากในเขตอนุรักษ์ของชุมชน พวกเขา รวมตัวกันในนามสมาคมสมาพันธ์ประมงพื้นบ้านแห่งประเทศไทย เพื่อร่วมกันผลักดันเชิงนโยบายกระจายอำนาจให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการดูแลทรัพยากรท้องถิ่นอย่างแท้จริง
	การจัดการน้ำชุมชนชาวนาบ้านเหล่าเกวียนหัก	แต่ละปีในแต่ละพื้นที่จะมีความพยายามแก้ไขปัญหาก็แล้งที่มากมาย อาจจะสอดคล้องหรือไม่สอดคล้องกับสภาพพื้นที่แตกต่างกันไป แต่ที่ชุมชน เหล่าเกวียนหัก อ.เมือง จ.ขอนแก่น ชาวบ้านได้พยายามเข้ามามีส่วนร่วมจัดการบริหารน้ำภายในชุมชน และแก้ไขปัญหาคาดแคลนนํ้ามากกว่า 10 ปีได้สำเร็จ
	ชาวเลกับการปรับตัวสู่การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน	อูตักลาไว้อยู่เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ชาวเลที่มีวิถีชีวิตและความเชื่อที่ผูกพันกับท้องทะเล เมื่อชุมชนที่พวกเขาอยู่เปลี่ยนแปลง พวกเขาก็ต้องปรับวิถีชีวิตให้สอดคล้อง เช่นชาวอูตักลาไว้อยู่ในหมู่บ้านสังกะอู อำเภอกะลันตา จังหวัดกระบี่ ที่ปรับวิถีชีวิตจากประมงมาจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน แต่ก็ยังไม่สร้างความเชื่อที่มีมาจากบรรพบุรุษ
	โรงเรียนอนุบาลปลาประชาชน จ.ร้อยเอ็ด	ความพยายามของชาวชุมชนคอนฮังเกลือ อำเภอสหัสขันธ์ จังหวัดร้อยเอ็ด ที่ร่วมแบ่งปันที่ดินคนละเล็กน้อยให้กลายเป็นบึงใหญ่เพื่อสร้างโรงเรียนอนุรักษ์พันธุ์ปลาของชุมชน โดยตั้งกติกาในการดูแลและอนุรักษ์พันธุ์ปลาเพื่อสร้างความมั่นคงทางอาหารให้แก่ลูกหลานในอนาคต

4) การวางกรอบประเด็นสิทธิมนุษยชนในแง่นิยามปัญหา (Problems Definition Framing) ของนักข่าวพลเมืองผ่านเว็บไซต์เครือข่ายนักข่าวพลเมืองสถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส

สำหรับกรอบการนิยามปัญหา (Problems Definition Framing) สิทธิมนุษยชนของนักข่าวพลเมืองจากการนำเสนอประเด็นและเนื้อหาข่าวทั้งหมด 69 ข่าว ในช่วงเดือน ตุลาคม 2555 ถึง มกราคม 2556 ผ่านเว็บไซต์เครือข่ายนักข่าวพลเมืองสถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอสนั้น พบว่า กรอบการนิยามปัญหาสิทธิมนุษยชนของนักข่าวพลเมืองที่พบบ่อยที่สุด 3 อันดับแรก คือ

อันดับที่ 1 การนิยามปัญหาสิทธิมนุษยชนว่าเป็นเรื่องของการสูญหาย หรือขาดการสืบทอดคิดพัฒนาธรรมประเพณีในท้องถิ่นและชุมชน พบจำนวน 13 ข่าว คิดเป็นร้อยละ 18.80

อันดับที่ 2 นิยามว่าเป็นปัญหาผลกระทบที่ได้รับจากการพัฒนา การตัดสินใจ และการดำเนินงานตามโครงการของภาครัฐและบริษัทเอกชน พบจำนวน 11 ข่าว คิดเป็น ร้อยละ 15.90 และ

อันดับที่ 3 นิยามว่าเป็นปัญหาความไม่ยั่งยืนของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม พบจำนวน 6 ข่าว คิดเป็นร้อยละ 8.70 สามารถแสดงภาพรวมได้ดังตาราง

ตารางที่ 5.17 แสดงปริมาณการวางกรอบประเด็นสิทธิมนุษยชนในแง่การนิยามปัญหาของนักข่าวพลเมืองผ่านเว็บไซต์เครือข่ายนักข่าวพลเมืองสถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส

กรอบการนิยามปัญหาสิทธิมนุษยชนของนักข่าวพลเมืองไทยพีบีเอส (Problems Definition Framing)	จำนวนข่าวที่นักข่าวพลเมืองนำเสนอผ่านเว็บไซต์เครือข่ายนักข่าวพลเมืองสถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส	
	จำนวน (ข่าว)	ร้อยละ
1. การสูญหาย หรือขาดการสืบทอดคิดพัฒนาธรรมประเพณีในท้องถิ่นและชุมชน	13	18.80
2. ผลกระทบที่ได้รับจากการพัฒนา การตัดสินใจ และการดำเนินงานตามโครงการของภาครัฐและบริษัทเอกชน	11	15.90
3. ปัญหาความไม่ยั่งยืนของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	6	8.70
4. ความไม่ชัดเจนในการวางแผนการพัฒนาและบริหารจัดการชุมชน	4	5.80
5. การขาดโอกาสทางการศึกษา หรือความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาของคนในสังคม	4	5.80
6. การแก้ปัญหาภาครัฐล่าช้า ไม่แล้วเสร็จ เพิกเฉย ปัญหาในพื้นที่ไม่ได้รับการแก้ไขหรือเยียวยา	3	4.30

ตารางที่ 5.17 (ต่อ)

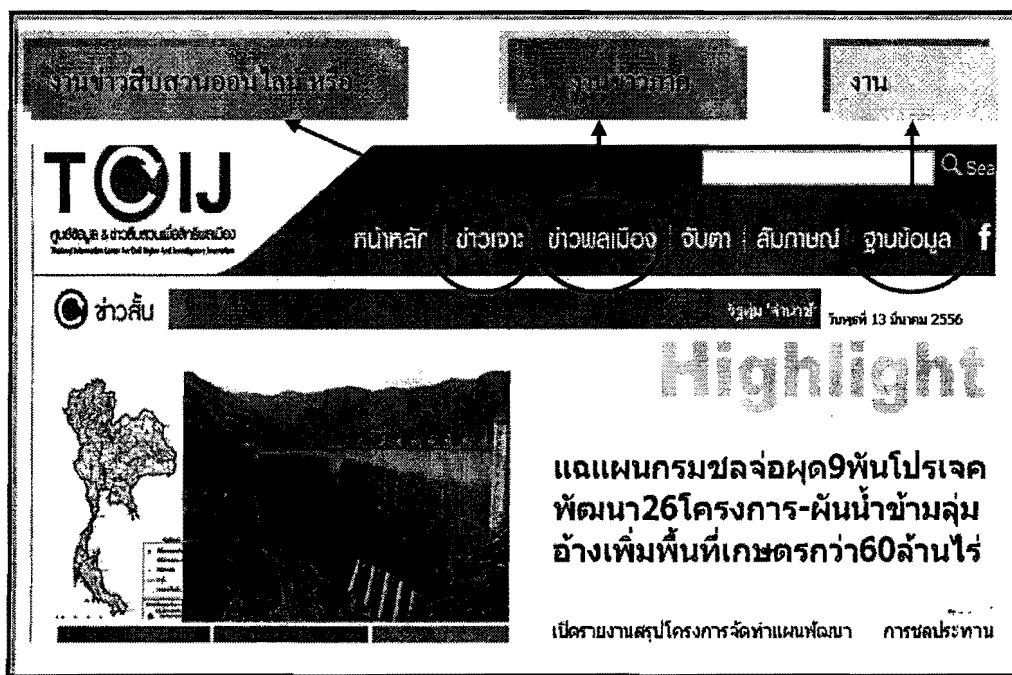
กรอบการนิยามปัญหาสิทธิมนุษยชนของนักข่าวพลเมือง ไทยทีบีเอส (Problems Definition Framing)	จำนวนข่าวที่นักข่าวพลเมืองนำเสนอ ผ่านเว็บไซต์เครือข่ายนักข่าวพลเมือง สถานีโทรทัศน์ไทยทีบีเอส	
	จำนวน (ข่าว)	ร้อยละ
7. การถูกเออาร์ซีเอเปรียบในการประกอบอาชีพ ความเป็น ธรรมในการทำงาน	3	4.30
8. ความไม่มั่นคงปลอดภัยในชีวิต และในพื้นที่อยู่อาศัย การ ละเมิดสิทธิส่วนบุคคล	3	4.30
9. ปัญหาสิทธิการดูแลรักษาสุขภาพของคนในชุมชน	3	4.30
10. ปัญหาความเปลี่ยนแปลงของสังคม	3	4.30
11. ความขัดแย้ง ความไม่พอใจระหว่างเจ้าหน้าที่รัฐกับชาวบ้าน	2	2.90
12. การขาดช่องทางหรือพื้นที่ในการสื่อสาร	2	2.90
13. การขาดการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการชุมชน	2	2.90
14. การจัดการศึกษาที่ไม่สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน	2	2.90
15. ปัญหาการขาดความมั่นคงทางอาหาร ในการดำรงชีวิต	2	2.90
16. ความขัดแย้งระหว่างชาวบ้านกับบริษัทเอกชน / นักลงทุน	1	1.40
17. ความบิดเบือนในการสื่อสารจากภาครัฐ	1	1.40
18. ปัญหาความไม่สงบสุขในพื้นที่ หรือการขาดสันติภาพในการ ดำรงชีวิต	1	1.40
19. สิทธิในการดูแลรักษาพยาบาลของบุคคลตามกฎหมาย	1	1.40
20. ปัญหากลุ่มชาติพันธุ์ยังไม่ได้รับการแก้ไข	1	1.40
21. ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศที่ยังไม่ยั่งยืน	1	1.40
รวม	69	100

5.2.2.5 เว็บไซต์ศูนย์ข้อมูลและข่าวสืบสวนเพื่อสิทธิพลเมือง (www.tcijthai.com)

จากการสัมภาษณ์ สุชาดา จักรพิสูทธิ์ (การสื่อสารระหว่างบุคคล, 31 ตุลาคม 2555) พบว่า เว็บไซต์ศูนย์ข้อมูลและข่าวสืบสวนเพื่อสิทธิพลเมือง หรือ TCIU เป็นเว็บไซต์ข่าวรายวันเชิงข่าวสืบสวน เจาะลึก ที่มีเป้าหมายการพัฒนาคนไปสู่การเป็น“สื่อเสรี” ที่ทำหน้าที่เป็นพื้นที่ส่วนกลางของสังคม มุ่งเน้นเนื้อหาหลัก 3 ส่วน คือ งานข่าวสืบสวนออนไลน์ งานฐานข้อมูล และงานข่าวภาคพลเมือง มียุทธศาสตร์เกี่ยวกับการสร้างและใช้ระบบสื่อสารเพื่อเสริมพลัง

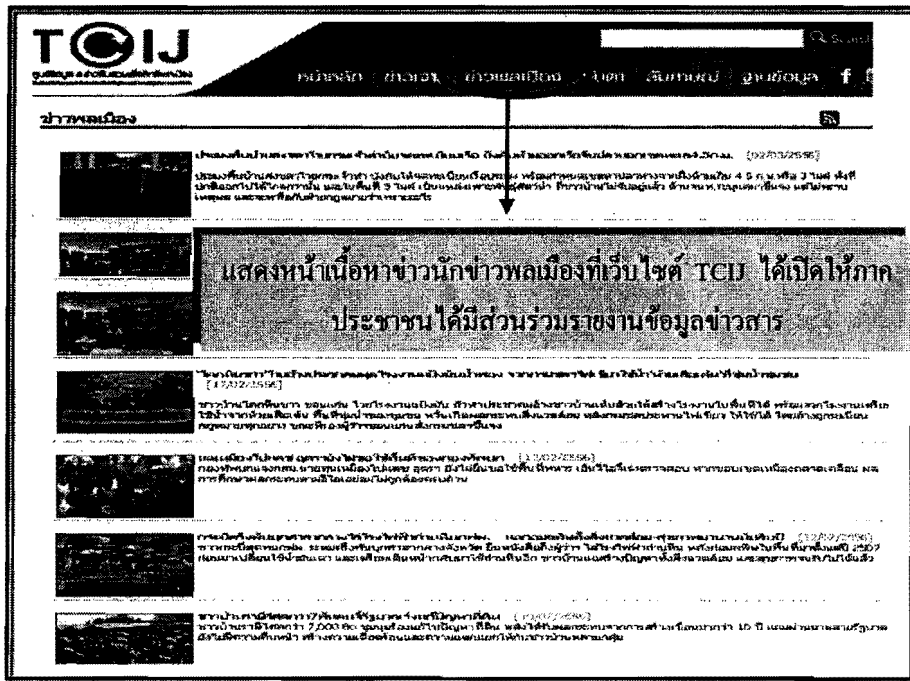
(Empowerment) การติดตาม เฝ้าระวังปัญหาของบ้านเมืองในแนวทางของนักข่าวพลเมือง โดยเปิดพื้นที่การสื่อสารให้ “สิทธิ-เสียง” ของภาคประชาชน ได้มีส่วนร่วม สำหรับข่าวจากพลเมืองที่ส่งเข้ามา TCIJ จะมีกระบวนการกลั่นกรอง จนกระทั่งได้ข่าวพลเมืองที่ชั้นที่สุดมาปรากฏอยู่ในส่วนงานข่าวภาคพลเมืองบนหน้าเว็บไซต์ ฉะนั้นข่าวพลเมืองของ TCIJ จะไม่ใช่แค่ข่าวรายงานเหตุการณ์ แต่ทางเว็บไซต์จะพยายามทำให้ลึกกว่าปรากฏการณ์ทั้งหมด

สำหรับข่าวของนักข่าวพลเมืองที่ปรากฏในเว็บไซต์ TCIJ นั้น เป็นข่าวที่ทางเว็บไซต์ประชาไท ช่วยเลือก วิเคราะห์และ Feed ข่าวเข้ามาให้ ดังนั้น ศูนย์กลางข่าวพลเมืองของ TCIJ คือประชาไท เพราะประชาไทมีกลุ่มนักข่าวพลเมืองที่เป็นเครือข่ายร่วมกันอยู่ และเว็บไซต์ TCIJ ก็ไม่ใช่เป็นเว็บข่าวพลเมืองโดยเฉพาะ เป็นเพียงพื้นที่ที่ส่งเสริมเรื่องสิทธิการสื่อสารและสร้างการมีส่วนร่วมจากภาคประชาชนผ่านสื่อออนไลน์เป็นหลัก

ภาพที่ 5.18 แสดง โครงสร้างเนื้อหา 3 ส่วนหลักที่เว็บไซต์ศูนย์ข้อมูลและข่าวสืบสวนเพื่อสิทธิพลเมือง

ที่มา: เว็บไซต์ศูนย์ข้อมูลและข่าวสืบสวนเพื่อสิทธิพลเมือง (2556)

ภาพที่ 5.19 แสดงพื้นที่ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข่าวของกลุ่มนักข่าวพลเมืองในหน้าเว็บไซต์ศูนย์ข้อมูลและข่าวสืบสวนเพื่อสิทธิพลเมือง

ที่มา: เว็บไซต์ศูนย์ข้อมูลและข่าวสืบสวนเพื่อสิทธิพลเมือง (2556)

1) ปริมาณการนำเสนอประเด็นข่าวด้านสิทธิมนุษยชนของกลุ่มนักข่าวพลเมืองผ่านเว็บไซต์ศูนย์ข้อมูลและข่าวสืบสวนเพื่อสิทธิพลเมือง

จากการวิเคราะห์ประเด็นและเนื้อหาข่าวในพื้นที่ข่าวของนักข่าวพลเมืองที่ปรากฏอยู่ในหน้าแรกของเว็บไซต์ศูนย์ข้อมูลและข่าวสืบสวนเพื่อสิทธิพลเมือง (TCIJ) ในช่วงระยะเวลา 4 เดือน คือ ตั้งแต่เดือน ตุลาคม พ.ศ. 2555 ถึง เดือนมกราคม พ.ศ. 2556 จำนวน 18 ข่าว พบว่าการนำเสนอเรื่องราวเนื้อหาที่นักข่าวพลเมืองนำเสนอในพื้นที่นี้ ส่วนใหญ่เป็นประเด็นที่เกี่ยวข้องกับสิทธิชุมชนและวัฒนธรรม (Community and Cultural Rights) คิดเป็นร้อยละ 46 รองลงมาคือประเด็นที่เกี่ยวข้องกับสิทธิพลเมือง (Civil Rights) ร้อยละ 35.10 สิทธิทางการเมือง (Political Rights) ร้อยละ 10.80 และสิทธิทางสังคม (Social Rights) ร้อยละ 8.10 ส่วนสิทธิทางเศรษฐกิจ (Economic Rights) เป็นประเด็นที่ไม่ปรากฏในช่วงระยะเวลา 4 เดือนที่ทำการศึกษา ดังปรากฏใน ตารางที่

ตารางที่ 5.18 แสดงผลการวิเคราะห์ปริมาณเนื้อหา (Contents Analysis) ด้านสิทธิมนุษยชนที่ปรากฏบนหน้าเว็บไซต์ศูนย์ข้อมูลและข่าวสืบสวนเพื่อสิทธิพลเมือง (TCIJ)

ขอบเขตประเด็นด้านสิทธิมนุษยชน	ปริมาณเนื้อหาที่นักข่าวพลเมืองนำเสนอผ่านเว็บไซต์ศูนย์ข้อมูลและข่าวสืบสวนเพื่อสิทธิพลเมือง www.tcijthai.com	
	จำนวน	ร้อยละ
สิทธิพลเมือง (Civil Rights)	13	35.10
สิทธิการเมือง (Political Rights)	4	10.80
สิทธิทางสังคม (Social Rights)	3	8.10
สิทธิทางเศรษฐกิจ (Economic Rights)	-	-
สิทธิชุมชนและวัฒนธรรม (Community and Cultural Rights)	17	46.00
จำนวนข่าวทั้งหมด 18 ข่าว	100	100.00

หมายเหตุ. เนื้อหา 1 เรื่องสามารถวิเคราะห์เป็นประเด็นด้านสิทธิมนุษยชนได้มากกว่า 1 ด้าน

2) รูปแบบการเขียนและการนำเสนอข่าว

สำหรับการวิเคราะห์รูปแบบการเขียนเนื้อหาของนักข่าวพลเมืองที่พบในเว็บไซต์ศูนย์ข้อมูลและข่าวสืบสวนเพื่อสิทธิพลเมืองนั้น ส่วนใหญ่จะมีรูปแบบเหมือนกับเว็บไซต์ประชาไท เนื่องจากทั้งสองเว็บไซต์ทำงานร่วมกันในลักษณะการเป็นเครือข่ายข้อมูลข่าวสาร โดยเฉพาะข่าวพลเมืองที่ปรากฏในเว็บไซต์นี้ จะเป็นผลงานนักข่าวพลเมืองที่กองบรรณาธิการเว็บไซต์ประชาไต่คัดเลือกส่งมาให้กับกองบรรณาธิการเว็บไซต์ศูนย์ข้อมูลและข่าวสืบสวนเพื่อสิทธิพลเมือง ซึ่งเป็นการเขียนข่าว (News) เพื่อรายงานเหตุการณ์ สถานการณ์ ความเคลื่อนไหว ตลอดจนการสะท้อนเรื่องราว ปัญหาที่เกิดขึ้นในพื้นที่ต่างๆ ส่วนรูปแบบการนำเสนอที่พบทั้งหมดจะเป็นการนำเสนอเนื้อหาที่เป็นข้อความและภาพข่าวที่มีความสอดคล้องประกอบกัน

3) การวิเคราะห์เนื้อหาด้านสิทธิมนุษยชนของนักข่าวพลเมืองผ่านเว็บไซต์ศูนย์ข้อมูลและข่าวสืบสวนเพื่อสิทธิพลเมือง

จากการวิเคราะห์เนื้อหาข่าวสิทธิมนุษยชนของนักข่าวพลเมืองที่นำเสนอผ่านเว็บไซต์ ศูนย์ข้อมูลและข่าวสืบสวนเพื่อสิทธิพลเมือง จำนวน 18 ข่าว ในช่วง 4 เดือนนั้น พบปริมาณและ ลักษณะการนำเสนอเนื้อหาข่าวที่เกี่ยวข้องกับเรื่องสิทธิมนุษยชนในแต่ละด้าน ดังนี้

การนำเสนอประเด็นที่เกี่ยวกับสิทธิชุมชนและวัฒนธรรม (Community and Cultural Rights) มีการนำเสนออยู่มากที่สุดถึง ร้อยละ 46 เนื้อหาส่วนใหญ่จะเกี่ยวข้องกับเรื่องของการต่อสู้ พื้นฟูชุมชน การเรียกร้อง ชื่นชอบเสนอ การชุมนุม เพื่อคัดค้านต่อต้าน หรือขอให้มีการตรวจสอบ ที่มาที่ไปของปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นในพื้นที่ ซึ่งเกิดจากการ โครงการหรือกิจกรรมของภาครัฐหรือ เอกชน จนส่งผลกระทบต่อชุมชน การดำรงชีวิต พื้นฟูและสร้างอัตลักษณ์ชุมชน มีส่วนร่วมในการ บริหารจัดการวิถีชีวิตชุมชน สืบสานวัฒนธรรมประเพณี ตลอดจนการอนุรักษ์ทรัพยากรทาง ธรรมชาติในชุมชน

ส่วนประเด็นสิทธิพลเมือง (Civil Rights) มีการนำเสนอรองลงมา คิดเป็นร้อยละ 35.10 จากการวิเคราะห์ พบว่า เนื้อหาจะเกี่ยวข้องกับการร้องขอความเสมอภาคหรือความเป็นธรรมใน สิทธิทางกฎหมายของประชาชน สิทธิการได้รับความคุ้มครองจากภาครัฐ ได้รับการเยียวยา สิทธิใน ชีวิต ทรัพย์สิน ที่อยู่อาศัย สิทธิเสรีภาพในการสื่อสาร ตลอดจนการรวมกลุ่มเพื่อจัดหรือเข้าร่วม กิจกรรมสาธารณะ

ประเด็นสิทธิทางการเมือง (Political Rights) นั้น มีการนำเสนออยู่ ร้อยละ 10.80 ซึ่งจะ เป็นเนื้อหาเกี่ยวกับ การรวมกลุ่ม เรียกร้องให้มีการตรวจสอบอำนาจรัฐ การแสดงความคิดเห็นที่มี ต่อการดำเนินงานของภาครัฐ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น รวมถึงเจ้าหน้าที่ของรัฐ ในลักษณะการ กุ๊กกามหรือละเมิดสิทธิประชาชน เพื่อต้องการให้ภาครัฐแสดงความรับผิดชอบในการแก้ไขปัญหา ต่างๆ ที่เกิดขึ้นกับกลุ่มบุคคล หรือชุมชนที่ได้รับผลกระทบ อันเข้าข่ายเป็นปัญหาความมั่นคง รวมถึงการพิจารณากฎหมายที่เกี่ยวข้องด้วย

สำหรับประเด็นด้านสิทธิทางสังคม (Social Rights) ที่ปรากฏในเว็บไซต์นั้น มีการ นำเสนออยู่น้อยที่สุด เพียงร้อยละ 8.10 โดยจะเป็นเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับสิทธิการได้รับสวัสดิการ ความคุ้มครองและช่วยเหลือครอบครัวจากภาครัฐ การได้รับโอกาสทางด้านการศึกษาและ สาธารณสุขอย่างเท่าเทียม เสรีภาพในการจัดกิจกรรมทางวิชาการ

ตารางที่ 5.19 สรุปการวิเคราะห์เนื้อหาข่าว (Textual Analysis) ของนักข่าวพลเมืองในประเด็นด้านสิทธิมนุษยชนที่ปรากฏในเว็บไซต์ศูนย์ข้อมูลและข่าวสืบสวนเพื่อสิทธิพลเมือง

ประเด็นด้านสิทธิมนุษยชน	เนื้อหาโดยสรุป
สิทธิพลเมือง (Civil Rights)	เนื้อหาจะเกี่ยวข้องกับการร้องขอความเสมอภาคหรือความเป็นธรรมในสิทธิทางกฎหมายของประชาชน สิทธิการได้รับความคุ้มครองจากภาครัฐ ได้รับการเยียวยา สิทธิในชีวิต ทรัพย์สิน ที่อยู่อาศัย สิทธิเสรีภาพในการสื่อสาร ตลอดจน การรวมกลุ่มเพื่อจัดหรือเข้าร่วมกิจกรรมสาธารณะ
สิทธิการเมือง (Political Rights)	เป็นเนื้อหาเกี่ยวกับการรวมกลุ่ม เรียกร้องให้มีการตรวจสอบอำนาจรัฐ การแสดงความคิดเห็นที่มีต่อการดำเนินงานของภาครัฐ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น รวมถึงเจ้าหน้าที่ของรัฐ ในลักษณะการคุกคามหรือละเมิดสิทธิประชาชน เพื่อต้องการให้ภาครัฐแสดงความรับผิดชอบในการแก้ไขปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นกับกลุ่มบุคคล หรือชุมชนที่ได้รับผลกระทบ อันเข้าข่ายเป็นปัญหาความมั่นคง รวมถึงการพิจารณากฎหมายที่เกี่ยวข้องด้วย
สิทธิทางสังคม (Social Rights)	เป็นเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับสิทธิการได้รับความคุ้มครองและช่วยเหลือครอบครัวจากภาครัฐ การได้รับโอกาสทางการศึกษาและสาธารณสุขอย่างเท่าเทียม เสรีภาพในการจัดกิจกรรมทางวิชาการ เช่นการให้สวัสดิการครู นักเรียน 3 จังหวัดชายแดนใต้ เชื่อมหลักสูตรอิสลามกับ โรงเรียนรัฐ

ตารางที่ 5.19 (ต่อ)

ประเด็นด้านสิทธิมนุษยชน	เนื้อหาโดยสรุป
สิทธิทางเศรษฐกิจ (Economic Rights)	ไม่ปรากฏประเด็นเนื้อหาในช่วงที่ศึกษา
สิทธิชุมชนและวัฒนธรรม (Community and Cultural Rights)	เนื้อหาส่วนใหญ่ จะเป็นเรื่องการต่อสู้ พื้นฟูชุมชน การเรียกร้อง ยื่นข้อเสนอ การชุมนุม เพื่อคัดค้าน ต่อต้าน หรือขอให้ตรวจสอบที่มาที่ไปของปัญหา ที่เกิดขึ้นในพื้นที่ ซึ่งเกิดจากการ โครงการหรือกิจกรรมของภาครัฐหรือเอกชน จนส่งผลกระทบต่อชุมชน การดำรงชีวิต พื้นฟูและสร้างอัตลักษณ์ชุมชน มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการวิถีชีวิตชุมชน สืบสานวัฒนธรรมประเพณี ตลอดจนการอนุรักษ์ทรัพยากรทางธรรมชาติในชุมชน

ตารางที่ 5.20 ตัวอย่างเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับประเด็นด้านสิทธิมนุษยชนในแต่ละด้านที่นักข่าวพลเมืองนำเสนอผ่านเว็บไซต์ศูนย์ข้อมูลและข่าวสืบสวนเพื่อสิทธิพลเมือง

ประเด็นสิทธิมนุษยชน	พาดหัวข่าว	เนื้อหาโดยสรุป
สิทธิพลเมือง (Civil Rights)	ตำรวจยะลารวบ 2 หนุ่มแนวร่วมวางวัดต้องสงสัยป่วนเมือง	ศูนย์วิทยุ สภ.เมืองยะลา รับแจ้งว่า มีชายต้องสงสัย 2 คน นำกล้องต้องสงสัยไปวางไว้ที่หน้าร้านขายน้ำแข็งย่านตลาดเก่ายะลา เลขที่ 93 ถ.วิสุทธิอุทิศ 5 ต.สะเตง อ.เมือง จ.ยะลา ก่อนจะซัดจักรยานยนต์หลบหนีไป เจ้าหน้าที่เชื่อว่าชายทั้ง 2 คนเป็นแนวร่วมก่อเหตุความไม่สงบ และต้องการก่อเหตุป่วนเมืองยะลา จึงได้ควบคุมตัวบุคคลทั้ง 2 คน พร้อมของกลางนำส่งพนักงานสอบสวน สภ.เมืองยะลา เพื่อนำไปสืบสวนขยายผลต่อไป

ตารางที่ 5.20 (ต่อ)

ประเด็นสิทธิมนุษยชน	พาดหัวข่าว	เนื้อหาโดยสรุป
สิทธิพลเมือง (Civil Rights)	อุบลฯจัดรายการ'ฟังข้อแค้น' เปิดความคิด-ปัญหาใจ	เยาวชนอาสาว่างอุบลฯ ฟูครายการ "ฟังข้อแค้น" ผลิตรายการทีวีเป็นสื่อกลาง สะท้อนความคิด ความต้องการ ฯลฯ ของวัยรุ่น ประเด็นที่อุบลราชธานี ก่อนขยับต่อไปที่ ชโสธร ศรีสะเกษ อำนาจเจริญ และมหาสารคาม
	ไต่บ้านสกลฯ วยจนท. ฎาเหล็ก บุกคัดทำลายคั้น ยางพารา21ไร่	เครือข่ายไต่บ้านออกแถลงการณ์แฉเจ้าหน้าที่อุทยาน ฎาเหล็ก เรียกร้องเจ้าหน้าที่อุทยานให้ยุติการดำเนินการคุกคาม จับกุม ทำลายอาสินของชาวบ้านในพื้นที่ทับซ้อนระหว่างเขตอุทยานฯ กับพื้นที่ทำกินของชาวบ้าน จนกว่ากลไกการตรวจสอบข้อเท็จจริงจะได้ข้อยุติ พร้อมประณามการปฏิบัติของเจ้าหน้าที่ในการบุกทำลายคั้นยางพาราของชาวบ้านเสียหาย 21 ไร่
	สกต.ร้องรัฐดูแลความปลอดภัย-วอนเลิกทุเลาบังคับคดี มา2ผู้นำพื้นที่นำร่อง โฉนดชุมชนสุราษฎร์ธานี-กระบี่	สมาชิกสหพันธ์เกษตรกรภาคใต้ (สกต.) แถลงการณ์เรื่อง การสังหาร โหดแค้นนำผู้หญิงนักต่อสู้เพื่อการปฏิรูปที่ดินทำกิน สมาชิกของสหพันธ์เกษตรกรภาคใต้ ชี้ปัญหาการปฏิรูปที่ดินที่ล่าช้า ทำให้เกิดความสูญเสีย จี้ติดตามตัวผู้กระทำมิมาลงโทษ-เยียวยา การสูญเสียชีวิต พร้อมร้องรัฐส่งตำรวจเข้าประจำชุมชน เพื่อดูแลความปลอดภัยให้ประชาชน

ตารางที่ 5.20 (ต่อ)

ประเด็นสิทธิมนุษยชน	พาดหัวข่าว	เนื้อหาโดยสรุป
สิทธิการเมือง (Political Rights)	อบต.ขอมถอนการทำประชามติเมืองโปแตช อุดรฯ' ขอมรับทำผิกระเบียบ-ชาวบ้านจ้อฟ้องทำผิคม.157	อบต.ในพื้นที่เมืองแรโปแตชอุดรธานี ส่งหนังสือถึงอุตสาหกรรมจังหวัด ขอลอนเอกสารทำประชามติหมู่บ้านมาแก้ใหม่ ขอมรับทำผิกระเบียบ ด้านกลุ่มอนุรักษ์ฯ รวบรวมเอกสารเตรียมฟ้องเอาผิคหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ทำผิคกฎหมายอาญา มาตรา 157
	ร้อง 'ศาลฎีกา' ยุติทุเลาบังคับคดีสวนป่าลัมสุราษฎร์ฯ จี้ถามนายกฯ 9 กรณีปัญหาทั่วประเทศไปถึงไหน	ชาวบ้านสมาชิกสหพันธ์เกษตรกรภาคใต้ร่วมเครือข่ายทิมูฟ จำนวนกว่า 500 คน เรียกร้องให้ 'ศาลฎีกา' ยกเลิกการคุ้มครองผลประโยชน์ของบริษัทเอกชน ชี้เป็นบ่อเกิดความรุนแรง จนสมาชิกร่วมสู้ถูกยิงเสียชีวิต 2 คน จิน่าพื้นที่ให้ ส.ป.ก.จัดสรร พร้อมทวงถามนายกฯ กรณี 9 ปัญหาชี้คื่อทั่วประเทศสืบหน้าไปถึงไหน
	จวกกมธ.การเมืองฯจัน-อ้างดูงานเมืองโปแตชอุดรฯ ชาวบ้านวอนยกเลิกวันเกิดเผชิญหน้าฝ่ายหนุน-ต้าน	ตัวแทนชาวบ้านกลุ่มอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมอุดรธานี กว่า 10 คน ขึ้นหนังสือผ่านผู้ว่าราชการจังหวัด ถึงประธานคณะกรรมการพัฒนาการเมือง การสื่อสารมวลชน และการมีส่วนร่วมของประชาชน สภาผู้แทนราษฎร เพื่อขอให้ยกเลิกการประชุมและศึกษาดูงาน กรณีการมีส่วนร่วมของประชาชนกับการดำเนินโครงการเมืองแรโปแตช จ.อุดรธานี โดยเห็นว่าจะเกิดการเผชิญหน้าของกลุ่มชาวบ้านทั้งฝ่ายคัดค้านและสนับสนุนโครงการ และนำไปสู่ปัญหาความขัดแย้งรุนแรงเกิดขึ้นอีก
	ภาคีเครือข่ายโครงการสะพานอุบลฯระคมถกประเด็น ร่วมทุกข์ร่วมสุข'ชีอุบลฯขาด-ไม่สนใจพื้นที่สาธารณะ	สื่อสร้างสุขอุบลราชธานี โดยโครงการสะพานเสริมสร้างประชาธิปไตยจากการสนับสนุนของ USAID จัดเวทีระคมประเด็นเพื่อผลิตรายการโทรทัศน์ท้องถิ่น "ร่วมทุกข์ร่วมสุข ระยะ2" ซึ่งเป็นรายการที่เป็นพื้นที่ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมแก้ปัญหา ผ่านสื่อโทรทัศน์ เป็นการสื่อสารสาธารณะ มีจุดประสงค์เพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมภาคประชาสังคม พลเมืองในกระบวนการทางการเมืองและนโยบายสาธารณะ

ตารางที่ 5.20 (ต่อ)

ประเด็นสิทธิมนุษยชน	พาดหัวข่าว	เนื้อหาโดยสรุป
สิทธิทางสังคม (Social Rights)	นศ.ฮือบุกศาลากลาง ขอนแก่นค้านเวทีจัดการน้ำอีสาน รุมจวกไม่เป็นธรรมชาติการมีส่วนร่วมของชาวบ้าน	น.ศ.พรรคสามัญชน ประมาณ 30 คน เข้าคัดค้าน ให้ยุติการประชุมรับฟังความคิดเห็นครั้งที่ 4 (ปัจฉิมนิเทศโครงการ) พื้นที่ 9: ท้ายเขื่อนอุบลรัตน์ฝั่งขวา ในโครงการระบบเครือข่ายน้ำในพื้นที่วิกฤตน้ำ 19 พื้นที่ ณ ห้องประชุมพระธาตุขามแก่น ศาลากลางจังหวัดขอนแก่น ซึ่งขาดการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง
	ครูตาคีถา3จว.ภาคใต้จี้รัฐให้สวัสดิการครู-นักเรียน และเชื่อมหลักสูตรอิสลามศึกษากับโรงเรียนของรัฐ	ที่โรงแรมยะลาแกรนด์พาลาซ อ.เมือง จ.ยะลา มีการสัมมนาวิชาการ “การพัฒนาอิสลามศึกษาในโรงเรียนของรัฐและศูนย์การศึกษาอิสลามประจำมัสยิด (ตาคีกา)” เป็นการระดมความคิดเห็น จากบรรดาครูสอนศาสนาอิสลามในโรงเรียนของรัฐและครูสอนศูนย์การศึกษาอิสลามประจำมัสยิด (ตาคีกา) เพื่อจัดทำมีข้อเสนอ ในประเด็นปัญหาความซ้ำซ้อนของการจัดการเรียนการสอนอิสลามศึกษาที่เป็นอยู่ และรัฐควรสนับสนุนงบประมาณ เพื่อนำมาพัฒนาบุคลากรและนักเรียน
	ชายแดนใต้ผุดโครงการปกป้องเด็กจากความรุนแรง พบ8ปีเด็ก3จว.ตกเป็นเหยื่อ56เจ็บอีกเกือบ5พันคน	กลุ่มด้วยใจร่วมเครือข่ายจัดโครงการ Children voice for peace รมรงค์เด็กบาดเจ็บและเสียชีวิตเป็นศูนย์ใน 2556 เป็นเวทีหาทางออกของปัญหาเด็กที่ตกเป็นเหยื่อความรุนแรงในพื้นที่ หลังพบสถิติเด็กเสียชีวิต ตั้งแต่ปี 2547-2555 มากถึง 56 ราย บาดเจ็บอีก 345 คน กำพร้าพ่อแม่อีกเกือบ 5 พันราย

ตารางที่ 5.20 (ต่อ)

ประเด็น สิทธิมนุษยชน	พาดหัวข่าว	เนื้อหาโดยสรุป
สิทธิชุมชนและ วัฒนธรรม (Community and Cultural Rights)	ชาวบ้านร้องผู้ว่าฯ ขอนแก่นสอบรง.มัน สำปะหลัง ไม่ทำ ประชาคม-ใช้น้ำจาก ชลประทาน-ตั้งร.ในที่ ชุ่มน้ำ	ชาวบ้านโคกหินขาว ขอนแก่น ร่วมกับกลุ่มนักศึกษาเผยแพร่ กฎหมายสิทธิมนุษยชนเพื่อสังคม (ดาวดิน) ม.ขอนแก่น นักศึกษาจากพรรคสามัญชน และศูนย์กฎหมายสิทธิ มนุษยชนเพื่อสังคม ประมาณ 100 คนร้องผู้ว่าฯ ตรวจสอบ โรงงานแปรงมันสร้างใกล้พื้นที่ชุ่มน้ำ ไม่ทำประชาคมกับ ชาวบ้าน แล้วยังใช้น้ำจากชลประทานของส่วนรวม หวั่นจะ ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและชุมชนอย่างรุนแรง
	ชาวบ้านทุ่งลุยลาย ประชุมร่วมอปท.- นายอำเภอ-ป่าไม้ ถก ปัญหาแนวเขตรักษา พันธุ์สัตว์ป่าทับที่ทำกิน ชาวบ้าน	ตัวแทนชาวบ้าน และตัวแทนสมาชิกเครือข่ายปฏิรูปที่ดิน ภาคอีสาน (คปอ.) ที่อยู่ในพื้นที่ ต.ทุ่งลุยลาย อ.คอนสาร จ. ชัยภูมิ กว่า 40 คน ประชุม ร่วมกับนายอำเภอคอนสาร และ เจ้าหน้าที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อหาแนวทางการ แก้ไขปัญหากรณีพื้นที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าฯ ทับที่ทำกิน ชาวบ้าน จากการดำเนินการประกาศเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า ผาผึ้ง ที่ได้มีนโยบายขยายเขตเพิ่มขึ้น ได้ก่อให้เกิดผลกระทบต่อ สิทธิที่ดินทำกิน และพื้นที่สาธารณประโยชน์ของชุมชน
	กลุ่มอนุรักษ์ฯ โวย ‘เหมืองโปแตชฯ ไซ้ได้ ปลอมรายชื่อ อ้าง ประชาคมหมู่บ้านหนุน ขอประทานบัตรทำ เหมือง	กลุ่มอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมอุดรธานี จำนวนกว่า 100 คน เข้ายื่น หนังสือต่อนายอำเภอประจักษ์ศิลปาคม เพื่อให้สอบสวน ข้อเท็จจริง ผู้ใหญ่บ้าน 5 หมู่บ้าน ในพื้นที่โครงการเหมือง แร่โปแตช ซึ่งได้ทำรายงานประชาคมหมู่บ้าน การให้ ความเห็นประทานบัตรเหมืองแร่ เป็นการดำเนินการที่ผิด ระเบียบคู่มือปฏิบัติงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้ใหญ่บ้านในพื้นที่เหมืองโปแตชอุดรฯ ร้องกัน หลังถูก หลอกให้เซ็นหนังสือปะหน้าแต่ใส่ในเป็นรายงานการ ประชาคมหมู่บ้าน ก่อนนำไปประกอบตามขั้นตอนประทาน บัตรโครงการฯ นายอำเภอฯ ตะเพิดแจ้งความถอนเรื่อง

4) การวางกรอบประเด็นสิทธิมนุษยชนในแง่การนิยามปัญหา (Problems Definition Framing) ของนักข่าวพลเมืองผ่านเว็บไซต์ศูนย์ข้อมูลและข่าวสืบสวนเพื่อสิทธิพลเมืองสำหรับกรอบการนิยามปัญหา (Problems Definition Framing) สิทธิมนุษยชนของนักข่าวพลเมืองจากการนำเสนอประเด็นและเนื้อหาข่าวทั้งหมด 18 ข่าว ในช่วงเดือน ตุลาคม 2555 ถึง มกราคม 2556 ผ่านเว็บไซต์ศูนย์ข้อมูลและข่าวสืบสวนเพื่อสิทธิพลเมืองนั้น พบว่า กรอบการนิยามปัญหาสิทธิมนุษยชนของนักข่าวพลเมืองที่พบมาก 3 อันดับแรก คือ

อันดับที่ 1 การนิยามปัญหาสิทธิมนุษยชนว่าเป็นเรื่องของการได้รับผลกระทบของคนในชุมชน ซึ่งเป็นผลมาจากการดำเนินงานตามนโยบาย โครงการหรือจากการตัดสินใจของภาครัฐ และเอกชน การปฏิบัติงานของระบบราชการที่ไม่ชอบธรรม ไม่โปร่งใส ผิดระเบียบ ข้อบังคับ หรือกฎหมายที่บัญญัติไว้ และความไม่มั่นคงปลอดภัยในชีวิต และในพื้นที่อยู่อาศัยการละเมิดสิทธิส่วนบุคคล พบจำนวนเท่ากัน คือ 3 ข่าว คิดเป็นร้อยละ 16.70

อันดับที่ 2 นิยามว่าเป็นปัญหาการขาดช่องทางหรือพื้นที่ในการสื่อสาร ความขัดแย้งระหว่างชาวบ้านกับบริษัทเอกชนหรือนักลงทุน และ ความขัดแย้งระหว่างกลุ่มชาวบ้านในพื้นที่ พบจำนวนเท่ากัน คือ 2 ข่าว คิดเป็น ร้อยละ 11.10 และ

อันดับที่ 3 นิยามว่าเป็นเรื่องความขัดแย้ง ความไม่พอใจระหว่างเจ้าหน้าที่รัฐกับชาวบ้าน การขาดการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการชุมชน และ การบริหารจัดการที่ไม่เหมาะสม พบจำนวนเท่ากัน คือ 1 ข่าว คิดเป็นร้อยละ 5.60 สามารถแสดงภาพรวมได้ดังตาราง

ตารางที่ 5.21 แสดงปริมาณการวางกรอบประเด็นสิทธิมนุษยชนในแง่การนิยามปัญหานักข่าวพลเมืองผ่านเว็บไซต์ศูนย์ข้อมูลและข่าวสืบสวนเพื่อสิทธิพลเมือง (TCIJ)

กรอบการนิยามปัญหาสิทธิมนุษยชนของนักข่าวพลเมืองTCIJ (Problems Definition Framing)	จำนวนข่าวที่นักข่าวพลเมืองนำเสนอผ่านเว็บไซต์ TCIJ	
	จำนวน (ข่าว)	ร้อยละ
1. ผลกระทบที่ได้รับจากการพัฒนา การตัดสินใจ และการดำเนินงานตามโครงการของภาครัฐและบริษัทเอกชน	3	16.70
2. การปฏิบัติงานของระบบราชการที่ไม่ชอบธรรม ไม่โปร่งใส ผิดระเบียบ ข้อบังคับ หรือกฎหมายที่บัญญัติไว้	3	16.70
3. ความไม่มั่นคงปลอดภัยในชีวิต และในพื้นที่อยู่อาศัย การละเมิดสิทธิส่วนบุคคล	3	16.70
4. การขาดช่องทางหรือพื้นที่ในการสื่อสาร	2	11.10
5. ความขัดแย้งระหว่างชาวบ้านกับบริษัทเอกชน / นักลงทุน	2	11.10
6. ความขัดแย้งระหว่างกลุ่มชาวบ้านในพื้นที่	2	11.10
7. ความขัดแย้ง ความไม่พอใจระหว่างเจ้าหน้าที่รัฐกับชาวบ้าน	1	5.60
8. การขาดการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการชุมชน	1	5.60
9. การบริหารจัดการที่ไม่เหมาะสม	1	5.60
รวม	66	100

5.2.2.6 การเปรียบเทียบปริมาณการนำเสนอประเด็นและเนื้อหาข่าวสิทธิมนุษยชนของนักข่าวพลเมืองในแต่ละเว็บไซต์

จากการวิเคราะห์ปริมาณการนำเสนอประเด็นและเนื้อหาข้อมูลข่าวสารด้านสิทธิมนุษยชนของนักข่าวพลเมืองที่ปรากฏในแต่ละเว็บไซต์ สามารถสรุปได้ดังนี้

1. เว็บไซต์สำนักข่าวประชาธรรม ประเด็นและเนื้อหาส่วนใหญ่ของนักข่าวพลเมืองจะเกี่ยวข้องกับสิทธิชุมชนและวัฒนธรรม (Community and Cultural Rights) ร้อยละ 37.70 รองลงมาคือ สิทธิทางการเมือง (Political Rights) ร้อยละ 18.80 และสิทธิทางสังคม (Social Rights) ร้อยละ 17.40 ตามลำดับ

2. เว็บไซต์ข่าวประชาไท ประเด็นและเนื้อหาส่วนใหญ่จะเกี่ยวข้องกับสิทธิชุมชน และวัฒนธรรม (Community and Cultural Rights) ร้อยละ 41.50 รองลงมาคือ สิทธิพลเมือง (Civil Rights) ร้อยละ 26 และสิทธิทางการเมือง (Political Rights) ร้อยละ 18.70 ตามลำดับ

3. เว็บไซต์โอเคเนชั่น ประเด็นและเนื้อหาส่วนใหญ่จะเกี่ยวข้องกับสิทธิพลเมือง (Civil Rights) ร้อยละ 58.60 รองลงมาคือ สิทธิชุมชนและวัฒนธรรม (Community and Cultural Rights) ร้อยละ 20 และสิทธิทางการเมือง (Political Rights) ร้อยละ 10 ตามลำดับ

4. เว็บไซต์เครือข่ายนักข่าวพลเมืองสถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส ประเด็นและเนื้อหาส่วนใหญ่จะเกี่ยวข้องกับสิทธิชุมชนและวัฒนธรรม (Community and Cultural Rights) ร้อยละ 54.20 รองลงมา คือ สิทธิพลเมือง (Civil Rights) ร้อยละ 24.30 และสิทธิทางสังคม (Social Rights) ร้อยละ 15.90 ตามลำดับ

5. เว็บไซต์ศูนย์ข้อมูลและข่าวสืบสวนเพื่อสิทธิพลเมือง (TCIJ) ประเด็นและเนื้อหาส่วนใหญ่จะเกี่ยวข้องกับสิทธิชุมชนและวัฒนธรรม (Community and Cultural Rights) ร้อยละ 46 รองลงมา คือ สิทธิพลเมือง (Civil Rights) ร้อยละ 35.10 และสิทธิทางการเมือง (Political Rights) ร้อยละ 10.80 ตามลำดับ

ตารางที่ 5.22 แสดงการเปรียบเทียบปริมาณการนำเสนอประเด็นและเนื้อหาข่าวด้านสิทธิมนุษยชนของนักข่าวพลเมืองในแต่ละเว็บไซต์

ประเด็นข่าวสิทธิมนุษยชน	ปริมาณการนำเสนอประเด็นและเนื้อหาผ่านเว็บไซต์ (ร้อยละ)				
	ประชาธรรม	ประชาไท	โอเคเนชั่น	ไทยพีบีเอส	TCIJ
สิทธิพลเมือง (Civil Rights)	11.60	26.00	58.60	24.30	35.10
สิทธิการเมือง (Political Rights)	18.80	18.70	10.00	1.90	10.80
สิทธิทางสังคม (Social Rights)	17.40	8.10	8.60	15.90	8.10
สิทธิทางเศรษฐกิจ (Economic Rights)	14.50	5.70	2.90	3.70	-
สิทธิชุมชนและวัฒนธรรม (Community and Cultural Rights)	37.70	41.50	20.00	54.20	46.00
รวม 233 ข่าว					

5.2.2.7 สรุปภาพรวมปริมาณการรายงานข่าวและการวางกรอบประเด็นสิทธิมนุษยชน ในแง่การนิยามปัญหาของนักข่าวพลเมืองในสังคมไทย

1) ปริมาณการรายงานข่าวด้านสิทธิมนุษยชนของนักข่าวพลเมืองในภาพรวม

จากการวิเคราะห์ปริมาณการนำเสนอประเด็นและเนื้อหาข่าวด้านสิทธิมนุษยชนของนักข่าวพลเมืองใน 5 เว็บไซต์ จำนวน 233 ข่าว ในช่วงระยะเวลา 4 เดือนที่ทำการศึกษา คือ ระหว่างเดือนตุลาคม 2555 ถึงเดือน มกราคม 2556 นั้น พบว่า การรายงานข่าวด้านสิทธิมนุษยชนของนักข่าวพลเมืองที่นำเสนอผ่านเว็บไซต์ส่วนใหญ่ จะเป็นประเด็นที่เกี่ยวข้องกับสิทธิชุมชนและวัฒนธรรม (Community and Cultural Rights) มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 40.90 รองลงมาคือ สิทธิพลเมือง (Civil Rights) ร้อยละ 29.60 สิทธิทางการเมือง (Political Rights) ร้อยละ 12.00 สิทธิทางสังคม ร้อยละ 11.80 และสิทธิด้านเศรษฐกิจ มีปริมาณการนำเสนออยู่น้อยที่สุด คิดเป็นร้อยละ 5.70 สรุปได้ดัง ตารางที่

ตารางที่ 5.23 แสดงผลการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงปริมาณ (Contents Analysis) แสดงจำนวนข่าวและทิศทางการนำเสนอเนื้อหาด้านสิทธิมนุษยชนของนักข่าวพลเมืองผ่านเว็บไซต์ในภาพรวม

ขอบเขตประเด็นด้านสิทธิมนุษยชน	ปริมาณเนื้อหาที่นักข่าวพลเมือง นำเสนอผ่านเว็บไซต์ในภาพรวม	
	จำนวน	ร้อยละ
สิทธิพลเมือง (Civil Rights)	120	29.60
สิทธิการเมือง (Political Rights)	49	12.00
สิทธิทางสังคม (Social Rights)	48	11.80
สิทธิทางเศรษฐกิจ (Economic Rights)	23	5.70
สิทธิชุมชนและวัฒนธรรม (Community and Cultural Rights)	166	40.90
จำนวนข่าวทั้งหมด 233 ข่าว	100	100.00

หมายเหตุ. เนื้อหา 1 เรื่องสามารถวิเคราะห์เป็นประเด็นด้านสิทธิมนุษยชนได้มากกว่า 1 ด้าน

2) การวางกรอบประเด็นสิทธิมนุษยชนในแง่การนิยามปัญหาของนักข่าวพลเมืองผ่านเว็บไซต์ในภาพรวม

สำหรับกรอบการนิยามปัญหา (Problems Definition Framing) สิทธิมนุษยชนของนักข่าวพลเมืองจากการนำเสนอประเด็นและเนื้อหาข่าวทั้งหมด 233 ข่าว ในช่วงเดือน ตุลาคม 2555 ถึง มกราคม 2556 ผ่าน 5 เว็บไซต์ที่ผู้วิจัยเลือกศึกษานั้น พบว่า การนิยามปัญหาสิทธิมนุษยชนของกลุ่มนักข่าวพลเมืองที่พบในข่าวมากที่สุด 3 อันดับแรก คือ

อันดับที่ 1 เป็นเรื่องผลกระทบที่ได้รับจากการพัฒนา การตัดสินใจ และการดำเนินงานตามโครงการของภาครัฐและบริษัทเอกชน พบจำนวน 52 ข่าว คิดเป็นร้อยละ 22.30

อันดับที่ 2 เป็นเรื่องการแก้ปัญหาภาครัฐล่าช้า ไม่แล้วเสร็จ เพิกเฉย ปัญหาในพื้นที่ที่ไม่ได้รับการแก้ไขหรือเยียวยา พบจำนวน 22 ข่าว คิดเป็นร้อยละ 9.60 และ

อันดับที่ 3 เป็นเรื่องการขาดช่องทางหรือพื้นที่ในการสื่อสาร ความขัดแย้งระหว่างชาวบ้านกับบริษัทเอกชนหรือนักลงทุน และการสูญหาย หรือขาดการสืบทอดคดีวัฒนธรรมประเพณีในท้องถิ่นและชุมชน พบจำนวนเท่ากัน คือ 14 ข่าว คิดเป็นร้อยละ 6.0

ตารางที่ 5.24 แสดงปริมาณการการวางกรอบประเด็นสิทธิมนุษยชนในแง่การนิยามปัญหาของนักข่าวพลเมืองผ่านเว็บไซต์ในภาพรวม

กรอบการให้นิยามปัญหาสิทธิมนุษยชนของนักข่าวพลเมือง (Problems Definition Framing)	จำนวนข่าวที่นักข่าวพลเมืองนำเสนอผ่าน 5 เว็บไซต์	
	จำนวน (ข่าว)	ร้อยละ
1. ผลกระทบที่ได้รับจากการพัฒนา การตัดสินใจ และการดำเนินงานตามโครงการของภาครัฐและบริษัทเอกชน	52	22.3
2. การแก้ปัญหาภาครัฐล่าช้า ไม่แล้วเสร็จ เพิกเฉย ปัญหาในพื้นที่ที่ไม่ได้รับการแก้ไขหรือเยียวยา	22	9.6
3. การขาดช่องทางหรือพื้นที่ในการสื่อสาร	14	6.0
4. ความขัดแย้งระหว่างชาวบ้านกับบริษัทเอกชน / นักลงทุน (ขาดความรับผิดชอบ ละเมิดสิทธิชุมชน เห็นแก่ตัว)	14	6.0
5. การสูญหาย หรือขาดการสืบทอดคดีวัฒนธรรมประเพณีในท้องถิ่นและชุมชน	14	6.0
6. ความไม่มั่นคงปลอดภัยในชีวิต และในพื้นที่อยู่อาศัย การละเมิดสิทธิส่วนบุคคล	13	5.6
7. ความขัดแย้ง ความไม่พอใจระหว่างเจ้าหน้าที่รัฐกับชาวบ้าน	12	5.2

ตารางที่ 5.24 (ต่อ)

กรอบการให้นิยามปัญหาสิทธิมนุษยชนของนักข่าวพลเมือง (Problems Definition Framing)	จำนวนข่าวที่นักข่าวพลเมืองนำเสนอ ผ่าน 5 เว็บไซต์	
	จำนวน (ข่าว)	ร้อยละ
8. การปฏิบัติงานของระบบราชการที่ไม่ชอบธรรม ไม่โปร่งใส ผิดระเบียบ ข้องบังคับ หรือกฎหมายที่บัญญัติไว้	12	5.2
9. การขาดการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการชุมชน	9	3.9
10. ปัญหาความไม่ยั่งยืนของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	9	3.9
11. การขาดจิตสำนึกรับผิดชอบในการปฏิบัติตนของคนในสังคม	8	3.4
12. การถูกเอารัดเอาเปรียบในการประกอบอาชีพ ความไม่เป็นธรรม ในการทำงาน	7	3.0
13. การไม่ได้รับความเป็นธรรม ความยุติธรรม หรือ ความไม่เสมอ ภาคของบุคคลตามกฎหมาย	7	3.0
14. ความไม่ชัดเจนในการวางแผนการพัฒนาและบริหารจัดการ ชุมชน	4	1.7
15. การขาดโอกาสทางการศึกษา หรือความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา ของคนในสังคม	4	1.7
16. การขาดความรับผิดชอบของสื่อมวลชนในการสื่อสารข้อมูลให้ สาธารณชน	3	1.3
17. ความขัดแย้งระหว่างกลุ่มชาวบ้านในพื้นที่	3	1.3
18. ปัญหาสิทธิการดูแลรักษาสุขภาพของคนในชุมชน	3	1.3
19. การจัดการศึกษาที่ไม่สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน	3	1.3
20. ปัญหาความเปลี่ยนแปลงของสังคม	3	1.3
21. ปัญหาการขาดความมั่นคงทางอาหารในการดำรงชีวิต	2	0.9
22. มรดกทางวัฒนธรรมถูกทำลาย ไม่ได้รับการบำรุงรักษา	2	0.9
23. การไม่เคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์	1	0.4
24. การให้ข้อมูลข่าวสารไม่ครบถ้วนหรือการปิดบังข้อมูลข่าวสาร กับประชาชน	1	0.4
25. การบริหารจัดการที่ไม่เหมาะสม	1	0.4
26. การคอร์รัปชันของนักการเมือง หรือพรรคการเมือง	1	0.4
27. ความบิดเบือนในการสื่อสารจากภาครัฐ	1	0.4

ตารางที่ 5.24 (ต่อ)

การให้นิยามปัญหาสิทธิมนุษยชนของนักข่าวพลเมือง (Problems Definition Framing)	จำนวนข่าวที่นักข่าวพลเมือง นำเสนอผ่าน 5 เว็บไซต์	
	จำนวน (ข่าว)	ร้อยละ
28. ปัญหาสุขภาพจิต	1	0.4
29. ปัญหาความไม่สงบสุขในพื้นที่ หรือการขาดสันติภาพในการดำรงชีวิต	1	0.4
30. สิทธิในการดูแลรักษาพยาบาลของบุคคลตามกฎหมาย	1	0.4
31. ปัญหากลุ่มชาติพันธุ์ยังไม่ได้รับการแก้ไข	1	0.4
32. ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศที่ยังไม่ยั่งยืน	1	0.4
33. ความไม่ปลอดภัยในการคมนาคม	1	0.4
34. ความไม่มั่นคงทางการเมืองการปกครอง	1	0.4
35. ไม่ได้รับสวัสดิการทางสังคมหรือสาธารณูปโภคที่ไม่ได้มาตรฐาน หรือเพียงพอ	1	0.4
รวม	233	100.0

ตารางที่ 5.25 แสดงการวางกรอบประเด็นสิทธิมนุษยชนในแง่การนิยามปัญหาของนักข่าวพลเมือง 3 อันดับพร้อมตัวอย่างและเนื้อหาข่าวโดยสังเขป

นิยามปัญหาสิทธิมนุษยชนของนักข่าวพลเมือง (Problems Definition Framing)	ตัวอย่างข่าวและเนื้อหาโดยสังเขป
1. ผลกระทบที่ได้รับจากการพัฒนา การตัดสินใจ และการดำเนินงานตามโครงการของภาครัฐและบริษัทเอกชน	<ul style="list-style-type: none"> - ปัญหาเขื่อนปากมูล ชาวบ้านร้องผ่านมากกว่า 20 ปี ส่งผลกระทบต่อการประกอบอาชีพหลักคือ จับสัตว์น้ำ ระยะเวลาเปิดปิดเขื่อน ไม่ตรงฤดูหาลา ให้รัฐเยียวยา - ปัญหาพื้นที่ทับซ้อน ชาวบ้านทุ่งลุยลาย จ.ชัยภูมิกว่า 80 รายถูกดำเนินคดีความจากการประกาศขายเขตอนุรักษ์พันธุ์สัตว์ป่าผางผึ้ง กระทั่งต่อสิทธิที่ดินทำกิน และพื้นที่สาธารณประโยชน์ของชุมชนเนื่องจากการทับซ้อน - นักศึกษาพรรคสามัญชนและเครือข่ายหนุ่มสาวจากทั่วประเทศรณรงค์คัดค้าน โครงการธนาคารน้ำ และสร้าง

ตารางที่ 5.25 (ต่อ)

นิยามปัญหาสิทธิมนุษยชนของนักข่าวพลเมือง (Problems Definition Framing)	ตัวอย่างข่าวและเนื้อหาโดยสังเขป
	<p>เขื่อนห้วยสามหมอกกิน กระทบกับพื้นที่ 8 ตำบลของ อ.แก่งคร้อ จ.ชัยภูมิ ซึ่งเป็นการพัฒนาที่ไม่เป็นธรรม</p> <ul style="list-style-type: none"> - ประชาชนไทย 8 จังหวัดลุ่มน้ำโขง จัดกิจกรรมล่องเรือ ร้องอาเซมหยุดสร้างเขื่อน ไชยะบุรีหวั่นกระทบต่อระบบนิเวศแม่น้ำโขง <p>เครือข่ายผู้ได้รับผลกระทบจากโครงการเขื่อนราศีไศล เตรียมชุมนุมอย่างสันติเพื่อขอเจรจากับรัฐบาลช่วยให้ ความสำคัญกับการแก้ปัญหาของผู้ได้รับผลกระทบ</p>
<p>2. การแก้ปัญหาภาครัฐล่าช้า ไม่แล้วเสร็จ เพิกเฉย ปัญหาในพื้นที่ไม่ได้รับการแก้ไข หรือเยียวยา</p>	<ul style="list-style-type: none"> - การวางมอเตอร์ไซค์คนจนกับเครือข่ายประชาชน ภาคต่างๆ รวมตัวเข้าพบนายกฯ เพื่อเรียกร้องให้รัฐ แก้ปัญหาอย่างเป็นรูปธรรม - เกษตรกรสวนยางชุมนุมทำเนียบยื่นหนังสือให้ รัฐบาลเร่งจ่ายเงินรักษาเสถียรภาพราคายาง และเลิก แทรกแซงราคา - เครือข่ายประชาชนปราจีน-สระแก้ว-ชลบุรี ทวง สัญญารัฐบาลให้เร่งประกาศผังเมืองรวมจังหวัด ความล่าช้าทำให้เกิดช่องว่างทางกฎหมายในการใช้ ประโยชน์ที่ดิน ไม่คล้อยกับเจตนารมณ์ของประชาชน - กลุ่มอนุรักษ์อุดรธานี โวยหนังสือขอพบผู้ว่าฯ ถูกกอง เค้นหน้าขอติดตามเรื่องชี้แจงกรณีปัญหาผลกระทบ และคัดค้าน โครงการเหมืองแร่โปแตช

ตารางที่ 5.25 (ต่อ)

นิยามปัญหาสิทธิมนุษยชนของนักข่าวพลเมือง (Problems Definition Framing)	ตัวอย่างข่าวและเนื้อหาโดยสังเขป
3. การขาดช่องทางหรือพื้นที่ในการสื่อสาร	<ul style="list-style-type: none"> - ภาควิชาเครือข่ายโครงการสื่อสร้างสุขอุบลราชธานีจัดเวทีระดมประเด็นจัดเพื่อพูดคุยในรายการ โทรทัศน์ท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมภาคประชาสังคม - เยาวชนอาสาว่างอุบลราชธานีร่วมกันผลิตรายการทีวีฟังช้อยแทน เป็นสื่อกลางให้กับวัยรุ่นได้สะท้อนแนวคิดในเรื่องต่างๆ - การจัดเสวนา “ขบวนการเกษตรอินทรีย์แห่งเอเชียมุ่งสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน (จริงหรือ?)” ที่จัดโดยศูนย์อินเดียศึกษาแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย - นักกฎหมายชุมชน : คณะนิติศาสตร์ ม.อุบลราชธานี ลงพื้นที่อบรมให้ความรู้เกี่ยวกับกฎหมายสัญชาติและที่ดินทำกินแก่ชาวบ้านในพื้นที่
4. ความขัดแย้งระหว่างชาวบ้านกับบริษัทเอกชน หรือนักลงทุน	<ul style="list-style-type: none"> - ชาวโคกหินขาว จ.ขอนแก่นร้องให้ผู้ว่าฯ ตรวจสอบโรงงานแป้งมันที่เข้ามาสร้างใกล้พื้นที่ชุ่มน้ำ โดยไม่ทำประชาคมชาวบ้าน - ชาวสะเอียบ จ.แพร่ ประกาศห้ามไม่ให้ 5 บริษัทที่ปรึกษากับ 1 มหาวิทยาลัยที่สนับสนุน โครงการสร้างแก่งเสียดันเข้าพื้นที่ - ชาวบ้านคลองไทรพัฒนา 2 คน เป็นกลุ่มชาวบ้านที่ประสบปัญหา ไม่มีที่ดินทำกินและมาอาศัยในชุมชนคลองไทรพัฒนา ซึ่ง เป็นพื้นที่ สปก.และกำลังมีปัญหาเกี่ยวกับบริษัทเอกชนผู้ผลิตปาล์มน้ำมัน ถูกข่มขู่ยิงเสียชีวิตคาดว่ามาจากความไม่พอใจของบริษัทเอกชน - ชาวบ้านค้าน โครงการเหมืองแร่ทองคำของบริษัททุ่งทองคำจำกัด เพราะ ไม่ต้องการให้มีการขยายตัวอีกเนื่องจากชาวบ้าน ได้รับผลกระทบ

ตารางที่ 5.25 (ต่อ)

นิยามปัญหาสิทธิมนุษยชนของนักข่าวพลเมือง (Problems Definition Framing)	ตัวอย่างข่าวและเนื้อหาโดยสังเขป
5. การสูญหาย หรือขาดการสืบทอด ศิลปวัฒนธรรมประเพณีในท้องถิ่นและ ชุมชน	<ul style="list-style-type: none"> - ศิลปะการต่อสู้มวยไทย จ.สงขลา หมู่บ้านห้วยโธน พยายามสนับสนุนให้เยาวชนหันมาสนใจมวยเป็น กีฬาเพื่อสุขภาพและสืบทอดวิชามวยไทยให้คงอยู่ต่อ - ประเพณีกินข้าวห่อกะเหรี่ยง ของชาวไทยกระเหรี่ยง อ.หนองหญ้าปล้อง จ.เพชรบุรี เป็นเอกลักษณ์เฉพาะ และเป็น โอกาสสำคัญในการรวมญาติพี่น้องต่างถิ่น - แชน โถงตา หลีกสูตรท้องถิ่น จ.สุรินทร์ พิธีนี้ถือเป็น วันรวมญาติและแสดงความกตัญญูต่อบรรพบุรุษที่ ล่วงลับ โรงเรียนเมืองสุรินทร์บรรจุเป็นหลักสูตรหนึ่ง ที่จะช่วยรักษาประเพณี โบราณนี้ต่อไป - สะใน เครื่องดนตรีชาวเขานือसानใต้ เป็นปีที่ทำจาก เขาสัตว์หาหิงยาก อ.รายีไศล จ.ศรีสะเกษ พยายามสืบ ทอดให้เด็กเรียนรู้ผสมผสานกับเครื่องดนตรีชนิดอื่น

5.2.2.8 ปัจจัยสำคัญที่มีอิทธิพลต่อการเลือกประเด็นและการวางกรอบนิยามปัญหา สิทธิมนุษยชนของนักข่าวพลเมือง

จากการสัมภาษณ์กลุ่มนักข่าวพลเมือง ยังพบอีกว่า มี 3 ปัจจัยสำคัญที่มีอิทธิพลต่อการ เลือกนำเสนอประเด็นและการนิยามปัญหาสิทธิมนุษยชนของนักข่าวพลเมืองทั้ง 5 เว็บไซต์ คือ

1) ปัจจัยส่วนบุคคล

นักข่าวพลเมืองแต่ละคนจะมีมุมมอง ทศนคติ ความสนใจในการมอง ตีความและให้ ความหมายกับสิ่งต่างๆ ที่อยู่รอบตัวเราแตกต่างกันออกไป ขึ้นอยู่กับปัจจัยแวดล้อมอีกมากมายไม่ว่า จะเป็น การอบรมเลี้ยงดูของครอบครัว การศึกษา ประสบการณ์ชีวิต การเข้าร่วมกิจกรรม ความ ใกล้ชิดหรือความเกี่ยวข้องผูกพันกับเหตุการณ์ ตลอดจนจิตสำนึกสาธารณะที่มีอยู่ของแต่ละบุคคล ปัจจัยนี้จึงส่งผลทำให้นักข่าวพลเมืองเลือกที่จะนำเสนอประเด็นและให้นิยามปัญหาสิทธิมนุษยชน ที่มีความแตกต่างกันออกไป ดังคำที่ให้สัมภาษณ์

“ตัวนี้จะเองถูกส่งให้อยู่กับยายตั้งแต่เด็ก โดยไม่รู้ตัวเลยว่า ตัวเองไม่มีสัญชาติ โคนเพื่อน ลือว่าเป็นพม่า จะรู้สึกแหม่มาก เป็นคนเหมือนกัน อยู่ในสังคมเดียวกันแต่โดนจำกัดสิทธิ์ทุกอย่าง จะ

เป็นคนเดียวที่เขียนหนังสือ อ่านหนังสือได้ ปี 2549 ฉะนั้นอาสาสมัครเป็นแกนนำเยาวชนเครือข่าย เพื่อจะต้องการสื่อสารเรื่องราว ปัญหา และต่อสู้ในเรื่องสิทธิให้กับคนไทยพลัดถิ่นต่อจากคนรุ่นเก่า”

(อาอีฉะ แก้วนพรัตน์, การสื่อสารระหว่างบุคคล, 21 ธันวาคม 2555)

“ตั้งแต่ปี 51 เริ่มต้นจากการที่ผมเรียนจบด้านรัฐศาสตร์มา ทำให้สนใจเรื่องสังคม เศรษฐกิจ การเมือง โดยเฉพาะเศรษฐกิจการเมือง ก็เลยมาอยู่กับกลุ่มที่เคลื่อนไหวกิจกรรมด้านแรงงานและการเมือง เพราะเข้ากับตัวเรา ตรงกับตัวเรา ตอบโจทย์ที่อยากทำให้สังคมเปลี่ยนแปลง เริ่มต้นจากการสนใจเรื่องสิทธิการรวมตัวเป็นสหภาพแรงงาน การเจรจาต่อรองร่วม การเขียนข่าวจึงเป็นการเขียนในฐานะที่เรา Action ด้วย”

(เทวฤทธิ์ มณีฉาย, การสื่อสารระหว่างบุคคล, 17 ตุลาคม 2555)

2) ปัจจัยภายในพื้นที่หรือจากสภาพแวดล้อม

ปัจจัยนี้ส่งผลต่อเลือกประเด็นหรือนำเสนอเนื้อหาข่าวของนักข่าวพลเมือง โดยจะเน้นหรือคำนึงถึงเรื่องคุณค่าของเหตุการณ์หรือเรื่องราวที่เกิดขึ้นในพื้นที่เป็นหลัก ตลอดจนความต่อเนื่องของปัญหา ระดับความรุนแรง ผลกระทบของปัญหาและการคำนึงถึงผลประโยชน์สาธารณะที่จะได้รับ

“ประเด็นเนื้อหาในบล็อกที่เคยนำเสนอก็คือเรื่องประเด็นการเมืองบ้างพอสมควร แต่ที่สำคัญคือการอนุรักษ์ มรดก วัฒนธรรม ศิลปะ ที่สำคัญมีช่วงเสื้อแดง มีเรื่องสิทธิมนุษยชนเข้ามาเกี่ยว ในการแสดงความคิด การฟ้องศาลโลก ตอนนั้นมองว่าเราก็ควรเข้าไปและนำมาเผยแพร่ความจริงให้กับคนในสังคมออนไลน์ได้รับรู้ด้วย”

(คารณิ เวชพงศา, การสื่อสารระหว่างบุคคล, 18 พฤษภาคม 2556)

“เรื่องที่ผมเลือกมาสื่อสารนั้น ส่วนใหญ่ผมชอบที่จะลงพื้นที่เพื่อพูดคุยกับชาวบ้านทำให้ผมได้รู้ปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้น โดยเรื่องราว ความจริงที่ผมเผยแพร่ผ่านบล็อก โอเคเนชั่นนั้น จะมีทั้งเรื่องใกล้ตัว ที่ผมได้รับผลกระทบพร้อมกับชาวบ้าน และ เรื่อง ไกลตัว ซึ่งเป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นต่างพื้นที่ ไกลจากที่ผมอยู่ไม่มากนัก เพราะต้องการให้ผู้อ่านเกิด Awareness”

(นิวัช ศรีวิไลวัชร, การสื่อสารระหว่างบุคคล, 12 ธันวาคม 2555)

“ในการส่งข่าวให้กับทางไทยพีบีเอส ผมจะเสนอประเด็นที่เกี่ยวข้องกับธรรมาภิบาลท้องถิ่น และเรื่องเกี่ยวกับชุมชน ปัญหาในพื้นที่ โดยเฉพาะเรื่องพันธุ์พืชที่มันกำลังจะสูญหายไป รวมถึงปัญหาการร้องเรียนของคนในพื้นที่ที่ผมอยู่เป็นส่วนใหญ่”

(ศักดา ศรีพูน, การสื่อสารระหว่างบุคคล, 21 ธันวาคม 2555)

3) ปัจจัยที่เป็นแรงขับจากองค์กร

สำหรับองค์กรที่มีผลต่อการเลือกประเด็นและกรอบเนื้อหาข่าวของนักข่าวพลเมืองในกรณีนี้ จะหมายถึงองค์กรภายในพื้นที่ที่นักข่าวพลเมืองอยู่อาศัย หรือ เป็นองค์กรที่เกี่ยวข้องกับการประกอบอาชีพ ที่มีลักษณะการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่มเครือข่ายองค์กรพัฒนาเอกชน หรือ องค์กรสื่อภาคประชาชน สมาคม ชมรม ต่างๆ ที่ส่งผลกระทบต่อกรมประเด็นหรือการเลือกนำเสนอกรอบเนื้อหาข่าวของนักข่าวพลเมือง

“ส่วนใหญ่ประเด็นที่ส่งประชาธรรม จะเกี่ยวกับการเข้าถึงยา การเข้าถึงการรักษา สิทธิผู้บริโภค การติดตามการค้าเสรี เพราะเป็นเรื่องที่เป็นหน้าที่ที่ต้องรับผิดชอบและเป็นเรื่องที่มาจากความสนใจส่วนตัว อาทิเช่น เรื่องเครือข่ายภาคประชาชนยื่นข้อเสนอ บุญทรง ห้ามเจรจาทรัพย์สินทางปัญญา และ ประชาสังคมเรียกร้องนายกฤษณะลอเจรจาTPPจนกว่าจะศึกษาผลดี-เสีย เป็นต้น”

(กรรณิการ์ กิจติเวชกุล, การสื่อสารระหว่างบุคคล, 23 พฤษภาคม 2556)

“เนื่องจากผมทำงานเป็นนายกสมาคมส่งเสริมสิทธิแรงงาน ดังนั้นข้อมูลข่าวสารที่นำเสนอก็จะเกี่ยวข้อง สิทธิแรงงาน การจัดการทรัพยากรธรรมชาติ และประชาธิปไตย เพราะอย่างเรื่องแรงงานคนส่วนใหญ่ในสังคมไทยถูกเอารัดเอาเปรียบมาก แต่คนยังให้ความสำคัญและสนใจน้อย ตลอดทั้งยังไม่ใส่ใจสิทธิแรงงาน ซึ่งเป็นพื้นฐานในระบอบประชาธิปไตย”

(เจษฎา โชคติกกิจวิทย, การสื่อสารระหว่างบุคคล, 17 พฤษภาคม 2555)

“เรื่องที่น่าสนใจและติดตามอย่างต่อเนื่อง คือ ประเด็นปัญหาด้านสิทธิพลเมือง และสิทธิทางสังคม เนื่องจากทำงานอยู่กับองค์กรพัฒนาเอกชนด้วย มองว่าถ้าไม่มีเรา ถ้าอาจจะถูกละเมิดสิทธิ และเข้าไม่ถึงสิทธิที่ควรจะได้รับ โดยเฉพาะกลุ่มคนไร้สัญชาติ”

(อชิรญา สร้อยสวิง, การสื่อสารระหว่างบุคคล, 20 ธันวาคม 2555)

นอกจากนี้ องค์กรสื่อกระแสหลัก หรือสื่อมวลชน ยังเป็นอีกหนึ่งแรงขับที่ทำให้นักข่าวพลเมืองส่วนใหญ่ถูกขานมาใช้สิทธิการสื่อสารในยุคการไหลของข้อมูลข่าวสาร การพัฒนา

เทคโนโลยี และการรู้เท่าทันสื่อ ซึ่งสาเหตุสำคัญก็เนื่องมาจากการเข้าไม่ถึงพื้นที่สื่อกระแสหลัก และจากนโยบายการทำงานของสื่อที่เปลี่ยนแปลงไป ทำให้ไม่สามารถเป็นสื่อกลางที่จะช่วยสะท้อนเรื่องราว หรือปัญหาที่เกิดขึ้นในแต่ละพื้นที่ของสังคมอย่างรอบด้านได้ ดังคำสัมภาษณ์

“เรามองเห็นว่าปัจจุบันสื่อต้องการเงิน ขาช่าว เสริมเติมแต่ง และมีส่วนช่วยกระตุ้นประเด็นให้เหตุการณ์มันรุนแรงขึ้น ทั้งๆ ที่เค้าไม่ใช่คนที่อยู่ในพื้นที่ แต่เราในฐานะคนในพื้นที่ ถูกอยู่ในพื้นที่แต่เหมือนคนไม่มีปาก เหมือนไม่มีใครมาบอกเล่า ซึ่งความจริงในพื้นที่มันมีเรื่องที่สวยงามมากมาย ไม่ใช่แค่เรื่องระเบิด เสียงปืน แต่มีเรื่องวิถีชีวิต ความหลากหลายเชิงวัฒนธรรมในระดับชาวบ้านมีเยอะแยะมากมาย ก็เลยอยากสะท้อนเรื่องราวตรงนี้มากกว่า อยากให้มองว่าปิดตานี้หรือชายแดนได้ไม่ใช่สิ่งเลวร้ายทั้งหมด มันแค่เศษเสี้ยวเท่านั้นเอง อย่าเอามาเป็นเรื่องใหญ่ ภาพลักษณ์ 3 จังหวัดหายเกลี้ยงจากการนำเสนอของสื่อ”

(อัมพร ทองบัว, การสื่อสารระหว่างบุคคล, 20 พฤษภาคม 2556)

“ที่ผ่านมามหาภัยของสื่อมวลชนไม่สามารถตอบปัญหาให้กับสังคมเท่าไร สื่อไม่เสนอความจริง ความจริงถูกบิดเบือน เกิดความผิดพลาดในการสื่อสาร ดังนั้นเรื่องที่น่ากลัวพลเมืองทำจะต้องมองถึงเรื่องที่มีผลกระทบต่อสาธารณะจะมีผลดีหรือผลเสียอย่างไร แล้วเราก็ก้าวตามความรู้สึกรู้สึกของเราเอง ตามความรู้สึกรู้สึกของชุมชน ในพื้นที่ของเรา”

(อานนท์ มีศรี, การสื่อสารระหว่างบุคคล, 19 ธันวาคม 2555)

5.3 การขับเคลื่อนเรื่องสิทธิมนุษยชนของนักข่าวพลเมืองผ่านสื่อออนไลน์

5.3.1 นานาทัศนะ..กับการขับเคลื่อนเรื่องสิทธิมนุษยชนผ่านสื่อออนไลน์ในสังคมไทย

จากการสัมภาษณ์กลุ่ม นักข่าวพลเมือง นักข่าวอาชีพ นักวิชาการด้าน นิเทศศาสตร์และบรรณาธิการเว็บไซต์ ที่มีต่อการขับเคลื่อนเรื่องสิทธิมนุษยชนผ่านสื่อออนไลน์ในสังคมไทยนั้นพบว่า

5.3.1.1 การขับเคลื่อนด้านสิทธิมนุษยชนในสังคมไทยยังเป็นแค่ระดับต้นๆ ผิวเผิน ยากและไม่สามารถที่จะขับเคลื่อนในเรื่องนี้ได้อย่างชัดเจน รวดเร็วมากเท่ากับในประเทศอื่นๆ เนื่องจากเป็นเรื่องที่มีความละเอียด ลึกซึ้ง และมีปัจจัยหลายอย่างที่มีผลต่อการขับเคลื่อนเรื่อง สิทธิมนุษยชน ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของการศึกษา สภาพสังคม การเมือง การปกครอง สภาพทางเศรษฐกิจ วัฒนธรรม เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม อาทิเช่น ประชาชนในสังคมไทยยังขาดความรู้ ความเข้าใจและความตระหนักในเรื่องสิทธิมนุษยชนน้อยมาก กลุ่มที่ขับเคลื่อนในภาคประชาชนยังไม่มีพลังมากพอ ตัว

บทกฎหมายทางสังคมที่ไม่เอื้อต่อการขับเคลื่อน การพัฒนาเทคโนโลยียังมีความล่าช้าที่จะเอื้อให้เกิดการพัฒนา นักข่าวพลเมืองในพื้นที่ต่างๆ ได้ ดังคำสัมภาษณ์

“สำหรับการขับเคลื่อนเรื่องสิทธิมนุษยชน ผมมองว่ายาก ยากมากๆ ในเมืองไทย ถ้าไม่มีข่าวติดตามอย่างเช่น ฆ่ากันตาย หรือเป็นประเด็นจลาจลอะไรพวกนี้ ยากมาก เพราะว่าคนที่เขียนเรื่องแบบนี้จะต้องมีวิธีการ มีเทคนิคในการนำเสนอ มีศิลปะในการเขียน การพาดหัว เรียกคนเข้ามา เนื้อหาก็น่าสนใจ แต่สังเกตเรื่องสิทธิมนุษยชนเวลาพูดถึง คนก็จะบอก โห้ ไม่เอาๆ แต่มันต้องมีวิธีนำเสนอ เพราะจริงๆ เรื่องทุกเรื่องมันก็อยู่ในขอบข่ายสิทธิมนุษยชนทั้งนั้น อยู่ที่สิทธิของเรา อยู่ที่วิธีการนำเสนอของเรา เท่านั้นเอง”

(ชาติ วาระดี, การสื่อสารระหว่างบุคคล, 14 พฤศจิกายน 2555)

“การขับเคลื่อนในเรื่อง สิทธิมนุษยชนอาจจะเป็นไปได้ช้า เพราะเชื่อว่าประชาชนส่วนใหญ่ยังไม่เข้าใจว่าคืออะไร เมื่อคนส่วนใหญ่ในสังคม รากหญ้าของประเทศยังไม่รู้ความหมาย บทบาท หน้าที่ ของตนเองตามกฎหมายรัฐธรรมนูญ จึงทำให้สังคมไทยยังคงมีปัญหาเรื่องความเหลื่อมล้ำและไม่เป็นธรรม ก่อเกิดปัญหาสังคมมากมายรวมไปถึงการทุจริตคอร์รัปชัน ประกอบกับ บทบาทของสำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ (กสม.) หน่วยงานหลักเรื่องดังกล่าวยังไม่เข้าถึงกลุ่มเป้าหมายได้มากพอ”

(บุญพิมพ์ ไบยา, การสื่อสารระหว่างบุคคล, 3 มีนาคม 2556)

“ผมคิดว่า สังคมไทยการเสนออะไรลงไปโซเชียลมีเดียหรือสื่อออนไลน์ยังไม่ค่อยแรง เพราะว่าจำนวนคนที่ใช้อินเทอร์เน็ตในประเทศไทยแม้จะเติบโตอย่างรวดเร็ว แต่เมื่อเทียบกับต่างประเทศแล้วสัดส่วนยังค่อนข้างต่ำ มีประมาณ 18 – 20 ล้านคน ซึ่งคิดเป็นแค่ 1 ใน 3 ของจำนวนประชากรโดยประมาณ ในขณะที่ต่างประเทศ เวลาลงข่าวตมหนึ่ง มันแรงเลย เพราะว่าสัดส่วนการใช้ อินเทอร์เน็ตสูงกว่าบ้านเรา ดังนั้นในการขับเคลื่อนในเรื่องวาระที่เป็นเนื้อหาสาระเป็น Hard News หรือ News Content มันจึงยังไม่ค่อยเกิด อย่างเช่น สะเทือน เวลาคุณ โพสต์ลงในเฟซบุ๊ก ก็ไม่ค่อยมีใครสนใจ เท่ากับเรื่องที่มีคนกดไลค์ สองล้าน Like อะไรต่างๆ ในภาพรวมปัจจัยหลัก คือว่า คนภาคพลเมืองของเรายังไม่เข้มแข็งพอ เราไม่มีการรวมตัวกันที่สามารถผลักดันประเด็นต่างๆ ได้มากเหมือนต่างประเทศ”

(ประสงค์ เลิศรัตนวิสุทธิ์, การสื่อสารระหว่างบุคคล, 10 พฤศจิกายน 2555)

“พื้มองว่า การรายงานผ่านสื่อออนไลน์ ทำให้เกิดการขับเคลื่อนใน 3 เรื่องนี้ คือ สิทธิพลเมือง สิทธิทางการเมือง สิทธิทางสังคม แต่มันมีวิธีการที่ต่างๆ กัน อย่างเบาบางที่สุด ก็คิดว่าคิดแล้วว่าเค้าอยากส่งเสียงออกมาแค่นั้นเอง เค้าอาจจะไม่รู้ไปถึงขั้นว่าสิทธิในระบอบประชาธิปไตยเป็นอะไร แค่นั้น สิทธิทางการเมืองอะไรแค่นั้น ที่จริงทั้งหมดนี้ ก็คือ สิทธินั้นแหละ มีสิทธิในฐานะมนุษยชนคนหนึ่ง ให้ตัวเองได้ Voice out เรื่องราวต่างๆ นานา ออกมา เข้มข้นมากน้อยต่างกันไป แต่อย่างน้อยที่สุดที่บอกว่า ทำให้เกิดอะไรขึ้นในสังคม”

(สุชาติ จักรพิสูทธิ์, การสื่อสารระหว่างบุคคล, 31 ตุลาคม 2555)

5.3.1.2 การใช้สื่อออนไลน์ในการขับเคลื่อนเรื่องสิทธิมนุษยชนของกลุ่มนักข่าวพลเมืองจะเห็นเป็นรูปธรรมในบางโอกาสและสถานการณ์

สำหรับการขับเคลื่อนด้านสิทธิมนุษยชนที่เป็นรูปธรรมอาจจะไม่ได้พบเห็นบ่อยครั้งนัก แต่จะพบในบางสถานการณ์หรือบางช่วงเวลาเท่านั้น เช่น สิทธิทางการเมือง ในกรณีการถูกปิดกั้นข้อมูลข่าวสารจากภาครัฐ ในเหตุการณ์ความขัดแย้งทางการเมืองที่ผ่านมา สิทธิพลเมือง และสิทธิทางสังคม ในกรณีการช่วยกันแก้ปัญหาความไม่เป็นธรรม หรือการช่วยอนุรักษ์ซึ่งทรัพยากรทางธรรมชาติในแต่ละพื้นที่ โดยใช้ความเป็นเครือข่ายในสังคมออนไลน์ เพื่อออกมาขับเคลื่อนหรือต่อสู้ในสังคมที่แท้จริง และทำให้ปัญหาที่เกิดขึ้นได้รับการแก้ไข ยุติ หรือลดน้อยลงไป ดังที่ สกฤตศรี ศรีสารคาม (การสื่อสารระหว่างบุคคล, 30 ตุลาคม 2555) นักวิชาการ นิเทศศาสตร์ได้ให้สัมภาษณ์และยกตัวอย่างกรณีศึกษาการใช้สื่อออนไลน์ของนักข่าวอาสาโอเคเนชั่นไว้ว่า

“ทุกวันนี้ นักข่าวพลเมืองในสังคมไทยยังไม่ค่อยมีกระบวนการที่ขับเคลื่อนสิทธิในด้านใดด้านหนึ่งอย่างชัดเจน ตอนนี้นักข่าวพลเมืองใช้พื้นที่สื่อออนไลน์เพื่อนำเสนอสิ่งที่ตัวเองสนใจ แต่เรื่องจะไปขับเคลื่อน เช่น ทำเรื่องการเมือง จะไปในแง่ของการวิพากษ์วิจารณ์ การนำเสนอมุมมองความคิด หรือการตีแผ่กันยังไม่มึ่แบบแผนในการขับเคลื่อน เพราะมันไม่สามารถทำคนเดียวได้ การขับเคลื่อนมันต้องนำไปสู่การสร้างชุมชนและรวมกลุ่มกัน ขับเคลื่อนไปข้างหน้าอย่างมีระบบ อันนั้นถึงจะเรียกว่าขับเคลื่อน ยกตัวอย่าง โอเคเนชั่นก็มีการรวมกลุ่มกันในบางเรื่อง เช่น เรื่องผาเดียวดาย ที่เขาใหญ่ ซึ่งเป็นผาที่สวยงาม ทางอุทยานฯ เค้ามีโครงการจะสร้างระเบียงให้เราไปยืนชมวิว แต่ความเป็นธรรมชาติมันหายไป บล็อกเกอร์หลายคนก็เขียนในเรื่องนี้ วิพากษ์วิจารณ์ แล้วก็รวมตัวกัน เหมือนกับต่อต้าน ห้ามทำ สุดท้ายแล้วทางอุทยานฯ ก็ยกเลิกโครงการการก่อสร้างระเบียงตรงนั้น จากกรณีนี้ ทำให้เห็นว่า การขับเคลื่อนในบางเรื่องที่เป็นเรื่องเฉพาะที่เกิดขึ้นเฉพาะเหตุการณ์จริงๆ ก็ทำได้และมีพลัง เพราะเกิดจากความร่วมมือ แต่มันยังไม่ได้เป็นความร่วมมือแบบถาวรที่จะช่วยกันขับเคลื่อนในเรื่องแบบนั้นแบบจริงจัง”

5.3.1.3 การขับเคลื่อนเรื่องสิทธิมนุษยชน สื่อกระแสหลักคือแรงหนุนที่สำคัญของสื่อออนไลน์

การพัฒนาของสื่อออนไลน์ทำให้นักข่าวพลเมืองนั้น สามารถที่จะใช้เป็นเครื่องมือในการสื่อสารหรือขับเคลื่อนเรื่องสิทธิมนุษยชนได้ในระดับหนึ่ง แต่พลังของการขับเคลื่อนนั้นจะสำเร็จได้จำเป็นต้องอาศัยความเป็นกลุ่มมากกว่าปัจเจก ต้องอาศัยพลังของสื่อเล็ก สื่อใหญ่ และความเป็นเครือข่ายเป็นพื้นที่ในการขับเคลื่อน ดังที่ นภพัฒน์จกร อัตนนธ์ (การสื่อสารระหว่างบุคคล, 29 พฤศจิกายน 2555) นักข่าวอาชีพได้กล่าวไว้ว่า “การขับเคลื่อนด้านสิทธิมนุษยชนในสื่อออนไลน์ของกลุ่มนักข่าวเมือง ก็น่าจะเป็นไปได้มาก แต่ว่าเรื่องนี้เป็นเรื่องที่ต้องกระแสหลักก็ต้องช่วย ถ้า Agenda มันถูกต้องตรงกัน ก็ควรจะช่วยสนับสนุนมากขึ้น เพราะว่าเรื่องสิทธิมนุษยชน เป็นเรื่องที่ยังต้องความรู้ที่อยู่ เพราะฉะนั้น บางอย่างเค้าอาจจะไม่ได้รู้สักว่านี่คือเรื่องสำคัญ ที่เป็นเรื่องหลักของสิทธิมนุษยชน เพราะฉะนั้นสื่อกระแสหลักก็ต้องช่วยให้ความรู้ด้วยว่าอะไรคือสิทธิมนุษยชน อะไรที่ควรผลักดัน อะไรเป็นสิ่งที่เค้าเอาเรื่องสิทธิมนุษยชนมาอ้างเพื่อผลประโยชน์อย่างอื่น”

ส่วนอาอีฉะ แก้วนพรัตน์ นักข่าวพลเมืองไทยพีบีเอส (การสื่อสารระหว่างบุคคล, 21 ธันวาคม 2555) ก็ให้ความสำคัญกับการขับเคลื่อนประเด็นปัญหาในพื้นที่ เพื่อหวังว่าจะนำพาประเด็นปัญหาไปสู่การได้รับการแก้ไขให้มากที่สุด ไม่จำกัดพื้นที่สื่อที่สามารถจะเข้าถึงและฟังฟังได้ โดยได้ให้สัมภาษณ์ว่า “ฉะส่งข่าวให้ที่อื่นด้วย เช่น หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ แนวหน้า มติชน จากการจัดจ๊กๆ เครือข่าย ทิวสุวรรณภูมิ ช่อง 9 มีการเขียนบทความลงเว็บประชาธรรมบ้างถ้ามีโอกาสส่งหลายเครือข่าย เนื่องจากปัญหาชาวบ้านมันจะฝากความหวังไว้กับทีวีช่องใดช่องหนึ่งไม่ได้ จำเป็นต้องฟังช่องทางอื่นด้วย ผ่านเครือข่ายและพี่เลี้ยงในเครือข่ายที่รู้จักสื่อด้วย มีการแลกเปลี่ยนกัน จากการรู้จักส่วนตัวด้วย”

1.3.1 ลักษณะการใช้สื่อออนไลน์ในการขับเคลื่อนเรื่องสิทธิมนุษยชนของนักข่าวพลเมือง

สำหรับการขับเคลื่อนเรื่องสิทธิมนุษยชนของนักข่าวพลเมืองในสังคมไทยผ่านสื่อออนไลน์นั้น จากการวิเคราะห์เนื้อหาพร้อมกับการสัมภาษณ์กลุ่มนักข่าวพลเมือง นักวิชาการด้านนิเทศศาสตร์ นักข่าวอาชีพและบรรณาธิการเว็บไซต์เกี่ยวกับเรื่องนี้ พบลักษณะการใช้สื่อออนไลน์ในการขับเคลื่อนด้านสิทธิมนุษยชนของนักข่าวพลเมืองในสังคมไทยที่สำคัญ ดังนี้

5.3.2.1 ใช้สื่อออนไลน์ที่หลากหลายร่วมกับสื่อกระแสหลักทั้งในส่วนกลางและท้องถิ่น

จากการศึกษาและการสัมภาษณ์พบว่า สื่อออนไลน์ที่นักข่าวพลเมืองให้ความสำคัญและใช้เป็นช่องทางในการขับเคลื่อนเรื่องสิทธิมนุษยชนนั้น ประกอบด้วย เว็บไซต์องค์กรสื่อหลักและสื่อทางเลือกที่เปิดพื้นที่ให้มีส่วนร่วมในการนำเสนอ รายงาน หรือบอกเล่าเรื่องราวเกี่ยวกับเหตุการณ์ สภาพปัญหา รวมถึงแนวคิดที่มีต่อเรื่องราวหรือประเด็นต่างๆ ในพื้นที่ตามประสบการณ์ของแต่ละบุคคล อาทิเช่น 5 เว็บไซต์ที่เลือกทำการศึกษา ส่วนใหญ่ใช้จดหมายอิเล็กทรอนิกส์ (E-mail) เป็นช่องทางในการส่งเอกสาร ข้อมูลข่าวสาร ตลอดจนใช้ในการติดต่อกับผู้รับสารที่ต้องการแลกเปลี่ยนข้อมูล นอกจากนี้ยังพบว่า นักข่าวพลเมืองส่วนใหญ่นิยมใช้สื่อสังคมออนไลน์ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เฟซบุ๊ก (Facebook) เป็นพื้นที่ในการสร้างเครือข่ายและเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารที่เกิดขึ้นในพื้นที่ของตัวเอง และบางสถานการณ์ก็ยังใช้เว็บไซต์เฉพาะกลุ่มที่ก่อตั้งขึ้น รวมถึงยูทูป (You Tube) ทวิตเตอร์ (Twitter) อินสตาแกรม (Instagram) วิทยุและโทรทัศน์ออนไลน์ (Radio and Television online) เป็นช่องทางการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารที่หลากหลายมากขึ้น นั่นสะท้อนให้เห็นว่าอย่างน้อยการขับเคลื่อนที่เห็นได้ชัดคือ การเริ่มต้นที่จะตระหนักและใช้สิทธิเสรีภาพในการสื่อสารของประชาชนพลเมืองในยุคที่สามารถเข้าถึงสื่อ และเป็นเจ้าของสื่อเองได้ ดังข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์

“การใช้สื่อออนไลน์ของฟาง ทวิตใช้ไม่เป็นค่ะ ถ้าเป็นเมลล์ ฟางจะใช้ส่งงานหรือเอกสารลับเกี่ยวกับงานให้กับประชาไท เท่านั้น ถ้าเป็นการคุยงานจะใช้เฟซบุ๊ก มันเร็วและประหยัดเวลาเรา โดยจะคุยผ่าน Message และผ่านหน้าเฟซบุ๊กกลุ่มที่ตั้งเป็นกลุ่มลับ มี Link กันบ้าง ส่วนหน้าเฟซบุ๊กที่เป็น Public มักจะเป็นข่าวที่ถูกกรองจากกลุ่มแล้วหรือเป็นข่าวที่เสร็จแล้ว มันเร็วมาก ส่วนเว็บไซต์ประชาไทจะใช้เป็นช่องทางในการส่งข่าว เขียนข่าวตีแผ่ให้คนอื่นได้รู้ความเคลื่อนไหว ไม่ว่าจะ เป็นของ TCJ หรือ ประชาไท เป็นเรื่องใหญ่ขึ้นมาในระดับสังคม จะใช้ทางนี้ค่อนข้างจะเชื่อได้ ในเชิงเนื้อหาข่าว วิชาการ มีข้อมูล ข้อเท็จจริงก็จะเป็นระดับนี้”

(ดวงทิพย์ มารฤทธิ, การสื่อสารระหว่างบุคคล, 18 ธันวาคม 2555)

“ในส่วนของสื่อออนไลน์ที่ใช้ขับเคลื่อนข้อมูลข่าวสาร นอกจากเว็บไซต์ข่าวที่เปิดพื้นที่ให้แล้ว ก็จะมีเฟซบุ๊ก หลังจากทำข่าวส่งทางอีเมลล์ แล้วก็นำอีเมลล์เฟซบุ๊ก หรือเอาข่าวสารจากสื่ออื่นๆ มาแชร์ในเฟส เป็นประเด็นที่ที่สนใจ และคิดว่าคนอื่นก็ควรจะรู้ แต่ทวิตเตอร์ใช้ไม่เป็น เพราะส่วนตัวชอบเขียนยาวมากกว่า”

(กรรณิการ์ กิจติเวชกุล, การสื่อสารระหว่างบุคคล, 23 พฤษภาคม 2556)

“ในการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารผ่านสื่อออนไลน์ ผมจะใช้บล็อกโอเคเนชั่น สำหรับประเด็นที่มีความยาว หรือต้องการนำเสนอให้เกิดความน่าเชื่อถือ อ้างอิง และสืบค้นข้อมูลได้ ส่วน Facebook ใช้สำหรับประเด็นสั้นๆ ทันต่อเหตุการณ์ มีแรงกดดันให้ต้องเขียนออกมาในขณะนั้น”

(นิวัช ศรีวิไลวัชร, การสื่อสารระหว่างบุคคล, 12 ธันวาคม 2555)

“ก็คือเรามีเว็บบล็อกอยู่แล้วไงคับ อย่างน้อยๆ เว็บบล็อกเรา มันก็เป็นช่องทางหนึ่งของการสื่อสาร ทุกคนเป็นนักข่าวได้ เหมือนสโตนแกนของโอเคเนชั่น อย่างน้อยๆ เราก็รับถ่ายรูปรีบเอา ขึ้นบล็อกเรารู้ว่า จะ ได้มีคนอื่นที่เค้าไม่ได้อยู่แถวสุขุมวิท อย่างเค้าอยู่บางนา อยู่ปทุมธานี หรือทั่วโลก เค้าจะ ได้รู้ว่าเกิดเหตุระเบิดขึ้นที่กรุงเทพฯ ณ ตอนนี่ ยิ่งถ้ามีเทคโนโลยีที่มีอินเทอร์เน็ตรวดเร็ว ให้คนรายงานข่าวได้ไว อย่างในทวีตเตอร์ เฟซบุ๊ก ผมว่า จะเป็นพื้นที่สำหรับการรายงานข่าวที่มีประโยชน์มากเลยนะ”

(เดชชาติ พวงเกษ, การสื่อสารระหว่างบุคคล, 29 ตุลาคม 2555)

“พี่ไม่ซีเรียสนะว่าผลงานเราจะ ได้ลงกับทางไทยพีบีเอสหรือไม่ เพราะเรามีเว็บไซต์ของโครงการ เรามียูทูปที่สามารถให้เรานำเสนออะไรให้กับสังคม ซึ่งตามแผนในปี 2556 ก็จะใช้สื่อออนไลน์ในการขับเคลื่อนด้วย เพราะการใช้สื่อหลักอาจจะต้องใช้เวลาค่อนข้างนาน หรืออาจจะถูกจำกัดสิทธิ์ ถูกเซ็นเซอร์บ้างส่วนบางคน แต่ถ้าเป็นยูทูปหรือเว็บไซต์ที่โครงการเราสร้างมา มันไม่มีใครปิดกั้น เราอยากบอก อยากสื่ออะไร เดี๋ยวที่ตรงนั้น มันเป็น โอกาสเหมาะที่เราจะใช้สื่อนี้เป็นช่องทางในการขับเคลื่อน”

(อชิรญา สร้อยสวิง, การสื่อสารระหว่างบุคคล, 20 ธันวาคม 2555)

“ผมเคยแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารให้กับเพื่อนๆ ในสังคมออนไลน์ให้รับรู้ถึงปัญหาในพื้นที่ ทำให้มีคนมาลงพื้นที่ มาออกค่าย จัดกิจกรรมกัน และร่วมลิงก์เพื่อการกระจายข่าวลงในเฟซบุ๊กของบุคคลทั่วไป อาทิ นักวิชาการ, นักกฎหมาย, นักเคลื่อนไหวภาคประชาชน, นักศึกษา, นักกิจกรรมศึกษาปัญหาสังคม”

(ศรายุทธ ฤทธิพิณ, การสื่อสารระหว่างบุคคล, 12 มีนาคม 2556)

“การใช้สื่ออื่นนอกจากเว็บแล้ว จะไม่มีบล็อก เคยสมัครแต่ต้องใช้เลขบัตรประชาชน ขึ้นตอนหลายอย่าง เราไม่ค่อยเข้าใจ ก็เลยใช้เฟสคุยส่วนตัว คุยทางการ และเคยสมัคร ยูทูบ จะเอางานลงเอาไว้ด้านศิลปวัฒนธรรม ส่วนข่าวเน้นส่งให้ไทยพีบีเอส ซึ่งเคื่อกี่เอลง ยูทูบอยู่แล้ว”

(อาธิฉะ แก้วนพรัตน์, การสื่อสารระหว่างบุคคล, 21 ธันวาคม 2555)

นอกจากนี้ยังพบว่า นักข่าวพลเมืองไม่เพียงแต่ใช้สื่อออนไลน์เป็นช่องทางหลักในการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารให้กับคนทั่วไปเท่านั้น แต่ยังคงกระจายข่าวสารไปในทุกๆ ช่องทางที่เปิดพื้นที่ให้ หรือมีเครือข่ายในการติดต่อ ที่สามารถเข้าถึงได้ซึ่งไม่เว้นแม้กระทั่งสื่อกระแสหลักในส่วนกลางและท้องถิ่น

“ช่วงปี 2553 ผมเคยเขียนเรื่อง เส้นเลือดหล่อเลี้ยงราชประสงค์ คมชัดลึก ก็เอาไปลง

หน้าหนึ่ง ผมเขียนตั้งแต่ก่อนที่จะมาอยู่นครศรีธรรมราช เนื่องจากผมเคยอยู่บ่อนไก่มาก่อน ผมเลยสามารถเขียน วิเคราะห์เส้นทาง แผนที่ได้ชัด เอาเขียนลง Blog โอเคเนชั่น คมชัดลึกก็เอาไปลงทั้งคืนเลย ทั้งหน้า 1 และหน้าใน”

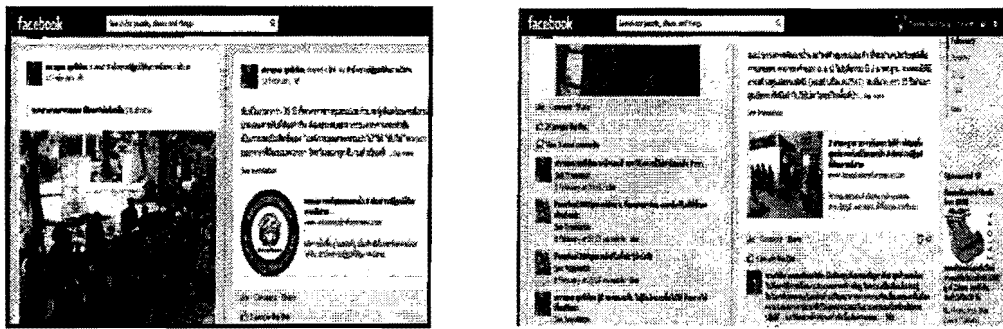
(นิวัช ศรีวิไลวัชร, การสื่อสารระหว่างบุคคล, 12 ธันวาคม 2555)

“ประเด็นที่ที่เสนอ ส่วนใหญ่สื่อหลักมักไม่มีคำถามว่าทำไมต้องส่งประเด็นนี้ เราได้รับความเชื่อถือ ซึ่งสื่อหลักก็พร้อมจะลงให้ บางช่วงก็ได้ลงเต็ม เป็นข่าวทีวี ข่าววิทยุ โทรมาสัมภาษณ์ต่อบ้าง สื่อหลักก็ติดตาม มีเคสที่เค้าขอข้อมูลตรงเหมือนกัน เช่น ผู้จัดการขอบทวิเคราะห์ชิ้นยาวของ FTA กรุงเทพธุรกิจขอบทความ มติชนขอให้ช่วยส่งข่าวให้หน่อย เดลินิวส์ขอรูปหน่อย ก็อาจเป็นเพราะส่วนตัวพื้นฐานที่รู้จักสื่อหลักด้วย”

(กรรณิการ์ กิจดิเวชกุล, การสื่อสารระหว่างบุคคล, 23 พฤษภาคม 2556)

“นอกจากจะส่งข่าวให้กับเว็บไซต์สำนักข่าวประชาไท ประมาณกว่า 100 ข่าวแล้ว ส่วนที่อื่นที่ส่งให้ก็มีตามสื่อกระแสหลัก หรือ เว็บไซต์อื่นๆ ที่เปิดพื้นที่ให้ เช่น เว็บไซต์ทีวีไทยเน็ตเวิร์ค เว็บไซต์สำนักข่าวปฏิรูปที่ดินภาคอีสาน เว็บไซต์สำนักข่าวประชาธรรม สถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส สถานีโทรทัศน์เคเบิลทีวีเครือข่ายชุมชนระวางภัย รวมถึงสถานีวิทยุชุมชนในพื้นที่ด้วย”

(ศรายุทธ ฤทธิพิณ, การสื่อสารระหว่างบุคคล, 12 มีนาคม 2556)

ภาพที่ 5.20 แสดงการใช้สื่อสังคมออนไลน์ (Facebook) ของนักข่าวพลเมืองเป็นช่องทางในการรายงานข่าวแลกเปลี่ยนกับเพื่อนในสังคมออนไลน์

ที่มา: Facebook ศรายุทธ ฤทธิพิณ

ภาพที่ 5.21 แสดงการใช้สื่อสังคมออนไลน์ (Facebook) ของนักข่าวพลเมืองเป็นช่องทางในการเผยแพร่ข่าวที่เกิดขึ้นในสังคม

ที่มา: Facebook เศรษฐติ พวงเกษ

1.3.1.1 ใช้สื่อออนไลน์ขับเคลื่อนประเด็นเชิงพื้นที่และขยายข้อมูลสู่สื่อหลัก

การใช้สื่อออนไลน์กรณีนี้เป็นลักษณะของการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร สภาพปัญหา สถานการณ์ หรือขนบธรรมเนียม วิถีชีวิตในพื้นที่ชุมชน โดยประเด็นและเนื้อหาที่นักข่าวพลเมืองเลือกที่จะนำมารายงานผ่านสื่อออนไลน์ ส่วนใหญ่นั้นจะเป็นประเด็นที่ใกล้ตัว เป็นเรื่องราวหรือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเฉพาะในพื้นที่ใดพื้นที่หนึ่งมากกว่าที่จะเป็นประเด็นทั่วไปของสาธารณชน มีทั้ง

เรื่องที่เป็นวิถีชีวิตที่ดีงาม และ การต่อสู้กับปัญหาที่พบในพื้นที่ อาทิ เรื่อง พ.ร.บ.สัญชาติของคนไทยพลัดถิ่น ผลกระทบจากการสร้างเขื่อน ปัญหาที่ดินทับซ้อน เป็นต้น ซึ่งจากการวิเคราะห์เนื้อหาพบว่า เรื่องที่เกี่ยวข้องกับสิทธิชุมชนวัฒนธรรม (Community and Cultural Rights) และสิทธิพลเมือง (Civil Rights) เป็นเรื่องที่น่าสนใจมากที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับความต้องการของนักข่าวพลเมือง ตลอดจนแนวคิดของกลุ่มนักวิชาการด้านนิเทศศาสตร์ นักวิชาชีพ และบรรณาธิการเว็บไซต์ ที่มองว่า นักข่าวพลเมือง ควรจะเป็นผู้นำข้อมูล ความจริงในพื้นที่ มารายงานมากกว่าที่จะเป็นประเด็นต่างๆ ไป เหมือนกับสื่อกระแสหลักรายงาน เนื่องจากเป็นเรื่องที่ใกล้ตัว มีความผูกพัน ใกล้ชิด สามารถเข้าถึง และเข้าใจบริบทสภาพแวดล้อมของปัญหาหรือสถานการณ์ที่เกิดขึ้นได้มากกว่า

“ผมคิดว่าทุกชีวิตในสังคมนี้ จำเป็นต้องออกมาเคลื่อนไหวตามสิทธินะครับ เมื่อเห็นว่าโครงการต่างๆของภาครัฐจะส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิต รวมทั้งก่อให้เกิดปัญหาภัยกับสังคมหรือประชาชน ซึ่งตัวผมเองมักจะนำเสนอข่าวผ่านสื่อออนไลน์ในประเด็นปัญหาที่เกี่ยวกับเรื่องที่ดิน ป่าไม้ ทรัพยากร พลังงาน การละเมิดสิทธิชุมชน ติดตามโครงการพัฒนาต่างๆของหน่วยงานภาครัฐ เพื่อให้สังคมเกิดความเข้าใจ รับรู้ และเข้าถึงในสิ่งที่จะส่งผลกระทบต่อการค้าเน้นวิถีชีวิตของชุมชนในท้องถิ่นนั้นๆ”

(ศรายุทธ ฤทธิพิณ, การสื่อสารระหว่างบุคคล, 12 กุมภาพันธ์ 2556)

“เนื้อหาที่เอาลง ส่วนมากเป็นประเด็นเกี่ยวกับวิถีชีวิต การดำรงชีวิตอยู่ในพื้นที่ เช่น วัฒนธรรม ประเพณี อาหารการกินพื้นบ้าน และอีกลักษณะเพื่อเป็นประโยชน์กับเด็กพีในการศึกษาหาความรู้ด้วย และที่อยากทำมากที่สุดคือ การถอดเทรกรื่องภาษาใต้ที่กำลังจะเลือนหายไปในกลุ่มเด็กยุคใหม่ บล็อกของพี่มันไม่ใช่เชิงวิชาการ เพราะอยากให้คนในพื้นที่โดยเฉพาะเด็กยุคใหม่ได้อ่าน ได้รับความรู้ รากเหง้า คำหลายคำ ที่เป็นภาษาถิ่น เรื่องพื้นบ้านใกล้ตัว รากเหง้าของตัวเอง เพราะเราเป็นครูหน้าที่ของเราต้องทำ”

(อัมพร ทองบัว, การสื่อสารระหว่างบุคคล, 20 พฤษภาคม 2556)

“นักข่าวพลเมืองผมมองแบบนี้ว่า มันโยงมาจากการที่สื่อกระแสหลักไม่เปิดโอกาสให้กับคนอื่น ๆ ประชาชน หรือบางคนทีเรียกว่าคนชายขอบ หรือคนที่ค่อยโอกาสทางสังคมได้มีพื้นที่สื่อในการพูดหรือแสดงความคิดเห็น ทั้งความคิดทางการเมืองหรือความคิดในการเล่าเรื่องราว

หรือประเด็นอะไรก็ได้ที่เค้าสนใจในชุมชน สะท้อนปรากฏการณ์ในชุมชน เช่นเรื่องสิ่งแวดล้อม หรือเรื่องในเชิงภูมิศาสตร์ชุมชนของเค้าให้ออกมา ไม่จำเป็นจะต้องเป็นเรื่องที่ Mass สนใจ ”

(มานะ ศรีรยาภิวัฒน์, การสื่อสารระหว่างบุคคล, 2 พฤศจิกายน 2555)

“สำหรับทิศทางการทำงานของนักข่าวพลเมืองนั้น ก็อย่างที่ทำอยู่แล้วนั่นแหละ ก็คืออย่าไปเล่นประเด็นเดียวกับสื่อกระแสหลัก ก็ควรจะเป็นประเด็นในพื้นที่ หรือประเด็นที่เค้ารู้สึกที่สุด”

(สุชาดา จักรพิสูทธิ์, การสื่อสารระหว่างบุคคล, 31 ตุลาคม 2555)

“อยากให้นักข่าวพลเมืองขับเคลื่อนในสิ่งที่มันอยู่ในชุมชนของเค้า เพราะว่าไม่มีใครสามารถเข้าถึงชุมชนของทุกชุมชนได้ สื่อหลักก็เข้าถึงไม่ได้ เราประชาชนทั่วไปก็เข้าถึงไม่ได้...คนก็จะได้ว่าปัญหาที่แท้จริงมันคืออะไร สิ่งที่สังคมมองข้ามไปคืออะไร แล้วเราควรจะทำจัดการกับปัญหานั้นอย่างไร...ถ้าไม่จำกัดในแง่ของพื้นที่ จะเป็นเฉพาะเรื่องก็ได้ เช่น เป็นนักข่าวพลเมืองที่สนใจในเรื่องของศิลปะไทย วัฒนธรรม ถ้าคุณมีความสนใจในเรื่องนี้ เราก็หยิบมาทำ เพื่อสะท้อนในสิ่งที่มันเป็นมุมมองที่คนมองไม่เห็น อันนั้นคือสิ่งที่นักข่าวพลเมืองควรจะขับเคลื่อนไปในสังคม”

(สกุลศรี ศรีสารคาม, การสื่อสารระหว่างบุคคล, 30 ตุลาคม 2555)

Cha Arecha Khaewnobparath
24 May 14

เป็นที่มาของความหวัง ความรู้สึกที่กล้าหาญกล้าไม่ได้อ่อน กับความหมายของการต่อสู้ของ
ชนวนการประท้วงเพื่อสิทธิมนุษยชน

1. ...เกิดเป็นกลุ่ม ส่วนจากขอ คลื่นใน พัดคลื่น ร้อนแรง ร้อนไฟ คน
ทุกคนต้องรับไว้บ้าง เดือดอก ก็คือมี ก็ความเดือดร้อน ร้อนไฟ ร้อนแรง
คลื่นใน คลื่นใน หวังหาคนสู้คนที่สามารถ ถวายความหวัง โดนคดี โดน
ยึดหมาย บุคคลเป็น หวังหาคน สู้คดีใน...

Continue reading...

Like Comment Share

Cha Arecha Khaewnobparath was tagged in 4 photos in ปฏิทินชุมชนโพธิ์
ฉบับที่ ๒ "บ้านโพธิ์ ในป่าช้า...สมทบปฏิวัติประชาชน" ในจำนวนโพสที่ถูกลบ
27 February 14

นี่คือปฏิทินชุมชนโพธิ์ ฉบับที่ ๒ ออกวันที่ ๒๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๖ มีจำนวนหน้า ๒๖ หน้า
รวมภาพ ๒๖ ภาพ และข้อความ ๒๖ หน้า

วัตถุประสงค์: เพื่อเผยแพร่เรื่องราวของชุมชนโพธิ์
โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเผยแพร่เรื่องราวของชุมชนโพธิ์
วัตถุประสงค์: เพื่อเผยแพร่เรื่องราวของชุมชนโพธิ์
วัตถุประสงค์: เพื่อเผยแพร่เรื่องราวของชุมชนโพธิ์

ปฏิทินชุมชนโพธิ์ฉบับที่ ๒ ออกวันที่ ๒๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๖
มีจำนวนหน้า ๒๖ หน้า รวมภาพ ๒๖ ภาพ และข้อความ ๒๖ หน้า

วัตถุประสงค์: เพื่อเผยแพร่เรื่องราวของชุมชนโพธิ์
วัตถุประสงค์: เพื่อเผยแพร่เรื่องราวของชุมชนโพธิ์

Cha Arecha Khaewnobparath
24 May 14

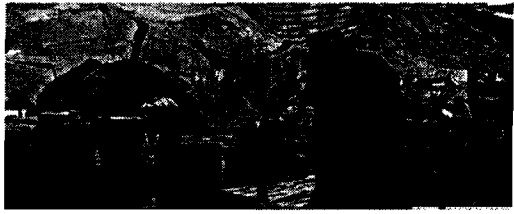
"...ใช่ ไปทานอาหารกัน...เดินบนนาข้าวบ้างห้อง เป็นห่วงเสียงคิด เหมือนคน โด่งดังได้
แปลแต่ ดินทะเล ไม่ลดขนาดกันไม่เดินบนนา...เดินกรบนตาไปจนใจใคร
See translation

ชัชวราภรณ์
23 May 14

Facebook : กับทศพลีลาไพรทองพิศ

"เราไม่ได้มีเพื่อนบ้านที่พูดภาษาไทย...คือกระตือรือร้นไม่มาสนใจเรื่องของเราเอง คนในพื้นที่จะ
ฟังอะไรก็จะคือเราพูดมา เขาได้ก็ได้อ่านไม่ได้อ่านก็ไม่ได้...แต่ต้องยอมรับว่าถ้าบ้านอีกด้าน
มากเขาจะไม่เข้าใจกัน ที่โพธิ์... See more — with Cha Arecha Khaewnobparath and 2
others.

Cha Arecha Khaewnobparath
27 September 2011 via Samsung Mobile

วันนี้ คนในดินแดน พ.ร.บ.สัญชาติ ของพี่น้องไทยพลัดถิ่นในลาว

Like Comment Share 13 13 6

Cha Arecha Khaewnobparath
26 September 2011 via Samsung Mobile

ในฐานะคนไทย พ.ร.บ.สัญชาติ เป็นการขอร้องประจวบ ครม.พญณี

Like Comment Share 5 5 5

Cha Arecha Khaewnobparath
21 January 2012 via Bangkok, Thailand

เรื่องความเข้าใจในเชิงที่บางคนถูกข่มขืนและการผลักดันให้ประชาชนในกรณีนี้เองไม่ได้มอง
พหุวัฒนธรรม ไม่ใช่เพราะว่า เรื่องสัญชาติมันเป็นเรื่องใหญ่ๆ อยู่ตรงกลางไม่ใช่เรื่อง
สำคัญ แต่สิ่งที่สำคัญที่สุดในการที่จะทำอะไรก็ตามจะต้องมีบริบทที่เข้าใจถึงความเป็นจริง
ของคนไทย...เราคือคนไทยแล้วแต่สัญชาติไทย และที่สัญชาติไทยอยู่ในคนทุกคน เราควรที่จะมีการ
ต่อสู้ของเราเอง อันนี้ถ้าจะเป็นอีกเหตุผลหนึ่ง หลังจากความผิดที่เรายกมา เป็นได้สิ่งมหัศจรรย์
เห็นแล้ว ว่า มี คำว่า ทำดีแล้วได้ดี มีอยู่จริง...ขอบคุณทุกคนที่ส่งกำลังใจมาให้พวกเรา
ตลอด ขอขอบคุณที่ร่วมกันส่งกำลังใจประธาธิทศพรต่อพี่น้องคนไทยพลัดถิ่น.....ฝาก
เราในนามส่วนทศพลีลาไพรทอง ขอกราบขอพรทุกคน จดใจคนทุกคนในนาม ส่วน ทศพลี
ลาไพรทอง ไทยทุกคน พี่น้องเชื้อสายทุกคน ทำมาหากินทุกคนทุกคน ทำมาหากิน
ทุกคน ทุกคนไม่มีการทำผิด ไม่มีการผิด ไม่มีการผิด ไม่มีการผิด.....พี่น้องประชาชนที่
ประเทศ ขอขอบคุณทุกคน ฝากกัน ขอขอบคุณที่หาวิธีแก้ปัญหาให้กับทุกคนทุกคนทุกคน
ทุกคนทุกคนทุกคนทุกคนทุกคนทุกคนทุกคนทุกคนทุกคนทุกคนทุกคนทุกคนทุกคน
ทุกคนทุกคนทุกคนทุกคนทุกคนทุกคนทุกคนทุกคนทุกคนทุกคนทุกคนทุกคนทุกคน
ทุกคนทุกคนทุกคนทุกคนทุกคนทุกคนทุกคนทุกคนทุกคนทุกคนทุกคนทุกคนทุกคน
ทุกคนทุกคนทุกคนทุกคนทุกคนทุกคนทุกคนทุกคนทุกคนทุกคนทุกคนทุกคนทุกคน

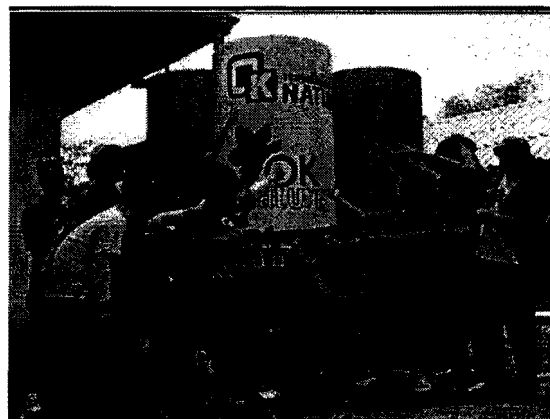
ภาพที่ 5.22 แสดงการใช้สื่อสังคมออนไลน์ (Facebook) ขับเคลื่อนประเด็นปัญหาในพื้นที่

ที่มา: Facebook: อออีฉะ แก้วนพรัตน์

5.3.2.3 ใช้สื่อออนไลน์ในการขับเคลื่อนกิจกรรมด้วยจิตสำนึกสาธารณะ

การใช้สื่อออนไลน์ในลักษณะนี้ เป็นอีกลักษณะหนึ่งของการใช้สื่อออนไลน์เพื่อ
ขับเคลื่อนด้านสิทธิพลเมืองในการรวมกลุ่ม ขอความช่วยเหลือ หรือความร่วมมือเพื่อทำกิจกรรม
สาธารณะที่เอื้อประโยชน์ให้กับสังคมที่เห็นได้เด่นชัดจากการศึกษาครั้งนี้ คือ กลุ่มนักข่าวอาสา
เว็บไซต์โอเคเนชั่น ได้มีการติดต่อสื่อสารผ่านบล็อก แลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร และทำกิจกรรม
สาธารณะร่วมกันในพื้นที่จริง ดังที่ นิวัช ศรีวิไลวัชร (การสื่อสารระหว่างบุคคล, 12 ธันวาคม 2555)
ได้กล่าวไว้ว่า “กลุ่มโอเคเนชั่น เป็นกลุ่มที่มีชีวิตจริงๆ สามารถดึงสมาชิกออกจากนอกจอมาด้วยกัน

ทำกลุ่มกิจกรรมเพื่อสังคมอยู่บ่อยๆ หรือมีกรพบปะสังสรรค์ในกลุ่มเป็นประจำ เป็นการแสดงออกถึงความจริงใจที่หาในได้้นอกจากมอนิเตอร์ ซึ่งกิจกรรมที่ผมเคยไปร่วมกับเพื่อน บล็อกเกอร์ คือ กิจกรรมการอนุรักษ์ธรรมชาติ” และจากการเผยแพร่ข้อมูลการทำกิจกรรมของกลุ่มบล็อกจิตอาสา พบว่า ยังมีกิจกรรมที่จัดขึ้นอย่างต่อเนื่องจากมุมมองแนวคิดและการสร้างเครือข่ายจิตอาสาที่เกิดจากการรวมตัวของกลุ่มบล็อกเกอร์ อาทิ การสร้างเสริมสุขภาพและมอบอุปกรณ์การศึกษาให้กับนักเรียนในจังหวัดสระแก้ว การร่วมสร้างบ่อน้ำให้ข้างป่า เป็นต้น

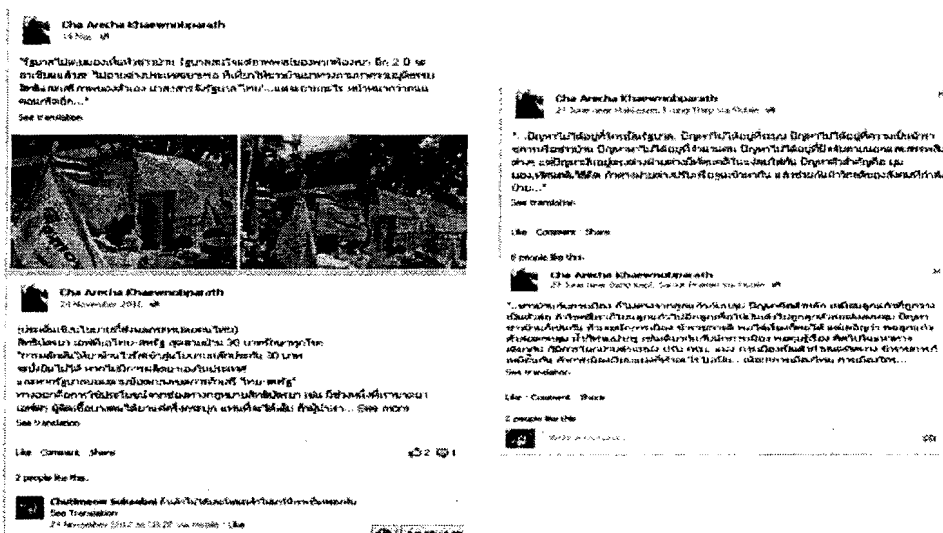
ภาพที่ 5.23 ภาพการจัดกิจกรรมสาธารณะของกลุ่มบล็อกเกอร์โอเคเนชั่น ตะคุตบอลพร้อมมอบอุปกรณ์การศึกษาให้เด็กๆ ที่สระแก้ว 19 มิถุนายน 2555 และการจัดกิจกรรมอาสาสร้างบ่อน้ำให้ข้างป่ากุยบุรี

ที่มา: เว็บไซต์โอเคเนชั่น (2555), บล็อกส่วนบุคคล supawan (2555)

5.3.2.4 การใช้สื่อออนไลน์เป็นพื้นที่สื่อสารหรือขับเคลื่อนทางการเมือง

เป็นลักษณะของการใช้สื่อออนไลน์ ไม่ว่าจะ เป็นบล็อก เฟซบุ๊ก หรือสื่อสังคมออนไลน์อื่นๆ เป็นช่องทางในการสื่อสารหรือการแสดงออกทางการเมือง ไม่ว่าจะเป็นการให้ความรู้ การแลกเปลี่ยน การแสดงความคิดเห็นหรือมุมมองที่มีต่อภาครัฐ การวิพากษ์วิจารณ์เรื่องการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยในลักษณะต่างๆ ตลอดจนการรวมกลุ่มเพื่อขับเคลื่อนทางการเมืองหรือต่อสู้เพื่อความเป็นประชาธิปไตย ดังที่ นิวัช ศรีวิไลวัชร (การสื่อสารระหว่างบุคคล, 12 ธันวาคม 2555) ได้ให้สัมภาษณ์ว่า “สำหรับผมจะใช้เฟซบุ๊กเพื่อนำเสนอกระแสดังประเด็น และแลกเปลี่ยน แสดงความคิดเห็นในประเด็นการเมืองเป็นส่วนใหญ่ และเกี่ยวกับความไม่สงบใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ แต่จะมีการตั้งกลุ่มพิเศษเพื่อใช้ในการพูดคุยกันทางการเมืองกับกลุ่มคนที่มีความคิดหลากหลาย สามารถใช้ข้อความได้ตรงไปตรงมา แต่ไม่รุนแรง เพราะต้องการพูดตรงประเด็น”

นอกจากนี้ อาอีจ๊ะ แก้วนพรัตน์ (การสื่อสารระหว่างบุคคล, 21 ธันวาคม 2555) ก็เป็นอีกคนหนึ่งที่ใช้เฟซบุ๊กในการแสดงออกทางการเมืองอย่างเห็นได้ชัด จากคำสัมภาษณ์ว่า “สำหรับการสื่อสารเรื่องการเมืองถ้าเป็นภาพรวมของเครือข่ายจะไม่ค่อยได้เล่น แต่มีสัดส่วนบุคคล ในเฟซจะเล่นอยู่เหมือนกัน ส่วนใหญ่แลกเปลี่ยนกับเพื่อนนักศึกษาหรือผู้ใหญ่ เป็นประเด็นเรื่องการเมืองที่ส่งผลกระทบต่อเยาวชนหรือต่อพวกเรา แผนพัฒนาที่เกี่ยวข้อง จะคุยกันในกลุ่มเพื่อนที่เข้าไปปัญหาเรื่องนี้ 4-5 คนที่คุย พูดกัน แลกเปลี่ยนกันได้”

ภาพที่ 5.24 ภาพการใช้สื่อสังคมออนไลน์เพื่อการสื่อสารทางการเมืองของนักข่าวพลเมือง

ที่มา: Facebook อาอีจ๊ะ แก้วนพรัตน์

5.3.2.5 ใช้สื่อออนไลน์เป็นพื้นที่สร้างเครือข่ายการสื่อสารเฉพาะกลุ่ม

ในส่วนนี้จะแสดงถึงการขยายช่องทางสื่อสารในสื่อออนไลน์ของกลุ่มนักข่าวพลเมืองในพื้นที่ต่างๆ โดยนอกจากเว็บไซต์องค์กรที่เปิดพื้นที่ให้แล้ว นักข่าวพลเมืองยังสามารถที่จะรวมกลุ่มเพื่อสร้างเครือข่าย สร้างสื่ออิสระบนพื้นที่ออนไลน์เพื่อร่วมกันเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารเฉพาะกลุ่มอีกทางหนึ่งด้วย อาทิเช่น เว็บไซต์โครงการคุ้มครองสิทธิเด็กไร้รัฐไร้สัญชาติ เว็บไซต์สำนักข่าวปฏิรูปที่ดินภาคอีสาน หรือสำนักข่าวลุ่มน้ำเขิน เครือข่ายสื่อชุมชนภาคใต้ วิทยุ และ ทีวีออนไลน์ กลุ่มสื่อเสียงคนอีสาน หรืออีสานวอยส์ สมาคมคนทามในเฟซบุ๊ก เป็นต้น

“เครือข่ายสื่อชุมชนภาคใต้ เราทำงานภาคประชาชน แต่เครือข่ายที่เข้ามาร่วมมือหลากหลาย ทั้งสื่อวิทยุชุมชน สื่อหนังสือพิมพ์ท้องถิ่น สื่อรายประเด็น หมายถึงเอ็นจีโอในภาคประชาสังคม ก็เข้ามาร่วมกับเราด้วย ผมว่าส่วนหนึ่งที่เค้าเข้ามามีส่วนร่วมในส่วนของภาคประชาชนไม่ใช่ภาคประชาสังคมหรือเอ็นจีโอ แต่เราทำงานร่วมกัน เราเรียกว่ากองบรรณาธิการสื่อชุมชนภาคใต้ พยายามนำประเด็นเรื่องราวต่างๆ ของพื้นที่ในภาคใต้หรือชุมชนออกสู่สาธารณะในรูปแบบของการจัดรายการวิทยุ ในรูปแบบของการเขียนข่าว เขียนบทความ”

(อานนท์ มีศรี, การสื่อสารระหว่างบุคคล, 19 ธันวาคม 2555)

“เราจะมีเว็บไซต์ในวงการของเรา คือ <http://www.stateless4child.net/> องค์กรสิทธิชุมชน จ.พะเยาเป็นเว็บไซต์ของคนไร้สัญชาติหรือนักวิชาการเข้าไปหาความรู้ข้อมูลได้ จะมีตั้งแต่ความรู้เรื่องกฎหมายเว็บบอร์ดถามตอบ ประชาสัมพันธ์กิจกรรม ข่าวในวงการสิทธิสถานะบุคคล ซึ่งได้มาจาก หนังสือพิมพ์เราตัดแปะ ข่าวที่มาจากกฎกระทรวง เปิดปมเกี่ยวกับสิทธิสถานะของคนพิการ ส่วนเรื่องเล่าเราก็ไปโพสต์ลงเว็บไซต์นี้เหมือนกัน”

(อชิรญา สร้อยสวิง, การสื่อสารระหว่างบุคคล, 20 ธันวาคม 2555)

“นอกจากเว็บไซต์ประเทศไทยแล้ว ผมก็มีเว็บไซต์สำนักข่าวปฏิรูปที่ดินภาคอีสาน เป็นอีกพื้นที่หนึ่งที่ใช้เป็นช่องทางในการเสนอเรื่องราวของชาวบ้านที่มีความขัดแย้งกับหน่วยงานรัฐในเรื่องที่ดินและเรื่องต่างๆ ผมก็เข้ามาช่วยทำเนื้อหาให้กับเครือข่ายปฏิรูปที่ดินภาคอีสานเสนอทางเว็บไซต์และจดหมายข่าวปฏิรูปที่ดินภาคอีสานเรื่อยมา”

(ศรายุทธ ฤทธิพิณ, การสื่อสารระหว่างบุคคล, 12 กุมภาพันธ์ 2556)

“ตอนนี้พวกเราก็ใช้เครือข่ายสื่อเสียงคนอีสาน หรือ อีสานวอยส์ในเว็บไซต์อยู่ด้วย ส่งข่าวให้เค้าลง และก็พยายามใช้เฟซบุ๊กของสมาคมคนทาม ซึ่งถือว่าเป็นองค์กรของชาวบ้านที่

เข้มแข็ง ที่พร้อมจะเรียนรู้ และให้ความสำคัญกับการใช้สื่อยุคใหม่เพื่อการสื่อสารเพื่อปกป้องสิทธิคนตาม”

(ปัญหา คำลาก, การสื่อสารระหว่างบุคคล, 10 มิถุนายน 2556)

ภาพที่ 5.25 ภาพการขยายพื้นที่สื่อออนไลน์เพื่อใช้ในการสื่อสารเฉพาะกลุ่มของนักข่าวพลเมือง

ที่มา: Facebook ปัญหา คำลาก; อานนท์ มีศรี; กลุ่มสื่อเสียงคนอีสาน (2556); เว็บไซต์สำนักข่าวปฏิรูปที่ดินภาคอีสาน (2556); เว็บไซต์สำนักข่าวลุ่มน้ำเงิน (2556); เว็บไซต์องค์กรสิทธิชุมชน จ. พะเยา (2556)

5.3.2.6 ใช้สื่อออนไลน์ขยายประเด็นให้เห็นในสื่อหลักเพื่อต่อรองเชิงนโยบาย

นักข่าวพลเมืองส่วนใหญ่ต้องการที่จะมีพื้นที่ในการสื่อสารเรื่องราวให้กับคนในสังคมได้รับรู้และเข้าใจปัญหาหรือสถานการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้น ถึงแม้ว่าสื่อออนไลน์จะสามารถเป็นพื้นที่ที่ทุกคนสามารถเข้าถึงและเผยแพร่ข้อมูลความจริงที่เกิดขึ้นได้ แต่นักข่าวพลเมืองก็ไม่อาจปฏิเสธได้

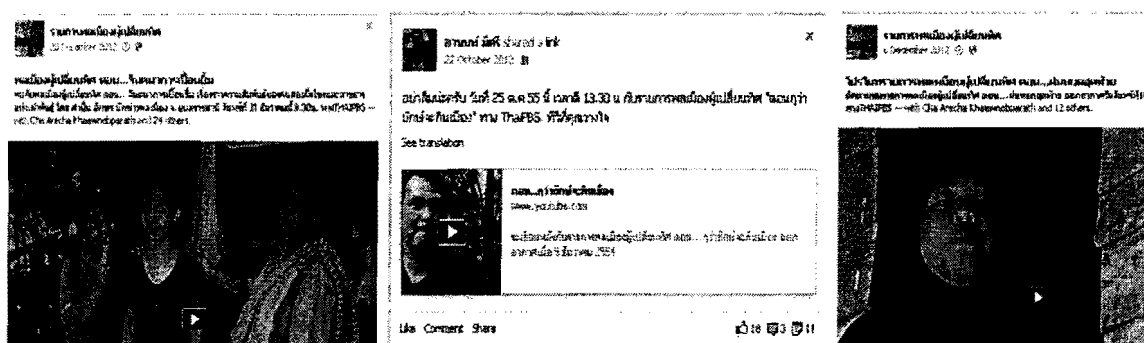
ว่า สื่อกระแสหลักคือพลังเสริมที่สำคัญสำหรับการขับเคลื่อนประเด็นหรือการทำให้เรื่องราวปัญหาเล็กๆ สามารถบรรเทา ได้รับความช่วยเหลือ และแก้ไขได้ ดังนั้น นักข่าวพลเมืองจึงพยายามที่จะสร้างการยอมรับและ ขับเคลื่อนประเด็นในพื้นที่ โดยเฉพาะประเด็นที่เกี่ยวข้องกับสิทธิต่างๆ ให้เผยแพร่ผ่านสื่อกระแสหลักควบคู่ไปกับสื่อออนไลน์ ดังคำสัมภาษณ์

“ประเด็นสิทธิมนุษยชน นักข่าวพลเมืองมีส่วนในการขับเคลื่อนสู่สังคมได้ แต่เรื่องนี้ เป็นเรื่องละเอียดอ่อน บางครั้งเราต้องใช้สื่อ เช่น ไทยพีบีเอส ซึ่งปัจจุบันมีหลากหลายรายการ เรื่องที่นักข่าวพลเมืองพอจะขับเคลื่อนประเด็นสิทธิชุมชนได้ ก็คือแผนพัฒนาภาคใต้ ตามมาตรา 67 มั่น ชัดเจน สิทธิชุมชนท้องถิ่น เรื่องการบุกรุกที่ชุมชน ชุมชนต้องตัดสินใจ ต้องขับเคลื่อนตรงนี้ ยกตัวอย่าง เช่น ไฟไหม้ป่าพลูป่าควนคูแครง ผม โปรงนักข่าวพลเมืองเมื่อ 2 ปีที่ผ่านมา ก็ได้ผลนะ ทหารเข้ามาดูแล เข้ามาแผ้ว เข้ามาขุดคู หลังจากที่นี่นักข่าวพลเมืองทำไป พออีก 2 ปีต่อมา ก็เกิด ปัญหาไฟไหม้ซ้ำซากอีก ทำไม มันน่าสนใจนะ ผมก็โปรงให้นักข่าวพลเมืองอีก ก่อนที่รายการเวที สาธารณะจะเข้ามา พอโปรงไป 2 อาทิตย์ ก็มีรายการเวทีสาธารณะเข้ามาทำรายการต่อ”

(อานนท์ มีศรี, การสื่อสารระหว่างบุคคล, 19 ธันวาคม 2555)

“นักข่าวหลัก ถ้าจะทำงานตามประเด็นข่าว เช่น กระแสคนไทยพลัดถิ่นมาแรง เขาก็จะ ลงมาทำเรื่องนี้ ทำแล้วก็ผ่านไป ไม่ได้ติดตามตลอด เขาก็มีประเด็นต่อเนื่องที่ต้องติดตาม ถ้าไม่ได้รู้ ปัญหาที่เราต้องการจริงๆ แต่นักข่าวพลเมืองจะรู้ว่ามื่อะไรในพื้นที่ เราอยากสื่อสารอะไร สามารถ เป็นกระบอกเสียงแทนพี่น้องได้ เราสามารถพัฒนาประเด็นต่อไปเรื่อยๆ แล้วเรียนรู้ติดตามเรื่องราว เหล่านี้ได้มากกว่า ดังนั้นถ้าข่าวของเราทำได้ ก็จะช่วยให้อีกสื่อหลักติดตามเราได้เหมือนกัน”

(อาอีฉ๊ะ แก้วนพรัตน์, การสื่อสารระหว่างบุคคล, 21 ธันวาคม 2555)

ภาพที่ 5.26 ภาพการขับเคลื่อนประเด็นในพื้นที่สู่สื่อสาธารณะของนักข่าวพลเมือง

ที่มา: Facebook อานนท์ มีศรี และ อาอีฉ๊ะ แก้วนพรัตน์

นอกจากนี้จากการสัมภาษณ์บล็อกเกอร์โอเคเนชั่น ก็พบว่า ประเด็นเนื้อหาที่นักข่าวพลเมืองนำเสนอผ่านสื่อออนไลน์นั้น สามารถขยายพื้นที่เข้าไปสู่สื่อกระแสหลักได้จริง ดังคำสัมภาษณ์

“ตอนนี้ก็เป็นนักเขียนรับเชิญให้กับหนังสือพิมพ์ Public Post ของชาวมุสลิม เขียนเรื่องกิจกรรมมุสลิมที่ทำในจังหวัดนครศรีธรรมราช เนื่องจากผมมีญาติเป็นมุสลิม ถูกเชิญไปพูดคุยในรายการวิทยุของเครือเนชั่น อ.ส.ม.ท.ก็เคย เป็นรายการเรื่องเศรษฐกิจ ที่เค้าเจอเรื่องของผม ก็คือเวลาเค้าจะคิดประเด็นมานำเสนอในรายการ เค้าก็ใช้คำ Search ในกูเกิล แล้วมันก็ขึ้นแต่ชื่อผม NN1234 ก็ทำให้ประเด็นของผมได้ขยายไปในช่องทางอื่นๆ และได้มีส่วนร่วมในการสื่อสารผ่านสื่ออื่นๆ นอกจากบล็อกของผมด้วย”

“ภาพหน้า 1 คมชัดลึก เรื่อง เส้นเลือดหล่อเลี้ยงราชประสงค์ ลงปี 53 ผมเขียนเพราะแต่ก่อนที่จะมาอยู่นครศรี ผมเคยอยู่บ่อนไก่อมาก่อน ผมเลยสามารถเขียน วิเคราะห์เส้นทาง แผนที่ได้ชัดเจน เขียนลง Blog โอเคเนชั่น คมชัดลึกก็เอาไปลงทั้งคืนเลย ทั้งหน้า 1 และหน้าใน คนก็เข้ามาขอ Full Paper กันใหญ่เลย”

(นิวัช ศรีวิไลวัชร, การสื่อสารระหว่างบุคคล, 12 ธันวาคม 2555)

ภาพที่ 5.27 ภาพการขับเคลื่อนประเด็นจากบล็อกสู่หน้า 1 คมชัดลึก

ที่มา: บล็อกส่วนบุคคล mm1234 (2554)

ข้อมูลที่นักข่าวพลเมืองได้ให้สัมภาษณ์ไว้เบื้องต้น แสดงให้เห็นว่า การคัดเลือกประเด็นของนักข่าวพลเมือง สามารถขับเคลื่อนไปสู่สื่อกระแสหลักได้จริง หรือ ชี้ให้เห็นว่าประเด็นที่นักข่าวพลเมืองนำเสนอมีความน่าสนใจ และเป็นเรื่องที่สื่อกระแสหลักก็ต่างเห็นความสำคัญที่จะติดตามหรือนำเสนอในประเด็นเดียวกันกับนักข่าวพลเมือง และจากการสำรวจการนำเสนอข่าวของสื่อกระแสหลักอย่างสื่อสิ่งพิมพ์ จากการพาดหัวข้อข่าว (Headline) ในหน้า 1 ของหนังสือพิมพ์ทุกฉบับในช่วงเดือนตุลาคม 2555 ถึง เดือนมกราคม 2556 ผ่านบริการ iQNewsclip เพิ่มเติม จะพบว่าในการคัดเลือกข่าวของกองบรรณาธิการของสื่อหลักนั้นส่วนใหญ่จะแตกต่างจากเรื่องราวที่นักข่าวพลเมืองนำเสนอผ่านเว็บไซต์ คือ จะเป็นข่าวที่เป็นภาพรวมใหญ่ มีความเกี่ยวข้อง หรือส่งผลกระทบต่อคนในสังคมใหญ่ เกี่ยวข้องกับบุคคลที่มีชื่อเสียง หรือ ติดตามจากเหตุการณ์ หรือ สถานการณ์สำคัญๆ ข่าวที่สื่อสิ่งพิมพ์เลือกมานำเสนอมากที่สุด 5 อันดับแรก คือ ข่าวเกี่ยวกับความรุนแรงใน 3 จังหวัดชายแดนใต้ พบที่ปรากฏเป็นข่าวในหน้า 1 จำนวน 505 ข่าว รองลงมาคือนโยบายการรับจ้มนำเข้าของรัฐบาล พบจำนวน 414 ข่าว กสทช. กกับการประมูล 3 จี จำนวน 297 ข่าว การโหวตปรับแก้ รัฐธรรมนูญ พบจำนวน 192 ข่าว และนโยบายการปรับขึ้นค่าแรงขั้นต่ำ 300 บาท จำนวน 144 ข่าว ตามลำดับ แสดงได้ดัง ตารางที่

ตารางที่ 5.26 แสดงปริมาณประเด็นการพาดหัวข่าวในสื่อหนังสือพิมพ์ทุกฉบับ ตั้งแต่เดือนตุลาคม 2555 ถึง เดือนมกราคม 2556

ประเด็นการพาดหัวข่าว	จำนวนที่ปรากฏเป็นข่าวในหน้า 1 (ข่าว)				
	ต.ค. 2555	พ.ย. 2555	ธ.ค. 2555	ม.ค. 2556	รวม
1. สถานการณ์ใน 3 จังหวัดชายแดนใต้	148	143	64	150	505
2. นโยบายรับจ้มนำเข้าของรัฐบาล	270	79	55	10	414
3. กสทช. กกับการประมูล 3 จี	205	37	52	3	297
4. การโหวตปรับแก้ รัฐธรรมนูญ	5	1	157	29	192
5. การเลือกตั้งผู้ว่า กทม.	4	-	30	135	169
6. นโยบายการปรับขึ้นค่าแรง 300 บาท	2	50	11	81	144
7. กรณีเขาพระวิหาร ไทย-กัมพูชา	-	-	-	140	140
8. ละครเหนือเมฆ ช่อง 3	-	-	-	99	99

ตารางที่ 5.26 (ต่อ)

ประเด็นการพาดหัวข่าว	จำนวนที่ปรากฏเป็นข่าวในหน้า 1 (ข่าว)				
	ต.ก. 2555	พ.ย. 2555	ธ.ค. 2555	ม.ก. 2556	รวม
9. จุดเทียนชัยถวายพระพร	-	-	76	-	76
10. ตึกบงกช - เสี่ยงบุญชัย	-	73	-	-	73
11. มาร์ค อภิสิทธิ์ ผู้คดี 4 ข้อหา	-	-	70	-	70
12. ม็อบแซ่แข็งเสื้อแดง	-	58	9	-	67
13. จีซีฟอกรัฐบาล	6	58	3	-	67
14. นโยบายรดคันแรก	6	2	30	14	52
15. ตีปมอุทราช	50	-	-	-	50
16. พายุ "แกมี"	47	-	-	-	47
17. ม็อบไล่รัฐบาล	4	33	-	-	37
18. โรฮิงยา	-	-	-	37	37
19. โอบามา กู้เศรษฐกิจไทย	-	35	-	-	35
20. กรณี "สรยุทธ" ไร่ส้ม	15	19	-	-	34
21. ทวาย	4	5	14	9	32
22. ละครแรงเงา (เด็กชดยา)	-	28	-	-	28
23. คดี 99 ศพ	1	12	9	5	27
24. หวดตู้ หวดออนไลน์	25	1	-	-	26
25. ม็อบสวนป่าล้มอ้อย ราคาป่าล้ม	-	-	23	3	26
26. อุ้งอิง โคนแอร์สาตกาแฟ	-	-	25	-	25
27. สมยศ เจิงคอกจิก หมิ่นเบื้องสูง	-	-	-	23	23
28. เลิกทรงผมเกรียนนักเรียนชาย	-	-	-	18	18
29. นายกตวายุสัจย์	-	14	-	-	14
30. นිර โทษกรรม	-	-	10	-	10
31. ทวีมาลาญ	4	-	-	-	4

หมายเหตุ. เก็บรวบรวมข้อมูล โดยใช้ฐานข้อมูลบริการ IQNewsClip ม.ธุรกิจบัณฑิต

จากข้อมูลที่ได้สำรวจใน ตารางที่ข้างต้น ประกอบกับการวิเคราะห์เนื้อหาข่าวของ นักข่าวพลเมืองและข่าวในหน้าหนังสือพิมพ์ ทำให้ผู้วิจัยพบอีกว่า ประเด็นที่สื่อกระแสหลักให้ความสำคัญและเลือกมานำเสนอเป็นประเด็นเดียวกันกับนักข่าวพลเมือง แต่มีการชูประเด็นหรือ การให้รายละเอียดที่มุ่งเน้นต่างกัน เช่น ข่าวการขึ้นค่าแรง 300 บาท สื่อหลักจะนำเสนอรายละเอียด ของนโยบาย และผลกระทบในภาพรวม แต่นักข่าวพลเมืองจะมุ่งเน้นผลกระทบเฉพาะกลุ่ม เฉพาะ พื้นที่มากกว่า หรือกรณีข่าวนโยบายรถคันแรก สื่อหลักจะให้รายละเอียดรอบด้านเกี่ยวกับนโยบาย ส่วนนักข่าวพลเมืองจะมองถึงปรากฏการณ์ที่ได้รับผลกระทบจากนโยบายและจากประสบการณ์ ของตนเอง เช่น การไม่มีที่จอดรถ สภาพการจราจรที่ติดขัดมากขึ้น เป็นต้น

นอกจากนี้ ยังพบว่า ประเด็นที่นักข่าวพลเมืองนำเสนอส่วนใหญ่จะเป็นประเด็นที่สื่อหลักให้ความสำคัญน้อยหรืออยู่ในอันดับท้ายๆ เช่น มีอบสวนปาล์ม ที่วิมาลายู เป็นต้น อย่างไรก็ตาม ประเด็นการนำเสนอข่าวของนักข่าวพลเมืองและสื่อกระแสหลัก จะมีทั้งความเหมือนและความแตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับสถานการณ์หรือการให้ความสำคัญของคนในสังคมด้วย นั่นสะท้อนให้เห็นว่า การคัดเลือกประเด็นของนักข่าวพลเมือง อาจจะตรง สอดคล้อง หรือแตกต่างไปจากการ คัดเลือกหรือการกำหนดควาระข่าวสารของสื่อกระแสหลักก็ได้ ซึ่งจากนำเสนอประเด็นหรือเรื่องราว ที่นักข่าวพลเมืองเลือกนำเสนอผ่านเว็บไซต์ในช่วงระยะเวลา 4 เดือน พบว่า ประเด็นที่นักข่าวพลเมืองเลือกมานำเสนอส่วนใหญ่จะเป็น เรื่องการคัดค้านแก่งเสือเต้น พบจำนวน 17 ข่าว รองลงมา เป็นเรื่องการคัดค้านเหมืองโปแตช พบจำนวน 11 ข่าว เหมืองแร่ทองคำ 8 ข่าว สถานการณ์ชายแดนใต้ และ เอฟทีเอ พบจำนวนเท่ากัน คือ 5 ข่าว ตามลำดับ ดัง ตารางที่

ตารางที่ 5.27 แสดงปริมาณการนำเสนอประเด็นข้อมูลข่าวสารของนักข่าวพลเมืองผ่านหน้าเว็บไซต์ 5 เว็บไซต์ ตั้งแต่เดือนตุลาคม 2555 ถึง เดือนมกราคม 2556

ประเด็นการนำเสนอ	จำนวนที่นักข่าวพลเมืองเลือกมานำเสนอ ในหน้าเว็บไซต์ (เรื่อง)
1. การคัดค้านแก๊งเสียดินของชาวสะเอียบ	17
2. การคัดค้านเหมืองโปแตช	11
3. กรณีเหมืองแร่ทองคำ	8
4. สมาชิกสหพันธ์เกษตรกรภาคใต้ถูกยิง	5
5. เอฟทีเอ	5
6. เจ้าของรางวัลแมกไซไซลาหายตัวไป	3
7. โรฮิงญา	3
8. ขบวนการพิมูฟ	3
9. คดีสวนปาล์มสุราษฎร์	2
10. การรวานคนจนพบนายก	2
11. ภาษีรถคันแรก	2
12. อื่นๆ (ที่ไม่พบการนำเสนอซ้ำ) เช่น ทีวีมาลายู	1

จากข้อมูลข้างต้น เมื่อเทียบกับข้อมูลการนำเสนอประเด็นข่าวของหนังสือพิมพ์ในตารางที่ 5.26 แล้วจะพบว่า ประเด็นที่นักข่าวพลเมืองเลือกมานำเสนอเป็นเรื่องเดียวกับสื่อกระแสหลักซึ่งหมายถึง หน้าหนึ่งของหนังสือพิมพ์ นั้น ได้แก่เรื่อง ภาษีรถคันแรก สถานการณ์ชายแดนใต้ คดีสวนปาล์ม โรฮิงญา และ ทีวีมาลายู เป็นต้น

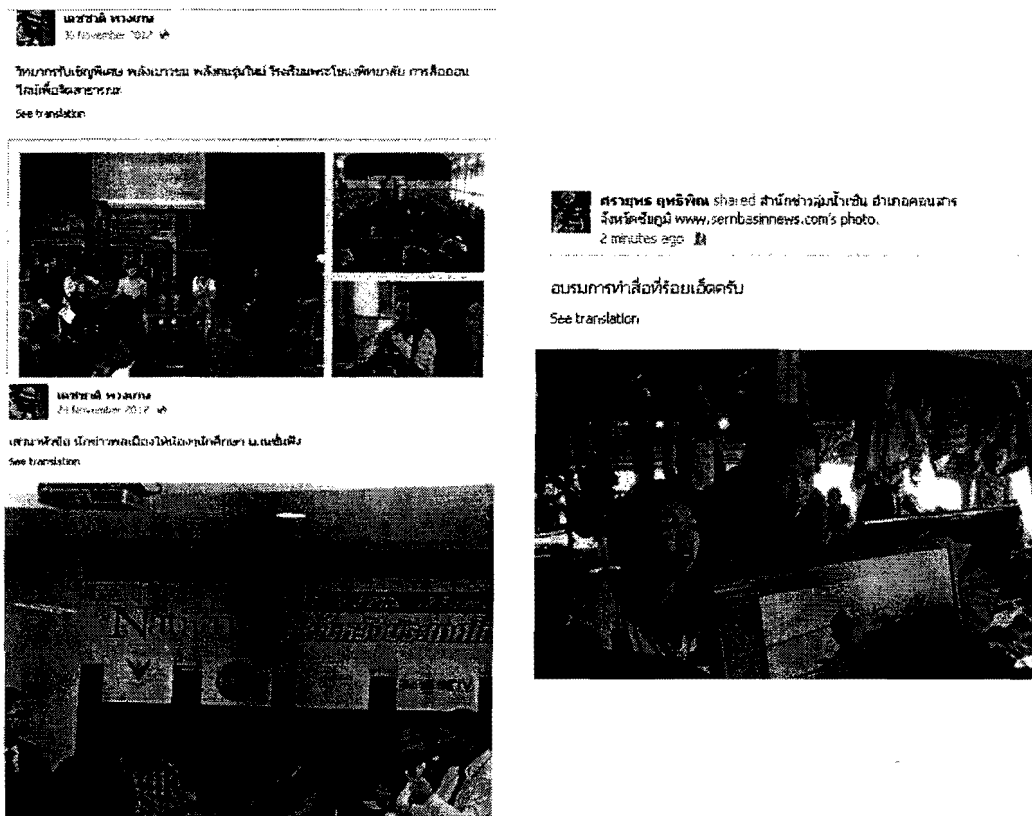
สรุปได้ว่า นักข่าวพลเมืองสามารถที่จะเป็นผู้คอยคัดเลือกข้อมูลข่าวสารเพื่อเผยแพร่ให้กับคนในสังคมผ่านสื่อออนไลน์ได้มากขึ้น และในบางประเด็นก็ยังเป็นประเด็นเดียวกันกับที่สื่อกระแสหลักให้ความสำคัญหรือเลือกที่จะนำมาสื่อสาร นั่นแสดงให้เห็นว่า การคัดเลือกประเด็นข้อมูลข่าวสารของนักข่าวพลเมืองเพื่อเผยแพร่ผ่านสื่อออนไลน์ สามารถที่จะกลายเป็นประเด็นหลักที่ทำให้สื่อกระแสหลักต้องติดตาม หรือหยิบนำไปขยายผลต่อไป

5.3.2.7 ใช้สื่อออนไลน์เป็นพื้นที่จัดการความรู้ขยายจากคนหนึ่งถึงมวลชน

ในการเรียนรู้ และใช้สื่อในยุคใหม่ของกลุ่มนักข่าวพลเมือง นอกจากจะแบ่งปันและเรียนรู้ร่วมกันในสังคมออนไลน์แล้ว นักข่าวพลเมืองยังใช้สิทธิความเป็นพลเมืองในการสื่อสารแลกเปลี่ยน เรียนรู้ เพื่อสร้างการรู้เท่าทันในการใช้สื่อใหม่ให้กับคนกลุ่มอื่นๆ ในสังคมตามโอกาสและวาระที่คนในสังคม องค์กร หรือสถาบันการศึกษาให้ความสำคัญอีกด้วยตัวอย่างเช่น

กรณีของคุณเคชชาติ พวงเกษ นักข่าวอาสาเว็บไซต์ไอเคเนชั่น หลังจากเป็นนักข่าวพลเมืองที่มีชื่อเสียงโด่งดังไปทั่วโลกในการทำหน้าที่ของพลเมือง ถ่ายภาพเหตุการณ์ระเบิดแล้วเผยแพร่ผ่านสื่อออนไลน์ เพียงชั่วพริบตาเดียว ก็สร้างความฮือฮา และความรู้จักให้กับคนทั่วประเทศและทั่วโลก และยังได้รับรางวัลชนะเลิศ Thailand Blog Award 2012 ประเภท Citizen Reporter ในปีที่ผ่านมาด้วย ทำให้เกิดการตื่นตัวในเรื่องการสื่อสารสมัยใหม่ให้กับเยาวชนหรือประชาชนในสังคมไทยมากขึ้น คุณเคชชาติจึงได้ถูกเชิญไปเป็นวิทยากรให้กับหน่วยงานและสถาบันการศึกษาต่างๆ มากมาย อาทิ โรงเรียนพระโขนงพิทยาลัย โรงเรียนวิจิตรวิทยา เอกมัย 30 มหาวิทยาลัยเนชั่น เป็นต้น

นอกจากนี้ยังมีกรณีของคุณศรายุทธ ฤทธิพิณ ที่นอกจากจะใช้สื่อออนไลน์เพื่อเผยแพร่ข่าวที่ชาวบ้านได้รับผลกระทบแล้วยังมุ่งที่จะช่วยปลูกฝังในเรื่องสิทธิการต่อสู้ หรือเรียกร้องความไม่ชอบธรรมเพื่อชุมชน รวมทั้งการเสริมทักษะการเขียนข่าว บทความ สารคดี กวี กฎหมาย รวมถึงการผลิตสื่อแก่เด็ก และเยาวชน ในพื้นที่ในชุมชน เช่น เปิด โรงเรียนวันเสาร์ที่บ้านบ่อแก้ว สร้างกลุ่มเยาวชนรักษ์ธรรมชาติลุ่มน้ำเขิน อบรมการทำข่าว ตัดต่อวิดีโอ ให้กับในชุมชนและเครือข่ายปฏิรูปที่ดินภาคอีสาน (คปอ). เป็นต้น

ภาพที่ 5.28 ภาพการเป็นวิทยากรถ่ายทอดความรู้การใช้สื่อใหม่และรู้เท่าทันของนักข่าวพลเมือง

ที่มา: Facebook เดชชาติ พวงเกษ และ Facebook ศรายุทธ ฤทธิพิณ

จากการศึกษาและการสัมภาษณ์กลุ่มนักข่าวพลเมืองเกี่ยวกับการใช้สื่อออนไลน์ในการขับเคลื่อนประเด็นสิทธิมนุษยชนในสังคมไทยดังกล่าวข้างต้น พบว่า นักข่าวพลเมืองในแต่ละเว็บไซต์ใช้สื่อออนไลน์เพื่อการขับเคลื่อนสังคมในลักษณะต่างๆ ตามระดับการขับเคลื่อนทั่วไปสู่การขับเคลื่อนประเด็นหรือนโยบายเชิงสังคม คือ 1) การรายงาน เผยแพร่ประเด็นข้อมูลข่าวสาร 2) การร่วมแบ่งปัน แลกเปลี่ยนความคิดเห็น 3) การสร้างพื้นที่การสื่อสารเฉพาะกลุ่ม 4) การรวมกลุ่มเพื่อทำกิจกรรมให้เกิดประโยชน์สาธารณะ 5) การจัดการความรู้ร่วมกัน 6) การต่อรองหรือต่อสู้เชิงนโยบายสาธารณะ ซึ่งพื้นที่เว็บไซต์โอเคเนชั่น เป็นพื้นที่ที่กลุ่มนักข่าวอาสาหรือนักข่าวพลเมืองใช้ในการขับเคลื่อนเรื่องสิทธิมนุษยชนได้ทุกระดับเมื่อเทียบกับเว็บไซต์อื่นๆ ซึ่งประกอบไปด้วยเว็บไซต์สำนักข่าวประชาธรรม เว็บไซต์ประชาไท เว็บไซต์เครือข่ายนักข่าวพลเมืองสถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส และเว็บไซต์ศูนย์ข้อมูลและข่าวสืบสวนเพื่อ สิทธิพลเมืองสรุป ได้ดังภาพ

นักข่าวพลเมืองกับระดับการขับเคลื่อนด้านสิทธิมนุษยชนในสังคมไทย						
นักข่าวพลเมือง	การเผยแพร่ข่าวสารและกระจายสู่สื่อหลัก	การร่วมแบ่งปันแลกเปลี่ยนความคิดเห็น	การสร้างพื้นที่สื่อสารเฉพาะกลุ่ม	การรวมกลุ่มทำกิจกรรมเพื่อประโยชน์สาธารณะ	การจัดการความรู้ให้กับคนในสังคม	การต่อรองเชิงนโยบาย
1 ประชาสรร	✓	✓	✓			✓
2 ประชาไท	✓	✓	✓		✓	✓
3 9	✓	✓	✓	✓	✓	✓
4 www	✓	✓	✓		✓	✓
5 TCU	✓	✓	✓		✓	✓

ภาพที่ 5.29 แสดงระดับการขับเคลื่อนประเด็นสิทธิมนุษยชนของนักข่าวพลเมืองในแต่ละเว็บไซต์

ที่มา: เรียบเรียงโดยผู้วิจัย

5.4 กรณีศึกษา: นักข่าวพลเมืองกับการขับเคลื่อนเรื่องสิทธิมนุษยชนในสังคมไทย

จากการสัมภาษณ์กลุ่มนักข่าวพลเมือง ตลอดจนนักข่าวอาชีพ นักวิชาการ และบรรณาธิการเว็บไซต์ทั้ง 5 เว็บไซต์ ทำให้ผู้วิจัยพบว่า การที่ประชาชนในสังคมไทยบางกลุ่ม ให้การยอมรับ เรียนรู้ และใช้สื่อออนไลน์เป็นพื้นที่เพื่อการแสดงออกในการสื่อสาร ไม่ว่าจะเป็นการบอกเล่า เรื่องราว การแลกเปลี่ยน แบ่งปันข้อมูล การแสดงความคิดเห็น หรือรายงานข้อมูลข่าวสารประเด็นต่างๆ ให้กับคนในสังคมเพิ่มมากขึ้นนั้น ถือเป็นจุดเริ่มต้นของการขับเคลื่อนที่ก้าวไปได้ เพราะปรากฏการณ์ดังกล่าวนี้ คือการใช้สิทธิพลเมือง (Civil Rights) ซึ่งถือเป็นสิทธิพื้นฐานที่จะช่วยกระตุ้นให้เกิดการขับเคลื่อนในสิทธิด้านอื่นๆ ตามมา ไม่ว่าจะเป็นสิทธิทางการเมือง สิทธิทางสังคม สิทธิทางเศรษฐกิจ หรือ สิทธิชุมชนและวัฒนธรรม ตามที่รัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันได้ให้โอกาสไว้

ถึงแม้ว่ากลุ่มคนที่หลากหลายในสังคมไทยจะมีมุมมองต่อเรื่องสิทธิมนุษยชนแตกต่างกันออกไป แต่สุดท้าย ไม่ว่าสิทธิมนุษยชนจะตกอยู่ในกรอบคิดของใคร หรือแบบใด จะเป็นเรื่องเล็ก เรื่องใหญ่ หรือเรื่องที่อยู่ไกล ก็ไม่สำคัญเท่ากับความจริงที่ว่า การขับเคลื่อนในเรื่องนี้กำลังก่อ

ตัวขึ้นอย่างช้าๆ จนกลมกลืนไปกับช่วงเวลาในการดำเนินชีวิต เพราะเรื่องสิทธิมนุษยชนถึงแม้จะไม่ได้พูดถึงอย่างชัดเจนแต่ก็ได้ถูกแทรกซึมอยู่ในทุกๆ พื้นที่ชีวิตของสังคม กลายเป็นเรื่องที่ใกล้ตัวเราทุกคนจนบางครั้งอาจมองไม่เห็น นั่นเป็นเพราะการพัฒนาทางด้านเทคโนโลยีการสื่อสาร ที่เปิดพื้นที่ให้คนเข้าถึงและทำให้คำว่า “สิทธิ” มีที่ยืนและเป็นรูปธรรมได้อีกครั้ง

สิทธิพลเมือง (Civil Rights) ในกรณีศึกษานี้ จะหมายถึง การที่กลุ่มนักข่าวพลเมืองได้ใช้สิทธิเสรีภาพในการสื่อสารไม่ว่าจะเป็นการเข้าถึงสื่อ การพูด การแสดงความคิดเห็น หรือ การแสดงออก ในเรื่องต่างๆ ตลอดจนการรวมกลุ่มและการมีส่วนร่วมในกิจกรรมสาธารณะ โดยมีสื่อออนไลน์เป็นพื้นที่ในการขับเคลื่อน

เว็บไซต์โอเคเนชั่น เป็นอีกหนึ่งเว็บไซต์ที่มีนโยบายและเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการเป็นผู้ผลิตเนื้อหาข่าวสาร หรือเรียกว่า เป็นกลุ่มนักข่าวอาสา ที่สามารถสร้างหรือออกแบบพื้นที่ในลักษณะบล็อกส่วนบุคคลเพื่อเป็นช่องทางในการนำเสนอข้อมูลข่าวสารเรื่องราวต่างๆ ที่เกิดขึ้นในสังคม ภายใต้สโลแกนของเว็บไซต์ที่ว่า “ทุกคนเป็นนักข่าวได้” นั้น จุดเริ่มต้นของเว็บไซต์โอเคเนชั่นที่มาพร้อมกับกระแสการพัฒนาทางด้านเทคโนโลยีการสื่อสาร ทำให้ประชาชนทั่วไปในสังคม เริ่มตระหนัก ขอมรับ และเห็นความสำคัญ ในการใช้สิทธิการสื่อสารบนพื้นที่สื่อออนไลน์ ก่อให้เกิดการรวมกลุ่มเป็นเครือข่าย เพื่อสร้างความร่วมมือ ช่วยขับเคลื่อนประเด็นปัญหา ตลอดจนนำไปสู่การแก้ปัญหาในพื้นที่ต่างๆ ให้ปรากฏแก่สังคมได้

จากการวิเคราะห์เนื้อหาที่นักข่าวอาสาแนะนำเสนอผ่านบล็อกโอเคเนชั่นแล้ว พบว่าประเด็นและเนื้อหาส่วนใหญ่ สะท้อนให้เห็นถึงการขับเคลื่อนด้านสิทธิพลเมือง และ สิทธิชุมชน วัฒนธรรมได้อย่างเด่นชัด ในลักษณะการบอกเล่าข้อมูลความจริงตามที่ได้พบเห็นหรือมีประสบการณ์ เป็นมุมมองของพลเมืองคนหนึ่งในสังคม ที่ต้องการจะสื่อสารในสิ่งที่ตนควรรู้ในสิ่งที่ไม่มีการพูดถึง ในสิ่งที่สื่อยังไม่ถึงหรือไม่ให้ความสำคัญที่จะหยิบไปนำเสนอให้กับคนในสังคม

การขับเคลื่อนในด้านนี้ จึงเป็นไปในลักษณะของการใช้พื้นที่สื่อออนไลน์ที่ใครก็สามารถเข้าถึงได้เพื่อช่วยสะท้อน สอดส่อง หรือร่วมมือกันในการใช้สิทธิการสื่อสารด้วยจิตสำนึกสาธารณะ เพื่อเผยแพร่ข้อมูล ข่าวสาร เรื่องราวต่างๆ ที่เกิดขึ้นให้กับคนในสังคมไทยได้รับรู้ แบ่งปัน และสร้างสรรค์สิ่งดีดีให้เกิดขึ้นในยุคที่ข้อมูลข่าวสารท่วมท้น ดังที่ ชาลี วาระดิ บรรณาธิการเว็บไซต์ ได้ให้สัมภาษณ์การขับเคลื่อนของกลุ่มนักข่าวอาสาไว้ดังนี้

“สำหรับกลุ่มนักข่าวอาสาเรา สร้างการขับเคลื่อนใน
สังคมได้จริง ยกตัวอย่างเมื่อสองปีก่อน เป็น Case Study ที่
ได้รับรางวัลด้วย คือ มีบล็อกเกอร์คนหนึ่งอยู่ที่ลำปาง ซึ่งที่
ลำปางตอนนั้นมีปัญหาที่มีภาคการเมือง นักธุรกิจและ
ข้าราชการ น่าจะคบคิดกันไปบอกประชาชนว่า จะขอซื้อที่
ชานา แล้วบอกว่าจะจ้างเป็นแรงงานเพื่อที่จะปลูกพืชเชิงเดี่ยว

พวกยุคลิปตศ ตอนหลังเค้าก็ไม่ได้จ้างชาวบ้านมาปลูก

ยุคลิปตศ เพราะเค้าเปลี่ยนมาทำเหมืองแร่ เพราะว่ามันมีข่าวสืบมาว่า กลุ่มการเมืองกลุ่มนี้เคยอยู่
ในตำแหน่งรัฐมนตรีกระทรวงทรัพยากรแล้วก็รู้ข้อมูลว่า พื้นที่ตรงไหนมีเหมืองแร่ เหตุการณ์นี้
ใช้คำว่าหลอกชาวบ้าน ชื่อที่ เสร็จแล้วก็ไปทำเหมืองแร่ ชาวบ้านมารู้ทีหลังก็ตกใจ เหมือนว่าถูก
หลอก ที่สำคัญคือ การทำเหมืองแร่ถ่านหิน จะทำให้มีมลพิษเกิดขึ้นมามากมาย บล็อกเกอร์คนหนึ่งที่
อยู่ลำปาง ก็เขียน เอกภาพถ่าย แล้วก็เอาแผนที่ เอาอะไรมาลง รายงานเข้ามาตลอด และเค้าเป็นคน
ในพื้นที่ด้วย ซึ่งสื่อกระแสหลักไม่รู้ ไม่เห็น ไม่เล่น จนกระทั่งเค้าเล่น แล้วมีคนพูดถึงเยอะ สื่อ
หนังสือพิมพ์ก็เอาไปเล่น คมชัดลึกก็เอาไปเล่น ต่อยอด ทีนี้ก็เอาไปนำเสนอเป็นข่าว สถานการณ์นี้
ก็เป็นเรื่องที่นักการเมือง นักธุรกิจ และข้าราชการ รวมตัวกันด้วยเรื่องของผลประโยชน์ในการทำ
เหมืองแร่ โดยที่ไม่ได้สนใจรับฟังข้อคิดเห็น หรือมองถึงความเสียหายที่จะเกิดขึ้นกับพื้นที่และ
ประชาชน กรณีนี้ถึงแม้ว่าจะเป็นเรื่องที่เกิดขึ้นทั่วไป แต่เราก็รู้สึกภูมิใจที่มันเป็นผลงานของ
นักข่าวพลเมืองของเราที่ใช้สื่อขับเคลื่อน ทำด้วยจิตสำนึกพลเมือง และได้รับรางวัล”

นอกจากลักษณะใช้สื่อออนไลน์เพื่อการขับเคลื่อนประเด็นปัญหาในพื้นที่ของ
บล็อกเกอร์ลำปางตามที่ได้จากการสัมภาษณ์กับบรรณาธิการเว็บไซต์แล้ว ผู้วิจัยจะขอขงกรณีศึกษา
การใช้สิทธิพลเมืองขับเคลื่อนในเรื่องราวต่างๆ ของสังคม จนทำให้ “นักข่าวพลเมืองไทย”
มีชื่อเสียง เป็นที่รู้จักกันทั่วโลก ในนามรายี่ไซล

5.4.1 กรณีศึกษาที่ 1 ราษฎร์ไสล:จุดเล็กๆ ของการเรียนรู้ เชิดชูสิทธิพลเมืองไทย

บล็อกเกอร์หรือนักข่าวอาสาที่ได้ชื่อว่าเป็นบุคคลที่มีการเรียนรู้และใช้เครื่องมือการสื่อสารในยุคใหม่เพื่อให้เข้าถึงสิทธิการสื่อสารภาคประชาชนได้อย่างแท้จริง และขึ้นชื่อว่าเป็นตัวอย่างที่ดีในการใช้สื่อออนไลน์เพื่อการขับเคลื่อนด้านสิทธิพลเมืองให้กับสังคมไทยอย่างชัดเจน อีกกรณีหนึ่ง นั่นก็คือ คุณเดชชาติ พวงเกษ วินมอเตอร์ไซค์รับจ้าง หรือที่รู้จักกันในนาม บล็อกเกอร์ ราษฎร์ไสล ที่สร้างชื่อเสียงให้กับนักข่าวพลเมืองไทยได้รู้จักกันทั่วโลก ในฐานะผู้ที่เห็นเหตุการณ์และได้ถ่ายภาพชายชาวอิหร่านที่ระเบิดตัวเองบริเวณซอยปรีดิพนมมงคล เผยแพร่ผ่านสื่อออนไลน์เป็นคนแรกในช่วงปี 2555 ที่ผ่านมา

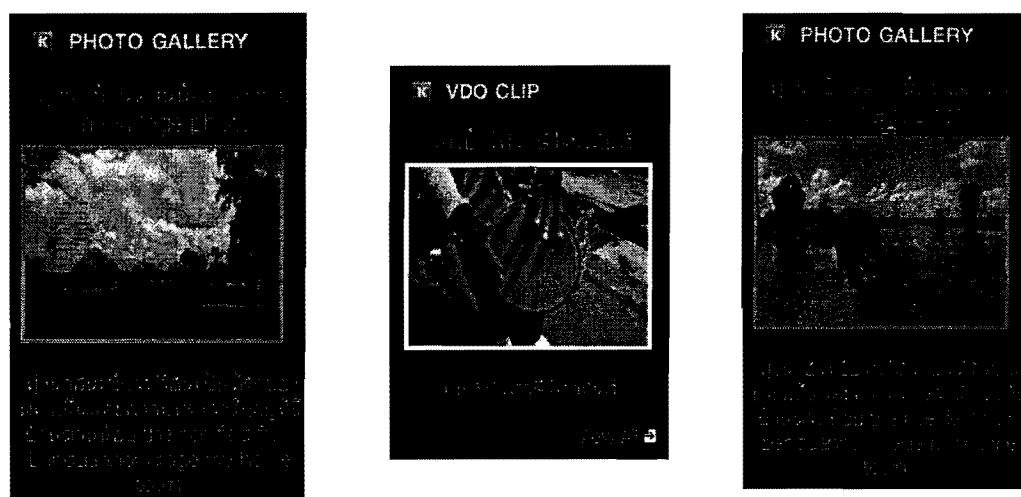
ภาพที่ 5.30 แสดงหน้าบล็อก ราษฎร์ไสล กับชื่อเสียงที่ดังไกลไปทั่วโลก

ที่มา: บล็อกส่วนบุคคล motorcyrubjang (2555)

จากการสัมภาษณ์ พบว่า คุณเดชชาติ เป็นอีกบุคคลหนึ่งที่ใช้โทรศัพท์สมาร์ทโฟนเป็นเครื่องมือสำคัญในการรายงานเรื่องราว เหตุการณ์ต่างๆ ที่พบเห็นในชีวิตประจำวันให้สังคมได้รับรู้ รวมถึงการสะท้อนมุมมอง แนวคิดที่มีต่อสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในสังคมไทยผ่านโลกออนไลน์อย่างมากมาย ในฐานะประชาชนพลเมืองคนหนึ่งในสังคมไทยที่อาจจะไม่ได้จบการศึกษาสูง มีฐานะหรือมีรายได้จากการประกอบอาชีพที่มากนัก แต่สิ่งที่เขามีคือ “หัวใจของการใฝ่รู้ กับจิตสำนึกที่ดี” ในฐานะประชาชนคนหนึ่งเท่านั้น

จุดเริ่มต้นการขับเคลื่อนของคุณเดชชาตินั้น เกิดจาก “จิตสำนึกรักบ้านเกิด” หลังจากการเรียนรู้และสามารถเข้าถึงพื้นที่การสื่อสารในโลกออนไลน์ได้แล้ว คุณเดชชาติ ได้เริ่มนำเสนอ

เรื่องราวดีดีที่มีในแผ่นดินเกิดหรือหมู่บ้านของเค้า นั่นคือ ไร่ไผ่ อำเภอหนึ่งในจังหวัดศรีสะเกษ วิถีชีวิตของชาวเกษตรกร ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการปลูกหอมกระเทียม ทำไร่ ไรนา หรือประเพณีต่างๆ ในชุมชน เช่น บั้งไฟ ก็ได้ถูกถ่ายทอดและเล่าเรื่องราวผ่านการโพสต์ในบล็อก ไร่ไผ่ไปสู่คนกลุ่มใหญ่ในสังคมผ่านสื่อออนไลน์ ที่อาจจะดูไม่ยิ่งใหญ่เท่ากับสื่อกระแสหลัก แต่ก็สามารถเป็นสื่อที่พิกังของทุกเสียงเล็กๆ ที่ขาดพื้นที่ในการสื่อสารและการแสดงออกมานาน

ภาพที่ 5.31 แสดงการนำเสนอเรื่องราวของบล็อกเกอร์ไร่ไผ่ ด้วยจิตสำนึกรักบ้านเกิด

ที่มา: บล็อกส่วนบุคคล motorcyrubjang (2555)

การนำเสนอส่วนใหญ่ของคุณเคชชาตินั้น ส่วนมากจะเล่าเรื่องราวการเดินทางในที่ต่างๆ และบอกรายละเอียดที่เป็นประโยชน์ให้กับคนอื่นได้รับรู้ ผ่านภาพถ่าย และคลิปวิดีโอที่สร้างขึ้นด้วยตัวเอง บางครั้งไปเห็นเหตุการณ์ที่นักข่าวตัวจริงไม่ได้เจอ ก็จะถ่ายภาพ ติดตามข้อมูลเพื่อเอาไปเผยแพร่ในบล็อก ทวิตเตอร์ หรือสื่อสังคมออนไลน์ ซึ่งสามารถที่จะช่วยกันแชร์ได้ทันที คนก็รับรู้ได้อย่างรวดเร็ว ยกตัวอย่าง เหตุการณ์ระเบิดที่เกิดขึ้น นักข่าวตัวจริงเข้าไม่ถึงในพื้นที่ เนื่องจากรถติด ตำรวจกันไว้ เข้าไม่ได้ การอยู่ในบริเวณที่เกิดเหตุ ก็สามารถที่จะเข้าไปถ่ายรูปเล่าเรื่องราวได้ เมื่ออัปโหลดขึ้นเว็บบล็อกก็จะเป็นช่องทางที่ช่วยเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารการเกิดเหตุระเบิดขึ้นที่กรุงเทพฯ ให้คนทั่วโลกรู้ได้อย่างทันที่ เรื่องราวบางอย่างก็อาจจะโหลดขึ้นไว้ในยูทูปเพื่อเป็นช่องทางการสื่อสารอีกแห่งหนึ่ง สำหรับหลักในการสร้างความน่าเชื่อถือให้เกิดขึ้นกับการ

สื่อสารของบล็อกเกอร์รายีสไตล์ นั่นก็คือ ความพยายามนำเสนอเรื่องจริงให้กับผู้รับสารมากที่สุด

จากการสัมภาษณ์ ยังพบอีกว่า นอกจากบล็อกส่วนตัวแล้ว คุณเดชชาติ พวงเกษ ยังใช้สื่อสังคมออนไลน์ ทั้งเฟซบุ๊ก ทวิตเตอร์ ร่วมในการรายงานข่าวด้วย เช่น การรายงานสภาพการจราจร หรือการเกิดอุบัติเหตุในที่ต่างๆ ซึ่งจะมีประโยชน์มากกว่าจะกล่าวถึงเรื่องราวส่วนตัว และนี่คืออีกหนึ่งกรณีของการขับเคลื่อนด้านสิทธิพลเมือง ทั้งความเป็นตัวตนของผู้เล่าเรื่องราว มุมมอง แนวคิด และการใช้สื่อใหม่ ที่กำเนิดขึ้นมาเพื่อเป็นพื้นที่กระตุ้นให้พลเมืองได้ใช้สิทธิ เป็นนักสื่อสารเรื่องราวในสังคม ด้วยจิตวิญญาณความเป็นพลเมืองอย่างแท้จริง ปัจจุบันคุณเดชชาติไม่เพียงแต่เป็นนักขับเคลื่อนในโลกออนไลน์เท่านั้น แต่กลับเป็นผู้ต่อ ยอดแนวคิด และกระตุ้นเรื่องการใช้สิทธิพลเมืองในโลกออฟไลน์ จากการได้รับเชิญเป็นวิทยากรในเวทีต่างๆ ทั้งจากองค์กรสื่อ และสถาบันการศึกษาทั่วไป นี่คือนักข่าวอาสาหรือนักข่าวพลเมืองที่ชื่อว่าเป็นนักเรียนรู้อะไรใหม่ๆ รู้จักเข้าใจ และใช้สิทธิความเป็นพลเมืองอย่างถูกต้อง

สำหรับกรณีศึกษาที่พบในกลุ่มของนักข่าวพลเมืองไทยพีบีเอสนั้น ก็พบว่ามีการใช้พื้นที่สื่อกระแสหลักร่วมกับสื่อออนไลน์เป็นช่องทางในการสื่อสารเรื่องราววิถีชีวิตของคนในชุมชน แต่ละพื้นที่ ซึ่งเชื่อมโยงไปสู่การทำงานกันเป็นเครือข่ายที่เข้มแข็งในพื้นที่ของตัวเองต่อไป มีการถ่ายทอดประสบการณ์ความรู้ เพื่อฝึกให้คนในพื้นที่หรือประชาชนที่สนใจจะเป็นนักข่าวพลเมืองได้มีส่วนร่วมในการสื่อสาร แลกเปลี่ยน และฝึกทักษะต่างๆ ในการใช้สื่อเพื่อเป็นกระบอกเสียงสำคัญภายในพื้นที่หรือชุมชนของตัวเอง ดังคำสัมภาษณ์ของ สมเกียรติ จันทร์สีมา ผู้อำนวยการเว็บไซต์เครือข่ายนักข่าวพลเมืองสถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส ดังนี้

“ การสื่อสารของนักข่าวพลเมืองผ่านสื่อ แล้วช่วยขับเคลื่อนหรือทำให้เกิดการเคลื่อนไหว ถ้าในเชิงพื้นที่ผมว่ามีหลายประเด็นนะ เพราะว่าโดยตัวงานนักข่าวพลเมือง มันชัดเจน แต่สะท้อนในวงกว้าง ซึ่ง 3 นาที มันอาจจะน้อยไป แต่สำหรับชุมชนหรือกับคนที่ทำ ผมว่าเค้าพอใจ จะเห็นได้จาก การไปนั่งรอดูหน้าจอ อาจจะรอดูในชุมชน อย่างช่วงแรกๆ ของการทำงานที่เคยไปทำงานกับกลุ่มชาวเล ที่เกาะถันตา บ้านเค้าลำบาก เค้าก็ทำงานส่งมาปรากฏว่าพื้นที่งานนักข่าวพลเมืองมีอยู่ประมาณ 3 – 4 ทุ่ม เราก็ทราบว่ามันจะออกอากาศ ทราบว่าชาวบ้านถ้าจะดูต้องปั่นไฟดู เค้ายอมดับไฟตอนช่วงก่อนออกอากาศประมาณ 1 ชั่วโมงแล้วปั่นไฟตอนช่วงที่ออกอากาศ คนทั้งหมู่บ้านได้ดูนะคับช่วงนี้ หมายถึงว่าเค้าตั้งใจ ไม่ใช่เพราะว่าได้ออกทีวี แต่ประเด็นของเค้าเองมันถูกสื่อสาร เมื่อมันถูกสื่อสารบนพื้นที่สาธารณะ ยิ่งคนทั้งประเทศได้เห็นมันยังทำให้เค้ารู้สึกว่าการของเค้า ตัวคนของเค้ามีอยู่แล้ว เพราะสื่อยอมรับ ประเด็นของเค้าถูกพูดไปแล้ว เค้าอาจจะไม่ถึงกับว่าฮึกเหิม แต่อย่างน้อยก็กำลังใจในการเดินหน้า เพื่อที่จะแก้ปัญหาต่อซึ่งมันมีอยู่หลากหลายเรื่องราวที่เราพบว่าการสื่อสารและการมีพื้นที่สื่อมันช่วยขับเคลื่อนให้เกิดผลเชิงบวกกับชุมชนได้จริง”

สำหรับการขับเคลื่อนของนักข่าวพลเมืองในพื้นที่ต่างๆ นั้น พบว่า จะมีการรวมกลุ่มเพื่อเป็นทีมในการทำข่าวหรือรายงานเรื่องราวต่างๆ ในพื้นที่มากขึ้น โดยจะมีนักข่าวพลเมืองที่มีประสบการณ์เป็นผู้ถ่ายทอดหรือเป็นหลักให้กับกลุ่มบุคคลในพื้นที่ที่สนใจได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้และเปิดพื้นที่ในสื่อออนไลน์เพื่อใช้เป็นช่องทางในการติดต่อสื่อสารและเป็นสื่อของชุมชน เพื่อใช้ในการบอกเล่าเรื่องราว หรือเรียกร้องความเป็นธรรมในกรณีต่างๆ กับกลุ่มบุคคล หรือองค์กรที่เกี่ยวข้อง ดังกรณีศึกษาในพื้นที่ภาคอีสาน

5.4.2 กรณีศึกษาที่ 2 สื่อเสียงคนอีสานกับสมาคมคนทาม:พลังการแห่งการขับเคลื่อนเพื่อสิทธิชุมชนและวัฒนธรรม

คุณปัญญา คำตาก ผู้ที่ทำงานในองค์กรพัฒนาเอกชน และเป็นเครือข่ายนักข่าวพลเมืองไทยพีบีเอส ได้เล่าเรื่องราวการขับเคลื่อนในพื้นที่ และการพัฒนาการเรียนรู้ของคนในชุมชนถึงจุดเริ่มต้นของการรวมกลุ่มเพื่อช่วยกันสร้างพื้นที่การสื่อสาร ขับเคลื่อนประเด็นในพื้นที่ให้สาธารณะได้รับรู้ ตลอดจนนำไปกลายเป็นสื่อชุมชนที่จะช่วยขับเคลื่อนหรือสะท้อนเรื่องราว วิถีชีวิต

ตลอดจนปัญหาในพื้นที่ด้วยเสียงของชาวบ้านในพื้นที่ภาคอีสาน ความสำเร็จที่เห็นเป็นรูปธรรมขององค์กรชาวบ้านที่เข้มแข็งในพื้นที่ชุมชนรายีไสล จ.ศรีสะเกษ และเป็นที่ยู่อัจกัณฑ์ คือ “กลุ่มสื่อเสียงคนอีสาน” และ “สมาคมคนทาม” นั่นเอง

จากการได้มีส่วนร่วมในการฝึกอบรมเป็นนักข่าวพลเมืองกับสถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอสในช่วงแรก ประมาณปลายปี 2551 นั้น ประกอบกับการได้เข้าไปเป็นผู้ช่วยนักวิจัยเขื่อนรายีไสลของสถาบันวิจัยจุฬาฯ ได้มีโอกาสทำข่าวรายีไสลในปี 2552 เป็นการชุมนุมของชาวบ้านครั้งใหญ่เพื่อให้รัฐบาลแก้ไขปัญหาให้แล้วเสร็จ ทำให้คุณปัญญาได้เห็นช่องว่างที่สำคัญว่า ชาวบ้านไม่สามารถสื่อสารกับสังคมภายนอกได้ด้วยตัวเอง จึงประกาศรับสมัครรวมกลุ่มชาวบ้านที่สนใจอยากจะเป็นนักสื่อสารเพื่อถ่ายทอดหรือสอนเรื่องวิธีการทำข่าวให้ ซึ่งได้มาประมาณ 4-5 คน ก็เริ่ม

ดำเนินการวางแผนทำสื่อในที่ชุมนุม เพื่อให้ชาวบ้านได้อ่านตอนเช้าก็จัดรายการวิทยุทางหอกระจายข่าวชุมชน ฝึกถ่ายภาพ วิดีโอ เอามาทำข่าวพลเมืองส่ง 3 นาทีให้กับทางสถานีโทรทัศน์ ไทยพีบีเอส เมื่อข่าวจะออกอากาศ คุณปัญญาจะใช้วิธีการโทรศัพท์หรือส่งข้อความให้ชาวบ้านติดตามข่าวรายีไสล ทำการฉายโปรเจกเตอร์ให้พี่น้องที่มาชุมนุมกันได้เห็นและติดตามการรายงานข่าว นอกจากนี้ก็ยังส่งข่าวให้กับบุคคลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในชุมชนทราบด้วย เมื่อข่าวออกเป็นระยะหลายรายการก็มาติดตาม เช่น รายการทีวีสาธารณะ พลเมืองเปลี่ยนทิศ ที่มีระยะเวลาเสนอรายละเอียดได้มากขึ้น

จากการสัมภาษณ์ยังพบอีกว่า พื้นที่ชุมชนรายีไสล อำเภอรายีไสล จังหวัดศรีสะเกษเป็นพื้นที่ที่มีความหลากหลายทางประเด็น ชาวบ้านมีความตื่นตัว และต้องการใช้สื่อเพื่อการสื่อสาร ซึ่งเป้าหมายของการรวมกลุ่มไม่ใช่แค่ทำข่าวพลเมือง แต่ต้องการสร้างฐานข้อมูลเกี่ยวกับกิจกรรมที่ดำเนินการของชาวรายีไสลไว้ด้วย ที่สำคัญการสื่อสารให้กับคนภายนอกชุมชนได้เข้าใจคนในพื้นที่เป็นเรื่องหลัก ผสมผสานกับวัฒนธรรม และวิถีชีวิตที่ไม่แตกแยกลงไปด้วย จะไม่เห็นข่าวการชุมนุมเรียกร้องอย่างเดียว ยังมีมุมอื่นๆ ที่สะท้อนวิถีชีวิตหรือศิลปะในพื้นที่มาเผยแพร่ เช่น การนำเสนอกิจกรรมในที่ชุมนุม คือ การเอาหนังสือที่ออกมาแสดงให้คนในที่ชุมนุมดู เล่นเรื่อง หนุมานทุบเขื่อน เป็นต้น สำหรับการใช้อินเทอร์เน็ตเรื่องราวข่าวสารของคนในพื้นที่ เรายังมีเครือข่ายทางเว็บไซต์ของเราอีก นั่นคือ สื่อเสียงคนอีสานหรืออีสานวอยส์ และสื่อสังคมออนไลน์อย่างเฟซบุ๊ก สมาคมคนทาม ซึ่งเป็นองค์กรนักข่าวชาวบ้านที่มีความเข้มแข็ง ปัจจุบันมีนางผา กองธรรม เป็นนายกสมาคมจากกลุ่มสมัชชาคนจน จบการศึกษาระดับประถมศึกษาปีที่ 4 แต่มีหลักคิด และรู้วิธีการบริหารจัดการ เลยได้รับเลือก สมาคมคนทาม ก็จะมีกลุ่มบุคคลที่คอยทำหน้าที่ร่วมกันในการขับเคลื่อน แลกเปลี่ยน เรียนรู้ เกี่ยวกับกระบวนการและวิธีการสื่อสาร โดยมุ่งให้ความสำคัญกับการสื่อสารเรื่องราวต่างๆ ให้กับสังคมได้เข้าใจ เน้นการนำเสนอและเผยแพร่ความจริงทั้งในเชิงบวก

และเชิงลบ เพื่อปกป้องสิทธิคนทาม ปกป้อง รักษา และฟื้นฟูทรัพยากรป่าทามซึ่งเป็นพื้นที่เศรษฐกิจของชาวบ้านให้อยู่ถึงรุ่นลูกหลานต่อไป

จะเห็นว่าสมาคมคนทาม หรือ กลุ่มสื่อเสียงคนอีสาน คือสื่อที่เกิดขึ้นมาจากศักยภาพและความเข้มแข็งของคนในพื้นที่รายมีไสล เป็นสื่อที่เกิดจากภาวะวิกฤติของคนในพื้นที่ เกิดจากการรู้สิทธิและให้ความสำคัญกับการสื่อสารของคนรายมีไสล จากจุดเริ่มต้นของการ ได้เข้าร่วมอบรมนักข่าวพลเมืองกับทางสถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอสของปัญญา คำลาก และการต่อ ยอดองค์ความรู้ รวมถึงประสบการณ์ที่มี ในการรวมกลุ่มคนและเครือข่ายสื่อในพื้นที่ เพื่อช่วยกันสร้างกลุ่มนักข่าวพลเมืองให้มีมากขึ้น สร้างสรรค์ และผลิตสื่อเพื่อชุมชน ก่อให้เกิดความตื่นตัว ความตระหนักในสิทธิการสื่อสาร และการขับเคลื่อนอย่างเข้มแข็งในพื้นที่ชุมชนรายมีไสลมาสู่ปัจจุบัน กลุ่มสื่อเสียงคนอีสานและสมาคมคนทาม คือ สื่อที่เป็นตัวแทนความไว้วางใจให้กับคนในชุมชนในฐานะนักข่าวของชาวบ้านเพื่อบอกเล่าเรื่องราวปัญหา สิ่งที่เกิดขึ้นหรือแม้กระทั่งช่วยสานความสัมพันธ์ที่ดีแก่คนในชุมชนได้เป็นอย่างดี

5.4.3 กรณีศึกษาที่ 3 คอสูรเรื่องสิทธิ แบ่งปันประสบการณ์ชีวิต ผลิตสื่อเพื่อชุมชน

ศรายุทธ ฤทธิพิณ เจ้าหน้าที่องค์กรชุมชน และบรรณาธิการสำนักข่าวปฏิรูปที่ดินภาคอีสาน (คปส.) เป็นอีกบุคคลหนึ่งที่มองว่าทุกคนมีสิทธิในการสื่อสารเพื่อสังคมที่เป็นธรรม ซึ่งก่อนที่จะมาเป็นบรรณาธิการสำนักข่าวปฏิรูปที่ดินภาคอีสาน เป็นคนที่ไม่มีความรู้ ไม่มีเครื่องมือ แต่เป็นคนชอบขีดเขียน เมื่อลงพื้นที่ที่

อ.คอนสาร จ.ชัยภูมิ ไปพบเรื่องราวของชาวบ้านที่มีความขัดแย้งกับหน่วยงานรัฐ ในเรื่องที่ดินจนมีการดำเนินการฟ้องร้องดำเนินคดี จึงเริ่มต้นที่จะขีดเขียนสะท้อนเรื่องราวที่เกิดขึ้น เพื่อเป็นปากเป็นเสียงแทนชาวบ้านผ่านทางเว็บไซต์ ที่สุดก็เข้ามาช่วยทำเนื้อหาให้กับเครือข่ายปฏิรูปที่ดินภาคอีสานเสนอทางเว็บไซต์ และจดหมายข่าวปฏิรูปที่ดินภาคอีสานเรื่อยมา และเมื่อได้ไปฝึกอบรมนักข่าวพลเมืองกับไทยพีบีเอส จากคนที่ไม่เคยมีความรู้เรื่องการถ่ายภาพตัดต่อ วันนี้มีผลงานที่ออกอากาศไปแล้วกว่า 15 ตอน โดยทักษะส่วนตัวมองว่า คนทุกคนสามารถเป็นนักสื่อสารได้ แต่จะเป็น ได้ดีและต่อเนื่องต้องเริ่มมาจากใจที่รักและเห็นความสำคัญของการสื่อสารก่อน และต้องเชื่อด้วยการสื่อสารเป็นเครื่องมือที่ช่วยเหลือพี่น้องผู้ทุกข์ยากได้

“ส่วนใหญ่ผมจะรายงานประเด็นชาวบ้านที่ได้รับผลกระทบจากการถูกเขตป่าฯประกาศทับพื้นที่ จนถูกอพยพให้ออกจากพื้นที่ กระทั่งรวมตัวกันต่อสู้ แล้วถูกเจ้าหน้าที่ฟ้องดำเนินคดี โดยในเรื่องดังกล่าว ชาวบ้านได้ร่วมกันติดตามปัญหาให้เกิดการแก้ไขให้เกิดความถูกต้อง เป็นธรรมมาโดยตลอด โดยแต่ละพื้นที่จะมีกิจกรรมร่วมกัน ผลักดันปัญหาดังที่กล่าวมา และทั้งหมดนั้น ก็จะถูกเผยแพร่เป็นข่าว นอกจากการเผยแพร่ข่าวที่ชาวบ้านได้รับผลกระทบผ่านสื่อแล้วยังมีการให้การศึกษาให้กับคนในชุมชนครับ เช่น เปิดโรงเรียนวันเสาร์ที่บ้านบ่อแก้ว สร้างกลุ่มเยาวชนรักษ์ธรรมชาติลุ่มน้ำเขิน อบรมการทำข้าว ตัดต่อวิดีโอ ให้กับในชุมชนและเครือข่ายปฏิรูปที่ดินภาคอีสาน (คปอ). ทั้งหมดตอนนี้มี 8 จังหวัดในภาคอีสานครับ

คนที่อบรมส่วนใหญ่จะเป็นคนในพื้นที่ และเป็นลูกหลาน เยาวชนที่ได้รับผลกระทบ เช่น ป่าไม้ ที่ดินทับที่ทำกิน นะครับ โดยผมเป็นคนไปอบรมให้ ไม่มีทีมงาน ใช้ทุนส่วนตัว (เงินเดือน) ของตัวเองเท่าที่มีนะครับ เดินทางไปอบรมให้ ล่าสุดที่คอนฮังเกลือ ต.บึงเกลือ อ.เสลภูมิ จ.ร้อยเอ็ดครับ ได้ลงทั้งเว็บไซต์ของตัวเองลงข่าวในประชาไท และออกอากาศทางไทยพีบีเอส ในภาคข่าวพลเมืองด้วย ซึ่งชุมชนคอนฮังเกลือได้รับผลกระทบในเรื่องที่ดินเช่นเดียวกัน ชาวบ้านต่อสู้กันมาหลายชั่วโมงแล้ว แต่ไม่เคยเป็นข่าวเลยครับ เมื่อได้เป็นข่าว ทำให้สังคมได้รับรู้ถึงปัญหาในพื้นที่นั้นๆ ด้วยครับ

สำหรับการสอนนั้นเป็นการเสริมทักษะ ให้เขียนข่าว บทความ สารคดี กวี และในการเรียนรู้ในสิทธิของตัวเองนะครับ เป็นต้นว่า ทำไมเราต้องทำข้าวเอง ทำไมเราต้องต่อสู้ หรือเรียกร้องความไม่ชอบธรรม นะครับ ส่วนในเรื่องกฎหมายนั้น ถือว่าการที่เขาได้เรียนรู้ในสิ่งที่ผมกล่าวไปนั้น ก็ถือว่าเป็นการเรียนกฎหมายควบคู่ไปด้วยครับ เพราะว่าสิ่งที่พวกเขาทำกันนั้น นั่นก็คือ สิทธิของตัวเองอีกอย่างหนึ่งนะครับ เพราะเราต่างอยู่ในระบอบประชาธิปไตย”

5.4.4 กรณีศึกษาที่ 4 หน้ากากขาว: การแสดงออกทางการเมืองข้ามเคลือบออนไลน์

การรวมพลหน้ากากขาว เป็นกรณีศึกษาสุดท้ายที่จะสะท้อนให้เห็นว่า สื่อออนไลน์ได้กลายเป็นพื้นที่ในการแสดงออกหรือใช้ในการติดต่อสื่อสารเพื่อแลกเปลี่ยนความรู้ ความคิด หรือการวิพากษ์วิจารณ์ทางการเมือง ได้มากขึ้น และจากการรายงานของ สมฤทัย ทรัพย์สมบูรณ์ เรื่อง “หน้ากาก V ใน (การ) เมืองไทย” ผ่านคมชัดลึกออนไลน์ เมื่อเดือนพฤษภาคม 2556 พบว่าปรากฏการณ์ “หน้ากาก V” หรือ หน้ากากขาวของ “กาย ฟอว์กีส” (Guy Fawkes) จากภาพยนตร์เรื่อง V for Vendetta “เพชรฆาตหน้ากากพญายม” กลุ่มแรกที่มีการนำหน้ากากนี้มาใช้ครั้งแรกในเมืองไทย คือ กลุ่มแนวร่วมนิสิตนักศึกษาคัดค้านมหาวิทยาลัยนอกระบบที่มีการนำหน้ากากนี้มาใช้ในการณรงค์ของกลุ่ม เมื่อวันที่ 18 ตุลาคม 2555 ที่หน้ารัฐสภา และยังมีการตั้งเพจในเฟซบุ๊กชื่อ “V for Vendetta หน้ากากปฏิวัติ” และก่อนที่จะมาถึงเหตุการณ์ล่าสุดนี้ หน้ากากวี (V) ถูกนำมาใช้ประท้วงกรณีห้อง 3 แบนละคร “เหนือเมฆ 2” เมื่อเดือนมกราคม ที่ผ่านมา โดยครั้งนั้นมีการนัดรวมตัวกันทางโซเชียลมีเดีย และมาร่วมประท้วงพร้อมหน้ากากที่ห้อง 3 ประมาณ 200 คน

จากการสัมภาษณ์ นิวัช ศรีวิไลวัชร หนึ่งในบล็อกเกอร์โอเคเนชั่น ที่ได้ใช้พื้นที่ สื่อออนไลน์ในการสื่อสารหรือแลกเปลี่ยนประเด็นทางการเมือง โดยล่าสุดได้เขียนเรื่อง “หน้ากากขาว จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาสและสิ่งคุกคาม” ในมุมมองของตัวเอง เพื่อแลกเปลี่ยนกับเพื่อนในบล็อก ซึ่งมีทั้งความเห็นที่เหมือนและแตกต่าง แต่นี่คือจุดหนึ่งที่แสดงให้เห็นถึงเสรีภาพในการสื่อสารและการแสดงออกทางการเมืองของประชาชนคนไทยที่มีเพิ่มมากขึ้นนั่นเอง

หน้าหลัก
เลือกกลุ่ม
Search

About us

NN1231
ranking: 1st in Thailand
ก่อตั้งเมื่อ: 15/06/2556
จำนวนผู้ชม: 947
จำนวนผู้ติดตาม: 117,14
จำนวนผู้ติดตาม: 595
จำนวน: 0

เพิ่มเพื่อน

vote

กระทู้ ที่ 19 มิถุนายน 2556

หน้ากากขาว - จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาสและสิ่งคุกคาม
Posted by NN1234 , ผู้อ่าน : 2159 , 23:18:15 น.
หมวด : การเมือง

👍 **คิดเห็น** **Favorite Entry** **โหวต** **โหวต** 14 คน คนที่ประทับใจมากที่สุดและครอบครัว . ฉะนั้นแล้วอีก 12 คน โหวตเรื่องนี้

**ขณะนี้กองทัพประชาชนได้ลุกขึ้นมาแล้ว
ข้าขอประกาศว่าข้าจะล้มล้างระบอบทักษิณ
ให้หบกลับจากแผ่นดินไทย**

จุดแข็ง

1. การเกิดขึ้นและเคลื่อนไหวของกลุ่มหน้ากากขาว (รวมทั้งกลุ่มอื่นๆ ที่หวังล้มรัฐบาล) เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วด้วยปัจจัยหลายประการ ได้แก่ เป็นการเคลื่อนไหวทางการเมืองของชนชั้นกลางที่มีการเข้าถึงและรับทราบข้อมูลต่างๆ ได้ดีกว่าชนชั้นล่าง เช่น รับรู้การใช้เงินอย่างมือเติบของรัฐบาล การทำงานที่บกพร่องของรัฐบาลในหลายนโยบาย รวมทั้งความไม่ประสาของนายกรัฐมนตรี นางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร
2. กลุ่มหน้าปกกลุ่มหน้ากากขาวหลายร้อยคนก่อนจะทวีจำนวนเพิ่มเป็นพันคนต่อสัปดาห์ได้มาก่อนรวมตัวเป็นพรรคเพื่อไทยก่อนเปลี่ยนชื่อเป็นเพื่อไทย แสดงเจตนาที่จะชุมนุมจนกว่ารัฐบาลจะลาออก ต่อต้านระบอบทักษิณ รวมถึงการต่อสู้กับพรรค นายชาติไทยแผ่นดินไทย ตามยุทธศาสตร์ "ดอกไม้บานทั่วประเทศไทย" ต่อมาได้มีการนัดชุมนุมในอีกหลายจังหวัดพร้อมกัน โดยในสัปดาห์ล่าสุด (16 มิถุนายน) นับว่าได้มากกว่า 15 จังหวัด ได้แก่ นครราชสีมา นครศรีธรรมราช สงขลา สุราษฎร์ธานี สงขลา ยะลา ชอนแก่น ภูเก็ต สุรินทร์ ชลบุรี ปทุมธานี ชุมพร ระยอง เป็นต้น
3. ความต่อเนื่องของขบวนการหน้ากากขาว แม้จะเพิ่งเริ่มต้นได้ไม่กี่สัปดาห์ แต่ก็ทำได้ "เป็นที่น่าสังเกตว่า ภายใน 4 สัปดาห์ กลุ่มนี้ได้ระดมกว่า 200 คน กระทั่งมีมากกว่า 3,000 คน กรณีนี้เป็นกรณีที่น่าศึกษา หากจะตามเจตนา" จากคำของ ร.ต.อ.เฉลิม อยู่บำรุง รองนายกรัฐมนตรี
4. เป็นกลุ่มคนที่เคยเคลื่อนไหวขบวนการ พ.ท. พิชัยสงคราม "แต่สิ่งนี้คือกลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย และกลุ่มเคลื่อนไหวที่เกี่ยวกับ ค.ต.ท. พิชัยสงคราม ดังนั้นวิถีทางการเมืองการเคลื่อนไหวของกลุ่มหน้ากากขาวนี้ไม่มีเป้าหมายล้มรัฐบาลนางสาวยิ่งลักษณ์" ฝ่ายรัฐบาลและแกนนำ นปช.ระบุ
5. กลุ่มหน้ากากขาวมีการดำเนินงานคู่ขนานกับ "กลุ่มไทยสืบถึง" ที่นำโดยพล.ต.อ.วิเชียร เดชภักดิ์ นายแก้วสรร อดิ วิชัย เป็นอีกกลุ่มที่จุดประกายและหลังการต่อต้านรัฐบาล นอกจากนี้ยังมีกลุ่มการเมืองอีกหลายกลุ่มที่ไปยอมเปิดเผยตัวเนื่องจากเกรงว่าจะมีผลกระทบไปถึงตน
6. ระบบสื่อสารที่รวดเร็ว โดยเฉพาะช่องทางสื่อออนไลน์ต่างๆ ยังทำให้มีการประท้วงตัวกันได้อย่างรวดเร็ว เริ่มยกการไปเกิน 3 วันก็ได้คนจำนวนมากในบางจังหวัดแล้ว
7. คาดว่ากลุ่มหน้ากากขาวจะขยายวงกว้างมากขึ้น โดยมีกลุ่มหน้ากากขาวที่กรุงเทพมหานคร เป็น "ตัวแม่" ของการเคลื่อนไหวรวมพลชุมนุมที่บริเวณห้างเซ็นทรัลเวิลด์ แม้จะยังไม่มีการปรับเปลี่ยนรูปแบบการชุมนุมไปจากเดิม แต่มีลักษณะเป็นการนัดรวมพลที่หน้าตึกมาถนัดเพื่อต่อต้านรัฐบาล

บล็อก อื่นๆ

เดือน มิถุนายน 2556						
อา	จ	อ	พ	พฤ	ศ	ส
		3	5	6		1
9	10	11	12		14	15
16	17	18		20	21	22
23	24		26	27	28	29

4171 คน ที่ชื่นชอบ

เขียนโดย

- นายสมชาย ใจดี
- "นายสมชายใจดี" นายสมชายใจดี
- นายสมชายใจดี นายสมชายใจดี
- นายสมชายใจดี นายสมชายใจดี
- นายสมชายใจดี นายสมชายใจดี
- นายสมชายใจดี นายสมชายใจดี
- นายสมชายใจดี นายสมชายใจดี
- นายสมชายใจดี นายสมชายใจดี

ภาพที่ 5.32 แสดงตัวอย่างการเขียนวิเคราะห์ SWOT หน้ากากขาว ของบล็อกเกอร์ไอเคนชั่น

ที่มา: บล็อกส่วนบุคคล NN 1234 (2556)

ความคิดเห็นที่ 40

NN1234 วันที่ : 22/06/2013 เวลา : 16:26 น.
http://www.oknation.net/blog/nn1234

driftworm ถูกใจสิ่งนี้ (1)**หน่อมุ่ด**

สหรัฐอเมริกาตั้งต้นเองว่าเป็นต้นแบบแห่งโลกประชาธิปไตย และพยายามยึดยึดหลักการปกครองระบอบประชาธิปไตยให้แก่ประเทศต่างๆ ภายใต้อาณัติของอเมริกาในประเศต่างๆ เพื่อเอา"การปกครองที่ดี"ที่ดีที่สุด"ไปให้ประชาชนในประเทศเหล่านั้น โดยหารู้ไม่ว่าการปกครองนั้นเหมาะสม มาถูกเวลา หนักกับความฉลาดหรือพัฒนาการของคนในประเทศเหล่านั้นแล้วยัง เช่น กัมพูชา(ช่วงเขมรแดง) เวียดนาม(ช่วงสงครามเวียดนาม) หากยัง...มันก็เป็นกรเอื้อประโยชน์ให้แก่พวกที่แสวงหาโอกาสความร่ำรวยจากการปกครองที่หยาบคายให้กับประชาชนที่ยังไม่พร้อมนั้น แล้วปากก็บอกระบุว่า อย่างมากกับฉัน....เพราะนี่มันเป็นการปกครองที่ดีที่สุดในโลกแล้วนะพวกกากเดมะ...ประชาธิปไตย คือ พวกอาศัยความไม่เข้าใจในสาระสำคัญของมันหามาหาหิน ..ไม่เว้นแม้แต่พวกนักการเมืองที่ปลุกมือบแล้วได้เป็นรัฐมนตรีนั่นแหละ

ความคิดเห็นที่ 30

เขียนไฟในมดตอก วันที่ : 21/06/2013 เวลา : 21:17 น.
http://www.oknation.net/blog/rlawun

rattlya , driftworm และอีก 1 คนถูกใจสิ่งนี้ (3)

ถ้าเป้าหมายของหน้ากากขาวเปลี่ยนจากคิดจะล้มรัฐบาลมาเป็นตรวจสอบรัฐบาลอย่างเข้มข้น โดยเฉพาะเรื่องการทุจริตในโครงการต่าง ๆ ทำให้เป็นรูปธรรมไม่ใช่เอาแต่บ่น ๆ พุดตาม ๆ กันมาจึ่งหรือปลาก็ไม่รู้ เอาว่าถ้าเห็นจึ่งก็แค่แจ้งไปวังปบข.โดยตรงเลย สำคัญแต่ถ้าเขาขมขใจเป็นพยาน จะคำหรือเป่าลม ฟุ้งกัน เอาแต่เริ่มข้อเสียด้านเงินจึ่งก็แจ้ง กกต.แล้วมันมันพร้อมเป็นพยานก็จับการข้อเสียด้านแล้ว เห็นแต่กล่าวหาว่ามีกรข้อเสียด้าน

ความคิดเห็นที่ 29

Payont วันที่ : 21/06/2013 เวลา : 21:07 น.
http://www.oknation.net/blog/payont

วดีธนวิทย์ , NN1234 ถูกใจสิ่งนี้ (2)**นำสนใจครับ****ความคิดเห็นที่ 17**

คนเล่าเรื่อง วันที่ : 21/06/2013 เวลา : 13:16 น.
http://www.oknation.net/blog/daniel

เขียนไฟในมดตอก , NN1234 ถูกใจสิ่งนี้ (2)

หน้ากากขาวบ่นเป็นนั้ดกรรรมใหม่ในการเคลื่อนไหวของกสมบุคคลที่ต่อต้านรัฐบาลและทักษิณ ชินวัตร ซึ่งช่วยสร้างสีสันและความเคลื่อนไหวให้เกิดขึ้นอย่างก็กึกกั่น และเป็นการสร้างสัญลักษณ์กับสัญญาณร่วมกันของกลุ่มนี้ครับ อย่างที่วิเคราะห์กันครับ ทั้งจุดอ่อน จุดแข็ง โอกาส และสิ่งถูกตามมีเหตุผล และเป็นรูปธรรมจริง ๆ แล้วหน้ากากขาวจะใช้ SWOT ในการกำหนดกลยุทธ์อย่างไร ก็ต้องรอดูกันต่อไปนะครับ พี่ไซค์รับ เรื่องต่าง ๆ ที่ยกมานี้ ยิ่งไง ๆ เขาก็คงไม่สนใจอะไร ไม่ต่างจากคนที่สะกดจิตตัวเองจนเป็นนิสัยไปวันและครับ

ความคิดเห็นที่ 16

eggs วันที่ : 21/06/2013 เวลา : 11:15 น.
http://www.oknation.net/blog/psitrat

เขียนไฟในมดตอก , NN1234 ถูกใจสิ่งนี้ (2)

... "All truths are easy to understand once they are discovered; the point is to discover them." ... Galileo... ... "ความจริงทุกอย่าง เข้าใจง่ายหากหาค้นพบ แต่จุดสำคัญคือต้องค้นพบมันให้ได้" ... กาลิเลโอ ...

... การที่กลุ่มผู้สวมหน้ากากออกมาชุมนุมต่อต้านรัฐบาลที่มาจากการเลือกตั้ง ควรประกาศวัตถุประสงค์ให้ชัด เจนว่า หากได้รัฐบาลหนึ่งป้อออกไปแล้ว จะจัดการกับประเศอย่างไร? ปกครองกับแบบไหน? หรือแต่ตั้งองการให้สละกฐินวัตร? ... ทั้ง ๆ ที่ต้นตระกูลชินวัตรอยู่มาทั้ง ๗ ปีแล้ว ตอนเป็นรัฐบาล ๒ ปี ๘ เดือน ก็ไม่มีปัญหาจะจับ ...

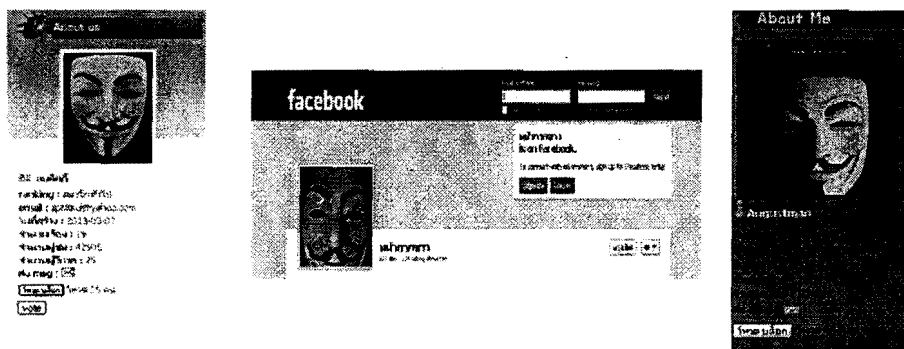
... การใส่หน้ากากตามฝรั่งกบฏจีนปีนที่ต้องการระบิตอาคารรัฐสภาอังกฤษ เพื่อให้ผู้แทนและพระย้า เจมส์ที่ ๑ ตายกันทั้งหมด มันดูไม่เข้าท่าเลย ...

ภาพที่ 5.33 แสดงการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นที่มีต่อปรากฏการณ์และงานเขียนหน้ากากขาว

ที่มา: บล็อกส่วนบุคคล NN 1234 (2556)

นอกจากนี้ จากการติดตามการนำเสนอข่าวในสื่อสิ่งพิมพ์และโทรทัศน์ของผู้วิจัย ในช่วงเดือนพฤษภาคม ถึง มิถุนายน 2556 เป็นการนำเสนอข้อมูลสงครามไซเบอร์ ซึ่งใช้ไซเชิลเน็ตเวิร์กเป็นเครื่องมือในการขับเคลื่อนหรือการปฏิบัติการปลุกกระแสหน้ากากขาวได้อย่างเด่นชัด และเป็นรูปธรรม ดังจะเห็นได้จาก

25 พฤษภาคม 2556 กลุ่มหน้ากากขาว หรือหน้ากากวี ระดมประกาศผ่านเฟซบุ๊กเชิญชวนชาวไซเชิลเน็ตเวิร์กเปลี่ยนรูปโปรไฟล์ตัวเองเป็นรูปหน้ากากวี เพื่อเป็นสัญลักษณ์ว่า “ขอต่อต้านระบอบทักษิณให้สิ้นซากไปจากประเทศไทย” (สยามรัฐ, 2556) และยังมีการขยายกลุ่มเครือข่าย โดยการตั้งเพจกลุ่มหน้ากากขาวผ่านเฟซบุ๊กที่หลากหลายอีกด้วย

ภาพที่ 5.34 แสดงการเปิดกลุ่มเครือข่ายหน้ากากขาวและการเปลี่ยนภาพโปรไฟล์ผ่านสื่อออนไลน์

ที่มา: เฟซบุ๊ก WhiteMaskThailand (2556)

การขับเคลื่อนในลักษณะอื่นๆ ที่ปรากฏจะพบว่ามีกรเข้าไปโพสต์ข้อความแสดงจุดยืนต่อต้านการบริหารของรัฐบาลผ่านหน้าเพจเฟซบุ๊กของนายกรัฐมนตรีนครี และ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร รวมถึงนายพาน ทองแท้ อย่างต่อเนื่อง เมื่อขับเคลื่อนผ่านสื่อออนไลน์แล้ว พลังของกลุ่มก็แสดงให้เห็นชัดมากขึ้น จากการรวมกลุ่มเพื่อเดินขบวนรณรงค์เชิญชวน ร่วมกิจกรรมในเขตพื้นที่กรุงเทพมหานคร อาทิ เมื่อวันที่ 31 พฤษภาคม 2556 กลุ่มพลังธรรมาธิปไตย ร่วมกับกลุ่ม Woman Thailand กว่า 100 คน สวมหน้ากากขาว เดินรณรงค์บริเวณแยกศาลาแดงจนถึงธนาคารกรุงเทพ สำนักงานใหญ่ เพื่อชักชวนคนไทยให้ออกมารวมตัวเพื่อต่อต้านล้มล้างระบอบทักษิณ (แนวหน้า, 2556)

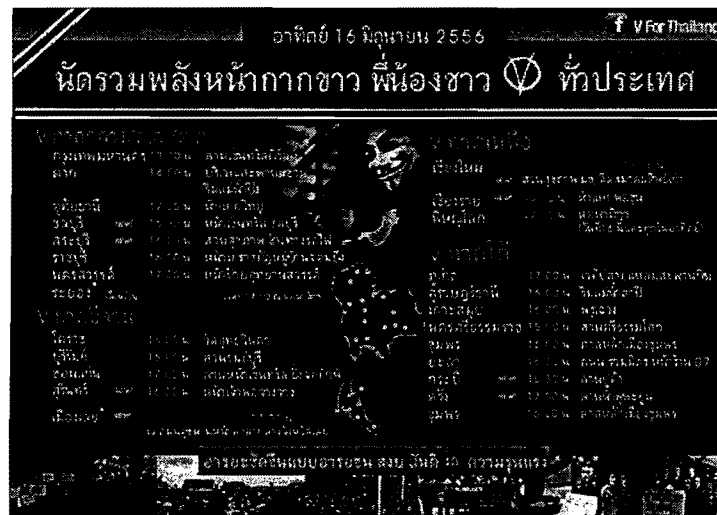

กลุ่มหน้ากากขาว
เดินตามรัฐบาล
กลุ่มหน้ากากขาว V For Thailand ประมาณ 1,000 คน ขยับขบวนจากบริเวณใต้สะพานมิตรภาพไทย-ลาว บริเวณถนนมิตรภาพ บริเวณสี่แยกไฟแดงหน้าศาลากลางจังหวัดขอนแก่น เพื่อไปตั้งกองหน้าของขบวนการรวมพลคนเสื้อขาวที่บริเวณสี่แยกไฟแดง และขบวนที่เดินขบวนไปยังสี่แยกมิตรภาพขอนแก่น และเข้ามายังถนนมิตรภาพบริเวณสี่แยกไฟแดงขอนแก่น

ภาพที่ 5.35 แสดงภาพข่าวการรวมกลุ่มมธรงค์ต่อต้านรัฐบาล

ที่มา: <http://www.iqnewsclip.com/newsservice.aspx>

การขับเคลื่อนรวมพลของกลุ่มหน้ากากขาวไม่ได้อยู่ภายในกรุงเทพมหานครเท่านั้น แต่ยังคงเคลื่อนไหวและขยายวงกว้างไปสู่ต่างจังหวัด และต่างประเทศด้วย ซึ่งกลุ่มกาย ฟอว์กส์ จะใช้เฟซบุ๊ก V.For.Thailand เป็นที่ชุมนุมออนไลน์สำหรับการสื่อสารกันได้อย่างรวดเร็วและกว้างไกล

ภาพที่ 5.36 แสดงการประกาศการนัดหมายการรวมตัวของกลุ่มหน้ากากขาวผ่านเฟซบุ๊ก

ที่มา: บล็อกส่วนบุคคล NN 1234 (2556)

นอกจากนี้ ยังพบว่ามี การเปิดเพจในชื่อ "รวมพลคนหน้ากาก" ของจังหวัดต่างๆ โดยมีผู้สนใจเริ่มทยอยเข้าไปคลิกดูกิจกรรม จำนวนกว่า 30 จังหวัด เช่น จังหวัดเชียงใหม่ ลำปาง เชียงราย ชุมพร ขอนแก่น ระยอง นนทบุรี นราธิวาส ภูเก็ต สงขลา กระบี่ ปัตตานี ชลบุรี ร้อยเอ็ด อุตรดิตถ์ เป็นต้น ในขณะที่สหรัฐอเมริกาที่ย่านไทยทาวน์ ถนนฮอลลีวูด เบเวอร์รี่ฮิลล์ ลอสแอนเจลิส สหรัฐอเมริกา กลุ่มคนไทยในสหรัฐอเมริกาจำนวนหนึ่งรวมตัวกันโดยมีการสวม หน้ากากขาว หรือ กายฟอว์กส์ เพื่อแสดงพลังต่อต้านระบอบทักษิณและการบริหารประเทศของรัฐบาลอีกด้วย

จากกรณีศึกษาที่ผู้วิจัยได้ยกมาเป็นตัวอย่างการใช้สื่อออนไลน์ของนักข่าวพลเมืองในการขับเคลื่อนด้านสิทธิมนุษยชนในสังคมไทยมิติต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นสิทธิพลเมือง สิทธิทางการเมือง หรือสิทธิชุมชนและวัฒนธรรมนั้น ย่อมสะท้อนให้เห็นว่าสื่อออนไลน์สามารถที่จะเป็นเครื่องมือหรือพื้นที่ในการแสดงออกทางการสื่อสารหรือสร้างความเคลื่อนไหวในพื้นที่หรือสังคมไทยได้มากกว่าอดีตที่ผ่านมา สื่อออนไลน์ช่วยกระตุ้นให้คนในสังคมตื่นตัว รู้สิทธิ ขอมรับและเรียนรู้ นวัตกรรมใหม่ ตลอดจนใช้ประโยชน์ได้อย่างหลากหลาย

บทที่ 6

แนวทางการพัฒนาบทบาทและการมีส่วนร่วมของนักข่าวพลเมือง ในการรายงานข่าวสิทธิมนุษยชนผ่านสื่อออนไลน์ ภายใต้บริบทสังคมไทย

ในบทนี้จะกล่าวถึงแนวทางการพัฒนาบทบาทและการมีส่วนร่วมของนักข่าวพลเมืองในการรายงานข่าวสิทธิมนุษยชนบนสื่อออนไลน์ ตามมุมมองของนักข่าวพลเมือง นักข่าวอาชีพ นักวิชาการด้านนิเทศศาสตร์ และบรรณาธิการเว็บไซต์ จำนวน 35 คน ซึ่งเป็นกลุ่มบุคคลที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญ และมีประสบการณ์ในด้านวิชาการและวิชาชีพเกี่ยวกับกับการสื่อสารในยุคสื่อออนไลน์ สำหรับการนำเสนอผลการศึกษาในบทนี้นั้น ผู้วิจัยใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก เพื่อชี้ให้เห็นแนวทางการพัฒนาบทบาทและการมีส่วนร่วมของนักข่าวพลเมืองในฐานะผู้ใช้สารและผู้ผลิตข้อมูลข่าวสารในยุคสื่อออนไลน์ ตามกรอบแนวคิดทฤษฎีที่ได้ทำการศึกษามาคั้งแนวทางต่อไปนี้

6.1 นิยามนักข่าวพลเมืองภายใต้บริบทของสังคมไทย ในศตวรรษที่ 21

6.1.1 นิยามในมุมมองของนักข่าวพลเมือง

ในการศึกษาประวัติและวิวัฒนาการการเกิดนักข่าวพลเมืองทั้งในและต่างประเทศนั้นพบว่า นิยาม “นักข่าวพลเมือง” ยังคงมีความคล้ายคลึงกัน และยังไม่สามารถที่จะหาข้อสรุปที่ชัดเจนได้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับกลุ่มบุคคลผู้ให้นิยาม เกณฑ์ที่นำมาใช้ในการจำแนก รวมถึงการเปลี่ยนแปลงของช่วงเวลาและพัฒนาการด้านเทคโนโลยีการสื่อสาร ตลอดจนความแตกต่างกันของสภาพแวดล้อมของสังคม วิถีชีวิตและวัฒนธรรมของแต่ละประเทศ

สำหรับสังคมไทยก็มีการให้นิยามคำว่า “นักข่าวพลเมือง” ไว้อย่างหลากหลาย ในการศึกษาครั้งนี้ จากการสัมภาษณ์เชิงลึกกับกลุ่มนักข่าวพลเมือง จำนวน 10 คน พบว่า นิยาม “นักข่าวพลเมือง” (Citizen Reporters) ในมุมมองของนักข่าวพลเมืองในสังคมไทยส่วนใหญ่ จะเป็นการให้นิยามโดยใช้คุณลักษณะของนักข่าวมืออาชีพเป็นเกณฑ์ โดยในแง่มุมมองความเหมือนมองว่านักข่าวพลเมืองจะต้องมีจิตวิญญาณความเป็นนักข่าว การมีจรรยาบรรณที่ไวต่อข่าว ส่วนในแง่มุมมองความแตกต่างนั้น พบว่า นักข่าวพลเมืองยังไม่ใช่นักข่าวมืออาชีพเป็น การไม่ตกอยู่ภายใต้อำนาจของ

แหล่งทุน มีแนวทางการนำเสนอข่าว การวางกรอบข่าวที่แตกต่างจากนักข่าวอาชีพ และเป็นผู้ที่
ความใกล้ชิดกับพื้นที่หรือคนในพื้นที่ มีสามารถในการเข้าถึงข้อมูลเชิงลึก เน้นประเด็นสาธารณะที่
ส่งผลกระทบต่อคนในพื้นที่ใดพื้นที่หนึ่งมากกว่า ดังคำที่ให้สัมภาษณ์

“นักข่าวพลเมือง ก็คือ คนในประเทศที่สามารถทำข่าวหรือเป็นนักสื่อสารที่จะบอก
เรื่องราวกับคนในสังคม สามารถที่จะฉีกกรอบหรือแนวทางการนำเสนอข่าวไปจากสื่อกระแสหลัก
และมีความสามารถในการเล่าหรือบอกเรื่องราว และรู้เรื่องราวได้ดีกว่า”

(อาอีฉะ แก้วนพรัตน์, การสื่อสารระหว่างบุคคล, 21 ธันวาคม 2555)

“นักข่าวพลเมือง ก็น่าจะเป็นคนที่ไม่ใช่มีอาชีพนักข่าว แต่ว่ามีส่วนในการนำเสนอข่าว
จากพื้นที่ต่างๆ หรือเรื่องของตัวเองได้มีส่วนเข้าไปเกี่ยวในพื้นที่”

(นพพล อาชามาส, การสื่อสารระหว่างบุคคล, 30 ตุลาคม 2555)

“นักข่าวพลเมือง หมายถึง ใครก็ได้ที่อยู่ในชุมชนและสามารถที่จะเล่าเรื่องราวของ
ตนเองสู่สาธารณะได้ คือพลเมืองจะพัฒนามาจากความเป็นคนที่มีความรับผิดชอบสูง มีตัวตน มี
ลักษณะพิเศษ เราไม่ได้เน้นเรื่องจรรยาบรรณแบบนักข่าวอาชีพ แต่เราเน้นเรื่องผลกระทบต่อ
สาธารณะทั้งในเชิงบวกและเชิงลบ”

(อานนท์ มีศรี, การสื่อสารระหว่างบุคคล, 19 ธันวาคม 2555)

“นักข่าวพลเมือง คือ เป็นผู้มีทักษะการเขียน ช่างสังเกต มีทักษะทันเทคโนโลยีเครื่องมือ
มีเวลา มีความเป็นอิสระ มีจิตสาธารณะ มี “จุกข่าว” ไวต่อเหตุการณ์ รู้จักตั้งคำถามหาคำตอบ และ
ข้อสำคัญเข้าใจชุมชน เข้าใจเนื้องานในพื้นที่”

(ศรายุทธ ฤทธิพิณ, การสื่อสารระหว่างบุคคล, 12 กุมภาพันธ์ 2556)

“นักข่าวพลเมือง จะต้องเป็นคนที่ลงพื้นที่ อยู่ในพื้นที่ เอาชีวิตจริง เอาเรื่องจริงข้อมูล
จริงที่มีอยู่ในพื้นที่มานำเสนอผ่านสื่อให้สังคมได้รับรู้ เป็นคนที่เจาะลึก เข้าถึง และนำเสนอได้
ทันทั่วทั้งที่ว่า”

(อชิรญา ทรัพย์สวิง, การสื่อสารระหว่างบุคคล, 20 ธันวาคม 2555)

“นักข่าวพลเมือง ควรเป็นอิสระจากอำนาจแหล่งทุนไม่เหมือนนักข่าวกระแสหลัก”

(เจษฎา โชคติกกิจวิทย, การสื่อสารระหว่างบุคคล, 17 พฤษภาคม 2556)

“ความเป็นนักข่าวพลเมืองจะต้องมี Sense ของความ Active ว่าคุณต้องเกาะประเด็นเหล่านั้นและนำเสนอออกไปเพื่อสร้างการเปลี่ยนแปลงให้กับสังคม”

(กรรณิการ์ กิจติเวชกุล, การสื่อสารระหว่างบุคคล, 23 พฤษภาคม 2556)

ดังนั้น การให้คำนิยามคำว่า “นักข่าวพลเมือง” (Citizen Reporters) ในมุมมองของนักข่าวอาสาหรือนักข่าวพลเมืองส่วนใหญ่ สรุปได้ว่า นักข่าวพลเมืองในสังคมไทย ควรมีคุณลักษณะดังนี้

1. เป็นบุคคลทั่วๆ ไปในสังคมที่ไม่ใช่นักข่าวอาชีพหรือรับเงินเดือนจากองค์กรสื่อกระแสหลัก
2. มีความกระตือรือร้น มีจุกที่ไวต่อข่าว
3. มีทักษะในการสื่อสารและการใช้เทคโนโลยี สามารถบอกเล่าเรื่องราวต่างๆ ที่เกิดขึ้นในพื้นที่ให้คนอื่นเข้าใจได้
4. มีความเป็นอิสระ และมีสำนึกสาธารณะ
5. มีแนวทางการนำเสนอเรื่องราวที่แตกต่างไปจากกรอบของสื่อกระแสหลัก
6. นำเสนอข้อมูลข่าวสาร โดยมุ่งเน้นผลกระทบทั้งในเชิงบวกและเชิงลบต่อสังคม
7. การนำเสนอข่าวไม่เน้นเรื่องจรรยาบรรณมากเท่ากับนักข่าวอาชีพ แต่เน้นการนำเสนอข้อมูลความจริงที่จะช่วยสร้างการเปลี่ยนแปลงให้กับสังคม

6.1.2 นิยามในมุมมองของกลุ่มนักวิชาการด้านนิเทศศาสตร์

จากการสัมภาษณ์กลุ่มนักวิชาการด้านนิเทศศาสตร์จำนวน 10 คน พบว่าการนิยามความหมายของคำว่า “นักข่าวพลเมือง” (Citizen Reporters) นั้น นักวิชาการส่วนใหญ่จะใช้เกณฑ์ที่หลากหลายทั้งในเชิงสังคมวิทยาที่เน้นการเกิดขึ้นของกลุ่มนักข่าวพลเมือง เป้าหมายในการสื่อสาร การเปรียบเทียบกับนักข่าวอาชีพ ทักษะ ความสามารถ คุณค่าข่าว ผลกระทบ บทบาทการทำหน้าที่ และความสนใจส่วนบุคคลของนักข่าวพลเมืองเป็นหลัก ดังข้อมูลจากการสัมภาษณ์

“นักข่าวพลเมือง คือคนธรรมดาอย่างเรา ที่เห็นอะไร พบเจอ แล้วนำเอามาเขียน แต่ว่ามันจะมีคุณค่าตรงที่ว่า เค้านำเสนอสิ่งที่สื่อหลักหรือว่าสื่ออื่นๆ มองข้ามไป อันนั้นจะเป็นนักข่าวพลเมืองที่มีคุณภาพ แล้วก็นำเสนอสิ่งที่เค้าสนใจ สิ่งที่อยู่ในขอบเขตของเค้า แล้วก็เจาะลึกในเรื่องนั้น มันก็จะมีคุณค่ามากกว่า คือมันเหมือนเป็นส่วนที่เติมเต็มให้กับสื่อหลักที่มีอยู่แล้ว”

(สกุลศรี ศรีสารคาม, การสื่อสารระหว่างบุคคล, 31 ตุลาคม 2555)

“นักข่าวพลเมือง ในมุมมองของพี คือ เป็นคนทุกๆ ไปที่ที่มีความสามารถในการใช้เครื่องมือ อุปกรณ์ในการสื่อสาร มีความตั้งใจหรือมีเป้าหมายที่ชัดเจนในการเลือกประเด็นที่เป็นปัญหาของชุมชน หรือพื้นที่มาสื่อสารกับสังคมให้รับรู้และเข้าใจ”

(เสริมศิริ นิลคำ, การสื่อสารระหว่างบุคคล, 25 มกราคม 2556)

“ในมุมมองของครู คือ ใครๆ ก็เป็นนักข่าวได้ ใครก็ตามที่มีจิตวิญญาณเหมือนนักข่าว แต่ไม่มีสังกัด ขอให้ Nose for news และสนใจด้านข่าวแค่นั้นเอง แต่เมื่อไหร่ก็ตามที่เป็นนักข่าว ไม่ใช่แค่การรายงานข่าวแล้วจบ มันไม่ใช่ว่าคุณรายงานเหตุการณ์ข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นว่าคุณไปเห็นอะไรมา แล้วคือนักข่าว ไม่ใช่ มันไม่ใช่แค่นั้น มันคือสิ่งที่คุณรายงานต้องมีผลกระทบ มีคุณค่า มีประโยชน์ต่อสังคมด้วย คงนั้น”

(วิไลวรรณ จงวิไลเกษม, การสื่อสารระหว่างบุคคล, 19 ตุลาคม 2555)

“เป็นประชาชนทั่วไปที่ไม่ได้เรียนหรือผ่านกระบวนการฝึกทักษะในด้านการ สื่อข่าว เขียนข่าวจากสถาบันการศึกษา หรือองค์กรสื่อมาก่อน และไม่ได้ประกอบอาชีพ นักวารสารศาสตร์ แต่เป็นบุคคลที่ต้องการบอกเล่าเรื่องราวที่ตนประสบ มีความสนใจหรือความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน โดยเรื่องราวที่บอกเล่านั้นมักจะเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องชนกระแสหลักไม่นำเสนอหรือนำเสนอในแง่มุมจำกัด และคนทั่วไปในสังคมมักมองข้าม”

(พรธาสีรี กุหลาบ, การสื่อสารระหว่างบุคคล, 10 มิถุนายน 2555)

“นิยามคำว่า นักข่าวพลเมือง โดยหลักๆ จะมองเป็น 2 นัยยะ คือ ในมิติสังคมวิทยา เป็นประชาชนจริงๆ มีความสนใจที่จะนำเสนอในสิ่งที่ตัวเองรู้ และไม่มีข้อผูกพันในตัวของตัวเองอย่างชัดเจน บางทีอาจเป็นลักษณะของอาสาสมัคร (Volunteer) กลุ่มนี้มีความกว้างขวาง และหลากหลาย ส่วนอีกกลุ่ม คือ เป็นกลุ่มที่เกิดจากองค์กรจัดตั้ง ไม่ได้เกิดด้วยตัวเอง แต่มีองค์กรให้การสนับสนุนหรือกระตุ้นหรือเข้าไปมีส่วนพัฒนาในเรื่องต่างๆ”

(สุรสิทธิ์ วิทธีรัฐ, การสื่อสารระหว่างบุคคล, 12 กุมภาพันธ์ 2556)

“นักข่าวพลเมือง อาจไม่จำเป็นต้องฝึกอบรมเหมือนนักข่าวอาชีพ แต่ต้องเป็นบุคคลที่ทำเพื่อสังคม เพื่อส่วนรวม มีจิตสำนึกสาธารณะ รักความยุติธรรม รักความจริง ที่สำคัญ รักชุมชน

หรือสังคมที่ตัวเองอยู่ มีความตั้งใจที่จะเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารในพื้นที่ หรือสิ่งที่เป็นปัญหาหรือสะท้อนปัญหาในชุมชน สังคม บ้านเมืองของเราผ่านสื่อที่เค้าเข้าถึงได้ก็พอ”

(ครุณี หิรัญรักษ์, การสื่อสารระหว่างบุคคล, 19 กุมภาพันธ์ 2556)

“นักข่าวพลเมือง หมายถึง ประชาชนใครก็ได้ที่มีความรู้เรื่องราวในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ที่คนได้ประสบ พบเจอ หรือมีความสนใจ และเผยแพร่ข้อมูลผ่านโซเชียลมีเดีย ซึ่งเข้าถึงประชาชนได้ง่าย และไม่มีค่าใช้จ่ายในการสื่อสารข้อมูลให้กับสาธารณชนได้รับทราบ โดยไม่ได้ปฏิบัติไปตามหน้าที่หรือความรับผิดชอบ หรือเป็นนักข่าวมืออาชีพที่รับค่าตอบแทน”

(เสกสรร สายสีสอด, การสื่อสารระหว่างบุคคล, 8 มิถุนายน 2556)

จากการสัมภาษณ์กลุ่มนักวิชาการนิเทศศาสตร์และนักข่าวอาชีพ ยังพบความแตกต่างของมุมมองที่สำคัญว่า นักข่าวพลเมืองนั้น ไม่ได้มีเส้นแบ่งกันใดๆ ในสังคม ซึ่งหมายถึง ประชาชนทั่วไปในสังคมทุกคน ซึ่งรวมถึงนักข่าวอาชีพที่สังกัดในองค์กรสื่อกระแสหลักก็สามารถที่จะทำหน้าที่เป็นนักข่าวพลเมืองได้เช่นเดียวกัน ตามที่ มานะ ศรีธรรมาภรณ์ (การสื่อสารระหว่างบุคคล, 2 พฤศจิกายน 2555) นักวิชาการนิเทศศาสตร์ได้ให้สัมภาษณ์ไว้ว่า “สำหรับสังคมไทย จริงๆ แล้วนักข่าวพลเมืองก็คือ คนทั่วไปซึ่งแม้กระทั่งรวมถึงนักข่าวด้วยที่ใช้เทคโนโลยี ด้านไอซีทีในการเล่าเรื่องราว “Story Telling” ซึ่งการเล่าเรื่องราว อาจจะเล่าถึงความคิดของตัวเอง เล่าถึงสิ่งที่ตัวเองเจอ เล่าถึงอะไรหลายๆ อย่าง ให้กับสาธารณชนได้รับรู้ รับทราบ เป็นพื้นที่ในการแสดงความคิดหรือการเล่าเรื่องราวต่างๆ มากกว่า แต่อันนี้ไม่ได้จำกัดรวมเฉพาะในส่วนของคนทั่วไปอย่างเดียว แต่เหมารวมเอานักข่าวมืออาชีพเข้าไปด้วย เพราะมันก็เป็นพื้นที่หนึ่งของนักข่าวมืออาชีพเหมือนกัน ทำหน้าที่เป็นนักข่าวพลเมืองได้เหมือนกัน” และ นิรันดร์ เขียวภาว (การสื่อสารระหว่างบุคคล, 1 มีนาคม 2556) ได้กล่าวว่า “นักข่าวอาชีพก็สามารถที่จะเป็นนักข่าวพลเมืองได้เช่นกัน โดยในช่วงเวลานอกเหนือจากการประกอบอาชีพ ช่วงเลิกงาน หรือเป็นแค่การสื่อสารข้อมูลเบื้องต้นที่พอจะนำเสนอได้ในฐานะพลเมืองคนหนึ่งของสังคม”

โดยสรุปนักวิชาการนิเทศศาสตร์ในสังคมไทยได้ให้คำนิยามคำว่า “นักข่าวพลเมือง” ในภาพรวมไว้ว่า หมายถึง ประชาชนทั่วไปที่ไม่ได้ผ่านการฝึกฝนหรือเรียนมาทางด้านวารสารศาสตร์ แต่มีจิตสำนึกสาธารณะ มีความสนใจด้านข่าว และสามารถใช้เทคโนโลยีในการสื่อสาร เพื่อบอกเล่าเรื่องราวหรือรายงานข้อมูลข่าวสาร ตลอดจนข้อเท็จจริงในเหตุการณ์ต่างๆ ที่แตกต่างจากสื่อกระแสหลัก มีเป้าหมายการสื่อสารที่ชัดเจน สร้างคุณค่า หรือการเปลี่ยนแปลงที่ดีให้กับสังคม

(บัญชีพิมพ์ในข, การสื่อสารระหว่างประเทศ, 1 มีนาคม 2556)

การเข้าถึงข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้องและทันเวลา

หลักการสำคัญในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้องและทันเวลา คือ การที่ประชาชนสามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้องและทันเวลาได้โดยปราศจากอุปสรรคใดๆ ทั้งสิ้น การที่ประชาชนสามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้องและทันเวลาได้โดยปราศจากอุปสรรคใดๆ ทั้งสิ้น การที่ประชาชนสามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้องและทันเวลาได้โดยปราศจากอุปสรรคใดๆ ทั้งสิ้น

การเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร

การเข้าถึงข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้องและทันเวลาเป็นหน้าที่ของรัฐบาลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง การที่ประชาชนสามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้องและทันเวลาได้โดยปราศจากอุปสรรคใดๆ ทั้งสิ้น การที่ประชาชนสามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้องและทันเวลาได้โดยปราศจากอุปสรรคใดๆ ทั้งสิ้น การที่ประชาชนสามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้องและทันเวลาได้โดยปราศจากอุปสรรคใดๆ ทั้งสิ้น

6.1.3 นิยามใหม่ของข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้องและทันเวลา

การเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร

7. เป็นการให้ข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้องและทันเวลาแก่ประชาชนโดยปราศจากอุปสรรคใดๆ ทั้งสิ้น

หรือพิมพ์ในรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์

6. มีความสนใจหรือมีเป้าหมายที่ชัดเจนในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้องและทันเวลา

5. เป็นส่วนที่เติมเต็มให้กับสื่อมวลชน

เทคโนโลยีการสื่อสาร

4. เป็นบุคคลที่สื่อสารหรือรับข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้องและทันเวลาโดยปราศจากอุปสรรคใดๆ ทั้งสิ้น

หรือการกระทำขององค์กรของรัฐ

3. นักข่าวพลเมืองที่เกิดจากจิตสำนึกสาธารณะและจิตอาสาในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้องและทันเวลา

2. ทุกคนในสังคมที่มีจิตสำนึกสาธารณะและจิตอาสาในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้องและทันเวลา

1. ประชาชนทั่วไปที่ไม่ได้ผ่านการฝึกอบรมหรือเรียนทางด้านวารสารศาสตร์

พลเมืองในมุมมองของการบริหารการสื่อสารมวลชน

สอดคล้องกับผู้วิจัยที่สนใจในการบริหารการสื่อสารมวลชนที่สามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้องและทันเวลา

“นักข่าวพลเมืองคือ ประชาชนที่กระโดดเข้ามาแล้วก็อยากมีส่วนร่วมในการนำเสนอข่าวสารเพื่อให้คนอื่นได้เห็น ได้ทราบ”

(นภพัฒน์จักร อัครนนท์, การสื่อสารระหว่างบุคคล, 29 พฤศจิกายน 2555)

“ผมก็มองแบบโดยปกติ คำก็คือคนทั่วไป แต่ถ้าพูดถึงพลเมือง ก็คือว่ามันอาจจะมี ความแตกต่างกัน แต่ผมคิดว่านักข่าวพลเมืองปกติคำก็เป็นคนธรรมดา แต่ว่าเค้าจะเป็นนักข่าวพลเมือง เค้าต้องลุกขึ้นมาสื่อสาร คือเค้าต้องสิทธิของเค้า ซึ่งผมคิดว่ามันควรจะเป็นงานที่มัน Basic ที่สุด เพราะเราเชื่อว่าทุกคนเป็นนักข่าวพลเมือง”

(สมเกียรติ จันทร์สีมา, การสื่อสารระหว่างบุคคล, 20 พฤศจิกายน 2555)

“การที่จะตัดสินว่าเป็นนักข่าวพลเมืองหรือไม่ ประเด็นที่ 1 คือ สิ่งที่คุณหยิบมาสื่อสาร คืออะไร สิ่งที่คุณหยิบมาสื่อสารต้องไม่ใช่เรื่องส่วนตัว ไม่ใช่เจตนาส่วนตัว 2. เครื่องมือที่คุณใช้ ต้องสื่อสารถึงคนจำนวนมาก และ 3. เจตนาในการทำ ทำเพื่อประโยชน์สาธารณะ ก็โอเค”

(สุชาดา จักรพิสูทธิ์, การสื่อสารระหว่างบุคคล, 31 ตุลาคม 2555)

“เป็นคนที่มีจิตสำนึกสาธารณะที่อยากจะรายงานข้อมูลในพื้นที่หรือปัญหาสาธารณะ ให้กับสังคมได้รับทราบ ซึ่งนั่นต้องไม่ใช่อาชีพหลัก”

(ประสงค์ เลิศรัตนวิสุทธิ์, การสื่อสารระหว่างบุคคล, 10 พฤศจิกายน 2555)

“มันก็คือสื่อภาคประชาชนที่นำเสนอข่าวในมุมมองของตัวเอง ไม่มีสังกัด ซึ่งหมายถึงไม่ได้ มีอาชีพเป็นนักข่าว และก็ไม่มีเรื่องผูกพันเกี่ยวกับธุรกิจ ทำด้วยจิตอาสา แต่ว่าถ้ารับเงิน จะไม่ถือว่าเป็นนักข่าวพลเมือง”

(ชาติ วาระดี, การสื่อสารระหว่างบุคคล, 14 พฤศจิกายน 2555)

“ข่าวพลเมือง คือ พลเมืองทุกคนที่มีสิทธิและต้องการใช้สิทธิในการสื่อสารมีความสามารถในการสื่อสารเรื่องราวหรือปัญหาต่างๆ ในพื้นที่ ผนวกกับการที่เราอยู่ในโลกออนไลน์มันง่ายที่จะทำการสื่อสารด้วยในฐานะพลเมือง คุณมีสิทธิที่จะสื่อสาร”

(กิม ชัยสุขประเสริฐ, การสื่อสารระหว่างบุคคล, 24 มกราคม 2556)

จากความหลากหลายในการให้นิยาม “นักข่าวพลเมือง” ตามทัศนะของกลุ่มนักข่าวอาชีพและบรรณาธิการเว็บไซต์ สามารถสรุปได้ว่า “นักข่าวพลเมือง” (Citizen Reporters) คือ บุคคลหรือกลุ่มบุคคลในทุกสาขาอาชีพ แต่ต้องไม่สังกัดกับองค์กรวิชาชีพสื่อ ไม่มีเรื่องเงินหรือรายได้เข้ามาเกี่ยวข้อง เป็นบุคคลที่ต้องการใช้สิทธิและมีส่วนร่วมและมีเจตนาในการสื่อสารประเด็นเรื่องราวสาธารณะที่อยู่ในพื้นที่ต่างๆ ด้วยจิตอาสาหรือมีสำนึกในความเป็นพลเมือง สามารถสรุปคุณลักษณะสำคัญได้ดังนี้

1. เป็นบุคคลหรือกลุ่มบุคคลในทุกๆ สาขาอาชีพ แต่ต้องไม่สังกัดหรือได้รับเงินเดือนจากองค์กรสื่อกระแสหลัก

2. เป็นบุคคลที่ต้องการใช้สิทธิความเป็นพลเมือง เพื่อสื่อสารประเด็นเรื่องราวหรือปัญหาในพื้นที่ให้สาธารณชนได้รู้และเข้าใจ

3. มีจิตอาสาหรือมีสำนึกในความเป็นพลเมืองที่ต้องการเห็นการเปลี่ยนแปลงของสังคม

4. มีเจตนาในการส่งสารโดยมุ่งเน้นประโยชน์สาธารณะมากกว่าส่วนตัว

5. มีความสามารถในการใช้เครื่องมือ อุปกรณ์การสื่อสารสมัยใหม่ หรือโซเชียลเน็ตเวิร์ก เป็นเครื่องมือในการสื่อสารเรื่องราวต่างๆ ให้กับคนในสังคม

นิยามดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยสามารถสรุปนิยามนักข่าวพลเมืองในศตวรรษที่ 20 ภายใต้อิทธิพลของสังคมไทยได้ว่า “นักข่าวพลเมือง” (Citizen Reporter) หมายถึง กลุ่มบุคคลที่มีจิตสำนึกสาธารณะหรือจิตอาสา มีความตื่นตัวในการเรียนรู้ สามารถเข้าถึงและใช้เทคโนโลยีการสื่อสารสมัยใหม่และต้องการใช้สิทธิการสื่อสารบนพื้นฐานความรับผิดชอบต่อสังคม เพื่อบอกเล่าเรื่องราวข้อมูลความจริง หรือแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับประเด็นปัญหาสาธารณะที่เกิดขึ้นในพื้นที่และสังคมนั้นให้สาธารณชนได้รับรู้และเข้าใจ สามารถเป็นพลังในการขับเคลื่อน อันจะก่อให้เกิดการป้องกัน แก้ไขปัญหาและการพัฒนาสังคมไปในทิศทางใดทิศทางหนึ่ง

6.2 ผลกระทบจากปรากฏการณ์การเกิดขึ้นของนักข่าวพลเมืองในสังคมไทย

จากการสัมภาษณ์กลุ่มนักข่าวพลเมือง นักวิชาการ นักข่าวอาชีพ และผู้บริหารเว็บไซต์จำนวน 40 คน ที่มีต่อปรากฏการณ์การเกิดขึ้นของนักข่าวพลเมืองในโลกออนไลน์นั้น ส่วนใหญ่มองว่า การเกิดกลุ่มนักข่าวพลเมืองขึ้นในสังคมไทย เป็นผลกระทบในด้านบวกมากกว่าด้านลบ คือ ช่วยสร้างความตื่นตัวให้กับทุกคนในสังคมไทยได้มาก โดยเฉพาะการกระตุ้นให้ประชาชนพลเมืองลุกขึ้นมาใช้สิทธิการสื่อสารในการนำเสนอ แลกเปลี่ยน ข้อมูล เรื่องราว ความจริง ที่เกิดขึ้นในแต่ละพื้นที่ของสังคม ทั้งในประเด็นส่วนบุคคลและประเด็นสาธารณะได้หลากหลาย รอบด้านมากขึ้น

ตลอดจนสามารถที่จะเป็นกระบอกเสียง ช่วยเติมเต็ม ตรวจสอบข้อมูลความจริงที่ขาดหายไป ให้กับสังคมได้ ทั้งนี้เป็นผลมาจากการพัฒนาทางด้านเทคโนโลยีการสื่อสารที่ทำให้ใครๆ ก็สามารถติดต่อสื่อสารถึงกันได้ทุกที่ ทุกเวลา

“ด้านบวกมันก็ทำให้ข่าวออกมาจากพื้นที่ที่หลากหลายมากขึ้น เพราะถ้ามีนักข่าวไปลงอย่างเดียวมันก็ออกมาจากส่วนกลางอย่างเดียว แต่พอมันมีนักข่าวพลเมืองในพื้นที่ต่างๆ มันสามารถมีเสียง มีข่าว มีเนื้อหาของตัวเองออกไปในสื่อได้”

(นพพล อาชามาส, การสื่อสารระหว่างบุคคล, 30 ตุลาคม 2555)

“ด้านลบไม่มี มีแต่ด้านบวกมากกว่า คือ ทำให้เกิดการตื่นตัวกันมากขึ้น เป็นการเปิดโอกาสให้ภาคประชาชน คนทำงานในพื้นที่ได้สะท้อนปัญหาหรือสภาพชีวิตในชุมชนได้ง่ายขึ้น”

(อชิรญา สร้อยสวิง, การสื่อสารระหว่างบุคคล, 20 ธันวาคม 2555)

“ถ้าสังคมมีนักข่าวภาคพลเมืองอยู่เยอะๆ ประเทศนั้น เจริญนะ เพราะมันมีคนตรวจสอบมากขึ้น นักข่าวคืออะไร คือ watchdog หมาเฝ้าบ้าน นักข่าวพลเมือง ก็คือ watchdog เหมือนกัน ไม่ต่างกันเลย คือนักข่าวนั้นแหละ เพียงแต่ไม่มีต้นสังกัด คือความมีอิสระ”

(วิไลวรรณ จงวิไลเกษม, การสื่อสารระหว่างบุคคล, 19 ตุลาคม 2555)

“การเกิดขึ้นของนักข่าวพลเมืองมีผลในแง่บวก คือ มันมีประโยชน์ในการช่วยเติมเต็มของข้อมูลที่มันขาดหายไป ที่สำคัญทำให้เราได้รู้ เพราะเมื่อก่อนเราไม่รู้เลยว่าจะไปหาอ่านอะไรที่มันนอกเหนือจากสื่อกระแสหลักได้ แต่ตอนนี้เราอ่านได้จากบล็อกเกอร์ที่เป็นนักข่าวพลเมืองเหล่านี้ได้เยอะ รู้สึกหาความรู้ได้ง่ายขึ้นจากพวกเขา แล้วก็ไปเจอเรื่องแปลกๆ มุมมองใหม่ๆ ที่ไม่เคยรู้มาก่อนเลยจากที่ไหนผ่านบุคคลเหล่านี้ ซึ่งเป็นเรื่องน่าสนใจ”

(สกุลศรี ศรีสารคาม, การสื่อสารระหว่างบุคคล, 31 ตุลาคม 2555)

“ในเชิงลบที่ยังไม่เห็นนะ ที่ที่เห็นเป็นเชิงบวก และเป็นเชิงกลยุทธ์ด้วย คือว่ามันจะเป็นอะไรที่ทำให้คนได้ใช้สิทธิ์ อาจจะเริ่มจากการแสดงทัศนคติทางการเมือง เอาตัวเองไปอยู่ฝ่ายโน้นฝ่ายนี้ เริ่มต้นมันอาจจะเป๋ไปเป๋มา แต่นั่นเป็นขั้นตอนการเรียนรู้ของการที่จะเป็นคนที่สื่อสารประเด็นสาธารณะ”

(สุชาดา จักรพิสูทธิ์, การสื่อสารระหว่างบุคคล, 31 ตุลาคม 2555)

“ถ้าเทคโนโลยีอย่างเดียว มันมีทั้งบวกและลบ เพราะมันมีได้สองมุมอยู่แล้ว แต่อยู่ที่ว่า คนที่เอามาเล่าเรื่อง จะเล่าเรื่องเพื่อวัตถุประสงค์อะไร เล่าเรื่องเพื่อจะสะท้อนให้เห็นปัญหาของ สังคม ข้อเท็จจริงของสังคมหรือเปล่า”

(มานะ ศรีรักษาวัฒน์, การสื่อสารระหว่างบุคคล, 2 พฤศจิกายน 2555)

“ผมมองว่ามันเป็นเรื่องคินะคับ ช่วยทำให้เกิดสมดุลของสิ่งที่เป็นเรื่องราว ข้อมูล ข่าวสารเพราะว่าเมื่อก่อนนี้ข่าวสารข้อมูลก็ส่งมาจากทางเดียวก็คือ สื่อ โดยเฉพาะสื่อกระแสหลัก ทีวี หนังสือพิมพ์ต่างๆ แต่ว่านักข่าวพลเมืองก็ช่วยทำให้คนมีปากมีเสียงมากขึ้น สามารถพูดได้ว่าเค้า ต้องการเห็นอะไร ข่าวบางข่าว นักข่าวสมัยก่อนนำเสนอมาเป็นแบบ 10-20 ปี โดยที่อาจจะไม่รู้ด้วยซ้ำว่าคนเค้าไม่ได้สนใจเลย แต่เดี๋ยวนี้ก็สามารถสะท้อนกลับมาได้ว่า เค้าสนใจไม่สนใจ”

(นภพัฒน์จักร อัดนนท์, การสื่อสารระหว่างบุคคล, 29 พฤศจิกายน 2555)

“ผมคิดว่า ในมุมมองกว้าง ทำให้เห็นว่าสิทธิการสื่อสารเป็นเรื่องของบุคคล คือ จริงๆ มันก็ สอดคล้องกับยุคสมัย.....พอมีนักข่าวพลเมืองขึ้น และก็มีพื้นที่ที่มันเปิดกว้าง คือสื่อออนไลน์ มันทำให้เงื่อนไขของการสื่อสารเปิดกว้างมากขึ้นเช่นกัน”

(สมเกียรติ จันทรสีมา, การสื่อสารระหว่างบุคคล, 20 พฤศจิกายน 2555)

“ผมมองว่าเป็นผลเชิงบวกกับสังคมไทยแน่นอน ถ้าเป็นนักข่าวพลเมืองจริงๆ ไม่ค่อยมี แอบแฝงตัวนะ ที่ผ่านๆ มาไม่มีเลย เพราะอย่าลืมว่ากรณีที่สร้างข้อมูลเท็จมันผิด พ.ร.บ. คอมพิวเตอร์ แล้วเวลาเราเขียนบล็อกหรือว่าเราเอามือเข้าไปยุ่งในอินเทอร์เน็ตปี มันจะมีเลขไอพี ตามเมื่อไหร่ก็ถึงเมื่อนั้น ส่วนใหญ่ Citizen Reporter ไม่มีปัญหาแน่ จะมีก็แต่เขียนบล็อกลง คุกคาม ภาวะอะไรพวกนี้”

(ชาติ วาระดี, การสื่อสารระหว่างบุคคล, 14 พฤศจิกายน 2555)

ส่วนผลกระทบในด้านลบจากปรากฏการณ์การเกิดขึ้นของนักข่าวพลเมืองในสังคมนั้น จากการสัมภาษณ์พบว่า มีผลกระทบในเชิงลบอยู่บ้าง ในลักษณะของการใช้สื่อในทางที่ ผิดวัตถุประสงค์ของการสื่อสาร ที่อาจจะใช้ในลักษณะการละเมิดสิทธิของบุคคลอื่น หรือ หา ผลประโยชน์ให้กับตนเอง เช่น การปล่อยข่าวลือ หรือให้ข้อมูลเท็จเพื่อหวังผลบางอย่างที่มีเจตนา อื่นแอบแฝง การใช้เป็นพื้นที่ในการว่ากล่าวบุคคลอื่น โดยขาดวิจารณญาณที่ดี หรืออาจจะเกิดจาก

ความรู้เท่าไม่ถึงการณ์รวมถึงการไม่ตรวจสอบข้อมูลก่อนเผยแพร่สู่สาธารณะ ดังข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ดังนี้

“นักข่าวพลเมืองมันมีแท้กับเทียม พวกเทียมมันก็มี ประเภทว่าอยากบอก แต่ไม่มีทักษะ ไม่มีความเป็น Professional ไม่ได้ถูกเทรนมาอย่างดี ไม่มีความรู้เยอะพอ เพราะฉะนั้น ในแง่ลบ อาจเกิดจากการปล่อยข่าวลือของพวกที่ไม่รู้จริงแต่อยากบอกก็ได้”

(สุภารัตน์ คิชขวรรธนะ, การสื่อสารระหว่างบุคคล, 1 พฤศจิกายน 2555)

“ในทางลบก็คือ มันมีความสับสนว่า ฉันเป็นหรือฉัน ไม่เป็นนักข่าวพลเมือง แล้วมีการแฝงตัวว่าเป็นนักข่าวพลเมือง หาผลประโยชน์ของตัวเองบ้าง หรือว่าเอาไปใช้ในการขับเคลื่อนบางอย่าง ซึ่งก็เกิดขึ้นได้ บางคนทำให้คนเชื่อได้ง่าย เพราะสามารถสร้างความเป็นตัวตนที่ชัดเจน เพื่อสร้างแฟน ๆ ให้ติดตาม แต่ขณะเดียวกันถ้าเรามี Issue แอบแฝงที่ต้องการขับเคลื่อนบางอย่างที่ไม่ใช่ในทางที่ดี นั่นเป็นสิ่งที่ต้องระวัง”

(สกุลศรี ศรีสารคาม, การสื่อสารระหว่างบุคคล, 31 ตุลาคม 2555)

“สำหรับผลกระทบในด้านลบนั้น ถึงแม้ว่านักข่าวพลเมืองจะมีความเข้าใจและทำหน้าที่ได้มาก แต่ก็มีหลายครั้งที่นักข่าวพลเมืองไปละเมิดคนอื่น ถ้าหากไม่ชอบพอใครเป็นการส่วนตัว อาจจะใช้สื่อออนไลน์ในการขยาดความแค้นส่วนตัวในการวิพากษ์วิจารณ์เค้า ว่ากล่าวเค้าโดยไม่เป็นธรรม ตรงนี้คือจุดอ่อน”

(จักรกฤษ เพิ่มพูล, การสื่อสารระหว่างบุคคล, 25 ธันวาคม 2555)

โดยสรุป การเกิดปรากฏการณ์นักข่าวพลเมืองในสังคมไทย นับเป็นวิวัฒนาการด้านวารสารศาสตร์ในยุคใหม่ ที่เกิดจากการพัฒนาเทคโนโลยีการสื่อสาร โดยเฉพาะเครื่องมือและอุปกรณ์ที่ทันสมัย เอื้อให้การติดต่อสื่อสารถึงกันมีความสะดวก รวดเร็วมากยิ่งขึ้น แต่อย่างไรก็ตาม การเกิดนักข่าวพลเมืองในยุคที่ผู้บริโภคสามารถที่จะผลิตข้อมูลข่าวสารเองได้นั้น ย่อมส่งผลกระทบต่อทั้งสังคมทั้งในด้านบวกและด้านลบเช่นเดียวกัน แต่ในสังคมไทยจะเป็นในด้านบวกมากกว่า นั่นคือ ช่วยกระตุ้นให้ประชาชนพลเมืองตระหนักและเห็นความสำคัญกับการมีส่วนร่วมในการสื่อสารกับสังคมมากขึ้น เกิดการเรียนรู้ทางด้านเทคโนโลยีมากขึ้นหันมาใช้สิทธิการสื่อสารของตนเองในการนำเสนอ เรื่องราว ความจริง ที่เกิดขึ้นในแต่ละพื้นที่ของสังคม ได้อย่าง รอบด้านมากขึ้น สามารถที่จะเป็นสื่อกลางหรือเป็นกระบอกเสียง ช่วยเติมเต็ม ตรวจสอบข้อมูลความจริงที่ขาดหายไปให้กับสังคมได้ ส่วนผลกระทบในด้านลบนั้น เป็นผลที่เกิดจากการใช้สื่อ ผิดทิศทาง

หรือขาดการสร้างสรรค์ของผู้ใช้ที่ขาดจิตสำนึกที่ดี มุ่งตอบสนองความต้องการของตนเอง มากเกินไปหรือด้วยความประมาท รู้เท่าไม่ถึงการณ์จนนำไปสู่การละเมิด การบิดเบือนข้อมูลข่าวสาร ความจริงให้กับสังคม สามารถสรุปผลกระทบในด้านบวกและด้านลบได้ดังตาราง

ตารางที่ 6.1 สรุปผลกระทบที่เกิดจากปรากฏการณ์การเกิดนักข่าวพลเมืองในสังคมไทย

ปรากฏการณ์การเกิดนักข่าวพลเมืองในสังคมไทย	
ผลกระทบด้านบวก	ผลกระทบด้านลบ
1. กระตุ้นให้เกิดการตื่นตัวในการใช้สิทธิการสื่อสารของประชาชนมากขึ้น	1. ทำให้เกิดข่าวลือ จากความรู้ไม่จริงของนักข่าวพลเมืองบางคน
2. ทำให้บทบาทของผู้บริโภคข่าวสารเปลี่ยนไป เป็นผู้เฝ้าประตูข่าวสาร และกำหนดวาระข่าวสารได้เอง	2. ก่อให้เกิดการละเมิดสิทธิของผู้อื่นได้ง่ายทั้งโดยเจตนาและไม่เจตนา
3. เป็นสื่อกลางหรือเป็นพื้นที่ที่ช่วยสะท้อนข้อมูลข่าวสาร เรื่องราว สภาพปัญหาต่างๆ ให้กับคนในชุมชนได้	3. สร้างความเข้าใจผิดให้กับคนในสังคม ก่อให้เกิดความขัดแย้งได้ เนื่องจากการแสวงหาผลประโยชน์ตอบสนองความต้องการให้กับตนเองหรือมีเจตนาแอบแฝงในทางมิชอบ
4. ทำให้ข้อมูลข่าวสารเป็นประเด็นสาธารณะที่มีความหลากหลายและรอบคอบมากขึ้น	
5. ทำให้ภาคประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการสื่อสารมากขึ้น จนทำให้เกิดพลังการขับเคลื่อนที่ดีกับสังคมได้	
6. ช่วยเติมเต็มข้อมูลที่ขาดหายไปกับสื่อกระแสหลักและทำให้สื่อกระแสหลักต้องปรับตัวมากขึ้น	

6.3 คุณลักษณะของนักข่าวพลเมืองในบริบทของสังคมไทย

จากปรากฏการณ์การเกิดนักข่าวพลเมืองที่เกิดผลกระทบทั้งในด้านบวกมากกว่าด้านลบ นั้น สะท้อนให้เห็นว่า บทบาทของผู้บริโภคที่สามารถเป็นผู้ผลิตและกำหนดวาระข่าวสารให้กับคนสังคมไทยได้รับการยอมรับมากขึ้น ซึ่งคำว่า “นักข่าว” ในบริบทของสังคมไทยนั้น หลายคนมองว่า หมายถึง ความเป็นวิชาชีพ เป็นมืออาชีพ มีกรอบจรรยาบรรณที่ชัดเจน ผ่านการฝึกอบรมมีความรู้ ความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน แต่ในยุคที่ใครๆ ก็เข้าถึงและเป็นเจ้าของเทคโนโลยีได้ ยิ่งเพิ่มขีดความสามารถในการสื่อสารให้กับคนในสังคม จนทำให้คำว่า “นักข่าวพลเมือง” (Citizen Reporter) ถูกนำมาใช้กับกลุ่มบุคคลต่างๆ ไปที่ที่มีความสามารถในการรายงานข้อมูลข่าวสารต่างๆ ที่เกิดขึ้นในสังคม ถึงแม้ว่ากลุ่มคนเหล่านั้นอาจจะไม่ได้นิยามหรือมองตัวเองว่าเป็นนักข่าวพลเมือง ก็ตาม ดังนั้น คุณลักษณะหรือคุณสมบัติของนักข่าวพลเมืองในบริบทของสังคมไทยเป็นเรื่องที่ต้องหยิบยกมาสร้างความเข้าใจที่ชัดเจน ซึ่งจากการสัมภาษณ์เชิงลึกกับกลุ่มนักข่าวพลเมือง นักวิชาการด้านนิเทศศาสตร์ นักข่าวอาชีพ และบรรณาธิการเว็บไซต์ พบคุณลักษณะเด่นของนักข่าวพลเมือง ดังนี้

6.3.1 เป็นพลเมืองที่มีความตื่นตัว (Active Citizen) คือเป็นบุคคลที่ต้องการมีส่วนร่วมใช้สิทธิการสื่อสาร ในการแสดงความคิดเห็น หรือรายงานข้อมูล ข่าวสาร เหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นในแต่ละพื้นที่ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการเมือง เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม

“นักข่าวพลเมืองในความคิดเห็นของพี่ คือ คนที่ต้องการจะเป็น ต้องการใช้สิทธิการสื่อสารและการแสดงความคิดเห็นในประเด็นสาธารณะ ที่เห็นในสังคมไทยเค้าก็ยัง Report ประเด็นปัญหาที่อยู่ในพื้นที่เค้า สรุปแล้วคือ ต้องเป็น Active Citizen มีสำนึกความเป็นเรา และมองเห็นปัญหาของเค้า ปัญหาพร้อมในพื้นที่ที่เค้าอยู่”

(สุชาดา จักรพิสูทธิ์, การสื่อสารระหว่างบุคคล, 31 ตุลาคม 2555)

“ในส่วนของนักข่าวพลเมือง เค้าอาจจะเล่าเรื่องอะไรก็ได้ที่เค้าสนใจ แต่ว่ามันสะท้อนถึงปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในสังคม ชุมชนเค้า ในเรื่องที่เค้าสนใจ ในเรื่องที่เค้าอยู่ ไม่จำเป็นที่จะต้องเป็นเรื่องที่คนทั่วไปจำนวนมากสนใจก็ได้”

(มานะ ตรีรยาภิวัฒน์, การสื่อสารระหว่างบุคคล, 2 พฤศจิกายน 2555)

6.3.2 มีจิตอาสา หรือ ต้องการเป็นอาสาสมัคร (Volunteer) คือ มีความมุ่งมั่น ตั้งใจหรือมีเจตนาที่ต้องการทำเพื่อสังคมอย่างชัดเจน (Filling) โดยในการทำข่าวนั้น ไม่ได้ยึดเป็นอาชีพแต่ถือว่าเป็นภารกิจและจิตสำนึกรับผิดชอบต่อส่วนรวม

“สิ่งที่เค้าหยิบขึ้นมา ต้องไม่ใช่ปัญหาส่วนตัว ไม่ใช่เหตุการณ์ส่วนตัว แต่จะต้องเป็น เหตุการณ์ส่วนรวม ปัญหาส่วนรวม หรืออย่างน้อยก็เป็นปัญหาของคนอื่นที่ Represent ปัญหาของ ส่วนรวมได้ มีเจตนาที่ชัดเจน ยึดส่วนรวมมากกว่าส่วนตน”

(สุชาดา จักรพิสูทธิ์, การสื่อสารระหว่างบุคคล, 31 ตุลาคม 2555)

“ท้ายสุดเราต้องมาแยกให้เห็นว่านักข่าวพลเมืองต้องไม่หวังค่าตอบแทน มีจิตอาสาเป็น Volunteer มี feeling มากในการที่จะรายงาน ต้องการเห็นความเคลื่อนไหวหรือการเปลี่ยนแปลง ของสังคม”

(วิไลวรรณ จงวิไลเกษม, การสื่อสารระหว่างบุคคล, 19 ตุลาคม 2555)

6.3.3 มีจิตวิญญาณของความเป็นนักข่าว สนใจด้านงานข่าวโดยเฉพาะ มีจมูกข่าว (Nose for news) สามารถที่จะมองประเด็นที่เป็นปัญหาสาธารณะและสามารถสื่อสารออกมาให้สังคมได้รับรู้ และเข้าใจได้ นำเสนอข่าวที่มีคุณค่ากับสังคม

“ผมว่าคนที่จะเป็นนักข่าวพลเมืองได้ ใจต้องมาก่อนอันดับแรกเลย คือถ้าไม่มีใจรักทำ ไม่ได้นะ คือมีความเป็นพลเมือง เหมือนเป็นคนสาธารณะ เห็นอะไรที่มันไม่ชอบมาพากล ถ่ายรูป แล้วก็รายงานขึ้นไปทวิตเตอร์ เฟซบุ๊ก เว็บบล็อกหรือสื่อที่เราเข้าถึงได้”

(เดชชาติ พวงเกษ, การสื่อสารระหว่างบุคคล, 29 ตุลาคม 2555)

“จริงๆ แล้วใครๆ ก็เป็นนักข่าวได้ ขอให้ มี Nose for news มีจมูกข่าว สำคัญมาก และ สนใจด้านข่าวแค่นั้นเอง ต้องมองประเด็นเป็น ต้องรู้ว่าอันไหนเป็นประเด็นข่าว แล้วประเด็นนั้นมี ผลกระทบหรือ Impact ในวงกว้าง”

(วิไลวรรณ จงวิไลเกษม, การสื่อสารระหว่างบุคคล, 19 ตุลาคม 2555)

“นักข่าวพลเมืองต้องเน้นเรื่องคุณค่าข่าว ควรจะมองรู้ว่าเรื่องนี้มีผลกระทบต่อคน หรือไม่ มีคุณค่า มีความเด่นในเรื่องอะไรบ้างที่จะทำให้คนสนใจอ่าน เรื่องนี้ทำออกไปแล้วมันจะ กระพือให้เกิดผลกระทบอะไรเกิดขึ้นบ้าง หรือ ไปกระตุ้น หรือ ไปต่อ ยอดหรือ ไปสะกิดให้เกิดการ เปลี่ยนแปลงหรือการทำอะไรขึ้น นี่คือหลักการเดียวกับคุณค่าข่าวและที่นักข่าวตัดสินใจเลือกข่าว แต่สิ่งที่มันเพิ่มขึ้นมาคือ คุณค่าจากที่คุณรู้จริงๆ จากมุมมองของคุณ แล้วก็เติมเต็มสิ่งที่กระแสหลักขาด ไป”

(สกุลศรี ศรีสารคาม, การสื่อสารระหว่างบุคคล, 30 ตุลาคม 2555)

6.3.4 มีทักษะในการสื่อสาร และ การใช้เครื่องมืออุปกรณ์การสื่อสาร (Technology and Communication Skills) หมายถึง นักข่าวพลเมืองควรมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับทักษะการสื่อสาร และ การใช้อุปกรณ์เครื่องมือที่จำเป็น เพื่อใช้ในการบอกเล่าเรื่องราว หรือนำเสนอเหตุการณ์ต่างๆ ในพื้นที่ให้คนอื่นรับรู้และเข้าใจได้โดยง่าย

“นักข่าวพลเมืองอาจจะมีเว็บไซต์ มีบล็อก มียูทูป แชนแนลของตัวเองในการนำเสนอ โดยโยงกับแต่ละอันต้องเชื่อมโยงกัน เชื่อมโยงกับบล็อก เชื่อมโยงกับเว็บไซต์ และก็ใช้ Social Media ในการกระจายข่าวหรือในการก่อสร้าง Community ข่าวก็ได้”

(มานะ ศรีธัญญาวินัย, การสื่อสารระหว่างบุคคล, 2 พฤศจิกายน 2555)

“งานนักข่าวพลเมือง จำเป็นต้องมีเรื่องของการฝึกทักษะ เรื่องของงานในเชิง Production เรื่องของการถ่ายภาพสั้นๆ เรื่องของการตัดต่อ การเขียนสคริป ซึ่งก็ใช้เวลา 2 วัน 2 คืน แต่ว่าโดยหลักการ คือเราคิดว่าทุกคนมีความรู้ในการเป็นผู้ชมอยู่แล้ว ฉะนั้นจากผู้ชมถ้าลองทำเองบ้าง คุณจะทำยังไง คือแปลความรู้ออกมาให้ได้ ส่วนเทคนิคก็เป็นแค่เครื่องมือทำให้เค้าสามารถใช้เครื่องมือได้เท่านั้นเอง ซึ่งคนรุ่นใหม่ส่วนมากจะไม่ค่อยมีปัญหาเรื่องเทคนิคเท่าไร แต่จะมีปัญหาเรื่องมุมมองของการจะเล่าเรื่อง 1 เรื่องให้คนเข้าใจทำยังไง”

(สมเกียรติ จันทร์สีมา, การสื่อสารระหว่างบุคคล, 20 พฤศจิกายน 2555)

“ถ้าฝึกอบรมมันก็มีข้อดี อย่างเช่น กระบวนการในการเขียนข่าวให้คนเข้าใจได้ การพาดหัวให้ดึงดูดความสนใจของคน แต่สุดท้ายมันก็ไปเรื่อง Common Sense เรื่องของหลักความเข้าใจขั้นพื้นฐานว่า การนำเสนออย่างมีจรรยาบรรณ สุดท้ายมันก็ไปเรื่องสภาพจิตใจเรื่องความรู้สึกนึกคิดของแต่ละคนอยู่ดี แต่ผมเชื่อว่าถ้าได้ฝึก ได้เรียนรู้ก็จะมีประโยชน์มากในการนำเสนอให้มันน่าสนใจมากขึ้น”

(นภพัฒน์จักร อัดนนท์, การสื่อสารระหว่างบุคคล, 29 พฤศจิกายน 2555)

6.3.5 มีหลักจริยธรรมในการนำเสนอข่าว (Ethics of News reporter) โดยยึดอยู่บนพื้นฐานความจริง ความถูกต้อง ความรับผิดชอบต่อบุคคลและสังคม

“ในการนำเสนอข่าวนักข่าวพลเมือง เรื่องจรรยาบรรณหรือจริยธรรมก็ควรต้องใช้หลักเดียวกันกับนักข่าวอาชีพ คือ ต้องสร้างความน่าเชื่อถือ ต้องเคารพแหล่งข่าว ต้องเคารพคนอ่าน ต้องตรวจสอบข้อมูล ต้องอ้างอิงเสมอ อยู่บนพื้นฐานความจริงและความถูกต้อง ซึ่งในโลกออนไลน์ความรับผิดชอบต่อสังคมสูงมาก”

(สฤตศรี ศรีสารคาม, การสื่อสารระหว่างบุคคล, 30 ตุลาคม 2555)

“จริงๆ นักข่าวพลเมือง ควรจะพยายามเอาเรื่องจริงมาบอกกล่าวหรือเผยแพร่ให้ได้มากที่สุด ไม่ควรเอาข่าวที่คนอื่นเล่าแล้วมาเล่าต่อ หรือเขียนต่อแชร์ไปเรื่อยๆ”

(เดชชาติ พวงเกษ, การสื่อสารระหว่างบุคคล, 29 ตุลาคม 2555)

“คุณสมบัติของ Reporter จะเป็น Citizen Reporter หรือไม่ Citizen Reporter มันควรจะคล้ายๆ กัน ในแง่ของการเขียน อาจจะไม่ต้องมีหลักเกณฑ์อะไรมากมาย มีวิธีการเล่าเรื่องที่แตกต่างกัน แต่สิ่งที่ต้องมีคือ ความถูกต้องของข้อมูล ความแม่นยำของข้อมูล ประโยชน์ของข้อมูลที่คุณจะได้รับ และที่สำคัญต้องพร้อมที่จะรับผิดชอบต่อสังคม”

(สุภารัตน์ คิชยวรรณนะ, การสื่อสารระหว่างบุคคล, 1 พฤศจิกายน 2555)

6.3.6 เป็นผู้ที่ไม่แสวงหาผลกำไรหรือรายได้จากการนำเสนอข่าว (Non-profit) เนื่องจากมีอาชีพประจำ ที่ไม่ได้สังกัดองค์กรสื่อกระแสหลัก

“ถ้าหากเค้าเอาตัวไปผูกกับตัวองค์กรอะไรก็ตาม หรือว่าเป็นเงินเป็นทองขึ้นมา จะถือว่าไม่ใช่ นักข่าวพลเมือง เพราะนักข่าวพลเมืองควรจะไม่ได้แสวงหาผลกำไรจากตรงนี้”

(สฤตศรี ศรีสารคาม, การสื่อสารระหว่างบุคคล, 30 ตุลาคม 2555)

“ผมว่าต้องไม่มีรายได้หลัก ต้องไม่มีรายได้จากการส่งข่าวหรือการทำข่าวหรืออะไรก็ตามแต่”

(ประสงค์ เลิศรัตนวิสุทธิ์, การสื่อสารระหว่างบุคคล, 10 พฤศจิกายน 2555)

“นักข่าวพลเมืองผมว่าเค้าไม่มีความจำเป็นต้องมารับเงินนะคับ เพราะว่ามันก็ทำด้วยจิตอาสาอยู่แล้ว และก็ไม่ต้องมีเรื่องเกี่ยวกับผลประโยชน์ เป็นสื่อภาคพลเมืองที่ไม่ มีสังกัด ไม่ผูกพันกับธุรกิจ”

(ชาติ วาระดี, การสื่อสารระหว่างบุคคล, 14 พฤศจิกายน 2555)

6.3.7 มีการสร้างอัตลักษณ์เฉพาะตัวในการนำเสนอข้อมูลข่าวสารได้อย่างน่าสนใจ (Identity and Niche Local) เป็นการสะท้อนมุมมองที่แตกต่างจากสื่อหลัก แปลกใหม่ น่าสนใจ มีความเป็น ท้องถิ่นสูง

“นักข่าวพลเมืองถ้าเป็นไปได้ ก็ควรจะเจาะลึกข้อมูลที่สุดเท่าที่เราจะทำได้เหมือนกันที่ สำคัญ ต้องหาความเป็น Niche ของเรื่องด้วย หามุม หามิติ ที่มันเป็นเฉพาะของเรา แล้วแตกต่างจาก คนอื่นๆ ให้ได้ คือการเขียนเว็บบนออนไลน์ถ้าเราทำเหมือนกับที่สื่ออื่นทำ เรื่องของเราจะไม่มี คุณค่า”

(สกุลศรี ศรีสารคาม, การสื่อสารระหว่างบุคคล, 30 ตุลาคม 2555)

“นักข่าวพลเมือง ไม่ได้มองกรอบว่าจะต้องออกมาแล้วเป็น Mass แต่ผมมองกรอบของ มันคือความเป็น Niche กับ Local มากกว่า เพราะแนวโน้มข่าวสังคมมันจะไปถึงตรงนั้น”

(มานะ ศรีรักษาวัฒน์, การสื่อสารระหว่างบุคคล, 2 พฤศจิกายน 2555)

“เรื่องราวที่นักข่าวพลเมืองบอกเล่า มักจะเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องมวลชนกระแสหลักไม่นำเสนอ หรือเสนอในแง่มุมจำกัด เช่น ปัญหาในชุมชนของนักข่าวพลเมืองเอง ประเด็นทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมที่คนทั่วไปมักมองข้าม หรือมองในแง่ลบ รวมถึงการตรวจสอบและตอบได้ ข้อมูลที่ผู้มีอำนาจและทรัพยากรในสังคมนำเสนอผ่านสื่อ หรือแง่มุมที่สื่อมวลชนมักให้ ความสำคัญ”

(พรธาสิริ กุหลาบ, การสื่อสารระหว่างบุคคล, 10 มิถุนายน 2555)

“คือเรามีความคิดว่ามันเป็นจิตสำนึกรักบ้านเกิดนะผมว่า ช่วงนั้นกระแสรักบ้านเกิดเค้า ฮิตกัน หมู่บ้านเราก็มีสิ่งดีดี อย่างน้อยเราก็ปลูกหอมกระเทียม ทำไร่นาก็เป็นสิ่งดีดี อยากให้คน อื่นได้รู้ว่ามันเออะ ในชุมชนบ้านเรามีอะไรบ้าง ถ้าขุดปลูกลูกหอม ถ้าขุดปลูกลูกกระเทียมก็เอา มาโพสต์ลงในบล็อกให้คนอื่นอ่าน หรือเห็นอะไรที่แปลกใหม่น่าสนใจผมก็จะถ่ายเอามาลงให้คนอื่นรู้ ในมุมดีดีของบ้านเกิดเรา”

(เดชชาติ พวงเกษ, การสื่อสารระหว่างบุคคล, 29 ตุลาคม 2555)

6.3.8 เป็นผู้รู้และเข้าใจบทบาทหน้าที่การเป็นสื่อภาคพลเมืองที่ดี (Citizen Media Role) ให้กับสังคม อาจจะเป็นผลมาจากจิตสำนึกภายใน หรือการได้เข้ารับการฝึกอบรมเพื่อสร้างความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ของการเป็นนักข่าวพลเมือง และกฎหมายต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง

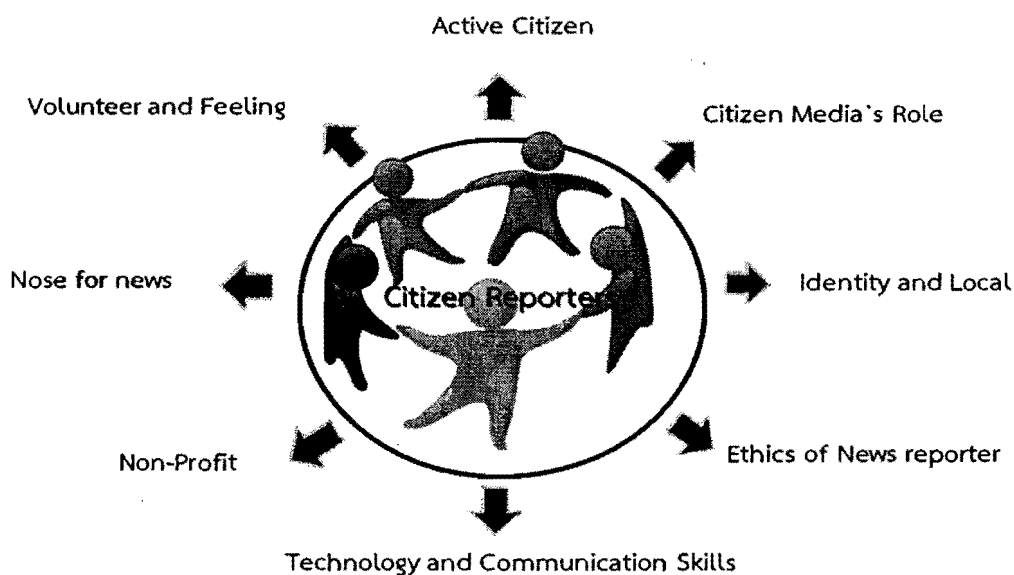
“นักข่าวพลเมืองจำเป็นต้องได้รับการอบรมอยู่นะคะเพราะว่าจะได้สร้างความเข้าใจที่ตรงกัน บางคนอาจจะรู้สึกว่ทำไมฉันถ่ายไอ้โน้ ไอ้โน้ ก็เป็นนักข่าวพลเมืองแล้ว แต่ว่าการอบรมมันทำให้ได้มองเห็นชัดเจนว่ บทบาทหน้าที่ของเค้า พลังของเค้าจะทำให้เกิดสิ่งที่ดี หรือสิ่งที่ไม่ดีขึ้นในสังคมมันมีมากแค่ไหน”

(สกุลศรี ศรีสารคาม, การสื่อสารระหว่างบุคคล, 30 ตุลาคม 2555)

“ผมคิดว่านักข่าวพลเมืองควรจะมีทักษะบางอย่าง เช่น รู้เรื่องการทำหน้าที่ในการรายงานข่าวให้มีประสิทธิภาพ ให้ง่าย และเรื่องกฎหมาย คือ ทำยังไงไม่ให้ถูกฟ้อง ตรงนี้ต้องรู้ด้วย แต่ต่อไปมันจะเข้มแข็งหรือไม่ ขึ้นอยู่กับสำนึกของพลเมืองว่ามีมากน้อยแค่ไหน”

(ประสงค์ เลิศรัตนวิสุทธิ์, การสื่อสารระหว่างบุคคล, 10 พฤศจิกายน 2555)

จากข้อมูลการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยสามารถสรุปภาพรวมคุณลักษณะของนักข่าวพลเมืองในบริบทของสังคมไทยได้ดังนี้

ภาพที่ 6.1 ภาพแสดงคุณลักษณะโดยรวมของนักข่าวพลเมืองในบริบทของสังคมไทย

ที่มา: เรียบเรียงโดยผู้วิจัย

6.4 จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรคของนักข่าวพลเมืองในสังคมไทย

การวิเคราะห์หาจุดแข็ง (Strength) จุดอ่อน (Weakness) โอกาส (Opportunity) และอุปสรรค (Threat) หรือ “SWOT” นั้น ถือเป็นจุดเริ่มต้นที่สำคัญสำหรับการหาแนวทางในการพัฒนาบทบาทและการมีส่วนร่วมของนักข่าวพลเมืองในการใช้สื่อออนไลน์รายงานข่าวสิทธิมนุษยชนให้กับสังคมไทยในอนาคต ซึ่งจากการสัมภาษณ์กลุ่มบุคคลผู้ให้ข้อมูลหลัก โดยมีนักข่าวพลเมือง นักข่าวอาชีพ นักวิชาการด้านนิเทศศาสตร์ และบรรณาธิการเว็บไซต์ จำนวน 35 คน ประกอบกับการศึกษาติดตามข้อมูลหรือประเด็นที่เกี่ยวข้องกับบทบาทและปรากฏการณ์นักข่าวพลเมืองในสื่อสิ่งพิมพ์ เวทีการเสวนาทางวิชาการ ผลงานวิจัย และงานเขียนต่างๆ ในสื่อออนไลน์ พบการกล่าวถึง จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรคของการพัฒนาบทบาทนักข่าวพลเมืองในสื่อออนไลน์รายงานข่าวสิทธิมนุษยชนในสังคมไทย สรุปได้ดังนี้

6.4.1 จุดแข็ง (Strength)

ปรากฏการณ์การเกิดขึ้นของนักข่าวพลเมือง เป็นกระแสนิยมในสังคมโลกที่ช่วยกระตุ้นให้ประชาชนพลเมือง ตื่นตัว ตระหนักรู้ในสิทธิหน้าที่ตามรัฐธรรมนูญที่กำหนดไว้ และสนใจที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในสื่อสารผ่านสื่อในช่องทางต่างๆ มากยิ่งขึ้น โดยจุดแข็งของนักข่าวพลเมืองตามน่านาทศนะของคนในสังคม หรือจากผลการศึกษาทางวิชาการที่ปรากฏ นั้น พบว่านักข่าวพลเมือง มีความแตกต่างจากนักข่าวอาชีพ และมีข้อดีในฐานะที่เป็นคนที่อยู่ในพื้นที่ สามารถเข้าถึงข้อมูลเชิงลึก ได้มากกว่า มีการนำเสนอเรื่องราวที่หลากหลายแง่มุม มีลักษณะเฉพาะที่ไม่มีรูปแบบตายตัว ยืดหยุ่นไปตามเหตุการณ์หรือเทคนิคการนำเสนอส่วนบุคคล มีความเป็นอิสระไม่ต้องทำงานภายใต้กรอบหรือนโยบายองค์กรเหมือนกับนักข่าวอาชีพ

สำหรับข้อมูลที่พบจากการสัมภาษณ์เกี่ยวกับภูมิหลังของนักข่าวพลเมือง พบว่า ส่วนใหญ่จบการศึกษาในระดับปริญญาตรี ในสาขาวิชาที่หลากหลาย มีความสามารถในการใช้เทคโนโลยีการสื่อสารที่ทันสมัย ต้องการที่จะลุกขึ้นมาใช้สิทธิของตัวเองเพื่อสะท้อนและเผยแพร่เรื่องราว สถานการณ์ หรือปัญหาในพื้นที่ที่สื่อหลักเข้าไม่ถึง หรือไม่สนใจติดตามให้คนนอกพื้นที่ได้รับรู้และเข้าใจ และเมื่อเกิดความรู้ ความชำนาญจากประสบการณ์ ก็สามารถที่จะถ่ายทอดหรือสร้างพื้นที่สื่อ สร้างเครือข่ายเพื่อเผยแพร่เรื่องราวในพื้นที่ร่วมกับสื่อหลักและสื่อท้องถิ่นในพื้นที่ได้อย่างต่อเนื่อง

นอกจากนี้ พรรษาสิริ กุหลาบ (การสื่อสารระหว่างบุคคล, 10 มิถุนายน 2556) ยังสามารถวิเคราะห์ให้เห็นจุดอ่อนของนักข่าวพลเมืองที่สามารถเปลี่ยนมาเป็นจุดแข็ง ได้อย่างน่าสนใจว่า “การไม่มีทักษะการผลิตเหมือนนักข่าวอาชีพอาจจะเป็นจุดแข็งได้เพราะสามารถนำเสนอในรูปแบบและสไตล์ที่ยืดหยุ่นกว่านักข่าวในองค์กรสื่อ และอาจนำไปสู่การสร้างสรรค์

รูปแบบใหม่ๆ ก็ได้” ในทางกลับกันก็มองว่า สำหรับจุดแข็งบางเรื่องก็สามารถที่จะกลายมาเป็นจุดอ่อนได้เช่นกัน ดังคำสัมภาษณ์ที่ให้ไว้ว่า “ถึงแม้้นักข่าวพลเมืองจะเป็นอิสระจากองค์กรสื่อ แต่ความเป็นอิสระนี้อาจจะเป็นจุดอ่อนเพราะจะไม่ได้รับการปกป้องจากสถาบันสื่อเต็มที่เหมือนที่นักข่าวอาชีพได้รับหากเกิดกรณีที่นักข่าวพลเมืองรายงานเรื่องที่กระทบกับกลุ่มผลประโยชน์ จนถูกคุกคามหรือถูกปิดกั้นเสรีภาพในการแสดงความเห็น”

6.4.2 จุดอ่อน (Weakness)

สำหรับจุดอ่อนของนักข่าวพลเมืองที่ยังต้องทบทวนและพัฒนาขึ้นในระดับต่อไปนั้น จากการสัมภาษณ์ จากผลการศึกษาเชิงวิชาการ หรือจากการวิพากษ์วิจารณ์นานาทัศนะตามเวทีสัมมนาและการเผยแพร่ผ่านสื่อออนไลน์ นั้น พบว่า นักข่าวพลเมืองมีจุดอ่อนที่สำคัญคือ การที่ไม่ได้มีความเป็นมืออาชีพนั้น ทำให้ขาดทักษะการสื่อสาร หรือการจับประเด็น รวมถึงการนำเสนอที่น่าสนใจ น่าติดตาม ส่งผลต่อการสร้างการยอมรับและความเชื่อถือให้กับคนในสังคม และทำให้นักข่าวพลเมืองบางส่วนขาดความมั่นใจในตัวเองเมื่อเทียบกับนักข่าวอาชีพ

นอกจากนี้ ในความเป็นอิสระจากองค์กรสื่อของนักข่าวพลเมือง อาจจะเป็นจุดอ่อนได้ เพราะจะไม่ได้รับการปกป้องจากสถาบันสื่อเต็มที่เหมือนที่นักข่าวอาชีพได้รับหากเกิดกรณีที่นักข่าวพลเมืองรายงานเรื่องที่กระทบกับกลุ่มผลประโยชน์ จนถูกคุกคามหรือถูกปิดกั้นเสรีภาพในการแสดงความเห็น (พรรษาสิริ กุหลาบ, การสื่อสารระหว่างบุคคล, 10 มิถุนายน 2556) และคนในสังคมอาจมองว่าประเด็นข้อมูลข่าวสารที่นักข่าวพลเมืองนำเสนอขาดความหลากหลาย ขาดความรู้ ความเข้าใจ ในเรื่องกฎหมายและจริยธรรมในการสื่อสาร และในกรณีที่นักข่าวพลเมืองบางคนขาดทุนทางเศรษฐกิจและสังคม ส่งผลทำให้ขาดอุปกรณ์การผลิตสื่อที่ทันสมัยและ ช่องทางการนำเสนอที่สาธารณชนเข้าถึงได้ง่าย เรื่องราวที่สื่อสารออกไปจะไม่ขยายไปสู่สังคมในวงกว้าง

6.4.3 โอกาส (Opportunity)

โอกาสเป็นเรื่องของปัจจัยภายนอกที่เข้ามามีอิทธิพลหรือส่งผลต่อการพัฒนาในด้านต่างๆ ของนักข่าวพลเมืองในสังคมไทย ซึ่งจากการสัมภาษณ์ จากผลการศึกษาเชิงวิชาการ หรือจากการวิพากษ์วิจารณ์นานาทัศนะตามเวทีสัมมนาและการเผยแพร่กิจกรรมเกี่ยวกับนักข่าวพลเมืองผ่านสื่อออนไลน์ นั้น พบว่ามีหลายปัจจัยที่มีส่วนสำคัญต่อการพัฒนาความเป็นนักข่าวพลเมืองในสังคมไทย นั่นคือ การตื่นตัวและการตระหนักถึงความสำคัญของการพัฒนาศักยภาพ บทบาทนักข่าวพลเมือง จนเกิดเป็นเครือข่ายความร่วมมือในการจัดกิจกรรมต่างๆ การพัฒนาระบบ โครงข่ายการสื่อสาร ทำให้ประชาชนสามารถที่จะเข้าถึงเทคโนโลยีทางการสื่อสารได้มากขึ้น การสนับสนุนจากองค์กรสื่อในการเปิดพื้นที่ให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการสื่อสาร และจัด โครงการฝึกอบรมนักข่าวพลเมือง ตลอดจนบรรยากาศทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมที่เอื้อต่อการ

พัฒนาด้านสิทธิทางการสื่อสารและเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นให้กับประชาชน และนโยบายรัฐบาลที่ส่งเสริมเรื่องการรู้เท่าทันสื่อ (Media Literacy) รวมถึงในรัฐธรรมนูญที่กำหนดคสิทธิพลเมืองในเรื่องต่างๆ ไว้โดยเฉพาะสิทธิเสรีภาพในการแสดงออกทางการสื่อสาร และขยายขอบเขตเรื่องสิทธิชุมชนและวัฒนธรรม เพื่อสร้างการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการและพัฒนาชุมชนท้องถิ่นให้กับประชาชนในชุมชนไว้อย่างชัดเจน ส่งผลทำให้ประชาชนต้องการเปิดรับข้อมูลข่าวสาร และต้องการที่จะสื่อสารถึงกันมากขึ้น รวมถึงความเข้มแข็งของคนในชุมชน องค์กรภาคประชาชน และองค์กรพัฒนาเอกชนในพื้นที่ต่างๆ มีความเข้มแข็งมากขึ้นซึ่งก็มีผลต่อการขยายตัวและการพัฒนานักข่าวพลเมืองได้เช่นกัน

6.4.4 อุปสรรค (Threat)

อุปสรรค ถือเป็นปัจจัยภายนอกที่เข้ามามีอิทธิพลต่อการพัฒนานักข่าวพลเมืองในสังคมไทยเช่นกัน แต่เป็นปัจจัยที่เข้ามาและมีผลในเชิงลบ ซึ่งจากการสัมภาษณ์ จากผลการศึกษาเชิงวิชาการ หรือจากการวิพากษ์วิจารณ์นานาทัศนะตามเวทีสัมมนาและการเผยแพร่ผ่านสื่อออนไลน์นั้น พบว่า ปัจจัยที่เป็นอุปสรรคสำคัญสำหรับนักข่าวพลเมืองในสังคมไทย คือ ทัศนคติและการยอมรับของคนในสังคมยังน้อย ตลอดจนองค์กรสื่อกระแสหลักที่ให้ความสำคัญในการเปิดพื้นที่ให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการรายงานมีน้อยเมื่อเทียบกับต่างประเทศ และมองว่า นักข่าวพลเมืองยังขาดมาตรฐานหรือยังไม่มีความเป็นมืออาชีพ ขาดการกำกับดูแลที่เป็นระบบและเป็นรูปธรรม ทำให้ความน่าเชื่อถือมีไม่มากเท่ากับนักข่าวอาชีพ นอกจากนี้ พ.ร.บ.คอมพิวเตอร์และกฎหมายต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง อาจส่งผลกระทบต่อสร้างความหวาดระแวง และ ความกลัวในการแสดงออกทางการสื่อสารของประชาชน ตลอดจนปัจจัยสำคัญด้านระบบโทรคมนาคมที่ขาดประสิทธิภาพ เช่น อินเทอร์เน็ตล่าช้า ไม่เสถียร หรือ โทรศัพท์ล่ม เป็นต้นย่อมเป็นอุปสรรคต่อการสื่อสารหรือการพัฒนานักข่าวพลเมืองในสังคมไทยเช่นกัน

จากการวิเคราะห์ SWOT นักข่าวพลเมืองในสังคมไทย ทั้งจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค ดังกล่าวข้างต้น สามารถสรุปผลการวิเคราะห์ในแต่ละส่วนได้ดังตาราง

ตารางที่ 6.2 การวิเคราะห์ SWOT นักข่าวพลเมืองในบริบทของสังคมไทย

SWOT นักข่าวพลเมือง	ลักษณะ / ปัจจัยที่พบ
จุดแข็ง (Strength)	<ol style="list-style-type: none"> 1. มีความตระหนักรู้และตื่นตัวในการใช้สิทธิหน้าที่ของตนตามที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญมากขึ้น 2. มีความใกล้ชิด ผูกพันกับเหตุการณ์ และเป็นคนในพื้นที่ 3. มีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว และมีมุมมองที่ต่างจากนักข่าวอาชีพ 4. นักข่าวพลเมืองมีความหลากหลาย กระจายอยู่ในพื้นที่ต่างๆ 5. ความเป็นอิสระจากองค์กรสื่อสามารถนำเสนอประเด็นในเชิงลึกได้ อิสระมากกว่าสื่อกระแสหลัก 6. มีความสนใจใฝ่รู้ ศึกษาหาประสบการณ์จากสิ่งต่างๆ รอบตัว 7. มีการสร้างเครือข่ายในเขตภูมิภาค หรือในกลุ่มสมาชิก 8. มีจิตอาสา ไม่ได้หวังผลในเรื่องตัวเงิน แต่ทำเพื่อพื้นที่และสังคม 9. มีปัจจัยในการลงทุนซื้อเครื่องมือและอุปกรณ์การสื่อสารที่ทันสมัย 10. มีความกล้าในการแสดงออกทางความคิดและสื่อสาร 11. ส่วนใหญ่จบการศึกษาในระดับปริญญาตรี 12. การไม่มีทักษะการผลิตเหมือนนักข่าวอาชีพ สามารถที่จะสื่อสารได้หลากหลายรูปแบบและสไตล์ที่ยืดหยุ่นกว่านักข่าวในองค์กรสื่อ และอาจนำไปสู่การสร้างสรรครูปแบบใหม่ๆ ก็ได้ 13. การรวมกลุ่มและสร้างเครือข่ายระหว่างนักข่าวพลเมือง ทำให้ลดความเป็นปัจเจก สามารถผลักดันให้เกิดการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนและเคลื่อนไหวทางสังคมได้
จุดอ่อน (Weakness)	<ol style="list-style-type: none"> 1. ขาดต้นทุนทางเศรษฐกิจและสังคมส่งผล ทำให้ขาดอุปกรณ์การผลิตสื่อที่ทันสมัยและขาดช่องทางนำเสนอ สาธารณชนเข้าไม่ถึง 2. ขาดทักษะการสื่อสาร การจับประเด็น และวิธีการนำเสนอที่น่าสนใจหรือน่าติดตาม 3. ขาดความมั่นใจในตัวเองเมื่อเปรียบเทียบกับนักข่าวอาชีพ 4. ส่วนใหญ่ยังอยู่กระจัดกระจาย ขาดการสร้างเครือข่ายที่เข้มแข็ง 5. มีการนำเสนอประเด็นซ้ำๆ ขาดความหลากหลายและรอบด้าน

ตารางที่ 6.2 (ต่อ)

SWOT นักข่าวพลเมือง	ลักษณะ / ปัจจัยที่พบ
	<p>6. มีความรู้ ความเข้าใจ ในเรื่องกฎหมายและจริยธรรมในการสื่อสารน้อย</p> <p>7. ความเป็นอิสระจากองค์กรสื่ออาจทำให้ไม่ได้รับการปกป้องจากสถาบันสื่อเดิมที่เหมือนที่นักข่าวอาชีพ อาจถูกคุกคามหรือถูกปิดกั้นเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น</p> <p>8. ส่วนใหญ่ยังขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องสิทธิมนุษยชนและแนวทางการพัฒนาในเรื่องนี้ให้เห็นเป็นรูปธรรม</p>
โอกาส (Opportunity)	<p>1. องค์กรสื่อหลักและสื่อทางเลือกให้การสนับสนุนและเปิดพื้นที่ให้ภาคประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการสื่อสาร</p> <p>2. องค์กรสื่อเริ่มให้ความสำคัญ และติดตามข้อมูลเพื่อนำไปเผยแพร่</p> <p>3. การพัฒนาทางด้านเทคโนโลยีและสื่อสังคมออนไลน์ในปัจจุบัน</p> <p>4. มีการจัดฝึกอบรมให้กับนักข่าวพลเมืองจากองค์กรต่างๆ มากขึ้น</p> <p>5. ความเข้มแข็งของชุมชนหรือพื้นที่มีผลต่อการพัฒนานักข่าวพลเมือง</p> <p>6. การให้สิทธิเสรีภาพกับประชาชนไว้ในรัฐธรรมนูญอย่างชัดเจน</p> <p>7. บรรยากาศทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมที่เอื้อต่อการพัฒนาด้านสิทธิทางการสื่อสารและเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นให้กับประชาชน</p> <p>8. นโยบายภาครัฐที่ให้การส่งเสริมเรื่องการเรียนรู้เท่าทันสื่อ (Media Literacy) กับประชาชนในปัจจุบัน</p> <p>9. องค์กรภาคประชาชน และองค์กรพัฒนาเอกชนในพื้นที่ต่างๆ มีความเข้มแข็งมากขึ้น</p> <p>10. ในปี 2554 เริ่มมีการรวมกลุ่มขององค์กรด้านสิทธิมนุษยชนและเว็บไซต์ข่าวทางเลือกจัดฝึกอบรมนักข่าวพลเมืองด้านสิทธิมนุษยชนโดยตรง</p> <p>11. มีการจัดตั้งโรงเรียนนักข่าวหรือการเปิดหลักสูตรนักข่าวพลเมืองในสถาบันการศึกษาระดับภูมิภาคมากขึ้น</p>

ตารางที่ 6.2 (ต่อ)

SWOT นักข่าวพลเมือง	ลักษณะ / ปัจจัยที่พบ
	<p>6. มีความรู้ ความเข้าใจ ในเรื่องกฎหมายและจริยธรรมในการสื่อสารน้อย</p> <p>7. ความเป็นอิสระจากองค์กรสื่ออาจทำให้ไม่ได้รับการปกป้องจากสถาบันสื่อเดิมที่เหมือนที่นักข่าวอาชีพ อาจถูกคุกคามหรือถูกปิดกั้นเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น</p> <p>8. ส่วนใหญ่ยังขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องสิทธิมนุษยชนและแนวทางการพัฒนาในเรื่องนี้ให้เห็นเป็นรูปธรรม</p>
โอกาส (Opportunity)	<p>1. องค์กรสื่อหลักและสื่อทางเลือกให้การสนับสนุนและเปิดพื้นที่ให้ภาคประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการสื่อสาร</p> <p>2. องค์กรสื่อเริ่มให้ความสำคัญ และติดตามข้อมูลเพื่อนำไปเผยแพร่</p> <p>3. การพัฒนาทางด้านเทคโนโลยีและสื่อสังคมออนไลน์ในปัจจุบัน</p> <p>4. มีการจัดฝึกอบรมให้กับนักข่าวพลเมืองจากองค์กรต่างๆ มากขึ้น</p> <p>5. ความเข้มแข็งของชุมชนหรือพื้นที่มีผลต่อการพัฒนานักข่าวพลเมือง</p> <p>6. การให้สิทธิเสรีภาพกับประชาชน ไว้ในรัฐธรรมนูญอย่างชัดเจน</p> <p>7. บรรยากาศทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมที่เอื้อต่อการพัฒนาด้านสิทธิทางการสื่อสารและเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นให้กับประชาชน</p> <p>8. นโยบายภาครัฐที่ให้การส่งเสริมเรื่องการเรียนรู้เท่าทันสื่อ (Media Literacy) กับประชาชนในปัจจุบัน</p> <p>9. องค์กรภาคประชาชน และองค์กรพัฒนาเอกชนในพื้นที่ต่างๆ มีความเข้มแข็งมากขึ้น</p> <p>10. ในปี 2554 เริ่มมีการรวมกลุ่มขององค์กรด้านสิทธิมนุษยชนและเว็บไซต์ข่าวทางเลือกจัดฝึกอบรมนักข่าวพลเมืองด้านสิทธิมนุษยชนโดยตรง</p> <p>11. มีการจัดตั้งโรงเรียนนักข่าวหรือการเปิดหลักสูตรนักข่าวพลเมืองในสถาบันการศึกษาระดับภูมิภาคมากขึ้น</p>

ตารางที่ 6.2 (ต่อ)

SWOT นักข่าวพลเมือง	ลักษณะ / ปัจจัยที่พบ
	12. มีสถาบันด้านสิทธิมนุษยชนและสันติศึกษา ม.มหิดลเป็นศูนย์ประสานงาน เพื่อช่วยพัฒนาศักยภาพเครือข่ายนักข่าวพลเมืองระดับภูมิภาค
อุปสรรค (Threat)	<ol style="list-style-type: none"> 1. พระราชบัญญัติคอมพิวเตอร์และกฎหมายที่เกี่ยวข้อง 2. ทศนคติและการยอมรับของคนในสังคมยังน้อย 3. ระบบโทรคมนาคมที่ทำให้การสื่อสารขาดประสิทธิภาพ เช่น อินเทอร์เน็ตล่าช้า ไม่เสถียร หรือ โทรศัพท์ล่ม เป็นต้น 4. องค์กรสื่อหลักยังเปิดพื้นที่ให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมน้อยเมื่อเทียบกับต่างประเทศ 5. องค์กรสื่อใช้เกณฑ์มาตรฐานทางวิชาชีพในการสร้างการยอมรับนักข่าวพลเมือง 6. ขาดการกำกับดูแลที่เป็นระบบและเป็นรูปธรรม 7. ขาดการรณรงค์ ให้ความรู้ ความเข้าใจในเรื่องสิทธิมนุษยชนในสังคมไทยอย่างจริงจัง 8. วัฒนธรรม วิถีชีวิตของคนในสังคมไทยในภาพรวม ยังไม่ได้ให้ความสำคัญกับการต่อสู้หรือขับเคลื่อนเพื่อสิทธิมนุษยชนมากนัก มองว่าเป็นเรื่องไกลตัว

6.5 แนวทางการพัฒนาบทบาทและการมีส่วนร่วมของนักข่าวพลเมืองในการใช้สื่อออนไลน์ รายงานข่าวสิทธิมนุษยชนในสังคมไทย

จากการวิเคราะห์ จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค หรือ SWOT เกี่ยวกับนักข่าวพลเมืองในสังคมไทย ประกอบกับการสัมภาษณ์กลุ่มนักข่าวพลเมือง นักวิชาการด้านนิเทศศาสตร์ นักข่าวอาชีพ และบรรณาธิการเว็บไซต์ จำนวน 35 คน ถึงแนวทางการพัฒนาบทบาทและการมีส่วนร่วมของนักข่าวพลเมืองในการใช้สื่อออนไลน์รายงานข่าวสิทธิมนุษยชนในสังคมไทยนั้น สามารถสรุปแนวทางได้ดังนี้

6.5.1 บทบาทของนักข่าวพลเมือง

1) การเป็นผู้เฝ้าประตูข่าวสารในสังคมสมัยใหม่ (Gatewatcher) ผู้คอยคัดกรองข้อมูลข่าวสารเพื่อรายงานความจริงให้กับคนในสังคม

จากการสัมภาษณ์พบว่า ส่วนใหญ่ นักข่าวพลเมือง เป็นกลุ่มผู้บริโภคนวัตกรรมที่มีความรู้ความสามารถในการใช้เครื่องมือ และอุปกรณ์การสื่อสารมากขึ้น จนสามารถที่จะพลิกบทบาทให้กลายเป็นผู้ผลิตเนื้อหา ผู้กำหนดวาระข้อมูลข่าวสาร เรื่องราวความจริงที่เป็นประเด็นสาธารณะในพื้นที่ต่างๆ มาเผยแพร่ให้กับคนในสังคมได้รับรู้และเข้าใจควบคู่ไปกับการทำหน้าที่ของสื่อกระแสหลักหรือผู้เฝ้าประตูข่าวสาร (Gatekeeper) ในยุคดั้งเดิมได้

“คือเมื่อก่อนเรารู้สึกว่า ข่าวต้องมาจากสื่อกระแสหลัก ถ้ามีทิศทาง ถ้า Set Agenda ยังไงเราก็ต้องดูข่าวไปตามนั้น สังคมรับรู้เรื่องต่างๆ ตาม Agenda ที่สื่อกระแสหลักเป็นคน Set แต่ปัจจุบันนี้ สื่อกระแสหลักต้องกลับมาฟังประชาชนด้วย และการกลับมาฟังประชาชนหรือการเอาข้อมูลมาจากประชาชน มันทำให้วิธีการ Agenda Setting ข่าวมันต้องปรับตัว มันไม่ใช่แค่สื่อกระแสหลักตัดสินใจว่านี่คือข่าว 1 ข่าว 2 ข่าว Lead แต่ว่าข่าวที่ทุกคนสนใจคือข่าวที่จะต้องเอาไปเขียน นักข่าวพลเมืองก็สามารถที่จะ Set Agenda ได้เหมือนกัน”

(สกุลศรี ศรีสารคาม, การสื่อสารระหว่างบุคคล, 30 ตุลาคม 2555)

“ปัจจุบันสื่อหลักก็ยังคงเป็นคนกำหนดวาระข่าวสารได้อยู่ แต่คนบริโภคเปลี่ยนไปแล้ว สื่อออนไลน์เขาก็มีบทบาทในการกำหนดวาระข่าวสารได้เช่นกัน นักข่าวพลเมือง ไม่น้อยที่เป็นคนรุ่นใหม่ และมองอะไรที่น่าสนใจแปลกออกไป และนำติดตาม”

(จักร์กฤษ เพิ่มพูล, การสื่อสารระหว่างบุคคล, 25 ธันวาคม 2555)

“ผมว่าสื่อมืออาชีพวิธีการคัดเลือกประเด็นต่างๆ ก็ต้องเชี่ยวชาญกว่านักข่าวพลเมือง สื่อมืออาชีพก็ต้องคอยคัดกรองว่า ประเด็นไหนเป็นประเด็นหลักที่สังคมควรที่จะโฟกัส แล้วก็ป้อนกลับไปในสังคมให้ทุกคนได้อ่านกันว่าเรื่องไหนเป็นเรื่องหลักเรื่องรอง อันนั้นน่าจะเป็นเส้นแบ่งอยู่ แต่โดยสรุป นักข่าวพลเมือง สื่อใหม่ สื่อไหนก็ควรมีกรอบที่เราเรียนรู้มา เริ่มจากหลักจริยธรรม หรือการทำตัวเป็น Gatekeeper ในการคัดกรองเนื้อหาข่าวสารก่อนนำเสนอให้กับผู้อ่าน”

(นภพัฒน์จักร อัดนนท์, การสื่อสารระหว่างบุคคล, 29 พฤศจิกายน 2555)

ในพื้นที่ได้เหมือนกัน ถ้ามีกลุ่มนักข่าวพลเมืองเยอะๆ แน่นอมนั่นย่อมทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในเชิงบวกกับสังคม”

(รอชิตะห์ ปูชู, การสื่อสารระหว่างบุคคล, 12 กุมภาพันธ์ 2556)

3) เป็นผู้จุดประเด็นและคอยเติมเต็มข้อมูลข่าวสารให้กับสื่อกระแสหลักและคนในสังคม

ในประเด็นนี้ ผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่มองว่า การรายงานข่าวสารของนักข่าวพลเมืองในปัจจุบันสามารถที่จะนำเสนอเรื่องราวความจริง ในทุกๆ แง่มุมที่แตกต่างให้กับคนในสังคมได้รับรู้ โดยเห็นว่าการกำหนดประเด็นข่าวสารของนักข่าวพลเมืองนั้นเป็นเรื่องที่มีคุณค่า ส่งผลกระทบเกิดประโยชน์ต่อสาธารณะ ตลอดจนมีความสำคัญพอที่จะทำให้สื่อกระแสหลักต้องให้ความสนใจหรือติดตามหาข้อมูลความจริงในประเด็นนั้นต่อไป อาจเรียกได้ว่านักข่าวพลเมืองสามารถช่วยเติมเต็มช่องว่างของข้อมูลข่าวสารที่ขาดหายไปจากสังคมได้มาก

“การทำงานข่าวของนักข่าวพลเมือง ควรจะทำงานร่วมกับสื่อกระแสหลักแต่ไม่จำเป็น เพราะทำให้ข้อมูลบางอย่างแทรกซึมเข้าไปในสื่อกระแสหลักได้ให้มันเต็ม แต่การเป็นสื่อออนไลน์ก็ไม่จำเป็นต้องพึ่งพาสื่อมวลชนมากนัก ถ้าสามารถทำบล็อกเค้าได้ หรือมีประเด็นคิด ก็สามารเลือกช่องทางเค้าได้”

(สุรสิทธิ์ วิทยารัฐ, การสื่อสารระหว่างบุคคล, 12 กุมภาพันธ์ 2556)

“นักข่าวพลเมืองควรทำเรื่องที่มีมันใกล้ตัวเองหรือ เป็นสิ่งที่ตัวเองสนใจ แล้วก็เจาะลึกเรื่องนั้นอย่างเต็มที่ในมุมมองของตัวเอง โดยไม่ต้องกลัวว่าจะเหมือนกับสื่อกระแสหลัก ถ้าเรามีมุมมองอะไรที่สำคัญๆ เราควรจะพูดออกมา เพราะนั่นแหละคือส่วนที่มันเติมเต็มในสิ่งที่มันขาดหาย เพราะนักข่าวพลเมืองเค้าคือคนในพื้นที่ คือคนที่สัมผัสกับสิ่งเหล่านั้น เค้าคือคนที่เข้าถึงข้อมูลบางอย่างที่ส่วนกลางเข้าไม่ถึง อยากให้เค้าเป็นส่วนที่ทำให้มุมมองข่าวหรือมุมมองของเรื่องราวเรื่องหนึ่งที่เกิดในสังคมมีความรอบด้านมากขึ้น”

(สกุลศรี ศรีสารคาม, การสื่อสารระหว่างบุคคล, 30 ตุลาคม 2555)

“จริงๆ แล้วนักข่าวพลเมืองเค้าก็เกิดขึ้นเพื่อที่จะถมช่องว่างที่สื่อกระแสหลักเข้าไม่ถึงหรือไม่ทำ สื่อกระแสหลักเหมือนรถใหญ่ที่วิ่งเข้าซอยไม่ได้ ฉะนั้นจำเป็นต้องให้นักข่าวพลเมืองคือคนที่อยู่ในซอยนี้แหละออกมาพูดเรื่องราวให้คนรู้”

(สุชาดา จักรพิสุทธิ์, การสื่อสารระหว่างบุคคล, 31 ตุลาคม 2555)

“นักข่าวพลเมือง หลายครั้งเป็นคนจุดประเด็นให้นักข่าวอาชีพต้องติดตาม หลายเรื่องที่สื่อไม่เคยสนใจ สื่อพลเมืองมีบทบาทในการขยายฐานเรื่องเนื้อหาข่าวมากขึ้น”

(จักร์กฤษ เพิ่มพูล, การสื่อสารระหว่างบุคคล, 25 ธันวาคม 2555)

4) การเป็นผู้เฝ้าติดตาม ตรวจสอบข้อมูลความจริงในสังคม (Monitoring) จากการสัมภาษณ์ พบว่า นักข่าวพลเมืองส่วนใหญ่คือกลุ่มบุคคลที่สามารถช่วยเฝ้าติดตามหรือคอยตรวจสอบข้อมูลข่าวสารที่ปรากฏผ่านสื่อต่างๆ เพื่อให้ข้อมูลความจริงมีความถูกต้อง รอบด้าน และไม่สร้างความเข้าใจผิดให้กับคนในสังคม ซึ่งการพัฒนาเทคโนโลยีทำให้ผู้บริโภคมีพลังในการสื่อสาร กลายเป็นผู้ผลิต และเป็นสายพานคอยส่งข้อมูลข่าวสารความจริงในพื้นที่ให้กับคนในสังคมภายนอก ได้รับรู้ ซึ่งบทบาทหน้าที่ของนักข่าวพลเมืองในข้อนี้ส่งผลให้สื่อต้องระมัดระวังและปรับตัวในการนำเสนอข่าวให้กับสังคมมากขึ้น ดังคำสัมภาษณ์

“อย่าลืมว่าบางทีต้องยอมรับว่า เวลานั้นนักข่าวพลเมืองหรือคนที่รายงานข่าว รายงานข้อเท็จจริงออกมา บางครั้งอาจจะไม่สมบูรณ์ เป็นแง่มุมหนึ่งเท่านั้นเอง ถ้าจะเป็นข่าวได้มันจะต้องมีอีกแง่มุมหนึ่งเข้ามาถ่วงดุลมาตรวจสอบกัน”

(ประสงค์ เลิศรัตนวิสุทธิ์, การสื่อสารระหว่างบุคคล, 10 พฤศจิกายน 2555)

“ตัวขับเคลื่อนสังคมตอนนี้ก็คือตัวของนักข่าวพลเมืองเค้าขับเคลื่อนของเค้าอยู่ผมเชื่ออย่างนั้น แต่ตัวที่ต้องปรับหลัก คือ สื่อกระแสหลักมากกว่า ว่าจะต้องปรับอย่างไรที่จะดึงการมีส่วนร่วมของสื่อพลเมืองให้มาเป็นส่วนหนึ่งของข่าวของเค้าให้มากที่สุด ทำให้ตัวข่าวเค้าให้มีความลึก มีแง่มุมในนั้นมากขึ้น”

(มานะ ศรีรายภิวัฒน์, การสื่อสารระหว่างบุคคล, 2 พฤศจิกายน 2555)

“ผมคิดว่าโดยกระบวนการของการมีพื้นที่ออนไลน์ที่มัน Open มันมี Effect มันก็ถูก Proof โดยคนจำนวนมาก มันไม่สามารถที่จะมาบอกว่าอันนี้ถูก อันนี้ผิด ทุกคนเหมือนช่วยกันตรวจสอบ ส่วนมากทุกคนจะไม่ค่อยเชื่อแล้ว สื่อเองก็ใช้ว่าสื่อข่าวแล้วคนจะเชื่อ แต่ว่านักข่าวพลเมืองจุดแข็งก็คือว่า เค้ากำลังพูดถึงบ้านของตัวเอง ภายใต้เงื่อนไขของประสบการณ์และเป็นการมองจากคนในพื้นที่ มันก็เป็นการแชร์กันว่า บางเรื่องมันเป็นปรากฏการณ์ระดับโลกนะ แต่ว่าเราเห็นนักข่าวทำในท้องถิ่น ตัวนักข่าวพลเมืองเค้าเป็นคนสะท้อนมันออกมาว่า เรื่องเหล่านี้มันเป็นเรื่องสากลและก็จับต้องได้จริงๆ ในพื้นที่”

(สมเกียรติ จันทรสีมา, การสื่อสารระหว่างบุคคล, 20 พฤศจิกายน 2555)

โดยสรุปแนวทางการพัฒนาบทบาทนักข่าวพลเมืองของสังคมไทยในอนาคตนั้น ควรจะพัฒนาให้นักข่าวพลเมืองสามารถที่จะเป็นผู้เฝ้าประตูข่าวสาร (Gatewatcher) คอยคัดเลือกประเด็นและรายงานข้อมูลข่าวสารที่ดี มีคุณภาพ เป็นสื่อกลางหรือกระบอกเสียงที่ช่วยขับเคลื่อนและสร้างการเปลี่ยนแปลงให้กับสังคม เป็นผู้จุดประเด็นและคอยเติมเต็มข้อมูลข่าวสารให้กับสื่อกระแสหลักและคนในสังคม ตลอดจนการเป็นผู้เฝ้าติดตาม ตรวจสอบข้อมูลความจริงจากสิ่งที่เพื่อนำเสนอ

6.5.2 แนวทางพัฒนาการมีส่วนร่วมของนักข่าวพลเมืองในการรายงานข่าวสิทธิมนุษยชนบนสื่อออนไลน์ในสังคมไทย

ในส่วนนี้ จากการสังเกตและการวิเคราะห์ของผู้วิจัย พบว่า ปัจจุบันการมีส่วนร่วมของนักข่าวพลเมืองในการรายงานข่าวสิทธิมนุษยชนผ่านสื่อออนไลน์นั้น มีรูปแบบที่หลากหลายแตกต่างกันออกไป โดยเฉพาะในฐานะของผู้ส่งหรือผู้ผลิตข้อมูลข่าวสาร ไม่ว่าจะเป็นลักษณะของการเป็นบล็อกพลเมือง (Citizen blog) บนเว็บไซต์ขององค์กรสื่อ การเป็นสื่อพลเมือง (Citizen media) ที่คอยส่งเรื่องราว ภาพถ่าย วิดีโอ และสื่อในรูปแบบอื่นๆ ที่สื่อหลักสามารถที่จะนำไปตรวจสอบหรือติดตามต่อได้ นอกจากนี้ยังมีส่วนร่วมในลักษณะการเล่าเรื่องราวของพลเมือง (Citizen stories) เป็นการส่งเรื่องราวในเรื่องใดเรื่องหนึ่งของผู้อ่าน รวมถึงการแนะนำข้อมูลข่าวสารให้กับนักข่าวอาชีพ เพื่อทำการคัดเลือกและบรรณาธิการก่อนนำไปเผยแพร่ผ่านเว็บไซต์ การแสดงความเห็น (Comments) ที่มีต่อประเด็นใดประเด็นหนึ่งในสังคม และการเป็นเครือข่ายสังคม (Social networking) ในลักษณะการแพร่กระจายข้อมูลข่าวสารหรือเชื่อมโยงผ่านแพลตฟอร์มของสื่อสังคมออนไลน์ เช่น เฟซบุ๊ก ยูทูบ ทวิตเตอร์ เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม จากการสัมภาษณ์กลุ่มนักข่าวพลเมือง นักวิชาการด้านนิเทศศาสตร์ นักข่าวอาชีพ และบรรณาธิการเว็บไซต์ จำนวน 35 คน เกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมของนักข่าวพลเมืองในการรายงานข่าวสิทธิมนุษยชนบนสื่อออนไลน์ตามบริบทของสังคมไทยในอนาคตนั้น พบว่า

6.5.2.1 นักข่าวพลเมืองควรจะมีส่วนร่วมในการเป็นผู้เล่าเรื่องราว (Citizen stories) หรือเป็นผู้รายงานข้อมูล ข่าวสาร ข้อเท็จจริงที่อยู่ในพื้นที่ของตนเองให้คนอื่นรับรู้และเข้าใจได้ด้วยภาษา ลีลา บ่งบอกถึงความเป็นตัวตนที่มีลักษณะเฉพาะพื้นที่ ตามบริบทของสังคมและวัฒนธรรมของตัวเองให้มากขึ้น โดยใช้อุปกรณ์ และเทคโนโลยีการสื่อสารสมัยใหม่เป็นเครื่องมือคั้งที่ มานะ ศรียาภิวัฒน์ (การสื่อสารระหว่างบุคคล, 2 พฤศจิกายน 2555) นักวิชาการด้านนิเทศศาสตร์ ได้ให้สัมภาษณ์ไว้ว่า “ผมมักจะมองวารสารศาสตร์ในเรื่อง Story Telling ในเรื่องของการเล่าเรื่องราวต่างๆ ซึ่งเล่าเรื่องราว เราอาจจะเล่าถึงความคิดของตัวเอง เล่าถึงสิ่งที่ตัวเองเจอ เล่าถึง

อะไรหลายๆ อย่าง ให้กับ Public ได้รับรู้ รับทราบ เป็นพื้นที่ในการแสดงความคิดหรือการเล่าเรื่องราวต่างๆ มากกว่า ...เมื่อก่อน Gatekeeper คือคนที่บอกว่าข่าวใดมีสำคัญแล้วทำข่าวนั้น แต่ตอนนี้ต้องใช้ผู้บริโภคเป็นศูนย์กลางในการที่จะบอกว่าเรื่องข่าวนั้นมีความสำคัญมากน้อยแค่ไหน ซึ่งมากกว่านั้นหมายถึงอะไร หมายถึงผู้บริโภคเองจะต้องเป็น Niche และเป็น Local มากขึ้น แม้กระทั่งในหลายๆ แห่งในอเมริกาก็จะมีความเป็น Local มากขึ้น”

6.5.2.2 ในอนาคตนักข่าวพลเมืองควรจะทำางานร่วมกับสื่อกระแสหลัก (Co-Operation) แบบร่วมมือกันทำเพื่อช่วยเติมเต็มประเด็นข่าวให้กับสังคมได้อย่างรอบด้าน ต้องการเห็นการมีส่วนร่วมในกระบวนการทำข่าวอย่างเป็นระบบเหมือนกับต่างประเทศ โดยองค์กรสื่อจะเป็นผู้เปิดพื้นที่เพื่อหรือพัฒนาช่องทางสื่อสาร (Open Newsroom) เพิ่มขีดความสามารถที่จะดึงความร่วมมือจากกลุ่มผู้บริโภคให้มีส่วนร่วมในการค้นหาข้อมูล ข่าวสาร และข้อเท็จจริงที่อยู่ในพื้นที่ต่างๆ (Crowd sourcing) ส่งกลับมายังองค์กรสื่อ เพื่อคัดเลือกและกลั่นกรองก่อนที่จะนำข้อมูลออกเผยแพร่ได้อย่างรวดเร็วมากขึ้น ในมิตินี้อาจจะเรียกได้ว่าเป็นแหล่งข่าวในยุค 2.0 ที่ดึง ภาคประชาชนให้เข้ามามีส่วนร่วมมากขึ้น (Participation) หรือในอีกลักษณะหนึ่งก็คือ องค์กรสื่อให้เวลาและเปิดพื้นที่ให้สื่อพลเมืองได้ร่วมรายงานสดจากพื้นที่โดยตรง ตามที่ได้มีผู้ให้สัมภาษณ์ไว้ดังนี้

“อยากเห็นความร่วมมือที่เป็นระบบที่จริงๆ ในประเทศไทยเรายังไม่เห็น แต่ที่เมืองนอกเค้าทำแล้ว อย่างของ BBC เค้ามี User Generated Content Hub คือ เป็นหน่วยงานในปีซีทีทำหน้าที่คิวกับคนข้างนอก ประชาชนทั่วไป คือเวลาอยากได้ข่าวหรือข้อมูลอะไรเค้าก็จะบอกไปว่า เราต้องการข้อมูลอะไร ประชาชนทั่วไปที่มีข้อมูลก็จะส่งกลับเข้ามา คนที่อยู่ใน Hub นี้ก็จะทำหน้าที่ในการกรอง เช็คข้อมูลก่อนที่จะนำเข้าสู่ห้องข่าว เค้าเป็นระบบแบบนี้เลย แม้กระทั่ง CNN iReport เค้าก็ทำขึ้นมาเพื่อที่จะเอา Content ของประชาชนทั่วไปไปใช้ แต่เค้าจะมีกระบวนการในการคัดเลือกและกลั่นกรอง”

“อยากให้เห็นออกมาในลักษณะ Co-Operation คือการร่วมมือกันทำงานในบางข่าวที่จำเป็นต้องใช้ทรัพยากรมากๆ หรือจำเป็นต้องได้ข้อมูลที่หลากหลาย อย่างข่าวเลือกตั้ง ถ้ามีนักข่าวพลเมืองทุกจังหวัดเค้าทำให้ มีมุมมองของเค้ามาให้ แล้วสื่อหลักนำเสนอขึ้นไป มันก็จะสะท้อนให้เห็นภาพว่า วิธีการเมืองในท้องถิ่นมันเป็นอย่างไร ในภาวะที่กำลังเลือกตั้งระดับประเทศ มันก็จะชัดเจนมากขึ้น หรือภัยพิบัติก็เหมือนกัน ถ้าเรามีการร่วมมือกับนักข่าวพลเมือง เราอาจจะได้ความจริงจากอีกมุมหนึ่งก็ได้ นี่ก็คือความร่วมมือที่เข้ามาเติมเต็มกัน แต่ต้องทำให้เป็นระบบที่ชัดเจน

มีหน่วยงาน มีทีมงาน มีการกรอง มีการเช็คข้อมูล เช็คตัวตนของนักข่าวพลเมือง ได้ชัดเจน เพื่อที่สิ่ง
ที่นำเสนอออกไปจะสร้างความน่าเชื่อถือให้เกิดขึ้นได้”

(สกุลศรี ศรีสารคาม, การสื่อสารระหว่างบุคคล, 30 ตุลาคม 2555)

“นักข่าวพลเมืองกับนักข่าวอาชีพการทำงานแบบเสริมๆ กัน นักข่าวพลเมืองก็อาจจะทำ
ในมุมหนึ่ง นักข่าวอาชีพก็ทำให้ครบถ้วนรอบด้าน เมื่อไหร่ที่ต้องการประเด็นหรือเนื้อหาในพื้นที่
เจาะลึกมากขึ้น ก็ให้นักข่าวพลเมืองช่วยชี้แนะแหล่งข่าว แหล่งข้อมูลให้ มันก็เป็นการเสริมกันที่ดี
เหมือนอย่าง Pro Publica เป็นสำนักข่าวออนไลน์ที่เป็น Investigative ที่ดีที่สุดในโลก เค้าใช้วิธี
Crowd sourcing แต่ไม่ใช่แบบวิกิพีเดีย เค้าจะมีนักข่าวของเค้าเป็นหลัก โดยจะพึ่งพาทั้งกลุ่มนักข่าว
พลเมืองและสื่อหลักในการทำงานหรือเจาะประเด็นลึกๆ ร่วมกัน The Guardian ก็ใช้วิธีนี้ที่ทำให้ข่าว
ของเค้าน่าสนใจกว่าที่อื่น พี่มองว่านักข่าว 2 กลุ่มนี้มีความโดดเด่นต่างกัน ถ้านำมาเสริมกันมันเป็น
เรื่องที่ดี”

(กรรณิการ์ กิจติเวชกุล, การสื่อสารระหว่างบุคคล, 23 พฤษภาคม 2556)

“คือมันเป็นเรื่องของ Working Together Working list กับ Main Stream ส่งมาแล้ว
Main Stream อาจจะบอกว่าลองเช็คให้หน่อย ในมุมนี้ มุมนั้นเป็นยังไง ก็เหมือนกับรีไรต์เตอร์ที่
นักข่าวที่โน้น เขียนเพิ่มได้ ลองเจาะตรงนี้หน่อย คือคนที่อยู่ในพื้นที่ตรงนั้นก็จะเข้าใจมากกว่า ก็
เหมือนกับ Crowd Sourcing คือเค้าเชี่ยวชาญกว่า เค้ารู้มากกว่า ก็สามารถที่จะ Working Together
กับ Main Stream Media ได้”

(สุภารัตน์ ดิษยวรรณนะ, การสื่อสารระหว่างบุคคล, 1 พฤศจิกายน 2555)

“ในหลายๆ แห่งมีการพูดถึงกันมากเรื่อง (Crowd sourcing) ก็คือ การดึงความร่วมมือ
จากชาวบ้าน จากผู้อ่าน จากผู้เสพมาเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการทำข่าว จนกระทั่งการเผยแพร่
ข่าว จะมีมากขึ้น อันนี้เป็นเทรนด์หนึ่งที่เกิดขึ้นในต่างประเทศ ซึ่งในเมืองไทยต่อไปผมว่าน่าจะเป็น
อย่างนั้น”

(มานะ ตริยาภิวัฒน์, การสื่อสารระหว่างบุคคล, 2 พฤศจิกายน 2555)

“มันมีอีกจุดหนึ่งที่น่าจะทำให้ Citizen Reporter มันเร็วได้ คือว่ามีแอปพลิเคชันหรือว่ามี
เว็บไซต์ Citizen Reporter ที่สามารถส่งภาพ กระจายเสียงอะไรเข้าไปได้ง่าย ตอนนี้โอเคเนชั่นกำลัง
ทำแอปพลิเคชันในไอโฟน และก็พวกสมาร์ตโฟนต่างๆ สำหรับที่เวลาถ่ายภาพ เจออะไรมา

พอดำยภาพเสร็จก็ใช้โทรศัพท์ส่งภาพเข้ามาได้เลย มันก็จะทำให้มีภาพที่เกี่ยวข้องกับ Citizen Reporter มากขึ้น”

“อยากให้เว็บไซต์หรือสื่อกระแสหลักเปิดพื้นที่ให้กับ Citizen Reporter ให้มากขึ้น คุณมีเว็บไซต์แล้ว คุณก็สร้างบล็อกขึ้นมาหรืออะไรก็ได้ที่รับข่าว รับเรื่อง รับเนื้อหาจากภาคประชาชน จากทั่วประเทศหรือในต่างประเทศด้วยก็ได้ แล้วคุณก็เอามาต่อ ยอดลงในหนังสือพิมพ์หรือสื่ออื่นๆ ของคุณ แต่คุณต้องบอกว่านี่คือภาพ พื้นที่ของนักข่าวอาสา ถ้าช่วยกันผมคิดว่ามันก็จะเติบโตได้”

(ชาติ วาระดี, การสื่อสารระหว่างบุคคล, 14 พฤศจิกายน 2555)

“อยากจะทำให้สื่อกระแสหลัก เปิดพื้นที่ในการรายงานข่าวให้กับนักข่าวพลเมืองในแต่ละพื้นที่ได้มีส่วนร่วมในการนำเสนอข้อมูลข่าวสารได้อย่างต่อเนื่อง เป็นช่วงเวลาของสื่อภาคพลเมือง ส่งตรงจากพื้นที่ โดยไม่ต้องมีการตัดต่อ เรียบเรียงถ้อยคำ เป็นลักษณะการรายงานสด”

(อชิรญา สร้อยสวิง, การสื่อสารระหว่างบุคคล, 20 ธันวาคม 2555)

นอกจากนี้กลุ่มผู้ให้สัมภาษณ์ยังมองว่า นักข่าวพลเมืองสามารถที่จะทำหน้าที่เป็นสื่อกระแสหลักและสื่อทางเลือกให้กับสังคมในช่วงเวลาใดเวลาหนึ่งได้อย่างสมบูรณ์แบบ ขึ้นอยู่กับความต้องการของผู้บริโภค โดยในช่วงแรกของการพัฒนาอาจจะเริ่มในระดับปัจเจกบุคคลก่อน แล้วค่อยขยายเครือข่ายผ่านแพลตฟอร์มต่างๆ เพื่อประสานงานและสร้างความร่วมมือกันจนพัฒนาไปสู่การเป็นองค์กรสื่อ โดยไม่จำเป็นต้องทำงานร่วมกับสื่อกระแสหลัก แต่ทำงานแบบคู่ขนานพัฒนาให้มีความแตกต่าง มีลักษณะเฉพาะตัว

“การเกิดของสื่อใหม่ กรอบแนวคิดในเรื่องของการทำข่าวต้องเปลี่ยนจากแบบเดิมที่คิดว่า การทำข่าวจะต้องเกิดจากห้องข่าวที่เป็นผู้กำหนดคุณค่าข่าว หรือเป็น Gatekeeper แต่ปัจจุบันต้องเปลี่ยน ผู้บริโภคสามารถที่จะเป็นศูนย์กลางในการให้คุณค่าและความสำคัญกับเรื่องราวข่าวสารแต่ละเรื่องว่ามีความสำคัญมากน้อยแค่ไหน ซึ่งผู้บริโภคเองจะต้องเป็น Niche และเป็น Local มากขึ้น ส่วนเรื่องการรวมตัวกันสำหรับนักข่าวพลเมืองอาจเป็นไปได้ แต่เบื้องต้นควรเป็นระดับปัจเจกก่อนแล้วค่อยสร้างเครือข่ายความร่วมมือ ในอนาคตอาจจะมีคนที่ทำข่าวเจาะลึกในบางเรื่องมามากมาย โดยใช้ Platform กลาง ร่วมกันก็ได้”

(มานะ ตรีรยาภิวัฒน์, การสื่อสารระหว่างบุคคล, 2 พฤศจิกายน 2555)

“จริงๆ ช่วงหลังๆ ก็เป็นที่ทราบกันดีว่านักข่าวพลเมืองทำงานคู่ขนานกันไปกับสื่อกระแสหลักแน่นอน นักข่าวพลเมืองเป็นคนมองเห็นปัญหาในพื้นที่ บอกเรื่องราวในพื้นที่ในระยะสั้น แต่ระยะยาวสื่อกระแสหลักจะต้องไปตามต่อ”

(ชาติ วาระดี, การสื่อสารระหว่างบุคคล, 14 พฤศจิกายน 2555)

จากมุมมองดังกล่าวข้างต้น สุคารัตน์ ดิษยวรรณนะ (การสื่อสารระหว่างบุคคล,

1. พฤศจิกายน 2555) นักวิชาการด้านนิเทศศาสตร์มีแนวคิดที่แตกต่างออกไปจากแนวคิดอื่น โดยมองว่า “นักข่าวพลเมืองในสังคมไทยสามารถพัฒนาและเติบโตขึ้นได้อย่างแน่นอน แต่ในอนาคตยุคของ Convergence Media สิ่งที่มีนัยเกิดขึ้น คือความรู้ในการประกอบการในตัวเอง สื่ออาจจะไม่มีความจำเป็นต้องสังกัดอะไร เพราะฉะนั้น Citizen Reporter ต้องมีการพัฒนา มีความเชี่ยวชาญมากขึ้น ฉะนั้นมองว่านักข่าวพลเมืองไม่จำเป็นต้องการรวมตัว ควรเป็นปัจเจกที่กระจายตัวในพื้นที่ต่างๆ เพื่อช่วยกันทำหน้าที่มากกว่า ”

นอกจากนี้ยังพบว่า การหาแนวทาง หรือทิศทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมของนักข่าวพลเมืองยังไม่สามารถที่จะคาดการณ์ได้ เนื่องจากปัจจุบันนักข่าวพลเมืองมีลักษณะที่เป็นปัจเจกบุคคลมากกว่าที่จะมีการรวมกลุ่มที่เข้มแข็งอย่างเป็นรูปธรรม ตามที่ สุชาติ จักรพิสุทธิ์ ได้ให้สัมภาษณ์ไว้ว่า “ตอนนี้ยังไม่สามารถจะสรุปทิศทางได้ เนื่องจากที่เห็นในปัจจุบันยังมีความเป็นปัจเจกมากกว่าการรวมกลุ่ม เพราะฉะนั้นทิศทางการพัฒนาจึงต้องทำการศึกษาทั้งกระบวนไปพร้อมๆ กัน”

อย่างไรก็ตาม จากการวิเคราะห์ SWOT เกี่ยวกับนักข่าวพลเมืองในสังคมไทย ประกอบกับการสัมภาษณ์กลุ่มบุคคลต่างๆ ซึ่งประกอบไปด้วย นักข่าวพลเมือง นักวิชาการด้านนิเทศศาสตร์ นักข่าวอาชีพ และบรรณาธิการเว็บไซต์ จำนวน 35 คน ถึงแนวทางการพัฒนาบทบาทและการมีส่วนร่วมของนักข่าวพลเมืองในการใช้สื่อออนไลน์ในการขับเคลื่อนด้านสิทธิมนุษยชนในสังคมไทยนั้น สามารถสรุปแนวทางการพัฒนาบทบาทและการมีส่วนร่วมของนักข่าวพลเมืองในการรายงานข้อมูลข่าวสารสิทธิมนุษยชนผ่านสื่อออนไลน์ให้กับคนสังคมไทยอย่างเป็นรูปธรรม โดยจะสรุปแนวทางการมีส่วนร่วมพัฒนาการรายงานข่าวของนักข่าวพลเมืองในสังคมไทย ตามกลุ่มบุคคลองค์กร หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ดังนี้คือ

1) กลุ่มนักข่าวพลเมือง

เดชชาติ พวงเกษ (การสื่อสารระหว่างบุคคล) ในฐานะของนักข่าวพลเมือง มองว่า “คนที่จะเป็นนักข่าวพลเมืองได้ อันดับแรกเลย คือต้องมีใจรัก มีความเป็นพลเมือง เรียนรู้การเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีอยู่เสมอ ปัจจุบัน นักข่าวพลเมืองยังเกาะกลุ่มกันน้อย หรืออยู่แต่ในโลก

ออนไลน์ ในอนาคตอาจจะเห็น การรวมกลุ่มของนักข่าวพลเมืองที่ออกมาขับเคลื่อนกิจกรรมที่เป็นสาธารณะประโยชน์ให้กับสังคม”

นิวัช ศรีวิไลวัชร (การสื่อสารระหว่างบุคคล) ในฐานะของนักข่าวพลเมือง ให้ความเห็นเพิ่มเติมจากคนอื่นๆ ว่า “นักข่าวพลเมือง ควรมีการนำเสนอเรื่องราวหรือประเด็นที่เป็นประโยชน์ให้แง่คิด จุดประกายความคิด ให้เกิดการแลกเปลี่ยนถกเถียงกันด้วยเหตุผล หรือเกิดประโยชน์แก่สังคมให้มากขึ้น และยังคงควรได้รับการอบรม โดยเฉพาะในเรื่องของ วิธีการเขียนข่าวดีแม่จะลึกมุมมองต่อสถานการณ์ การศึกษาในเรื่องประชาธิปไตย และเรื่องสิทธิเสรีภาพในการสื่อสาร”

บุญพิมพ์ ไบยา (การสื่อสารระหว่างบุคคล, 3 มีนาคม 2556) ในฐานะนักข่าวอาชีพในท้องถิ่น มองว่า “นักข่าวพลเมือง ควรเป็นบุคคลที่ได้รับการอบรมทักษะ ทั้งทฤษฎีและปฏิบัติไม่แตกต่างไปจากนักข่าวอาชีพ เพื่อการนำเสนอข่าวสารถูกต้อง เป็นธรรม โดยเฉพาะความรู้ในเรื่องจรรยาบรรณของวิชาชีพ ขอบเขตสิทธิมนุษยชน กฎหมายรัฐธรรมนูญ”

นภวัฒน์จักร อัดนนท์ (การสื่อสารระหว่างบุคคล, 29 พฤศจิกายน 2555) ในฐานะนักข่าวอาชีพส่วนกลาง มองว่า “นักข่าวพลเมืองควรเริ่มต้นให้ความสำคัญที่จะออกมาใช้สิทธิเสรีภาพ และสื่อใหม่ที่มีอยู่ เรียนรู้ให้เท่าทัน ทำตัวเป็น Gatekeeper ที่ดีในการคัดกรอง ตรวจสอบเนื้อหาข่าวสารผ่านจิตสำนึกพื้นฐานและหลักจริยธรรมก่อนนำเสนอให้กับผู้อ่านทุกครั้งก็จะดีมาก”

สกุลศรี ศรีสารคาม (การสื่อสารระหว่างบุคคล, 30 ตุลาคม 2555) ในฐานะนักวิชาการนิเทศศาสตร์ ให้ความเห็นว่า “อยากให้นักข่าวพลเมืองขับเคลื่อนในสิ่งที่มันอยู่ในชุมชนของตนเอง เพราะว่าไม่มีใครสามารถเข้าถึงเรื่องราวปัญหาในทุกพื้นที่ได้ ทั้งสื่อหลักและประชาชนทั่วไปไม่มีใครรู้ว่าปัญหาที่แท้จริงมันคืออะไร สิ่งที่สังคมมองข้ามไปคืออะไร แล้วเราควรจะจัดการกับปัญหานั้นอย่างไร เราจะได้ไม่ต้องเชื่อในสิ่งที่ภาครัฐ พูดอย่างเดียว จะได้ไม่ต้องเชื่อในสิ่งที่สื่อกระแสหลักพูดอย่างเดียว อยากให้ประชาชนในพื้นที่ใช้สิทธิในการสื่อสาร และพูดความจริงให้กับคนในสังคมได้รับรู้”

สุภารัตน์ ดิษยวรรณธิ (การสื่อสารระหว่างบุคคล, 1 พฤศจิกายน 2555) มองว่า นักข่าวพลเมืองสามารถสร้างพลังขับเคลื่อนในเรื่องต่างๆ ให้สังคมไทยได้ โดยต้อง Set Agenda จุดประเด็นขึ้นมา แล้วทำซ้ำๆ บ่อยๆ เหมือนการรณรงค์ โดยต้องทำให้เกิด Public Agenda ผ่านสื่อออนไลน์ก่อน เมื่อคนพูดถึงมากขึ้น ก็จะเกิด Media Agenda ตามมา ซึ่งประเด็นนั้นก็อาจจะถูกผลักดันไปสู่การเปลี่ยนแปลงเชิงนโยบาย นักข่าวพลเมืองต้องคำนึงถึงข้อนี้ด้วย ทั้ง 3 ก็ต้องประสานกัน ทั้ง Public Agenda Media Agenda และ Policy Agenda”

เสริมสิริ นิลคำ (การสื่อสารระหว่างบุคคล, 25 มกราคม 2556) ในฐานะนักวิชาการมองว่า “วิธีการพัฒนาที่คิดว่าดีสำหรับนักข่าวพลเมือง คือ การทำให้อยู่ในรูปของเครือข่ายการเรียนรู้

เช่น สำนักข่าวพลเมืองไหนที่มัน Work ที่ทำกรณีแล้วเป็นตัวอย่าง ก็น่าจะมาสอนกันมากกว่า สำนักไหนทำประเด็นแล้วโอเค สื่อหลักมาตามเรื่อง เค้าทำแล้วได้ทั้งเงิน ได้ทั้งชื่อเสียง และผลงานเค้าได้สะท้อนและช่วยแก้ปัญหาอะไร สร้างประโยชน์อะไรให้กับสังคม น่าจะเอามาเป็นตัวอย่างให้เกิดการเรียนรู้ และสร้างเครือข่ายให้กันและกัน เค้าจะสอนกันเองได้ ทั้งเรื่องวิธีคิด เค้ามีข้อจำกัดด้านเครื่องมือเค้าก็สามารถลดเครื่องมือได้ เค้าสอนกันโดยมาจากแรงจูงใจและเจตนารมณ์เดียวกัน มันก็น่าจะเป็นประโยชน์มากกว่า”

นอกจากนี้ เสริมสิริ นิลคำ ยังได้แสดงความเห็นเพิ่มเติมว่า ต้องการให้นักข่าวพลเมืองในสังคมไทยพูดเรื่องการเมืองท้องถิ่นให้มากขึ้น เพราะมันเป็นฐานการเมืองในยุคใหม่ ปัญหาที่เกิดขึ้นคือ ประชาชนในพื้นที่ไม่รู้ว่าเค้ามีความสำคัญขนาดไหน การซื้อเสียงในการปกครองท้องถิ่นทำไมถึงแพงกว่าระดับชาติ เลือกลง อบต. ซื้อแพงกว่าเลือกลง สส. เพราะอะไร สื่อสารทางการเมืองสำคัญมาก และมันจะแก้ไขเรื่องราวทุกอย่างได้หมด ถ้าประชาชนตระหนักสิทธิทางการเมืองมันจะเกิดการตรวจสอบ กระตุ้น และสามารถแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้ ดังนั้น สิทธิทางการเมืองไม่ต้องเล่นไกล เอาแค่ในพื้นที่ ไม่ต้องเล่นในแง่มุมซ้ำๆ แต่อาจเล่นในแง่มุมสร้างสรรค์

ส่วนพรชยาสิริ กุหลาบ (การสื่อสารระหว่างบุคคล, 10 มิถุนายน 2556) มองว่า “แนวทางการพัฒนาของนักข่าวพลเมืองในสังคมไทยนั้น ควรมีการรวมกลุ่มและสร้างเครือข่ายระหว่างนักข่าวพลเมือง เพื่อลดความเป็นปัจเจกและสร้างโครงสร้าง จนสามารถผลักดันให้เกิดการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนและเคลื่อนไหวทางสังคมได้ เช่น เว็บไซต์ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับชุมชน (hyperlocal) จัดทำโดยอาสาสมัครนักข่าวพลเมือง ทำรายงานเรื่องเกี่ยวกับชุมชนและเปิดเวที (forum) ทั้งทางกายภาพและออนไลน์ให้สมาชิกได้อภิปรายกันเกี่ยวกับประเด็นต่างๆ ที่มีผลกระทบต่อชุมชน”

2) กลุ่มนักข่าวอาชีพ หรือ องค์กรสื่อกระแสหลัก และสื่อทางเลือก

บุญพิมพ์ ไบยา (การสื่อสารระหว่างบุคคล) เสนอว่า “นักข่าวอาชีพต้องยอมรับและให้โอกาสนักข่าวพลเมือง ยิ่งหากเพิ่มองค์ความรู้ผ่านเวทีการอบรม เสริมกลยุทธ์ กรอบ บทบาทการทำงานของนักข่าวพลเมืองให้แตกต่างจากที่สื่อกระแสหลักนำเสนอสิ่งเหล่านี้จะนำไปต่อยอดในการทำงานด้านสื่อในภายภาคหน้าได้เป็นอย่างดี”

นิรันดร์ เขียวภาวี่ (การสื่อสารระหว่างบุคคล) นักข่าวอาชีพและนายกสมาคมผู้ผลิตข่าวออนไลน์ให้ความเห็นต่อกระบวนการพัฒนาให้เกิดพลังว่า “องค์กรวิชาชีพสื่อ น่าจะช่วยกันพัฒนาเพราะเราต่างต้องพึ่งพาซึ่งกันและกัน ซึ่งนักข่าวอาชีพอาจจะไม่ต้องทำงานร่วมกับนักข่าวพลเมืองก็ได้ เพราะต่างคนต่างมีบทบาทและภารกิจประจำที่ไม่เหมือนกัน แต่ที่น่าจะเป็นลักษณะการรับดู

หรือส่งเสริมต่อกันมากกว่า คือสื่อมีอาชีพอาจจะคอยมอนิเตอร์ข้อมูลข่าวสารของสื่อพลเมืองว่า
เค้ารายงานอะไรกันมาบ้าง แล้วสื่ออาชีพอาจจะหยิบไปทำประเด็นในเชิงลึก หรือตรวจสอบต่อไป”

กรรณิการ์ กิจติเวชกุล (การสื่อสารระหว่างบุคคล, 23 พฤษภาคม 2556) ในฐานะนักข่าว
พลเมืองเสนอว่า “องค์กรสื่อควรจะให้ความสำคัญ นำเสนอประเด็นข่าวสารทั้งจากสื่อกระแสรอง
และจากข่าวนักข่าวพลเมืองให้มากขึ้น โดยไม่ต้องแยกส่วน (Section) ในการนำเสนอให้เห็นอย่าง
ชัดเจน นอกจากนี้ บรรดาสื่อทางเลือกควรจะเสริมทักษะให้กับนักข่าวพลเมือง ที่ไม่ใช่แค่ทักษะการ
เขียนข่าว 5 w 1 H อย่างเดียวที่สำคัญคือ ต้องเสริมเรื่องวิธีการนำเสนอและการพลิกมุมมองให้
น่าสนใจด้วย ยิ่งถ้านักข่าวพลเมืองเป็นนักบรรณาธิการด้วย เค้าสามารถดึงตรงนั้นออกมาได้ ทำให้
สาธารณชนได้เข้าใจ Movement เข้าใจในประเด็นปัญหาได้มากขึ้น”

อาอีซะ แก้วนพรัตน์ (การสื่อสารระหว่างบุคคล, 21 ธันวาคม 2555) นักข่าวพลเมืองอีก
คนหนึ่งมองว่า “อยากให้สื่อไม่ว่าจะสื่อหลักหรือสื่ออื่นๆ มีการพัฒนาสื่อร่วมกัน เชื่อมโยงประเด็น
กัน ระหว่างชาวบ้านกับนักข่าวทั่วไป เป็นการทำงานร่วมกันได้ ที่เรามีข้อมูล คุณมีเครื่องมือ พอลง
พื้นที่เราก็เชื่อมประสานกันได้ แต่สื่อต้องกล้าพอหรือยังที่จะนำเสนอเรื่องของเรา”

อชิรญา สร้อยสวิง (การสื่อสารระหว่างบุคคล, 20 ธันวาคม 2555) มีแนวคิดที่
คล้ายคลึงกัน คือ “สื่อกระแสหลัก ควรจะเปิดพื้นที่ในการรายงานข่าวให้กับนักข่าว
พลเมืองในแต่ละพื้นที่ได้มีส่วนร่วมในการนำเสนอข้อมูลข่าวสารได้อย่างต่อเนื่อง เป็นช่วงเวลาของ
สื่อภาคพลเมือง ส่งตรงจากพื้นที่ โดยไม่ต้องมีการตัดต่อ เรียบเรียงถ้อยคำ เป็นลักษณะการรายงาน
สด”

ชาติ วาระดี (การสื่อสารระหว่างบุคคล, 14 พฤศจิกายน 2555) ในฐานะบรรณาธิการ
เว็บไซต์ เสนอว่า เว็บไซต์หรือสื่อกระแสหลักควรเปิดพื้นที่ให้กับ Citizen Reporter ให้มากขึ้น เพื่อ
รับเนื้อหาจากภาคประชาชนทั่วประเทศหรือในต่างประเทศ นำมาต่อ ยอดลงในสื่อหลัก โดยให้
เครดิตและพื้นที่ที่ชัดเจนกับนักข่าวอาสา ซึ่งจะช่วยสร้างการเติบโตได้มาก

นภพัฒน์จักร อัดนนท์ (การสื่อสารระหว่างบุคคล, 29 พฤศจิกายน 2555) ในฐานะ
นักข่าวอาชีพมองว่า “สื่อกระแสหลักควรมีบทบาทในการช่วยสนับสนุนมากขึ้น ถ้า Agenda มัน
ถูกต้องตรงกัน ก็จะมีพลังมากขึ้น เพราะว่าเรื่องสิทธิมนุษยชนเป็นเรื่องที่คนยังมีความรู้น้อยอยู่
เพราะฉะนั้น บางคนอาจจะไม่ได้รู้สึกว่าเป็นเรื่องสำคัญ สื่อกระแสหลักควรช่วยให้ความรู้ด้วยว่า
อะไรคือสิทธิมนุษยชน อะไรที่ควรผลักดัน อะไรเป็นสิ่งที่เค้าเอาเรื่องสิทธิมนุษยชนมาอ้างเพื่อ
ผลประโยชน์อย่างอื่น”

สกุลศรี ศรีสารคาม (การสื่อสารระหว่างบุคคล, 10 มิถุนายน 2556) อยากเห็นการมีส่วน
ร่วมแบบร่วมมือกันทำ ในลักษณะ Co-Operation คือการร่วมมือกันทำงาน เช่น เวลาเกิดเหตุการณ์

อะไรขึ้น ควรมีการพูดคุยกัน แล้วร่วมมือกันนำเนื้อหาเหล่านั้นมาแชร์กัน ช่วยกันเลือก หามุมมอง หรือช่วยกันต่อยอด เพราะบางข่าวที่จำเป็นต้องใช้ทรัพยากรมากๆ หรือจำเป็นต้องได้ข้อมูลที่หลากหลาย นี่คือการร่วมมือที่เข้ามาเติมเต็มกัน อยากเห็นลักษณะแบบนี้ที่มันเป็นระบบที่ชัดเจน มีหน่วยงาน มีทีมงาน มีการกรอง มีระบบในการกรองข้อมูลที่ชัดเจน มีการเช็คข้อมูล เช็คตัวตนของนักข่าวพลเมืองได้ชัดเจน เพื่อที่สิ่งที่นำเสนอออกไปมันจะได้เชื่อถือได้”

มานะ ตริยภาวิวัฒน์ (การสื่อสารระหว่างบุคคล, 2 พฤศจิกายน 2555) มองว่า “องค์กรสื่อกระแสหลักจะต้องปรับตัว ปรับนโยบาย หรือวางแผนที่จะดึงการมีส่วนร่วมของสื่อพลเมืองให้มาเป็นส่วนหนึ่งในกระบวนการรายงานข่าวหรือพัฒนาเนื้อหาข่าวให้มีความลึก และมีแง่มุมในการนำเสนอให้กับคนในสังคมให้มากที่สุด”

3) บุคลากร และสถาบันการศึกษา

ชาติ วาระดี (การสื่อสารระหว่างบุคคล, 14 พฤศจิกายน 2555) ให้ความเห็นว่า “สำหรับหลักสูตรหรือการจัดการเรียนการสอนในปัจจุบัน อาจารย์ผู้สอนเองควรต้องส่งเสริมให้นักศึกษาตระหนักเห็นความสำคัญในการใช้โซเชียลมีเดียให้เป็นประโยชน์ ส่งเสริมให้เกิดตระหนักถึงคุณค่าของสื่อและใส่ใจต่อปัญหาอะไรต่างๆ ที่เกิดรอบตัวเราด้วย เพราะฉะนั้นมันก็จะไม่เกิดการขับเคื่อน”

สุรสิทธิ์ วิทยารัฐ (การสื่อสารระหว่างบุคคล, 12 กุมภาพันธ์ 2556) มองว่า “สำหรับหลักสูตรนิเทศศาสตร์ ถ้าจะส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนานักข่าวพลเมืองในสังคมไทย ทุกหลักสูตรควรที่จะต้องปรับหมด คือควรจะต้องมีเรื่องออนไลน์บรรจุไว้ด้วย และต้องวางแผนให้รอบด้านทั้ง ผู้เรียน ผู้สอน เครื่องมือ สื่ออุปกรณ์ต่างๆ ซึ่งสำคัญ”

4) ด้านเทคโนโลยีการสื่อสาร และ กฎหมาย

ชาติ วาระดี (การสื่อสารระหว่างบุคคล, 14 พฤศจิกายน 2555) ให้แนวทางการพัฒนาอีกจุดหนึ่งที่น่าจะทำให้ Citizen Reporter เติบโตอย่างรวดเร็วได้ นั่นคือ การพัฒนาแอปพลิเคชันหรือพัฒนาเว็บไซต์ของ Citizen Reporter ให้สามารถส่งภาพ กระจายเสียงเข้าไปได้ง่ายขึ้น เช่น ปัจจุบันเว็บไซต์โอเคเนชั่นกำลังทำแอปพลิเคชันในไอโฟน และก็พวกสมาร์ตโฟนต่างๆ เพื่อเป็นพื้นที่ที่สำหรับให้นักข่าวพลเมืองมีความสะดวกรวดเร็วในการรายงานข่าวมากขึ้น สามารถถ่ายภาพแล้วก็ใช้โทรศัพท์ส่งเข้ามาได้เลย มันก็จะทำให้มีภาพข่าวเกิดจาก Citizen Reporter มากขึ้น”

นิรันดร์ เขียวภาว (การสื่อสารระหว่างบุคคล, 1 มีนาคม 2556) มองว่า ในการสื่อสารปัจจุบัน พ.ร.บ.คอมพิวเตอร์ ก็มีผลกระทบต่อการพัฒนาในเรื่องนี้อยู่บ้าง เนื่องจากนักข่าวพลเมืองต้องระมัดระวัง เพราะมันมีฐานความผิดอยู่ บางมาตรา ในบ้านเราอาจจะต้องปรับให้ชัดเจนขึ้น เช่น

เรื่องฐานความผิด มาตรา 10 ขึ้นไป เช่นต้องนำเสนอข้อมูลที่สร้างความตื่นตระหนก เป็นอันตรายต่อความมั่นคง ต้องมีการตีความกันให้ชัดเจนว่าแค่ไหนบ้าง”

พรรษาสิริ กุหลาบ (การสื่อสารระหว่างบุคคล, 10 มิถุนายน 2556) มีมุมมองในการพัฒนาในส่วนนี้ว่า “ถ้าหากประเทศไทยมีระบบโทรคมนาคมที่มีประสิทธิภาพ (เช่น อินเทอร์เน็ตเร็วและเสถียร โทรศัพท์ไม่ล่มแล้วล่มอีก) ประชาชนสามารถเข้าถึงอุปกรณ์ในการผลิตในราคาไม่สูงนัก ฯลฯ ก็จะสามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนในการทดลองผลิตสื่อเพื่อบอกเล่าเรื่องราวของตัวเองมากขึ้น”

5) องค์กร ภาครัฐ สมาคม หน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง

สำหรับแนวทางเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมให้กับนักข่าวพลเมืองในการใช้สื่อออนไลน์เพื่อการขับเคลื่อนด้านสิทธิมนุษยชนในสังคมไทยนั้น พรรษาสิริ กุหลาบ (การสื่อสารระหว่างบุคคล) ได้กล่าวถึงสภาพสังคมและเงื่อนไขทางการเมืองในภาพรวมที่จะส่งผลกระทบต่อพัฒนาในเรื่องนี้ว่า “ การพัฒนาศักยภาพของนักข่าวพลเมืองและการใช้สื่อออนไลน์ให้เกิดมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลได้นั้น ขึ้นอยู่กับเงื่อนไขทางการเมืองและสังคมด้วย เช่น ความเข้าใจของคนในสังคมเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชน ความเข้มแข็งของภาคประชาสังคม (civil society) รวมถึงองค์กรที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะกลุ่มที่รณรงค์เรื่องสิทธิมนุษยชน สิทธิทางการสื่อสาร สภาพการณ์เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น โดยเฉพาะเรื่องที่อาจขัดแย้งต่อค่านิยมและอุดมการณ์ของสังคม กฎหมายและนโยบายด้านสื่อและเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น เป็นต้น ถ้าองค์กรประกอบเหล่านี้ขับเคลื่อนไปในทิศทางที่เอื้อให้มีการตระหนักรู้เกี่ยวกับสิทธิมนุษยชน เปิดให้มีเสรีภาพในการอภิปรายและถกเถียงในเรื่องเหล่านี้ได้ นักข่าวพลเมืองและสื่อออนไลน์ก็จะสามารถพัฒนาศักยภาพและเป็นส่วนสำคัญที่ช่วยขับเคลื่อนทางสังคมในประเด็นสิทธิมนุษยชนได้เช่นเดียวกัน ดังนั้น องค์กรอิสระ เช่น คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ กสทช. ไทยพีบีเอส รวมทั้งองค์กรภาคประชาสังคมที่ทำงานด้านสิทธิมนุษยชนควรดำเนินการสนับสนุนด้วยการให้ความรู้และแนวคิดด้านสิทธิมนุษยชน บทบาทในการสื่อสาร และทักษะการผลิตสื่อให้กับนักข่าวพลเมือง โดยอาจจะจัดให้อยู่ในรูปแบบการสัมมนาหรือการอบรมในประเด็นเหล่านี้ให้กับนักข่าวพลเมืองไทย”

ส่วน ชาลี วาระดี (การสื่อสารระหว่างบุคคล, 14 พฤศจิกายน 2555) มองว่า “สมาคมที่มีบทบาท หรือสามารถช่วยสนับสนุนให้ความรู้ประชาชนได้ ควรเข้ามาร่วมช่วยกัน เพื่อให้ประชาชนในพื้นที่ต่างๆ สามารถนำเสนอข่าวจากพื้นที่ซึ่งอาจจะเป็นพื้นที่ที่ติดสำรวจ ไม่ได้รับการพัฒนา ขาดแคลน หรืออาจจะไม่ได้รับความยุติธรรม ในบางประเด็น บางเรื่อง ซึ่งรัฐบาลก็ไม่มีนโยบายอะไร ส่วนทาง สมาคมนักข่าวหนังสือพิมพ์ ก็ไม่แน่ใจว่าดำเนินการในเรื่องนี้มากน้อยแค่ไหน ซึ่งยังไม่เห็นเป็นรูปธรรม”

สกุลศรี ศรีสารคาม (การสื่อสารระหว่างบุคคล, 30 ตุลาคม 2555) มองว่า “ทั้งนักวิชาการ นักวิชาชีพ และนักข่าวพลเมืองที่ได้รับการยอมรับแล้ว ควรมีส่วนร่วมช่วยกันในการถ่ายทอดหรือ จัดฝึกอบรมให้กับนักข่าวพลเมืองรุ่นใหม่ๆ เพื่อให้เค้ารับรู้บทบาทหน้าที่ มีพลังที่จะทำให้เกิดสิ่งที่ดีในสังคม นำเสนอ 3 มุมมองของการเป็นนักข่าวอาชีพ นักวิชาการ และนักข่าวพลเมืองให้กับนักข่าวพลเมืองรุ่นใหม่ แล้วให้เค้าเป็นผู้เลือกที่จะหยิบเอามุมไหนไปใช้พัฒนาตัวเอง”

นภพัฒน์จักร อัตนันท (การสื่อสารระหว่างบุคคล, 29 พฤศจิกายน 2555) มองว่า “ในการพัฒนาเรื่องนี้ หลักสำคัญตอนนี้ก็คือ พยายามทำให้อินเทอร์เน็ตเข้าถึงคนให้ได้มากที่สุด สำนักงาน กสทช. หรือส่วนอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องควรจะ ทำงานเพื่อให้อินเทอร์เน็ตเข้าถึงคนได้ง่ายขึ้น ได้ถูกลง เพราะว่าสุดท้ายสิ่งที่ทำให้คนยอมรับสื่อพลเมืองมากขึ้น คือการเข้าถึงของสื่อได้มากขึ้น แล้วคนก็จะรู้ว่าสื่อพลเมืองสามารถผลิตสื่อที่ให้ประโยชน์กับคนในสังคมได้อยู่แล้ว”

กิม ชัยสุขประเสริฐ (การสื่อสารระหว่างบุคคล, 24 มกราคม 2556) มองว่า “สังคมไทยกลุ่มที่น่าจะช่วยสนับสนุนความเข้มแข็งให้นักข่าวพลเมือง ได้คือ องค์กร หน่วยงาน หรือบริษัทที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาช่องทางสื่อสารซึ่งต้องออกแบบและวางแผนให้ดี รวมทั้งตัวบทกฎหมายที่ต้องไม่เป็นการปิดกั้น โดยภาครัฐควรทบทวนนโยบายให้ชัดเจน กสทช. เองก็น่าจะมีการส่งเสริมอย่างจริงจัง ไม่ใช่แค่ดูแลเฉพาะเรื่องสัญญาอนุมัติ หรือการออกใบอนุญาต แต่คุณต้องเน้นไปที่การพัฒนาคน รวมถึงสมาคมผู้ผลิตสื่อออนไลน์ก็น่าจะเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องด้วย”

เทวฤทธิ์ มณีฉาย (การสื่อสารระหว่างบุคคล, 17 ตุลาคม 2555) มีมุมมองในการพัฒนาว่า “โดยธรรมชาติของมนุษย์ต้องการที่จะสื่อสารประกอบกับการมีเทคโนโลยีทั้งด้านฮาร์ดแวร์และซอฟต์แวร์ ทั้งสมาร์ตโฟน และตัวซอฟต์แวร์ที่เป็นโซเชี่ยลเน็ตเวิร์ก ทำให้นักข่าวพลเมืองเข้ามามีส่วนร่วมได้ แต่สิ่งที่สำคัญที่สุด คือ การให้สิทธิเสรีภาพแก่ในการแสดงออกและแสดงความคิดเห็น กับประชาชน ถ้าหากรัฐมีความเป็นประชาธิปไตยมากขึ้น เราก็จะเห็นนักข่าวพลเมืองจำนวนมากขึ้นเรื่อยๆ”

ภัทรารุช บุญประเสริฐ (การสื่อสารระหว่างบุคคล, 22 พฤษภาคม 2556) ในฐานะนักข่าวอาชีพ เสนอแนะว่า สมาคมนักข่าวนักหนังสือพิมพ์ หลักๆ ควรหลักสูตรฝึกอบรม ส่วนกลุ่มองค์กรเอกชน เอ็นจีโอ ควรเข้ามามีส่วนร่วมทำให้เป็นรูปแบบที่ชัดเจน ร่วมกันศึกษาและแก้ไขประเด็นปัญหาในพื้นที่ รวมกลุ่มหรือหาอาสาสมัครนักข่าวพลเมืองประจำพื้นที่เพื่อเข้ามาขับเคลื่อนรวมทั้งทางสมาคมนักข่าวนักหนังสือพิมพ์ และคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนหรือองค์กรที่เกี่ยวข้อง ควรเข้ามาร่วมกันด้วย”

สุภารัตน์ ดิษยวรรณนะ (การสื่อสารระหว่างบุคคล, 1 พฤศจิกายน 2555) มองว่า “ในการขับเคลื่อนเรื่องสิทธิมนุษยชนของนักข่าวพลเมืองในสังคมให้ได้ผลนั้น คนที่จะทำในสายนี้

หรือพวกนักกิจกรรมเคลื่อนไหวทางสังคม (Activist) รวมถึงกลุ่มนักข่าวพลเมืองที่สนใจด้านนี้ควรผลักดันให้เกิด Public Agenda หรือ Media Agenda ให้ได้ เพื่อให้สื่อสนใจและสังคมตระหนักและให้ความสำคัญมากขึ้น”

นิรันดร์ เขียวภาว (การสื่อสารระหว่างบุคคล, 1 มีนาคม 2556) มองถึงความเป็นไปได้ในการพัฒนาความเข้มแข็งของนักข่าวพลเมืองในสังคมไทยในฐานะนายกสมาคมผู้ผลิตสื่อออนไลน์ มองว่า “กรณีของนักข่าวพลเมือง ตามระเบียบของสมาคมมีมติอยู่ว่า สมาชิกของสมาคมจะต้องมีลักษณะเป็นองค์กร มีกองบรรณาธิการ มีนักข่าว สำหรับภาคพลเมืองก็อาจจะร่วมมือกันถ้าเค้ารวมตัวตั้งเป็นองค์กร อาจจะเป็นสมาชิกร่วมกันได้ ซึ่งจะทำให้ นักข่าวพลเมืองได้รับการยอมรับ มีความน่าเชื่อถือ จากการพัฒนาและกำกับดูแลกันเอง ในฐานะสมาชิกหนึ่งของสมาคม”

กล่าวโดยสรุปในเรื่องของการพัฒนาบทบาทและการมีส่วนร่วมของนักข่าวพลเมืองในการรายงานข่าวสิทธิมนุษยชนผ่านสื่อออนไลน์ให้กับสังคมไทยในปัจจุบันถือว่าเป็นพัฒนาการทางด้านวารสารศาสตร์ในอีกระดับหนึ่งที่เทคโนโลยีสมัยใหม่ได้เอื้อให้ประชาชนได้เข้าถึงและเป็นเจ้าของพื้นที่สื่อออนไลน์ ใช้สิทธิเพื่อแสดงออกในการสื่อสารได้มากยิ่งขึ้น จนสามารถพัฒนาบทบาทเป็น “นักข่าวพลเมือง” ผู้เฝ้าประตูข่าวสาร (Gatewatcher) หรือผู้กำหนดวาระข่าวสาร (Agenda Setting) ซึ่งเป็นวาระในสื่อออนไลน์ และแพร่กระจายให้เป็นวาระในสื่อกระแสหลักได้ ตลอดจนกลายเป็นสื่อภาคพลเมืองที่เป็นกระบอกเสียง ช่วยขับเคลื่อนและสร้างการเปลี่ยนแปลงให้กับสังคม เป็นผู้จุดประเด็นและคอยเติมเต็มข้อมูลข่าวสารให้กับสื่อกระแสหลักและคนในสังคม ตลอดจนการเป็นผู้เฝ้าติดตาม ตรวจสอบข้อมูลความจริงจากสิ่งทีี่สื่อต่างๆ นำเสนอออกมา ซึ่งถือว่าเป็นจุดเริ่มต้นที่ดีในสังคมประชาธิปไตย

สำหรับแนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมของนักข่าวพลเมืองในอนาคตนั้น เนื่องจากสภาพปัจจุบันยังมีความเป็นลักษณะปัจเจกบุคคลสูง ดังนั้นการพัฒนาที่เห็นได้ชัดคือ การเป็น ผู้เล่าเรื่องของประชาชนพลเมือง การเป็นผู้รายงานข้อมูลข่าวสาร ความจริงในพื้นที่ผ่านสื่อสังคมออนไลน์ การมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น ตรวจสอบข้อมูลความจริงที่สื่อกระแสหลักนำเสนอ รวมถึงการทำงานร่วมกับสื่อกระแสหลักในลักษณะต่างๆ ซึ่งต่อไปนั้นจะสามารถพัฒนาไปสู่การเป็นองค์กรสื่อพลเมืองเพื่อทำหน้าที่เป็นสื่อหลักหรือสื่อทางเลือกของสังคมได้หรือไม่ ก็ขึ้นอยู่กับความต้องการของผู้บริโภค ตลอดจนการได้รับการส่งเสริม สนับสนุน และความร่วมมือจากองค์กร หน่วยงานในทุกๆ ภาคส่วนของสังคมที่เกี่ยวข้องที่จะร่วมมือกันสร้างสรรค์และพัฒนาการมีส่วนร่วมของกลุ่มนักข่าวพลเมืองในการใช้สื่อออนไลน์ให้เกิดประโยชน์และสามารถสร้างการขับเคลื่อนและการเปลี่ยนแปลงให้กับสังคมไทยต่อไป

บทที่ 7

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง “นักข่าวพลเมืองกับการใช้สื่อออนไลน์ในการขับเคลื่อนสิทธิมนุษยชนในสังคมไทย” เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informant) จำนวน 4 กลุ่ม คือ นักข่าวพลเมือง นักข่าวอาชีพ นักวิชาการด้านนิเทศศาสตร์ และบรรณาธิการเว็บไซต์ รวมจำนวน 40 คน ร่วมกับการวิเคราะห์เนื้อหาทั้งเชิงปริมาณและคุณภาพ (Content and Textual Analysis) ของนักข่าวพลเมืองที่ปรากฏใน 5 เว็บไซต์ คือ เว็บไซต์สำนักข่าวประชาธรรม (www.prachatham.com) เว็บไซต์ประชาไท (www.prachatai.com) เว็บไซต์โอเคเนชั่น (www.oknation.net) เว็บไซต์เครือข่ายนักข่าวพลเมืองสถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส (www.citizenthaiPBS.or.th) และเว็บไซต์ ศูนย์ข้อมูลและข่าวสืบสวนเพื่อสิทธิพลเมือง (www.tcijthai.com)

สำหรับแนวคิดและทฤษฎีหลักที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ประกอบด้วย 1) ทฤษฎี “ผู้เฝ้าประตูข่าวสารในยุคดั้งเดิมและในศตวรรษที่ 21” (Gatekeeping Theory and Network Gatekeeping Theory or Gatewatching) 2) แนวคิดการกำหนดกรอบ (Concept of Framing) 3) ทฤษฎีสื่อสารสื่อสารภาคพลเมืองกับประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม (Right to Communication and Democratic-Participant Media Theory) 4) แนวคิดเกี่ยวกับวารสารศาสตร์พลเมือง (Citizen Journalism) 5) แนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการรายงานข่าวในงานวารสารยุคใหม่ และ 6) แนวคิดเกี่ยวกับ สิทธิมนุษยชน (Human Rights) มาเป็นกรอบในการวิเคราะห์เนื้อหา เพื่อตอบวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้

1. เพื่อศึกษากระบวนการรายงานข่าวของนักข่าวพลเมืองในสื่อออนไลน์
2. เพื่อศึกษาลักษณะการใช้สื่อออนไลน์ของนักข่าวพลเมืองในการขับเคลื่อนด้านสิทธิมนุษยชนในสังคมไทย และ
3. เพื่อหาแนวทางการพัฒนาบทบาทและการมีส่วนร่วมของนักข่าวพลเมืองในการใช้สื่อออนไลน์รายงานข่าวสิทธิมนุษยชนในสังคมไทย

ในบทนี้ผู้วิจัยขอเสนอผลสรุปที่ได้จากการศึกษา การอภิปรายผล และข้อเสนอแนะที่ได้จากการศึกษาวิจัยตามลำดับ ดังนี้

7.1 สรุปผลการวิจัย

7.1.1 กระบวนการรายงานข่าวของนักข่าวพลเมืองในสื่อออนไลน์

7.1.1.1 ภูมิหลังนักข่าวพลเมือง

ภูมิหลังของนักข่าวพลเมืองที่จากการศึกษาครั้งนี้ ส่วนใหญ่จะเป็นกลุ่มคนชั้นกลางของสังคมที่จบการศึกษาในระดับทั้งมัธยมศึกษาตอนปลาย ปริญญาตรี และปริญญาโท ในสาขาวิชาที่หลากหลายทั้งด้านรัฐศาสตร์ วิทยาศาสตร์ วารสารศาสตร์ ประวัติศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์ สหวิทยาการเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น การพัฒนาสังคม และด้านการบริหารธุรกิจ นอกจากนี้ยังมีภูมิลำเนาที่อยู่ในจังหวัดต่างๆ ทั่วทุกภูมิภาค อาทิเช่น จ.เชียงใหม่ จ.พะเยา จ.ศรีสะเกษ จ.นครศรีธรรมราช เป็นต้น และปัจจัยแวดล้อมด้านครอบครัว การศึกษา บุคลิกภาพ ประสบการณ์ในการเข้าร่วมกิจกรรม การประกอบอาชีพ สถานการณ์และสภาพปัญหาในพื้นที่ ตลอดจนสภาพทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ส่งผลให้นักข่าวพลเมืองแต่ละคนสนใจที่จะคัดเลือกและติดตามข้อมูลข่าวสารเพื่อนำเสนอให้กับสาธารณชนได้รับรู้ในประเด็นและเรื่องราวที่แตกต่างกันไปตามความรู้ ความสนใจ ความใกล้ชิด หรือการให้ความสำคัญกับเรื่องราวหรือเหตุการณ์ในพื้นที่ที่นักข่าวพลเมืองแต่ละคนนั้นมีความเกี่ยวข้องหรือผูกพันอยู่

7.1.1.2 5 เว็บไซต์กับคุณลักษณะและนโยบายการเป็นพื้นที่การสื่อสารให้กับนักข่าวพลเมือง

เว็บไซต์สำนักข่าวประชาธรรม เริ่มก่อตั้งในปี พ.ศ. 2543 เป็นสำนักข่าวที่มีภาระหน้าที่สร้างสรรค์ข่าวของภาคประชาชน เพื่อให้เสียงของคนเล็กคนน้อยปรากฏในพื้นที่สาธารณะ และมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายของสังคม บทบาทหลักของประชาธรรมปัจจุบัน คือ สร้างการมีส่วนร่วมกับภาคประชาชนในการขับเคลื่อนเชิงประเด็นเชิงพื้นที่ ช่วยขยาย เสริมประเด็น คู่ประเด็น ที่ตกหล่น พยายามทำข่าวทางเลือกที่สื่อหลักไม่นำเสนอให้มากขึ้น

เว็บไซต์ข่าวประชาไท เริ่มก่อตั้งในปี พ.ศ. 2547 เป็นเว็บไซต์หนังสือพิมพ์ออนไลน์ที่มีนโยบายส่งเสริม ขยายโอกาสการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาประเทศตามเจตนาของรัฐธรรมนูญในระบอบประชาธิปไตย โดยให้ผู้อ่านได้มีส่วนร่วมในการสื่อสาร ส่งข้อมูล ข่าวสาร ข้อเขียน และบทความ ตลอดจนการแสดงความคิดเห็นในเรื่องต่างๆ ผ่านเว็บไซต์ ซึ่งเว็บไซต์ประชาไทจะเน้นข่าวสารข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ของคนทั่วไป รวมทั้งกลุ่มคนผู้ด้อยโอกาสในสังคม และที่เป็นประโยชน์ต่อการสร้างสังคมประชาธิปไตย

เว็บไซต์โอเคเนชั่น เริ่มก่อตั้งในปี พ.ศ. 2549 เป็นเว็บล็อกสังกัดองค์กรสื่อหลักเอกชน คือ บริษัท เนชั่น มัลติมีเดีย กรุ๊ป จำกัด (มหาชน) ที่เปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการเขียน บอกล่าเรื่องราวที่เกิดขึ้นในสังคม เป็นเว็บไซต์แรกๆ ที่นำแนวคิดทางด้าน “วารสารศาสตร์

พลเมือง” (Citizen Journalism) นักข่าวพลเมือง (Citizen Reporter) และสื่อใหม่ (New Media) จากต่างประเทศมาปรับใช้ เป็นเว็บไซต์ที่เน้นเรื่องการใช้สิทธิการสื่อสารของประชาชน ภายใต้สโลแกนที่ว่า “ทุกคนเป็นนักข่าวได้”

เว็บไซต์เครือข่ายนักข่าวพลเมืองสถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส เป็นเว็บไซต์เครือข่ายองค์กรสื่อสารมวลชนสถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส (ส.ส.ท.) ที่เริ่มก่อตั้งในปี พ.ศ. 2551 โดยส่งเสริมการรับรู้และการมีส่วนร่วมอย่างเท่าเทียมของประชาชน “นักข่าวพลเมือง” เป็นส่วนหนึ่งของเครือข่ายภาคประชาสังคมที่ ส.ส.ท. ได้ร่วมกับประชาชนในภาคต่างๆ จัดตั้งขึ้นเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทาง การผลิตรายการทั้งทางตรงและทางอ้อม นโยบายนักข่าวพลเมือง เป็นอีกภารกิจหนึ่ง ที่ ส.ส.ท. เชื่อว่า ประชาชนทั่วไปก็สามารถที่จะทำหน้าที่สะท้อนปัญหาหรือเล่าเรื่องราวที่เกิดขึ้นในชุมชนเหมือนนักข่าวอาชีพ “นักข่าวพลเมือง” ก็คือผู้ทำหน้าที่เป็นตัวแทนของคนในพื้นที่และชุมชนต่างๆ ในการบอกเล่าเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นผ่านทางจอ “ไทยพีบีเอส”

เว็บไซต์ศูนย์ข้อมูลและข่าวสืบสวนเพื่อสิทธิพลเมือง เป็นเว็บไซต์หนังสือพิมพ์ข่าวสืบสวนออนไลน์ ที่เริ่มก่อตั้งขึ้นในปี พ.ศ. 2554 โดยเปิดพื้นที่ให้เป็น “สิทธิ-เสียง” ของภาคประชาชน ปรากฏอยู่ในส่วนของงานข่าวภาคพลเมือง (Civil Journalism) และสร้างความร่วมมือในการดำเนินงานด้านข้อมูลข่าวสารกับสื่อทางเลือกอื่นๆ ในฐานะที่เป็นเว็บไซต์สื่อทางเลือกเพื่อสังคม ส่วนใหญ่จะเน้นประเด็นข่าวในพื้นที่เชิงลึก สืบสวน สอบสวน เป็นข่าวสาธารณะซึ่งหมายถึงไม่ใช่เรื่องส่วนตัวแต่เป็นประเด็นเพื่อส่วนรวม ส่งผลกระทบต่อคนกลุ่มใหญ่หรือชุมชนในพื้นที่ต่างๆ ในลักษณะข่าวต่อต้าน (Protest) ที่มีเจตนาร่วมกันอย่างชัดเจน

7.1.1.3 กระบวนการรายงานข่าวผ่านสื่อออนไลน์ของนักข่าวพลเมือง

สำหรับกระบวนการในการรายงานข่าวของนักข่าวพลเมืองผ่าน 5 เว็บไซต์หลักที่เลือกศึกษานั้น โดยภาพรวมเป็นกระบวนการรายงานข่าวที่ไม่มีความสลับซับซ้อนหรือเป็นระบบเหมือนกับการรายงานข่าวของนักข่าวอาชีพ ซึ่งประกอบด้วยกระบวนการหลักที่สำคัญ คือ

1) การคัดเลือกประเด็นข้อมูลข่าวสาร (News Selecting) นักข่าวพลเมืองจะมีอิสระในการคัดเลือกประเด็น ซึ่งจะมีความแตกต่างกันขึ้นอยู่กับความสนใจ ความรู้ ประสบการณ์ เหตุการณ์ หรือสถานการณ์ สภาพปัญหาในแต่ละพื้นที่ของสังคม และนำเสนอในแง่มุมที่แตกต่างหรืออาจจะไม่เคยปรากฏในสื่อกระแสหลักของสังคม

2) การรวบรวมข้อมูลและผลิตเนื้อหา (News Gathering and Production) นักข่าวพลเมืองส่วนใหญ่ ใช้อุปกรณ์และเทคโนโลยีการสื่อสารสมัยใหม่ โดยเฉพาะโทรศัพท์มือถือ กล้องถ่ายภาพนิ่ง และวิดีโอ ในการรวบรวมข้อมูลและผลิตเนื้อหา ส่วนการผลิตเนื้อหาจะมีหลากหลายรูปแบบ อาทิ ข่าว สารคดีเชิงข่าว บทความ การเล่าเรื่อง และการวิเคราะห์ หรือ

วิพากษ์วิจารณ์ เป็นต้น และรูปแบบการนำเสนอที่พบโดยมากจะเป็นการเขียนข่าวพร้อมภาพ หรือ ฟิล์มวิดีโอประกอบ และเป็นฟิล์มวิดีโอข่าว

3) การตรวจสอบและแก้ไขความถูกต้องและความเหมาะสมของข้อมูลข่าวสาร (News Checking and Editing) นักข่าวพลเมืองจะเป็นผู้ตรวจสอบความถูกต้องและความเหมาะสมของข้อมูลข่าวสารด้วยตนเองก่อนทุกครั้ง ก่อนที่จะเผยแพร่หรือส่งไปให้กับกองบรรณาธิการ เว็บไซต์ที่เปิดพื้นที่ให้ เพื่อตรวจสอบความถูกต้องและความเหมาะสมอีกระดับหนึ่ง ส่วนใหญ่จะตรวจสอบการใช้ภาษา ภาพข่าว ชื่อบุคคล ตำแหน่ง สถานที่ มากกว่าที่จะปรับแก้เนื้อหา

4) การเผยแพร่รายงานข้อมูลข่าวสาร (Distributed Reporting) นักข่าวพลเมืองจะใช้สื่อออนไลน์ ซึ่งหมายถึง เว็บไซต์ที่เปิดพื้นที่ให้ เว็บไซต์ที่สร้างขึ้นเฉพาะกลุ่ม รวมถึงสื่อสังคมออนไลน์ เช่น เฟซบุ๊ก ยูทูป ทวิตเตอร์ หรือ อินสตาแกรม เป็นช่องทางในการสื่อสาร รวมถึงสื่ออื่นๆ ที่มีเครือข่ายและสามารถเข้าถึง ทั้งในพื้นที่และส่วนกลาง เพื่อให้ประเด็นข่าวสารที่ต้องการนำเสนอแพร่กระจายไปได้กว้างและมากที่สุด

ในกระบวนการติดต่อสื่อสารระหว่างนักข่าวพลเมืองกับกลุ่มผู้รับสาร (Feedback) ผ่านสื่อออนไลน์นั้นสามารถทำได้ทันที โดยใช้พื้นที่ที่ข่าวหรือระบบการแสดงความคิดเห็นของเว็บไซต์ รวมถึงการติดต่อทางเฟซบุ๊ก และจดหมายอิเล็กทรอนิกส์ (E-mail) เป็นหลัก

7.1.2 นักข่าวพลเมืองกับการใช้สื่อออนไลน์ขับเคลื่อนด้านสิทธิมนุษยชนในสังคมไทย

7.1.2.1 สื่อออนไลน์: ประเภทและลักษณะการใช้งานของนักข่าวพลเมือง

นักข่าวพลเมืองได้ใช้พื้นที่ 5 เว็บไซต์ขององค์กรสื่อหลักและสื่อทางเลือก ได้แก่ เว็บไซต์สำนักข่าวประชาธรรม (www.prachatham.com) เว็บไซต์ประชาไท (www.prachatai.com) เว็บไซต์โอเคเนชั่น (www.oknation.net) เว็บไซต์เครือข่ายนักข่าวพลเมืองไทยพีบีเอส (www.citizenthaipbs.or.th) และเว็บไซต์ศูนย์ข้อมูลและข่าวสืบสวนเพื่อสิทธิพลเมือง (www.tcijthai.com) เป็นพื้นที่ในการส่งข้อมูล ข่าวสาร ประเด็นเรื่องราวความจริงที่เกี่ยวกับปรากฏการณ์ เหตุการณ์ หรือสภาพปัญหาต่างๆ ในพื้นที่ที่ไม่ได้ถูกนำเสนอผ่านสื่อกระแสหลัก

นอกจาก 5 เว็บไซต์ขององค์กรสื่อกระแสหลักและสื่อทางเลือกที่นักข่าวพลเมืองใช้เป็นพื้นที่ในการสื่อสารแล้วยังมีสื่อสังคมออนไลน์อื่น คือ 1) จดหมายอิเล็กทรอนิกส์ (E-mail) ใช้เพื่อส่งต้นฉบับข่าวให้กับเว็บไซต์ข่าวต่างๆ ติดต่อสื่อสาร รับ-ส่งข้อมูลข่าวสาร 2) เฟซบุ๊ก (Facebook) ใช้เพื่อกระจายข้อมูลข่าวสาร แลกเปลี่ยนแบ่งปันข้อมูลข่าวสารกับเพื่อนในสังคมออนไลน์ 3) ยูทูป ใช้เป็นพื้นที่ในการเก็บและเผยแพร่ข้อมูลในลักษณะภาพเคลื่อนไหวทั้งวิดีโอ คลิปวิดีโอ 4) ทวิตเตอร์ (Twitter) ใช้ในการรายงานข้อมูลสั้นๆ ว่าใคร ทำอะไร ที่ไหน เมื่อไร อย่างไร 5) อินสตาแกรม (Instagram) ส่วนใหญ่ใช้เพื่อการถ่ายภาพแล้วแชร์ขึ้นไว้ทั่วไป

7.1.2.2 นักข่าวพลเมืองกับการนำเสนอประเด็นเนื้อหาด้านสิทธิมนุษยชนบนสื่อออนไลน์

1) มุมมองเรื่องสิทธิมนุษยชนของนักข่าวพลเมืองในสังคมไทย นักข่าวพลเมืองมองเรื่องสิทธิมนุษยชนในสังคมไทยว่าเป็นเรื่องใหญ่มีความสำคัญ ชับซ้อน ละเอียดอ่อน เกี่ยวข้องกับเรื่องสิทธิเสรีภาพ คุณค่า ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ความไม่เสมอภาค การไม่ได้รับความเท่าเทียมกันทางกฎหมาย การถูกละเมิดสิทธิ และการได้รับความคุ้มครองตามสิทธิในกฎหมายรัฐธรรมนูญ ซึ่งทุกคนในสังคมควรตระหนัก

2) การรายงานข่าวด้านสิทธิมนุษยชนของนักข่าวพลเมืองผ่านสื่อออนไลน์ สำหรับการรายงานข่าวด้านสิทธิมนุษยชนของนักข่าวพลเมืองผ่านสื่อออนไลน์ ในช่วงระยะเวลา 4 เดือน ตั้งแต่เดือน ตุลาคม 2555 ถึง เดือน มกราคม 2556 ซึ่งการนำเสนอประเด็นและเนื้อหาด้านสิทธิมนุษยชนของนักข่าวพลเมืองในแต่ละเว็บไซต์ที่ปรากฏ สรุปได้ดังนี้

เว็บไซต์สำนักข่าวประชาธรรม พบประเด็นและเนื้อหาด้านสิทธิชุมชนและวัฒนธรรม (Community and Cultural Rights) มากที่สุด ร้อยละ 37.70 รองลงมาคือสิทธิทางการเมือง (Political Rights) ร้อยละ 18.80 และ สิทธิทางสังคม (Social Rights) ร้อยละ 17.40 ส่วนใหญ่มีรูปแบบการเขียนเป็นข่าว (News) นำเสนอเนื้อหาที่เป็นข้อความและภาพข่าว และวางกรอบนิยามปัญหา สิทธิมนุษยชนว่า เป็นเรื่องของการได้รับผลกระทบของคนในชุมชน ซึ่งเป็นผลมาจากการดำเนินงานตามนโยบาย โครงการหรือจากการตัดสินใจของภาครัฐ และเอกชน

เว็บไซต์ประชาไท พบประเด็นและเนื้อหาด้านสิทธิชุมชนและวัฒนธรรม (Community and Cultural Rights) มากที่สุด ร้อยละ 41.50 รองลงมาเป็นสิทธิพลเมือง (Civil Rights) ร้อยละ 26 และสิทธิทางการเมือง (Political Rights) ร้อยละ 18.70 ส่วนใหญ่มีรูปแบบการเขียนเป็นข่าว (News) นำเสนอเนื้อหาที่เป็นข้อความและภาพข่าว และวางกรอบนิยามปัญหาสิทธิมนุษยชนว่าเป็นเรื่องของการได้รับผลกระทบของคนในชุมชน ซึ่งเป็นผลมาจากการดำเนินงานตามนโยบาย โครงการหรือจากการตัดสินใจของภาครัฐ และเอกชน

เว็บไซต์ไอเคเนชั่น พบประเด็นและเนื้อหาด้านสิทธิพลเมือง (Civil Rights) มากที่สุด ร้อยละ 58.60 รองลงมาคือสิทธิชุมชนและวัฒนธรรม (Community and Cultural Rights) ร้อยละ 20 และ สิทธิทางการเมือง (Political Rights) ร้อยละ 10 ส่วนใหญ่มีรูปแบบการเขียนเป็นการเล่าเรื่องราว (Narrative Style) การเสนอเนื้อหาพร้อมภาพประกอบ บางเรื่องอาจมีการแทรกไฟล์วีดีโอประกอบ และวางกรอบนิยามปัญหาสิทธิมนุษยชนว่าเป็นเรื่องของการได้รับผลกระทบของคนในชุมชน ซึ่งเป็นผลมาจากการดำเนินงานตามนโยบาย โครงการหรือจากการตัดสินใจของภาครัฐ และเอกชน

เว็บไซต์เครือข่ายนักข่าวพลเมืองสถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส พบประเด็นและเนื้อหา ด้านสิทธิชุมชนและวัฒนธรรม (Community and Cultural Rights) มากที่สุด ร้อยละ 54.20 รองลงมาคือ สิทธิพลเมือง (Civil Rights) ร้อยละ 24.30 และ สิทธิทางสังคม (Social Rights) ร้อยละ 15.90 ส่วนใหญ่มีรูปแบบของเนื้อหาเป็นสารคดีเชิงข่าว (News Feature) นำเสนอผ่านเว็บไซต์ในรูปแบบของไฟล์วีดิโอข่าว 3 นาที และวางกรอบนิยามปัญหาสิทธิมนุษยชนว่าเป็นเรื่อง ของการสูญหาย หรือขาดการสืบทอดคิดวัฒนธรรมประเพณีในท้องถิ่นและชุมชน

เว็บไซต์ศูนย์ข้อมูลและข่าวสืบสวนเพื่อสิทธิพลเมือง พบประเด็นและเนื้อหาด้านสิทธิ ชุมชนและวัฒนธรรม (Community and Cultural Rights) มากที่สุด ร้อยละ 46 รองลงมาคือสิทธิ พลเมือง (Civil Rights) ร้อยละ 35.10 และ สิทธิทางการเมือง (Political Rights) ร้อยละ 10.80 ส่วน ใหญ่มีรูปแบบการเขียนเป็นการเขียนข่าว (News) นำเสนอเนื้อหาที่เป็นข้อความและภาพข่าวที่มีความ สอดคล้องกัน และวางกรอบนิยามปัญหาสิทธิมนุษยชนว่าเป็นเรื่องของการได้รับผลกระทบ ของคนในชุมชน ซึ่งเป็นผลมาจากการดำเนินงานตามนโยบาย โครงการหรือจากการตัดสินใจของ ภาครัฐ และเอกชน การปฏิบัติงานของระบบราชการที่ไม่ชอบธรรม ไม่โปร่งใส ผิดระเบียบ ข้องบังคับ หรือกฎหมายที่บัญญัติไว้ รวมถึงความไม่มั่นคงปลอดภัยในชีวิต ในพื้นที่ที่อยู่อาศัย และ การละเมิดสิทธิส่วนบุคคล

สรุปโดยภาพรวมการรายงานข่าวด้านสิทธิมนุษยชนของนักข่าวพลเมืองใน 5 เว็บไซต์ นั้น พบว่า ประเด็นเนื้อหาส่วนใหญ่จะเกี่ยวข้องกับสิทธิชุมชนและวัฒนธรรม (Community and Cultural Rights) มากที่สุด ร้อยละ 40.90 รองลงมาคือ สิทธิพลเมือง (Civil Rights) ร้อยละ 29.60 และ สิทธิทางการเมือง (Political Rights) ร้อยละ 12 ส่วนใหญ่วางกรอบนิยามปัญหา สิทธิมนุษยชน ว่าเป็นเรื่องผลกระทบและการไม่ได้รับความเป็นธรรมจากการพัฒนา การตัดสินใจ และการ ดำเนินงานตาม โครงการของภาครัฐและบริษัทเอกชน

ส่วนปัจจัยสำคัญที่มีอิทธิพลต่อการคัดเลือกประเด็นและการวางกรอบนิยามปัญหา สิทธิมนุษยชนของนักข่าวพลเมือง คือ ปัจจัยภายในส่วนบุคคล สภาพแวดล้อมในพื้นที่ และ แรงขับ จากองค์กร

3) การขับเคลื่อนเรื่องสิทธิมนุษยชนของนักข่าวพลเมืองผ่านสื่อออนไลน์ การใช้สื่อออนไลน์เพื่อขับเคลื่อนเรื่องสิทธิมนุษยชนของนักข่าวพลเมืองในสังคมไทยนั้น ถูกมอง ว่ายังเป็นแค่ระดับต้นๆ จะเห็นเป็นรูปธรรมในบางโอกาสและสถานการณ์ และสื่อกระแสหลักคือ แรงหนุนที่สำคัญ ส่วนลักษณะการใช้สื่อออนไลน์ของนักข่าวพลเมืองนั้น สรุปได้ว่า 1) ใช้สื่อ ออนไลน์ที่หลากหลายร่วมกับสื่อกระแสหลักทั้งในส่วนกลางและท้องถิ่น 2) การรายงาน เผยแพร่ ประเด็นข้อมูลข่าวสาร 3) การร่วมแบ่งปัน แลกเปลี่ยนความคิดเห็น 4) การสร้างพื้นที่การสื่อสาร.

เฉพาะกลุ่ม 5) การรวมกลุ่มเพื่อทำกิจกรรมให้เกิดประโยชน์สาธารณะ 6) การจัดการความรู้ร่วมกัน 7) การต่อรองหรือต่อสู้เชิงนโยบายสาธารณะ

7.1.3 แนวทางการพัฒนาบทบาทและการมีส่วนร่วมของนักข่าวพลเมืองในการใช้สื่อออนไลน์รายงานข่าวสิทธิมนุษยชนภายใต้บริบทสังคมไทย

7.1.3.1 นิยามนักข่าวพลเมืองภายใต้บริบทของสังคมไทย ในศตวรรษที่ 21

สำหรับบริบทในสังคมไทยได้นิยาม “นักข่าวพลเมือง” (Citizen Reporter) ในยุคใหม่ว่า คือ กลุ่มบุคคลที่มีจิตสำนึกสาธารณะหรือจิตอาสา มีความตื่นตัวในการเรียนรู้ สามารถเข้าถึงและใช้เทคโนโลยีการสื่อสารสมัยใหม่และต้องการใช้สิทธิการสื่อสารบนพื้นฐานความรับผิดชอบต่อสังคม เพื่อบอกเล่าเรื่องราว ข้อมูลความจริง หรือแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับประเด็นปัญหาสาธารณะที่เกิดขึ้นในพื้นที่และสังคมนั้นให้สาธารณชนได้รับรู้และเข้าใจ สามารถเป็นพลังในการขับเคลื่อน อันจะก่อให้เกิดการป้องกัน แก้ไขปัญหาและการพัฒนาสังคมไปในทิศทางใดทิศทางหนึ่ง

7.1.3.2 ผลกระทบจากปรากฏการณ์การเกิดขึ้นของนักข่าวพลเมืองในสังคมไทย

สำหรับผลกระทบจากปรากฏการณ์การเกิดนักข่าวพลเมืองในสังคมไทย พบว่ามีผลกระทบในด้านบวกมากกว่าด้านลบ คือ ช่วยสร้างความตื่นตัว กระตุ้นให้ประชาชนพลเมืองลุกขึ้นมาใช้สิทธิการสื่อสารในการนำเสนอ แลกเปลี่ยน ข้อมูล เรื่องราว ความจริง เป็นประเด็นสาธารณะที่เกิดขึ้นในแต่ละพื้นที่ของสังคม ได้หลากหลายและรอบด้านมากขึ้น สามารถที่จะเป็นกระบอกเสียง ช่วยเติมเต็ม ตรวจสอบข้อมูลความจริงให้กับสังคมได้

ส่วนผลกระทบในด้านลบอาจจะเป็นการใช้สื่อที่ผิดวัตถุประสงค์ ในลักษณะการละเมิดสิทธิของบุคคลอื่น หรือ หาผลประโยชน์ให้กับตนเอง เช่น การปล่อยข่าวลือ หรือให้ข้อมูลเท็จเพื่อหวังผลบางอย่างที่มีเจตนาอื่นแอบแฝง การใช้เป็นพื้นที่ในการว่ากล่าวบุคคลอื่นโดยขาดวิจารณญาณที่ดี หรือจากความรู้เท่าไม่ถึงการณ์รวมถึงการไม่ตรวจสอบข้อมูลก่อนเผยแพร่สู่สาธารณะ

7.1.3.3 คุณลักษณะของนักข่าวพลเมืองในบริบทของสังคมไทย

สำหรับคุณลักษณะของนักข่าวพลเมืองในสังคมไทยนั้น พบว่า จะต้องเป็นพลเมืองที่มีความตื่นตัว (Active Citizen) มีจิตอาสา หรือ อาสาสมัคร (Volunteer) มีจิตวิญญานความเป็นนักข่าว และมีจมูกข่าว (Nose for news) มีทักษะในการสื่อสาร และการใช้เครื่องมืออุปกรณ์การสื่อสาร (Technology and Communication Skills) มีหลักจริยธรรมในการนำเสนอข่าว (Ethics of News reporter) เป็นผู้ที่ไม่แสวงหาผลกำไรหรือรายได้จากการนำเสนอข่าว (Non-profit) มีการ

สร้างอัตลักษณ์เฉพาะตัวในการนำเสนอข่าวสาร และความเป็นท้องถิ่น (Identity and Niche Local) เป็นผู้รู้และเข้าใจบทบาทหน้าที่การเป็นสื่อภาคพลเมืองที่ดี (Citizen Media Role)

7.1.3.4 จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรคของนักข่าวพลเมืองในสังคมไทย

จุดแข็ง (Strength) ของนักข่าวพลเมืองที่พบ คือ เป็นบุคคลที่อยู่ในพื้นที่ มีความสนใจ ใฝ่รู้ มีจิตอาสา มีเอกลักษณ์เฉพาะตัวในการรายงานข่าว มีมุมมองที่แตกต่างจากนักข่าวอาชีพ มีความเป็นอิสระ มีปัจจัยในการลงทุน มีความกล้าแสดงออก เกิดการรวมกลุ่มเพื่อขับเคลื่อนมากขึ้น

จุดอ่อน (Weakness) ของนักข่าวพลเมืองที่พบ คือ ขาดความมั่นใจในตัวเอง ขาดทักษะการสื่อสารและการนำเสนอที่น่าสนใจ ขาดอุปกรณ์การสื่อสารที่ทันสมัย มีการกระจายตัว นำเสนอประเด็นปัญหาซ้ำๆ ขาดความหลากหลายรอบด้าน มีความรู้ ความเข้าใจ ในเรื่องกฎหมายและจริยธรรมในการสื่อสารน้อย และการเป็นอิสระจากองค์กรสื่อ อาจไม่ได้รับการปกป้อง ถูกคุกคาม หรือถูกปิดกั้นเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น

โอกาส (Opportunity) สำหรับนักข่าวพลเมือง คือ องค์กรสื่อให้ความสำคัญ ได้รับการสนับสนุนจากองค์กรสื่อหลักและสื่อทางเลือก มีเวทีในการฝึกอบรมนักข่าวพลเมืองหรือแลกเปลี่ยนเรียนรู้มากขึ้น การพัฒนาทางด้านเทคโนโลยีและสื่อสังคมออนไลน์ในปัจจุบัน ความเข้มแข็งของคนในชุมชน กฎหมายรัฐธรรมนูญ บรรยายากศทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมที่เอื้อต่อการพัฒนาด้านสิทธิทางการสื่อสารและเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นให้กับประชาชน นโยบายภาครัฐที่ให้การส่งเสริมเรื่องการทำทันสื่อ องค์กรภาคประชาชน และองค์กรพัฒนาเอกชนในพื้นที่ต่างๆ มีความเข้มแข็งมากขึ้น

อุปสรรค (Threat) สำหรับนักข่าวพลเมือง คือ ความรู้เรื่องกฎหมาย เช่นพระราชบัญญัติคอมพิวเตอร์ และกฎหมายอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง ทศนคดีและการยอมรับจากคนในสังคม ระบบโทรคมนาคมที่ทำให้การสื่อสารขาดประสิทธิภาพ องค์กรสื่อหลักของสังคมไทยยังเปิดพื้นที่ให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมน้อย มองว่ายังขาดมาตรฐานทางวิชาชีพและขาดการกำกับดูแลที่เป็นระบบและเป็นรูปธรรม

7.1.3.5 แนวทางการพัฒนาบทบาทนักข่าวพลเมืองในสังคมไทย

- 1) การเป็นผู้เฝ้าประตูข่าวสารในสังคมสมัยใหม่ (Gatewatcher) คือการเป็นผู้คอยคัดกรองข้อมูลข่าวสารเพื่อรายงานความจริงให้กับคนในสังคม
- 2) การเป็นสื่อกลางให้กับประชาชนในแต่ละพื้นที่ คอยขับเคลื่อนและสร้างการเปลี่ยนแปลงให้กับสังคม
- 3) เป็นผู้จุดประเด็นและคอยเติมเต็มข้อมูลข่าวสารให้กับสื่อกระแสหลักและคนในสังคม

4) การเป็นผู้เฝ้าติดตาม ตรวจสอบข้อมูลความจริงในสังคม (Monitoring)

7.1.3.6 แนวทางพัฒนาการมีส่วนร่วมของนักข่าวพลเมืองในการรายงานข่าว สิทธิมนุษยชนผ่านสื่อออนไลน์ในสังคมไทย

ในมุมมองของกลุ่มคนในสังคม มองว่า นักข่าวพลเมืองควรจะมีส่วนร่วมในการสื่อสารในฐานะเป็นผู้เล่าเรื่องราว (Citizen stories) และควรทำงานร่วมกับสื่อกระแสหลักแบบร่วมมือกันทำเพื่อช่วยเติมเต็มประเด็นข่าวให้กับสังคมได้อย่างรอบด้าน (Co-Operation)

ในขณะที่บางกลุ่ม มองว่า แนวทางการพัฒนาไม่สามารถที่จะคาดเดาแนวโน้มหรือทิศทางในการพัฒนากลุ่มนักข่าวพลเมืองในสังคมไทยได้ เนื่องจากปัจจุบันนักข่าวพลเมืองมีลักษณะที่เป็นปัจเจกบุคคลมากกว่าที่จะมีการรวมกลุ่มกันอย่างเป็นรูปธรรม ซึ่งบางคนอาจมองว่าไม่จำเป็นต้องมีการรวมตัวในยุคของ Convergence Media

สำหรับแนวทางการส่งเสริมศักยภาพและการพัฒนานักข่าวพลเมืองในสังคมไทยนั้น ทั้งตัวนักข่าวพลเมือง นักข่าวอาชีพ องค์กรสื่อกระแสหลักและสื่อทางเลือก บุคลากรสถาบันการศึกษา องค์กร ภาครัฐ สมาคม หน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนเทคโนโลยีและกฎหมาย ล้วนแต่เป็นปัจจัยสำคัญที่จะเอื้อหรือช่วยผลักดันให้นักข่าวพลเมืองสามารถที่จะพัฒนาและสร้างความเข้มแข็งให้เกิดขึ้นได้ ซึ่งสรุปได้ดังนี้

1) นักข่าวพลเมืองควรมีใจรัก ตระหนักในสิทธิหน้าที่ความเป็นพลเมือง กล้าที่จะใช้สิทธิการสื่อสารในทางที่ถูกต้อง เรียนรู้การเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีอยู่เสมอ

2) นักข่าวพลเมืองควรได้รับการอบรมโดยเฉพาะในเรื่องวิธีการเขียนข่าวดีแผ่เงาะลึกลับ มุมมองต่อสถานการณ์ จรรยาบรรณของวิชาชีพ ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชน กฎหมายรัฐธรรมนูญ ความเป็นประชาธิปไตย และเรื่องสิทธิเสรีภาพในการสื่อสาร

3) นักข่าวพลเมืองควรเป็นผู้เฝ้าประตูข่าวสาร (Gatekeeper) ที่ดี นำเสนอข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นในพื้นที่อย่างรอบด้าน โดยเฉพาะเรื่องการเมืองในท้องถิ่น สร้างเครือข่ายการเรียนรู้และความร่วมมือเพื่อเป็นพลังในการขับเคลื่อนเรื่องต่างๆ ให้เป็นวาระสาธารณะ (Public Agenda) โดยใช้สื่อออนไลน์ช่วยผลักดันให้เกิดการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน

4) องค์กรสื่อกระแสหลักและสื่อทางเลือกควรให้การยอมรับและเปิดโอกาสหรือเปิดพื้นที่เพื่อสร้างการมีส่วนร่วมในการรายงานข้อมูลข่าวสารกับประชาชนให้มากขึ้น มีความต่อเนื่องให้ความสำคัญในการติดตามและเป็นช่องทางสนับสนุนประเด็นให้กับนักข่าวพลเมืองเพื่อสร้างให้เกิดพลังโดยไม่ต้องแบ่งแยก

5) องค์กรวิชาชีพสื่อ ควรช่วยกันพัฒนาสื่อร่วมกัน เชื่อมโยงประเด็นระหว่างประชาชนทั่วไปกับนักข่าวในลักษณะการรับลูกหรือส่งเสริม หรือร่วมมือกันทำงาน (Co-Operation)

6) องค์กรสื่อกระแสหลักจะต้องปรับตัว ปรับนโยบาย หรือวางแผนที่จะดึงการมีส่วนร่วมของสื่อพลเมืองให้มาเป็นส่วนหนึ่งในกระบวนการรายงานข่าวหรือพัฒนาเนื้อหาข่าวให้มีความลึก

7) องค์กรสื่อต่างๆ ควรเสริมทักษะให้กับนักข่าวพลเมือง ที่ไม่ใช่แค่ทักษะการเขียนข่าว 5 w 1 H อย่างเดียวที่สำคัญ คือ เรื่องวิธีการนำเสนอและการพลิกมุมมองที่น่าสนใจ

8) เว็บไซต์หรือสื่อกระแสหลักควรเปิดพื้นที่ให้กับนักข่าวพลเมืองมากขึ้นเพื่อรับเนื้อหาจากภาคประชาชน

9) อาจารย์ผู้สอนเองควรต้องส่งเสริมให้นักศึกษาตระหนักเห็นความสำคัญในการใช้สื่อสังคมออนไลน์ให้เป็นประโยชน์ อาจสอดแทรกไว้ในกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อส่งเสริมให้เกิดตระหนักถึงคุณค่าของสื่อและใส่ใจต่อปัญหาต่างๆ ที่เกิดรอบตัว

10) สถาบันการศึกษาทุกหลักสูตรควรที่จะต้องปรับและพัฒนา โดยการบรรจุเรื่องสื่อออนไลน์และการรู้เท่าทันสื่อไว้ด้วย และต้องวางแผนให้รอบด้านทั้ง ผู้เรียน ผู้สอน เครื่องมือ สื่ออุปกรณ์ต่างๆ

11) การพัฒนาแอปพลิเคชันหรือพัฒนาเว็บไซต์ของนักข่าวพลเมือง ให้สามารถส่งภาพกระจายเสียงเข้าไปได้ง่ายขึ้น

12) พระราชบัญญัติคอมพิวเตอร์ และกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้อง ควรพิจารณาทบทวนในบางเรื่อง บางมาตราให้เกิดความชัดเจน เพื่อส่งผลในทางปฏิบัติที่ถูกต้องตรงกัน

13) การพัฒนาระบบโทรคมนาคมให้มีประสิทธิภาพ รวดเร็ว ให้ประชาชนสามารถเข้าถึงอุปกรณ์ในการผลิตได้ในราคาไม่สูงมากนัก

14) องค์กร หน่วยงาน หรือบริษัทที่เกี่ยวข้องกับระบบ และเทคโนโลยี การสื่อสารควรพัฒนาช่องทางสื่อสารให้เอื้อต่อการเข้าถึงและใช้ประโยชน์ได้อย่างเต็มที่ให้ประชาชน

15) ให้การสนับสนุน การให้สิทธิเสรีภาพแก่ในการแสดงออกและแสดงความคิดเห็นกับประชาชน ส่งเสริม จัดฝึกอบรมให้ความรู้กับในเรื่องต่างๆ เพื่อสร้างการมีส่วนร่วมและการตระหนักถึงสิทธิหน้าที่ความเป็นพลเมือง เช่น ภาครัฐ กสทช. สมาคมนักข่าวนักหนังสือพิมพ์ องค์กรสิทธิมนุษยชน องค์กรพัฒนาเอกชนในพื้นที่ สถาบันการศึกษา เป็นต้น

7.2 การอภิปรายผล

7.2.1 นักข่าวพลเมืองกับการเป็นผู้เฝ้าประตูข่าวสารในยุคออนไลน์

การพัฒนาทางด้านเทคโนโลยีการสื่อสารในยุคปัจจุบัน ทำให้ผู้บริโภคสามารถที่จะเป็นผู้คัดกรอง คัดเลือก และผลิตข้อมูลข่าวสารได้ด้วยตนเอง (User Generated Contents) โดยไม่ต้องคอยรับข้อมูลจากสื่อกระแสหลักเพียงอย่างเดียวดังเช่นยุคก่อน ซึ่งจากการศึกษากระบวนการรายงานข่าวประกอบกับการวิเคราะห์ประเด็นข่าวของนักข่าวพลเมืองที่ปรากฏใน 5 เว็บไซต์นั้น พบว่า นักข่าวพลเมืองส่วนใหญ่สามารถที่จะเลือกประเด็นหรือเรื่องราวข่าวสาร (News Selecting) ที่สนใจเพื่อนำเสนอผ่านสื่อออนไลน์ได้อย่างอิสระ โดยประเด็นและเรื่องราวที่นำเสนอส่วนใหญ่จะเป็นเรื่องราว เหตุการณ์ ที่นักข่าวพลเมืองเองมีความใกล้ชิด เกี่ยวข้องผูกพัน มีความรู้ ประสบการณ์ หรือได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์ ปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นในพื้นที่ มากกว่าที่จะกำหนดหรือเลือกเรื่องราวเพื่อให้สอดคล้องกับจุดยืนหรือนโยบายของเว็บไซต์ที่เปิดพื้นที่ให้

จากผลการวิจัยดังกล่าว สะท้อนให้เห็นว่าบทบาทผู้บริโภคในสังคมยุคใหม่ สามารถที่จะผลิตข้อมูลข่าวสารและเป็นผู้คอยคัดกรอง คัดเลือกข้อมูล (Gatekeeper) เพื่อเผยแพร่ให้กับสาธารณชนได้รับรู้ได้ ซึ่งมีความขัดแย้งกับทฤษฎีผู้เฝ้าประตูข่าวสาร (Gatekeeping Theory) แบบเดิมที่มองว่าบทบาทการเป็นผู้เฝ้าประตูข่าวสาร (Gatekeeping) ในยุคดั้งเดิมนั้นเป็นบทบาทของนักข่าวอาชีพที่สังกัดองค์กรสื่อกระแสหลักที่จะเป็นผู้ทำหน้าที่ตัดสินใจคัดเลือกเรื่องราวรวบรวม และผลิตข่าวมานำเสนอให้กับกองบรรณาธิการเพื่อพิจารณา และเลือกนำเสนอให้กับสาธารณชนอีกครั้ง (Bruns, 2006, pp. 11-12) ทั้งนี้เป็นผลสืบเนื่องมาจากการพัฒนาทางด้านเทคโนโลยีการสื่อสารที่ประชาชนทุกคนในสังคมสามารถที่จะเข้าถึงและใช้สื่อออนไลน์เป็นพื้นที่สาธารณะเพื่อการแสดงออกและใช้สิทธิการสื่อสารได้อย่างเท่าเทียมกัน พลังการสื่อสารผ่านสื่อออนไลน์จึงเพิ่มมากขึ้น ส่งผลให้บทบาทของผู้บริโภคในยุคปัจจุบันเปลี่ยนไป สามารถเป็นนักสื่อสารสาธารณะหรือผู้เฝ้าประตูข่าวสารของสังคมยุคใหม่ที่กลายเป็นผู้คัดเลือกข้อมูลข่าวสารหรือเป็นผู้ตัดสินใจรายงานข้อมูลข่าวสารผ่านพื้นที่ที่สาธารณะได้ด้วยตัวเอง ซึ่งในอนาคตหากนักข่าวพลเมืองได้รับการสนับสนุน พัฒนาความสามารถและความเข้มแข็ง จนได้รับการยอมรับจากสาธารณชนมากขึ้น การกำหนดประเด็นข่าว (Agenda setting) อาจไม่ได้มาจากสื่อมวลชนหรือสื่อกระแสหลัก (Media Agenda) หรือการกำหนดจากนโยบาย (Policy Agenda) หรือจากสาธารณะ (Public Agenda) เพียงอย่างเดียวเท่านั้น แต่นักข่าวพลเมืองสามารถที่จะเป็นผู้กำหนดประเด็นข่าวสารที่มีพลังให้กับสังคม (Citizen Agenda) เพิ่มขึ้นได้ ในฐานะตัวแทนพลเมืองดีที่ต้องการสะท้อนประเด็นปัญหาในพื้นที่ต่างๆ ของสังคมให้ได้รับการเยียวยา แก้ไขหรือพัฒนาไปในทิศทางที่ดีขึ้น

นอกจากนี้ ผลการวิจัยที่พบว่า ปัจจัยแวดล้อมในเรื่องบุคลิกภาพ ภูมิหลังครอบครัว การศึกษา การประกอบอาชีพ ประสบการณ์การเข้าร่วมกิจกรรม ตลอดจนสภาพปัญหาทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมในพื้นที่ที่นักข่าวพลเมืองมีความใกล้ชิดนั้น ส่งผลให้ประเด็นเนื้อหาที่นักข่าวพลเมืองเลือกมานำเสนอมีความแตกต่างกันตามมุมมอง ทักษะ และความต้องการในการสื่อสารของแต่ละคน ซึ่งตรงกับกระบวนการเฟ้นประจักษ์ข่าวสารตามประสบการณ์ในชีวิตของปัจเจกบุคคลของ Kurt Lewin ตามที่ Shoemaker and Vos (2009, p. 115) อธิบายไว้ว่า แต่ละบุคคลจะมีแรงผลักดันอยู่เบื้องหลังในการคัดกรองข่าวสาร อาทิเช่น ทักษะ จริยธรรมในการดำเนินชีวิต บทบาทหน้าที่ ลักษณะงานหรืออาชีพ วิธีคิด การขัดเกลาทางสังคม ขึ้นอยู่กับประสบการณ์ในชีวิตของแต่ละคน

จากปัจจัยดังกล่าว แสดงให้เห็นอีกว่ากระบวนการในการเป็นผู้เฟ้นประจักษ์ข่าวสารของนักข่าวพลเมือง ไม่ได้หมายความว่า ประเด็นและเรื่องราวที่นักข่าวพลเมืองเลือกที่จะเผยแพร่ให้กับคนในสังคมนั้นจะมีความเป็นกลาง ไม่เอนเอียง หรือปราศจากอคติ สอดคล้องกับแนวคิดของ Galtung and Ruge (1965) ที่เน้นให้เห็นว่า วิธีคิด การรับรู้ และการมอง โลกมีผลต่อกระบวนการคัดเลือกข่าวสารของผู้เฝ้าช่องทางการสื่อสาร สื่อไม่ได้เป็นผู้รักษาช่องทางการสื่อสารที่ปราศจากอคติหรือเป็นเพียงผู้เปิด-ปิดให้กระแสข่าวสารไหลเข้าออกโดยไม่มีส่วนร่วมในการคัดกรอง ตัดต่อ คัดแปลง เสริมแต่งแต่อย่างใด นำไปสู่ข้อสรุปที่ว่า “สื่อมองเหตุการณ์หนึ่งๆ อย่างไร ก็จะสะท้อนมุมมองนั้นออกมาในการรายงานข่าว”

แม้ว่าแนวคิดของ Galtung and Ruge นี้ จะใช้อธิบายกระบวนการคัดเลือกข่าวสารของนักข่าวอาชีพในองค์กรสื่อหลักก็ตาม แต่ก็สามารถที่จะนำมาประยุกต์ใช้กับการอภิปรายถึงการคัดเลือกประเด็นข้อมูลข่าวสารที่นักข่าวพลเมืองนำเสนอผ่านสื่อออนไลน์ได้เช่นกัน เนื่องจากเป็นการวิเคราะห์คุณลักษณะหรือปัจจัยภายในของปัจเจกบุคคลที่ทำหน้าที่เป็นสื่อกลางหรือเป็นนักข่าวผู้มีบทบาทสำคัญในการสื่อสารให้กับสังคม มากกว่าการวิเคราะห์ถึงคุณลักษณะความเป็นสื่อที่แตกต่างกัน ดังนั้นประเด็นข่าวของนักข่าวพลเมืองที่คัดเลือกมานำเสนอผ่านเว็บไซต์จะเป็นข่าวเฉพาะพื้นที่ที่ไม่ได้เน้นความเป็นกลาง หรือเป็นข่าวที่ทุกคนในสังคมต้องให้ความสนใจ แต่จะเป็นประเด็นข่าวที่นักข่าวพลเมืองเห็นว่ามีความสำคัญ มีความใกล้ชิด มีประสบการณ์ตรงจากการพบเห็นหรือได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์ในพื้นที่ด้วยตัวเอง ซึ่งคล้ายกับการคัดเลือกข่าวของนักข่าวอาชีพที่ยังคงต้องมีส่วนร่วมในการคัดเลือก คัดกรองข้อมูลข่าวสารเบื้องต้น ไปตามลำดับเหตุการณ์หรือตามนโยบายขององค์กรสื่อเพื่อส่งให้กับกองบรรณาธิการที่ตนเองสังกัด จะเห็นว่าคำว่า “สื่อเลือกข้าง” ได้เกิดขึ้นในสังคมไทยและเป็นปรากฏการณ์ที่สะท้อนบทบาทการเป็นผู้รายงานข้อมูล

ข่าวสารในยุคปัจจุบันที่ไม่ได้เน้นความเป็นกลาง แต่เลือกที่จะเสนอข้อมูลความจริง โดยให้นำนักข่าวข่าวสารกับฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งตามความนโยบายหรือความต้องการขององค์กรมากขึ้น

อย่างไรก็ตามจากการพัฒนาทางเทคโนโลยีที่มีมาอย่างต่อเนื่อง นอกจากจะส่งผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงบทบาทของผู้บริโภคในสังคมแล้ว ในทางทฤษฎีก็มีการพัฒนาควบคู่ไปด้วยเช่นกัน ดังจะเห็นได้จากการทบทวนเอกสารและงานวิจัยในการศึกษาเรื่อง “การรวบรวมเนื้อหา : รูปแบบการเป็นผู้เฝ้าประตูข่าวสารในสื่อสังคมออนไลน์” ของ Stanoevska , Sacco and Giardina (2009, pp. 5-14) ได้เปรียบเทียบนิยามการเป็นผู้เฝ้าประตูข่าวสารในยุคดั้งเดิม (Gatekeeper) กับผู้เฝ้าประตูข่าวสารในยุคใหม่ (Gatewatcher) ให้เห็นว่า ผู้เฝ้าประตูข่าวสารในยุคดั้งเดิม จะหมายถึงผู้ทำหน้าที่สนใจคัดเลือกเรื่องราว รวบรวม และผลิตข่าว มานำเสนอให้กับกองบรรณาธิการได้พิจารณาและตัดสินใจก่อนเผยแพร่ให้กับสาธารณชน ส่วนผู้เฝ้าประตูข่าวสารในยุคใหม่ จะหมายถึงผู้ทำหน้าที่คล้ายกับเป็นตัวแทนองค์กรสื่อ ไม่ได้มีบทบาทเป็นนักข่าวอาชีพอย่างสมบูรณ์ แต่มีส่วนร่วมในกระบวนการรายงานข่าวทั้งการรวบรวมข้อมูล การคัดกรองข้อมูล การเผยแพร่ ตรวจสอบความจริง ตลอดจนการอภิปรายและการแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับข้อมูลข่าวสารของสังคม

จากผลการวิจัยที่เปรียบเทียบนิยามของผู้เฝ้าประตูข่าวสารดังกล่าว เมื่อผู้วิจัยได้นำมาวิเคราะห์คุณลักษณะของนักข่าวพลเมือง ซึ่งเป็นกลุ่มบุคคลที่ไม่ได้ทำงานอยู่ในองค์กรสื่อกระแสหลัก แต่ใช้สื่อออนไลน์ ทั้งเว็บไซต์ที่องค์กรสื่อกระแสหลักและสื่อทางเลือกเปิดพื้นที่ให้ รวมถึงเว็บไซต์ที่สร้างขึ้นเฉพาะกลุ่ม บล็อกส่วนบุคคล ตลอดจนสื่อสังคมออนไลน์ เพื่อเป็นช่องทางในการนำเสนอข้อมูลข่าวสารให้กับคนทั่วไปในสังคม ทำให้ผู้วิจัยสรุปได้ว่า นักข่าวพลเมืองในสังคมไทย สามารถที่จะเป็นผู้เฝ้าประตูข่าวสารในยุคใหม่ (Gatewatcher) ที่จะทำหน้าที่เป็นผู้คัดเลือกหรือคัดกรองข้อมูลข่าวสารให้กับคนในสังคมควบคู่ไปกับการทำหน้าที่ผู้เฝ้าประตูข่าวสาร (Gatekeeper) ของนักข่าวอาชีพในยุคดั้งเดิมได้

หากวิเคราะห์บทบาทการเป็นผู้เฝ้าประตูข่าวสารของนักข่าวอาชีพในอดีตกับนักข่าวพลเมืองในยุคปัจจุบันนั้น จากผลการศึกษาในภาพรวม พบว่า ทั้งสองกลุ่มไม่ได้ทำงานแบบเป็นคู่แข่งกัน แต่ทำงานแบบคู่ขนาน ถึงแม้จะนักข่าวพลเมืองหรือผู้บริโภคข้อมูลข่าวสารในยุคใหม่จะปรับเปลี่ยนบทบาทมาทำหน้าที่เป็นผู้เฝ้าประตูข่าวสารเช่นเดียวกับนักข่าวอาชีพ แต่ก็ยังมีเป้าหมายหรืออุดมการณ์ที่แตกต่างกัน กล่าวคือ นักข่าวอาชีพทำหน้าที่เป็นผู้เฝ้าประตูข่าวสารให้กับสังคมในฐานะผู้ประกอบอาชีพ โดยจะเลือกและเน้นการนำเสนอประเด็นข่าวที่สาธารณชนส่วนใหญ่ให้ความสนใจ ช่วยสร้างจุดขาย หรือสามารถตอบสนองนโยบายขององค์กรสื่อที่ตนสังกัดเป็นหลัก ส่วนนักข่าวพลเมืองนั้นทำหน้าที่เป็นผู้เฝ้าประตูข่าวสารในฐานะประชาชนพลเมืองที่ต้องการใช้สิทธิการสื่อสารเพื่อบอกเล่า หรือเป็นผู้สะท้อนข้อมูลความจริงเกี่ยวกับเรื่องราว เหตุการณ์ ที่เป็น

ประเด็นปัญหาอยู่ในพื้นที่เล็กๆ ของสังคม ซึ่งไม่ได้รับความสนใจหรือถูกนำเสนอในพื้นที่สื่อกระแสหลัก ให้สาธารณชนได้รับรู้ เข้าใจ หรือช่วยนำไปสู่การแก้ไข หรือพัฒนาในทิศทางที่ดีขึ้น อาจกล่าวได้ว่า การเป็นผู้เฝ้าประตูข่าวของนักข่าวพลเมืองนั้น จะเป็นลักษณะการเข้าไปช่วยเป็นส่วนเสริม หรือผู้เติมเต็มข้อมูลข่าวสารในสังคมให้มีความรอบคอบ หลากหลาย โดยใช้สื่อออนไลน์เป็นช่องทางใหม่ในการสื่อสารควบคู่ไปกับการทำหน้าที่ของนักข่าวอาชีพในสื่อกระแสหลัก มากกว่าการเข้ามาแทนที่ เพราะในบริบทและวัฒนธรรมการบริโภคสื่อของคนในสังคมไทยถึงแม้สื่อออนไลน์จะมีบทบาทและขยายตัวในการเป็นสื่อกลางในการสื่อสารมากขึ้น แต่อิทธิพลของสื่อมวลชนในฐานะสื่อกระแสหลักของสังคมนั้น ก็ยังคงเป็นสื่อที่มีพลังและมีบทบาทในการเป็นสื่อกลาง ช่วยขับเคลื่อนประเด็นข่าวสารของนักข่าวพลเมืองในสื่อออนไลน์ให้มีพลังและเข้าถึงสาธารณชนได้มากยิ่งขึ้น

7.2.2 นักข่าวพลเมืองกับกระบวนการรายงานข่าวผ่านสื่อออนไลน์

แนวคิดเรื่องการรายงานข่าวภาคพลเมือง (Grassroots Reporting) หรือการรายงานข่าวระดับรากหญ้า ของ Yeon-ho (อ้างถึงใน Bowman & Willis, 2003, p.12) ที่กล่าวไว้ว่า เป็นการรายงานข่าวในรูปแบบใหม่ที่แตกต่างไปจากการรายงานข่าวของนักข่าววิชาชีพ หรือวารสารศาสตร์แบบดั้งเดิม นั่นคือ เป็นการรายงานข่าวที่เกิดจากการรวมกลุ่มเครือข่ายของกลุ่มคนหรือชุมชน เป้าหมายจะมุ่งเน้นการมีส่วนร่วมในการสื่อสาร สร้างความร่วมมือร่วมใจ และความเท่าเทียมของคนในชุมชนมากกว่าที่จะแสวงหาผลกำไร ไม่ได้มุ่งเน้นความสมบูรณ์แบบเหมือนกองบรรณาธิการ

จากแนวคิดดังกล่าว จะเห็นว่ามีผลสอดคล้องกับผลการวิจัยที่พบว่า กระบวนการรายงานข่าวของนักข่าวพลเมืองในสื่อออนไลน์ โดยภาพรวมเป็นการสื่อสารสองทางที่ไม่มีความสลับซับซ้อนหรือต้องใช้ระบบกองบรรณาธิการเป็นหลักเหมือนกับการรายงานข่าวของนักข่าวอาชีพ ซึ่งผลกระทบในเชิงบวกของกระบวนการรายงานข่าวที่ง่ายและไม่สลับซับซ้อนในยุคนี้ ส่งผลให้คนในสังคมเริ่มตระหนัก และให้ความสำคัญกับการใช้สิทธิในการสื่อสารเพื่อแสดงออก และเข้าไปมีส่วนร่วมในการสื่อสาร บอกเล่าข้อมูลความจริงเกี่ยวกับเรื่องราว เหตุการณ์ หรือประเด็นปัญหาต่างๆ ในทุกพื้นที่ของสังคมได้มากขึ้นเมื่อเทียบกับอดีตที่ผ่านมา อีกทั้งยังเอื้อให้ ผู้ส่งสารและผู้รับสารมีปฏิสัมพันธ์กันมากขึ้น ในลักษณะการแบ่งปันข้อมูลข่าวสาร แลกเปลี่ยนความคิดเห็น ประสพการณ์ ตลอดจนการรวมกลุ่มเป็นเครือข่ายเพื่อทำกิจกรรมสาธารณะหรือช่วยขับเคลื่อนประเด็นที่เป็นปัญหาของสังคมได้

ในขณะเดียวกันความง่ายในการรายงานข่าวภาคพลเมืองก็มีผลกระทบในเชิงลบเช่นกัน คือ ปริมาณข้อมูลข่าวสารของนักข่าวพลเมืองที่เพิ่มขึ้นนั้นเป็นข้อมูลที่ผ่านการคัดเลือกและการกลั่นกรองในระดับปัจเจกบุคคล ซึ่งอาจจะแฝงไปด้วยอารมณ์ ความมีอคติ หรือผลประโยชน์อื่นที่

ไม่ใช่เพื่อสาธารณะ ทำให้ขาดความน่าเชื่อถือเมื่อเทียบกับข้อมูลข่าวสารที่ถูกรายงานผ่านสื่อกระแสหลัก ดังนั้นการบริโภคข้อมูลข่าวสารผ่านสื่อออนไลน์ ผู้บริโภคยุคใหม่ต้องรู้เท่าทันและใช้วิจารณญาณในการรับข้อมูลข่าวสารให้รอบด้านมากขึ้น

นอกจากนี้ ผลการวิจัยที่พบว่า นักข่าวพลเมืองใช้อุปกรณ์และเทคโนโลยีการสื่อสารสมัยใหม่ อาทิ สมาร์ทโฟน กล้องถ่ายภาพ กล้องวิดีโอ คอมพิวเตอร์ ในกระบวนการเก็บรวบรวมข้อมูลและการผลิตเนื้อหา (News Gathering) ส่วนการแพร่กระจายข้อมูลข่าวสาร (Distributed Reporting) ตลอดจนการแลกเปลี่ยน แบ่งปันกับผู้รับสาร (Feedback) นักข่าวพลเมืองจะใช้สื่อออนไลน์อย่าง บล็อก เว็บไซต์ เฟซบุ๊ก ยูทูบ ทวิตเตอร์ และจดหมายอิเล็กทรอนิกส์ เป็นช่องทางในการติดต่อสื่อสารนั้น มีความสอดคล้องกับงานวิจัย State of News Media 2012 ที่ สกุกศรี ศรีสารคาม (2555, น. 1-3) ได้อ้างถึงไว้ว่า ปัจจุบันโซเชียลมีเดียถูกนำมาใช้ในการทำข่าวรูปแบบต่างๆ มากขึ้น ทั้งในกระบวนการค้นคว้า หาข่าว รวบรวมข้อมูลข่าว การเชื่อมความสัมพันธ์กับคนอ่าน ดังคนอ่านให้เข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการสื่อข่าว ทั้งการให้ข้อมูล ร่วมรายงานข่าวและเผยแพร่ข่าว นอกจากนี้ยังช่วยให้การรายงานข่าวมีรูปแบบที่หลากหลายมากขึ้น

สำหรับกระบวนการหลักๆ ที่พบในการรายงานข่าวของนักข่าวพลเมืองในสื่อออนไลน์นั้น จะประกอบด้วยขั้นตอนหลักๆ คือการคัดเลือกประเด็นข้อมูลข่าวสาร (News Selecting) การรวบรวมข้อมูลและการผลิตเนื้อหา (News Gathering and Production) การตรวจสอบแก้ไข (News Checking and Editing) และ การแพร่กระจายรายงานข้อมูลข่าวสาร (Distributed Reporting) ผ่านสื่อออนไลน์ รวมถึงการตอบกลับ (Feedback) และการมีส่วนร่วมจากผู้รับสาร ได้ทันที ซึ่งคล้ายกับกระบวนการสื่อข่าวขององค์กรสื่อในปัจจุบัน และยังคงสอดคล้องกับงานของสกุกศรี ศรีสารคาม (2555, น. 4) และ นิศา หมอชาติ (2551, น. 245) ที่พบว่า กระบวนการรายงานข่าวของผู้สื่อข่าว และนักข่าวอาสาในบล็อกโอเคเนชั่น ประกอบด้วยขั้นตอนหลักที่เหมือนกัน นั่นคือ การรวบรวม หาข่าวหรือคัดเลือกประเด็นในการนำเสนอ การแสวงหาข้อมูล การผลิตเนื้อหา การบรรณาธิการข่าว การเผยแพร่ข่าวสารไปยังผู้รับสาร ซึ่งสามารถที่จะตรวจสอบ ให้ข้อมูล ช่วยรวบรวม และ หาข่าวได้ ซึ่งกระบวนการรายงานข่าวผ่านสื่อออนไลน์ของนักข่าวพลเมืองนี้ มีข้อสังเกตสำคัญที่พบเพิ่มเติม คือ โดยปกติธรรมชาติของสื่อออนไลน์หรือกระบวนการรายงานข่าวผ่านสื่อออนไลน์นั้น นักข่าวพลเมืองสามารถที่จะแสวงหา และรวบรวมข้อมูลข่าวสารจากแหล่งต่างๆ เพื่อนำไปผลิตเนื้อหาผ่านกลุ่มเพื่อนเครือข่ายสังคมออนไลน์ได้ทั่วทุกมุมโลก (Content curation) แต่จากการศึกษาครั้งนี้กลับพบว่านักข่าวพลเมืองส่วนใหญ่ใช้สื่อออนไลน์เป็นพื้นที่หรือช่องทางในการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารเป็นหลัก เนื่องจากข้อมูลข่าวสารส่วนใหญ่ที่นักข่าวพลเมืองนำเสนอ นั้นจะเป็นเรื่อง

ใกล้ตัว หรือเป็นประเด็นปัญหาในพื้นที่ที่นักข่าวพลเมืองอาศัยหรือประกอบอาชีพอยู่ จึงสามารถที่จะเข้าไปเก็บรวบรวมข้อมูลความจริงได้ด้วยตัวเอง

สำหรับความแตกต่างในการรายงานข่าวผ่านสื่อออนไลน์ของนักข่าวพลเมืองเมื่อเทียบกับนักข่าวอาชีพนั้น คือ การทำงานแบบกองบรรณาธิการ ซึ่งในองค์กรสื่อกองบรรณาธิการจะทำหน้าที่หลักในการตัดสินใจที่จะเลือกหรือไม่เลือกข้อมูลข่าวสารเพื่อนำไปเผยแพร่ผ่านสื่อ โดยนักข่าวอาชีพนั้นจะเป็นผู้คัดเลือกในช่วงแรกเท่านั้น สุดท้ายจะอยู่ที่กองบรรณาธิการ ส่วนนักข่าวพลเมือง ถึงแม้จะใช้พื้นที่เว็บไซต์ขององค์กรสื่อหลักและสื่อทางเลือกในการนำเสนอ และต้องผ่านการคัดกรองจากบรรณาธิการเว็บไซต์ ซึ่งเป็นการช่วยตรวจสอบ พัฒนาการเขียน การใช้ภาษา ภาพ และความเหมาะสมมากกว่าที่จะเน้นการคัดเลือกประเด็นหรือผลผลิต เนื่องจากเป้าหมายขององค์กรสื่อที่เปิดพื้นที่เว็บไซต์ให้ นั้น จะเน้นการมีส่วนร่วมในการรายงานข่าวให้กับภาคประชาชน ซึ่งเป็นลักษณะของวารสารศาสตร์รูปแบบใหม่ หรือวารสารศาสตร์แบบเครือข่าย (Networked Journalism) ดังที่ Jarvis (as cited in Deuze et al., 2007) ได้อธิบายลักษณะไว้ว่า เป็นลักษณะที่ผู้สื่อข่าวมืออาชีพและนักข่าวอาสาเข้ามามีส่วนร่วมในการหาข้อมูลข่าวสาร เพื่อมา แลกเปลี่ยน แบ่งปันเชื่อมโยงข้อมูลความจริงกัน ซึ่งเป็นความสัมพันธ์ที่จะสร้างงานข่าวแบบมีส่วนร่วมโดยเน้นกระบวนการมากกว่าผลผลิตเหมือนกับทุกเว็บไซต์ที่ผู้วิจัยเลือกศึกษา ที่เน้นการเรียนรู้ร่วมกันจากการจัดฝึกอบรม แบ่งปันประสบการณ์ จนนำไปสู่การสร้างเครือข่ายการทำงานร่วมกันนั่นเอง

จะเห็นว่า การคัดกรองหรือการตรวจสอบเนื้อหาของเว็บไซต์องค์กรสื่อยังเป็นขั้นตอนที่สำคัญที่ควรจะต้องดำเนินการต่อไปเพื่อสร้างความน่าเชื่อถือในข้อมูลข่าวสารของนักข่าวพลเมืองที่เริ่มก่อตัวขึ้น ในสังคมไทย ตลอดจนเป็นกระบวนการเรียนรู้และพัฒนากระบวนการวารสารศาสตร์พลเมืองร่วมกันระหว่างองค์กรสื่อกับภาคประชาชน อย่างไรก็ตาม เรื่องกฎหมายจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมในการรายงานข่าวผ่านสื่อออนไลน์ ถือเป็นเรื่องสำคัญที่นักข่าวพลเมืองจำเป็นต้องมี หรือควรได้รับการปลูกฝัง สร้างความรู้ ความเข้าใจที่ถูกต้องร่วมกัน เพื่อให้สามารถที่จะคิด ตัดสินใจความเหมาะสมในการคัดกรองประเด็น เนื้อหา ภาพ วิดีโอ อย่างถูกต้องด้วยตนเอง ซึ่งจะนำไปสู่การสร้างการยอมรับและพัฒนาความเป็นนักข่าวพลเมืองที่สมบูรณ์แบบให้กับสังคมไทยต่อไป

เมื่อทำการวิเคราะห์เปรียบเทียบกระบวนการรายงานข่าวของนักข่าวพลเมืองทั้ง 5 เว็บไซต์ ผู้วิจัยพบความแตกต่างในกระบวนการตรวจสอบและแก้ไขข้อมูลจากกองบรรณาธิการเว็บไซต์ว่า นักข่าวอาสาของเว็บไซต์โอเคเนชั่น จะมีอิสระในการผลิตเนื้อหาและเผยแพร่เนื้อหาผ่านพื้นที่บล็อกส่วนบุคคลได้ทันที โดยไม่ต้องผ่านการพิจารณาจากกองบรรณาธิการเว็บไซต์ก่อนที่จะเผยแพร่ เหมือนกับเว็บไซต์อื่นๆ ทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะในความเป็นพื้นที่บล็อกที่มีจุดแข็ง

อยู่ที่การเชื่อมโยงไฮเปอร์เท็กซ์ ช่วยให้ผู้ใช้สร้างเนื้อหา รวบรวมความรู้ที่สามารถเผยแพร่และสืบค้นได้ง่าย นอกจากนี้บล็อกยังเอื้อต่อการปฏิสัมพันธ์และการแก้ไขความคิดผ่านการตอบกลับหรือการแสดงความคิดเห็นได้อย่างทันที่ รวมถึงนโยบายองค์กรที่ต้องการส่งเสริมและสนับสนุนเรื่องนี้อย่างจริงจัง ถึงแม้จะเป็นเว็บไซต์ที่เกิดจากองค์กรสื่อหลักก็ตาม จึงอาจกล่าวได้ว่านักข่าวอาสาเว็บไซต์โอเพนซันจะมีอิสระในการรายงานข้อมูลข่าวสารได้มากกว่าเมื่อเทียบกับนักข่าวพลเมืองในเว็บไซต์อื่นๆ หรือแม้กระทั่งเว็บไซต์โอมายนิวส์ ซึ่งเป็นต้นแบบแนวคิดที่เว็บไซต์โอเพนซันนำมาใช้ในการพัฒนาต่อก็ตาม

จากข้อค้นพบที่กล่าวมาทั้งหมดข้างต้น สรุปและอภิปรายได้ว่า บทบาทหน้าที่ของนักข่าวพลเมืองในกระบวนการรายงานข่าวผ่านสื่อออนไลน์ทางวิชาการนั้น นอกจากจะสามารถทำหน้าที่เป็นผู้เฝ้าดูข่าวสาร (Gatewatcher) ในโลกออนไลน์ที่สามารถจะคัดเลือก กลั่นกรอง ผลิตข้อมูลข่าวสารและรายงานผ่านพื้นที่สาธารณะในสังคมออนไลน์ได้เองคล้ายกับการทำหน้าที่เป็นผู้เฝ้าประตูข่าวสาร (Gatekeeper) ของนักข่าวอาชีพหรือสื่อกระแสหลักแล้ว มากไปกว่านั้น บทบาทของนักข่าวพลเมืองในทางสังคมกำลังมีความสำคัญมากขึ้นเรื่อยๆ โดยเฉพาะบทบาทการเป็นผู้สนับสนุน (Advocater) ฐานเสียงของประชาชนรากหญ้าหรือเสียงของคนเล็กคนน้อยในทุกๆ พื้นที่ของสังคมที่เคยถูกมองข้ามหรือถูกละเลยจากพื้นที่ของสื่อกระแสหลักในสังคมให้มีเสียงที่ดังขึ้น มีการใช้สิทธิที่สมบูรณ์ขึ้น โดยเฉพาะสิทธิความเป็นพลเมือง สิทธิการสื่อสาร สิทธิในการมีส่วนร่วมบริหารจัดการชุมชน วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม

อาจกล่าวได้ว่า นักข่าวพลเมืองในยุคออนไลน์ที่เติบโตขึ้นมาจากการพัฒนาทางด้านเทคโนโลยีนั้น ได้กลายเป็นสื่อภาคพลเมืองยุคใหม่ที่เรียกว่าเป็นนักเครือข่ายทางสังคม (Social Networker) ที่จะเป็นแรงเสริม เป็นผู้คอยสอดส่อง สะท้อน สนับสนุน กระตุ้น และเป็นพลังในการขับเคลื่อนประเด็นหรือเรื่องราวต่างๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมให้ได้รับการแก้ปัญหาหรือพัฒนาไปในทิศทางที่ดีขึ้น จากความสามารถในการเข้าถึงเทคโนโลยีและการใช้งานอย่างสร้างสรรค์ ตลอดจนการสร้างพื้นที่และเครือข่ายการสื่อสารภาคพลเมืองที่เข้มแข็ง บนพื้นฐานของจิตสำนึกสาธารณะและความรับผิดชอบต่อสังคมร่วมกัน

7.2.3 5 เว็บไซต์กับคุณลักษณะความเป็นสื่อในงานวารสารศาสตร์พลเมืองของสังคมไทย

จากการศึกษา นโยบายและวัตถุประสงค์ของการเปิดพื้นที่และให้โอกาสกับนักข่าวพลเมืองได้มีส่วนร่วมในการรายงานข้อมูลข่าวสารผ่านเว็บไซต์ของ 5 เว็บไซต์ ซึ่งประกอบด้วยเว็บไซต์ประชาธรรม เว็บไซต์ประชาไท เว็บไซต์โอเพนซัน เว็บไซต์เครือข่ายนักข่าวพลเมือง ไทยพีบีเอส และเว็บไซต์ศูนย์ข้อมูลและข่าวสืบสวนเพื่อสิทธิพลเมืองนั้น พบว่า ทั้ง 5 เว็บไซต์มีคุณลักษณะของความเป็นสื่อในงานวารสารศาสตร์พลเมืองที่สอดคล้องกับแนวคิดของ Lasica

(2003) โดยเฉพาะคุณลักษณะของการเป็นช่องทางที่เปิดโอกาสให้ผู้อ่านมีส่วนร่วมในการผลิตข้อมูลข่าวสาร กระจายเสียงและแพร่ภาพบนอินเทอร์เน็ตได้อย่างเต็มที่ เห็นได้จากนโยบายของเว็บไซต์ทั้ง 5 ที่เน้นให้ประชาชนได้มีส่วนร่วม (Audience Participation) ทั้งในการนำเสนอข้อมูลข่าวสาร การแสดงความคิดเห็นผ่านระบบความคิดเห็นของเว็บไซต์

สำหรับคุณลักษณะของการเปิดโอกาสให้ผู้รับสารสามารถสร้างและเป็นเจ้าของพื้นที่ในสื่อได้ เห็นได้ชัดที่สุดคือ เว็บไซต์โอเคเนชั่นที่เปิดพื้นที่บล็อกส่วนบุคคลให้กับประชาชนที่สนใจได้นำเสนอข้อมูลข่าวสารที่หลากหลายตามความสนใจ และสอดคล้องกับผลการวิจัยของนิดาหมอยาคี (2551) ที่พบว่าเว็บไซต์โอเคเนชั่นมีความเป็นวารสารศาสตร์ภาคพลเมือง ซึ่งมีองค์ประกอบ 4 ประการ คือ เป็นเว็บไซต์ที่ให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการผลิตเนื้อหา (User Generated Content) ให้บริการพื้นที่บล็อก (Blog Hub) ที่สมาชิกผลิตและนำเสนอเนื้อหาเองได้ มีลักษณะความเป็นชุมชนออนไลน์ (Community Hub) และเป็นเว็บขององค์กรสื่อหลักที่เปิดโอกาสให้ประชาชนร่วมรายงานข่าวสาร (Newsroom Transparency) ทำให้ข้อมูลข่าวสารจากบล็อกขยายไปสู่สื่อกระแสหลักได้

นอกจากนี้ จากการศึกษานโยบายกระบวนการทำงานของเว็บไซต์เครือข่ายนักข่าวพลเมืองไทยพีบีเอส ที่เปิดโอกาส จัดฝึกอบรมนักข่าวพลเมือง และพัฒนางานข่าวพลเมือง โดยสร้างเป็นเครือข่ายของกลุ่มคนและองค์กรท้องถิ่นในแต่ละภูมิภาคนั้น ทำให้เว็บไซต์เครือข่ายนักข่าวพลเมืองไทยพีบีเอส มีความโดดเด่นในคุณลักษณะของความเป็นสื่อที่ส่งเสริมและสนับสนุนให้เกิดการร่วมมือกัน (Collaborative and contributory media sites) ทำให้เกิดการรวมกลุ่ม ร่วมกันนำเสนอข้อมูลข่าวสาร และแก้ไขปัญหาชุมชน สังคม วัฒนธรรม การเมืองของตนเองร่วมกัน

จากคุณลักษณะดังกล่าวของเว็บไซต์เครือข่ายนักข่าวพลเมืองไทยพีบีเอสที่พบนี้ยังสอดคล้องกับข้อค้นพบในงานวิจัยของ มัทนา เจริญวงศ์ และ คณะ (2555) ว่าสถานีโทรทัศน์ ไทยพีบีเอสมีแนวนโยบายที่มุ่งสร้างการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในทุกระดับ เปิดพื้นที่ให้ภาคประชาชนเข้ามาผลิตรายการหรือร่วมผลิตรายการ ในฐานะนักข่าวพลเมือง และผู้ผลิตอิสระ จัดการอบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อเสริมทักษะและปลูกฝังเจตคติต่อการเป็นนักข่าวพลเมืองแก่ประชาชนผู้สนใจทั่วไป สร้างโหนดความร่วมมือ ขยายเครือข่ายการทำงานกับภาคส่วนอื่นๆ ในสังคม จัดเวทีระดมความคิดเห็น สร้างประจําติ เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าถึงพื้นที่สาธารณะทางกายภาพ และพื้นที่สาธารณะในสื่อมวลชน เพื่อขับเคลื่อนประเด็นในพื้นที่อย่างต่อเนื่อง

อย่างไรก็ตาม การศึกษาคุณลักษณะสื่อในงานวารสารศาสตร์ของสังคมไทยจากกรณีศึกษา 5 เว็บไซต์นี้ สะท้อนให้เห็นว่าทุกเว็บไซต์สามารถที่จะเป็นสื่อพลเมืองตามที่ พรรยาสิริ

กุหลาบ (2552) ได้ศึกษานิยามไว้ โดยแบ่งออกเป็น 4 ลักษณะ นั่นก็คือ คือ 1) การเป็นพื้นที่ให้พลเมืองได้นำเสนอข้อมูลและแสดงความคิดเห็นเพื่อสื่อสารกับสาธารณะ 2) การมีรูปแบบการนำเสนอและเนื้อหาที่ยืดหยุ่น 3) การแสดงความรับผิดชอบต่อการนำเสนอเนื้อหา และ 4) การมีส่วนร่วมในการผลิตเนื้อหาของผู้ใช้อินเทอร์เน็ตได้ แต่จากผลการวิจัยที่พบว่า ทั้ง 5 เว็บไซต์เป็นองค์กรสื่อที่มีโครงสร้าง คุณลักษณะ นโยบาย และมีข้อจำกัดในการดำเนินงานที่แตกต่างกัน การจะพัฒนาทั้ง 5 เว็บไซต์ให้เป็นสื่อในงานวารสารศาสตร์ภาคพลเมืองที่สมบูรณ์ต่อไปนั้น จำเป็นต้องใช้เวลาในการพัฒนาไปตามกระแสการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีที่จะต้องเพิ่มขีดความสามารถหรือคุณประโยชน์ให้สอดคล้องกับความต้องการของคนในสังคมยุคใหม่ แต่จุดเริ่มต้นของการเป็นพื้นที่ที่เปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการเป็นผู้รายงานข้อมูลข่าวสารผ่านสื่อออนไลน์สำหรับ 5 เว็บไซต์นี้ก็ถือได้ว่าเป็นจุดเริ่มต้นที่ดีและเป็นส่วนผลักดันสำคัญที่จะ ทำให้เกิดการส่งเสริม สนับสนุน และการพัฒนาความเป็นสื่อในงานวารสารศาสตร์ภาคพลเมืองให้กับสังคมไทยในรูปแบบอื่น หรือจากองค์กรอื่นๆ ต่อไป

7.2.4 สื่อออนไลน์: พื้นที่การขับเคลื่อนด้านสิทธิมนุษยชนในสังคมไทย

จากมุมมองของนักข่าวพลเมืองที่มีต่อสื่อออนไลน์ ซึ่งเป็นพื้นที่การสื่อสารใหม่ของคนในสังคม พบว่า นักข่าวพลเมืองมองว่า สื่อออนไลน์เป็นพื้นที่ที่ช่วยสร้างการมีส่วนร่วม (Participation) สร้างความร่วมมือ (Collaboration) แลกเปลี่ยน แบ่งปัน (Share) แสดงความคิดเห็น (Commentary) การจัดการความรู้ และประสบการณ์ร่วมกัน (Knowledge Management / Sharing) ที่สำคัญเป็นพื้นที่ให้ประชาชนกลุ่มรากหญ้าสามารถบอกเล่าเรื่องราว (Citizen Stories) ความจริงที่เกิดขึ้นในพื้นที่ให้ทุกคนได้รับรู้ ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่า สื่อออนไลน์สามารถที่ช่วยสร้างประชาธิปไตยในการสื่อสารให้เกิดขึ้นได้ สอดคล้องกับแนวคิดของ มานะ ศรียาภิวัฒน์ (2554) ที่มองว่าหัวใจสำคัญของโซเชียลมีเดีย คือ การมีส่วนร่วม (Collaborative) ของผู้ใช้สื่อ ทำให้หลายคนมองว่า Social Media คือ ประชาธิปไตยในการสื่อสาร (Democratization of Communication) อีกรูปแบบหนึ่งเนื่องจากเป็นสื่อที่เปิดโอกาสให้คนธรรมดาๆ ที่ไม่มีช่องทางในการสื่อสารผ่านสื่อดั้งเดิมสามารถใช้เป็นเครื่องมือในการนำเสนอเรื่องราว และข้อมูลเหล่านั้น ให้แพร่กระจายสู่คนในวงกว้างได้

ส่วนการศึกษาในเรื่องการใช้สื่อออนไลน์ของนักข่าวพลเมืองเพื่อนำเสนอข้อมูลข่าวสารให้กับคนในสังคม ที่พบว่า ถึงแม้ว่าทั้ง 5 เว็บไซต์ จะเป็นพื้นที่ที่เปิดโอกาสให้กับภาคพลเมืองได้มีส่วนร่วมในการใช้สิทธิเสรีภาพในการแสดงออกในการสื่อสารในฐานะพลเมืองมากกว่าผู้บริโภคนับมากขึ้นก็ตาม แต่ก็ยังไม่สามารถเป็นพื้นที่สาธารณะเพื่อส่งเสริมความเป็นประชาธิปไตยได้อย่างสมบูรณ์ ตามแนวคิดและหลักการพื้นที่สาธารณะของฮาเบอร์มาส (กาญจน

แก้วเทพ, 2543, น. 215) ที่มองว่าพื้นที่สาธารณะควรเป็นพื้นที่ที่อิสระ ปลอดภัยจากการครอบงำของรัฐ และระบบตลาดได้ เนื่องจากทั้ง 5 เว็บไซต์ยังคงต้องดำเนินงานอยู่ภายใต้ นโยบายและโครงสร้างของความเป็นองค์กรสื่อในสภาพแวดล้อมของสังคม เศรษฐกิจ การเมือง วัฒนธรรม กฎหมาย ที่ยังเกี่ยวข้องและต้องอยู่ภายใต้อำนาจรัฐและทุนอยู่นั่นเอง

อย่างไรก็ตามจากผลการศึกษาแนวคิดของกลุ่มนักข่าวพลเมืองที่ให้ความสำคัญกับสื่อออนไลน์ และเข้าไปมีส่วนร่วมในการใช้พื้นที่ทั้ง 5 เว็บไซต์ เพื่อสื่อสารเรื่องราวต่างๆ ในสังคม ประกอบกับการนำแนวคิดเรื่องพื้นที่สาธารณะของฮาเบอร์มาส (2552) ในอีกมุมหนึ่งที่มองว่าเป็นพื้นที่การติดต่อสื่อสาร และการไหลเวียนของข้อมูลข่าวสาร (flow of communication) ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องราวสาธารณะภายในเครือข่าย (network) มากกว่าในเชิงสถาบัน อันจะนำไปสู่การรับรู้และเรียนรู้ ช่วยกระตุ้นให้ประชาชนให้ความสำคัญ และสนใจเรื่องสาธารณะซึ่งเป็นส่วนผลักดันทำให้ประชาชนได้ก้าวเข้ามาเป็นพลเมือง (Citizen) ผู้มีความสนใจและมุ่งมั่นในการเข้าไปมีส่วนร่วมในเรื่องของชีวิตสาธารณะ (Public life) ไม่ใช่ดำรงชีวิตอยู่แบบผู้ถูกกระทำจากภายนอก หรือใช้ชีวิตไปในฐานะผู้บริโภค ที่ดำรงอยู่แค่เพียงวิถีชีวิตส่วนตัวเท่านั้น ก็สามารถที่จะกล่าวได้ว่า ทั้ง 5 เว็บไซต์ ก็ยังคงเป็นพื้นที่สาธารณะทั้งในความเป็นจริงและในความรู้สึกที่ทำให้คนในสังคมได้ใช้สิทธิและเสรีภาพในการสื่อสารเรื่องราวต่างๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมได้มากกว่าที่ผ่านมา

นอกจากนี้ผลการวิจัยยังพบอีกว่า นักข่าวพลเมืองใช้สื่อออนไลน์ในช่องทาง (Platform) ที่หลากหลายเป็นพื้นที่ในการสื่อสารร่วมกับ 5 เว็บไซต์ ประกอบด้วย 1) เว็บไซต์ที่สร้างขึ้นเพื่อการสื่อสารเฉพาะกลุ่ม 2) จดหมายอิเล็กทรอนิกส์ (E-mail) เพื่อส่งต้นฉบับข่าว ติดต่อสื่อสารรับส่งข้อมูลกับคนกลุ่มอื่นๆ 3) เฟซบุ๊ก (Facebook) ใช้เพื่อกระจายข้อมูลข่าวสาร แลกเปลี่ยนความคิดเห็นเรื่องต่างๆ กับเพื่อนในสังคมออนไลน์ 4) ยูทูบใช้เป็นพื้นที่ในการเก็บและเผยแพร่ข้อมูลในลักษณะภาพเคลื่อนไหวทั้งวิดีโอ คลิปวิดีโอ 5) ทวิตเตอร์ (Twitter) ใช้ในการรายงานข้อมูลสั้นๆ 6) อินสตาแกรม (Instagram) ส่วนใหญ่ใช้เพื่อการถ่ายภาพแล้วแชร์ต่อ ที่สำคัญนอกจากสื่อออนไลน์แล้ว สื่อกระแสหลักและสื่อทางเลือกอื่นๆ อย่างหนังสือพิมพ์ วิทยุกระจายเสียง โทรทัศน์ วิทยุชุมชน หอกระจายข่าว ยังเป็นพื้นที่ที่นักข่าวพลเมืองส่งข้อมูลข่าวสาร หรือทำงานร่วมกันในฐานะคนที่อยู่ในพื้นที่ เพียงเพื่อให้ข้อมูลข่าวสารของตนเองได้กระจายผ่านสื่อใน ทุกๆ ช่องทาง ซึ่งส่วนใหญ่ก็ยังให้การยอมรับว่าสื่อกระแสหลักยังมีความจำเป็นและทำให้มีพลังในการขับเคลื่อนประเด็นในพื้นที่ควบคู่ไปกับสื่อออนไลน์ ซึ่งขัดแย้งกับผลการศึกษาเรื่องนิยาม “วารสารศาสตร์พลเมือง” (Citizen Journalism) ของภัทรพล สุธาวิไล (2552) ที่สรุปไว้ว่า วารสารศาสตร์พลเมือง คือ หลักทางวิชาการ เกี่ยวกับกระบวนการผลิตสื่อของพลเมือง โดยพลเมือง เพื่อพลเมืองด้วยกันเอง เป็น

กระบวนการสื่อสารสู่สาธารณชนในรูปแบบใหม่ ที่ประชาชนทั่วไปเป็นผู้ผลิต และเผยแพร่ข่าวสารต่างๆ ไปยังสาธารณชนโดยตรง ไม่จำเป็นต้องผ่านสื่อมวลชนอีกต่อไป

ทั้งนี้เพราะกระแสความนิยม โลกเกี่ยวกับปรากฏการณ์วารสารศาสตร์พลเมืองของแต่ละสังคมในแต่ละช่วงเวลามีความแตกต่างหรือเปลี่ยนแปลงไปตามภูมิทัศน์สื่อหรือตามความต้องการของคนในสังคม จากผลการศึกษาดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า ในบริบทของสังคมไทย ถึงแม้สื่อออนไลน์จะกลายเป็นพื้นที่การสื่อสารที่กำลังเติบโตและได้รับความนิยมสูงขึ้นเรื่อยๆ แต่สื่อมวลชนหรือสื่อกระแสหลักก็ยังคงมีความสำคัญและเป็นสื่ออันทรงพลังที่ผู้บริหารโกลด์และนักข่าวพลเมืองต่างต้องการให้เป็นแรงหนุน หรือเป็นพลังในการขับเคลื่อนประเด็นข่าวสารในพื้นที่ไปสู่สาธารณชน ตลอดจนช่วยส่งเสริม สนับสนุน เพื่อนำไปสู่การพัฒนา การสร้างความเชื่อมั่นและการยอมรับความเป็นนักข่าวพลเมืองให้กับคนในสังคมไทย

ปัจจุบันนักข่าวพลเมืองเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในฐานะนักสื่อสารสาธารณะที่เข้าถึงและใช้สื่อออนไลน์เป็นเครื่องมือหรือเป็นพื้นที่ในการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารต่างๆ รวมถึงใช้ในการขับเคลื่อนเรื่องสิทธิมนุษยชนด้วย เนื่องจากเห็นว่าปัญหาสิทธิมนุษยชนนั้นเป็นเรื่องที่ใหญ่ เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับสิทธิเสรีภาพ คุณค่า ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ความไม่เสมอภาค การไม่ได้รับความเท่าเทียมกันทางกฎหมาย และกำลังเป็นปัญหาที่ทุกคนในสังคมควรจะตระหนักถึง ซึ่งสอดคล้องกับการรายงานของฮิวแมนไรท์วอตช์ เกี่ยวกับสถานการณ์สิทธิมนุษยชนของประเทศไทย เมื่อวันที่ 2 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2556 ที่พบว่า ปัญหาสิทธิมนุษยชนของประเทศไทยยัง ไม่ได้รับการแก้ไขอย่างจริงจังในรัฐบาลสมัยปัจจุบันทั้งในเรื่องการดำเนินการเอาความผิดกับผู้ที่รับผิดชอบต่อความรุนแรงทางการเมือง การจำกัดเสรีภาพในการแสดงออก การละเมิดสิทธิมนุษยชนในจังหวัดชายแดนภาคใต้ และการละเมิดสิทธิของผู้ลี้ภัย และแรงงานต่างด้าว

สำหรับการรายงานประเด็นข้อมูลข่าวสารด้านสิทธิมนุษยชนของนักข่าวพลเมืองที่ได้จากการวิเคราะห์เนื้อหาใน 5 เว็บไซต์ พบว่า เว็บไซต์ไอเคเนชั่น เป็นเพียงเว็บไซต์เดียวที่มีประเด็นเนื้อหาด้านสิทธิพลเมือง (Civil Rights) ปรากฏอยู่มากที่สุดนั้น จากการสัมภาษณ์บรรณาธิการเว็บไซต์พบว่าเว็บไซต์ไอเคเนชั่น เป็นรูปแบบการให้บริการในลักษณะของเว็บล็อกหรือบล็อกส่วนบุคคลที่เปิดพื้นที่ให้กับกลุ่มนักข่าวอาสา แต่มีการเชื่อมโยงเข้ากับเว็บไซต์ไอเคเนชั่นคอทเน็ด ทำให้กลุ่มนักข่าวอาสาในปัจจุบันมีความหลากหลาย กระจุกกระจายอยู่ในพื้นที่ต่างๆ ฉะนั้นการนำเสนอเนื้อหาผ่านบล็อกจึงมีความหลากหลายทั้งประเด็นและรูปแบบการนำเสนอ แต่โดยส่วนใหญ่จะเป็นการเล่าเรื่องราว เหตุการณ์ จากสิ่งที่ได้พบเจอ พร้อมกับวิเคราะห์หรือแสดงความคิดเห็นต่อประเด็นหรือเรื่องราวนั้นจากความรู้ ความคิด หรือจากประสบการณ์ตรงในฐานะพลเมืองคนหนึ่ง ที่ต้องการเห็นความเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้นในสังคม ดังนั้นเว็บไซต์ไอเคเนชั่น ถึงแม้จะอยู่ใน

สังกัดองค์กรสื่อภาคเอกชนก็ตาม แต่ก็สามารถเป็นพื้นที่การสื่อสารที่มีนโยบายในการส่งเสริมสนับสนุน และขับเคลื่อนประเด็นสิทธิมนุษยชนได้ โดยกระตุ้นให้คนในสังคมรู้จักใช้สิทธิความเป็นพลเมือง เข้ามามีส่วนร่วมในการสื่อสารในฐานะนักข่าวอาสาที่กล้าจะบอกความจริงบนพื้นฐานความรับผิดชอบต่อสังคม

นอกจากนี้ยังพบว่า ในเว็บไซต์สำนักข่าวประชาธรรม เว็บไซต์ประเทศไทย เว็บไซต์เครือข่ายนักข่าวพลเมืองสถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส และ เว็บไซต์ศูนย์ข้อมูลและข่าวสืบสวนเพื่อสิทธิพลเมือง ทั้ง 4 เว็บไซต์ มีประเด็นเนื้อหาข่าวสารสิทธิมนุษยชนที่เกี่ยวข้องกับสิทธิชุมชนและวัฒนธรรม ที่นักข่าวพลเมืองนำเสนออยู่มากที่สุด ทั้งนี้จากการวิเคราะห์ลักษณะกลุ่มนักข่าวพลเมืองของเว็บไซต์ทั้ง 4 นั้น พบว่า มีความคล้ายคลึงกัน คือ ส่วนใหญ่เป็นกลุ่มคนที่อยู่ในพื้นที่ปัญหา มีเครือข่ายในการสื่อสารหรือขับเคลื่อนในพื้นที่ อยู่ในทุกภูมิภาค และยังเป็นโหนดสำคัญในการขับเคลื่อนหรือการพัฒนาเชิงพื้นที่มาอย่างต่อเนื่อง ประกอบกับนักข่าวพลเมืองกลุ่มนี้เผยแพร่ข้อมูลข่าวสารผ่านพื้นที่การสื่อสารที่หลากหลาย ไม่ได้เลือกหรือเจาะจงพื้นที่ใดพื้นที่หนึ่งเป็นหลัก เนื่องจากต้องการให้ประเด็นปัญหาในพื้นที่ได้รับการเผยแพร่ไปสู่สาธารณชนให้รับรู้และเข้าใจมากที่สุด อันจะนำไปสู่การได้รับการ ป้องกัน แก้ไขปัญหา หรือการพัฒนาเชิงนโยบายให้กับคนในพื้นที่ต่อไป จะเห็นว่าเว็บไซต์ทั้ง 4 ถึงแม้จะมีนโยบาย รูปแบบ โครงสร้าง หรือความโดดเด่นในการทำหน้าที่เป็นสื่อหลักและสื่อทางเลือกให้กับสังคมไทยที่มีลักษณะที่แตกต่างกันออกไปก็ตาม แต่ในมุมมองและการเข้าไปมีส่วนร่วมของนักข่าวพลเมืองนั้นกลับมองว่า ทุกเว็บไซต์มีความเหมือนกันคือ การเป็นพื้นที่ให้กับภาคพลเมืองได้เข้าไปมีส่วนร่วมในการสื่อสาร เป็นแหล่งเรียนรู้ และฝึกหัดการทำหน้าที่นักสื่อสารสาธารณะให้กับสังคม และกลายเป็นพื้นที่สำคัญที่นักข่าวพลเมืองได้ใช้สำหรับการขับเคลื่อนประเด็นปัญหาในทุกๆ พื้นที่ได้จริง

ส่วนในภาพรวมของการรายงานข่าวด้านสิทธิมนุษยชนที่นักข่าวพลเมืองนำเสนอผ่าน 5 เว็บไซต์นั้น พบว่า เนื้อหาที่ปรากฏส่วนใหญ่จะเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับสิทธิชุมชนและวัฒนธรรม (Community and Cultural Rights) มากที่สุด รองลงมาคือสิทธิพลเมือง (Civil Rights) และสิทธิทางการเมือง (Political Rights) ตามลำดับ นอกจากนี้ยังพบว่าประเด็นและเนื้อหาด้าน สิทธิมนุษยชนที่นักข่าวพลเมืองนำเสนอผ่านสื่อออนไลน์ส่วนใหญ่จะเป็นประเด็นที่มีลักษณะเฉพาะในพื้นที่ หรือเฉพาะกลุ่มมากกว่าที่จะเป็นประเด็นทั่วไป เหมือนกับที่สื่อกระแสหลักนำเสนอ ซึ่งต่างจากผลการวิจัยของ Deuze, Bruns, and Neuberger (2007) ที่พบว่า การมีส่วนร่วมในการผลิตข้อมูลข่าวสารของภาคพลเมืองของประเทศเนเธอร์แลนด์ เยอรมนี ออสเตรเลีย และ สหรัฐอเมริกาส่วนใหญ่ยังคงเป็นการนำเสนอข่าวโดยทั่วๆ ไป หรือเป็นลักษณะของข่าวเบา (Soft News) มากกว่าข่าวหนัก (Hard News)

ทั้งนี้ เป็นผลสืบเนื่องมาจากการพัฒนาเทคโนโลยีการสื่อสารที่ทำให้คนในสังคมมีพื้นที่ในการแสดงออกทางความคิดได้ง่ายขึ้น ประกอบกับการขยายขอบเขตและให้สิทธิเสรีภาพแก่ประชาชนไว้ในรัฐธรรมนูญ โดยเฉพาะเรื่องสิทธิชุมชนวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมที่เพิ่มอำนาจให้กับภาคประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ ดูแล รักษาและทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม ตลอดจนสิ่งแวดล้อมในชุมชนของตนเอง ได้มากขึ้น จึงทำให้ประชาชนเริ่มตระหนักเห็นความสำคัญในเรื่องสิทธิหน้าที่และหันมาใช้สื่อออนไลน์ในการขับเคลื่อนประเด็นสิทธิชุมชน วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมเป็นหลักซึ่งมีลักษณะเป็นประเด็นเฉพาะ เป็นประเด็นปัญหาที่ต้องได้รับการเยียวยา หรือแก้ไข และมีผลกระทบในเชิงนโยบายมากกว่าที่จะขับเคลื่อนประเด็นอื่นๆ ทั่วไป

ในส่วนของการใช้สื่อออนไลน์เพื่อขับเคลื่อนเรื่องสิทธิมนุษยชนของนักข่าวพลเมืองในสังคมไทยนั้น ถูกรับมองว่ายังเป็นแค่ระดับต้นๆ จะเห็นเป็นรูปธรรมในบางโอกาสและสถานการณ์ สื่อออนไลน์ที่นักข่าวพลเมืองนิยมใช้ในการขับเคลื่อนประเด็นด้านสิทธิมนุษยชนนั้นมีทั้งเว็บไซต์ที่เปิดพื้นที่ให้ เว็บไซต์ที่สร้างขึ้นเฉพาะกลุ่ม บล็อก สื่อสังคมออนไลน์ อย่างเฟซบุ๊ก ทวิตเตอร์ หรือ ยูทูบ สำหรับการขับเคลื่อนในลักษณะต่างๆ ที่พบหลักๆ คือ 1) ใช้สื่อออนไลน์ที่หลากหลายร่วมกับสื่อกระแสหลักทั้งในส่วนกลางและท้องถิ่น 2) การรายงาน เผยแพร่ประเด็นข้อมูลข่าวสาร 3) การร่วมแบ่งปัน แลกเปลี่ยนความคิดเห็น 4) การสร้างพื้นที่การสื่อสารเฉพาะกลุ่ม 5) การรวมกลุ่มเพื่อทำกิจกรรมให้เกิดประโยชน์สาธารณะ 6) การจัดการความรู้ร่วมกัน 7) การต่อรองหรือต่อสู้เชิงนโยบายสาธารณะ

จากข้อค้นพบดังกล่าวนี้ สอดคล้องกับการศึกษาลักษณะการใช้สื่อออนไลน์ของชาวอาหรับของ Hamdy (2008) ซึ่งพบว่า เทคโนโลยีเป็นสื่อที่ใช้ในการขับเคลื่อนความคิดและกิจการให้กับประชาชน ช่วยยกระดับพลังอำนาจของประชาชน สำหรับชาวอาหรับ Blog จะเป็นช่องทางที่นิยมมากในการแบ่งปันข้อมูล สร้างเครือข่ายและช่วยสร้างพลังอำนาจทางการเมือง สร้างการตื่นตัวในประเด็นการเมือง สิทธิมนุษยชน และปัญหาสังคมต่างๆ ก่อให้เกิดการรวมกลุ่ม รวมถึงการส่งข้อความผ่านทวิตเตอร์ และเฟซบุ๊ก ทั้งในระดับท้องถิ่นและสังคมเมืองกันมากขึ้น และยังสอดคล้องกับผลการวิจัยของ Mohamed (2010) ที่พบว่า บล็อกในประเทศอียิปต์จะใช้ในการวิพากษ์วิจารณ์การเมืองและระดมความคิดเห็นของประชาชนต่อระบอบการปกครอง และการอภิปรายเกี่ยวกับการปฏิรูปทางการเมือง

นอกจากนี้การศึกษาที่พบว่า การขับเคลื่อนประเด็นสิทธิมนุษยชนในพื้นที่ของนักข่าวพลเมือง เป็นการทำงานแบบเครือข่าย ได้รับความร่วมมือจากคนในพื้นที่รวมถึงการสนับสนุนจากองค์กรพัฒนาเอกชนเพื่อให้ประเด็นปัญหาความขัดแย้ง การไม่ได้รับความเป็นธรรม หรือปัญหาที่ไม่ได้รับการแก้ไขปรากฏในทุกพื้นที่ของสังคม นำไปสู่การรับรู้ การช่วยกันป้องกันและแก้ไข

ปัญหา สามารถทำการต่อรองเชิงนโยบาย ตลอดจนทำให้ปัญหาในพื้นที่ได้รับการดูแล หรือแก้ไข จากกลุ่มบุคคลและองค์กรที่เกี่ยวข้องต่อไป จากลักษณะดังกล่าวนี้ สะท้อนให้เห็นว่าในยุคที่ภูมิทัศน์ สื่อ ระบบสื่อ และเทคโนโลยีการสื่อสารเปลี่ยนแปลงไป องค์กรภาคประชาสังคมและองค์กรพัฒนาเอกชนสามารถที่จะเป็นแรงหนุน แรงเสริม ที่สำคัญในการขับเคลื่อนประเด็นปัญหาในพื้นที่และการต่อรองเชิงนโยบายร่วมกับนักข่าวพลเมืองได้จริง ซึ่งถือเป็นการก่อตัวของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมในรูปแบบใหม่ (Civil Society & New Social Movement) ตามที่อุบลรัตน์ ศิริยุวศักดิ์ (2550, น. 28-29) ได้อธิบายว่า เป็นวัฒนธรรมการเมืองภาคประชาชนที่เกิดขึ้นจากการรวมกลุ่มของประชาชนในฐานะผู้กระทำทางการเมือง ต้องการเรียกร้องให้มีการเปลี่ยนแปลงสังคมและการเมืองมากกว่าการเปลี่ยนแปลงอำนาจรัฐ เป็นขบวนการที่มีเป้าหมายเพื่อสร้าง ประชาสังคม (Civil society) ที่เข้มแข็ง คืบตัว เชื่อมมันศรัทธาพลังอำนาจของประชาชน และต้องการให้ประชาชนธรรมดาามีบทบาทมากขึ้น

เมื่อวิเคราะห์สถานการณ์ในสังคมไทยปัจจุบัน กรณีการใช้สื่อออนไลน์เพื่อแสดงความคิดเห็น แลกเปลี่ยน วิพากษ์วิจารณ์เกี่ยวกับเรื่องราวทางการเมือง ตลอดจนการรวมกลุ่มเคลื่อนไหวหรือทำกิจกรรมทางการเมืองในบางสถานการณ์นั้น พบว่าสอดคล้องกับผลการวิจัยของ Baker (2010) ที่ศึกษาการขับเคลื่อนของพลเมืองแต่ละระดับต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองในชุมชนและสื่อออนไลน์ของประเทศสหรัฐอเมริกา แล้วพบว่า พลเมืองส่วนใหญ่มีส่วนร่วมทางการเมืองผ่านสื่อออนไลน์ ในลักษณะการแสดงความคิดเห็น วิพากษ์วิจารณ์

จะเห็นได้ว่า สิทธิในการมีส่วนร่วม (Participation Rights) โดยเฉพาะการมีส่วนร่วมในการสื่อสารเรื่องราวต่างๆ ที่เกิดขึ้น ในทุกพื้นที่นั้นมีความสำคัญกับการพัฒนาและแก้ปัญหา สิทธิมนุษยชนได้อีกระดับหนึ่ง โดยเฉพาะในยุคปัจจุบันประชาชนพลเมืองสามารถมีส่วนร่วมในการสื่อสารทั้งในฐานะของผู้รับหรือผู้ใช้สื่อ ผู้ผลิตสื่อ และผู้บริหารสื่อได้ในเวลาเดียวกัน สามารถเป็นพลังที่จะช่วยขับเคลื่อนสังคมไทยได้ถ้าหากรู้สิทธิ และเข้าใจสิทธิความเป็นพลเมืองอย่างแท้จริง จากข้อค้นพบดังกล่าว สรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมในการใช้สื่อออนไลน์ของกลุ่มนักข่าวพลเมืองเพื่อขับเคลื่อนประเด็นสิทธิมนุษยชนในมิติต่างๆ นั้น มีลักษณะความเป็นประชาสังคมอยู่ ตามที่ มณฑกานต์ ตปนียางกูร (2545, น. 14-15) ได้สรุปองค์ประกอบที่สำคัญไว้ว่า เป็นการรวมตัวของสมาชิกที่ไม่จำเป็นต้องเป็นเครือญาติ หรือบุคคลในครอบครัวเดียวกัน เป็นความร่วมมือ โดยสมัครใจ มีเสรีภาพในการเป็นสมาชิก ก่อให้เกิดความเคลื่อนไหวขึ้นในสังคม และมีการสื่อสารสาธารณะในหลากหลายรูปแบบ

7.2.5 นักข่าวพลเมือง: นิยามในศตวรรษที่ 21 และแนวทางการพัฒนา

สำหรับนิยาม “นักข่าวพลเมือง” ที่ผู้วิจัยได้ศึกษาจากการสัมภาษณ์กลุ่มนักข่าวพลเมือง นักข่าวอาชีพ นักวิชาการด้านนิเทศศาสตร์ และบรรณาธิการเว็บไซต์ จำนวน 35 คนนั้น เป็นการศึกษาในยุคหลอมรวมสื่อ (Media Convergence) ซึ่งทำให้ผู้บริโภคเองมีบทบาท มีช่องทางหรือพื้นที่ในการสื่อสารมากขึ้นด้วย ดังนั้น นิยามนักข่าวพลเมืองเชิงแนวคิดสำหรับการศึกษาเน้นในเรื่องการเป็นผู้ตระหนักในการใช้สิทธิการสื่อสารอย่างมีจิตอาสาหรือจิตสำนึกสาธารณะ มีความรับผิดชอบต่อสังคมในฐานะพลเมืองที่ดี ไม่ได้เน้นบทบาทในการประกอบอาชีพ แต่ศึกษาบทบาทในฐานะนักสื่อสารที่มีความสามารถนำเทคโนโลยีสมัยใหม่อย่างสื่อออนไลน์มาใช้ในการรายงานข้อมูลข่าวสาร และกลายเป็นพลังขับเคลื่อนประเด็นปัญหาเล็กๆ ของสังคมให้ปรากฏต่อสาธารณะและนำไปสู่การแก้ไขหรือพัฒนาได้ต่อไป ซึ่งนิยาม “นักข่าวพลเมือง” (Citizen Reporter) ในศตวรรษที่ 21 จากข้อค้นพบในงานวิจัยครั้งนี้ พบว่า หมายถึง กลุ่มบุคคลที่มีจิตสำนึกสาธารณะหรือจิตอาสา มีความตื่นตัวในการเรียนรู้ สามารถเข้าถึงและใช้เทคโนโลยีการสื่อสารสมัยใหม่และต้องการใช้สิทธิการสื่อสารบนพื้นฐานความรับผิดชอบต่อสังคม เพื่อบอกเล่าเรื่องราว ข้อมูลความจริง หรือแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับประเด็นปัญหาสาธารณะที่เกิดขึ้นในพื้นที่และสังคมนั้น ให้สาธารณชนได้รับรู้และเข้าใจ สามารถเป็นพลังในการขับเคลื่อน อันจะก่อให้เกิดการป้องกัน แก้ไขปัญหาและการพัฒนาสังคมไปในทิศทางใดทิศทางหนึ่ง

เมื่อเปรียบเทียบกับการให้นิยามของนักข่าวพลเมืองไทยพีบีเอส ตามผลการศึกษาของมัทนา เจริญวงศ์ และคณะ (2555) พบว่ามีความสอดคล้องกันคือ นักข่าวพลเมืองไทยพีบีเอสจะนิยามตนเอง 3 ลักษณะ คือ 1) มุ่งสะท้อนบทบาทหน้าที่ของนักข่าวพลเมือง 2) เปรียบเทียบกับนักข่าวอาชีพ และ 3) การเน้นที่ตัวตนและพลังของนักข่าวพลเมือง โดยเฉพาะพลังในการสร้างเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้นแก่สังคมหรือชุมชน

หากนำผลการวิจัยของ Deuze, Bruns, and Neuberger (2007) ที่ได้ศึกษาเรื่องการเตรียมความพร้อมของวงการวารสารศาสตร์ในยุคการทำข่าวแบบมีส่วนร่วมใน 4 ประเทศ คือ ประเทศเนเธอร์แลนด์ เยอรมนี ออสเตรเลีย และ สหรัฐอเมริกา ที่พบว่า พลเมืองที่เข้าร่วมในการทำข่าวสามารถที่จะทำหน้าที่ในการตรวจสอบข้อมูลข่าวสาร ความจริงที่ถูกเผยแพร่โดยสื่อกระแสหลักได้นั้น จากข้อมูลดังกล่าวช่วยสนับสนุนผลการศึกษาของผู้วิจัยในเรื่องบทบาทของนักข่าวพลเมืองที่พบว่า สามารถเป็นผู้เฝ้าประตูข่าวสารในสังคมสมัยใหม่ (Gatewatcher) เป็นสื่อกลางให้กับประชาชนในแต่ละพื้นที่ เป็นผู้จุดประเด็นและคอยเติมเต็มข้อมูลข่าวสารให้กับสื่อกระแสหลัก ตลอดจนติดตามเป็นผู้ตรวจสอบข้อมูลความจริงในสังคม (Monitoring) ได้จริง

สำหรับแนวทางการพัฒนารูปแบบการมีส่วนร่วมของนักข่าวพลเมืองในการรายงานข่าวผ่านสื่อออนไลน์ที่กลุ่มคนต่างๆ ในสังคม มองว่า นักข่าวพลเมืองควรมีส่วนร่วมสื่อสารในฐานะเป็นผู้เล่าเรื่องราว (Citizen stories) และควรทำงานร่วมกับสื่อกระแสหลักแบบร่วมมือกันทำเพื่อช่วยเติมเต็มประเด็นข่าวให้กับสังคมได้อย่างรอบด้าน (Co-Operation) นั้น เป็นไปตามรูปแบบการมีส่วนร่วมในงานวารสารศาสตร์ภาคประชาชนผ่านสื่อสังคมออนไลน์ และจากผลการวิจัยที่พบว่า แนวทางการส่งเสริมศักยภาพและการพัฒนานักข่าวพลเมืองในสังคมไทยนั้น ทั้งตัวนักข่าวพลเมือง นักข่าวอาชีพ องค์กรสื่อกระแสหลักและสื่อทางเลือก บุคลากร สถาบันการศึกษา องค์กรภาครัฐ สมาคม หน่วยงาน ตลอดจนเทคโนโลยีและกฎหมายต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ล้วนแต่เป็นปัจจัยสำคัญที่จะเอื้อหรือช่วยผลักดันให้นักข่าวพลเมืองสามารถที่จะพัฒนา และสร้างความเข้มแข็งให้เกิดขึ้นได้ โดยเฉพาะนโยบายภาครัฐ การยอมรับและการเปิดพื้นที่ขององค์กรสื่อกระแสหลัก และการพัฒนาทางด้านเทคโนโลยีการสื่อสารให้เข้าถึงได้ง่าย ถือเป็นปัจจัยสนับสนุนหลักที่จะช่วยส่งเสริม สนับสนุน และพัฒนาการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนให้เกิดขึ้นได้

ข้อมูลดังกล่าวข้างต้นที่พบนั้น มีความสอดคล้องกับผลการวิจัยของ Hamdy (2008) ที่พบว่า สื่อกระแสหลักเองต้องให้การยอมรับความเป็นนักข่าวพลเมืองในอาหรับให้มากขึ้น โดยเปิดพื้นที่ที่สื่ออกให้ประชาชนเข้ามาแสดงความคิดเห็นหรือเสนอข่าวสารของภูมิภาค การติดต่อให้เป็นสายข่าวในสังกัด และยกฐานะให้เป็นฐานันดรที่ 5 ซึ่งหมายถึงผู้ที่คอยตรวจสอบคุณธรรมจริยธรรมของฐานันดรที่ 4 ที่มีความพิเศษกว่าสื่ออิสระกลุ่มใหญ่ๆ ในสังคมอาหรับ ส่วนรัฐบาลควรส่งเสริมในเรื่องการใช้อินเทอร์เน็ตมากขึ้น โดยให้พลเมืองสามารถเข้าไปแสดงออกทางความคิดได้เต็มที่

นอกจากนี้ ผลการวิจัยที่พบว่า บทบาทการมีส่วนร่วมในการสื่อสารของนักข่าวพลเมืองในสังคมไทย มีลักษณะของการเป็นผู้เล่าเรื่อง เป็นพลเมืองผู้รายงานข้อมูลข่าวสาร ผู้แสดงความคิดเห็น และผู้วิพากษ์วิจารณ์ ซึ่งสอดคล้องกับบทบาทหน้าที่การมีส่วนร่วมในกระบวนการวารสารศาสตร์ภาคพลเมืองที่ Bowman and Willis (2003, pp. 33-36) ได้สรุปลักษณะเอาไว้ว่า มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น (Commentary) ในการคัดกรองและการบรรณาธิการ (Filtering and Editing) ในการตรวจสอบข้อเท็จจริง (Fact-checking) ในการรายงานข่าวระดับรากหญ้า (Grassroots Reporting) การรายงานข่าวที่ขยายความจากสื่อกระแสหลัก (Annotative Reporting) การรายงานข่าวแบบ Open-source และ Peer Review การแพร่ภาพและกระจายเสียง (Audio / Video Broadcasting) และ การจัดการความรู้ (Knowledge Management)

บทบาทของนักข่าวพลเมืองในงานนี้ สะท้อนให้เห็นอนาคตในการปรับตัวหรือการทำงานของสื่อกระแสหลักในแง่ของการพัฒนาความสามารถที่หลากหลายของบุคลากรในองค์กร ตลอดจนกระบวนการรายงานข่าว ที่ควรเปิดโอกาส หรือพื้นที่เพื่อสร้างการมีส่วนร่วมให้กับภาค

ประชาชนหรือกลุ่มนักข่าวพลเมืองในพื้นที่ต่างๆ ในการพัฒนาประเด็น บอกกล่าวข้อมูลความจริง เพื่อให้การนำเสนอข่าวประเด็นต่างๆ มีความรอบด้าน สร้างสรรค์ และเป็นผลผลิตที่มีคุณค่าต่อการพัฒนาสังคมได้มากขึ้น นอกจากนี้ ความสามารถในการเข้าถึงและใช้สื่อออนไลน์ซึ่งเป็นผลผลิตจากการพัฒนาเว็บในยุค 2.0 ของผู้บริโภคในปัจจุบันนี้ เป็นปรากฏการณ์ที่องค์กรสื่อหลักควรให้ความสำคัญและต้องระมัดระวังในการตรวจสอบข้อมูลความจริงก่อนเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร ตลอดจนใช้คุณธรรมให้มากขึ้น เนื่องจากพลังผู้บริโภคในสื่อออนไลน์สามารถที่จะช่วยคัดกรองหรือเป็นผู้คอยตรวจสอบข้อมูลข่าวสารตลอดจนเป็นผู้ใช้สิทธิการสื่อสารเพื่อเรียกร้องความเป็นธรรมหรือสิ่งที่ถูกต้องกลับคืนมาให้กับสังคมได้

ผลการศึกษาทั้งหมดที่ได้อภิปรายมานี้สะท้อนให้เห็นถึงการให้ความสำคัญกับปรากฏการณ์การเกิดนักข่าวพลเมืองของสังคมไทย ตลอดจนบทบาทหน้าที่ของนักข่าวพลเมืองในการใช้สื่อออนไลน์ในฐานะผู้บริโภคที่สามารถเป็นผู้ผลิตข้อมูลข่าวสารได้ด้วยตนเอง (User Generated Content) เพื่อทำให้สังคมเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่ดีขึ้น จึงอาจกล่าวได้ว่า นักข่าวพลเมือง ก็คือสื่อพลเมืองที่มีบทบาทเป็นผู้เฝ้าประตูข่าวสาร และในอนาคตอาจกลายเป็นผู้กำหนดวาระข่าวสารให้กับสังคมได้อย่างสมบูรณ์แบบ “นักข่าวพลเมือง” จึงมีความสำคัญสำหรับการพัฒนาท้องถิ่น สังคม และประเทศชาติเคียงคู่กับสื่อกระแสหลักในยุคปัจจุบัน จำเป็นต้องได้รับการส่งเสริม สนับสนุน และพัฒนาทั้งในระดับปัจเจกบุคคล และการรวมกลุ่มเครือข่ายที่เข้มแข็ง เพื่อสร้างการยอมรับ และนำไปสู่การการพัฒนาศักยภาพในการขับเคลื่อนเรื่องต่างๆ ให้กับสังคมไทยต่อไป

7.2 ข้อจำกัดในการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการศึกษาการใช้สื่อออนไลน์ของนักข่าวพลเมืองในการขับเคลื่อนด้านสิทธิมนุษยชนในสังคมไทย ซึ่งมีข้อจำกัดที่สำคัญ คือ

1) กลุ่มนักข่าวพลเมืองที่ผู้วิจัยศึกษาในครั้งนี้ เป็นกลุ่มบุคคลที่อยู่ในฐานข้อมูลและผ่านการคัดเลือกคุณลักษณะความเป็นนักข่าวพลเมืองโดยบรรณาธิการแต่ละเว็บไซต์ ที่ดูจากบทบาทการมีส่วนร่วมในฐานะนักสื่อสารสาธารณะที่ใช้พื้นที่สื่อออนไลน์รายงานข้อมูลข่าวสาร และขับเคลื่อนประเด็นปัญหาต่างๆ ด้วยจิตสำนึกสาธารณะและความรับผิดชอบต่อสังคมอย่างต่อเนื่อง ดังนั้น นักข่าวพลเมืองที่ศึกษาครั้งนี้ อาจจะมีความหลากหลาย มีความคลุมเครือและไม่สามารถแบ่งแยกได้อย่างชัดเจนตามคุณลักษณะนักข่าวพลเมืองสากลอย่างครบถ้วนได้

2) ประเด็นข่าวสารด้านสิทธิมนุษยชนที่นักข่าวพลเมืองนำเสนอและปรากฏอยู่ใน 5 เว็บไซต์ ผู้วิจัยใช้เครื่องมือในการวิเคราะห์เนื้อหาที่พัฒนาร่วมกันกับนักวิชาการด้านสิทธิมนุษยชน และอาจารย์ที่ปรึกษาหลัก ซึ่งทิศทางการนำเสนอประเด็นเนื้อหาด้านสิทธิมนุษยชนจากผล

การศึกษาที่พบอาจเปลี่ยนแปลงไปตามช่วงระยะเวลาการศึกษาและการให้ความสำคัญในประเด็นข่าวสารของนักข่าวพลเมืองในแต่ละพื้นที่

7.4 ข้อเสนอแนะ

7.4.1 ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1) ผลจากการศึกษาที่พบว่า เว็บไซต์เครือข่ายนักข่าวพลเมืองสถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส เป็นช่องทางหรือพื้นที่ในการนำเสนอข้อมูลข่าวสารให้กับกลุ่มนักข่าวพลเมืองในเขตภูมิภาคต่างๆ ได้จริง แต่การใช้ประโยชน์จากพื้นที่เว็บไซต์ยังน้อยอยู่ ดังนั้น เว็บไซต์เครือข่ายนักข่าวพลเมืองไทยพีบีเอส ในฐานะองค์กรสื่อสารสาธารณะควรมีบทบาทในเรื่องนี้มากกว่าเว็บไซต์อื่นๆ ควรวางแผนหรือพัฒนารูปแบบการนำเสนอข้อมูลข่าวสารบนเว็บไซต์ ให้สามารถเป็นพื้นที่หรือฐานข้อมูลรวบรวมเรื่องราวต่างๆ ในแต่ละภูมิภาค ซึ่งเกิดจากผลงานของนักข่าวพลเมือง นอกจากนี้ อาจจะใช้คุณลักษณะที่ดีของความเป็นสื่อออนไลน์เพื่อช่วยในการพัฒนาการรายงานข่าวให้กับกลุ่มนักข่าวพลเมืองได้รายงานสดผ่านเว็บไซต์โดยตรง นอกเหนือจากผลงานที่ผลิตผ่านหน้าจอโทรทัศน์ 3 นาที ประกอบกับในอนาคตที่มีการจัดสรรและประมวลผลที่วิจิตรพิสดาร จะทำให้สถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอสมีจำนวนช่องเพิ่มขึ้นจากเดิม ส่งผลให้การขยายช่องทางในการขับเคลื่อนประเด็นสิทธิชุมชนมีมากขึ้นด้วย การพัฒนาดังกล่าวจะช่วยให้เว็บไซต์เครือข่ายนักข่าวพลเมืองสถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอสมีคุณค่า มีสีสัน และกลายเป็นพื้นที่ที่กลุ่มนักข่าวพลเมืองทั่วทุกภูมิภาคสามารถที่จะบอกเล่าเรื่องราว เหตุการณ์ สภาพปัญหา หรือวิถีทางวัฒนธรรม ได้อย่างต่อเนื่องและทันทั่วถึง ตลอดจนเป็นพื้นที่ที่สามารถสร้างการมีส่วนร่วมและช่วยให้เกิดการขับเคลื่อนเรื่องราวที่ดีให้กับสังคมไทยต่อไป

2) ผลจากการศึกษาพบว่า กลุ่มนักข่าวพลเมืองส่วนใหญ่จะผ่านการฝึกอบรมการเป็นนักข่าวพลเมืองตาม โครงการหรือเวทีที่องค์กรสื่อกระแสหลักและสื่อทางเลือกเปิดพื้นที่ให้ ซึ่งมีความถี่ และความหลากหลายขึ้นอยู่กับงบประมาณและวัตถุประสงค์ขององค์กรผู้จัด ดังนั้นเพื่อสร้างมาตรฐาน และเอกลักษณ์เฉพาะให้กับนักข่าวพลเมืองในสังคมไทย ซึ่งจะนำไปสู่การสร้างการยอมรับจากนักข่าวอาชีพและคนในสังคมให้มากขึ้น จึงควรมีองค์กรกลางที่จะเข้ามาทำหน้าที่ในการส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพของกลุ่มนักข่าวพลเมืองให้ชัดเจน และมีองค์กรเครือข่ายที่ช่วยสนับสนุนให้การพัฒนานักข่าวพลเมืองอย่างเป็นระบบ สำหรับหลักสูตรที่จัดฝึกอบรมควรออกแบบเป็นระดับการเรียนรู้จากขั้นพื้นฐานสู่ขั้นสูง เพื่อสร้างความมั่นใจให้กับนักข่าวพลเมืองในการทำหน้าที่เป็นผู้เฝ้าประตูข่าวสาร ในฐานะพลเมืองที่ดีของสังคม และควรมีการฝึกอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับกฎหมายและจริยธรรมในการสื่อสาร เช่น พระราชบัญญัติคอมพิวเตอร์ กฎหมาย

สื่อสารมวลชน และกฎหมายอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น ว่าด้วยเรื่องการละเมิด หมิ่นประมาท ดูหมิ่น กฎหมายเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม ฯลฯ เป็นต้น เพื่อให้การนำเสนอข่าวที่ถูกต้อง มีคุณภาพและนำไปสู่ การขับเคลื่อนนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงได้จริง

3) ผลการศึกษาที่พบว่า นักข่าวพลเมืองหลายพื้นที่ได้พัฒนาและใช้พื้นที่สื่อออนไลน์ เป็นช่องทางในการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร หรือสร้างฐานข้อมูลที่สำคัญเพื่อเป็นประโยชน์ใน การศึกษาเรื่องราวต่างๆ ที่มีอยู่ในชุมชนหรือท้องถิ่นให้กับผู้ที่สนใจได้มากขึ้น นอกจากนี้ ยังพบว่า ประเด็นและเนื้อหาที่นักข่าวพลเมืองนำเสนอผ่านเว็บไซต์หรือสื่ออื่นๆ นั้น เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับ สิทธิชุมชนและวัฒนธรรมเป็นส่วนใหญ่ เป็นประเด็นปัญหาในพื้นที่ที่ไม่ได้รับการแก้ไข และ นักข่าวพลเมืองส่วนหนึ่งให้การยอมรับว่า องค์กรพัฒนาเอกชนหรือองค์กรภาคประชาสังคมบาง แห่ง บางพื้นที่ มีบทบาทสำคัญกับการพัฒนาและแก้ไขปัญหาเชิงประเด็นร่วมกับนักข่าวพลเมือง ดังนั้น หากองค์กรพัฒนาเอกชนสามารถที่จะร่วมมือ วางแผนการสื่อสาร หรือจัดการความรู้ร่วมกับ นักข่าวพลเมืองในพื้นที่อย่างเป็นระบบ อาจจะทำให้เกิดการพัฒนาเชิงประเด็นจนสามารถ ขับเคลื่อนประเด็นปัญหาในพื้นที่ให้กลายเป็นวาระสาธารณะที่ภาครัฐต้องทบทวนและช่วยบรรเทา แก้ไขปัญหาเพื่อสร้างคุณภาพชีวิตให้กับประชาชนในพื้นที่ได้

4) ในส่วนของการกำกับดูแลการนำเสนอเนื้อหาของนักข่าวพลเมืองในเว็บไซต์ที่ศึกษา พบว่า บางเว็บไซต์มีการกำหนดกฎ กติกาหรือข้อปฏิบัติในการใช้พื้นที่อย่างชัดเจน ประกอบกับมี กองบรรณาธิการเว็บไซต์คอยตรวจสอบความเหมาะสมและความถูกต้องในการใช้ภาพ ภาษา ถ้อยคำ ที่ใช้ในการสื่อสารของนักข่าวพลเมืองเพื่อป้องกันในเรื่องของการละเมิดสิทธิผู้อื่น หรือการ ถูกฟ้องร้อง ซึ่งการพิจารณาของกองบรรณาธิการเว็บไซต์แต่ละแห่งจะยึดเกณฑ์และมาตรฐานที่ แตกต่างกันไป ดังนั้น เพื่อให้ นักข่าวพลเมืองมีแนวปฏิบัติที่ชัดเจน และเกิดการเรียนรู้ในเรื่องกฎหมาย ที่เกี่ยวข้องกับสิทธิการสื่อสาร หรือการนำเสนอข่าวในสังคมไทยให้ถูกต้องและเหมาะสมมากขึ้น จึงควรมีองค์กรกลางที่ทำหน้าที่ให้คำปรึกษา แนะนำ เพื่อให้ นักข่าวพลเมือง ได้เรียนรู้ เข้าใจ และ สามารถกำกับดูแลตนเอง ในการพิจารณาความเหมาะสมและความถูกต้องก่อนการนำเสนอข้อมูล ข่าวสารให้กับสังคมผ่านเครือข่ายการสื่อสารอื่นๆ ต่อไป

5) จากการศึกษาเกี่ยวกับการขับเคลื่อนประเด็นด้านสิทธิมนุษยชนของนักข่าวพลเมือง ผ่านสื่อออนไลน์ ซึ่งพบว่า ลักษณะการขับเคลื่อนประเด็นปัญหาที่เกี่ยวกับเรื่องสิทธิมนุษยชน โดยเฉพาะสิทธิชุมชนและวัฒนธรรม ทั้งปัญหากลุ่มคน ความขัดแย้ง ผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมที่ สามารถผลักดันไปสู่การพิจารณาเชิงนโยบายและการแก้ไขปัญหาได้นั้น เกิดจากการรวมกลุ่ม และ การสื่อสารอย่างต่อเนื่องของคนในพื้นที่เอง บางพื้นที่รู้ปัญหาแต่ไม่รู้ขั้นตอนและวิธีการแก้ไข ดังนั้น ผู้วิจัยมองว่า หากองค์กรอิสระไม่ว่าจะเป็นคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนหรือองค์กร

ภาคประชาสังคมที่ทำงานด้านสิทธิมนุษยชน ให้การสนับสนุน ส่งเสริมหรือ สร้างพื้นที่การสื่อสารให้กับให้กับกลุ่มนักข่าวพลเมืองหรือประชาชนในพื้นที่ได้มีส่วนร่วมในการจัดการความรู้ เพื่อปรึกษาหารือ สร้างความเข้าใจ สะท้อนปัญหา ตลอดจนเป็นส่วนผลักดันหรือสนับสนุนให้ประเด็นการต่อสู้เรื่องสิทธิมนุษยชนของคนกลุ่มต่างๆ ในสังคมได้ขับเคลื่อนไปอย่างมีทิศทางที่ถูกต้องและเกิดเป็นพลัง อันจะนำไปสู่การได้รับการแก้ไขปัญหาค่อยไป

6) จากปรากฏการณ์การเกิดขึ้นของนักข่าวพลเมืองในสังคมไทย องค์กรสื่อกระแสหลักเปรียบเสมือนเส้นเลือดใหญ่ ส่วนนักข่าวพลเมืองเปรียบเสมือนเส้นเลือดฝอยของสังคม ดังนั้นจากพัฒนาการนักข่าวพลเมืองที่เพิ่มขึ้นนี้ นักข่าวอาชีพหรือองค์กรสื่อกระแสหลักทั้งในส่วนกลางและท้องถิ่น รวมถึงสื่อทางเลือกอื่นๆ ควรให้การยอมรับและช่วยส่งเสริม หรือพัฒนาความเข้มแข็งให้กับกลุ่มนักข่าวพลเมืองได้ ด้วยการเปิด โอกาส ให้พื้นที่ หรือสร้างความร่วมมือกันในกระบวนการทำงานและช่วยกันตรวจสอบความจริงในสังคม เพื่อให้เกิดประโยชน์กับองค์กรการสื่อสาร ผู้บริโภคข้อมูลข่าวสาร ตลอดจนเพื่อส่งเสริม กระตุ้นให้ประชาชนในสังคมไทยรู้จัก เข้าใจ และกล้าที่จะใช้สิทธิเสรีภาพการสื่อสารอย่างสร้างสรรค์ต่อไป

7) สถาบันการศึกษาที่เปิดสอนหลักสูตรนิเทศศาสตร์ ควรวางแผนพัฒนาหลักสูตรให้รองรับต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคม โดยเฉพาะการพัฒนาทางด้านเทคโนโลยีการสื่อสาร และพฤติกรรมผู้บริโภคข้อมูลข่าวสารที่เปลี่ยนแปลงไป ดังนั้น หลักสูตรควรสอดแทรกเรื่องการใช้สื่อออนไลน์อย่างรู้เท่าทัน สร้างความตระหนักในเรื่องสิทธิความเป็นพลเมือง สิทธิเสรีภาพการสื่อสาร และจิตสำนึกสาธารณะ เพื่อให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในการพัฒนางานด้านวารสารศาสตร์พลเมืองให้เข้มแข็ง ตลอดจนสามารถที่จะนำไปประยุกต์ใช้ ต่อยอด เพื่อพัฒนางานในวิชาชีพต่อไป

7.4.2 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1) การศึกษาวิจัยครั้งนี้ศึกษาการใช้สื่อออนไลน์ในการขับเคลื่อนด้านสิทธิมนุษยชนของนักข่าวพลเมืองในสังคมไทย ที่เน้นเฉพาะการวิเคราะห์ประเด็นและเนื้อหาด้านสิทธิมนุษยชนของนักข่าวพลเมืองผ่านสื่อออนไลน์ โดยเลือกศึกษาจาก 5 เว็บไซต์หลักเท่านั้น ซึ่งอาจยังไม่สามารถอธิบายให้เห็นถึงการขับเคลื่อนที่ชัดเจนและเป็นรูปธรรมได้ ดังนั้นหากมีการศึกษาวิจัยครั้งต่อไปควรพิจารณาการขับเคลื่อนประเด็นในสื่ออื่นๆ ที่นักข่าวพลเมืองใช้ รวมถึงการเจาะลึกเฉพาะกลุ่ม เฉพาะพื้นที่ โดยการเข้าไปสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมหรือไม่ก็ได้ ซึ่งจะทำให้เกิดข้อค้นพบใหม่ที่น่าสนใจและสามารถนำไปปรับใช้ให้เกิดการขับเคลื่อนในเรื่องต่างๆ ต่อไปได้

2) ในการวิเคราะห์ประเด็นและเนื้อหาที่นักข่าวพลเมืองนำเสนอผ่านเว็บไซต์นั้น ผู้วิจัยศึกษาในช่วงระยะเวลา 4 เดือน คือ ตั้งแต่เดือน ตุลาคม 2555 ถึง เดือน มกราคม 2556 เป็นการวิเคราะห์เนื้อหาในภาพรวมไม่ได้เจาะลึกเฉพาะกรณี อาจจะทำให้ขาดข้อมูลเชิงปรากฏการณ์ และไม่

สามารถติดตามประเด็นได้อย่างต่อเนื่องสำหรับบางเรื่องที่ยังเป็นประเด็นปัญหาอยู่ในปัจจุบัน ดังนั้นในการศึกษาครั้งต่อไป อาจจะเลือกศึกษาเฉพาะกรณีเพื่อจะทำได้สามารถอธิบายและวิเคราะห์กรอบนิยามปัญหาในเชิงลึกได้

3) การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ที่ใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก และการวิเคราะห์เนื้อหาเท่านั้น ซึ่งหากจะให้ผลการวิจัยมีความสมบูรณ์ กลุ่มตัวอย่าง และสามารถเห็นรูปแบบการใช้สื่อของนักข่าวพลเมืองในการขับเคลื่อนด้านสิทธิมนุษยชนมากขึ้น การศึกษาวิจัยครั้งต่อไป จึงควรใช้วิธีการวิจัยที่หลากหลาย อาทิเช่น การสนทนากลุ่ม การวิจัยเชิงปฏิบัติการ การสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม การวิเคราะห์กรณีศึกษา เป็นต้น

4) การศึกษาวิจัยเรื่องนี้สะท้อนให้เห็นกระบวนการรายงานข่าวผ่านสื่อออนไลน์ การขับเคลื่อนประเด็นด้านสิทธิมนุษยชน ตลอดจนแนวทางการบทบาทและการมีส่วนร่วมของนักข่าวพลเมืองในการรายงานข่าวผ่านสื่อออนไลน์เท่านั้น แต่ยังไม่ได้ศึกษาครอบคลุมไปถึงเรื่อง การขับเคลื่อนในด้านอื่นๆ ประสิทธิภาพในการรายงานข่าวของนักข่าวพลเมืองผ่านสื่อออนไลน์ การกำหนดวาระข่าว กรอบข่าว การสร้างคุณค่าข่าว จริยธรรมในการนำเสนอข่าวออนไลน์ ตลอดจนแนวทางการกำกับดูแลการนำเสนอข้อมูลข่าวสารของนักข่าวพลเมืองที่ควรจะเป็นในสังคมไทย ดังนั้นในการศึกษาครั้งต่อไปจึงควรเน้นประเด็นดังกล่าวด้วย เพื่อประโยชน์ในการพัฒนาศักยภาพ การรายงานข้อมูลข่าวสารของนักข่าวพลเมืองให้มีมาตรฐาน สร้างความน่าเชื่อถือ เป็นที่ยอมรับ และช่วยส่งเสริมการรายงานข้อมูลข่าวสารให้กับองค์กรสื่อต่างๆ ในสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

- กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ. กระทรวงยุติธรรม. (2551). *แผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ.2552-2556)*. กรุงเทพฯ: ศูนย์บริการวิชาการแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ กระทรวงยุติธรรม. (ม.ป.พ.). *แผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ*. สืบค้น 18 ธันวาคม 2555, จาก www.rlpd.moj.go.th
- กาญจนา แก้วเทพ. (2543). *การสื่อสารกับพื้นที่สาธารณะ: ทศนะของ Habermas. มองสื่อใหม่ มองสังคมใหม่*. กรุงเทพฯ: บริษัทเอ็ดมัน เพรส โปรดักส์ จำกัด.
- กาญจนา แก้วเทพ และ สมสุข หินวิมาน. (2551). *สายธารแห่งนักคิดทฤษฎีเศรษฐศาสตร์การเมือง กับสื่อสารศึกษา*. กรุงเทพฯ: ภาพพิมพ์.
- คอลัมน์สถานีคิดเลขที่ 12. (2555, 20 กุมภาพันธ์). *มติชนออนไลน์*. สืบค้น 23 มีนาคม 2555, จาก http://www.matichon.co.th/news_detail.php?newsid=1329738768&grpid=03&catid=03.
- คู่มือสื่อพลเมืองเครือข่ายพลเมืองเน็ต. (2553) สืบค้น 16 ธันวาคม 2554, จาก <http://thainetizen.org/node/2549>.
- จส.100 ด้วยใจเพื่อสังคม. สืบค้น 6 กรกฎาคม 2555, จาก http://guru.sanook.com/pedia/topic/จส._100.
- ชัยอนันต์ สมุทวณิช. (2539). ประชาสังคมกับการพัฒนาสุขภาพ. ใน *สำนักพลเมือง: ความเรียงว่าด้วยประชาชนบนเส้นทางประชาสังคม*. กรุงเทพฯ.
- ฐานข้อมูลการสืบค้นออนไลน์ IQNewsclip. สืบค้น 10 มกราคม 2556, จาก <http://www.iqnewsclip.com/newsservice.aspx>
- ดวงกมล เทวพิทักษ์. (2554). *การวางกรอบเนื้อหาข่าวของสื่อเกี่ยวกับความรุนแรงจากความขัดแย้งในจังหวัดชายแดนภาคใต้ของไทย (ปริยญาณิพนธ์ปริยญาคุณุภีบัณฑิต)*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- ไทยรัฐออนไลน์. *อากง “ของจริงหรือแค่เกมการเมือง?”* สืบค้น 28 มิถุนายน 2555, จาก <http://www.thairath.co.th/content/pol/259195>

- ชเนศวร์ เจริญเมือง. (2548). พลเมือง (Citizenship) บนเส้นทางประวัติศาสตร์. ใน *แนวคิดว่าด้วยความเป็นพลเมือง*. กรุงเทพฯ: วิทยาลัยพัฒนาการปกครองท้องถิ่น สถาบันพระปกเกล้า.
- นักวิชาการนิเทศ จุฬาฯ ชี้อยู่ยุคใหม่เจอทำท่าย เทคโนโลยีเปลี่ยน- คนอ่านตรวจสอบ. (2552). สืบค้น 20 ธันวาคม 2554, จาก <http://www.prachatai.com/journal/2009/08/25393>
- นิตา หมอชาติ. (2551). โอเคนั้นบล็อกในฐานะวารสารศาสตร์ภาคพลเมือง (ปริญญาานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นิตยสาร BrandAge ฉบับเข้มข้นพิเศษ. *Blue Social Network: The Digital Engagement*. (2554) พิมพ์ครั้งที่ 5. น. 029-030.
- แนวคิดพื้นที่สาธารณะ. (2552). สืบค้น 20 มีนาคม 2555, จาก www.socotech.sut.ac.th/it/cr1/upload/10attachment1.doc
- บล็อกส่วนบุคคล NN 1234. (2554). สืบค้น 29 พฤษภาคม 2556. บล็อกส่วนบุคคล motorcyrubjang (2555). สืบค้น 29 พฤษภาคม 2556
- บุษราคัม ศิลปะลาวัลย์. (2555, 19 กุมภาพันธ์). ธรรมดา...ที่ไม่ธรรมดา หนุ่มเสือกก็สัมผัสกับสังคมโซเชียลมีเดีย. *คมชัดลึก*, น. 3.
- ปาริชาติ สถาปัตตานนท์ และคณะ. (2549). *การสื่อสารแบบมีส่วนร่วมและการพัฒนาชุมชน: จากแนวคิดสู่ปฏิบัติการวิจัยในสังคมไทย*. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).
- ปิยะพงษ์ ป้องภัย. (2552). ใน *รายงานประจำปี 2550 - 2551 ชมรมนักข่าวสายเทคโนโลยีสารสนเทศ*. (น. 039). กรุงเทพฯ: สมาคมนักข่าวนักหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย.
- พรรษาสิริ กุหลาบ. (2552). *การผลิตสื่อพลเมืองบนอินเทอร์เน็ตในประเทศไทย*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พรรษาสิริ กุหลาบ. (2554). *การผลิตสื่อพลเมืองบนอินเทอร์เน็ตในประเทศไทย*. ใน *จักร์กฤษเพิ่มพูล (บ.ก.), อิศราปริทัศน์ (น. 9-10)*. กรุงเทพฯ: จรัสนิทวงศ์การพิมพ์.
- พรรษาสิริ กุหลาบ. (2550). *การสื่อสารมวลชนบนโซเชียลสเปซ: เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นและการกำกับดูแลเนื้อหาบนอินเทอร์เน็ต*. ใน *บรรยงค์ สุวรรณผ่อง (บ.ก.), การใช้เสรีภาพกับความรับผิดชอบของสื่อมวลชนไทยท่ามกลางวิกฤตประเทศ หนังสือครบรอบ 10 ปี สภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ (น. 46)*. กรุงเทพฯ: บพิธการพิมพ์.
- พระมหาวิฑูริช วชิรเมธี. (2552). *ปัญหาที่สากลคือหลักประกันสิทธิมนุษยชนที่แท้* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: แพลน พรินท์ติ้ง.

- พิทักษ์ศักดิ์ ทิศาภากย์. (2555). สื่อสังคม: อำนาจประชาชน (ผู้เข้าถึงเทคโนโลยี). ใน จักรกฤษ
เพิ่มพูน (บ.ก.), *อิสราปริทัศน์* (น. 121-122). กรุงเทพฯ: จรัสสนิทวงศ์การพิมพ์.
- พิรงรอง รามสูต ธรรมะนันท์. (2547). *สื่อภาคประชาชน*. (รายงานผลการวิจัย). กรุงเทพฯ:
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พีระ จิร โสภณ. (2548). “ทฤษฎีการสื่อสารมวลชน” ใน สุวดี ประสงค์ดี. *ประมวลสาระชุดวิชา
ปรัชญานิเทศศาสตร์และทฤษฎีการสื่อสาร หน่วยที่ 8-15* (น. 139-146), นนทบุรี:
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- พีระ จิร โสภณ. (2541). ทฤษฎีการสื่อสารมวลชน. ใน *เอกสารการสอนชุดวิชาหลักและทฤษฎีการ
สื่อสาร* (พิมพ์ครั้งที่ 15) (น. 616), นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- เฟซบุ๊ก กลุ่มสื่อเสียงคนอีสาน. (2556). สืบค้น 18 มีนาคม 2556.
- เฟซบุ๊ก เดชชาติ พวงเกษ. (2556). สืบค้น 29 พฤษภาคม 2556
- เฟซบุ๊ก ปัญญา คำลาก. (2556). สืบค้น 5 กุมภาพันธ์ 2556.
- เฟซบุ๊ก ศรายุทธ ฤทธิพิณ. (2556). สืบค้น 29 พฤษภาคม 2556
- เฟซบุ๊กสำนักข่าวลุ่มน้ำเงิน. (2556). สืบค้น 9 มีนาคม 2556, จาก www.sembasinnews.com
- เฟซบุ๊ก อานนท์ มีศรี. (2556). สืบค้น 12 มกราคม 2556.
- เฟซบุ๊ก WhiteMaskThailand. (2556). สืบค้น 15 มิถุนายน 2556.
- ภัทรพล สุชาวุฒิไกร. คนข่าวเท่าคิดดิน. (2552). สืบค้น 30 พฤศจิกายน 2554, จาก
http://handmadeheadlines.blogspot.com/2009/10/blog-post_4064.html
- ภัทรพล สุชาวุฒิไกร. (2552). *โครงการจัดทำหนังสือพกพา เรื่องคนข่าวเท่าคิดดิน* (ปริญญาานิพนธ์
ปริญญามหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรังสิต.
- ภาพการขับเคลื่อนประเด็นจากบล็อกสู่หน้า 1 คมชัดลึก. (2556). สืบค้น 20 มิถุนายน 2556, จาก:
<http://www.oknation.net/blog/nn1234/2010/05/15/entry-1>
- ภาพการขยายพื้นที่สื่อออนไลน์เพื่อใช้ในการสื่อสารเฉพาะกลุ่มของนักข่าวพลเมือง. สืบค้น 28
มิถุนายน 2556, จาก: <http://www.esaanlandreformnews.com/>
www.sembasinnews.com <http://www.stateless4child.net/>
- ภาพแสดงการนำเสนอเรื่องราวของบล็อกเกอร์รายีไซล ด้วยจิตสำนึกรักบ้านเกิด. (2556). สืบค้น 28
มิถุนายน 2556, จาก:
<http://www.oknation.net/blog/motorcyrubjang/2012/03/20/entry-1>
- ภาพแสดงการเปิดกลุ่มเครือข่ายหน้าทากขาวและการเปลี่ยนภาพโปรไฟล์ผ่านสื่อออนไลน์. สืบค้น
28 มิถุนายน 2556, จาก: <https://www.facebook.com/WhiteMaskThailand>

ภาพแสดงภาพข่าวการรวมกลุ่มมรดงค์ต่อต้านรัฐบาล. สืบค้น 28 มิถุนายน 2556, จาก:

<http://www.iqnewsclip.com/newsservice.aspx>

ภาพแสดงหน้าบล็อก ราชินีไซล กับชื่อเสียงที่ดังไกลไปทั่วโลก. (2556). สืบค้น 28 มิถุนายน 2556,

จาก <http://www.oknation.net/blog/motorcyrubjang/2012/03/20/entry-1>

มณฑกานต์ ตปนียางกูร. (2545). *พัฒนาการของสื่อประชาสัมพันธ์ไทยบนอินเทอร์เน็ต* (ปริญญา - นิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

มัทนา เจริญวงศ์ อังคณา พรหมรักษา และสาวตรี ปะนะทัง. (2555). *นักข่าวพลเมือง: การเกิดขึ้นและผลกระทบต่อสังคมไทย*. (รายงานผลการวิจัย). กรุงเทพฯ: องค์การกระจายเสียงและแพร่ภาพสาธารณะแห่งประเทศไทย.

มานะ ศรีรยาภิวัฒน์. (มิถุนายน 2551). *นิตยสาร Thaicoon*. สืบค้น 13 พฤศจิกายน 2554, จาก

<http://www.brandage.com/Modules/DesktopModules/Article>

มานะ ศรีรยาภิวัฒน์. (2554). *สื่อยุคดิจิทัล*. ใน *วารสารครบรอบ 41 ปี สถาบันวิทยุโทรทัศน์ไทยทีวีสีช่อง 3* (น. 132-133). กรุงเทพฯ: สถาบันวิทยุโทรทัศน์ไทยทีวีสีช่อง 3.

มานะ ศรีรยาภิวัฒน์. (เมษายน 2551). *Citizen Journalism*. *วารสารศาสตร์พลเมือง (1)*, Thaicoon สืบค้น 4 พฤศจิกายน 2554. จาก เว็บไซต์ mana.bloggang.com

มานะ ศรีรยาภิวัฒน์, *Citizen Journalism* *วารสารศาสตร์พลเมือง (2)*. 2552, สืบค้น 4 พฤศจิกายน 2554, จาก <http://www.brandage.com/Modules/DesktopModules/Article/ArticleDetail.aspx?tabID=2&ArticleID=1605&ModuleID=21&GroupID=652>

มานะ ศรีรยาภิวัฒน์. (2554). *Social Network กับสังคม*. ใน *นิตยสาร Brand Age Essential*. กรุงเทพฯ: บริษัท ไทยคูมู-แบรนดจ์เอง จำกัด.

มติชนออนไลน์. *อากงหมั่นเบื่องสูง*. สืบค้น 28 มิถุนายน 2555, จาก

http://www.matichon.co.th/news_detail.php?newsid=1336476741&grpId=03&catid=03

บุรณา วรณปิติกุล. (2542). *สำนักพลเมือง: ความเรียงว่าด้วยประชาชนบนเส้นทางประชาสังคม*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิการเรียนรู้และพัฒนาประชาสังคม.

รายงานพิเศษ: *สถานการณ์สิทธิมนุษยชนในประเทศไทย*. สืบค้น 12 พฤษภาคม 2555, จาก www.youtube.com/watch?v=_MxjCA7eKWo

วอยส์ทีวี. *เสรีภาพสื่อโลกปี 56 กับภาวะที่ยังคงมืดมน*. (2555). สืบค้น 5 สิงหาคม 2556, จาก

<http://news.voicetv.co.th/global/29157.html>

- เว็บไซต์นักข่าวพลเมืองไทยพีบีเอส. (2556). สืบค้น 13 มีนาคม 2556, จาก
<http://citizen.thaipbs.or.th/search.asp>
- เว็บไซต์ข่าวประชาไท. (2556). สืบค้น 13 มีนาคม 2556, จาก <http://prachatai.com/>
- เว็บไซต์ข่าวประชาไทรับรางวัลดีเด่น. (2555). สื่อมวลชนเพื่อสิทธิมนุษยชนปี 2555. สืบค้น 8
 มกราคม 2556, จาก <http://prachatai.com/journal/2012/12/44177>
- เว็บไซต์ศูนย์ข้อมูลและข่าวสืบสวนเพื่อสิทธิพลเมือง. (2556). สืบค้น 13 มีนาคม 2556, จาก
<http://www.tcijthai.com/tcijthai/>
- เว็บไซต์สำนักข่าวปฏิรูปที่ดินภาคอีสาน. (2556). สืบค้น 5 กุมภาพันธ์ 2556, จาก
www.esaanlandreformnews.com
- เว็บไซต์สำนักข่าวประชาธรรม. (2556). สืบค้น 26 มิถุนายน 2556, จาก
<http://www.prachatham.com>
- เว็บไซต์องค์กรสิทธิชุมชน จ.พะเยา. (2556). สืบค้น 10 พฤษภาคม 2556, www.stateless4child.net/
- เว็บไซต์โอเคเนชั่น. (2556). สืบค้น 13 มีนาคม 2556, จาก www.oknation.net
- เว็บยุค 2.0 สื่อพลเมือง และการทำทนายกระแสหลัก. (2551). สืบค้น 24 มิถุนายน 2554, จาก
<http://blogazine.in.th/blogs/sensemaker/post/889>
- เศรษฐพงศ์ มะลิสุวรรณ. วารสารศาสตร์พลเมือง(Citizen Journalism) กรณีศึกษา: วารสารศาสตร์
 พลเมืองในประเทศมาเลเซีย. สืบค้น 24 ธันวาคม 2554, จาก
<http://www.vcharkarn.com/varticle/41731>
- สมาคมนักข่าววิทยุโทรทัศน์ไทย. (2551). รายงานประจำปี 2551.
- สว่าง กันศรีเวียง. (2556). สิทธิมนุษยชนกระแสโลกาภิวัตน์. คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราช
 ภัฏเชียงใหม่. สืบค้น 10 มีนาคม 2556, จาก
http://www.baanjomiyut.com/library/global_community/06.html
- สิทธิมนุษยชน. สืบค้น 5 มิถุนายน 2555, จาก www.panyathai.or.th/wiki/index.php/
- สื่อทางเลือกใหม่ นักข่าวพลเมืองบน Social Media. (2552). สืบค้น 3 พฤศจิกายน 2554, จาก
<http://www.mkttwit.com/2010/05/21/citizen-journalism/>
- สฤกษ์ ศรีสารคาม. (มีนาคม 2555). โมเดลการทำข่าวในลักษณะต่างๆ. การประชุมสัมมนา
 ยุทธศาสตร์เพื่ออนาคตวารสารศาสตร์สถาบันอิสรา. นนทบุรี.
- สุณีย์ กัลละจิตร และคณะ. (2554). รายงานฉบับสมบูรณ์ เรื่อง ทศนคติของเจ้าหน้าที่ตำรวจเกี่ยวกับ
 การบังคับใช้กฎหมายกับการคุ้มครองสิทธิในกระบวนการยุติธรรมของประชาชน
 ระยะที่ 1. นครปฐม: คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล.

- สุภิญญา กลางณรงค์. (พฤศจิกายน 2547). *สื่อชุมชน: คุณภาพแห่งการสื่อสารเพื่อการพัฒนาคน และสังคม*. การสัมมนาวิชาการประจำปี. ชลบุรี.
- สุรวุฒิ ปัดไชสง. (2542). การเรียนรู้เพื่อความเป็นพลเมือง: รากแก้วของกระบวนการสร้างประชาสังคม. ใน *อนุชาติ พวงสำลี และกฤตยา อาชวนิจกุล. ขบวนการประชาสังคมไทย: ความเคลื่อนไหวภาคพลเมือง*. กรุงเทพฯ: โครงการวิจัยและพัฒนาประชาสังคม.
- สุรัตน์ ตรีสกุล. (2549). *หลักนิเทศศาสตร์ (พิมพ์ครั้งที่ 3)*. กรุงเทพฯ: ศูนย์หนังสือมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.
- สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ. (2542). *พระราชบัญญัติคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ พ.ศ. 2542*. กรุงเทพฯ: ผู้แต่ง.
- สำนักข่าวประชาไท. (2554). *รายงานสรุปประเด็นสำคัญจาก เวทีเสวนาเรื่อง การละเมิดสิทธิมนุษยชนไม่ได้ไกลตัวอย่างที่คิด: Universal Periodic Review และสิ่งที่คุณจะทำได้*. สืบค้น 4 มีนาคม 2555, จาก www.prachatai.com
- หนังสือพิมพ์แนวหน้าออนไลน์. *วงเสวนา ระบุ สื่อออนไลน์ทรงอิทธิพล สร้างความเปลี่ยนแปลงรวดเร็ว ชี้ต้องระวังและรู้เท่าทัน*. สืบค้น 27 มกราคม 2555, จาก <http://www.ryt9.com/s/nnd/1330746>
- หน้าข่าวพลเมือง ของเว็บไซต์ศูนย์ข้อมูลและข่าวสืบสวนเพื่อสิทธิพลเมือง. (2556). สืบค้น 13 มีนาคม 2556, จาก http://www.tcijthai.com/tcijthai/show_all.php?tid=4
- อดิศักดิ์ ลิ้มปรุ่งพัฒนกิจ. (2553). ใน *รายงานประจำปี 2553 สมาคมนักข่าววิทยุและโทรทัศน์ไทย* (น. 42). กรุงเทพฯ: สมาคมนักข่าววิทยุและโทรทัศน์ไทย.
- อิสราปรีทัศน์. (2554). ใน *จักรกฤษ เพิ่มพูล (บ.ก.)*, (น. 8-10). กรุงเทพฯ: จรัสสินทวงศ์การพิมพ์. *สมาคมนักข่าววิทยุและโทรทัศน์ไทย. (2553). รายงานประจำปี 2553*.
- อุบลรัตน์ สิริยวศักดิ์. *ชุมนุมปาฐกถา 70 ปี ดร.ชาญวิทย์ เกษตรศิริ เรื่อง สิทธิเสรีภาพหลังทักษิณ หรือหลังอภิสิทธิ์ ฌ หอประชุมศรีบูรพา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ทำพระจันทร์ วันที่ 7 พฤษภาคม 2554*. สืบค้นเมื่อ 21 เมษายน 2555, จาก www.youtube.com
- อุบลรัตน์ สิริยวศักดิ์ และพิรงรอง รามสูต รมะนันท์. (2550). *สื่อมวลชนเบื้องต้น สื่อมวลชน วัฒนธรรมและสังคม (พิมพ์ครั้งที่ 2)*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อุบลรัตน์ สิริยวศักดิ์. *สิทธิในการสื่อสารของประชาชนกับสิทธิมนุษยชน: วาทกรรมการต่อสู้ในเวทีสากล*. สืบค้น 6 มีนาคม 2555, จาก <http://www.freedom.commarts.chula.ac.th/articles/CRSU04.pdf>

- อุบลรัตน์ ศิริชูศักดิ์, วิลาสินี พิพิธกุล, และกิตติ กันภัย. (2545). การสื่อสาร สื่อสารมวลชน และ สื่อมวลชน. ใน อุบลรัตน์ ศิริชูศักดิ์. *การสื่อสารมวลชนเบื้องต้น: สื่อมวลชน, วัฒนธรรม และสังคม* (น. 4). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อนุก เหล่าธรรมทัศน์. (2542). ส่วนรวมที่มีใช้รัฐ: ความหมายของประชาสังคม ใน *ขบวนการ ประชาสังคมไทย: ความเคลื่อนไหวภาคพลเมือง*. กรุงเทพฯ.
- โอเคนชั่น ควาร์างวัลใหญ่ *Digital Content ยอดเยี่ยมเอเชีย*. สืบค้น 24 พฤศจิกายน 2553, จาก <http://www.oknation.net/blog/talkwithOKNation/2010/11/24/entry-1>
- โอเคนชั่นบล็อก ตัวอย่างกรณีศึกษา “ชุมชนนักข่าวพลเมือง”. สืบค้น 4 พฤษภาคม 2554, จาก <http://blogologynet.com/ok-nation-blog-a-case-study-of-citizen-reporter-community>
- อีวแมนไรท์วอท์ชรายงานสถานการณ์สิทธิมนุษยชนรายปีของประเทศไทย. สืบค้น 5 กุมภาพันธ์ 2556, จาก <http://prachatai.com/journal/2013/02/45075>

ภาษาอังกฤษ

- Aborisade, O. P. (2010). *How technology transforms journalism business through citizen reporters in Nigeria* (Doctoral Dissertation). Capella University.
- Baker, A. B. (2010). *The Schenectady virtual community: Exploring the ecology of political discourse in a local context* (Doctoral Dissertation). NY: State University of New York at Albany.
- Barzilai-Nahon, K. (2008). Toward a Theory of Network Gatekeeping: A Framework for Exploring Information Control. *Journal of The American Society For Information Science and Technology*, 59(9), 1493-1512. Retrieved December 11, 2012, from http://courses.washington.edu/insc555/wordpress/wp-content/readings/Barzilai-Nahon_2008.pdf
- Bentley, C. H. (2005, August). *The Citizen Journalist Movement: MyMissourian as a case study*. In AEJMC 2005 Annual Convention, San Antonio, Texas
- Bowman, S., & Willis, C. (2003). *We Media: How Audiences are shaping the Future of News and Information*. The Media Center at the American Press Institute. Retrieved May 5, 2012, from http://www.flickertracks.com/blog/images/we_media.pdf

- Bruns, A. (2005). *Gatewatching: Collaborative Online News Production*. New York: Peter Lang.
- Bruns, A. (2006) *News Blogs and Citizen Journalism: New Directions for e-Journalism*.
Retrieved May 22, 2012, from <http://produsage.org/files/News%20Blogs%20and%20Citizen%20Journalism.pdf>
- Choi, J. (2003). *Public Journalism in Cyberspace: A Korean Case Study*. Communication Studies, University of Minnesota. Retrived March 12, 2012, from <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.131.4422&rep=rep1&type=pdf>
- Chu, K. (2010). *Framing Chinese migrant workers: A comparison of media coverage in Mainland China and Hong Kong* (Master's thesis, Iowa State University), from <http://lib.dr.iastate.edu/etd/11850>
- Dahlgren, P. (1995). *Television and the Public Sphere: Citizenship, Democracy and the Media*. California: SAGE Publications.
- De Vreese, C. H. (2005). News framing: Theory and typology. *Information Design Journal + Document Design*, 13(1), 51-62, John Benjamins.
- Deuze, M., Bruns, A., & Neuberger, C. (2007). Preparing For an Age of Participatory News. *Journalism Practice*, 1(3), 322-338. Retrived June 27, 2012, from <http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/17512780701504864#.UjtKpNLcBIA>
- Glaser, M. (2004). The New Voices: Hyperlocal citizen media sites want you (to write)!. In *Online Journalism Review*. University of Southern California. Retrived November 09, 2012 from <http://www.ojr.org/ojr/stories/041026glaser/index.cfm>.
- Hadl, G. (2004). Civil Society Media Theory: Tools for Decolonizing the Lifeworld. *Ritsumeikan Social Sciences Review*, 40(3), 77-78. Retrived July 20, 2012, from <http://www.ritsumei.ac.jp/acd/cg/ss/sansharonshu/403pdf/hadl.pdf>
- Hamdy, N. (2008, July 20-25). Arab Citizen Journalism Shaped by Technology: Creates a Challenge to Mainstream Media, Authorities and Media Laws. In *Association for Mass Communication Research-IAMCR 2008*, Stockholm, Sweden.
- Janssen, M. C. (2010). *A Framing analysis of online newspaper articles and weblog* (Master's Thesis). Available from ProQuest Dissertations and Theses database. (UMI No. 1482572)

- Lasica, J.D. (2003). What is Participatory Journalism?. *Online Journalism Review*, August 7, 2003. Retrived June 24, 2011, from <http://www.orj.org/orj/workplace/1060217106.php>.
- Lasswell, H. D. (1948). The Structure and Function of Communication in Society. In: Bryson, Lyman (Hrsg.) *The Communication of Ideas*. A Series of Addresses. (32-51), New York.
- McQuail, D. (2010). *McQuail' mass communication theory* (6^{ed}). London: Sage.
- Paterson, C., & Domingo, D. (2008). *Making Online News: The Ethnography of New Media Production*. NY: Peter Lang.
- Safko, L., & Brake, D. (2010). *The Social Media Bible: Tactics, Tools, and Strategies for Business Success*. Hoboken: John Wiley & Sons.
- Saunders, B. (2006). *Citizen Media and Investigative Journalism*. Hormours Thesis, Creative Industries-Media and Communication, Queensland University of Technology.
- Scheufele A. D. (1999). Framing as a theory of media effect. *Journal of Communication*, 49(1), 103-122. Retrived October, 2012, from <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/j.1460-2466.1999.tb02784.x/full>
- Shoemaker, P. J., & Vos, T. P. (2009). *Gatekeeping Thory*. New York: Routledge.
- Singer, J.B., Domingo, D., Heinonen, A., Hermida, A., Paulussen, S., Quandt T., Reich, Z., & Vujnovic, M. (2011). *Participatory Journalism: Guarding Open Gates at Online Newspapers*, MA:Wiley -Blackwell.
- Stanoevska, K., Sacco, V., & Giardina, M. (2009). *Content Curation: a new form of gatewatching for social media?*. Journalism and Media, Faculty of Economic Sciences, University of Neuchâtel, Switzerland.
- Viall, E. K. (2009). *Hyper-local Citizen Journalism Sites and Traditional Media Sites: Similarities and Contrasts in Theme, Objectivity, and Watchdog Function* (Doctoral Dissertation). Indiana University.
- Williams, L., Gillmor, D., & MacKay, J. (2007). *Frontiers of Innovation of Community Engagement: News Organizations Forge New Relationships with Communities*. Retrived December 05, 2011, from <http://citmedia.org/reports/newscommunities.pdf>.

- Wilson, S. L. (2001). *The Challenge of Civic Journalism: Examining Its Roots and Future Prospects* (Doctoral Dissertation). Available from ProQuest Dissertations and Theses database. (UMI No. 3029118)
- Woolum, J. M. (2010). *An exploratory study of citizen involvement in developing and reporting performance information at the Local Level* (Doctoral Dissertation). Arizona State University.
- Wright, C. R. (1959). *Mass Communication*. New York: Random House.